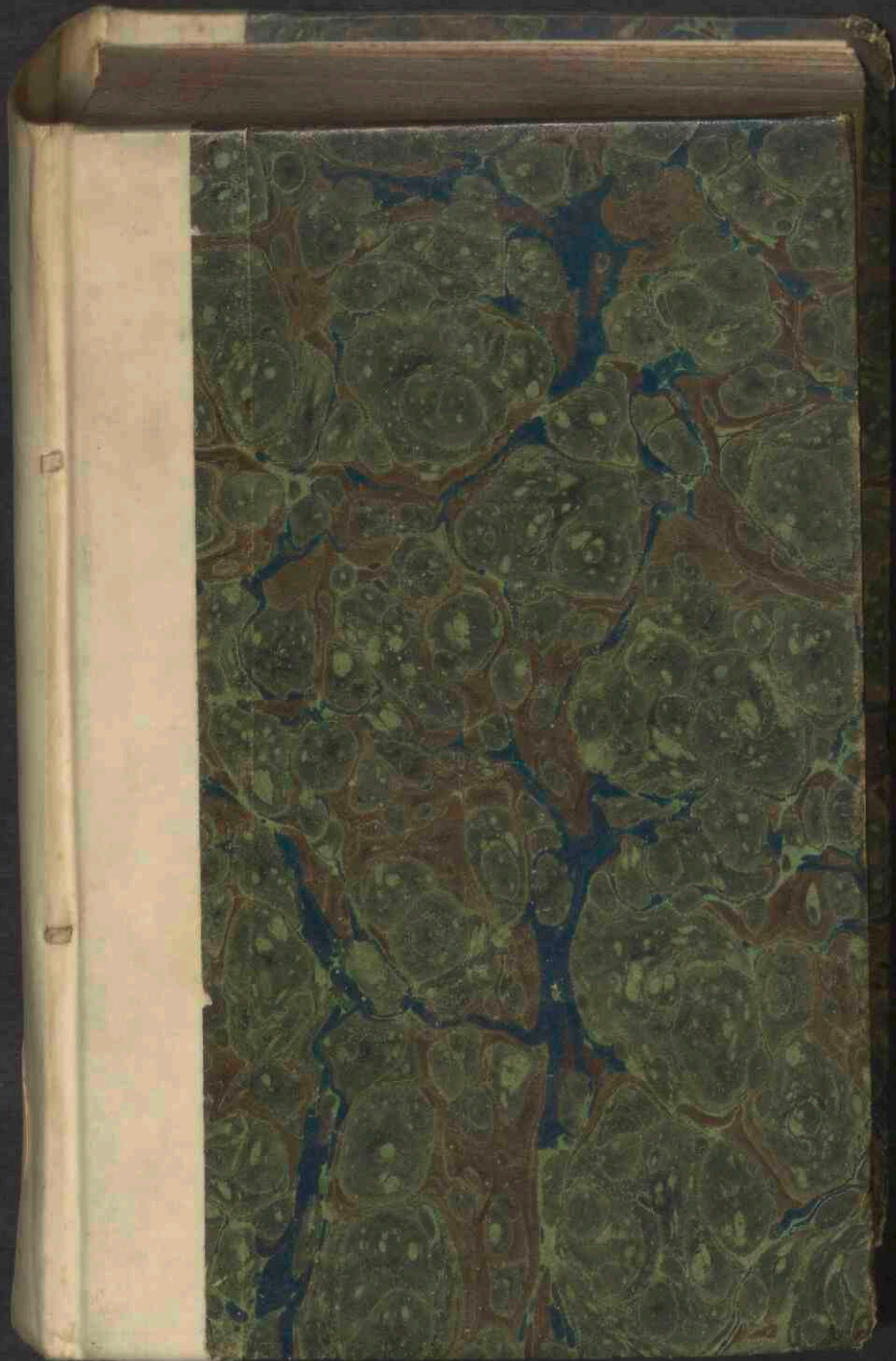

Historia Belgica : hoc est, Rerum memorabilium, quae in Belgio, iam inde a pace illa Cameracensi inter Carolum V. Rom. Imperat. & Franciscum eius nominis I. Regem Franci[a]e?, ter pientiss. memoriae inita, passim aliquando euenerint, brevis designatio: cui ntertextata sunt, quae etiam in Europa insignia ac illustria passim contigerint: deducta ab 1529. vsque in 83. annum praesentem. Hactenus a? variis vario stylo conscripta: lam vero? praesenti facie, & quasi in Epitomate, singulari studio ac industria cuiusdam Historiarum Studiosi congesta. Accessit Epitome chroniko?n Regum Francorum omnium, a? Pharamu?do, ad Henricum usq[ue] III. etiamnum regnum administrantem, Vitas & Gesta eorum succincte? perstringens: adiectis Hollandiæ ac Zelandiæ Comitibus

<https://hdl.handle.net/1874/427730>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

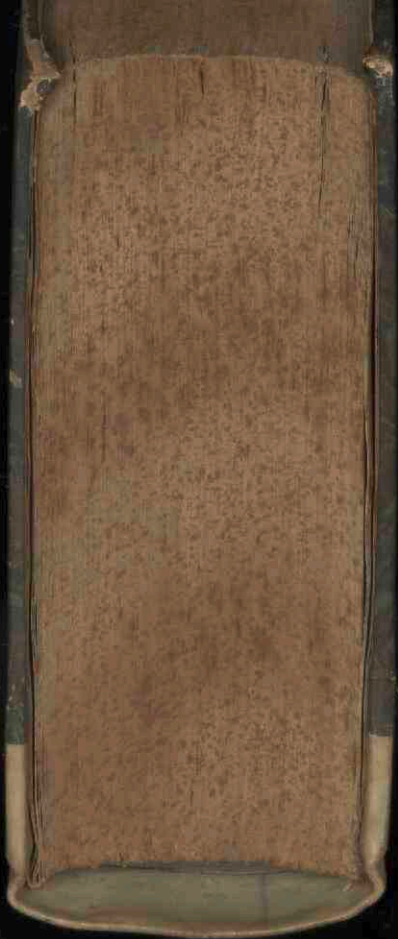
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

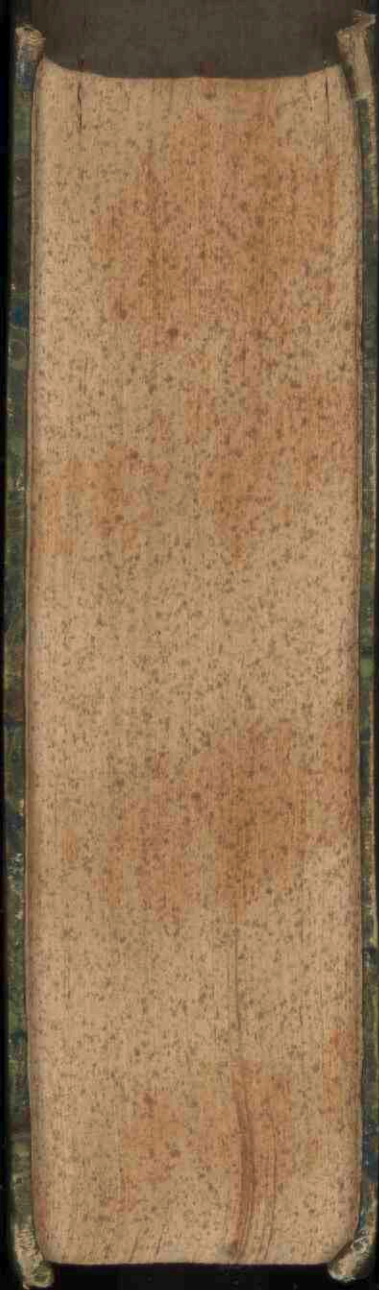
Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

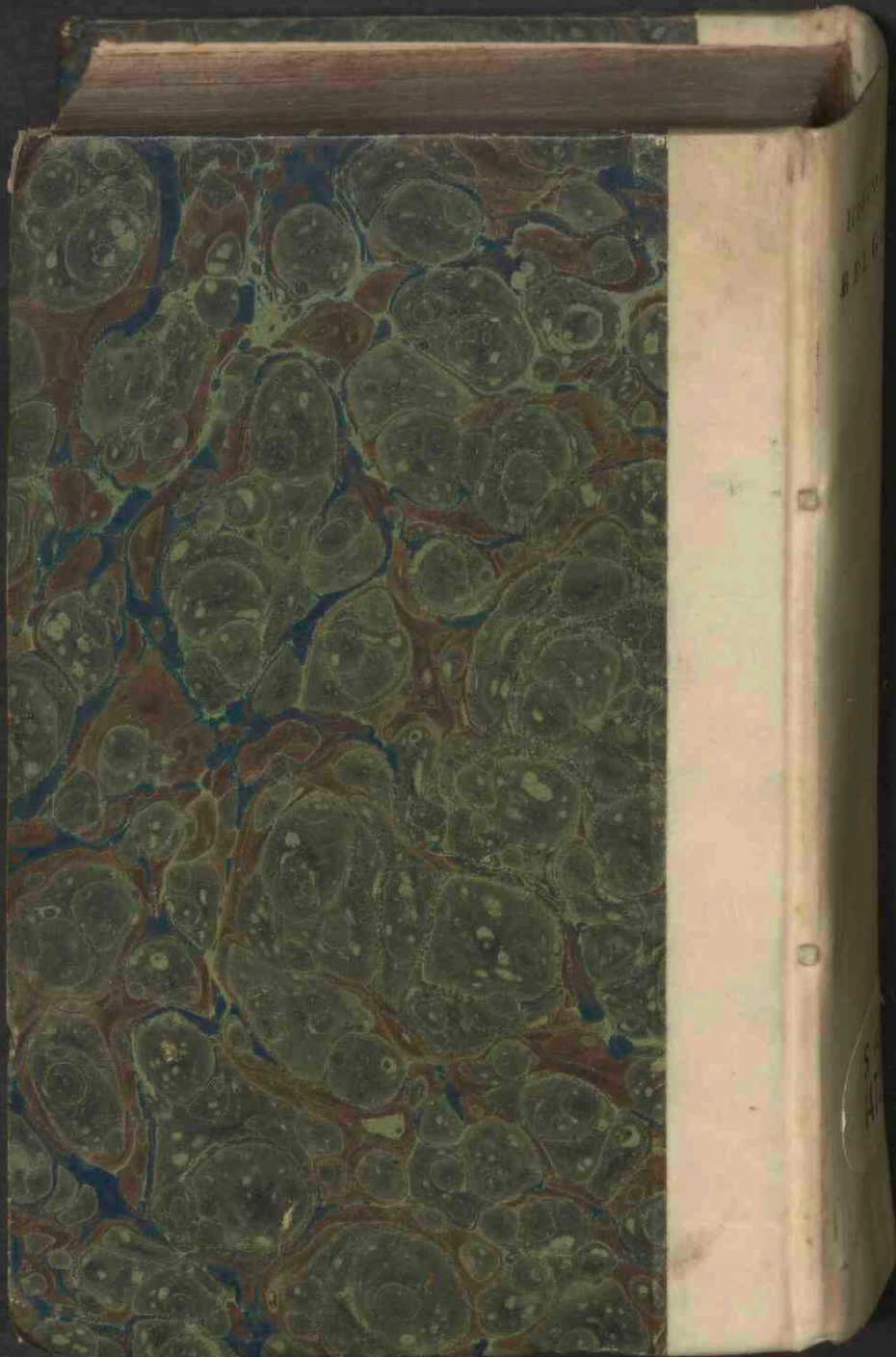
HISTORIA
BELGICA.

S. oct.
1472

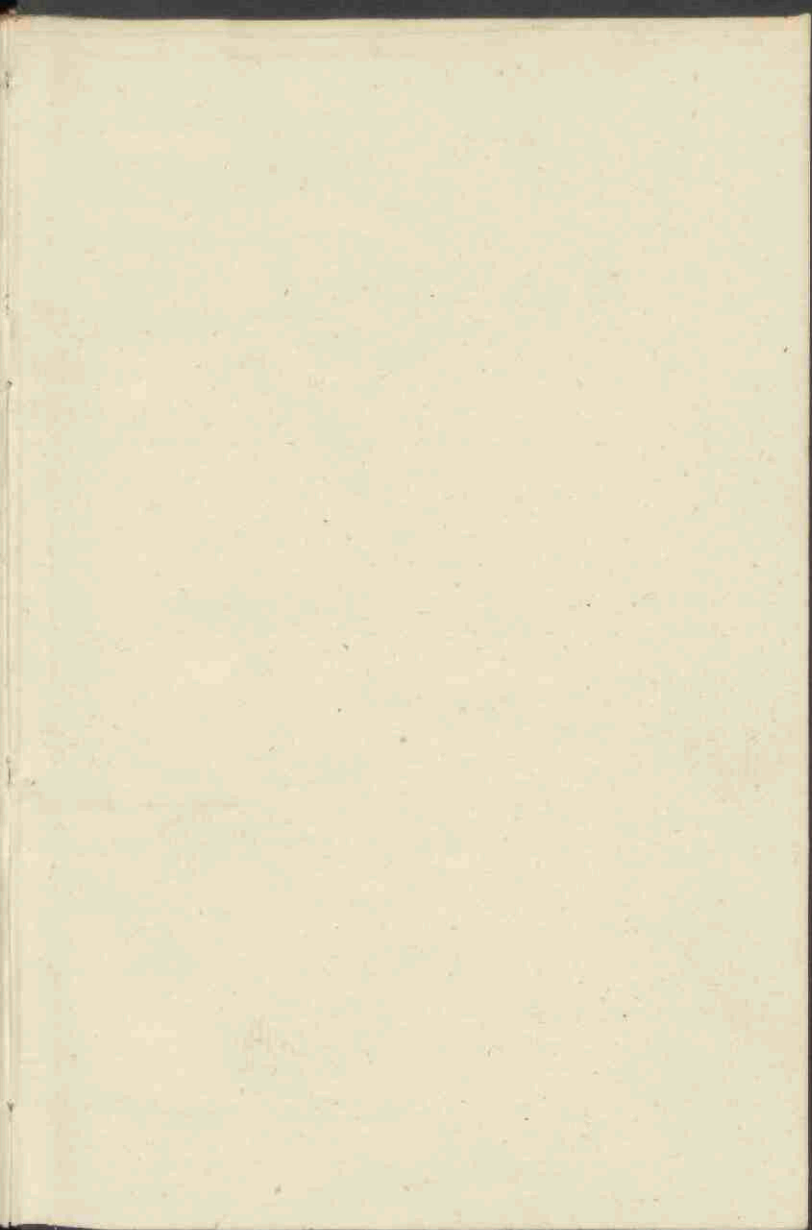

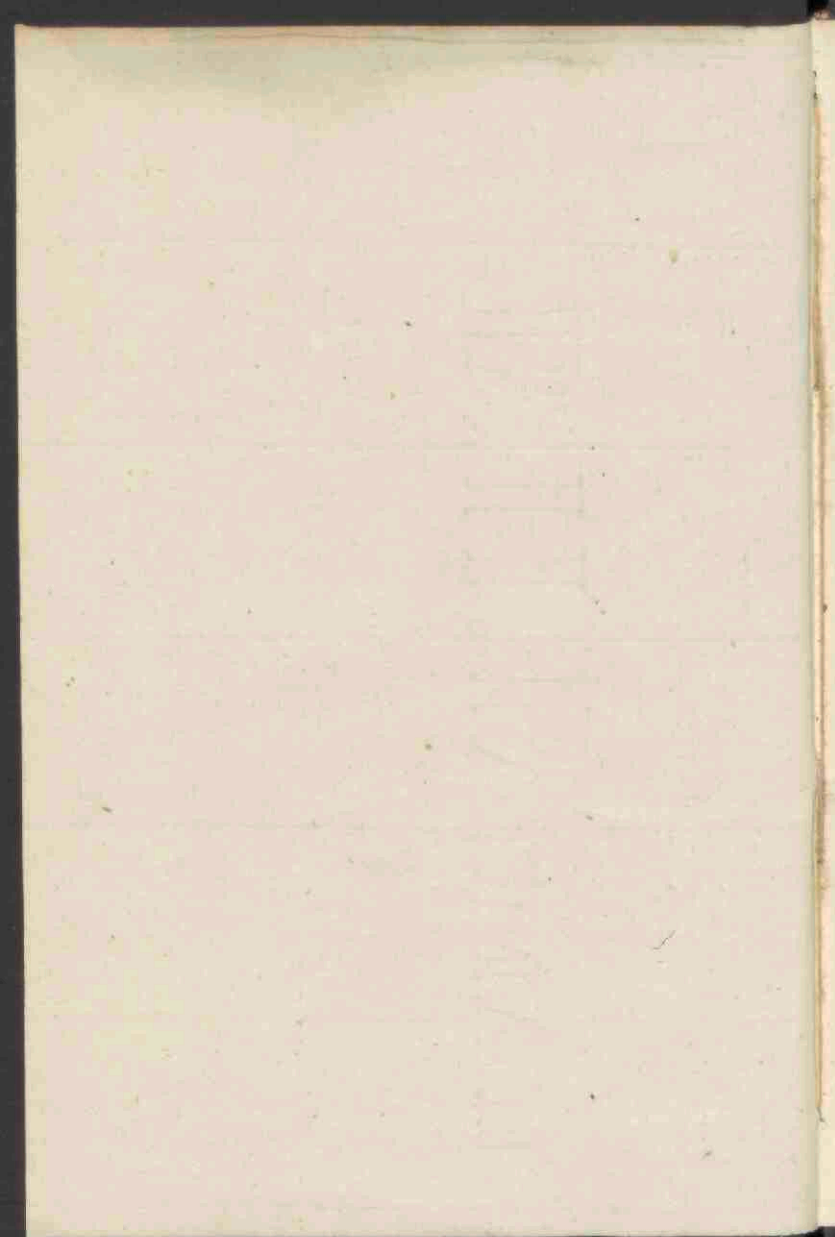

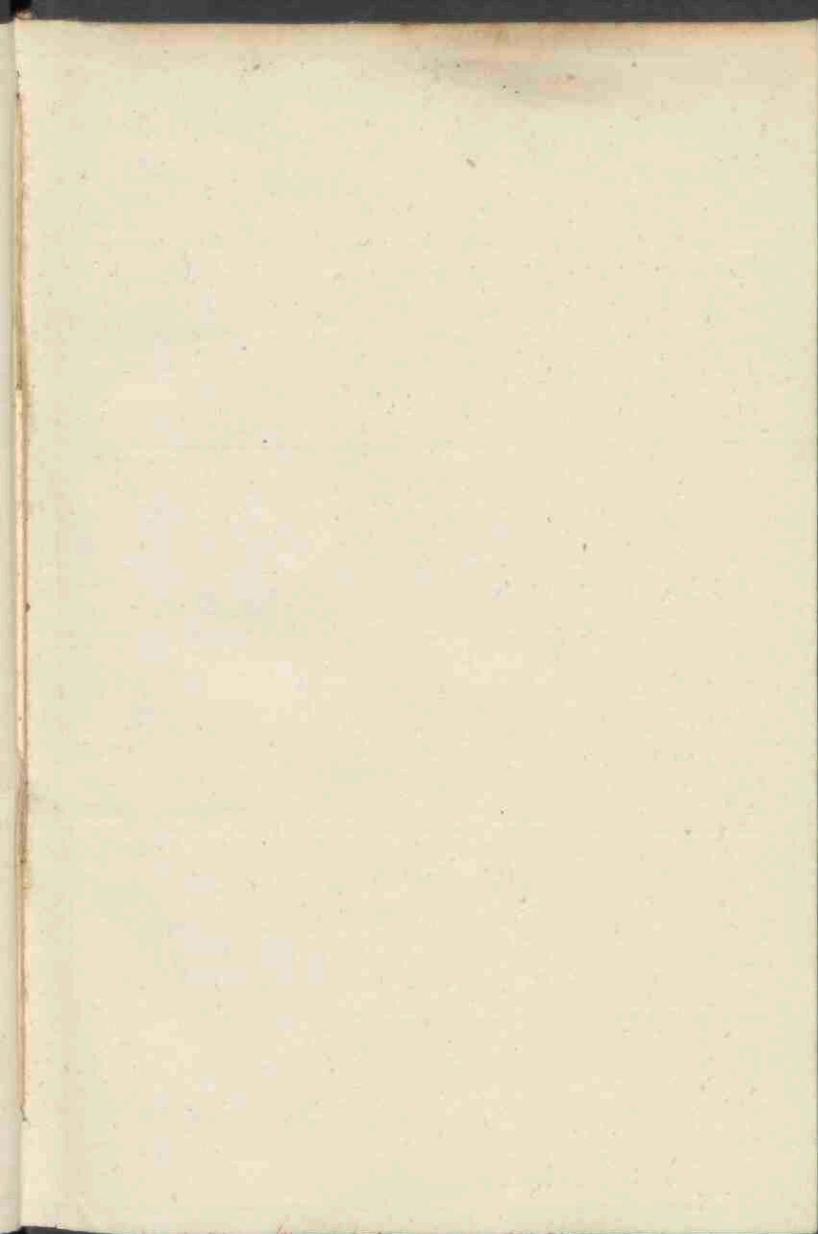
Historia Gentium

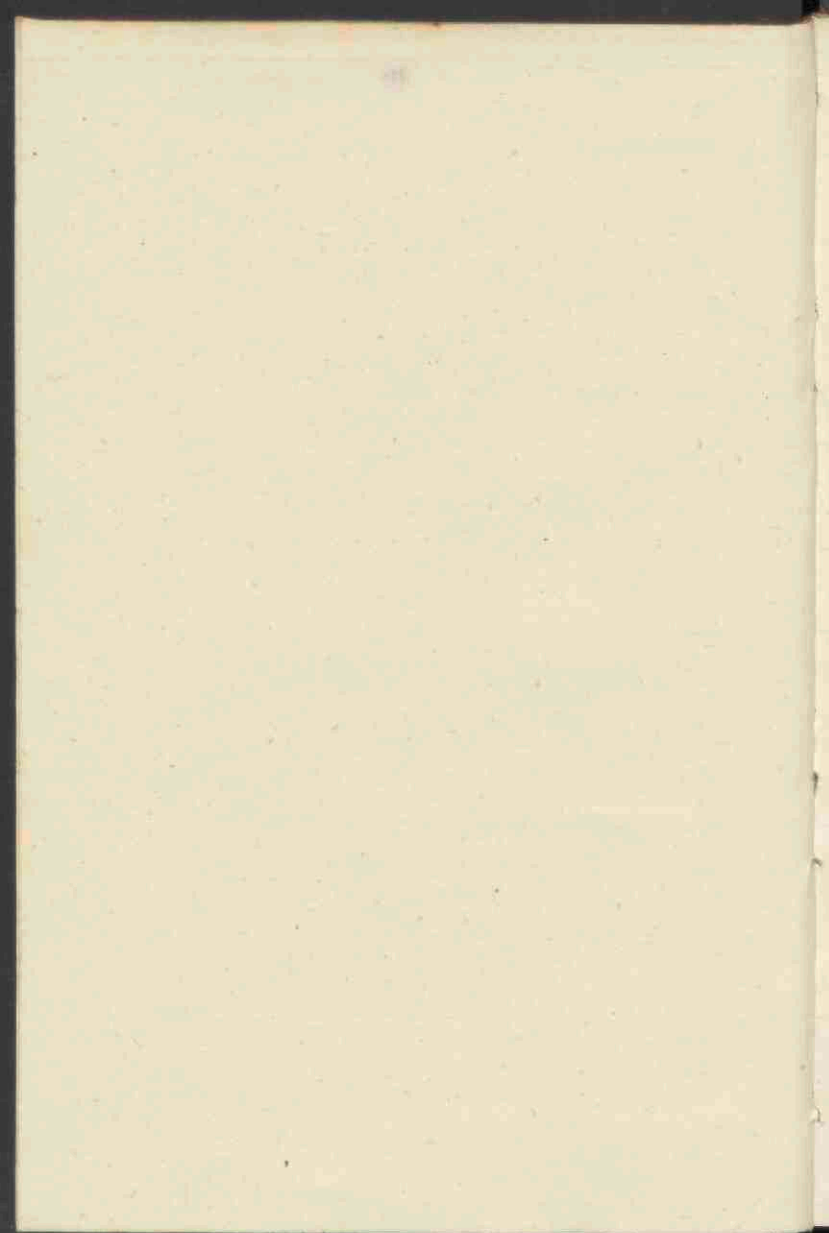
Octavo n° *1472*.

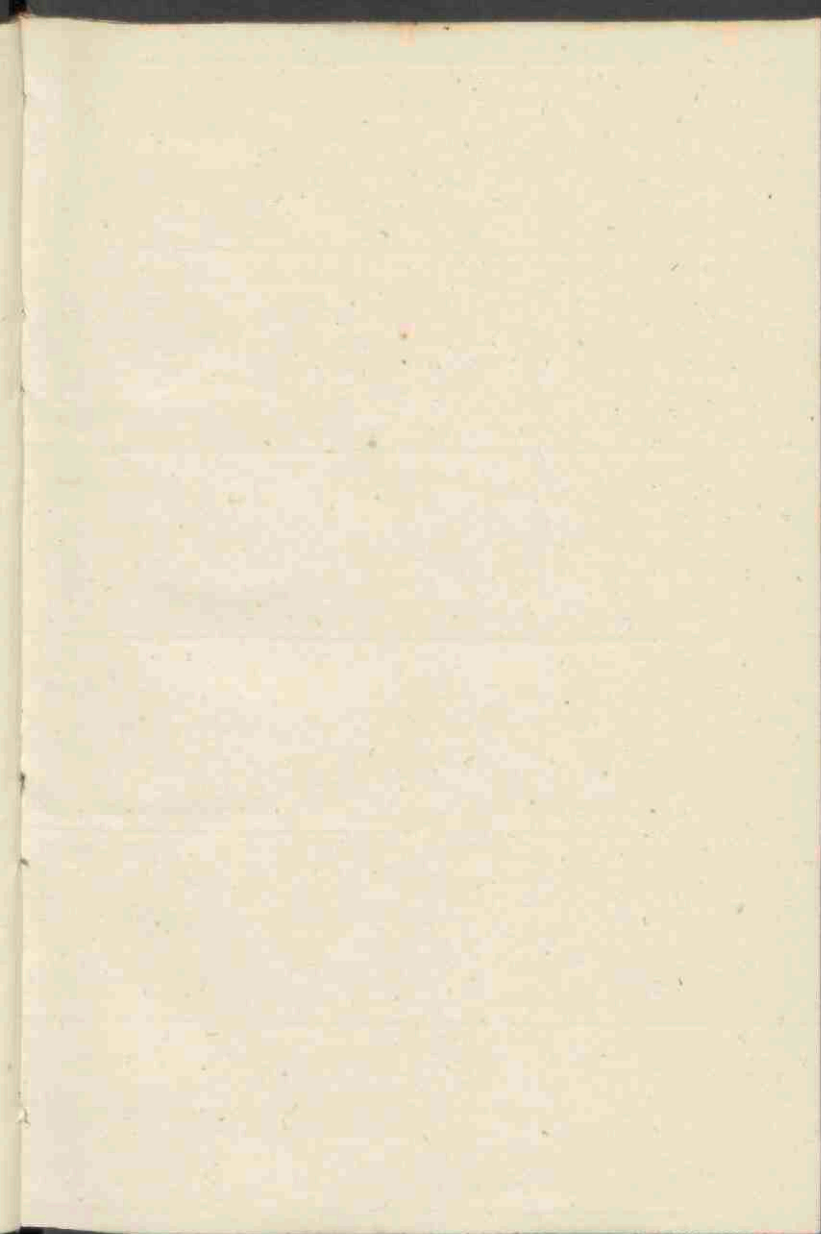
S. oct.
1472

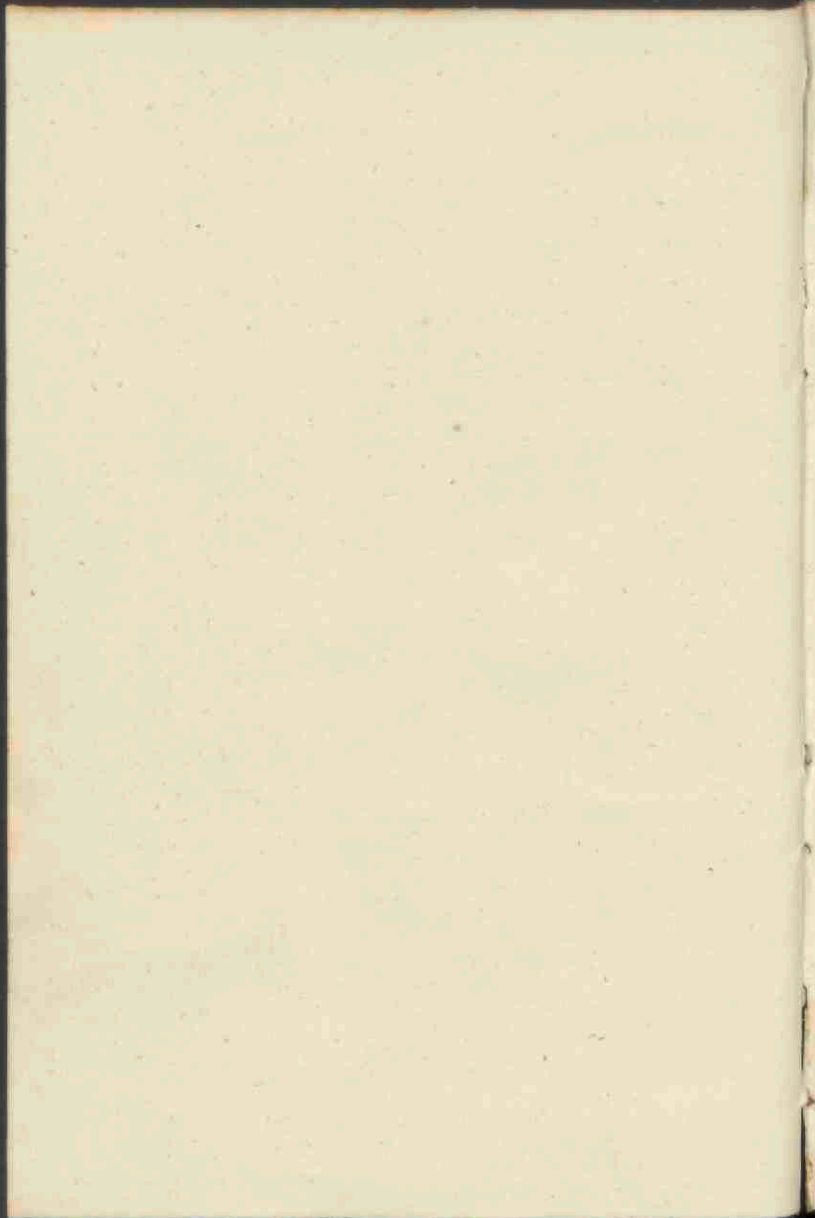

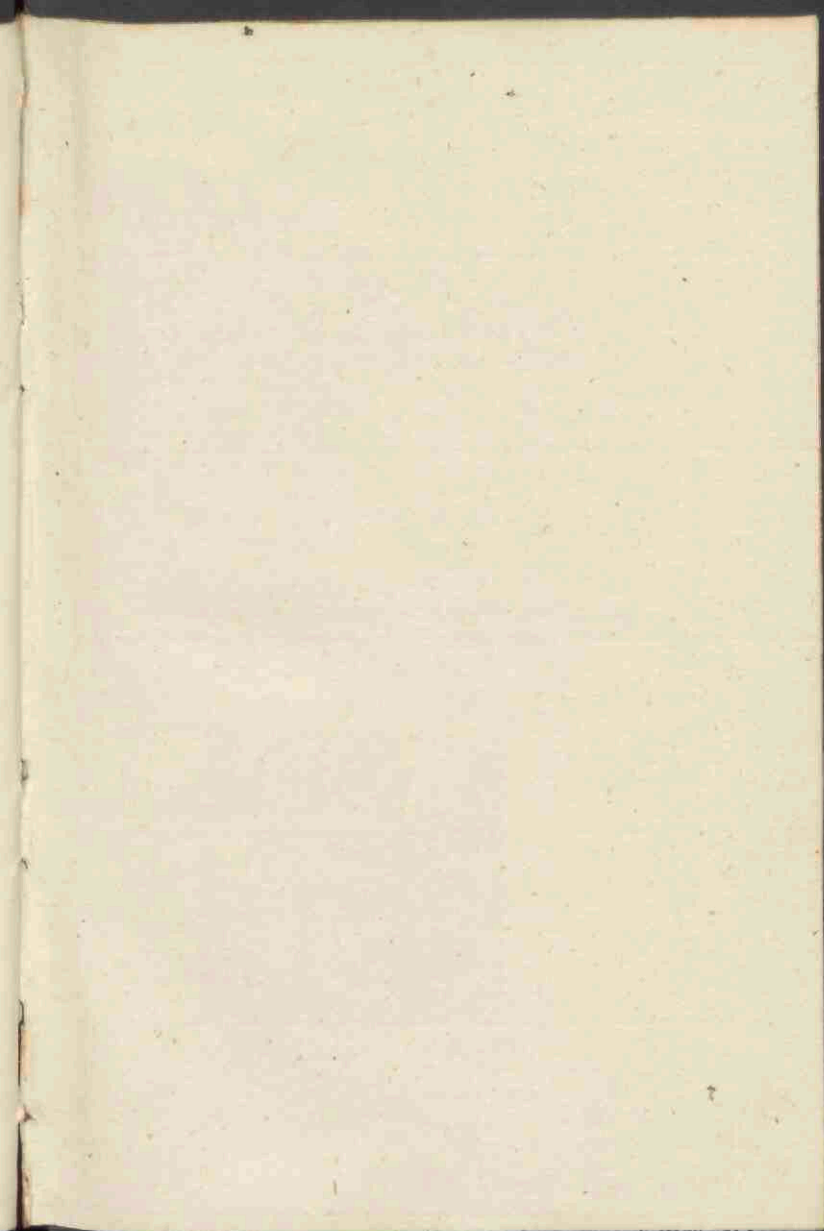

I
C
c
e
f
i
r
e

e
u

Historia Belgica:

Hoc est,

RERVM MEMORABILIVM, QVÆ IN BEL-

GIO, IAM INDE A PACE ILLA CAMERACENSIS inter CAROLVM V. Rom. Imperat. & FRANCISCVM eius nominis I. Regem Francie, ter pientiss. memoriae inita, passim aliquando cuenerint, BREVIS DESIGNATIO: cui in-tertextæ sunt, quæ etiam in Europa insignia ac illustria passim contigerint: deducta ab 1529. vsque in 83. annum presentem.

Hactenus à variis vario stylo conscripta: Jam verò præ-senti facie, & quasi in Epitomate, singulari studio ac industria cuiusdam Histo-riarum Studiosi congesta.

Accessit Epitome regnorum Regum Francorum omni-um, à Pharamūdo, ad Henricum vsq. III. etiamnum regnum administrantem, Vitæ & Gestæ eorum succinctè perstringens: adiectis Hollandiæ ac Zelandiæ Comitibus.

Ex domo Buccolini

FRANCOFORTI
Apud Sigismundum Feyrabenum.
M. D. LXX XIII

Auctores huius Opusculi.

Philippus Gallæus.

Gerhardus Candidus.

Chronologia omnium Regum
Francorum.

Michaël Vosmerus.

STRENVO AC
NOBILI VIRO, DOMINO
CHRISTOPHORO NEV-
steter, aliàs dicto Sturmer in Schö-
feldt & Mistelbach, Reuerendissi-
mi Domini Bambergensis Episco-
pi consiliario, &c. Domino
& patrono suo ob-
seruando.

 *V*OD si libri, *Vir* generis
nobilitate, virtute ac do-
ctrina Clarissime, ad qua-
lescunque rerum commodi-
tates elucubрати, non paruo studio in lu-
cem restituantur, legantur, amplecten-
tur: quātò magis *HISTORIARVM*

P R Æ F A T I O.

cognitionem non incognitam esse conuenit: quandoquidem in hac non aliter atque in speculo, qualiter sit administranda Respublica, obeūda officia, gerendi Magistratus, regenda prouincia, relucet. Adhæc, si eam laudamus prudentiã, quæ ex sola senectute prouenit, nõnne & HISTORIAM, quòd rerum veterum prudenter gestarum in se contineat veritatē, laudabimus? Illa siquidē animos ad Maiorū vestigia ingredienda inflammat. Illares omnes conseruat, & ne hoc miserrimo, turbulentissimoq; Reipub. statu collabatur, intēdit. Illa sola, ut vigeat omnium seculorū memoria, quam ipsa posteritas alat, posteris intueantur, mirisq; modis ad superioris ætatis hominū facta incitetur, facit. illa vitas, mores, facta hominū, cōsilia item, atq; euentus rerū in medio ponit. Quid? Huius splēdore, Rerūpublicarū, Ecclesiarū, & scholarū Rectores clariores fiūt.

Anti-

PRÆFATIO.

Antiquitatum historiis peruoluen-
dis, Magistratus civilis cernit, regna &
principatus feliciter regi, conseruari,
amplificari non posse ignauia, torpore, o-
cio, luxu, delitiis, calamistratura, libidi-
nibus: sed virtute, iustitia, frugalitate,
& religione. Deinde, quoad regendos
populos, nequaquam opus esse susur-
ronibus, effœminatis, & omnium bona-
rum literarum osoribus: sed grauibus vi-
ris, prudentibus, magnanimis, doctis, sa-
piëtibus & humanis. Accedit, quòd &
Rei militaris faciem nobis suis depingat
colorib. Si metandorum castrorum peri-
tiam, signorum collationem, acierum in-
structionem, ordinum pertinacem obser-
uantiam, oppidorum solertem oppugna-
tionem sitias: si commeatum facilita-
tem frugalitatemque, & stratagema-
tum, insidiarumque faciendarum & vi-
tandarum occasionem desideres: histori-
ca lectio tibi suppeditabit. Quomodo,

P R Æ F A T I O.

si cum hoste dimicandum sit versuto, ne acies frangatur, præcauebis, nisi prius, qua ratione contra impetus illa munienda sit, ex historia cognoueris? Quòd si aliquando contingat, ut circumuentus, angustiis includaris, ita ut nullus elabendi pateat exitus, annon tunc Annibalis, Asdrubalis, aliorumque ducum tibi proderunt stratagemata? quæ plurima omnes nobis præscribunt historiæ. Et profectò, hoc constanter asseuerare nõ dubito, Neminem unquam boni Imperatoris officio functurum esse, qui iam antè rationem belligerandi à Martis Cultoribus ardentissimis non didicerit. Ad quod assequendum, tibi præluce poterit historicus splendor.

Porrò Theologo omnino necessariam esse cognitionem historiarum, etiam prophanarum, docet pulcerrimè lumen illud Ecclesiæ, Augustin. lib. 2. de Doct. Christ.

P R A E F A T I O.

Christ. cap. 28. exemplo Ambrosij, verba eius sunt haec: Narratione autē historica cūm prāterita etiā hominū instituta narrātur, non inter humana ipsa historia numerāda venit. quia iam quae trāsierint, nec infecta fieri possint, in ordine temporum habenda sunt. quorum conditor & administrator Deus est. Apud Hebraeos summum historiarū studiū fuit, cūm non quibuslibet, sed pontificib. tantūm ea cura cōmitteretur, & Prophetis, id quod monumēta ipsorum testātur: Ioseph. lib. 1. cont. Apion. Pontificib. Romanis (solis gentilitiis) permissa erat potestas memoriam gerendarum in tabulas cōferēdi, & hos Annales vocarunt Maximos, quasi à Maximis Pōtificib. factos. Macrobi. lib. 3. Saturn. cap. 2. Et ut manifestius fiat quod posuimus. Quis quāso vaticiniū illud Danielis de quatuor Monarchiis (ne quem longior materiae tractat⁹ ad peluim adigat)

PRÆFATIO.

de bellis inter successores Alexandri gerendis, rectius aut intellexerit, vel aliis explicauerit, quàm qui ipsas historias, quæ omnia à Propheta prædicta euenisse testantur, plenè perlustrauerit?

Opus illud Virgilianum, non modò rerum mirifica varietate, sententiarumque grauitate iucundum, sed etiã ad mores in omni vitæ genere, tum verò in primis ad linguæ Latinae cultum & elegantiã apprime utile, habet præter historica & fabulosa multa etiam physica, & propriè ad naturam spectantia: ut, de variis animalium naturis, de arborum, herbarum, apum, & similibus rerum virtutibus, de ventis & tempestatibus, de fluminibus, & eorum ortu. Intertexuntur etiam Geographica, Astronomica, *πορογραφικὰ καὶ γεωρογραφικὰ*, & multa alia. Hæc, inquam, quis in schola magnificè iuuentuti explicare poterit, nisi res gestas, quæ obiter ibi tantùm attinguntur,

P R Æ F A T I O.

tinguntur, ex aliis collegerit historiis? Nemo quoque Fontem illum Eloquentiæ, vel potius, Moysen Romanum, absque historiis facile comprehendet, & quidnam agat, quibus loquatur, cognoscet. Adeo, quod absolutum oratorem dixeris neminem, nisi & exemplis abundauerit, & quamplurima noverit. Sed quorsum hæc disputo? quorsum? ut intelligatur, quàm præclarum, quantaque cum utilitate coniunctum sit, antiqua illa historiarum monumenta sectari, nulliusque tantum esse flumen ingenij, dicendi aut scribendi apparatus ac copiam tantam, qua quispiam non dicam complecti orando, sed percensere numerando historiarum commoda & utilitatem possit. Non possum mihi hoc loco temperare, quin quorundam peruersitatem reprehendam, qui historica lectionis propagatores ex alto despiciunt, rident, & pro

PRÆFATIO.

*ludibrio habent, garriētes illud Comi-
cum: Nihil dicetur, quod non fuerit
dictum prius. quid quæso isti ventres
moliuntur? quid agunt? quid cogitant?
Aliud certè nihil, nisi quòd molles di-
scentium animos à vera luce auocare,
& in perpetuas conentur præcipitare
tenebras: Vah homines nihili, ad atri-
Ditis ianuam detrudendi.*

*Vt autem istos Momos communi
luce ac conuersatione humana indignos
censemus: sic æternæ laudis præconio
dignissimi iudicandi sunt, qui summi
ingenij virib. res fortiter gestas ab inte-
ritu vindicarunt, & in orbis terrarum
memoriam sempiternam sparserunt ac
disseminarunt. Mirari interdum sole-
mus monumenta ærea, imagines vetu-
stas & mutas statuas: at multò magis
homines antiquos, & qui ante multa se-
cula vixerunt, admirari nos decet. hos
enim Historiæ non ut mutas imagines,
sed*

P R Æ F A T I O.

sed nobiscum colloquentes, & morum nostrorum viua quaedam simulacra in conspectum nobis sistunt. Quamobrem Chronica legerunt etiam Ethnici, tum, quia cognitio per sese utilis: tum, quia proponuntur in iis multiplices commonefactiones, & norma vitæ in exemplis conspicitur: quæ sanè omnia candidum lectorem non mediocriter afficiunt.

Quando igitur, Vir Amplissime, præter alias studiorum portiones hæc historia cognitio (ut ex præmissis liquet) tam est necessaria, ut citra hanc rectè administrari non possit quicquam: aliquot annis id unice studui, quo meo typo (semper enim nihil antiquius, quam Reipubl. literariae inservire, habui) omnis generis historiographi quàm emendatissimè describerentur. Eius conatus exempla esse possunt, Plutarchus, Linius, Iosephus, Sleidanus: qui vel solius Nomenclaturæ claritate studio-

P R Æ F A T I O.

sis comedantur. Nūc verò nouum quodammodo opusculum, De rebus Belgicis, inscriptum, historica castra sequentibus (ut spe non dubia ducimur) delectabile futurum, in publicum ire permittimus. Complectitur enim omnes res memorabiles, quæ iam inde à pace illa Cameracensi inter Carolum V. Roman. Imperat. & Franciscum eius nominis I. Franciæ Regem, ter pientissimæ memoriæ inita, illustres apud Belgas euenerint, quibus intertextæ conspiciuntur, quæ etiam in Europa passim insignia facinora contigerint: accessit quoque Epitome ^{român} Regum omnium Francorū à Pharamundo, ad Henricum vsq; III. etiamnum regnum administrantem, vitas & gesta succinctè perstringens: unà cum ordine Imperij ac nominum singulorum Holandiæ & Zelandiæ Comitum. Quæ licet Paraleipomenū aspectum representent, tamen

men

P R Æ F A T I O .

men non inutile erit, & ciuiles & ecclesiasticas mutationes totius Belgij inspicere: quandoquidem mea sententia nulla sit natio, in qua nostro æuo tot mutationes, tot bella, tot strages emerferint, quot Belgium nobis ostendit.

Cum verò, vir Nobilissime, diu, multumque dispicerem, cui hasce historias rectissime dedicarem, tu vnus occurristi, cui hoc meum qualecunque in te studium non ingratum sperabam, quiq; tum ob multiuigam eruditionem, tum insignem, qua polles, authoritatem, patrocinium huic libro præstare commodè poteris. Quibus enim in procliui est, omnia ne intellecta quidem, calumniari, nominis tui prerogatiua deterriti, à calumniis temperabunt. adde, quòd eò minùs Zoili hanc nostram opellam suis cachinnis ac mordacibus calumniis maculare nitentur, cum sciât, T. N. E. fratrem habere Cathedralis Herbipo-

P R Æ F A T I O.

*lensis Ecclesie Canonicum dignissimū,
 Cambergensis verò, Decanum vigilan-
 tissimum, virum literis apprimè do-
 ctum, ingenio acutissimum, & quod o-
 mnibus maius est, in Dei timore &
 sancta conuersatione nominatum, inque
 tanta excellentia, ut dignus à primæ
 notæ hominib. Episcopali elevatione iu-
 dicetur. T. N. E. igitur, ut hanc com-
 pellationem meam perbenignè admit-
 tat, institutum dedicationis probet,
 meque in numerum cultorum suorum
 referat, etiam atque etiam rogo. Id si
 obtinero, uberrimos consilij mei fru-
 ctus percipiam, ac nihileorum, quæ ad
 prædicationem & laudem T. N. E.
 pertinere intellexero, in me desiderari
 studebo. Quam ea valetudinis prospe-
 ritate, eoque rerum ac consiliorum feli-
 ci successu florere precor, quo viri pie-
 tate ac virtute, meritisque erga Rem-
 publicam literariam insignes à bonis
 omnibus*

PRÆFATIO.

*omnibus dignissimi iudicantur. Vale
Vir Celeberrime. Francoforti Mæ-
ni ex adibus nostris, mense Iul. Anno
salutis humanæ 1583.*

T. N. E.

Sigismundus Feyrabenius, Bi-
bliopola Francofortanus,
addictissimus.

PRÆTATIO

omni...
No...
...

...

...

...

...

...

...

RERVM BELGICARVM BREVIS
DESIGNATIO.

NARRATIONIS Rerum Belgicarum Exordium ab Anno 1529. sumere placuit. fuit enim per insignis promulgatione Pacis, inter Pontif. Roman. Clement. eius nominis VII. Carolum à primo huius nominis V. Imperat. Roman. Franciscum I. Gallorum, & Henricum Angliæ, Reges, Cameraci Belgarum, auspice Deo, initæ, in æde Deiparæ sacra, congregato ornatissimo agmine procerum, assistente omni fastigio ordinis Ecclesiastici, circumfusa ingenti officiorum ac magistratuum ciuiliū multitudine. Est autem hoc fere initio quaesita.

IMPERATOR CAESAR CAROLVS V. ET FRANCISCVS I. Francorū Rex, non sēsifraçtiq; diuturno bello duntaxat, sed aliò intenti, quia nimirum Imper. à Turco, expeditionem Pannonicam iacente, Austria sua subtimebat, & Franc. rerum cū publicarum, tum suarum acerbitate commo-

A ueba-

DE REBVS

uebatur: determinarunt postremo, concordiam inter se constituere. Eam ob rem, Cameracum, liberã adhuc, & neutrius partis urbem, in medio fere Belgio sitam (viti fatalem, ad grauissimas R. P. C. consultationes, & induciarum, fœderum, ac pacis solenni promulgatione iam olim celebratam) delegerunt. Interea igitur temporis, quo in Hispania inter Clementem VII. Rom. Pont. Max. & Imper. conuenit: hinc, à Cesarianis, Margarita Austrias, Maximiliani Aug. filia (ea Carolo V. erat auia, proque nepote tunc Belgium obtinebat) inde verò, à Gallis Aloysia Allobrox Regia mater (quæ eadem Francia rebus præerat) cum splendida pompa delecti comitatus, quò condictum erat, meditata venerunt. has enim uerò deducebant, qui ambabus erant aut à cõsilijs, aut ab actis, aut à secretis: & alij proceres, quorum intercessione utrinque optata pax facilior, equabiliorq; esset. quò postquam conuenissent ex præcipuis Italia ciuitatibus legati, puta, à Venetis, ab Insubribus, à Florentinis, & si qui essent Italorum reliquorum, Gallicarum partium studiosi, Rom. Pont. præter Saluiatum (qui res Pontificias antea illic procurabat) Capuanum item artificitem eodem

dem misit. Britannicam verò legationem simul obibant Londinensis Pont. & Suffolchius Ducis titulo honoratus. Itaq; per accensos Heroidum reconciliatricum coactò semel atque iterum Senatu, postquam de alternis controversijs ac consultationibus, diu multumq; iuris periti disputassent: Galli postremo, præ nimio quodam suarum rerum studio, relictis Italis Non. Sextil. ex Anno 1529. pacem cum Cæsare 1529. sareanis, his summatim conditionibus, delibérato fecere.

FRANCISCO Delphinate, & Henrico Aureliano, liberis Regijs (obsidibus in Hispania patris, trienio ante, è custodia in regnum remissi, quantumvis licet conduplicatâ istam redemptionis esse summam rumor fuerit vulgaris) manumissis, non modo Rex, duodecies centena millia aureorum Scutatorum appenderet Imp. sed & Imp. nomine sextantem itidem iam dictæ summæ ipse Angliæ Regi.

SESQUIMENSE, post promulgatam per faciales pacem, quidquid iurisdictionis Mediolanensis Rex præoccupasset, id omne Imp. redderet. Astam coloniam dederet, & uniuersum eorum ius in Imp. transcriberet.

BARIOLVM, Apuliæ Peucetia mariti-

DE REBUS

num oppidum, et si quid aliud regni Neapolitanos, ex Imp. ditione cepisset, Rex quamprimum cederet.

» Coram Senatu Veneto Rex protestaretur, quo illi ex formula Cuniacea, redderent Imp. occupatam Apuliae partem; quod ni faxint, Venetorum itidem hostis Rex esset. & Imper. dum suum armis repeteret, certis tamen conditionibus) suppetias iret.

» Ex conuentu Madrilitio, cum Flandria, tum Artusia, necnon Neruiorum, atq; Atrebatum ciuitates, dominatu Regio liberata, in

* Niueranus Dux vulgo. Imp. semel transferrentur. simul etiam illa inueterata, quam * Ambarrus super Brabantia olim intendisset, abdicaretur.

» Actione Borbonia exolescente legitimi nepotes surrepta sibi cernerent hereditatem.

» Ne Rex deinceps ulli Principum officiosus adhereret, ne aut in rebus Italicis, aut Germanicis contra Imp. intercederet.

» Contra Imp. quidquid Franciae Iurisdictionis citra, ultraue Somanam flumē, quidquid in Morinis, quidquid in prouincia Rom. sibi quoquo modo vendicasset: Id omne circumscripto etiam futuro tempore, transcriptum in Regem, renuntiaret.

Quod

*Quod ad Aeduos, vel Burgundios attine-
ret, iustitium ut esset.*

LEONORA Austrias, Imp. Germana so-
ror, Francisco Regi, certo nuptum daretur. Ea
propter sponsa obsides (liberos patri congratu-
latum) ab Hispania in patriam deduceret: ac
ita Francia innuberet, id matrimonij & affi-
nitatis vinculum, pariterq; concordie stabili-
mentum esset. Cetera conuentus capita, ceu pa-
rum momenti, propter breuitatis studium re-
ticere maluimus. Venerunt in partē huius fæ-
deris, summarius Pont. Rom. deinde Allobro-
gum Regulus, vna cū vniuersa sodalitate, quæ
ab alterutro pacatorum manifeste stabat, quæ
res tamen Florentinos maxime fraudauit. si-
quidem Imp. transacta (uti diximus) Ponti-
ficia controuersia, Philiberto Cabillonio Arau-
siorum Principi (qui tunc temporis ad Neapo-
lim instructum habebat exercitū) negotium
continuo dederat, illud ipsum requirete Pont.
Clem. Florentinos inuadendi. Ob id Arausi-
nus Romam contendit, & communicato con-
silio concludit, statim cum ipso mense Augu-
sto Perusiam, omnium primam, se velle adori-
ri. & (exacto inde Malatesta Ballione) ea ad
Pont. Rom. ditionem traducta, deinde in Flo-

DE REBVS

rentinos insultare, & postremo urbem simul cum patria reddere Medicum familia, quæ pro tempore exulabat. Porrò cum nullis planè rationibus persuaderi poterāt Florentini, ut hanc intra mœnia, ciuitatemq; reciperent, cuncta, quæ ad sustinendum bellum necessaria erant, diligēter comparabant, urbem ac municipia sua omnia, præmuniebant. deniq; hostilem impetum fortiter expectabant.

Dum bellum adornatur Florentinum, Imp. cui iam dudum deliberatum erat, data occasione, inaugurandi causa (utq; auito more Augustus salutaretur) in Italiam trajcere, conscensa Prætoria, Barcinone soluens, cum instructa longarum nauium classe, Libonotho flante prid. Id. Sextil. Genuam appulit. inde Placentiam transijt. ut & Pont. ex pactione Bononiam venturum, conueniret, & res Insubricas (quibus haud ita pridem auctus erat) sua præsentia interim confirmaret. siquidem status Mediolanensis meliorem partem, armis è Gallorum manibus extortam, fortuito coorta nescio qua inter Tribb. mill. & Franciscum Sfortiam (in quem ea regio, iure gentilitio, propriè recidebat) dissensione, Anton. Læua, vir militaris disciplina, & belli gloria
 insi-

insignis, in fide officioq. Imp. continebat. et si pars à vero Domino interim auelli se nequaquam patiebatur. quin Sfortia mordicus adhaerebat, partē aliquā etiā Gallis sibi vendicātib.

Per eos ipsos fere dies Solymanus Ottomanus Turcorum tyrannus, conflato in Hungaria numerofo exercitu, cui ipsi identidem aderat, in Austriam incurfans, Viennam Pannoniae superioris, secundum Danubium positam, urbem primariam obsedit. Eam Philippus Palatinus, Nicolaus Salmensis, & Gulielmus Rogendorfus, Comites, ydemq. Tribb. mill. cū delecto peditum, equitumq. Germanorum praesidio, fortiter tuebantur. ita ut, omni opugnationis via perperam intentata, ac viginti, Asiatica diritate, continuo, temere tamen, factis impressionibus, & desideratis suorum circiter 60. millibus, re infecta, accepto maximo detrimento, sub medium Octobrim, receptui Turcus cecinerit. Ardebat ita Barbarus, qui Acacidinis quibusdam minis Divas miseris Christianis imprecatus fertur, atque Deos suos gentilitios obtestatus, adiurasse, praesto adfore se cū multo copiosiore exercitu, nec nisi expugnata illa urbe pedem relaturum militē in Thraciam reducturum.

DE REBUS

Quo ipso autumno pestilens quidam ac letifer morbus erupit. quod inauditum malum manavit non solum per Belgium, atq; infernateis Theutones, sed etiam superiorem Germaniam transcendit, quod vel à notarum indicio, vel ab efficiētia potius Sudoriferum vulgo vocitabant. quippe correptos affectosque eo morbo huberior quadam atq; insolita desudatio prodebat. ex quo sudore cū cohorruiſſent, vehementissima febris, alte in fibris abdita, mirandum in modum iactabantur. ita ut, non integro vertente se die naturali, quantumvis licet bona valetudine firmag; corporatura ante fuissent, dolorib. distracti, protinus emoreretur. quod tabum, licet horarium, acerbe quoquo versus pergrassando, dici nequit, quantam hominum stragem promiscue fecerit, & quantum terroris orbi incusserit. Porro in mera solitudine humane opis (ut calamitate fracti & afflicti facere solent) diuinum numen tandem imploratur. itur ad pias preces, decernuntur supplicationes Deo. Andouerpia, sicut & in alijs plerisque Germanie ciuitatib. Amburbalia annua instituuntur. itaque ei malo postremo, vel ab Empiricis, vel à Britannis, qui consimili contagione olim aliquidando

liquando laborauerant, præsens remedium Theutoni didicerunt, adhibueruntq; huiusce modi, ut egrotantibus nimirum, lecto decumbentibus, atq; apprime contactos fouerent, detinerentq; immobiles, ac summopere cauerent, ne illi grauē immoderatumq; ventum solum non sentirent, sed ne quamlibet quidem leniter fluentis aëris excitatione minimum offenderentur. quibus interim, etsi dietam præscribebant, quam maxime hoc curabant, ut in somneis eas (quot diximus) horas ducerent. ideo male habentibus custodes adiungebant, ut ne scilicet letalis somnus incautis obreperet. ad quem, quo natura facilius, vel ultro prouocabantur egrotantes, eo sane difficilius ob impeditos aggrauatosq; spiritus vitaleis, ac vix ab eo coerceri poterant. in quem, si forte per incuriam custodia incidissent, consopitorum instar, profunde dormiendo extinguiebantur. Horum autem quamplurimi, quando iam dicta ratione curiosius operti, lectoque foci, obseruabantur, nec nõ totas viginti quatuor horas vigilabant; superabant quidem partim verò ad pristinam valetudinem egre, partim tardiuscule, partim nunquam redierunt, nec mirum, cum tantopere & corporis,

DE REBUS

*Et animi vires essent affecte. Qua de lue iuxta
 cordate atq; eleganter, primi nominis Medi-
 ci, Castroandouerpanus, & Rolandus Machli-
 nianus scriptos libellos reliquerūt: & quidem
 illos utilissimos, vel ob hoc, ad consimilem oc-
 casionē iure merito dignissimos, qui in omni-
 bus librarijs studiose conseruentur. Erant ve-
 rò, qui id genus contagionis cœlitus immissa,
 morbum Angelicum dicerent: & ante qua-
 draginta treis annos, persimili omnino pesti-
 lentia illic pergrassante, incredibilem homi-
 num stragem editam, coætaneorum memoria
 propalam assenerarent. quam opinionem pe-
 riclitatione atq; usu longinqui temporis con-
 firmabant. quod ab illa vsq; tempestate ad hęc
 diem, in illo cœlo, stella quadam haberent. A-
 pud Teutonos verò supernateis, annonæ cha-
 ritas summa tunc temporis etiam fuit. adeoq;
 ea prouincia triplici grauissimorum supplicio-
 rum genere (quo, cum offensas minime vide-
 tur diutius pati posse Deus, in ingratitude
 hominum animaduertere solet) non obscure
 afficiebatur, bello, pestifera lue, & fame. id
 quod ad ipsam, qua in illud temporis incidit,
 Religionis *μεταποσσωσις* quidam detorquere
 conantur.*

Hic non possum satis mirari quorundā hominum stoliditatem, quum nobis aliquod malum immiserit Deus vitijs hominum exacerbatus, culpā in alia reijciūt, & ut canes solēt, proiectum mordent lapidem, non attendentes ad proyicientem. Piē faceremus, si nosmetipsos accusaremus: quandoquidem nemo sine crimine viuat.

Secuto Nouembri Pont. quo sic commendatorem Imper. redderet nuperrime susceptam aduersus Florentinos expeditionē; Bononiam venit. nec ita multo post eodem Imp. est profectus. Inter quos, cum præ ceteris hoc ageretur, quæ res Italica componeretur; Imp. ob urgentis causas ad Teutonos recurrit, facta prius libera potestate Sfortia, ut à crimine Maiestatis se purgaret. quo sistente, cognitaq; rei causa, & accepta, quam moderate prudenterq; dese-
rebat, exceptione (suasore & impulsore Pont. qui ea in re Insubri multam operam ponebat) pensione pecuniaria, tempore certo præscripta, multato reo, certa tamen lege ac conditione, culpam Imp. condonauit. ac simul Decembri statum omnem reconciliato concessit, excepto Nouocomo & arce Mediolanensi: quæ in primi anni scripturam reliquit.

Eodem

DE REBUS

Eodem tempore Veneti, qui Sfortia & Florentinis fœdere iuncti, in Apulia, atq; in togata Gallia diutino bello Imp. ante lacefferant, in hæc conditiones descenderūt: Imp. quidquid de suo utrobq; ipsi occupassent, restituerēt: & imperatam pecuniam persoluerent. Pont. vero Rauennam ac Ceruiam, cum vniuersa iurisdictione, redderent.

Septennio serè post Rhodum à Turcis ditione captam, milites illi, quibus olim Hierosolymitariorum D. Ioannis, subinde autem Rhodiorum cognomen fuit, ac occupatis illis nimirum sedibus, diu vltro citroq; circumuagati, ac in Italiã longis nauibus deuecti, tandem eo ipso anno, cense ac innuēte ita Pont. consentiente porrò Imp. in Melitam insulam, tanquam cōmutata colonia, commigrarunt, ea maris Mediterranei insula, qua ex parte Africam respicit, atq; Camarinam ciuitatem, satis lato ab Sicilia mari, periculosòq; disuncta est circiter 60. passuum millibus, cuius ambitus pari interuallo prope describitur. quo loci, quia sedes posuerunt; Melitenses milites quartum iam vulgò appellantur. vnde ex occasione egredientes, maria omnia lustrant, & piraticam facientibus Barbaris tum Reipub. Christiana-

Christiana hostibus Turcis, navalibus prælijs concurrunt.

*Ineuntis anni 1530. (Stylo Romano) mense 1530.
Februario apud Bononiam, nouo quidem mo-
re (siquidem id ceremoniarum genus Romæ
fieri consueuisset) à Pont. eo die, qui D. Ma-
thiæ consecratus erat, inauguratur Imp. Cæs.
Car. V. Aug. quem diem, natura sibi fortuna-
tum, multis de causis statuebat, & quòd na-
talis ei esset, quotannis honorifice percolebat.
Hoc enim die, statim cum monade, supra ses-
quichiliadem annorum à nato Christo, Gan-
daui, Pleumosiorum metropoli, illustrissimo
partu Carolus fuerat aditus. hoc (inquam)
die, ante quinquennium, collatis signis Franc.
I. Franciæ Regem, ad Ticinum, viuum cepe-
rat.*

*Sub idem tempus, Ferrarius, eòdem ab
Imp. accitus, ad sedandas transigendasq; con-
trouersias, quæ ei cum Pont. erant, publico
commeatu instructus, ubi Bononiam accessit:
committitur negotium Imp. ut litem Vindi-
ciarum lege definiat. Imp. vero, utroq; inte-
rim bene sperare iussu, II. Cal. April. ab Aemi-
lia Germaniã repetijt. inde in Belgio demum
secundùm Ferrarium iudicauit: Mutinam &
Regium*

II. Cal.
April.

DE REBUS

Regium Lepidi, amplas ciuitateis, vnà cum earum territorio vniuerso, ex aequo & bono, iurisdictionis quidem Ferrariensis esse. illis igitur, vti suo Ferrarium, denuo indueret Pöt. sed, manete interim antiquo & consueto censu, pro re nata à Ferrario reciperet centena millia aureor. Ducator. Pont. tamen ab hoc Imp. iudicio alienus, pro parte virili & sententiam eius improbare, nec iudicatum facere. secuto Iunio, Francia Rex, cum paria fecisset, liberos obsides recepit, ac subinde desponsam Leonoram, cum reducibus obsidibus, ad Celtas venientem, nuptijs sumptu incredibili, & luxu maximo, non sine populari latitia, in vrbe Parrhisorum factis, vxorem duxit. cui certatim vel ob hoc in vniuersum omnis Francia congratulabatur, quod à diuturno & exitioso bello, in communi pace, regnum tandem aliquando respirare, ac reflorescere videretur.

Pacata reliqua Italia, soli iam supererant Florentini, asperrimo bello implicati, & ab socijs, fæderatisq; destituti. veruntamen insigni animorum altitudine nec aduersa fortuna, aut minitanti hosti vsquam cedebat. quin communita ciuitate, & meliore parte municipiorum,

cipiorum, militem cogebant, & sibi immensa
 pecuniarum vi providebant, quæ cuncta dum
 magna solertia ipsi curant, Mal. Ballion tem-
 pore Perusiam Arausino, Pontificique tradi-
 dit. sed idem de statu deiectus, Florentiam
 transiens, sub ea ciuitate stipendium merebat.
 ita nullo fere labore, recepta Perusia, Arausi-
 nus continuo territorium Florentinum inua-
 dit. Hic vno cursu Spellam, Cortonam, &
 Anetium pactione capit. postremo autem XI.
 Cal. Nouemb. (anni superioris) castra ad mu-
 ros urbis ponit. interim, ubi Arausinus co-
 gnoscit tam amplam urbem, vno, nec eo qui-
 dem numerofo exercitu, vixdū expugnatum
 iri: res obsidioni propior (vti erat) quàm op-
 pugnationi vsq; eo fuit, donec Imp. (cui, Sfor-
 tia, & Venetis iam sibi reconciliatis, tunc qui-
 dem nulla omnino alia, prater vnicam Florē-
 tinorum ciuitatem, capessenda restabat) ad
 Arausinum exercitum, eas omneis militum
 copias, vna cum toto apparatu bellico, quæ v-
 niuersa iam pridem in togata Gallia habuif-
 set, adiunxisset. in quibus erat veteranorum
 legio, nec non exercitatissimi Tribuni, ac du-
 ces, centurionesq; acerrimi, excepto nomina-
 tim Ant. Laua. qui forte Mediolani substitute-
 rat:

rat. In hoc Florentinum bellum Ligures, Senenses, ac Lucenses Pont. & Imp (quanquam fortassis nolent) auxilia itidem submittebāt. Nec verò obsessorum virtuti quidquam decessit. à quibus, etsi veterrimi socij aperte descuerāt, nec Francia Rex (de quo ita meriti fuerant, ut à Xagislas crimen subiturum illum fuisse minime credidissent) tandem suppetias laborantibus iret, interim & à talibus rerum dominis opprimebantur, & à tam potentibus exercitibus obsidebantur, non infractis animis modo Florentini ciues contra impetum hostium vehementer obdurabant, verum etiam fortiter ubiq; sese gerebant: donec Pistorio, Prato, atq; Empoli, tribus simul amissis oppidis, legatum præterea Ferrucium, vna cum copijs, in Stellatinis profligatum, atque interfectum, nuntius malorum, iussus in ciuitatem retulisset. quo in prælio, quanquam Arausinus fuerit cōfossus; quia solito pressius, angustiusq; coercebantur, quia com meatus in vrbe parum, minus item munitiois & necessariorum rerum erat, quibus propugnationem prorogarent, quia deniq; inter Mal. Ballionem & hosteis secreto conuenerat: in his difficultatibus positi, honestam pactionem opta-

optabant. Missis igitur in castra, ad Ferdinā-
 dum Gonzagā (is in demortui Arausini locum
 fuerat susceptus) legatis, decimo demum men-
 se, post obsessam, oppugnatamq; Florentiam,
 4. Id. Sext. non omnino iniquis cōditionibus,
 concordiam constituerunt cum hostibus; mo-
 do ne cōuentis derogatum esset. quorum hæc
 fuit summa: Et à Pont. & abs ciuitate Imper.
 attribueretur auctoritas Dictaturæ, nimirū
 formulam præscribēdi, qui deinceps foret sta-
 tus ciuitatis, incolumi semper manente liber-
 tate. Sed in hac ipsa rerum perturbatione, ac
 confusione, dum pacta colligitur pecunia (quo
 sic militibus stipendia persoluerētur) Barpto-
 lemæus Valorius, legatus Pontificius (qui om-
 nia Ballionis consilia tetigerat, ipseq; ex con-
 uētu Perusiam fuerat rediturus) Florentiam
 introgressus, ubi aliquot ciueis supplicio capi-
 tali affecisset, alios exilio, alios alio pacto mul-
 tasset, ad extremum vniuersam rem Floren-
 tinorum ad Pont. Rom. potestatem traduxit.
 Imp. etiam insuper aut dissimulato, aut de in-
 dustria suppresso libertatis vocabulo, ita à
 Clem. Pont. capita rerum agendarum sugge-
 rente, instructus, deinceps tulit: Vt illa ipsa
 norma ac regula cum magistratuum, tum ci-

» nitatis esset, quæ uniuersè Dictatoribus Me-
 » dicibus fuisset. interim principem in ea locū,
 » Alexander Medices, Pont. nepos, Imp. verò
 » designatus gener (utpote cui naturalē filiam
 » despondisset) obtineret. ea lege, & conditione,
 » ut ab eo, tanquam hereditario iure liberi in-
 » uicem succederent. & si absq; liberis decessisset
 » Alexander; propinqui Medicū familiæ, ni-
 » hilominus tantundem iuris in Florentinos,
 » atque ipse habuisset, reliquo etiam tempore ha-
 » berent. quæ Imp. sententia deinceps tenuit.

Eodem tempore, ingens, & aspectu horren-
 dus cometa, de cælo visus, per integrum fere
 mensem perstitit.

PONT. ex Aemilia Romam reuersus, vix
 paululum sane illius, nec reprekensione egen-
 tis victoriæ (quæ cum maximo Italia malo,
 non multo antè parta fuerat) commodo vsus
 est absq; omni incommodo. quippe secuto De-
 cembri, stupenda quadam aquarum tempesta-
 tes non ad ipsam urbem solum, sed in toto La-
 tio fuerūt: & quidem supra fidem absentium
 maiores. Depluerat forte integrum biduum:
 ita ut nec flumina, nec torrētes, nec lacus, nec
 paludes consuetis alueis continerentur. His
 accēdebat. Auster cum agnatis ventis per eos
 dies

dies à meridiano cardine vehementissime reflauerat, is Tyberinas fauceis ita in seederat, ut non modo iam influxu suo, ac suo more nō intersecaret maritimos aestus Tyberis, tot montanarum aquarum fluctibus (ut reliquam omitteremus illuuiem) auctus: sed potius cedendo recurrere, atq; eo pacto ripas, quibus arceri consueuisset, perfringere, transgrediq; cogeretur. qui profecto Romæ præter superiorū temporum memoriam sic creuit, ut urbis maior pars alte infra aquam esset. itaq; annonæ ac victus, per omnia fere compita, tanquam in stagno degentibus, in scaphis subueherentur. Stetit inundatio urbana dies aliquam multos. quæ ubi subsedit, innumera cum publicorum, tum priuatorum operum conspiciebantur ruina: puta pontium, moletrinarum, ædium. Rerum verò, quarū illic facta sit iactura, nempe mercium, omnis generis suppellectilium, nec non segetum & annonæ æstimationem, gazam Regiam ex æquare, fama fuit. maius porro, quod fuerit præ hoc, vel armenti, vel gregis, vel alio quouis dispendio, discrimen: videlicet hominum promiscue demersorum cadauera, ac miserabilem cladem, mihi religio est dicere. Expressit istum κατάκλισμος

DE REBUS

ad perpetuam rei horrenda memoriam ter-
 sissimis rhytmis, populari lingua, sane quàm
 elegantissime Aloysius Alemanus, haud vul-
 garis poeta Florentinus.

Circa idem tempus in Belgio maritimo,
 puta in Frisijs, Bathavis, Zelandis, ac Flan-
 dris (qui omnes Imp. & Austriadum familia
 amplissima haerent) nec nò in Morinis, Armo-
 ricis, ac alijs Franciæ subiectis populis, Oceano
 finitimis, coorta, solito maior, undarum tem-
 pestas (propter Circium & Coru, ventos per-
 tinacissime tunc reflanteis sub Septentrioni-
 bus, mare forte insolentius aestuabat) absorptis
 integris colonijs cladem incredibilem homi-
 nibus intulit: brutorum, bestiarumq, insini-
 tam stragem edidit: rerum deniq, iacturam
 inestimabilem utrobique fecit.

IMP. ab Italia profectus ad Germanos,
 ut cù S. P. Q. Germ. de Religione ageret, cum
 comitia maxima apud Augustam Vindelico-
 rum, quo conuocatus est totus status Impera-
 torius, diu duxisset: in regionem sane (uti pro-
 uerbio dicitur) venit: trabemq, in omnibus
 repperit. Protestantes enim uero ἑξομολόγησιν
 quandam, qua Religionis suæ, & fidei commu-
 nicatas rationes aperte declarabant, in Sena-
 tu Imp.

tu Imp. obtruserunt. cui formulæ Confessionis Augustanæ nomē adhuc manet. Porro Imp. horum ἐξουσιολογῆσαι introspecta intercedere, contravenire, ac legem ferre, de non mutanda aut innouanda religione, donec œcumenico quopiam Concilio οὐκ ἐπέχισαι secus decreuissent. Quæ Protestantium nomenclatura, ac Sodalitas inde constata, inuentaq; sunt: quia superioris anni Oenipontano in Comitio Ferdinandus (Imp. germanus frater, atque eo absente, in Germania regni Imperatorij vicarius) rogasset inter cætera, litationis illius (quæ vulgo est Missa) in Imperatorij diocæsisibus ut necubi intermitteretur vsus, quoad futura Synodus aliter censuisset. Hac lege repudiata, quæ Germania pars contravenisset, Protestantes deinceps ab vna conspiratione & consensu religionis, simul sunt vocati, volentes more Lutheri viuere: & in eius disciplina stare. in his erant amplissimi quiq; Teutonum Principes, puta Ioan. Saxo VII. VIR. Georg. Brandepyrgeticus, Ernestus, ac Franciscus Lunepyrgeci, & Philippus Hessus, Cattorum Regulus. Pari deinde Sacramento obligata, præter innumera alia oppida, hæc amplissima ciuitates, quodammodo famulabantur.

DE REBUS

zur. nempe Argentina, Norimberga, Ulmus, Constantia. qua una Protestationis nota, reliqui Teutoni (qui ab his veluti dis dià τασόν dissident) facillime discerni queant.

IMP. deinde, Augusta Agrippinam Coloniā ubi descendit, aliteris in comitijs fraternam optionem multis rationibus, coram Electoribus inducit. in hanc curam tota mēte incumbit, nimirum, ut frater, cui Hungaria, & Boëmia, duo regna, præ cæteris titulis obuenerant, tanquam consors & particeps Imperij, Rex item Rom. diceretur. quæ dignitas nunc in Europa, secūda est ab Imp. quo quisquis fuerit respondentibus VII. VIR. votis semel assumptus: ex eo magistratu, quasi gradatim ad suprema Reip. gubernacula, vel abdicante eadem, vel moriente Imp. ex lege aurea ascēdit: id negotiū, post breuem aliquā cōsultationem Imp. suffragante toto Senatu (& si vnus forte aberat, quem iam modo nominauimus, Saxo Protestantium Princeps) cito confecit. Eam ob rem ex Vbijs atque Agrippina Colonia, Aquas (quæ ciuitas 40. passuum millibus inde distat) religionis ergo, diuertit. ibi ritu veterē solennibus ceremonijs, ad aram pigmento illitam, Dalmatica Regali indutum, & diademate

demate ornatum Ferd. fratrem trieteride prope se minorem natu, 3. Id. Ian. in Ann. 1531. 1531.
 Cas. nuncupatum, Roman. Regem propalam III. Id.
 pronuntiauit. His confectis rebus, cum maxi- Ian.
 mo affectatorum comitatu Bruxellam, Brabantiorum Ducum Regiam, Imp. ouans se contulit. quo paulo post, ad fratrem redijt Maria, eius germana soror, Ludouico Hungarorum Regi, exacto quinquennio ab Turcis profligato, & in fuga amisso, olim nupta Regina. cuius regis morte, Pannonia secunda meliorem partem non sine macula infamiae, reip. Christianae iniusta, Barbari occuparunt. Eam itaque Mariam tunc commodum demortuae auiae Margaritae Austriadi (quam aliquando in matrimonium locatam fuisse Philiberto, Allobrogum Regulo legimus, & pacem Cameraensem sollicitasse ante diximus) subrogauit in locum: & viduam, viduae successam, suo Belgio praefecit.

Quintili prope exacto ortum immanem, visusq; horribilem cometam excepit mensis insequens. qui per omnes fere Sextilis dies caelo, fixarum stellarum instar, stetit.

Secuto Octobri concessit in fata Aloysia Allobrox, Caroli eius gentis Reguli germana so-

DE REBUS

ror (cuius ab initio huius opusculi mentionem fecimus) Herois singulari virtute pradi-
 qua ad multos annos, pro absente, & unà cum
 presente filio, Franciæ rebus magna cum lau-
 de præfuit.

Hic ipse annus, ob summam annonæ cari-
 tatē uniuersæ Franciæ funestus extitit. quip-
 pe exhaustis semel horreis, sicuti eatenus fru-
 mentum undiq; redundabat, ita aliquā mul-
 tos inde annos, ista victus inedia ac calami-
 tas continenter in Celtis manserunt. in Bel-
 gio verò minus est laboratum, quia ille popu-
 lus è Dacia, & Australi Germania Oceanea,
 nauibus importato frumento, sic satis commo-
 dere faciebatur. Anno eodem miseranda mor-
 te extincto Bonifacio, Monferratensi Mar-
 chione, qui genus vsque à Paleologis, Græcis
 Imp. trahebat. Ioan. Georgius, ἰωάννης γεωργίου
 antea, & antistes, auus nempe nepoti successit.
 quo procurante, Friderico, omnium primo
 Mantuanorum Duci, Margarita Paleologa,
 Bonifacii soror, nupsit. cuius matrimonij iure,
 quando in viuis esse desijt secuto anno Ioan.
 Georg. nouissimus Paleologorum δὲ ἰωάννης γεωργίου
 (quòd cum eo mascula stirps iam dictæ fami-
 liæ excidit) in Mantuanum, ea prouincia, sic-

ut

ut suo loco dicetur, deinceps est transcripta.

Ineuntis anni 1532. ab infernatibus Germanis ad supernateis properat Imp. apud Ratisbonam senatum habiturus. quæ comitia dum coegit, Norimbergæ alterum synhodium fuerat: quò conuenerant nimirum Protestantes, & in his septem Germanici nominis satrapæ ac principes, vna cum 24. ciuitatum legatis. Intercedebant tamē magna in primis nomina, vt Imp. atque Protestantibus, concōcta dissensione, concordia reconciliatio esset. Rerum igitur agendarum ordine inspecto, & excusso diligenter negotio, maximè quod expeditionem Pannonicam denuo moliri Turcam, & copiosissimum exercitum paratum, atq; instructum habere, nequaquam falsus rumor erat: Antario bello percussis Teutonū animis, quo sic, ex officio, in communem patriam hostem, vireis in vnum cōferrent, compellente videlicet necessitate, 13. Cal. Sextil. 13. Cal. postremò concluditur: Vt aetione de statu Religionis intermissa, & alio, nempe ad vniuersæ Europæ saniora melioraq; iudicia, reseruatæ, vel (vt vulgus dicit) ad Concilium generale reiecta, iustitium interea, & pax in tota Germania essent. quæ Synhodus spondebat

DE REBUS

Imp. manibus pedibusq; (quod aiunt) adnixurum se , ut intra sesquimensem indicta , vertente anno , cogeretur . Sin minus istud negotium omnino non prestaret , omnem viam & rationem initurum se fore pollicebatur , ut ex formula Constitutionū Imperatoriarum , quouis pacto conglutinata concordia ; mutuis discordijs frenum inijceretur . Irent porro interim sibi , contra capitalem Reip. Christianæ hostem , exercitum paranti , suppetias ipsi ; quemadmodum sacramento crant obligati . ita factum est , ut compositione illa cōstituta , omnes sine manifesta querela discederent , & auxilia Imp. submitterent .

Haud ita multo post Sextil. Ioan. Geor. Saxo, VII. VIR. ille Protestantium princeps , Lutheri verò Mecenas , & patronus singularis , mortem obiit . cui par filius succedens Ioan. Fridericus Lutherum nihilo secius coluit , amplexusq; est .

Sub idem tempus Christiernus Dacorum , Cimbrica Chersonesi , & Suetia Rex , qui ob intentatam tyrannidem , ante annos novem , concitatam metuens multitudinem , relicto Regno , solum verterat : diuturni exilij tadio materatus , cum hætenus opibus sustentaretur

tur

tar Imp. cuius Germanam sororem Isabellam
 uxorem habebat, vix tandem instructa clas-
 se Liburnicarum nauium, ad regnum (iam
 modò dispersitum) armis repetendum, sero
 animum adiecit. nam ab huius Regis fuga,
 Fridericus, Holsatensium Regulus, Christi-
 erni auus, in Dacie & Cimbrorū Regem, vna
 omnium ordinum conspiratione ac consensu
 fuerat adoptatus. & secuto biennio, erumpen-
 te è latebris manifesta rebellionē, Sueti, in e-
 xulis locum Gustauū, ex honorata Hericorum
 familia oriundum, subrogarant. Christi-
 ernus igitur, vel obridente fortuna, vel potius
 culpam pœna premente comite, Oceano Ger-
 manico nauigans, postquam non perferente
 tantum scelus pelago, pars nauium naufragi-
 um fecisset, & in maxima reliquiarum iactu-
 ra militum epibat arumq; robur amisisset: in
 medijs aquis relictus, nullo labore, ab hoste do-
 mestico profligatur, superatur, capitur. eadem
 verò hora, qua ipse capiebatur, hoc incidit et-
 iam insuper incommodi, vel accessit potius pa-
 tri, ut eius filius, quem vnicum ex coniuge sic
 stulerat, apud Imp. morte occumberet imma-
 tura. Itaq; Christiernus captus à suis, vinc-
 tus, claususq; ergastulo, animi dolore confectus,
 nouissimè contabuit.

Septem-

DE REBUS

Septembri omen, cometam ingentem, ac horribilem, qui in multas hebdomades caelo defixus haeserit, conspectum, magna consternatione multorum legimus.

Conflato interea in Hungaria numerofo exercitu, in quo armatorum militum, supra ter centena millia fuisse dicuntur: inde celeriter transiens, Austriam Scythica feritate inuasit Turcus. qui ferro ac flamma prius peruastata utraque Pannonia, tandem omnibus illis suis copijs Iuntium circumclusit. Sed ea arce, tormentis vniuersis continuo, frustra oppugnata, ubi cognouit Imp. cum instructissimo exercitu, nec eo exiguo, patria & obsessis auxilio ire, rectaque (quod faciebat) contra se ducere: postremum, accepto non minore damno, quam dedecore, ad suos se pedetentim subtraxit. quo exercitu non maiorem, neque florentiorem vllum vnquam habuisse alium Imp. extra omnem est controuersiam. constabat enim uero ille promiscue ex omnium bellicosissimis populis, puta Germanis, Italicis, Hispanis, & Belgis. Huc praeter priuatas, ac publicas Teutonum vires, accedebant externa auxilia: quae secundum Pont. supremi item nominis Itali, nec non Lusitanorum Rex submisserant.

serant. Erat porro impersonatus ipse Imp. quo-
 cunque castra promouebat, apud exercitum.
 cuius vnus praesentia faciebat, ut Turca ostē-
 tatum se potius, quàm pugnatum venisse vi-
 deretur. nec adeo obuiam euntem Imp. exspe-
 ctauit: sed quòd eius Fortunam (sicut à capti-
 uis Barbaris percunētatione didicimus) qua
 optima ad extremam fere cum summa amu-
 lorum admiratione est usus; metuebat, sane
 quàm male suo consulens honori, amissis suo-
 rum aliquot, post Claudiana quadam toni-
 trua, tempore auersis Lunulis Constantinopo-
 lim se subduxit. Caterum Imp. nuntio in Ca-
 stra allato, Iuntium obsidione Turcica esse li-
 beratum, nō curauit aut fugacem hostem per-
 sequi, aut ullaratione aleam iacere, qui re-
 gnum Hungaricum (quamlibet id ipsum flagi-
 tante fratre) recuperaret. Cuius momento
 temporis immutati instituti, quae potissimum
 fuerint cause: nos profecto latet. hoc scimus
 pratexi consilio nescio quid. primo, quòd tan-
 tus exercitus commeatus amplioris egebat.
 deinde, quòd deficiebat neruus belli, pecunia.
 postremo, quòd pro foribus stabat hyems. tria
 rebus gerendis maxima incommoda. Cribro
 quidem diuinabant multi. Nos pro comper-
 to ha-

DE REBUS

to habemus, exitum rerum hunc, non tam testem, quàm indicem futurorū extitisse. nempe, Imp. subito à se alium meliorem exercitus parte missa, in Italiam (Pont. qui ob id Bononiam iterum venisse renuntiabatur, collocutum) iter à Pannonijs vertisse.

At paulo ante, quàm in Italiam reuertit Imp. Reges duo, Francia & Angliæ, tragulam ei iniectabant: insidiarum occasionem aucupantes inde, quòd totam illam hyemem rebus in Panonicis occupatum iri cum, Belgioq; abfuturum, arbitrabantur. Hi nimirum tacite sua mutuo communicauerant consilia inter

* Bono
niâ Bel-
gicam
vulgo.

Caletum metropolim & * Gessoriacum. Vertent edemum anno duodecimo, postquam huic persimili altero congressu, inter Ardeam & Itium portum primo coisissent. Cuius secundi congressus hunc fuisse scopum, nõ leuis est opinio: ut renouato fœdere, & redintegrata amicitia, communi Marte, coniunctisq; viribus, aduersus absentem, Impeditumq; Imp. arma sumerent; in quem multis nominibus non optime erāt animati. ideoq; ipsi contra Turcum, perpetuum hostem, auxilia petenti, citra Christianam religionem mittere recusarant. sed, ubi Barbaris fuga elapsis, viderunt Imp. ad se suosq;

suosq; respicere, à suscepta deliberatione ipsi itidem destiterunt.

Eo ipso fere tempore, Ancona, antiquitus celebrata Piceni ciuitas, & ipsa non incommoda nauium statio, ad oram maris Adriatici posita; quæ ad eam diem libera, & suis legibus vixerat, sociæ interim ac fœderata Pont. Rom. subtili machinatione, & instructis in tempore & loco armatorum insidijs, à Pont. subacta est. Vtebatur porro ipse ista inductio-
ne: Quod nimium libertate sua abuterentur ciues; quòd aduenas & peregrinos hospites durius tractarent; denique quòd minus officiose, quàm deberent, se colerent, ac reuerentur. itaque licentia eos deteriores fieri (vti usu venit) causabatur; atque domi ciuileis alere discordias. cui sociæ ciuitatis morbo, nisi ipse auctoritate sua mederetur, extimescendū fuisse summopere aiebat, vt isto domesticorū dissidiorum exemplo inuitatis Turcis, sui excidendi, cum totius Reip. Christianæ exitio, atq; incommodo Italiæ, spem certam ipsi facerent. Coccussa in hunc modum, quæ sito colore, Anconatum licentia, ciuitatem Pont. suo adiunxit Imperio. quæ ipsa inde in hac vsq; tempora, in dominatoris famulatu persistit.

Secundâ

DE REBUS

Secundi Bononiensis congressus & si initio
 causa videbatur fontica; nimirum, de cogendo
 Cancilio Vniuersali. deq; instantium re-
 rum necessitate; multis (vti fit) in medio cur-
 su contingentibus, extrema eius colloquutionis
 23 conclusio fuit: vt Austriada fratres, ex con-
 23 uentu, fœderatam Italiam, omni modo atque
 via tuerentur. quippe ic̄to illic fœdere inter
 Pont. Imp. Insubrem, Ferrariū, & alios Prin-
 cipes omneis, ac reliquas Italiae ciuitateis (Ve-
 netis solum eò non receptis, qui prioribus pa-
 ctionibus steterunt) veterem duntaxat socie-
 tatem auctam, & confirmatam fuisse liquet
 ex historia. quorum omnium summatim iu-
 dicio, ubiubi res ita postulasset, Ant. Leua
 Tribunus maior per Epistalma est designatus.
 quibus confectis rebus Imp. 6. Kal. Mart. in
 1533. Anno 1533. Felsina decedens, Genua deinceps,
 commodam tempestatem nactus, afflante
 Subsolano, in Hispaniam ab Liguribus trans-
 misit.

Mense Februario Galeotus Picus, Lud.
 Concordia F. cum aliqua manu amiculorum
 nomine, reuera autem satellitum sceleris, ex
 inopinato Mirandulam versus mouit. qui, vt
 intempesta nocte ad mœnia accessit, furim,
 ea,

ea, quam maxime opportunam delegerat, parte, cum coniuratorum globo intro irrepfit. hic stationarios milites (qui tunc forte profundo somno consopiti iacebāt) ad unum omneis occidit. inde recta in Prætorium conuolauit. ibi ob turpissimam vindicationem, & insaturabilem dominandi libidinem Ioan. Franciscum, paternum Fratrem, fundi dominum, & una cum eo filium, parricida iste Centauricè obtruncavit: deniq; hac cade patrata, ab sicarijs stipatoribusq; sui corporis occupato foro, Picus singulare eius arcis imperium arripuit, qui deinceps in tutela ac præsidio Francia latuit. Istud porro oppidum, Gallica statina non abs re dici possit. quo receptaculo, prope dicam nido, atq; arce, Galli, siue cogendi fuerint, siue hibernis continendi milites, siue denique citra, vltraue Alpeis eis bellum gerendum fuerit, postea ad quamcunque occasionem sunt vsi.

PONT. in Aemilia dies aliquam multos ponente, non οἰχεται, sed præclare ponebatur opera interpellatorum; ut ei Francia, nouo quopiam fœdere, anquisita affinitatis prætextu, iungeretur. Quocirca Romam reuersus artificiosa Epanadosi, persuaso Rege, nihil quid-

C

quam

DE REBUS

quam debere cum angi suspitione Italica societas: (de qua iam modo diximus) cuius, præ se, princeps, auctorq; esset Imp. coniunctionem affinitatis Bononiæ propositam ac pactâ, matrimonio facile confirmavit. nempe, ut Catharina, Laurentij Medicis, (illius qui Urbinatûm Regulus olim aliquando fuisset) filia, Henrico Aureliano, secundo Gallorum Regis filio, nuberet. in quam rem dum tota mente incumbit, præscribitur, indiciturque Nicia, quæ est ad mare Mediterraneû Bracata Gallia ciuitas amœnissima, ab utrisque Synhodium. Qua in deliberatione cum tamen vestigium nõ ponerent Pont. & Rex (quippe Allobrox, citra consensum Imp. à quo totus stabat, agre illam suam arcem ipsorum congressibus crediturus videbatur) regis postulatus propèsus Pont. respondit. & secuto Octobri, vela faciens infero mari, leni Hellespontio utens, Massiliâ, Francia ditionis portû, arcem item munitissimam, ex Latio traiecit. quo loci venientem introductumq; Pont. Rex honorificè ac regifice excepit. Vbi cõmunicatis vicissim consilijs, quatumuis licet multa inuicem in aurem dixerint, in extrema tamẽ parte seriæ deliberationis, nihil sanè concluderunt, præter mi-

ter minorum (quorū uterq; propter valde pu-
sillā etatē ad coniugium minus erat habilis)
antē commemorat as nuptias. quæ quidē ma-
gna Pont. delectatione ac voluntate, sum-
ptuosissime sunt factæ, ac consumptæ. Vnde,
postquam mensem vnum circiter illic commo-
ratus, rem, vti maxime volebat confecisset,
Pont. flante Africo in Latium renauigans, ne
parum prospiciebat, in tam caduca atque fra-
gili hominis vita, se (vti mox ostendemus)
impendentem mortem manere.

Permagni momenti est, quod eo anno in
Anglia ipsi regi accidit. Is, cum arderet amore
Annæ Boleinæ, de statu demigravit, quod
aiunt. quippe coniugē Catharinā Aragoniam
(qui cum duodetriginta annos vixerat, & ex
qua, cum masculam tum muliebrem sobolem
sustulerat, sed obierat mortem filius, supersti-
te adhuc Maria filia) cum perinique repu-
diasset: Boleinen superduxit uxorem, ex eius
compressu grauidam. cuius partu editam Eli-
sabetam, Principem nominavit Anglicanam,
cū manifesta iniuria, ac fraudatione Mariæ.
Annæ verò matri diadema regium imposuit.
Pont. igitur patim irritatus leuitate Regiæ,
partim instigatē Im. Ex reginæ nepote, sua sul-

1534. mina iacere ac postremo secuti an. 1534. mense Martio propalam iudicare: Et Aragonium diuortium iniustum esse, & Annæum matrimonium æque irritum. Hic Rex, spe sua iam frustratus (quippe videbatur antea Pont. erga se, ut ipse vellet, animatus) quòd fidei Pontificiæ publice derogatum oppido quàm nolebat, tacite primo stomachari & labrum mordere; deniq. ad conuitium conuersus, contumaciter ab officio Põt. desciscere; in se, quidquid illi eatenus maximo emolumento fuisset, transcribere; ac postremo se Principem Ecclesiæ Anglicanæ dicere. id quod quamplurimi mortaliũ summopere sunt admirati. Sed longè plures non tam factum improbant, quàm itentidem factum nollent. Sic leuissimarum caussarum maximi interdum sunt effectus.

Circa id temporis Christierna, illius Christierni Dacæ Exregis (quem prælio nauali profligatum, captumq. non multo antè diximus) filia, Imp. eadem ex sorore neptis, ex Belgio per Germaniam, Rhatiamq. Mediolanũ usq. honorifice ex conuentu, deducta, mense Maio, splendidißimo sumptu, pro cuiusq. dignitate ab ciuibus factò: Sfortiæ Insubri in matrimonio collocatur.

Sub hæc Ph. Hæssus, collecto exercitu, Huldericum VVirtenbergicū, affinitate sibi iunctum iam pridem regno exutum ab aduersarijs, atque sodalitio Sueuico (qui omnes non obscure videbantur ope Imp. niti, quandoquidem ea prouincia eius fratri continuo fuerat attributa) vi, sua ditioni restituit. quod Hæssi eudax facinus, Austriada fratres agre inprimis ferre, & in tam graui vulnere dolere. Veruntamen ne caeres tunc quidem tragœdiam aliquam excitaret in Germania, Teutonū quique potentissimi, fide sua interposita, præclarum beneficium in rep. sanè posuerunt: ut nouissime ingens illa controuersia in hūc modum sedaretur. Nimirum, maneret in recuperata possessione Huldericus, tanquam fœderatus ac cliens: ea tamen lege, ut, si à maribus eius stirps excidisset, di' ἑπιγονὰς διαδοχῆς, ita censente S. P. Q. Germ. consentiente. contraueniente nemine, Ferd. Cas. foret hæres atq; eius successor.

Quintili exortus Cometa, in multam partem Sextilis secuti perstitit affixus cælo. nec ita multo post VII. Kalen. Octob. Pont. multos abhinc mēseis βαροσβυαχ, & existens, biēnio fere minor sexagenario, sed in nullū prope

DE REBUS

mortalium gratiosus, ac splendidus: vitam cum morte commutauit. Palatinis odiosus, dum uiuere, ac durus. Principibus præterea suspectus, passim ingratus, auarus, minime liberalis, & alienus à natura in rependendis compensandisq; beneficijs. Homo alioquin grauis, cautus, solers, rerum suarum prouidus, ad vniuersum mundum administrandum ac regendum habilis; nisi Panicus quidam casus sæpissime eius varium iudicium corrupisset.

Moriēte Clem. VII. Ridolfus Ballion, Malatestæ F. Perusiam, quæ Pont. dominatu tunc quidē tenebatur, cum stipatoribus noctu clam intromissus, Prolegatum Pontificium, una cū familiarioribus eius familiæ administris, nec nō ex illis aliquot, qui à Pōt. stabāt cū crudelissime interfecisset, in secessiōe populari, in cuius gratiā facinus admisū videbatur, quòd rerū potiri vellet, eius ciuitatis nouā singularemq; dominationē sibi cōparauit. quā tamen (¶i mox indicabimus) breuissimam habuit.

Postquā Clem. VII. Nouem dialibus sacris, ex consuetudine Rom. iusta facta fuerant, comitijs decuriatis Purpurati patres, eius ipsius diei, quo Senatus coijt, nocte, V. Id. Octo. scilicet, una cōspiratione, & concordia omnium,

in demortui Pöt. locum subrogarunt Alexandrum, ex illustri familia Farnesiorum, ad urbem natum, virum præcipitata iam ætate, septuagenario propinquum, sed literatum, ac mores compositos præseferentē, in ea dignitate veterrimū, & senectutis auctoritate facile Principem senatus. qui pro usitata nominum μεταμορφώσει ex Alexandro, in Paulum III. cōuersus, ita vulgo deinceps est appellatus.

Ab hoc ipso mense, in consecutam hiemem, à Pontt. Romm. religione diuersissima opinionēs, non modo apud Lutetiam, sed in tota prope Francia, è latebris sensim erumpebāt. Auctores enim uero ac Principes eius sectæ, crescente de die in diem affectatorum frequentia, famosos quosdam libellos, ceu vulgo acerbos potius, cum noctu & interdum vndequaq; respersos, cōtra moribus constituta τῶν ἱερῶν εἰσῆσιον, (vel ut ita loquar, Sacramenti altaris) iura: postremo ad regale palatium, Regi etiam rem ipsam significatam volentes, ceu clauo defigebant. Rex porro commotus nouitate rei, magnam religionē, caremoniamq; indicere. deinde, ad præscriptam diem in urbe Parrhsiorum institutis Amburbalibus, aperto capite præsens, impersonatusque, at sequente

eum coniuge Leonora, unà cum liberis, cum
 S.P. Q. Parrh. in maxima tædiferorum pom-
 pa, accensam itidem facē ipse dextra gestare,
 ac præeunteis sacerdotes, ceremoniarū magi-
 stros, ac retrusæ, cælestisq; rei mysterium (aut,
 ut nunc loquuntur, venerabile Sacramen-
 tum) circumferentem sacrorum Regem, ponē
 subsequi: itaq; urbem lustrare. Nec id solū præ-
 stabat Rex. Eius diei postmeridianis horis, con-
 uocato centumuirali consilio ac S.P. Q. Parrh.
 publice in aigensâs, atque ipsos eclogarios, ad
 commiserationem incitata oratione grauitè
 declamauit: hoc potissimum argumēto: Rogare
 velle, & iubere se, ut in vniuersum omneis,
 nullo nec affinitatis, nec amicitie respectu, o-
 peram ponerent in eo secum, ut tandem ali-
 quando nouorum Theologastrūm hereses (pri-
 us quàm latius serperent) radicitus extirpa-
 rentur. Huiuscemodi vero deliberatas ratio-
 nes magnifico iureiurando propalam itidem
 confirmauit: se brachiorum alterum, ac dex-
 trum, ante resectum iri, quàm ut ab ipso, tali
 contagione affecto, reliquum corpus contabe-
 sceret, sponte fuisse toleraturū. Qua Regia sen-
 tentia passim accepta, sane quàm acerbissime
 in deprehēsos animaduertebatur. atq; etiā fu-
 nesto

nesto spectaculo (dum raperentur ad supplicium conuicti mutata Religionis) quasi urbem obequitaret, Rex strictim interfuit. Quo S. C. haud obscure fidem fecit subiectis populis; se, Regio quodam animo, institutum persequi; nec (absit) commissa enunciare nolle, criminis eiusdem, culpaue conscientia.

Prid. Kalend. Nouemb. Alfonsus III. eo nomine Ferrariensium Regulus, extremum vita diem clausit, Princeps domi, militiaeque clarus: itaque suis percharus. quamlibet id curasset sedulo, ut ne qua lacuna esset in auro. Ei successit Hercules, nat orum maximus, senili seueritate, & magna exspectatione iuuenis.

In. A. 1535. Fridericus Dacorum Rex morte occubuit, vir iuris, aequique obseruatisimus; nec illiberalis Princeps. Cui, nequaquam indignus tali patre, filius Christianus continuo est successus.

Secuto Iunio Monasterium, Vestfaliae metropolis, ex Anabaptistis est recepta. quae res magni momenti cum videretur, paulo altius à capite à nobis repetitur. Nomen ipsum, Anabaptista, ex Graco fonte tractum, Latinis fortasse retinctor, cum professione isti haeresi

DE REBUS

deuotorum ac donatorum hominum per omnia respondet. Nec verò ista lues nostra primū tempestate se prodidit. quin videtur eam initio in Saxonibus ex lacunis veterum αἰγεσιότων, And. Carolo stadium sub annū, à sesquimillesimo, vicesimum exclusisse: subinde vero fouisse, ac aluisse Thom. Muncerus. Iste Lutheranam disciplinam primo secutus, simulatq; frequentem auditorem habuit, reducto calculo, animo voluit, quemadmodum nouum aliquod doctrinae genus, de suo inuentum, nec de alieno transcriptum concioni proponeret. Desciscens igitur sensim à priore sententia, de toga, quod aiunt, ad pallium recidit: ac postremo in odiosum sibi Pōtificiale caput iuxta inuehi, atque in molestum praepotorem propalam debacchari cœpit. istius hæresis summa capita erant huiusmodi. „ τὸ βάπτισμα, siue sacram illam infantiam puerorum aliquando iterandam esse lauationem.
 „ „ Cui ita luberet, plureis simul uxores habere licere. „ Non esse audiendum Magistratum, quin circumscribendum senatum, politica nomine velut amputato. „ Omneis homines, eadem fortuna, atque conditione, & vndiq; sui simileis, communionem rerum omnium inter se
 uti

uti debere, ne nominata quidem voce, proprij
 & sui. quæ omnia, cum iste exlex partim per
 se, partim per discipulos affectatoresq; uti spe-
 cie grata, in folle, offerret ignaræ multitudi-
 ni, turpissimarum, seditionū, & funestissimi
 illius belli Rusticani auctor extitit. quod decē-
 nio fere, ante recuperatum Monasterium, mi-
 seranda clade seditiosorum est diremptum.
 Sed eo in conflictu, qui in hoc ulcere tanquam
 unguis extiterat, captus forte Muncerus, ca-
 pite subinde pœnas luit. cuius hominis insi-
 gnem malitiã unicum hoc arguit ἀπόδειγμα.
 quòd sub censoria virgula, sciscitanti Hesso-
 rum Regulo: Cur tot hominū millia, suis tech-
 nis ad laqueum perduxisset? quamlibet cir-
 cumretitus frequentia spectatorum, intra la-
 brum ridens nebulo, respondit: At quia ipsi ita
 volebant. Isto auctore igitur fundata, stabili-
 tāque Anabaptistarum hæresis, tantum non
 persecutionibus restincta, sed Monasterij mi-
 randum in modum progressa, caput extulit,
 hoc fere initio. Bernardus Rotmanus, qui biē-
 nio ante, in suburbana parœcia, Lutherū iti-
 dem imitatus, in multa populi Monasterien-
 sis frequentia declamauerat, egre quidem, sed
 tamen intro tandem est receptus: ut ille,
 conni-

DE REBUS

conniuente ciuili Magistratu, veruntamen nolente Monasteriensium Pont. Franc. Valdeco (qui sacrarum perinde ac profanarū rerum ius absolutum ac supremum in ea ciuitate habebat) Hagiographa, quod vsque aliquò strenue faciebat, interpretaretur. qui, quod sibi non constitit, igni, quo deinceps ea vrbs arsit, ignem addidisse videtur. Contulerat illò se, siue casu, siue de industria (incertum est) quidā sartor vestiarius, Ioan. Leydanus Batauus, homo supra patriam indolem acutus, & Anabaptistarum facile Princeps. Iste magna subtilitate circumuento Rotmano, & alijs Theologastris, in suam sententiam pertractis, quibus sanctum Prophetarum nomē imponebat veterator, tantum auctoritate paulatim valuit apud imperitam vulgi multitudinem, quae ex se ad quamcunque rerum nouitatem facillime precipitatur, vt melior ciuium pars ei haerit, & eius impys legibus steterit: itaque in eundem errorem prolapsa, vim intulerit conciuibus. & quicumque secus, atque ipsi facerent, sentiebant de suscepta religione: hos exilio partim multauerit: partim à patria, domòque exegerit: partim denique securi percussit: ac postremo nec à fanis abstinnerit,
 Monaste-

Monasterienses iam tum in mera insolentia
 viuere: se certatim, in publica congratulatio-
 ne, more suo, aquis redintingere: (ut ita dicā)
 πολυγαμοί, ac multinubi esse incipere: aurum,
 argentumque, quidquid uspiam inuenissent,
 vasa, lapides, suppellectilia, mundum omnem,
 & quæ pretiosiora viderentur, uti bona pu-
 blica, erario inferre, & armario communi as-
 seruare. Quam rem indignissime ferens Val-
 decus, armis statū suū repetere cōstituit. oppu-
 gnat igitur Monasterienses Anabaptistas, qui,
 ubi parū vel nihil proficit oppugnādo, exstru-
 ctis hinc inde oppugnaculorum molibus, in-
 tra urbem conclusos lenta obsidione premit.
 Leydanus verò, cuius indies crescebat apud
 populum gratia, per allusionem diuinorū ora-
 culorum, excogitata in somnys Lydia qua-
 dam cantilena, Rex postremo saluari voluit
 Monasteriensium. quam etiam, delectis satel-
 litibus, & luxu regali fluens, arroganter præ-
 se ferebat maiestatem. Sed nec nomenclatura
 regia contentus, magni Vatis ac Prophetæ Da-
 uidimastix iste, nomen gloriosum sibi assump-
 sit. inquires: quatuor Prophetarū insignium,
 alteros, puta Dauidem Hebræum, & Ioan-
 nem Leydanum equitate, & summa iustitia
 excelle-

DE REBUS

excellere: alteros autem, nimirum Rom. Pont. & Mar. Lutherum, summa iniustitia & iniquitate esse infames. Rex creatus, præterea legum, quibus Anabaptista uterentur, edidit volumen: cui speciosum quidem, sed fucatum titulum præfixit, Restitutio. ob id scilicet, quòd cænobium Christianum re atque verbo instituere, instaurareq; se velle iactabant. quippe collata in unum ad commune commodum, bona, vocabant Restituta. Rex verò præ cæteris, scripto & voluntate egregie discrepans, quidquid & publicæ, & priuatæ cuiusquam rei erat, in propriam & suam libidinē conuertebat. Idem iam Pseudopropheta, duodetringenta viros Apostolos creauit. istos, in uniuersum orbem, promulgatum Anabaptistarum instituta emittit, ac renunciatum gentibus: Cum telo esse se, & comparare exercitum, qui cum propediem vim esset illaturus cunctis terræ Principibus, ac ita de ipsis iniustitiæ pœnam sumpturus: quo sic ipse, quinta orbis Monarchia ab se instituta, fortiter, sapienterque iustitiam seruaret. Dicto regis obedientes, extrusi quoque uersus Pseudoapostoli, iussa exequuntur. Verum in Logodædalos insolentis, malosque, qui exquisitis quidem verbis, de Restitu-

Restitutione ac Iustitia docebant, reuera autem contra veniebant, ut in Placiadas secundos, passim est animaduersum. Ab Apostolis etiam in super Rex, ex coniunctissimorum turba, duodecim delegit Duces. quibus magnifica pollicitatione illectis, persuasit, curaturum se, ut Dynastæ facti, Cillicorum bona modio metirentur. interim principia obirent, ceu Vicomagistri, aut Tribuni mill. qua ex parte maximum esset ab hoste periculum, illic cum armatorum statione excubarent. Interim Valdecus, nixus auctusq; auxilijs totius prope Germania (qua etsi in religione variabat, Anabaptistas aequè tamen oderat) urbem diu sedendo, pœne extrema fame cum offuscasset: obsessorum pleriq; omnes, ad pacem tempore quidem inclinabant. sed partim solertia, partim Titanico aspectu Regis, exitum rei longe secius, atq; vulgus, interpretantis, factum est, ut mutire contra auderet nemo. qui miracula, qua ipse somniasset vigilans, dum populo proponit, asseritq; breui liberos ac saluos omneis fore: non obscure declarabat, se Perusinam famem perpeffurum, atq; in ista perfidia permansurum potius fuisse, quàm sese hosti traditurum. Sed vnus quispiã ex urbe clam,
ad ho-

DE REBUS

ad hostiū castra delapsus, Valdeco Pont. ac domino rationē ac viam ostendit, quo pacto vi atque impressione, euersis propugnatoribus, signa omnia, modo vellet, in urbem introferret. quod indicium cum à Tribunis collaudaretur, expeditionisq; secreto dies diceretur: iacta postremum alea, feliciter cecidit. quippe ipso commodum D. Ioannis Baptista, illius sanctissimi praconis, & praecursoris Christi, die (Monasteriensibus fatali) post aliquam dimicationem, resistantibus initio propugnatoribus, ex Anabaptistis Valdecus suam diocesim biennio obsessam recepit. ubi post magnam stragem Monasteriensium, studiosè conquisitus Rex Lydius, secundum factionis capita, viuus in Valdeci venit potestatem. Caterum victori ea Cadmea fuit Victoria. nec enim in urbe pessime habita, integrum quidquam omnino, praeter dealbatos parietos, inuenit: sicut id bellum Historiographi Teutoni subtiliter descripserunt. quos quotusquisq; paulo attentius egerit, praeceteris consideratione perquā dignis, hoc offenderet: Statum Christianae Religionis, si extra Synhodom vel in minimo canonis uncto immutetur, facillime à malis ciuibus (quales sunt pleriq; omnes mortales) offuscari, deprimi

naueis imposito, mense Iunio, Barcinone soluit. qui plenis velis Numidiam petens, primo cursu magna virtute ac cōtentione militum, Colithen arcem, & cum ea, Turcicam classē. qua tunc inibi fortè in statione erat, occupauit: ac mox Thinissam, quæ duodecim inde aberat passuū millibus, copias admouit. Sed Ahenobarbus, post leuia aliquot prælia, cum Christiana seruitia, forte vinculis soluta, arcē, qua & ipsi clauderantur, sibi asseruissent, percallide vrbe delabitur* Hipponem: indeq; in vltorius suum pirateriū, * Argylem, celoce vectus, transfugit. nec multo post, 12. puta Kal. Sext. Thinissa potitus Imp. seruorum infinita prope multitudini in concione laudata, post vindictam niceteria dedit. Deinde* Colithen arcem, prius abunde prorsus communitam, noua munitione inexpugnabilem factam sibi reseruans, Muleassi Numida regnum restituit. sic tamen, vt & clientem & tributarium eum sibi faceret. ac postremo, secundo Africo, his rebus gloriose gestis in Siciliam velut ad decretum triumphum nauigauit.

Circa idem fere tempus Rex Angliæ Ioan. Fiscerium Pont. Rocestrium, & Thomam Morum, ipsum morum leporem, & litterarum de

* Bonā
nunc.

* Alge-
riā alij.

* Gole-
tā vul-
go.

cus, nec non Principem Senatus Britannici, quòd diuortium Aragonium, & ambitionem Ecclesiarcha, & alia Regis ausa improbabant: securi percussit. qui horror totã Angliam perfudit. Caterum eo magis irritatus Rex ferebatur: quia Põt. Rom. ergastulo clausum Fiscerium, albo Purpuratorum asscripisset.

Deligit tunc primum Franc. I. toto regno, qui nomina darët, 40. peditum millia: eaq; in septem aequalis legiones dissipat, exemplo, imitationeq; Etruscorum. quod institutũ Gallicum, quia cum Etrusca militia legibus atq; disciplina non pessime conueniebat: putatum est eius rei auctorem Clem. VII. in illo cõmemorato Massiliensi congressu, Regi extitisse: nec enim ullum alium militarem ordinẽ illic ante eam diem fuisse liquet, præter equestria systemata, & ipsa antiquissima.

Secuto Augusto Pont. Paulus III. accõmodatus iam ad Pontificatum, collecta præprope re militum manu, Rudolfum Ballionem, Perusia exactum, persequitur. de cuius statu ut recognosceret ipse, non multo post eòdem se contulit. & repudiatis veteribus, quibus antea vixerant Perusini, legibus, ciuitatem in suam redactam potestatem, nouis formauit.

DE REBUS

Octobri Franciscus Sfortia, Mediolanensium Dux, nulla sobole obiit. quæ dominatio- nis origo, uti ab annis circiter LXXXV. in a- tauo cognomine (qui etsi quæsito colore cum Magistratum occupauerat, tamen non male se in eo gesserat) cæpit, ita stirps cū hoc secun- do Sfortia excidit. cuius mortem luctus pub- licus est consecutus. quia nimirum hic popu- lus singulari Principe, præ cæteris ciuitatibus gloriabatur. itaque ille status ex testamento, præter id quod clientela esset Imperatoria, ad Imp. primo translatus, subinde iure heredi- tario recidit ad Philippum F.

Imp. è Sicilia in Italiam prid. Kal. De- cembr. trasmittens, Neapoli Florentinorum causam audiuit. Philippus Strozza, una cum liberis, & nobilitate Florentina exulante, per Saluiatum, & Rudolphum Purpp. PP. que- rebantur: indignum esse, Alexandrum Me- dicem singulare eius ciuitatis habere Imperi- um: nec non in ea agere tyrannum, iustitiam igitur ut seruaret, Imp. rogare, ex pacto, quod inter Pont. & ipsius maiestatem quinquennio antè obfessa patria pepigisset. Contrà Alexan- der eodem, assiduorum caterua stipatus, ubi uenit, nihilog. segnius suas rationes defen- dit:

dit: exsulibus postremo respondit Imp. Modò ne inique tulerint Alexandri dominatum, curaturum se, ut postliminio reuersis & cuncta bona, ante sisco addicta redderentur, & omnibus generatim, remissa culpa ignoscere-tur. Ad illam Imp. sententiam non minus animose, quàm stomachose oblocuti exsules, minime venisse se, in quiebant, sciscitaturæ de conditione seruiendi, sed æquitatem postu-latum; utq; pactam ab se populo Florentino libertatem ipse confirmaret. itaque, ubi ad fractam se canere, intelligunt; animis indi-gnatione saucijs, è Cumanis in Latium reuer-tunt. Alexandro vero, ut causa meliori, spon-sa (quam antea nominauimus) secuto anno datur.

In. An. 1536. Ianuario, ceu vitæ tædio, ceu 1536.
iniuriarum indignitate, & continuis mole-
stijs affecta, Aragonia illa exregina, legi na-
tura satisfecit. cuius afflicta fortuna animos
omnium admisericordiam alliciebat. quam,
licet peregrinam, & propter virtutem, qua
etiam summas excellebat Heroides, & pro-
pter eius præclara in remp. merita, non vul-
gariter Britanni vsq; adamauerant.

Moriente Sfortia I I. Insubrum Regulo,

DE REBUS

Rex Francia, de statu illo occupando statim cogitauit. quem iure sibi, ab Ludouico Rege, cui ipse successisset, arrogabat. Quod ut tandem aliquando perueniret, Allobroges vicinos, & Taurinos quamprimū inuadere constituit. causabatur etiam insuper ex dote materna, hereditatem istam tanquam ex equo & bono ad se pertinere. Eā ob rem, cū mense Martio, Philippum Scabotum Brionem, * Halmerotem, cum exercitu emisisset in vicinitatem, nullo labore, continuo tota Allobrogum ciuitate potitur. qui inde transcendens Alpeis Pæninās, resistente nemine, Taurinum, gentis uniuersa caput, Fossanū, Charium, Vercellas, & alia oppida, pari celeritate occupauit, denique irruens in Monferratensis, Albā, ex eis, iniuria cepit. atq; is interim, quidqd recuperasset, sollicitè muniebat.

Secuto Maio, dum in morte Aragonia exsultat Boleine, ecce tantum non deprehensa ista in incestu, verum etiā adulterij nota infamis, ad ergastulū detruditur. Frater, Georgius de incestu damnatus, Norus autem, Vestonius, Bruertonus, & Marcus Flandrensis fidicen, corruales, Regi pænas acerbissimas dederunt. & paucis abhinc diebus Anna in arce

Londi-

* Am-
mirali-
um vul
go Fran-
cia.

Londinēsi (Turrim appellat vulgus) capite lu-
it. Sed regius sane fuit istius fœmina animus.
quæ, cum Thamesim fluvium transuecta, rape-
retur in custodiam, pro turri, ab aditiorē loco,
in confertissima populi, qui spectatum conflue-
bat, turba: quia aduersus se captiuam non ad-
hiberet reuerentiam populus, acriter inpri-
mis ac proterue: Siccine, inquit, scelesti? vab:
Etsi me mori omnino vultis, moriar nihilo-
minus regni huius Regina, vel si non vultis.
Ab hac, Rex Ioannam Semeram, nobilem qui-
dem puellam, sed ipsam necessariã ac familia-
rem gynacio Boleines, uxorem accepit.

Iunio mense, religionis componēdæ gratia,
annuentibus Christianorum plerisq; Princi-
pibus, Synhodum, quæ demum anni proxi-
mi Maio coiret Mantuæ, Pont. Max. indixit.

Quintili secuto Basileæ obiit D. Erasmus Ro-
terodamus, sexagenario propinquus, omnium,
quos sol hic vidit, vt doctissimus, ita & elo-
quētissimus: vt immortalia eius scripta abū-
de testantur. qui antiquis nihilo inferior, ceu
Musarū Phœnix, in re literaria cyclopediam
probe absoluisse videtur. cuius interitu literæ
vniuersæ grauißimum damnum fecerunt.

IMP. q̄ tūc hibernabat apud Neapol. vti di-
D 4 ximus,

ximus, nuntio allato Regem Francia in Italiam traducere exercitum, odoratus rem, & percussus indignitate, Romam proficiscitur. ubi honorificentissime exceptus, rogato in Senatu Pont. & Purpp. PP. mirandum in modum dolere se ostendit, & quod res novas hostis nō hostis Gallus denuo moliretur, & quod pactiones conditionesq. pacis periurio perturbasset: iccirco Pont. orare, vt ipse sibi aduersus provocatorem Regem auxilio sit. Sed Paulus III. vel qua erat prudētia, vel pacis amantior, verba Imp. dedit. Instabant etiam tum forte* τὰ σωτηρίας Christianorū. Imp. igitur *vulgo Pascha.* (vti vulgus autumat, primigenitus in ecclesia) preclaro humilitatis argumento, imitatione Christi, prid. Parasceues, postmeridiano nempe tempore, duodecim egentium pedes proluit, atque linteo deterfit. ijs Agapen exhibuit, cum ijs cœnauit. ijs denique omnem argenti abacum, mensæ illatum, à cœna est delargitus. Ritus est iste annuus in urbe lauationis sordidatorum, Pontt. Romm. curiositate iam pridem obseruatus.

Roma egressum Imp. omnis Etruria certatim summo honore accipit. ab Lucensibus igitur in Insabreis pergens, cum Ant. Laua ex-

u. exercitum antè imperasset, Taurinis con-
festim signa intulit, & Fossanum vsque ali-
quo progressus recepit. Hic Halmerotes, con-
firmatis suis, (erat enim uero tunc forte Ver-
cellis) & qua præoccupasset; diligenter com-
munitis oppidis. diplomate, ad Regem Lug-
duni seditantem transuolat. Imp. uero reda-
ctis in quadrum numerumq; omnibus sen-
tentijs, cum sibi videretur pro re nata, parum
vel nihil rei facturum in Taurinis, prodition-
is (vana) intelligentia, ad occupandam
Masiliam, ex togata, in bracatam Galliam
se conuertit. quò dum ipse comparata ingenti
classe, ab Sabbatia nauigat, iubet eadem La-
uam, Vastensem, & Gonzagam, principia
exercitus, terrestri itinere festinato propera-
re. illuc etiam è Belgio accersitus Maximilia-
nus Iselsteinus, Comitis Bureni F. cum M.
CC. equitibus, & aliqua expeditorum pedi-
tum manu contendit. Quod postquam Rex
audiuit, qui itidem paulò ante numerosum
exercitum collegerat: Lugduno Auctionem
profectus, rerum suarum satagit. annonam,
frumentum, & pabulum, quæ in agris, aut
villis essent, studiosè collata condit in castellis
idoneis, & armatorum præsidijs. denique,

DE REBUS

quacunq; Imp. cum exercitu transiturum putabat, (quò sic hostem frumentationis & pabulationis difficultate offuscaret) multa infirma oppida, vti ad defensionem inidonea, vel depopulatione, vel incēdio vastat, & exinanit.

At paulò ante quàm Lugduno discederet Rex, derepente moritur Franciscus, filiorū Regiorū maior natu, in ipso iuuentutis flore. quē & propter egregiam eius indolem, & certam excellentiæ spem non modo pater, sed vniuersum regnū Franciæ summopere luxit. Et porro Ferrariensem quendam (qui ob id crimen in frustra est decerptus, quēque ad id subornatum ab Læua, & Gonzaga Rex propalam asferebat, quantumuis licet ipsi se Regi de ista suspitione diligenter purgabant) propinasse venenum, rumor fuit vulgaris.

Imp. in Bracata Gallia bellum gerente, eius iussu Nassouius è Belgio in Picardiā incurans, cum ferro flammāq; regione peruastata, Guisam, Tercēsis agri oppidum inter alia cepisset: arcē Peronā subinde obsedit. quē verò in Taurinis cum alteris copijs reliquerat, Ioan. Iacobus Medices, (ille, qui Marinianus tandē aliquando Marchio est factus) Gallicas excursiones acriter propulsabat: castrāq; postremo Taurinum promouebat.

Con-

Contra, Guido Rangonius, Comes, pro re nata Gallicarum partium in Italia studiosus, cum duas circiter legiones militum apud Mirandulam collegisset, hortatore, & expeditionis comite Cesare Fregoso, ex improviso, Genuam festinans, nullo tormentorum prologo, scalis admotis, subito oppugnauit. Sed is, singulari fortitudine Genuensium, (maxime vero virtute Augustini Spinula, & Baptista Corsi, cui cognomen erat Farina, hi enim uero quae ex parte Rangonij milites irruptionem intabant, confirmatis suis, hostem acriter propulsabant) post ancipitem dimicationem, tandem est repulsus. salus profecto Ligurum praesentia ducum tunc praecise stetit. quorum quidem fuit victoria, at non incruenta. extitit enim fere par oppugnantorum & propugnantorum clades, in quibus tamen Farina est concisus. Quod Fregosi consilium ubi male vertit Rangonio, ab Liguribus ad Taurinas Gallorum stationes se subduxit.

Imp. interea, postquam ad Aquas Sextias, occupatum ab se oppidum, itinere paulo minus bidui, ab Auenione, copias collegisset: dubitaretque, Druentiam, non altum, sed impeditum, periculosumque flumen ob vicinitatem hostium,

DE REBUS

stium, qui Cauaconte communitis castris se
 continebant, transmittere: pertinaciter ta-
 men in aciem Gallos elicere, (ad singulare
 etiam certamen Rege verbis & legationibus
 prouocato) omni ratione ac via tentabat. Sed
 ubi cunctatorem Gallum è nido extrahere
 non potuit: ob com meatus difficultatem, me-
 liore exercitus parte iam consumpta, & egri-
 tudine magis animi, quam morbo corporis,
 mortuo Læa, expeditionis illius auctore, cui
 plurimum confidebat Imp. ac postremo neces-
 sitate compulsus, & stomachosus Rom. provin-
 cia excedens, Genuam reuertit. reliquias ve-
 ro mirandum in modum extenuatas, labore
 & inedia fractorum militum, in Taurinos
 remittit: in Læa demortui locum suffecto
 Vastensi, cuius fidei præterea Insubreis com-
 misit.

Ea ipsa die, qua bracam Galliam reli-
 quit Imp. soluta itidem Perona obsidione, cum
 arcem per aliquam multas dierum hebdoma-
 des, tormentis, impressione militari, cunicu-
 lisq; frustra diu oppugnasset: herbam tan-
 dem Nassouius dedit Florangi Martio * IV.
 VIRO Francie, qui Gallicum illud præsi-
 dum defendendum susceperat. Quarum victo-
 riarum

* Mari-
 scallo,
 vt vul-
 garis &
 popula

riarum profusam letitiam, Celtae & immanium ignium coruscatione, & pyrobolorum iactu, nec non comessationibus publicis declararunt.

ris Gal-
lorum
lingua
effert.

RANGONIO (viti diximus) Genua perperam oppugnata, in Taurinos profecto; Casareani Taurino statim discedunt. Ob id Rangonius apparentis victoriae vestigijs insistens, Carinianum copias admonet. quod etsi magno impetu inuadit, resistantibus fortiter oppidanis, primo repulsam patitur. Sed dum is nouam adornat irruptionem, ij, qui intra oppidum erant, & propter prioris insultus cladem, & propter sauciatos quamplurimos militum propugnatorum: incolumitatem peti, Rangonio se tradiderunt. Capto igitur de ditione Cariniano, Carmaniolam* ex Saluffa* Ciuitas vulgo est Saluffa. sana iurisdictione, cum multis alijs oppidis, vi expugnauit.

Nouembri ab Liguribus Imp. in Hispaniam renauigat: postquam contra Allobrogem & * Saluffanum, Monserratensem ditionem* Is est apud vulgum Marchio Saluffæ, Mantuano adiudicasset, quippe cum ipsa clientela esset Imperatoria. qua prerogatiua maiores duntaxat venirent (sicut constat ex iure civili) honorandi. debebatur istud quidem gratia

DE REBUS

gratia Imp. Si Margarita Paleologa, Mantuani coniunx, in mascula clientela possessionem mittebatur. Sed eodem fere temporis puncto Galli Caseale, eius status primariam urbem, occuparant. Vastensis igitur, ubi sollicitante Mantuano, festinato collectas ad Astā copias per arcem, quæ inuicta adhuc stabat, introduxisset, post diurnā, difficilemque dimicationem, multis utrinque cadentibus, Gallos tandem ab occupata statione repulit. itaque Mantuanus tranquille, recuperata itidem deinceps Alba, in adiudicata sibi ditione pedem posuit.

Eo anno partim ob immutatam rem religionis, partim ob grauissimas, easque continuas pecunie exactiões, Angliæ populus, speciatim verò Lancastrij, & Iorchi iritati instinctu, nixique ope Antistitum in Regem conspirarunt. qui collecto quammaximo exercitu, cuius hi erant præcæteris ordinarij duces: puta Darcia, Robertus eques, idem* Stratarchus (vir amplissima clientela) deinde Husia, & Ascia: magnis & constatibus animis, Prætorium petebant: illum suum tumultum, sacrum nuncupantes. Henricus verò Rex coniuratis obuiam mittit cum instructo exercitu Nordofolchiū Regulum,

* Vulgo Con-
stabus
à Gal-
lis.

gulum, & Sarisberium, Pratorij præf. Sed his ipsis negotium dat, ut, quoad eius fieri posset, à conflictu se moderate cōtinerent, quin pagerent potius cum concitato populo: cui, suo nomine, cuncta sponderent, quæ ipsi vellent, modo arma deponerentur. Simulatis igitur cunctationibus, dum pro virili parte iussa Regij duces exequuntur, bellumq; aliquò usq; duxissent: ad extremum sedata transactaq; est ista controuersia, ijs quidem cōditionibus, quæ in speciem non solum utiles, sed honestæ etiã seditionis videbantur. qui simulatque arma deposuerant, Rex pactiones rescindit, & comprehensa istius factionis capita, & in his præclara nomina capitali supplicio afficit.

In. An. 1537. Ianuario Iacobus V. eo nomine 1537.
Scotorum Rex, Magdalenam, Francisci I. Francia Regis, filiarum maiorem, sumptu sane Regio factis Lutetia nuptijs, duxit uxore. at nō multo post, quàm recens nupta adoleſcētula, Gallicanis assueta deliciolis, una cū coniuge in Scotiam transmisit, siue delicatissimo cū viri, tum regionis horridioris fastidio, siue aegritudine quadam animi affecta, nullo concepto fœtu, moritur.

Nocte illa Nonarū, quæ 8. Id. Ian. præcessit,
accidit,

DE REBUS

accidit, ut Alexander Medices, qui iuuenis, annum vicesimum sextum non plene attigerat, à coætaneo prope, affine interficeretur. Hic nimirum Alexander, quia in multis tyrannice se gereret, & in voluptate amatoria nimium sibi indulgeret, magnam populo ansam dabat, ab suo corpore, acerbæ seruitutis iugum aliquando repellendi. atque indidem occasionem Laurentius Medices, eius perneccarius, affinis & familiaris, adolescens Alexandro biennio fere minor iam dudum aucupabatur: qui sublato isto onere ciuitatis, patriam pristina redderet libertati. sed cum usque eo idonea oportunitas nulla sese obtulisset, casum in id tempus potissimum reseruasse videbatur. hoc initio. extra pratorium, nullo stipatum machiaphoro, solum Alexandrum (allectatum atque inuitatum nempe spe fruendi concubito nobilis cuiusdam fœminæ complexu) noctu in suas ædeis deductum, triclinio recipit Laurentius. qui, siue mora, dum simulat accersitum ire se optatam Venerem, officiose instar sedulitatis, lecto recumbentis Ducis gladium à cervicali primus amouet. inde egressus, Scoronconcolum quendam famulum, cuius animum lentis beneficijs multo ante sibi concilia-

conciliauerat ; cui nihilominus clausa ente-
 nus habebat sua de occidendo Duce consilia ;
 euocat. confert cum eo , quam parabat rem ,
 exinopinato . quem ut alacrem perspexit , &
 promptum , tempori seruiens , hominem se-
 cum , in triclinium , quo iacebat Alexander ,
 ducit . itaque correptis telis ambo , citra alie-
 nam operam (quidquid hic falso quidam ario
 lentur) Ducem confoderunt . quo confosso Lau-
 rentius , clauibus obserrata ade , ad illum i-
 psam administrum , assumto itidem altero fa-
 mulo , sed eo nullius facinoris conscio , permu-
 tatis equis , clam vrbe elapsus , Bononiã trans-
 volat . indeq̃ Venetias , ut Phil. Strozam ,
 fatalem Ducis aduersarium , illic conueniret :
 sospes pergit . Interim , comperta iam morte
 Principis XLVIII. VIR. collegium , cuius
 summa est in vrbe Florentia magistratus au-
 ctoritas , coyit . qui partim metu , partim , ut
 sic melius res ire inciperet aliquando , quam
 adhuc iuisset : post paruulam aliquam senten-
 tiarum diuersitatem , Cosmum Medicem ,
 duodeuiginti annorum adolescentem deli-
 gunt nomine quidem clientela caput , re vera
 autem Principem ac Ducem reip. quo in statu
 eum statim Imp. sua voluntate confirmauit ,

DE REBUS

*Et rebus compositis, stabilitisq; Fortuna sub-
 inde iuxta collocavit. itaque stirps illa futuri
 Principatus (quam celeberrimus vir ille Cos-
 mus senior huius atavus, iã abhinc centũ, trice-
 nos annos, seuerat) immanium ventorum, &
 dissidiorum ei, ac interdum horribili tempo-
 rum tempestate, sanguinis & persecutionum
 plena, varie exagitata, in hoc ipso Cosmo, at
 nepote cognomine, neque prius, tandem fun-
 data, extulit caput: & radices alte egit in
 adolescente: qui profecto euasit in virum vn-
 decunque iustum, & circumspectum: nec has
 modo, qua excellit amplitudine, sed et-
 iam in omni Imperio dignissimum Princi-
 pem.*

*Per idem fere tempus Galli nouis excursio-
 nibus Belgiũ infestabant, nec vllus fere trans-
 mittebatur dies, quin prasidia inimica inter
 se leuibus praelijs certarent. Galli porro ex Ar-
 tusia, mense Aprili, Hesdinum arcẽ ceperunt.
 qua victoria insolescentes, hosticum, ferro
 flammãq; depopulabantur. in quos, cùm in-
 credibili celeritate lectissimum exercitũ Flo-
 rentius Burenus duceret, quòd se viribus im-
 pares recognoscebant, hostes Burenarum co-
 piarum impetum, cedendo euitarunt. itaque
 Hesdino*

Hesdino arce quamprimum recepta, & Fano Pauli, ac Monstrulo oppidis secuto Iunio expugnatis, Casareani postremo Teruanam obsederunt. Sed post aliquam obsidionis irrita moram, mensium decem inducias pars utraque fecit; ea lege, ut pacatis Belgis, in Taurinis nihilominus bellum esset.

Tunc demum ludos Fortuna bellatoribus reliquit. quippe Casareani, uti in Belgio Gallis longe erant superiores, ita in Italia vicissim succumbebant hosti. qui, ad prioreis copias adiuncto nouo (eog^s numerofo exercitu, ductore Humirio, trans Alpeis ducto) primo Albam Pompeiam, & continuo* Chariolum, occupauerat. itaq^s camporum omnis erat in Gallis dominatus.

* Chariolum
vulgo

Cognito, in locum demortui Alexandri Ducis, Cosimum Medicem suffectum esse, Phi. Strozza, & cum eo Florentinorum exfulum sodalitiū, ianuam patefactam sibi existimabant, recipienda simul cum patria libertatis. Conferunt igitur continuo sua consilia cum popularibus Salmato, Rudolfo, & Gaddo, Purp. PP. cunctis itidem Florentinis. colligunt ex templo aliquid copiolarum, cumq^s ipsis, ac ordinarijs ducibus, Roberto, PH.F. præter cæ-

teros bellicosos viros, illud agmen Florentiam
 versus extrudunt. Porro quamprimum
 Florentinum territorium sunt ingressi, ibi
 tum Purpp. PP. multis de causis deliberarunt
 expedire; Vt, cum armata militum manu,
 exules tantisper Cortonæ commorarentur:
 dum ipsi Florentiam profecti, auctoritatem
 fidemq. suam interponerent: (maxime vero
 quod Saluiatus auus esset Cosmo) operam po-
 nerent reip. quò sic sine armorum strepitu,
 communi omnium patriæ, æquabili quapiam
 pactione, libertas redderetur. Qui verbis be-
 ne accepti, & promissorum spe detenti Flo-
 rentiæ, donec in nouo statu ciuitati fuisset pro-
 uisum; re inorata, nouissime dimittuntur id
 quod, sicut non minori stomacho fuit inter-
 cessoribus, quàm pro quibus intercedebatur:
 ita fecit sane, vt irritus ille tunc quidem ex-
 titerit exulum labor. Phil. Strozza, & illius
 sodalitatis principes nihilominus instituto-
 rum quadam constantia, cum prætentandũ o-
 mnino statuissent, quod animo informatũ an-
 ticipatumq. fuerat, secuto Quintili, contra-
 Etis apud Mirandulam nouis copijs, per Bono-
 niensem agrum Florentiam contendere, &
 libertatem spirare. qui sane, cum aduersari-
 um flocci

um flocci faciendo, viderentur sibi iam modo
 & propter alias causas, tum propter excepta
 nonnullorum civium consilia, in manibus te-
 nere victoriam: in hanc partem insigniter er-
 rauerunt, ita ut Pyrausta quodam interitu
 interierint, hac ratione. Aliquo itineris in-
 teruallo, cum expedita militum cohorticula,
 Ph. Strozza, Barptolemaeus Valorius, & una
 cum ipsis omnes fere primarij viri, exercitū,
 quem continuo se subsequi mandauerant, pra-
 equitando, ad Montemurlum, tredecim non
 amplius passuum millibus quod distat ab ur-
 be castellum, usque inconsideratius processe-
 rant, ad properationem illam quiddam nimi-
 rum interesse iudicabant, nō exspectare, dum
 ad locum venisset exercitus, qui non longe
 aberat: sed causam totam, & tempus statim
 arripere, & cum necessarijs amiculis, ac rusti-
 cis, instantia secreto tractare, & eorū unum-
 quemq; sua presentia bene animare. Sed
 horum caeptis plane repugnauit Fortuna.
 quippe imbrium continuatione impediti bi-
 duum milites vix gressum trahebant. Dux
 itaque de illo ipso tumultu, & aduersarium ad
 Montemurlum quidem sedere, sed improvi-
 dum atq; imparatum, tempore factus certior,

DE REBUS

conflatã derepẽte partim ex Hispanis, partim ex Italis aliquam magnã militũ manum, cum Alexandro Vitellio, illuc continuo mittit, in sulatum in antesignanos, & præcursores temerarios, antequam robur accederet totius exercitus. Vitellius igitur cautissime ingrediẽs, & in fugam coniecta, prosligataq; cohorticula illa, quæ non multo ante cum Petro Strozza se de via ostenderat: Montemurlum Cal. Sext. mane, priusquam luxisset, mox inuasit. q̄ uti minus instructos, consternatos metu, & perturbatos repentino suo incurso exsules offendit. ita nullo fere labore illud castellum, infirmũ per se, obtinuit. quo capto, viui in eius potestatem, præ multis alijs honestis ciuibus venerunt Ph. Strozza & Valorus cum Philippo filio, nec non Ant. Franciscus Albitius, qui illa ipsa nocte, ex castris, admissõ equo illõ præuolarat. pars tamen aliquotã salutem fugã sibi quesuit. pars etiam ab Hispanis, non obscuro humanitatis exemplo, manumissa est. Porro ex omni captiuorum grege, qui Florentiam pertraherantur: plus minus tredecim subinde securi percussis, ex principis clementia, reliquis parcitũ fuit. ac Ph. Strozza seniorẽ, in ima arte, anno plus clausũ ergastulo, omni

spe longioris vitæ iã frustratũ, impendete ni-
mirũ nece violenta, grauius in se ipsum consu-
luisse, constans fama tenet: quãlibet multi vel
animo dicant, vel credãt contra, atq; ego scri-
psi: nempe eum aliena manu enectum fuisse.

Cum iam And. Doria, multos abhinc annos
Neptunium quoddam regnum in mari cum
supero, & infero habuisset, in eaq; (quam saepe
diximus) maritima Imp. prouincia, cũ sum-
ma sui nominis gloria versatus, Turcis, Bar-
barisq; piratis multam cladem intulisset, Co-
ronem ciuitatem, inter alia, ad Peloponesum
expugnasset, nouissime verò hoc ipso anno, in-
signi praelio nauali 12. nauis longas, & cũ his
aphracta, aliãque nauigiola quadam ex Tur-
cis cepisset, iniquissime id ferens tyrannus A-
siaticus, atque ob id inflammatu iracundia
(quod informatum eius animo erat, Venetos
in eo, multis nominibus, sibi incommodasse)
bellum Venetis aperte indixit. & Sextili Ahe-
nobarbo classis instructissima pref. mari illo
præmissa, ipse itinere terrestri, cũ exercitu va-
lidissimo, Corcyrã, Venetæ iurisdictionis, insu-
larũ Adriaticarum vnã, oppugnatum contẽ-
dit. Sed parati Veneti, & egregiè instructi o-
mnib. quæ ad bellũ, terra mariq; sustentadum

DE REBUS

necessaria erant, non modo per se fortiter sua tuebantur, sed ipsis etiam, pro re nata Imperatoria classis patrocinabatur, ita ut, post insultus Corcyraeorum varios, post tentatam iterum atque iterum expugnationem, ubi intellexit Pont. Imperatoremque, una cum Venetis in suum caput conspirasse, non minori fere accepto detrimento, quam dedecore, secuto Septembri Constantinopolim repedavit.

HVMIRIVS, postquam Alba Taurinorum praemissum cum parte copiarum Fregosum, vi Chariolum occupasse cognovit: eodem reliquias exercitus statim traduxit, indeque coniunctis viribus Buscam contendit, quod oppidum tormentis Gallicis dum concutitur: audito Vastensem numerosa integrorum Germanorum manu veteris copias recens supleuisse & cum exercitu sibi obviam ire: oppugnatione Buscana remissa, Humirius ac Fregosus
 * Penariolum sese subdixerunt. Caterum
 allato in castra eo nuntio, Vastensis Charium
 statim desleclit. quam civitatem tormentis
 multis ferociter exagitatam milites incredi-
 bili feritate inuaserunt. itaque captam, edi-
 ta prius non parua propugnatorum Gallica-
 morum strage, diripuerunt. Eodem cursu fa-
 ma, Mon-

* Pinna
 riolum
 vulgo.

ma, Moncolerium expugnarunt: subinde porro impressione militari frustra tentatum Charascum, & Albam (dum angustius urgeretur) pactione receperunt. itaq; instantis victoriae vestigijs harens, vno simul tempore, bipertitis castris, Panariolum, Taurinumq; Vastensis obsedit. Hic Francia Rex, ubi intelligit fortuna succumbere suos, & Vastensem duas simul ciuitates obsidere, auctoratum exercitum copiosum, subsidio laborantibus suis in Taurinos transmisit. & cum eo Henricum F. qui iam modo ex morte fraterna, Delphinatate prerogatiua fuerat amplificatus, eius collegam adiunxit Annæum Momoransinum illum, qui aliquando secundum ab Rege obtinuit magistratum. qui exercitus simulatque cum tribulibus in Taurinos coit, continuo subductis castris soluitur utrinque Vastensis obsidio. Aliquanto vero post ille ipse Rex ad transalpinum exercitum cum transisset, magnosq; progressus fecisset: cogitabat postremo etiã in Insubreis excurrere. Verum Pont. præteritorum memor, & presentia cernens, dum futurum prouidet, ut omnis Italia cum publico naufragio, bellis ardeat, reip. Christianæ egregiam operam posuit. Ut Nouembri

DE REBUS

(ita petentibus Casareanis) trimestreis in Italia itidem inducias, primo fieri colliberet. deniq; exacto priore trimestri, uno spiritu aliud trimestre prorogaretur. quippe aliquid dum interuentu sua persone, de summa compositione, paceq; concilianda inter bellatores confecturum se, etiam sperabat; & in animum induxerat.

Mense Octobri, nocte vero illa, quæ diem D. Eduardi memoria dicatum præcedebat, Eduardum (unicam Henrici Regis prolem masculam) in populari gaudio Semera peperit. at mater secundo decimo die post deceffit. itaq; manifestus est error eorum, qui ex præmorta matris, ab Anatomices peritis dissecto utero spirantem adhuc fætum, extractum scripserunt.

Secundo Nouembri Pont. postquam catenus est comperendinatus, Concilio semestre proximum etiã in super prorogauit, & cui sesqui-anno antè apud Mantuam diè dixerat, mutato loco, verbis illud ipsum denuo Vicentiæ designauit, quæ est ad Meduacum citra Apenninum Venetæ ditionis ciuitas. ubi ipse subinde Campegium, Symonetam, & Brundusinum, treis,

treis, ex albo Purpuratorum, habuit Legatos.

In extremo spiritu paulo ante commemoratarum induciarum, cum per Legatos, & secus, collata in utriusq; concordiam, accuratissima diligentia, quo sic depelleretur pernicies à Rep. & exitium ab Italia (bellum nempe) Pont. vidit, se per alienam personam non posse eò, quò intendisset, quauis alia via peruenire, ad postremum auctoritatem suam pacificationi adhibere constituit. Officiosè igitur seipsis offerens, utriq; etiam pollicès; se, in summa illa sua senectute, Niciam iccirco venturū, ut constituta die, ibidem ambo (Imp. & Rex Francia) siserent, rogatu suo impetrauit. Pāt. igitur ab urbe partim terra, partim mari eò trāsmissit. Imp. vero ex Hispania nauibus traiecit. Rex equis aduectus. itaq; licet diuersis itineribus, omnes tamen ad aequè mēse Iunio A. 1538. quò prescriptū erat, coierūt. Vbi, cū neq; multorū dierū opera, neq; vlla ratione tūc quidem à bello ad integram pacē, quò ipse (Pont.) respiciebat, eos quiuisset traducere, nouissime rē eò deduxit, ut nō sine summo honore suo, & magna omnium honorū voluntate, inducia fierent decennales: quibus expresse contineban-

1538.

DE REBUS

tinebantur maxima, ac præclarissima quæq;
 nomina, quæ alterutri studebant parti. Eo
 ipso in congressu, Matrimonij societate, Octa-
 uio Farnesio, Pont. nepoti, Margarita Au-
 strias, illa modò vidua, quæ (ut dictum est)
 Alexandro Medici primo nupserat, desponde-
 tur. His confectis rebus Nicia disceditur.
 Pont. ob pacificatoriam legationem ab Ligu-
 ribus honorificentissime habitus: inde Ro-
 mam reuertens, ubique triumphali pompa
 excipitur. Imp. in Narbonensem Galliam na-
 uigauit, ut inibi remotis arbitris (quippe col-
 loquio Nicia, nescio quo respectu, pepercerant)
 Regem conueniret, qui Fossas Marianas ter-
 restri itinere petebat. Quò appropinquantem
 cum classe Imp. Rex ipse, qui parua celoce lu-
 soria aduehebatur, conscensa eius Prætoria,
 una cum lectissimo comitatu, post amicissi-
 mam aduentus congratulationem salutauit.
 Vbi, nisi qui ipse viderit, ab amplexu mutuo,
 hilaritatem quantam vterque vultu & gestu
 præ se ferebat, non facile credat vnusquisque.
 Hic ex alto repetita officia, & (ut vno verbo
 rem omnem expediam) Syncretismus, nec
 enim uero finem consabulationi facturus Rex
 videbatur, nisi eam nox vicina diremisset.

itaque

itaq; peramicè salutato, ac in posterum bene valere iusso Imp. Pratoria celoce repetens Rex, ad continentem reuehitur. Postridie, milite omni in nauibus relicto, Imp. oppidum introgressus, iterumq; ab Rege, & Regina sorore, ac tota curia sane quàm honorificentissimè atque hilarissimè exceptus, inibi propè biduum perstitit. quippe postperendum pradiū, cum ore signa amoris, verbis ac gestu officium ac benevolentiam ostenderet, vale inuicem dicto, Imp. Hispaniam, Rex verò suam sedem repetit.

Dum Nicia tractantur inducia, Carolus Geldria dux, nulla post se relicta prole, decedit. is, quia natura deditus Francia, non modo in ditionem Imp. crebris excursionibus, sed in suos etiam infestus (quippe videbatur iniuria eo tendere, ut illa ipsa regio tandem aliquando dominatu Gallicano teneretur) superiore anno, dum morbo prapeditus, non optimè valeret, paulo minus tota possessione fuerat exutus, & Gulielmus Cleuensium Princeps, à populo adoptatus. itaque Carolus ad summas tum corporis, tum rerum adductus angustias, ex pactiois formula, censente ita senatu, & consentiente populo, Tribunitiam
illam,

DE REBUS

illam, ducalem potestatem, in Gulielmum affinem uniuersè transcripsit. magna querimonia Imp. qui iure equabili se dominum illius hereditatis esse assueuerat.

Mense Octob. Franciscus Maria Roboreus, Vrbinatum Dux III. Pisauri & Senogallia dominus, nec non Venetæ militiæ magister, vita defunctus est: princeps, quem subiecti omnes & magni fecerunt, & amarunt plurimū. Patri demortuo Guidobaldus F. populo Vrbinati æque charus, successit. Huic demum præmonito, Camertium ditionem per facialem repetitam, nisi ultro redderet; Pont. arma continuo intentabat. Guidobaldus vero, cum sibi videretur, aut non posse, aut non debere auctoritati Pontificiæ resistere, trāsacta ea controuersa, ad extremum eius postulatis respondit. itaque ex Vrbinatum spolijs dignitatē illam ducalem subinde sibi induit Octavius, Pont. nepos ille, cui nuperrime solennibus nuptijs Margarita Austrias, in matrimonio fuerat collocata.

Illo ipso an. cum parteis Pont. Rom. odiosas nec desereret Rex Angliæ, quin hominem acerbe & penitus odisset, Anachoretarum scholas toto regno subuertit omnibus. tam. n. fratrum, mendicitatis consortium, collegia, quàm Archiman-

thimandritarum opulenta claustra perturba-
uit, ornatum etiã, in super emblemata & pre-
tiosissima omnia, quibus religionis ergò, maio-
res arcam, loculum, & monumentum D. Tho-
mae Bocheti, illius olim Cantuariensium An-
tistitis, vndique vestiuerant, in idem popu-
lo inspectante euellenda curauit, atq; è delu-
bro sustulit. ossaq; aduersus qua, tanquam san-
cta, Britanni reuerentiam summam aliquan-
do adhibuerãt, rogo imposuit. cinerem autem
vento traditum, dissipauit.

Decembri morte occubuit Andreas Gritus,
Veneri Senatus Princeps. quem summum ma-
gistratum suæ ciuitatis, cum summa sua laude
& gloria, integro quindecennio habuit. Ei Ia-
nuario in A. 1539. Petrus Landus Patricius, 1539.
vir vnde quaque consultus, & rerum nauali-
um peritissimus, successit.

Illo ipso fere tempore Ioãnes Menapiorum
Regulus obit. itaq; Gulielmus F. dum legitimo
iure paternam cernit hereditatem, tralaticia
(quam diximus) Sicambrorum prouincia, si-
mul ei fit confirmatio.

Secuto Maio in partu periit Isabella Augu-
sta Caroli V. soror verò Ioannis, Lusitanorum
Regis: matrona charissima. quã, quo viuente a
mauit

DE REBVS

mauit ardentius, eo mortuam sane flevit acer-
bius Imp.

Eisdem penè diebus Pont. qui Synhodum
exacto biennio Vicentia indixerat, illoq; pro
se, treis (quos nominauimus) legatos miserat:
quia paucissimi omnino transalpinorum po-
pulorum comparerent. saepe tardatum & pro-
crastinatum Concilium Vniuersale, pro re na-
ta, remisit. & aliò, dum sibi, & Purpp. PP. op-
portunioris temporis daretur optio, reserua-
tum, prorogauit ac suspendit.

Mense Iunio, Cosmo Medici Florentinorū
Duci, Leonora Petri Toletani, Proregis Nea-
poleos filia nullo magnificentiae modo adhibi-
to, verè nupsit.

*Ca-
strum
nouum
vulgo.

Secuto Quintili Ahenobarbus numerosa
classe, per Adriaticum mare diffusa, continuo
in* Neocastrum, munitissimam arcem insul-
tauit. quam nostri ex Turcis anno superiore,
trium classium, puta Pöt. Imp. & Venetorum
coniunctis viribus ceperant: presidioq; illuc
reliquerant veteranorum Hispanorum qua-
tuor millia, duce Francisco Sarmeta. Eam ve-
rò Barbarus, post immanem tormentorum
tempestatem, post multas, ordine continua-
tas impressiones, deuotione quadam militari
satiatus,

*fatius, quàm vi, nouissime Sextili consecuto
recepit. Vbi sane altera Cannensis clades reip.
est inflicta. quamlibet illam ipsam Hispano-
rum legiunculam, quæ illic interierit, & Ro-
manas fauissas expilasse olim aliquando, &
omnem propè Italiam diutius decerpssisse fa-
ma fuerit.*

*Decembri Rex Angliæ, Annam Menapi-
am, Gulielmi sororem, venusta admodum
ac liberali forma, Heroidem, uxorem duxit.
sed non multo post illas nuptias, tanquam
mutata persona & conuersa scena, pro Andria
Thyesten exhibuit. quippe Eccestrium To-
parcham, Eduardi IIII. Britannici nepotem
Henricum Montacutum, & Eduardum Ne-
uelem, treis præstantissimos viros, in suspicio-
nem vocatos, simul, suspirante populo, securi
percussit.*

*Tunc cum in Belgio victus inopia summa
esset, Dacia, & Australis Germania maritima
ingrauescentem annonæ difficultatem suppe-
ditato frumento tempore subleuarunt. Porro
in Italia eo anno tanta fuit annonæ caritas,
vt, quamlibet sedulo providebant publicis ne-
cessitatibus importato coëmptoque frumento
curatores adiles, fames tamen, & inedia mul-
tas homi-*

tas hominum myriades consumpserint.

Eodem tempore accidit, ut Gorduni ob imperatam ab Maria, Imp. sorore (qua eadem pro fratre Belgium regebat) pecuniam, cōmurmurarent ac tumultuarentur. qua re ad aureis Im. in Hispaniam delata, nihil antiquius habuit, quam ut illò mox acceleraret. Quò cum antea constituisset, ex sua consuetudine, post transmissum maris Mediterranei, ab Liguribus, & dimessa Germania, flagitatore Rege, & hortatrice Maria sorore, contra consilia principalia, pr. et erq, opinionem omnium Europæorum iacta alea, Regi.e amicitia fiducia, per exiguo interim comitatu, adulta etiã in super hyeme, conuerso per mediam Franciã itinere, transijt. in quo, quàm honorifice fuerit undiq, Imp. habitus, quàm magnifice exceptus, quàm deniq, regifice tractatus; non facile consequatur hominum captus, nedum ego commemorauerim. quem vsq, ab Hispaniensi limite* Aquis Augustus Aquitanie arce munitissima Valencinã Flandriæ finitimã ciuitatẽ, præ cateris Franciæ primatib. per 1500. amplius passuum millia, Regij liberi deduxerunt. In hac ipsa coitione, vno consensu duas amplissimas ad conciliandum, legationes, inuen-

te iam

* Baiona vulgo.

te iam Anno 1540. Imp. & Rex Francia, Venetis mittunt: ut secum itidem, contra perpetuum, ac communem hostem Turcum, fœdere iungerentur. Quibus cum uno eodemq; tempore in aurem Galli dixissent; (nec enim carent artificio simulationis Principum instituta) in primis cauendum esse, ne tantus & finitimus hostis diutius ab ipsis prouocaretur. Valuit istius consilij ratio. itaque Veneti, extincto bello Turcico, à quo tunc quidem per inducias vacabant: pacem cum Turco semel fecerunt, utpote qua deinceps extra omnem discordiæ aleam positi, tranquille, prudentérque, vsque ad huius horæ punctum, vtuntur, fruuntur.

At Imp. armatus potius quàm togatus in patriam vbi reuertit, ineunte Maio, affecta seditionis capita deprehensa morte multauit. Maiestatis verò deminutio, publica deprecatione quidē est expiata. Sed priuilegijs, immunitate, beneficijs, & prerogatiua orbata vrbis magnam imperat pecuniæ vim, ac nouissime extructam inibi arcem, tanquam oppugnaculum illi ipsi cõcitatæ multitudini, opponit atq; obicit. Porro ciuitas subinde Imp. liberalitatē, & Ph. F. gratiã sedulitate & officijs

DE REBUS

eijs sic promeruit, ut pristina dignitati ut-
cunque restitueretur.

*Ru-
pes Pa-
pævul-
go.

Circa id temporis Pont. itidem debellat &
contundit Perusinos. quæ ciuitas, cum perti-
nacia quadam animorum, portorium, salis
nomine dare ei recusasset, aperte rebellauerat,
ac subinde Ascanium Columnam præpoten-
tem Herulum, consimilis contumaciæ reum,
postquam ex eius ditione* Algidum, & Pali-
canum, duo oppida, præoccupasset: de statu
(qui quidē iure nexi, Pontificijs clientelis cen-
sebatur) reliquo deijcit.

Mense Iunio Thomas ille Cromuëlis, à re-
mo (quod aiunt) ad tribunal prouectus, &
qui minus paulo infra Regem erat, vniuersæ
confusionis Anglicanæ (nisi fallor) instrumen-
tum, de repente comprehensus capitali suppli-
cio afficitur, at paulo post Rex (repudiat & Me-
napia coniugi, cum honestatis, tum virtutis
fama præclara, alioquin principi scæminæ, at-
tributa luculenta pensione annua, vnde in
Britannis laxè viueret) amori nihil dum cum
affecta etate refrigescenti, indulgens, ad Ca-
tharinæ Auardæ (ea Nordfolchij Reguli erat
neptis) amplexum se conuertit.

Eodem mense Fridericus Gonzaga (Man-
tuanorum)

tuorum omnium primus ab Imp. Ducali nomenclatura ante decennium honoratus, cum eius maiores Marchiones fuerint vocati) decessit. cui Franciscus F. sed puerulus, gratus, & inclytus, successit.

Sextili Gulielmus ille Budæus in fata concessit, vir eruditionis eximia, & Græcarum literarum scientia, rarus. hoc auctore Franciscus I. Francia Rex, annua stipēdia litteratissimis quibusque tum linguarum, tum artium liberalium professoribus Lutetia decreuit. à quo ceu fonte scaturiente, felicissimorum ingeniorum riuuli deinceps per totum orbem manarunt, & adhuc manant. Qui præter variam rerum cognitionem atque vsum, cum reip natus natura videretur, ei ab Rege summi semper honores deferebantur. Vacabat etiam postremo postulatiōibus, quod summæ est dignitatis genus apud Gallos, aduersus eum reuerentiam summam omnis curia adhibebat. denique cunctis tanti fuit viuens, vt reliquo tempore mens demortui in libris eius ac monumentis perpetuis sit spiratura.

Hic annus, sicut, & antecedens, cometam ingentem quidem & aspectu horrendum, præfert:

se fert : quanquam neuter parum vel nihil e-
gregij portendit. quippe isto ipso biennio nihil
dum memorabile aut nouum euenerat, contra
atq; à credula simpliciq; antiquitate doctum
vulgus autumabat.

1541. In. A. M. D. XLI. VIII. Kal. April. (is
est vicesimus quintus Martij dies, quo die po-
tissimū Florentini annum suū auspicantur)
summo omnium ordinum applausu, marem
primo partu peperit Dux Florentina. hic Fran-
ciscus nempe, Princeps vocatus est Florenti-
næ iuuentutis.

Iam modo Franciæ Rex, ubi verbis Imp.
cōfirmata spe (de transferēdo aliquando Me-
diolano in Aurelianum filium) se multis in-
dicijs frustratum intelligit : partim indigni-
tate rei cōmotus, partim vindicationis desi-
derio inflammatus, belli instrumenta prapa-
rare videbatur. quippe Gulielmo Menapio
primū omnium quod cum inimicissimum
Imp. esse cognouerat, Ioannā neptinæ, ipsamq;
Henrici Navarraei Regis filiam, vel inuito
utroq; parente, despondet. ob id inuitato, euo-
catoq; ad se Menapio, nec dum nubilē virgū
culam, connubio iungit secuto Iuxio, innuptis
quibusdam nuptijs res ea peragitur, nam
vnde-

Undecim annos non plene egressam, ideoq; ineptam coniugio paellā, dum adoleceret, sponso interea eō, unde venerat, redire beneq; sperare, iusso: mater suae custodiae reserua-
uit.

Illo ipso temporis puncto, Annæus Momoransinus, sicuti triennio ante singulari fauore, ad secundam illam ab rege dignitatem

* Mag. Eq. (quam toto abhinc quindecennio, post Caroli Borbonij decessum vacantē, quam libet ambientibus multis, Rex nulli tamen detulit) fuerat assumptus: fastidio quodam animi, benevolentia regia identidem plane excidit. arguebatur enim uero, quasi ipse Imp. de quo ipse Regi mare quidem aureum, sed falso esset pollicitus, ab Hispania vsque (uti indicauimus) per mediam Franciam, ad Belgas, traduxisset. Momoransinus autem, quia se curiæ odiosum esse videbat, priuatim deinde de suo uiuens, extra aulam latuit. Contra, manifesto Fortune ludibrio, Regi, & curiæ Halmerotē multo ante nominatū, * Et ampis illa Hera (Regiæ deliciolæ) reconcilianit & mitigauit. iste nimirū uerardiæ accusatus aliquādo, quòd in officio Ducis bello Allobrogico & Subalpino claudicasset, sententia senatus ergastulo per-

* Con-
stabile-
tum
vulgo.

* vulgo
domi-
na &
Dux ab
Estam-
pes,

DE REBUS

petuo venerat multandus. Sed illud ipsum S.C. Rex ita correxerat: ut honore deminutus, interim ab aula duntaxat exularet.

Ad aliquam multas (ut innuimus) perturbandarum decennialium induciarum causas, hoc fomentum belli fortè etiam accessit.

*E-ques or-
dinis D.
Micha-
elis.

Cesar Fregosus, * Michaëlitæ, miles Gallicanus, ob rem priuatam, & Antonius Rincon, Hispanus, Turcicæ legationis causa, simul ab Rege Venetias destinati, dum in togata Gallia, secundo Pado nauigant, ab Vastensi quadam custodia Quintili mense, ad Ticini ostia, ceu de via intercepti, clam subinde interficiuntur. hic exclamare Galli, & passim lamentari. Casariani porro sedulose purgare. Rex tamen non accepta vlla eorum excusatione, Georgio Austriada, Archiepiscopo Valentino (is designatus iam Eburonum Antistes), ab Hispania per Celtas, induciarum fiducia, ad nouum & amplissimum illum suum Pontificatum fortè tendebat) Lugduni non multo post manus iniecit.

Cum sub id temporis Franciscus, Ant. Lotharingici Reguli F. Christiernam illam viduam, ex Imp. affinitate coniugem sibi accepisset. ideo Galli tulerunt molestius, quod
exacto

exacto anno Renatus Cabillonius Arausiorum Princeps fiduciarius cliens, Imp. acceptissimus; huius itidem Francisci filiam duxisset uxorem.

Ineunte Augusto, Imp. quo sic aliquando Barbarorum, in improbitate exsultantium, frangeret audaciam, ad Argyles expugnationem animum adiecit. oppidum istud est Mauritanie Casariensis, Balearibus insulis oppositum. idem portus piratarum, & sentina prædonum. Profectus igitur ab Ratisbonensi committio in Italiam, Luca Pont. est allocutus: & à Florentino, Ferrario, alijsq; Italicis Satrapis inibi est salutatus. nec multo post paratus & instructus, contra voluntatem tamen Doriae, classis Praefecti Classicorum Ducum facile principis, & præter opinionem vel trierarcharum, vel nauarchorum, qui tunc natura incertam & discrimini proximam fore nauigationem (vti erat, propter vicinum Arcturi ortum, & propinquam Aequinoctij diem) non inepte præiudicabant ex Luna portu, atque Spedia, signo profectionis proposito ac educta Aquila, ornatissimam classem soluit, Mauritaniamq; plenissimis velis petit. ad istam expeditionem auxilia ministrabant

DE REBUS

Imp. Pont. Lusitanus, Melitenses milites, & reliqui maritimæ Italiae Reguli. Comparata etiam in super magno sumptu altera classis in Hispania, & ex Belgio accersitæ Liburnæ, eodem iuebantur contendere. Sed his ausis fortuna plane tunc videtur obstitisse. ferebantur porro tardius egressæ naues Hispanicæ, quippe Imp. simulatque eo appulisset, & exercitum, ac instrumenta belli in continentem ex nauibus exposuisset: & militem in expeditionem misisset: ecce coorta, ab Hædis pluuiialibus maritimorum æstuum tempestas naueis in uniuersum omneis sic afflixit, & lacerauit: ut nõ modo cæpto non insisteret, sed ex Vergiliarum hiemali occasu, ingrauescente tempestate, accepto maiore incommodo & detrimento rerum, quàm animo quis collegerit, reliquas infirmas naueis, quotquot à naufragio secum superfuerant, Nouembri in vicinam Hispaniam necessitate compulsus, referret. ab hoc vero alterum Reip. Christianæ vulnus Barbari in fluxerunt. quippe Turcus ipse numerosissimo cum exercitu in Hungariam incursum, Budam Regiam sedem, & Pestum in aduersâ Danubij ripa positum municipium non multo ante occupauerat. quæ clades undique accepta,

cepta, non tam Fortuna ipsius iniuria, quam inueteratis Christianorum dissidijs (prope dicam flagitijs) debebatur.

Eo anno Rex Angliæ ad populum tulit legem illam: Ne quis Diuos deinceps coleret, vel (vt vulgus ait) à negotijs, aut ab operibus, laboribusue, statis Sanctorum ferijs, ferietur. Insuper itidem, vt in sua quisq; paræcia, paræcus, diuinorum oraculorum interpres, sacrosancta Biblia lingua populari & profiteretur, & haberet. Quæ res mystica, quòd in ea vel subtilissima ingenia labi, fallig, passim, centum exemplis probari possent, num tutò rudi plebecula proponi debeat, nec ne, à multis ambigi video. Mihi vero, iuxta ac plerisq; omnibus hoc est persuasum. Siquidem arcanorum interpretatio, iuxta Christianum præscriptum diuinitatis donum existit, non esse temere, & illotis (quod aiunt) manibus, ad tam remotam ab humano captu mysteriorum mensam accedendum. quæ licet, pro suo vnusquisq; sensu, mira quadam sagacitate probè tenere, & assensus sibi videatur, nã toto cælo vt plurimum ferè aberrat, & omnia intelligendo facit, vt nihil intelligat. quæ sanè arrogatia sit, vt perturbato rerum sacrarum usu, & hæreses, necessario nascantur,

scantur, & conduplicatus error hominū mentibus illabatur: deniq; ut instar nauiculae exundante controuersiarum mari, Christiana resp. continuo iactetur.

1542. Paulo pōst, in. An. 1542. Auarda illa immodice libidinis conuicta, capite pœnas dedit Regi. quippe recognouerat nō modo ante nuptias vitium ei illatum fuisse, sed etiam coniugij ius violasse virosam mulierem furtiuo concubitu. qua sublata, deinde in aliquot comprehensorum capita, partim mæchos, partim turpitudinis istius conscios, publicè animaduertit. inde ad sextas iam nuptias transiens, Catharinam Parrham, ex nobili quadam equestri familia; nouissimam sibi iunxit uxorem. ea enim Regis fatum superauit.

Mense Iulio, ad Etruriam, dehiscente terra, fragor ruinarum, aliquàm longè temporis memoria maior exstitit. quippe cum maxima moles, & firmissima aedificia passim concussa, vel ab hiatu contremiscētis soli sunt absorpta. Sed in his Scarparia, sub appenninum oppidū, Florentina iurisdictionis, non sine magna oppidanorum cade, meliori ex parte corruit.

Secuto Quintili furorem suum, speciatim ex legatorum violatorum morte conceptum,

Fran-

Francia Rex ebullit. Coniunctus enim uerò & necessitudine & fœdere Menapiorum & Sicambrorum Regulo, constat os summa solitudine quinque exercitus, simul in expeditione uno eodemq; serè tempore, sed diuersis itineribus, quinque pertito mittit: nihil dum tale quidquam cogitante Imp. qui tunc quidem temporis in Hispania seditabat. Primus exercitus, simulato, ac vario colore in Sicambriis, Menapijsq; collectus, ducibus, Longuallensi Gallo, & Martinuanrossemo Sicambro: duas exequabat Legiones; cõstabat enim tredecim serè peditum, binis uerò equitum millibus. qui sinibus suis egressus, in finitimam Brabantiam cum ex improviso insultasset, Hogostratam arcem deditione cepit, qua capta, munitione bellica refecto exercitu, ubi olfecerunt duces, Arausinũ cum agmine duũ millium peditum, & 400. equitum turma, Breda proficisci, & Andouerpjjs subsidio ire: ex insidijs, per idonea loca dispositis, ipso die qui D. Iacobo erat dicatus, eum sunt adorti, & urbi propinquum, quò tendebat, (quia non numero solum hoste inferiores, sed ex rudib. tironibus, illa Arausina & raptim collectæ erant copiole) facile fuderunt: & in fugam coniecerunt.

qua

DE REBVS

qua elati victoria Gallosicambri, consecuta nocte, in fundo (vulgò D. Vilebrordi) suburbano, positis castris, biduum desederunt. Arausinus autem cum dissipatorum equitū, quos ex praelio collegerat, reliquīs interim in urbem introreceptus (peditatu vniuerso post se relicto, cuius pars intercepta ab hoste perijt, pars in agris errauit) ingenita quadam mentis altitudine ciuium animos confirmauit. Andouerpas etiam insuper Maria, Im. soror, his rebus excita, Arescotanum Regulum admissis equis ac diplomate, nocte eadē, iussum Machlinia transcurrere, ceu urbis propugnatorem designauerat. Sed præclara vrbis, quanquam duū virū Marianorum cōsilio adiuta per se, contra impetum hostis instructa ac parata, Lanceloto Vrselio equite & Nicolao Schermero Pugile Coss. in armis excubabat. Vbi præ cæteris egregiam operam patriæ posuit Cornelius Hispania, ordinis Senatorij, in bello expertus vir, ac, pro renata, Andouerpane militia Magister. nec paruo sane tunc vsui fuerunt inquilini mercatores. siquidem ex Germanis, Dacis, Italis, Hispanis, Lusitanis, Britannisque delecta, duū millium manus, tantum non, ad thesauri (quem illic semper habent

lucu-

luculentissimum exteræ illæ nationes) custodiam, verum etiam ad militaria ministeria, ubi ubi res postulabat, alacriter se & continuo comparauerat. quorû exemplo animati ciues, peregrinos populos dextrum brachium suæ urbis propalam appellabant. Sed in his Italarum virtus, & ad subleuandam remp. mira quædam animorum propensio eminebat (sicut præ me, Ioannes Seruilius, qui istud Antarium bellum minutatim descripsit, testatur) atque apparebat. qui non modo ad omnia militaria officia ipsi aderant promptissime, quin de suo, 300. peditibus stipendia persoluebant. Noctæ igitur illa, in vigilijs, custodijs, stationibus, & id genus alijs urbana propugnationis præparationibus, traducta: postridie, ubi luxit, Gallicanorum armorum Rex, post clarrigationem, ad mænia proxime adequitans, Franciæ Regi, deditioem Andouerpanos postulat. Sed is, non minus animoso quàm superbo propugnantorum responso, ad castra remittitur. Secundo die, simulatque urbis occulta quædam proditio erupit, supplicio machinatoris & architecti statim est restincta. Comparebant etiam tum auxiliares Pleumosij, hæc erat mille ducentorum peditum manus, & fini-

DE REBUS

finitima Flandria ciuitate contracta. Hic Si-
 cambrogalli, patefactis consilijs, exclusi vrbe,
 & appropinquante auxiliorum agmine, de-
 mirati alacritatem urbanam, ne tentata qui-
 dem irruptione tridui illius, postquã illo ma-
 gno tumultu accesserant, multo mane castra
 mouerunt, & vasa collegerunt. Probabilis ta-
 men, iudicio saniorum, & expertorum homi-
 num, in vrbe erat trepidatio. nam si hostis
 post anticipatam victoriam, iacta alea, in vr-
 bem statim incurrisset, cuius ad eam diẽ mœ-
 nia exilia, & omni ex parte præter Scaldim,
 debilia extabant, ciues etiam plerique omnes
 opifices, nulla ferè aut exigua disciplina mili-
 tari, aut bellorum experientia, præterea Arau-
 sini afflictis rebus initio consternati; inter se
 tumultuabatur: facile procul dubio futurum
 fuisse periculum, in imparatis existimari de-
 bet. Andouerpis itaque obsidione solutis, qua-
 cunque infestus natura in Brabantiam hostis,
 ibat hostico incendijs peruastrato, Louanium,
 Grudiorum coloniam, breuis diei itinere inde
 distantem, mouet. Vbi simulat oppugnationẽ.
 Dum porro missi ab ciuitate Legati, cum ini-
 micis de pecuniaria redemptione intra telis
 iactum, peragunt: quidam ex Palladis (qua
 illi

illi praesidet celeberrima Belgarū Academia) grege Martius tiro forte ignem inicit tormento, pilamque accenso puluere sulfureo elicit: contra voluntatem magistratus. quem casum cum ad publicam salutem spectare putarent, socij flumina geminabant. at, sine mora, cum mirabilis horror castra hostium perfunderet (correptis secum, & in vincula coniectis, qui pacificatoria Legationis causa, extra ciuitatem cum hoste fuerant collocuti, Damiano nempè & Blehenio:) odorati, instrumentum equitatum Caesareanorum appropinquare, protinus loco cesserunt excursores: nec fuga modum imposuerunt, donec se Aurelianis copijs, in regione Lucapyrgensi coniunxissent. Eam enim uero Carolus Aurelianus, alter Regionum filiorum, secundi exercitus Gallici dux, cum ferro flammag, defœdatam, undique infestasset, uti nullo confirmatam praesidio, securè quodammodo depopulabatur. nec nō praecipua eius Ducalis prouincia meliore parte, Danuillariū exciderat: Virodunū diruerat, & reliqua oppida, ad defendendū idonea, custodijs, praesidijsq; dispositis firmauerat. Tertius exercitus, cui Ant. Borbonius, Vendomeorum Regulus ab Rege fuerat praefectus:

DE REBVŒ

Ex Picardia, Artusios, & Pleumofiorum, ter-
 ritorium iuuasit. qui, quamlibet multa cona-
 tus, nihil quidquam effecit. Quartum exer-
 citum Gallorum duxit in Taurinos Guliel-
 mus Langens, qui licet initio neg, aliquò pro-
 grederetur: ad extremum irritus omnis eius
 extitit labor. Quintis nouissimisq, cum copi-
 is Delphinas, Regionum liberorum natu mai-
 or, Perperuianum, caput gentis comitatúsue
 Rucellanensis, Hispania finitimam ciuita-
 tem, attentauit tantum. quam, cum multis
 tormentis concussam, capere nullo modo posse
 vidit: aliquandiu continuatam oppugnatio-
 nem, non sine damni iniuria, nouissimè in-
 termittit. Sed Franciæ Rex nusquam sane pe-
 ius posuit sumptus. nam cum tot simul alendis
 exercitibus (quibus omnium mortalium ani-
 mos, ad singularem aliquam expectationem
 excitauerat) bonã ararii partem exhausisset,
 magnam Imp. ansam dedit, ad præmuni-
 enda oppida, contra incursum Gallorum, que
 vsque ad eam diem aut infirma, aut ex-
 pugnatu facilia extitissent. præterea, simul ac
 Aurelianus Lucapyrgicam stationem reliquit
 quamlibet præsidia occupatis oppidis impo-
 suisset; Casareani mox, exactis Gallis, ve-
 teres

tres sedes receperunt: excepto Iuosio. Ceterum modo Rex dispersas illas, & tantas vires in unum contraxisset, quemadmodum non male quidam consulebant, easque simul uni parti regni Imperatorii obiecisset: in prono fuerit ei victoria vsurpatio. ita sane fit, ut multis simul negotiis implicatus quis raro aliqd egregie praestet. & nescio quam domesticum vitium est Gallorum, ambitio. Eodem vero tempore Bossutus Belga, Tribunus maior, praeter ordinariis ducibus, valida cum exercitu in Menapios insultans, uniuersam illam penè ditionem incendiis, excursionibusque peruasatam, nec non Duram eius gentis arcem, quindecim non amplius dierum interuallo occupauit.

Stomachosus Pont. etsi tempore duobus hisce bellatoribus Legatos misit, ad conciliandum, ut depositis armis, Concilio œcumenico Tridenti indicto, animum vna secum intenderent, surdis cecinit cantilenam. quippe uterque se mutuo periurii, ob perturbatas inducias, accusabat. itaque ipse itidem suo insistenti instituto Polum, Moronum, & Parrhisiensem treis Purpp. PP. ad Tridentinum conuentum simul destinauit,

Ea æstate locustarum myriades infinita tantum non in Germaniam, sed in Italiam etiam transuolarunt, colore atro, & inuisitata magnitudine. quod insecti genus cum fruges omneis terræ, & segetem agrorum depasceret, calamitatem populo fore illi portendit. res memoriæ dignissima.

Mense Decembri ab Anglis, quibuscum suo in solo manus conseruerunt, Scoti sua ipsorum incuria magis, quàm virtute hostis vincuntur: quo ex conflictu superstes Iacobus V. eo nomine, Scotorum Rex, cum ad Regiam reuertisset, triennio maior tricenario, in ipsa ætatis viriditate, ab immoderata animi ægritudine, decessit: Maria filiola hærede regni ex asse scripta, quam unicam octiduo ante obitum Patris, mater cognominis Lotharingiaca, Claudij Guisani filia, pepererat.

*Nec Menapium vis hiemis (quod est alioquin anni tempus ad res gerendas incommodum) retardauit, quin coactò exercitu, præcepta Dura, amissum non multo ante statum, ex Casarianis receperit. quibus Arescotano duce summario, veris initio ad remissam expeditionē redeuntibus, magna celeritate re-collectis viribus, proximè * Sitharte oppidum ꝑ.*

*Ita vulgo.

dum IX. Kal. April. in. A. M. D. XLIII. fortiter concurrat. Vbi inito pralio, Marte accipiti vsque aliquo confligitur. Impetum enim Arescotani equitatus Sicambrorum equitum aperta ala cedendo euitarunt. sed interim aciei Menapiae pertinacia, Caesarianorum pedum ordines perturbasset: postremo vicit. Sic semper ferè fors domina campi. Cuius Victoriae vestigijs insistentes Sicambri & Menapij, Limpyrgicum Ducatum finitimū incredibili feritate inuadunt. eius meliorem partem ruinis, direptionibusq; defœdant, nec ita multo post Martinuanrossemus in Aduaticis, circa Ducalem syluam ultro citroq; pergrassatus, & praecipua Amerosphordia, Ultraiectina ditionis ciuitate, dum quoquoersus infesta signa impunè circumfert: reliquias Limpyrgicas, & postremo Falcopyrgicum territorium, & Dalemicum, ferociter peruastat.

Illo ipso mense Martio, ceu refricato vulnere, Britannicus irritatus iniuria recentissima Gallorum, quod natura Francia deditis Scotis, & antiquissimis socijs, nuperrimo bello, contra se auxilia submisissent: ex veteribus nouas aucupans querelas Francisco I. Francia Regi, terra, mariq; bellum, clarigante Fetiale indixit.

Modo fatalis quaedam necessitas, Menapio-
 rum Regulo in personata illa felicitate exul-
 tanti, impendebat, quippe Imp. Belgicarum
 turbarum fama, in Hispaniam transcenden-
 te, vehementissime commotus, cum primum
 illud ei per anni tempus facere liceret: in Bel-
 gium transuolare constituit. Postquam igitur
 Philippum F. ex ephæbis iam egressum, anno-
 rum sexdecim adolescentem, Maria, Ioannis
 Lusitanorum Regis filia, eidemq; consobrina,
 indulgente nimirum Pon. in matrimonio lo-
 casset: & iureiurando publico in totius Hi-
 spania Principatu confirmasset: non amittens
 tempus flante Africo, Genuam Maio appulit.
 quo inter ceteros Italicos satrapas, Imp. redu-
 cem Cosmus Medices cum salutatum itidem
 inisset: arces illas duas, puta Florentinam, &
 Ligurnensem (quas ambas ab Alexandri mor-
 te, usque eo sibi retinuerat Imp.) ducentis au-
 reorum scutorum millibus, & amplius, rede-
 mit. qui Imp. soluto conuentu, ab Liguribus
 discedens Buxeti (quod est inter Cremonam,
 & Placentiam, Aemiliae castellum) Pont. ite-
 rum conuenit quidem: sed in pacis suasionem
 multam operam ponentem, non audiuit.
 Camerinam ei iam mouerant Francia

Rex, & Menapius. quorum ab utroque & damno & iniuria affici se, ab altero verò etiam fraudari suo & proprio se, dicebat. quippe flagrabat Geldria recipienda desiderio generosus animus Imp. in illo ipso Buxetano tridui congressu Pont. nihilominus, dum Noëmate simulat se eo pacto componere, confirmareq; velle perpetuum statum Italia, Ducatum Mediolanensem, Octavio nepoti, Imp. auro oblato poposcitat, quamlibet sub illis licitator Pont. non addicente Imp. impossibilia captans, longe aberravit à scopo: nedum stultè id optavit, quod assequi non est. itaque institutum iter perficiens Imp. veterum iniuriarum oblitus, cum Britannico contra Gallum, fœdere iungitur.

Interea excubitor Gallus hinc Landresium, ex iurisdictione Hannonia occupatum oppidum, custodijs & presidijs firmat. inde, dum undecunque rerum suarum satagit: accitis etiam Turcicis auxilijs, mare Mediterraneum infestat. Ahenobarbo enim uerò sub Franciæ Rege, pro re nata, stipèdia merenti, Gallicana cum classe coniunctus Franciscus Borbonius, Anguianus comes, ad Nicia expugnatione, direptionemq; remis velisq; iussu Regio contendit. quam civitate tormetis plurimis coquas-

fatam cum intentata violentissima irruptione expugnare nequisset: ad extremum mense Augusto, ex pactione obtinuit: Niciensibus nequaquam futura inutili, modo stetit. nempe, Ut sibi quibus antea sub Allobrogum Regulis vixissent, iisdem itidem, sub Franciae Rege, legibus liceret uti frui. Capta Nicia, restabat inuicta arx, impendens ciuitati. quam tuebatur Paulus Simeon, miles Rhodius, vir iuxta clarus, ac fortis Dux. is cum nullas admitteret compositionis conditiones, tantam obsidionis vim, qua terra mariq; circumcludebatur, infracto animo sustinuit: & nihil dum commotus, exemplo dedititiae ciuitatis, hostium molitiones despexit.

IMP. porro sub id temporis, postquam ex Germanis supernatibus, ex Italis ac Hispanis apud Bonnam, Rhenanum oppidum, paululum supra Agrippinam Coloniam, conflato validissimo exercitui, post omnium ordinum recensionem, Ferdinandum Gonzagam, Proregem Siciliae, praefecisset: 11. Kal. Septemb. in Menapios, vltriceis Aquilas duxit. Vbi comparuit Epistamate euocatus itidem Arausinus, is duas plenissimas Belgarum legiones expeditum duodenis, equitum vero millibus binis,

nis, & amplius, & in his delectæ nobilitatis
 robur, adduxerat. quibus coniunctis viribus
 continuo Duram, in ripa Ruræ fluminis posi-
 tam, eius gentis arcem, petit. hanc, simulatq;
 oppugnationis instrumenta admouit, non ob-
 durantem triduum contra horribilem tem-
 pestatem tormentorum, atq; Casarianorum
 militum virtutem, vi expugnat: quo die D.
 illius Barptolemai memoria recolebatur. Ea
 datur diripienda militi, & nouissime incēdio
 vniuersè vastatur, excepto sodalium Fran-
 ciscanorum claustro. qua in expugnatione sin-
 gularem laudem consilio meruit Stephanus
 Columna, Prænestinus, Florentinarum cohor-
 tium Trib. idem Casarianorum castrorum
 præf. Dura non minus fortiter capta, quàm
 ferociter direpta, ad secundum inde miliarij
 lapidem in conspectum Iulie (qua Menapio-
 rum metropolis, Ruræ fluuio perinde immi-
 net, & genti ac Regulo nomē ex se participat)
 cum exercitum promouisset Imp. s. Kal. Sept.
 post breuissimam obsidionem ipsa se dedit.
 Iulia dedita, ad sextum miliarium productis
 postridie castris, proxime Ruræ mundam co-
 pias extendit, hoc est totius Geldriæ caput, id,
 quia secus Mosam, ad ostium iam modo dicti

fluminis est situm, quod habet vernaculum
 ἔτυμον, re ipsa prodit. ista ciuitas recentissima
 castigatione Duranorum, durissime afflictio-
 rum, perculsa, à primo Casarianorum conspe-
 ctu, ad pacationem descendit. 4. Non. Sept. igitur
 Imp. uti fundi dominus, Ruramundā in-
 tro inuectus ab victore exercitu ouat. hic ho-
 norifice ab ciuitate acceptus, in acclamatione
 populari audit, Salue Imp. Caf. Salue Carole
 V. Dux Geldriae, agnoscit dominum Ruramū-
 densis cliens, fidelitatemq; iureiurando cōfir-
 mat. inde Venlam contēdit. Ripensē etiam il-
 lud est oppidum, tertio ab Ruramunda milia-
 ris, & situ, & obiectu præterfluentis Mosæ fir-
 missimum, adornatur oppugnatio. hic Venlen-
 ses, & euentu sociorum, & casu fœderata vici-
 nitatis consternati, dum inclinant atque prop-
 endent ad compositionem: ecco, Gulielmus
 Menapiorū Regulus, ad Casariana castra ul-
 tro profectus, se & sua omnia Imp. officiosissi-
 me credidit: simulq; Venlensibus mandauit,
 uti sese dederent. quo exemplo subleuati Ven-
 lensium animi nihil libentius fecerunt. quo,
 cum paulatim reliqua Sicambrorum municipia,
 & Zutopheniū comitatus coissent: gra-
 tuita reconciliationis templum omnibus ape-
 ruit

vult Imp. quippe his rebus breui confectis, V-
 bitorum antistitis, VII. VIRI, serua interces-
 sioni, ac speciatim opera Henrici * Brunonis sui-
 cani Reguli, errata Menapij concessit, & reco-
 cilijato pacem, his summatim conditionibus,
 dedit. „ Vt dediticius Menapius Ducatū Gel-
 drensē, & Comitatum Zutophenium abalie-
 naret, sic vt eorum possessio penes Imp. & legi-
 timam eius posteritatem reliquo tempore ef-
 set. „ Eos populos adacto iureiurando libera-
 ret. „ Amerosphordiam, & quidquid iurisdic-
 tionis Sicambrorum, vel Zutophonia illius
 presidij teneretur, sine intertrimento resti-
 tueret. „ deniq. arx illa Menapia, Κορακόλιθ^ο
 vulgo Rauestena, ad praterfluentis Mosæ ri-
 pam sita, ceu Marpesia quadam cautes, vt ex-
 scinderetur. „ Contra Imp. Menapium com-
 pēsaret vniversa Iuliensi prouincia, bello qua-
 sita, prater * Henrici Pergam, & Sitharte. quae
 duo oppida, donec suam Imp. fidelitatem con-
 firmasset, ipse interim sibi reseruaret. „ postre-
 mo parceret, indulgeretq. omnib. generatim,
 qui contra eius maiestatem arma sumpsissent:
 & nominatim Martinuanrossēmo Sicambro,
 cuius, q. disciplina bellica prestabat, in multis
 bellis, egregia opera Imp. deinceps est vsus.

*Prun-
schuui-
chij.

*Heins
bergā
vulgo,
“

IMP.

DE REBUS

IMP. Menapij audaciam frangente, Aurelianus iterum in Lucapyrgum incurſans, occupatam meliorem eius prouincia partem, noua munitione, praſidijsq; firmauit.

Circa id temporis, Anguianus Gallus, & Ahenobarbus Turca, arcem Nicienſem, quam libet incredibili feritate oppugnant, ſtudent (quod prouerbio eleganti dicitur) caelum capere. Caterum, ſimulatq; in caſtris indifferen-
tium hoſtium rumor eſt auditus, Vaſtenſem magna ſolertia ex Inſubribus collecto exercitu, ad opem ferendam ſocijs Nicienſibus reſpicere: Turca perfidi pacta illa, qua cum Anguiano dediticijs ciues pepigerant, ſoluerunt, & Niciam, dum coerceri deprecatione Gallicana Barbarorum furor nequijt, immaniter direptam, incendio etiã inſuper defædarunt. itaq; manubijs luculentiffimis onuſtas nauis ſubduxerunt, & quò Rex designauerat, ad Tauroentium hibernarunt. Eo nuncio igitur in caſtra relato Vaſtenſis ad victoriae auſpiciu
utens, Montem Regalem, ampliſſimam Aemilia ciuitatem, à Gallis præoccupatam, deſcendit. ſed cum eam & tormentorum tonitru ferociſſime concuſſam, & armorum impetu pertinaciſſime oppugnatam capere non poſſet:
prope

prope fuit, ut propter cruentam repulsam expugnationi diffideret. hanc ipsam tamen his artibus, edito videlicet stratagemate quoquam militari, & commenticij literis, contra militum incursum, & telorum iactum, obdurantē pactione obtinuit. inde Astam coloniam repetens, studio Ludouici Vistarini Carmanio lam recuperat, ac subinde Carinianum, quo diligenter communito, ipse, milite in praesidijs locato, ad suam prouinciam Mediolanum redit.

Dum bello illo teterrimo ciuili, Christiani (vbi ostendimus) conflictantur, Turcorum tyrannus cum immenso & horrendo exercitu in Hungariam, praesidijs vacuam, incursum: resistente nemine: Strigonium occupauit, ac postremo inusitata quadā oppugnationis vi, post multas fulminum tempestates, & continuas irruptiones, Albam Regalem cepit. Hic Asiatica diritate in propugnatores milites, & Albanos ciueis omnium ordinum saeuit. Immane & illacrymabile spectaculum edidit. Grauisimū reip. Christianae vulnus inflixit. damnum incomparabile Hungaris imposuit. Ab his progressibus, Barbarus cum Pannonias excursionibus saepe vastasset, incredibili rerum

DE REBUS

verum præda abacta, & Christianis seruitijs
 plenus dominatur, Constantinopolim reuer-
 tit: magno probro Principum Christianorum:
 & speciatim cum æterna infamiae Gallicanae
 nota, quippe constat tantarum turbarum Fran-
 cia Regem præcise tunc quidem auctorem existisse.

Compressa (uti diximus) Menapii auda-
 cia Imp. Landresium, ex quo, ceu è nido indi-
 es euolantes Galli, finitimam regionem ul-
 tro citroq; infestant, deliberat armis repe-
 tere. Profectus igitur ab Sicambriis, multo
 viarum anfractu, & multis castris tandem in
 suam Hannoniam cum victore exercitu per-
 uenit. Porro antequam ad Landresium castra
 metaretur, Gonzagam cum parte copiarum
 præmittit Guisam de via tetatum. Cui occur-
 rens Petrus Strozza: is D. plus minus equitum
 alam ducebat: forte Franciscum Atestinum,
 lenis armaturæ equitum Cesarianorum præf.
 qui ab inito prælio suos reuocare conabatur,
 dum ante ordines procedit longius, delaben-
 te equo, interceptus, quo contribulis casu renun-
 tiato, & cognito, Strozza, cum iam modo
 commemorato equitatu, Guisam intro equi-
 tasse, anticipata spe cadens Gonzaga, & inf-
 su Imp. (qui aduersæ valetudinis causa Can-
 netis

meti, quod oppidum inde, itinere vnius fere
 diei distat, substiterat) e ducta Aquila Aresco-
 tano, & * Rullo se coniungit, hi ubi quam mul-
 to ante Landresium, Belgarum cum exercitu
 obsederant, quò itidem Britannicus Rex au-
 xiliatricem legionem duce Valopo, miserat, in
 his castris quinquaginta, & amplius, mili-
 tum millia, (lectissimū sane florentissimumq;
 & ex bellicosis gentibus conflatum exerci-
 tum) habuit Imp. Contra Francia Rex, cum
 deliberatum haberet suis in eo praesidio clausis
 succurrere, quamlibet exiguum, neque suum
 esset oppidum, contractis undique viribus
 cum non multo minore exercitu ibidem sta-
 tim comparuit. Landresium verò tuebantur
 magnanimi duces, Landa & Decius: cum de-
 lecta promptissimorum militum manu, qui
 in defensione, & offensione aequè perinsignes
 fuerunt. Id oppidum in extremo Hannonia
 angulo positum, Campanos, Rhemos, & Picar-
 dos, finitimos Gallos respicit: eo alluit Sabis,
 cuius fluminis, uti & Somona, fontes paulu-
 lum supra cernuntur, in idem Guisa quin-
 que. Cameracum verò & Valencina, pari pro-
 pe itineris interuallo, senis absunt milliarib.
 Locus per se quidem angustus, sed naturali
 situ,

* Vul-
 go Co-
 mes à
 Rues,
 vel iux-
 ta Gal-
 licā or-
 thogra-
 phiam
 Ruez:
 sic vt v-
 trūuis
 sit mo-
 nosilla-
 bum.

DE REBUS

situ, & operum munitionibus firmissimus, id
 tunc tripertitis Caesarianorum castris obside-
 batur oppidum, quod ad multos dies cōtinua-
 ta tormentorum tempestate conquassatum,
 dum tota mēte in hanc curam incumbit Gon-
 zaga, ut aliquando expugnet: Rex Francia,
 ex illa parte, qua Guise est obiectum Landre-
 sium, cristas attollens, ad frontem Caesariano-
 rum castrorum se ostentatum venit. Hic Gon-
 zaga, cōspectis lilijs, cum eius deliberationem
 neq; Belgae, neq; Britanni susciperent: ne quid
 ageretur confusius, quam vellet absens Imp.
 paulum ab oppido copias seduxit: eo quidem
 consilio, quo sic Gallos receptu prohiberet. In-
 terea Rex, tempori seruiens, multis simul ex
 locis, leuibus praelijs committit, & utriusque
 armaturae Doryphoros equiteis in Caesariana
 agmina, simulato Pammachia pro ludio, ex-
 trudit, eaq; astutia eodem temporis puncto, di-
 uersa ex parte audacissimorum equitum alam
 circumducens, extenuatum obsidione presi-
 dium, & com meatu, & munitione, ac nouis
 auxilijs confirmat. Quo stratagemate belle e-
 dito, Cameracj, duobus non amplius à Lan-
 dresio miliaribus, biduum obduxit: ita tamē,
 ut appropinquantibus Caesarianis, manum
 conse-

conferere velle videretur, quod ipsum, quia maxime volebat Imp. simulatq; intellexit, ecquid ad Landresium ageretur: nedum confirmata valetudine, Canneto ad castra trāscurrit, ubi excusso rerum instantium negotio, constituit omnino acie decertare, itaq; proxime in Regem, perpetuum hostem, ducit: sic ut intratelorū iactum vterque consisteret exercitus, ibi tum ab omnibus fere castrorum portis utrinque concurritur, qua praliandi licentia mirum, quantopere milites inflamarentur ad conflictum crastinum, sicuti nemo nē arbitratur, q̄ppe cū hesternū certamēnox diremisset, in sua q̄sq; castra reuersus, ad imminentē pugnam se cōparabat: quo ad vniuersus interitus, aut Victoris dominatus, aut regum postridie exspeētari putabatur, cuius desiderio flagrabat (ut innuimus) Imp. nec admodum recusabat dimicationem Rex, quin summo animi feruore, & se, & suos instruebat. Veruntamen principia Gallicana minime committendum rebantur, & praeceteris Melfensium Princeps, qui pro re nata Neapoli exsulabat, hoc acriter contendit. Nulli hominum aut consultum, aut ex vsu belli esse, videri nec posse, nec debere Regem, ubi eò, quò

DE REBUS

maximè intendisset, gloriose perueniret: non contentum certa, anticipataq; victoria, inconstatissima Fortuna sese ulterius credere, opus habere, cuius viri cum grauitati, tum senectutis auctoritati id bellaturiens Gallus concessit: ut subito alius, eadem nocte, percallide, compressis tubis, tanto silentio stationem relinqueret: ita ut vigilias, procubitoresq; Caesarianos etiã fefellerit, ac latuerit eius discessus: qui non prius quàm luxisset, magna vigilum incuria, est deprehensus. Hic Imp. dum fremit euolasse Gallum, aliquo itineris intervallo licet, auersum & secedentem hostem persequitur, actum agit, interim stat Landresium. Magnam tunc profecto disciplina militaris gloriam Galli, rebus non minus feliciter quàm subtiliter gestis, sibi quasiuerunt: maiorem (procul dubio) quasituri, nisi apud Cameraciõ otiose obductum biduum, eandem non nihil offuscasset temeritate, ista enim uero cunctatione (quemadmodum cordate ac prouidenter Castaldus inducebat) in summum discrimen reditus adducebantur. Imp. igitur, cum iam praeforibus esset hiems, anni tempus incommodum, partem exercitus Samarobrinam reduxit: Cuius ciuitatis, Imperio qui-

rio quidem fœderata, nec alterutrius inter-
rim partis, dominatum, quia intelligebat ma-
chinatione quadam Megarensi Gallos appetere,
ipse ceu Comes Flandrensis, ex antiquissi-
ma formula, patrocinium tueri voluit, &
quo sic ab illa parte res Belgicas redderet secu-
riores, arcem firmissimam publice, coactis
fabris, operisq; imperatis, inibi exedifican-
dam curauit, cetera liberã ciuitatem, de pri-
stino eius statu nihil dum immutans, Antisti-
ti, qui sacris iuxta ac profanis illic dominatur
permisit. Soluti vero exercitus partẽ exaucto-
rauit: partem priore sacramento confirmatã,
ad Lucapyrgum armis repetendam misit, ubi
ob inclementiam hiemis parum vel nihil
effecit.

In. An. 1544. 13. Kalend. Februa. ad* A- 1544.
quas vitreas villã regiam (cum antiquorum *Galli-
deliciolis ac monumentis, opere & artificio sonat i-
comparandam) tertio decimo ab Lutetia lapi- ta, Fon-
de, Catharina illa Medicis, decẽnio antè Hen- teine
rico Delphinati nupta, Franciscum filium, in bleau,
profuso totius Francia gaudio, primum pe- aut Fõ-
perit. quam vt aliquãdo repudiaret coniunx, teine
tanquam infœcundam, recentib. & domesti- bellea-
cis exemplis nouissimorum maiorum, puta tu.

DE REBUS

Ludouici XII. & Caroli VIII. iuris humani Doctores concedebāt, nec recusabat diortium Herois ista, singularis prudentia, sed socer, & maritus, insufurrationes huiuscemodi mundanas sanctis rationibus constanter refutabant, &, equitate quadam Christiani iudicij, inquebant Deo opt. Max. standum, qualitercunque ipse voluerit, faxit.

Duodenicesimo Kal. Maii, prope Ceresolum, Taurinorum castellum, Casariani, & Galli manus conseruerunt. Pro. Imp. pugnat Vastensis: pro Francia, Anguianus. Conflictus hic, vt si quis alius, in primis memorabilis, & ingens fuit. Vbi, ancipiti Marte initio quidem virinque est dimicatum. Sed virtute sui equitatus, magna edita Casarianorum strage. & in his conciso Teutonorum peditatu, postremo victoriam reportauit Gallus. qua clade consternatis Casarianis, subinde Carinianum ab Anguiano obsessum, depacta incolumitate, deditur.

Mense Maio, Rex Britannicus validissimam classem, cui Aresfordium Comitem prefecerat, in finitimam Scotiam immisit. qui plenissimis velis eò, quo intenderat, delatus, primo cursu Lethen antiquissimum, & tutissimum

simum portum statim occupavit. Vbi simulat-
 que exercitum in continentem Aresforda ex-
 posuit: minimo inde distantē Regiam sedem,
 *Edimpyrgum vi peruasit ac cepit. Ceterum, ^{*F din-}
 postquam arcem, qua illic creditur esse talis, ^{burgū}
 ut expugnari non possit, frustra se videt ob- ^{ex vul-}
 sidere, ac oppugnare, urbem incendio, agros, ^{gari.}
 municipiaq; multa excursionē peruasit.
 itaque eade & rapinis pollutum exercitum eò,
 unde eduxerat, Aresforda reduxit.

Ab conflictu illo grauissimo Ceresolano,
 quamplurimi autumabant Imp. qui tum qui-
 dem Spira, in Nemetibus, maximis comitiis,
 senatum habebat, ad pacem inclinaturum.
 Sed inanem omnium expectationem solito
 obstinatioꝝ belli instauratio fraudauit. quip-
 pe contractis vndique copiis Imp. Metis, Me-
 diomatricum metropoli, florentissimum e-
 exercitum cōstauit: cuius summam auctoritatem
 Gonzaga iterum attribuit. Sed, prius
 quàm inimicissimam sibi Franciā inuaderet,
 de recuperando primum suo (Lucapyrgo nem-
 pe) cogitauit. Illo Imp. in exercitu, pro re na-
 ta, bellica laude duces clarissimi, Germano-
 rū Principes duo, Mauritius Saxo, & Alber-
 tus Brandenpyrgicus, militabant.

DE REBUS

Interea Ahenobarbus, aut Regis monitu, aut heri iussu, Tauroëntio egressus, Zephyro flate, in Orientem renaugauit. Stomachabatur porro ille Turcicus famulatus & Gallus sibi mutuo: hic tamen iure meritò, ille iniuria, quippe immanis Barbarus, non modo praeclare nihil gessit ac honorate, quin insolenter & inhoneste multa, in Prouincia illa, flagitia admisit: & uti collibuerat, magnam Gallicanae iuuentutis manum arripuit. itaq; vecordiam, ad turpissima libidinis notam probrum cum turpitudine coniunxit. Missum interim facio, quae damna, quantum horrorem & inuersa Italica ora, ac Sicilia, quasi per transennam litora strictim praterlegendo intulerit, & incusserit. At Rex, sodalitate familiaritateq; ista Turcica, domi forisq; dignitatem estimationemq; suam valde deminuit. & propter alia multa incommoda Reip. cum maxime propter rerum Hungaricarum sinistram consequentiam, Italia in primis, & Germania odiosus esse cepit. quae res, quòd omnium bonorum pateat reprehensionem, in gloria sane atq; ignobilis est ad supremum diem peruentura.

Mense Iunio, P. Strozza, coactò apud Mirandulam

randulam exercitu, summati Regulo, exsuli,
 & Petiliano (quorum uterque non pœni-
 tendam militum manū adduxerat) coniu-
 ctus, dum constituit in Taurinos, ad Gallica-
 na prasidia, in Cisapennina Liguria, prope Ser-
 ravallem Castellū, secundū Scriuiam flumen,
 ab Salernitano Principe, Casarianarū copia-
 rum duce, profligatur. quò loci dimicatū qui-
 dem est, summa contētione, & magno armo-
 rum strepitu. Ceterum omnium, qui pralio
 interfuerint, iudicio, Florentinorum auxilio
 rū, prapropere ex ciuitate eò submissorū, præ-
 sentia, illa potissimum quasita est victoria.
 Contra, (sicuti sacramento tenebatur, & sa-
 cturum se receperat) si cum equitum ala,
 * Tesgallus, ex Monferrato, Strozza suppe-
 tias iuisset, nihil opinionibus militum est con-
 firmatius, quàm victurum fuisse Gallicanum
 sodalitiū. P. Strozza nihilominus ab ea clade
 seruatus, ac in Taurinos delapsus, animo in-
 fracto valens & vicens, cum delectis affecta-
 toribus simulata religione, crucis rubra nimi-
 rū figura Ephestribus assuta, ex inopinato per
 media Casarianorum castra Placentiam trans-
 uolauit: ac inde imperata rerū, quas fieri vel-
 let, necessitate, Mirandulā continuo recurrit.

*vulgo
 Domi-
 nus de
 Tcs.

DE REBUS

quò loci recollecta, partim ex suis Serraval-
 libus reliquijs, partim euocatis, legiuncula, pa-
 ri celeritate, per Ligures Salios, ac salebras Al-
 pinas, ineunte Augusto, incolumis ad Tauri-
 nos reuertit. qua in regione, rebus clare gestis,
 & Alba occupata, informatam anticipatam-
 que sui summam expectationem animo Regis
 proculdubio confirmasset: nisi pacifer Mercu-
 rius statim interuenisset.

IMP. simulatq; Lucæpyrgo appropinqua-
 bat, statim metropolim illam suam pactione
 recepit, subindèque se reliqua eius gentis pos-
 sessione, ab Gallis usurpata, eadem facilitate
 denuo induit. his igitur victoriæ vestigijs,
 quo intendebat, iens, & per hosticum ducens,
 in Rhemos insultauit. Cuius ditionis oppidum
 Ligniacum, militari irruptione tentatum,
 breui deditur. inde promotis castris Sandesi-
 derium, ad Matronam fluum positam ciui-
 tatem obsedit. Obdurauit ea ciuitas, aliquam
 multas dierum hebdomades, cōtra Imp. vim,
 tempestatemq; tormentorum. nec minus for-
 titer se defendit, quàm laceffentem hostem in-
 signiter offendit. hic enim, cum forte sedecula
 quadam, ad machinas sedisset, vnde eodem
 hora puncto Gonzaga assurrexerat, pila aenea
 verbe-

verberatus Arausinus, vir domi, militiaeque
 clarus, interiit. nec ita multo post, ab collima-
 te fulguratore Casariano, taliter Sandeside-
 riani praesidii praef. occiditur Landa, ille acer-
 rimus Landresiana stationis propugnator.
 Postquam vero orbatu consilio ducis defenso-
 res, oppugnantium vim ex muris alacriter a-
 liquandiu repulissent, ad extremum, mense
 Augusto, Imp. honestis tamen conditionibus,
 victi necessitate, civitatem tradiderunt. in-
 de, capta civitate praesidiis firmata, Imp. Lute-
 tiam versus pergit, secundum Septentriona-
 lem Matrona ripam castris positus, cui ex ad-
 versa fluminis parte Rex Francia, cum prepo-
 tente, & valido exercitu dum occurrit: pul-
 chre Imp. vestigia sequendo, & itinera servan-
 do: in vrbe Parrhisiorum, Reginis timidio-
 re, ciues trepidare, tumultuari, fugam para-
 re, quos ut sua praesentia Rex animaret, & in-
 impendentium rerum necessitate civitati pro-
 videret, ex castris derepente Lutetiam reuo-
 lat. Interea porro Imp. incredibili celeritate,
 Asperonaum, Castrum Thirium, ac vetustate
 celebratam Suesionum Augustam, duobus &
 viginti a Parrhisiiis disinctam non amplius
 miliarib. pra multis aliis oppidis, occupavit.

DE REBUS

Illo ipso tempore, quo in Rhemos insultauit Imp. Morinorum Bononiam Rex Britannicus instructo cum exercitu, itidem ex conuentu, inuadit. Ea ciuitas ab Itio portu terra, mariue, itineris pari interuallo, octo fere miliarib. distat. Cui Regi, Imp. iussu, Maximilianus Burenus, Hipparchus cum lectissimo luculentissimoq; Belgici equitatus agmine, se coniunxit, quam ciuitatem, neque diurno, neque nocturno fulminandi labore intermisso, immanium tormentorū tempestate ita quidē exagitabat Anglus, ut nō modo directos parietes mœniorū diruerit, verum etiam urbana adificia pleraq; omnia concusserit ac offuscauerit. Erat nihilominus, & propter naturalem situm, & operum munitiones, ac nuperrime exstructas hinc inde moleis, Pergamorū facilis defensio, & eam ducere promptissimi milites deliberabant, quandiu possent. At Veruinus Vinulus presidij præf. Idib. Septēb. relicta statione, ad pactiones descendit. Bononia igitur potitus Henricus Britannicus, (quod Francia maxime conueniebat propugnaculū) tantū non militem Gallicanū inde iubet excedere, sed etiā incolas in uniuersum omnem extrudit: itaque ex sua gente, coloniam

niam eò deducit. Veruinus verò istius sua recordia aliquando, sentetia senatus, pœnas capite luit.

Quante itaque in Morinis Anglo, ecce, duo bellatores mutuo infestissimi, quod Imp. com meatus difficultate, ob admirabilem quandã Gallorum in demetenda messe, ac condenda annona sagacitatem, laborabat: Francia verò Rex, Antario bello implicatus, tot simul vrgentibus hostibus, probabilibus angustijs angabatur, (ceu virgula diuina designata) pacis genio, Gabrieli Gusmano Hispano sodali Dominicanano, propese auscultarunt, is nimirum, suscepta pacificatoria illa legatione, primum missus ad Imp. ab sorore Leonora, sedula commissorum renuntiatione rem eò deduxit, ut summa compositio solam requireret magnorum nominum intercessionem. Post delegatam igitur fœderum interpretibus hanc provinciam, apud Crepeium, Valesia ditionis optidum, celeberrimus condicitur conuentus. Hic ab Imper. Gonzaga, iam sepe nominatus, & Nicolaus Perenothus Granuellanus, ab Rege verò Claudius Annibalius Halmerotes, pro re nata identidem militũ Tribunus maior, Carolus Nullanus, ac Gilibertus Baiardus,

DE REBUS

iardus, luculentissimi expromissores, iussa stipulatione suos Heroës mutuo alligarunt, & pacem VIII. Kal. Octob. his, in summa, conditionibus constituerunt.

Vt, quidquid ab induciis illis, Nicia exacto ppe sexennio factis, alterutri alterutrius, aut sua, aut socia, (ut Allobrogica, & alius cuiusvis faderata) iurisdictionis, intra, extrane Italianam usurpassent: illud ipsum, vniuersè, ceu ex Fabiana formula, inuicem, sine intertrimento redderetur.

Vt Gentilitii iuris intercessione, ac praesumpta opinione solistimi remissa, cum statu uterq; reconciliatorum sibi retineret, quem alter altero antiquiorem catenus habuisset, ac possedisset.

Hic Imp. aut Mariam, suarum filiarum primam, aut ex neptum gynaceo vnã, Carolo Aureliano (utram mallet, ipse eligeret sibi coniugem) duas dedit optiones, qui Imp. ne, an Ferdinandi Cæsa. filiam optasset, quadrimestri deliberatione declararet.

*Si eligitur Maria, eius doti Belgium vniuersum dicit Imp. ea tamen lege, ut superstite se, Belgicam prouinciam administret tantum Aurelianus gener, obeunte verò socero, huius
matri.*

matrimonii iure, & ex conuentu in suam possessionem demum una cum legitima nepotum posteritate veniat. Atque in hoc casu, quo Belgium regat ac gubernet Aurelianus F. Francia Rex, Allobrogum Regulum, eodem temporis puncto, suo cum cisalpino, tum transalpino, de integro induat.

Si vero exoptatur ex fratre Imper. neptis, Aureliano sponsa, Insubrum dominatum sponsaliorum nomine, sponso statim, à consumptis nuptiis, prabiturum se promittit Imp. sed ea conditione: ut, si nullum ex se coniunx materem peperit, ratam istam Insubricam possessionem ne habesit affinis, quin usumfructum earatione amittat, & hereditario iure successionis excidat. Ea propter, modo ita ei collibuerit, liceat Imp. arceis duas, Mediolanensem, ac Cremonensem sibi interea reseruare, donec constiterit, utrum ex neptis coniugio Aurelianus masculam, an muliebrem prolem procreasset. Atque in hoc altero casu, Rex, simul atque attributa illius ditionis usum subierit filius, statim Allobrogi regnū itidem præstet: excepto Momeliano, & Panariolo, quæ duo oppida in eius (tanquam sequestris iudicis) essent manu, ac potestate, quandiu Imper. iam modo

DE REBVS

modo nominatus arceis Insubriæ retinuerit.

Veniat in partem eius concordia, si ita videtur ipsi, Rex Britannicus. Eius pacis fructu simul fruatur omnis in vniuersum Christiana resp. puta clarissima Europa nomina, Pöt. Max. Imp. frater, idem Rom. Rex, deinde Dacorum & Sarmatarum Reges, VII. VIRI. Electores, Venetorum Aristocratia, Helueticorum Democratia, & eorum, qui Ducali excellunt dignitate, hi, Allobrox, Florentinus, Lotharingus, Ferrarius, Urbinas, Mantuanus Reguli, ac postremo Ligurum, & Lucensium Anarchia.

Hac procurata pace, Imp. postquam ex auctoritate militi missionem dedit, sorore, quæ in castra fratri obuiam venerat, comitatus, ad auitam Regiam Bruxellam reuertit.

Contra Gallorum Rex, honoratissimè expeditus ab Imp. Delphinatem F. cōtinuo cum exercitu, Bononiam versus, in hostem Anglicanū mittit. Porro Britannicus, offensus istius compositionis nuntio, noluit pacis esse particeps. itaque ab oppugnatione Mōstruli, quam animo designauerat quidem, sed non absoluit, (sicuti à nonnullis memoriæ proditum video:) Bononiam illam Belgicam ab se captam, praesidijs

*fidys firmavit. & Kal. Octob. ex Caletibus, in
transmarinum Regnum transmisit. nec mul-
to post Francia Rex, cum parum vel nihil eo-
rum, quæ volebat, ob tempestatis inclemen-
tiam, efficeret, exercitum soluit.*

PACE (Crepeiana) secundum facta, in-
ter duos Europæorū facile Principes, qui
prope dicam, motum Reip. adferebant, præcla-
ra sane mutua reconciliationis, & amicitie
non ficta indicia, amplissima illæ ultro citro-
que missæ legationes exstiterūt: quo sic dū mu-
tuo congratulantur, dum vicē gaudent, adiu-
rata identidē pax, sacramēto confirmaretur.
Sed hilaritate, quā verbis & vultu præ se fe-
rebat nobilitas, longe maiore indovny populus ex-
primebat. quæ extincto calamitosissimo bello,
feriatur ludibundus, gaudebat & trium-
phabat de pacatorum Heroum sententia. de-
nique constituta pacis securitas homines cate-
ris curis solutos, partim ad otium & recreatio-
nē, partim ad laborē, & ciuilia officia tradu-
xit. itaq; secutus an. 1545. equabilem tranquil- 1545.
litatē excepit: licet Gallus cum Britanno sub-
inde belligerabat, quem cum maxima coque-
ret cura de recuperanda statim sua Bononia,
præter

DE REBUS

præter cætera instrumenta belli, dudum parata, classem cum Liburnarum, tum longarum nauium magno sumptu instruebat. harum alteras ex Aquitanico sinu, ex Armoricis ciuitatibus, & finitimis Oceano municipiis colligebat. alteras à remoto mari Mediterraneo in Oceanum euocabat. quas in summa, duas & viginti fuisse accepimus: classis ductore Barone Polino. qui à Massilia, ex Ligustico nempe sinu, in Germanicum Oceanum delatus, longissimo cæli circuitu, Hispaniam vniuersam, & Lusitaniam, nec non Septentrionalem Galliam, litoratim circulauit. in Scotiam præterea & armatos milites, & immensam vim pecunie misit, vt ex illa itidem parte hosti negotium faceretur. Porrò Franciæ Rex, cum terra mariq;, tentatis rebus omnibus, Bononiam ab Anglis insidentibus extorqueri nulla ratione posse vidit: id vnũ habuit, in quo acquiesceret. Castrorum firmissimam molem è conspectu Bononiæ exstruxit: aptumq; nomen ei fecit: (Gallice Momplaisir) Latine fortassis, Placentia. Voluit enim uerò obiecto isto atque opposito hostibus propugnaculo, eos tum excursionibus prohibere, & tanquam à continente obsessos, sedendo urgere.

Mense

Mense Aprili propter suspicionem reformatæ Religionis Costa Caprariæq̄, Druentia fluminis accolarum (Vautuatum) castella amœnissima, armata vi inuaduntur. castellani ad unum omnes ferociter trucidantur: nulli nec etati, nec conditioni, nec sexui hominum paritur. castella incendio peruastantur. inde Merindolum, mero in dolore positum, & uniuersus Vautuatum pagus, pari furore atque impetu ab emissarijs, sicarijsq̄, direpta, combustaq̄, sunt. Quæ Gallicana carnificina & crudelitas, cum tetrum odorem in Germania, & apud alias nationes spiraret, ab his accusati Galli, ab illis (quibus præclare fuerant non sine litigiosa defensione purgati) atramento sutorio absoluti porro putabantur. ita profecto mortalibus fere usu venit. „ Cuique suus imperat affectus. Hic modo factum probat, ille improbat, maxime ubi extrema tentantur. At scitum est nõ artificis statera, sed quadam mentis trutina res vel laudandas, vel damnandas examinari debere, & cum suus cuique sit modus, tamen magis offendere nimium, quàm parum. denique mediocritatem in omnibus rebus esse optimam.

Mense Maio Franciscus, Lotharingia Re-

DE REBUS

gulus decessit. cuius pater Anton. exacto anno obiuerat. Succedit itaq; in auitam hereditatem Carolus Franc. F. bimus.

Eodē fere tempore Elizabetha, Ferdinandi Caf. filia morti occubuit, ipsa Polonia Regina.

Secuto Iunio exultauit in natali Caroli (is est primæ ætatis Philippi Hispan. Regis. F.) Belgium. Sed idem paucis diebus interpositis, matris à partu mortuæ, idque repentino, vicem doluit. sic initio latū subinde tristis nuntius excepit.

Septembri identidem (tam est caduca & fragilis vita humana) Aurelianus, in ipsa ætatis viriditate, æstu febricæ, iactatus feruentissima, prope curiam, idque fere derepente, non sine suspitione veneni moritur.

Secuto fere triennio, postquam ab Hesso, & Saxone, & reliqua Protestantium sodalitate, ob prætextas dissensiones grauissimas, Henricus Brunonis uicanius Regulus, de statu fuerat deiectus (cum hominem regni recuperatio sollicitaret) à propinquis, cōsanguineis, amicisq; tandem duas legiones militum impetrauit. Ob id instantis anni Octobri cum vndenis perditum, binis, & plus aliquando, equitum milibus,

libus, nec non tormentorum copia, ut in suos ipse infestus insultavit, magnos sane progressus fecit. Ceterum machinationem istam odoratus Hesus, refederatis praesignificata, continuo duplo maiorem conflavit exercitum: & belli apparatus itidem ampliorem comparavit. Coniunctus itaque, Mauritio Saxoni genero, & Ernesto Brunonis uicario desertori, (quos in eam expeditionem, pro se Saxo ille VII. VI R. mandauerat) statim in Henricum sibi inimicissimum duxit. qui aduersariorum celeritate & multitudine percussus, post leuia quadam praelia, Mauritio, & affinium nonnullis auscultans, non multo post, dedit manus, & sine periclitatione uniuersa pugna, uinci se est passus: ac victori Hesso, se una cum Carolo F. credit. quos (voluntaria ista deditioe nihilo placatus) Hesus custodia clausos tenuit. donec restula quadam conuersione, non toto uertente biennio, (uti a nobis notabitur) ipse in Imp. ueniens potestatem, a victore itidem latis conditionibus, captiuorum missionem concedere est coactus.

Novembri Petrus Landus, Veneti illius Senatus Princeps, fato concessit. cuius in locum mox Franciscus Donatus, ceu Bocchyris alter, est subrogatus.

DE REBUS

Comitijs Tridentinis ad bimum interregnum adductis, Pont. bello interruptum Concilium, quamprimum Imp. & Francia Regi conuenit: huius anni 6. Id. Mart. Tridentum reuocauerat quidem: ceterum, propter conuentus solitudinem, Senatum demum de-
 1546. dit 6. Id. Ian. in. A. 1546. in quem, pro Pont. coierunt Montani duo, Politianus, & Samsouinus, nec non Anglicus, Legati tres, ex albo Purpuratorum. Fuit uero ille frequens. quippe comparebāt non solum Italicis, uerum etiam transalpini, ac transmarini Antistites. aut Archimandrite, aut Catechista, puta Hispani, Lusitani, Galli, Teutones, Belgæ, Scoti: & generatim uniuersa schola Pontificia.

Mense Februar. Reuerendus Do. Mart. Luther. Theologus uerus ac sincerus, Islebi, ubi natus est, anno etatis climacterico, triennio maior Sexagenario uiuos reliquit.

Prid. Kal. April. Alphonsus Daualus, ille Vasti Toparcha: & Mediolani præf. in fata concedit. quæ Prouincia Gonzaga, beneficio Imp. delegatur.

Iunio mense Imp. cui uetus erat cum Protestantium sodalitate similtas, & apud quos nihil dum auctoritate ualebat, quo sic tandem ali-

dem aliquando, & neglectam fidem, & desita officia, abs Teutonica nobilitate, contumacia & fastidio elata, armis extorqueret: cum Pont. fœdus inicit: quem iuxta ea res urebat. is in hoc bellum ingentem auri vim socio continuo attribuit. spargit item missilia variarum rerum, per uniuersam ditionem Imp. quo diuitis sparsionis artificio immensa est acta pecunia. postremo duas legiones auxilia- rias, semestri sacramento obligatas, puta pe- ditum millia duodecim, & leuis armatura equites D. (quibus interim ipse itidem & de- lectos duces præfecerat, & stipendia curabat) ex conuentu mittit. Contrahit igitur undiq; vireis Imp. ab Neapoli Cumanos equiteis, a Mediolano Insubricam iuuentutem accersit. in hanc expeditionē primi nominis Itali, nem- pe, Florētinus, Ferrarius, Mantuarius, aliq; Reguli, vel Satrapæ, auxilia petenti Imp. ad- ministrarunt. quæ omnia, dum tempore & lo- co, quò ipse destinasset, comparerent in Germa- nia, venientibus obuiam ire, Tribb. mill. gra- tiose excipere, & aduentum auxilijs congra- tulari: denique strenuum Imp. agere: & ab a- mica Germania copias imperatas cogere ad Ingolstadium, quæ est Danubianæ gentis ciui-

DE REBUS

tas munitissima, Boiorum iurisdictionis, & eadem non parum celebris Academia. quò loci euocatus ex Belgio Maximilianus Burenus Ecomondensis, duas itidem instructissimas legiones, sollicitudine Mariæ Belgarum Hera, constatas, seu potius, dena circiter millia peditum, equitum verò trina, & paulo plus, numero quidem exiguam, sed robore præstantē manum, una cum innumerabili pecunia, à Philippo F. commodum procurata, tumultuante iam perinsigniter Germania, tanto itineris interuallo, tot castris, & per hosticum (quod mirum fuit) singulari virtute, ac solertia incolumem traduxit. Istum Im. exercitum, circiter quinquaginta peditum millibus, equitum autem non amplius nonem, Ludouicus Dauila, rerum oculatus testis, & subtilis, belli Germanici, prope dicam, curiosus narrator, descripsit, cuius tanti exercitus pro Imp. creatus est ille notissimus Europa, Dalua. in eo tunc vel clientelarum, vel fæderatarum, officiosarumq; ciuitatum, præclarissima quæque imagines militabant hæ. Fer. Cæs. cum sobole mascula. Ioachimus Brandepyrgeticus VII. VIR. R. P. C. cum fratre Ioanne, & Alberto nepote, Mauritijs & Augustus Saxonici fratres. Guilielmus

lielmi duo, Boiorum alter, alter Menapiorum
Regulus. Erix, & Georgius, nec nō Philippus,
Henrici illius (quem paulo ante ab Hesso custo-
dia teneri diximus) F. omnes ex illustri Bru-
nonisvicariorum Regulorum familia oriundi.
Georgius Megalopolites. VVolfgangus Prusti-
ensis militiae Mag. denique Teutonū Anti-
stitum diocesēs, & affectatorum vniuersitas
pro Imp. stabant. haētenus Germani.

Deinde Hispaniae omnis maxima nomi-
na Daluam sequebantur. Italicorum verò
militum principia extiterunt, Emanuel Phi-
libertus Allobrox. Taurinorum Princeps.
Octavius Farnesius, Pontificalium Legionum
dux. Philippus Lannoïus, Sulmonensium
Princeps. Ioann. Baptista Castaldus. Ioann.
Iacobus Medicinus Marinianus. & quem
ante nominauimus Burenus Belga. & qui no-
uissime omnium ad ea Imperat. castra accessit
Ioann. Baptista Spinellus. is porrò Pentacosi-
archa, D. ex Neapolitana nobilitate delectos,
grauis armatura equiteis adduxerat. Cete-
rum antequā semiplenum hunc exercitū Im.
collegit, sesquitertia fere parte copiosioribus
in castris, ad Ingolstadium sessitasse Prote-
stanteis, nimirum supra 90. peditum, ac 10.
I 4 equitum

DE REBUS

equitum millia, pæne infinito belli instrumento, & multo tormento, habuisse, idem Dauila est auctor. cuius tanti exercitus summa auctoritas erat apud Ioan. Fridericum Saxonem, Septemuirali dignitate spectatum virum, & Philippum Hessum, Cattorum Regulum, tanquam belli as-spices. Secundi ab his, summa rei administris, ordinarij erant duces: Ioan. Ernestus frater Germanus, ac cognominis patri, iam modo dicti Electoris F. Philippus Brunonis uicarius, cum quatuor liberis adolescentib. Franciscus Lunapirgicus. VVolfgangus Analtinus, Georgius, VVirtenpergessium Reguli frater. Albertus Mansueldæus: & multi alij optimates, & in his peculiare quique duces, Legati, ac vicarij ciuitatum illarum liberarum, quarum melior pars (& si nomine tenuis censebatur Imperatorie, re tamẽ ipsa Imp. erant inimicæ) Protestantium parteis sequebatur. Federati sunt hi Teutonum populi, qui in conferendo quodam limitato & determinato ad subleuandum Remp. tributo, Im. quidem auctoritatem agnoscunt, sed in cæteris libere uiuunt: ac suis legibus utuntur. nec tam ampliando student pomerio: quàm conseruandæ inseruiunt libertati. Panopliam uerò istam Pro
testan-

restantium absoluebant Tetracosiarcha Heluetij octo, cum totidem lectissima iuuentutis cohortibus. Quæ omnia tot & tam magna nomina unius gentis qui accurate collegerit animo, sane coram considerabit, quale extiterit istud, germania funestissimum, bellum civile, ac intestinū potius dissidium. habet enim inueteratissima odia, & meras factiones.

Dum itaque bellaturit Germania, Franciscus Bernardus, Patricius Venetus, iussu Regis è Britannis in Franciam transmissus, suscepta pacificatoria illa legatione, à bello ad concordiam, Reges istos abstraxit: pacemque hic summam conditionibus, inter eos ac Scotos, constituit. „ Britannico, Gallorum Rex vi-
 cies quinquies centena millia Scutorum, octima pensione soluito. „ Ex eo assè, bessè quot
 annis curato. „ Octima pensione soluta suam
 Bononiā Belgicam recipito. Quam summam compositionem tantum non ex alto repetita officia, & mutua congratulationes, sed etiam animi cognatio, ritu Christiano continuata firmavit. quippe, ut forte casus tulit Isabellā, filiarum primam, tunc potissimum nasci Delphinati: ea, que ita est nata, & ita consuevit, Regem Britannicum tamen attestatur pater,

DE REBUS

* Vul-
gò com-
pater.

& *pantastrū (ut ita loquamur, ἢ οὐρανὸς ἀγαθός) adoptat. qui, sicubi opus sit, paternum officium infantule, dum sacri fontis aqua lustratur, adpromittit, & pro eadem, in verba summi rerum opificis Dei, iurat. quemadmodum etiam mysterio lauationis ab antiquissima originis macula expiato Henrico, huius Isabelle patri, tanquā filiastro, suum ex se nomen Henricus VIII. Anglicanus, identidem multo ante participauerat.

Illo, & vno fere tempore, Ferd. duas simul filias, Mariam Gulielmo Menapiorum, Annam verò Alberto Boiorum Regulo, (istam cū maxime opportunam colligationem propinqua societatis sollicitante fratre Imp.) in matrimonia collocavit. Menapium enim verò propalam iam exclusum desponsa affinitate Franciæ (cuius multo ante meminimus) ab innuptarum illarum nuptiarum sacramento religioneq; auctoritas soluerat Pontificalis. quæ utraq; connubia, & affinitates, inter armorum strepitum, & tumultum belli, vel potius inter casa & porrecta (quod aiunt) apud *Augustam Tiberij. solennibus ceremonijs celebrata, veræ nuptiæ confirmarunt.

* Ratis-
bonam
vulgò.

Secuto Quintili, Titanicum illud bellum

Germa-

Germanicum plane est affectum, oppido breuius ac facilius, contra atque nemo mortalium existimasset, quemadmodum summatim ostendemus. nec porro victoria ista, tam non curantia, discordiaeq; aduersariorum (ut in multis legitur) quam peculiari cuidam solertia, & virtuti Imp. venit attribuenda. quem constat, toto eo bello, reuera officium strenuuducis prestitisse. Primum enim apud Ingolstadtium, in mera castrorum solitudine, & apparatus copiarumque exiguitate, instantia tamen solerter curat, vigilanter se contra impendentia pericula tuetur, & animose gigantum insultus sustinet. Subinde autem utcumque paratus & instructus, die noctuq; lacessitos indidem dispellit. mox, omen accipiens, insectatur, atque exagitat. Neopyrgum, Danuuerdam, Tilingam, Laudingam, & Gundelophingam, oppida praeteris occupat. atque in ore, & oculis hostium prope haec sunt gesta. Praeter ea Ferdinand. Cas. & Mauritius, diuersa ex parte, Saxoniam inimicam simul sic infestant, ut in ea prouincia magnos facerent progressus.

Qui nuntius ut in castra Protestantium est relatus, laboratur vehementer. Sciaditur
immedi-

DE REBUS

immensus ille exercitus. Saxo ad se respiciens, meliorem militum manum secum reducit. Hesus, perpusillo comitatu, domum repedit. Imp. verò vis ingrauescentis hiemis non retardauit, quin instantis victoriae vestigijs insistens, Dophingam, Nordolingam, & Dincalespulam, non paruas ciuitateis, obtineret. quem apud Halam Suevicam hibernantem, Fridericus, * Capellatorum Regulus, idem VII. VIR. R. P. C. adit: ita ut in gratiam redeat victoris. Cuius exemplo, pacificatoriam legationem mox eodem Ulmus, Danubiana ciuitas, amplissima amandat: & descendit ad 1547. pactionem. Nec multo post in. A. 1547. Mense Ianuario, Huldericus, VVirtembergensiu Regulus, duriores conditiones pacis, ac sibi nepotibusque graueis, accepit. Bureno Belga Francophordia, interim celebre illud ad Mœni ripam Emporium, se dedit. Qua tenacis victoriae fama diuulgata, certatim plerag, oppida, ad compositionem veniūt, scilicet, Memminga, Bibrax, Rauenspyrgus, ac postremo etiam Vindelicorum Augusta, & Argentoratum: preclaræ atq, opulente vrbes. Sed ubi intelligit Imp. aduersarium Saxonem nō modo possessionem suam recuperasse, verum etiam fraterna

* Id est
vulgo
Comes
Palati-
nus,

terna ditionis aliquid usurpasse, ac Mauritiani dominatus partem præoccupasse, minime cunctandum ratus, etsi non optime tunc quidem habebat, & longum esset iter, quod animo dicit, re itidem determinat. Iungitur itaque tandem, multis castris, & emenso longæ viæ interuallo, cum fratri, tum Mauritio: quos infestæ Saxonix vim intulisse antea diximus. Vbi post aliquos progressus constituit omnino, cum primum sese opportunitas obtulisset, manum conserere cum hoste. is Moleperga tunc cum meliore parte exercitus sessitabat. Ad Albim illud est situm oppidum. Imp. igitur accelerans, 8. Kal. Maij, id flumen, qua ex parte vado transiri poterat, diligenter, facileq; iacta alea, ut exercitum traduxit, Vittempergam, primariam urbem suæ ditionis, & notissimam Academiam, dum secedere cogit at Saxo, in Locana silua, hostem consequitur. Canit de repente classicum Imp. Ducit instructas acies in Saxonem. Qui, quamlibet se colligere, ob repentinum incursum Casarianorum, non potuit, itaque numero longe erat inferior, concurrat tamen, acriter, & strenue dimicavit ad vesperum. at postremo, profligato exercitu, ipse in aduerso vultu accepto vulnere,

DE REBUS

nere, capitur, & cū Ernesto Brunonisūicano
 & assidua nobilitate, viuis in victoris pote-
 statem venit. cognominis vero, prima eta-
 tis F. ex eo conflictu, saucius tamen (quò con-
 stituerat pater) euasit. Hic Imp. tam insigni
 ista victoria, incredibili celeritate, & multo
 fere dispendio potitus, moderate, uti talem
 tantūq, decuit virū Principē inquit: Nostrum
 sane haud fuerit Iulium illū Cæs. exprimere,
 dicentem V. V. V. Sed sit hoc nobis satis, V. V. &
 Deus Opt. Max. vicit. Verum Saxo, dum si-
 stitur, Captum (inquit) me Cæsar clementis-
 sime, oro, ut clementer accipiat vestra maie-
 stas, meū Principe indigna custodia seruet. cui,
 ita reddit Imp. Siccine iam modò Cæsar? v. ah:
 Compensaberis tuo pte merito. Tum vultuo-
 sus Saxo, quē manu gestabat, galerū dentibus
 momordit, &c. Quando ita Fors me tulit, q̄
 collibuerit, hoc fiat. simul etiam cum dicto ca-
 put operuit, nulla aduersus Imp. exhibita reue-
 rentia. Accersitur iste nō multo post, tanquam
 hostis Reip. capitis. Veruntamen ista seuerita-
 te percussi optimates Germaniæ, (& inter ali-
 os Brandepyrgeticusa (eā Saxoni operā posuerūt
 ut mitigatus Imp. & damnationē illā rescin-
 deret, & lucis vsurā Saxoni daret certis tamē
 condi-

conditionibus, quarum summa extitit., ut ⁶⁶
 pro eo, in VII. VIR. R. P. C. collegiū dignita-
 temq; Mauritius, Saxo itidem, assumeretur.
 deinceps Id. Iun. perfecta completaq; demū est
 victoria. Halam Saxonica impetrato ab Imp.
 comœatu, & fiducia electoris Brandepyrgeci
 ac Mauritiy generi, pagēdi causa proficiscitur
 Hesus. in hunc autem (in comœatus etymo
 iuriconsultorū ingenia interpretationemq;
 magis, quā fortassis Principum secutus, cum
 non videretur sibi in perduellione capiēdo,
 fidem prodere, aut pactum solvere) Imp.
 inicit manus. itaque de nobilissima illa ac
 potentissima prouincia triumphat. & gra-
 tiam, existimationem, auctoritatem, qui-
 bus exciderat, recipit. denique multa instru-
 menta belli, cum D. & amplius tormentis
 ancis, & opimis spolijs ex ea victoria reportat.
 & sedecies centena millia aureorum scutato-
 rum arario infert. quae felicitas fratri sane ni-
 hilo minori vsui quā sibi fuit. nec enim rei
 priuatae istantū ob restitutam Boëmiam com-
 pendium fecit, verum etiam amborum no-
 men magnum deinceps cum apud Germanos,
 tum apud alios pondus habuit.

Dum intestino bello flagrabat Germania,
 in Italia

in Italia duo maximi tumultus exstiterunt. quorum alter mense Decembri apud Neapolim est exortus hoc fere initio. S. C. illud Hispaniense (quo volebat Imp. illic itidem in questionem , inspectionem , cognitionemq; ferri Quæstorum , rem Religionis , quemadmodum in Hispania) à Petro Toletano inibi Prorege latum Neapolitani ciues, re noua atque inusitata commoti, repudiarunt. Toletanus porro contumacia ista offensus, clam institutum persequi conatur. at ciues eo manifestius contraueniunt. Pungunt ac stimulant quasi aculei utrosque grauissima iniuria. itaque paulatim mutuo in crude scunt animi. Cum igitur vindicationis moram diutius non ferret concitata ciuitas, arma corripit, & accersita exsulum, proscriptorumq; hominum auxilia, intra mœnia recipit. itaque passim in vrbe cades, occisio, & insultus fiebant: non sine procliuitate rebellionis. quamlibet pratexeretur isti tumultui Toletani iniquitas. quia ciuitas, non aduersus Imp. ac dominum arma sumi, veruntamen aduersus infestum Reip. caput, ac Proregem, qui in officio suo claudicasset, propalam attestabatur. cuius rei verisimilitudinem, exitus ut cunque probauit.

bauit. Destinantur vtrique legationes pacificatoria ad Imp. in Germaniam. Sedantur, componunturq; urbana tempestates. interim rescinditur illa (quam diximus) Hispaniensis questio. Deprehensa tamen secessionis capita, extremo supplicio afficiuntur.

Alter motus incidit Genua, mense Ianuario. Occulta quadam & inueterata illa erat coniuratio, quam multo antè susceptam, fiducia, consilioq; non obscura sodalitatis, ad interuersionem familiae Doriensis, & exitium Reipub. Ioan. Aloysius Fliscorum Comes, adornauerat. eoq; pactor patriae possessionem, vel potius dominationem aucupabatur. Cuius administri & satellites, dum praoccupata porta Thomasia, Ioanettinum Doriam, qui, cur ita tumultuaretur vrbs, ex suburbano pradio spectatum noctu accurrerat, obtruncant, ipse non multo infra eam stationem, globo armatorum stipatus, Naualia Genuensium & classem Doriensem dextrè occupat, transilit vnâ atque item alteram triremem initio, cupidus gloria Fliscus. at dehiscit postremo in ascensum scalarum gradus, aut ascia. qui, quòderat thorace armatus, & nox tenebris omnia obscurabat, ecce opis expers, mari-

DE REBUS

rimo gurgite est offuscatus, & in medio cursu excidit Victoria, quam sola Fortuna eius audacia videtur inuidisse. Quo sublato derepente, civilis cessauit tumultus. Flisci deinceps regnum appetentis domus collina complanatur. itaque eius gentis, ac isti eius seditionis conscie familia, ab vrbe ac repub. exterminatur.

Interea temporis, quo Germania civili ardebat bello, potentissimos duos, & inelytos Heroes, bimestre temporis interuallum sustulit: Anglicanum nempe & Gallicanum. s. Kal. Feb. morti occubuit, Henricus ille, 8. eo nomine Britannorum Rex, triennio minor sexagenario, postquam duodequadraginta annos regnasset, princeps profecto multis natura dotibus preditus, liberali, excelso, constanti, infatigabiliq; animo, literatus identidem. sed hunc ipsum tot virtutum cumulum inhonestis & horrendis quibusdam actionibus, post Aragonium diuortium, obscurauit. qui, quod conseruasse videbatur habitum crudelitatis, mortiam vicinus, ob nescio quam leuis suspicionis opinionationem, Thomam illum Norfolcum Principem virum, sui studiosissimum in vincula coniecit. & huiusce filium Suriam, cum iam prope animam ageret ipse, securi percussit. etsi
subinde

Subinde dubitatum sit, in Regisne an in ministeriorum malitiam, vitia debuerit quis exprobare. Vt cumq; est, Testamento ita censente S. P. Q. Brit. consentiente Eduardum ut F. ex asse heredem scripsit. ea lege, si is sine liberis discessisset, ab eo primum Maria, deindeq; Elizabetha, id regni vicissim haberent, Regiæ duæ filia. Sed Eduardi pueruli adhuc non imi, decimum etatis annum vix egressi 16. tutoribus curam delegavit. in his erat facile primus Eduardus * Erphordæus, eius avus. quem ob intimam affinitatem generis, senatus * Dictatoris titulo decoravit, qui auctoritate sua tū Regem, tum Remp. protegeret. Principatu Sommersetano auxit, nec non Ducali dignitate amplificavit. deniq; pro regem creavit. itaq; non multo post, ex consuetudine, Lōdini Eduardo puerulo Antistes Cantuar. diadema imposuit.

Vna cum ipso mense Martio excidit Franciscus ille 1. Francia Rex splendidissimus, quadriennio maior quinquagenario, nedum completo regni anno tricesimo tertio. Huius obitus superioris memoria observationem innovavit, nempe vsq; ab illo Hugone Capeto, totis 363. circiter annis, neminem omnium Gallicanorum Regum sextam etatis decadem

* Herce
fordi-
ensis
Polyd.
Virg.
* Pro-
tecto-
ris vul-
go.

DE REBUS

*superasse, excepto vno Lud. II. q. dies ferè qu-
 decim non amplius annum sexagesimum su-
 peruixit. Tam videtur graue & intolerabile
 onus dominationis. Extitit quidem hic Fran-
 ciscus I. tantum non eo Regno, sed omni Im-
 perio dignus. at, res suas tractauit paulo ne-
 gligētius, suōq; affectui animum nimis submi-
 sit. Vir alioquin religiosus, literatus, eloquens
 studiorum Mecænas, virtutis amans, iustitia
 tenax, expertus in bello, prouidus, & consul-
 tus in pacis rebus, deniq; liberalis undique
 & magnificus. Huic fortuna, si cui alij, ludos
 fecit. sed aduersa ei magis quàm prospera sem-
 per fuit, ita vt auerso vultu illa hunc hostibus
 tradiderit Ticinensi consliētū capiundum.
 Quod tamen fortuna vulnus, quoquo modo
 animi quadam constantia sic sanauit, vt de-
 am istam vinceret, ac rebus undecunq; am-
 pliatis, in ipsa anima expiratione diceret:
 Regnum, quod inij, cum Rhodano terminare-
 tur, illud ipsum (Deo auspice) trās Padum ex-
 tensum, filio in manus trado. qui, quantum-
 uis licet spendesceret sumptu, luxuq; Regio,
 quamlibet genium curaret, & voluptatibus
 indulgeret: & si denique bellum continenter
 ferè gereret, quia tamen furta & peculatum
 miaz-*

ministeriorum prohibebat, cauebatq̄, summo-
pere, ne domi se leis aleret Tartesias (quo sum-
ma imprudentia vitio omnes pleriq̄, Dynasta-
iam laborant) Zopyri talenta (quod aiunt) &
ararium numerata pecunia plenum liberis re-
liquit. Cui succedens, F. Henricus II. duodetri-
ginta annorum iuuenis, excelsa animo, & bel-
lo natus, illud regnum hoc fere initio inijt.

Ant. illum Momoransinum, cui plurimum
confidebat, statim ceu postliminio reuocatum,
nō modo pristina restituit dignitati, qua pau-
lo minus sexennio ante ei fuisset adempta ac
erepta: verum etiam maiore beneuolentia, ac
honore prosequitur, quā fecisset pater. Pala-
tina deinceps officia, ministeriaq̄, ut ab imo
ad summum immutauit, patri, duobusq̄, fra-
tribus, quorum alter biennio, alter plus decē-
nio ante obiuerat, simul iusta fecit mense Ma-
io. Paternos autem maneis patritis illis bustis
Dionysianis intulit. Profectus deinde est Lute-
tia ad Rhemorum metropolim, triginta duo
milliaria indidem distantem. inibi 8. Kalen.
Sextil. illius ciuitatis antistes solennibus cere-
monijs, veterrimo Gallorum ritu, illud ipsum
diadema (quo olim aliquando Carolum illum
Magnū vsū fuisse ferunt) ei imposuit XII.

DE REBUS

VIR. S. F. ut officia postulabant, assistentibus. Prærogatiuam istam Patriciorum, ab iam dicto Carolo institutam, Galli vulgo Pares vocitant. Horum sex sacris sunt initiati, reliqui prophani & ciuiles Principes. Rursus priorum tres Archiepiscopi, Ducali etiam amplitudine præcellunt, puta, Rhemorum, Laodunensium, Lingonumq; Antistites. tres Episcopi, Comitum itidem nomina gerunt, Bellouacis, Nouiodunensis & Cathalaunicus. Ab his $\kappa\alpha\lambda\epsilon\chi\mu\sigma\upsilon\varsigma$ pari numero sunt $\delta\iota\ \kappa\alpha\lambda\epsilon\chi\mu\sigma\upsilon\sigma\iota$, scilicet Hedunus, Normannus, & Aquitanus, Duces, & Tolosanus, Flandrensis ac Campanus, totidem (antiquitus) comites. Vetus nempe hoc est, sex Ducum ac totidem Comitum, collegium Patriciorum. Caterum quod iam pridem nouissimarum illarum ciuiliu dignitatum quinque desita, ad supremum ius Regium fuerint translata, sexta porro Flandrensis, dominatu Regio recentissime (vti initio docuimus) liberata, eas nihilominus representabat tum quidem Rex Nauarræ, Vandomius, Guisanus, Ambarrius, Monpensirius, & Abumalus, Reguli omnes, ac præstantissimi viri.

Hoc anno natura satisfacit Anna, Ferd. Cæs. coniux. matrona fecundissima, & prolis multitu-

multitudine beata. soror itidem illius Ludovici Hungarorum Regum ultimi, sicut ante attigimus.

Concilium illud Tridentinum, post septima coitionis Decreta, cum legati Pontificij se iam corpore vix sustinere gravitatem eius caeli, qui eis laborem adferret in dolore, fingeret, huius anni mense Aprili, inde ex Germania confinis in Italiam, Bononiam nempe retrahitur. id factum agerrime ferens Imp. queritur quidem de eo multa Pont. Vetat itidem ne qui suorum clientum Tridento discedant, sed actum agit. quippe solutus ille conuictus, multorum deinceps annorum intervallo vix tandem aliquando est denuo congregatus.

Mense Augusto, coorto inter se & Scotos bello, ob id, quod illi Eduardo Regi puero, reginam puellam sponsam dare (viti receperant) iam modo recusabant, Somerset anus Regulus, Prorex Britannia, & Varouicanus Comes, cui subinde Ducatus obtigit* Northumbricus, V. C. in finitimam Scotiam insultarunt. qui simul atq; in conspectu hostium venerunt, manus conseruerunt. quo in conflictu, ut aliquam multas horas, acriter, ferociterq; est dimicatum, postremo vincuntur, conscindunturq; Scoti,

* Ita Polyd. Virg. vel iuxta vulgarem vocem, Northumerlandus.

aut capiuntur. Qua vti victoria Angli, nullo non progressu, Regnum ex ea parte, longè lateq; ampliarunt. Verum his rebus foris egregiè gestis intestinis discordijs domi laborare cœperunt: quod seminariū consecutorum malorū exstitit. Reuertentes porro domum è Scotia, per insigni *ἐκδομαχία* instituta, Decembri simulacra Christi Seruatoris, & Diuū imagines proterue oppugnarūt opprobrio, & ex adytis vndecunq; subruerunt. deniq; Sacerdotibus coniugia publica concesserunt.

Septembri à coniuratis, quorum fuit princeps Augustinus Landus, Comes, in arce sua Petrus Aloysius Farnesius multis vulneribus crudelissime confoditur Placētia. que ciuitas vna cum Parma, eius erant iure mancipij. has enim uero sibi, ex Pontificia hereditate abalienatas, compensatas tamen * Camertium pro uincia, suffragante Purpuratorum collegio, Paulus 3. Pont. Max. (huius pater legitimus) aliquando, tanquā clienti, concesserat utendas. quo occiso, statim armatus comparuit Gōzaga Mediolani præf. Imp. q; eam ciuitatem asseruit. que res vulgariū rumusculorum ianuam sane aperuit: maximè quòd Octauius Farnesius, sublatis Aloysii F. Imp. uero (ut ostend-

* Ducatus Camerini Italis vulgo.

ostendimus multo ante) gener esset. Sed Embolium istud, reuera (quemadmodum notabimus suo loco) argumentum, & ingressus quidã cruenta, & atrocis tragœdia Imp. existit.

Nouembri deinceps Claudia, Franciæ Regis filiarum altera nascitur.

In. A. 1548. Kal. Apr. Sigismūdu Sarmata, 1584.
Polonorum Rex, octogenarius senex, defunctus illa administratione Regni annos quadraginta duos, Heros singulari prudentia, & cōmemorabili virtute, itaq, suis populis æque charus, obiit. Patri succedit cognominis F. bellicosus, & excelsi animi vir.

In id temporis incidit, vt, dum Imp. in Germania libationesq, & epulas, ritu Romm. Pontt. instaurare conatur, ei Britanni ex diametro repugnarent, quippe ad id, quòd domesticis dissidijs fluebant, vno suscepta hereseos filo, totis sacrificijs Pontificalibus interdixerunt. imitatione Henrici 8. Regis cuius nihilominus furori modus aliquis est impositus. quippe et si statum Religionis nonnihil immutaret, ista rerū capita (quæ subindicauimus) intacta tamẽ & integra reliquit. Sed præcepit iste populus, p se ad omnia volubilis, illius insistentis vestigijs, & cursum transcurrens, chytrapodens

trapodē mensamq̄, inuertere, & caremoniam Pōtificalem ad viuum resecare, nedum sacris abstinere, voluit.

Iunio (fere anno postquam Menapius uti diximus, sponsam sibi ex Austriadarum familia adoptasset) Ioanna illa Nauarraea forma alijq̄, bonis perbelle dotata, voto priore soluta, Vedomio Regulo nupta, à simulatis, ad veras, rataq̄, nuptias transiuit. & iisdem prope diebus Franciscus Abumalus, Guisani Reguli F. Ferrarij Ducis filiarum primam, in matrimonio recentissimè collocatam, vsq̄, ab Aemilia, in Franciam secum introduxit.

Restincto bello Germania superioris, qui cū suam inferiorem, ac Belgium itidem fœdere coniunxit: cum S. P. Q. Germ. agens Imp. tulit. „ Vt Pontificia causa (interim) staret, donec aliquando lite religionis controuersia definita, Synodus aliter statuisset. Qua prouincia fratri delegata, Septembri, ex prima in secundam Germaniam, captiuos (iam sepe nominatos) secum traduxit. Hec ei fuit Pompa, fuit species, & incessus saltē triumpho dignus. At Saxo libera custodia veteranorum Hispanorum asseruatus Imp. quocunque isset, comitabatur. Hæssus vero primum ad Pleumosios relega-

relegatus Aldenardum, inde Mechluniam est retractus. atque inibi, ob tēt atam fugam, angusto conclavi priuata cuiusdam adis clauditur. ad quam diu, noctūq; Hispanorum militum cohors excubabat.

A Sextili, in medium Autumnum per Aquitaniam vniuersam, in Santonibus & Garumna finitimis populis, maxime autē apud Burdegalam eius gentis caput, trimestris prope seditio, ex nouo portorio salis, enata est. Vbi non modo ciuitatis status à concitata multitudine immutatur: verum etiā Tristanus Momenius (qui, absente Nauarrao, Regis erat in ea prouincia Vicarius) crudelissimè interficitur. quippe ad tantā insolentiam, & diritatē exlex vulgus adducebatur, (vti subtiliter tragædiā istā Historia Gallicana describit) vt nō longe absuerit à feris belluis. Hic Rex cū acerbitate instātium. & futurorum metu perpulsum, Mag. Eq. & Abumalum Regulū, cum exercitu, contra seditiosum populū amandat, qui nullo fere labore Burdegala potiti, in capita frequentissimæ seditionis continuo seuerè animaduertunt. armamentarium publicum spoliant. ciueis arma deponere compellunt.

* vasa aenea, quibus sacerdotes in suis templis tinnunt,

* Campanæ
vulgo,

DE REBUS

*tinniunt, vniuerse tollunt. priuilegia combu-
runt. leges vetustæ immunitatis rescindunt.
immensa pecunia, & alijs modis populum mul-
tant. denique vniuersam multitudinem eo
adigunt, vt, nullo scalpello, nulloue stylo, solis
vnguibus ac digitis humum à tumulo Trista-
ni Momenij defodient, itaq; cadauer euellant.
id quod pompa sumptuq; funebri denuo hono-
rificè busto reconditum fuit. His igitur rebus
cum Burdegala, tum in omni Aquitania com-
positis, & presidio ad eam relicto Nouembri
reliquis militibus missio datur.*

*Eodem fere tempore Francia Rex, quo sic
de Scotia esset securus, puellam Reginam, Del-
phinati F. designatam coniugem, ex heredi-
tario regno, ad se, nauibus transuehendam cu-
rat.*

*Profectus ex supernate, in suam inferna-
tem Germaniam Imp. Tridentinum Antisti-
tem Purpuratum & Daluum Regulum, in
Hispaniam amandauerat, eo quidem consilio,
vt in didem accersito, deductoq; ad se Philippo
F. successori Belgarum posceret fidelitatē. nec
verò ita pridem Maximilianus Austriades
Fer. Cas. F. ad regnum Boëmiæ adoptatus, in-
dulgente Pont. Rom. Mariam consobrinam,
Imp.*

Imp. filiarum primam, Ph. sororem commo-
 dum, in Batia Hispaniam, apud vallem Pin-
 tiam, duxerat uxorem. Philippus igitur, ex
 formula Burgundica, compositis rebus Hispa-
 niensibus sororiòque delegata illa prouincia,
 6. Non. Octob. ab valle Pintia, equis admissis,
 Barcinonem properauit. ac inde cum delecta
 nobilitate, & amplissimo comitatu Rhodas,
 citerioris Hispania portum, quò loci And. Do-
 ria aduentum eius expectabat, venit. quo ex
 portu, cum instructissima classe egressus, 6. Ka-
 len. Decemb. Genuam appulit. Ab Liguribus
 mox Mediolanum, Mantuamq; visit. inde
 verò per Tridentinum saltum, recta in Ger-
 maniam primum tendens, Oenipòtem petijt.
 itaque determinato itineris cursu pergens,
 Monico, Augusta Vindelicorù, Vlmo, Heydel-
 berga, lustratis tot ciuitatibus, ad Nemetum
 Spiram, Rhenum transmisit: subindeq; per a-
 grum Lotharingiacum Lucapirgum est pro-
 fectus. atq; hic primum Belgicam suam here-
 ditatem cernere cepit, Hisp. iuuent. Princeps.
 quem, tanti Herois filium quam honorificè,
 quam splendidè, quam regificè ac officiosè Ita-
 lia, Germaniaq; acceperint, nec facile huma-
 nus assequatur captus, nedum ego breuiter ex-
 plica-

DE REBVS

2549. *plicauero. is ad extremum ab Lucapyrgo, Kal.*
April. in. A. 1549. magna voluptate patris,
maiore latitia S. P. 2. Belg. Bruxellas inequi-
tavit, cuius populi ouationes, acclamationesq;
& applausus describere, quia longum esset &
difficile, plane reticere malim, quàm ieiund,
sobrieg, dicere. Consecuta aetas Ludis secula-
ribus & triumphalibus pompis est consumpta
Philippus, ceu in perpetua quadam meri tri-
umphis scena circūductus, antiquis verbis pra-
it vniuerso Belgio fidelitatem iurante ac pro-
mittente. quantū porro sumptum posuerint
Belgæ in congratulatione ista publica, solæ An-
douerpa (ut Cor. Scrib. Grapheus, qui pigma-
ta omnia, apparatus, ac pompam luxumq;
sua ciuitatis, copiose declarauit, luculentissi-
mus est testis) probabilem fidem posteris fece-
runt. quæ tunc quidē vniuersæ, supra centena,
tricensa millia aureorum scutatorū Ph. Prin-
cipi expensa tulerunt. quas reliquæ ciuitates
omnes perinde vt cuiq; erāt prorata parte fa-
cultates, (quæ sunt immēsa) vsq; ad emulatio-
nem prope sequebantur. vt interim silentio
inuoluantur publicæ pecunia, tanquam Regiæ
dispensatio, & aurum coronarium. quo omni
iure, hereditario, mancipij, nexiq; Herus, ab
vniuerso

Uniuerso famulatu Belgico est ditatus.

Februario, cum Regina Francia peperisset marē, vocari eum collibuit parentibus, Aloysium Ioannem. Sed is Aurelianorum Dux designatus, nedum trimus, immatura morte puerulus occubuit.

Gaudente & triumphante de aduentu Philippi, Belgio, Francia itidem in ludis, lœtitiâq; publica exsultabat, & feriabatur, ob id, quod Catharina Medicis, mense Iunio Sandionysiano inconuentu (duobus illud oppidum miliaribus ab Lutetia ab est) ritu Gallico, solennibus caremonijs fuerit inaugurata. Quæ res curiosis ingenijs oppido quàm maximam dedit admirationē. illis, inquam, qui rerum omnium initia sollicitè indagant, & semina perscrutantur. stupecebant enim uero Medicum, illustrissimā familiam, à priuata fortuna, de repente in eam publicam celsitatem ascendisse, ex ea ortos duos Pont. Rom. nempe Leonem 10. & Clementem illum 7. penes eam esse Etruria dominatum. postremo hanc ipsam Catharinam, Medicidem, ad suprema Francia regni fastigia euectam. ac Regum Gallicanorum post se genitricem reliquo tempore celebratum iri. Nec multo post Rex Lutetiâ triumphali

DE REBUS

phali pompa inuehitur, excipiturq; honorificentissime à S. P. Q. Parrh. Regem verò interposito biduo Regina eodem consequitur. itaq; regno simul auspiciantur. Auspicatus enim uerò est Gallis, & Transalpinis nationibus ille incessus, quo die primum, delecti in auguratiue Principes hereditatem aduent, ubi quantà exstiterit tum opum, tum luxus ostentatio Gallicana, vix dum animo colligi, nedum luculenta oratione exprimi queat.

In Anglia verò tunc temporis omnium rerum ingens erat confusio ac perturbatio. Primo cum se mutuo pessime odissent, Prorex ille Erphordæus, Thomam Semerum, germanum fratrem, * Britanniæ littoris præf. in Senatu ambitionis accusat, & affectati regni, quasi ipse Regem puerum adhuc ad sua sacra pertrahere voluisset, atque ea machinatione rerum potiri. Thomas itaque præpropera prensatione conijcitur in vincula. cogitur ire ad tortoris equuleum, fidiculis examinatur, ac postremo, mense Martio, securi percutitur. Deinde cum fluctuaret pene tota illa insula in seditiōnibus, & opinionum diuersitate, in rebus religionis, inuicem simul repugnaret, Senatus Anglicus pullulātēis motus armata manu restinxit.

* Britā
niæ Am
miraliū
vulgo.

stinxit. Nempe turbarnm auctores pœnas expenderunt.

*Qua dissidiorum Anglicanorum occasione excitus Gallorum Rex paternas pactiones rescindit, & continuo Bononiensis ditionis partem recipit, partē deditione. & inter cetera Ambletulam ac Mon Lambertum. quas duas stationes Bononiæ finitimas, Angli communi-
nierant. quæ arx ad summas tunc quidem angustias adducebatur, inter septo iâ nimirum aditu, quo adminicula, alimenta, commeatuſq; subuehi consueuissent. Transmittit itidē instructissimam classē, ductore Decio, in fœderatam Scotiam, (ut ab illa quoq; parte negocium hosti faceretur) cum valido exercitu, cui duces exercitissimos præficit P. Stroz-
zam, Dandolotum, & * Rhenanum Teuto-
nem. qui simul atq; in Scotorum castra coie-
runt, post non exiguos progressus, insigni præ-
lio, ad Edintonam Britannos fundunt, ac vin-
cunt. itaq; ab usurpata possessione deturbatis
Anglis, summa cum virtute & gloria, puella
Regina ademptum regnum restitunt.*

*Interea Paulus 3. Pont. Max. plus minus
octoginta quatuor annos natus, cū sexdecim
in illo Pontificatu resedisset, vir multa rerum*

L

& litera-

* Rhe-
ni Co-
mitem
vulgo.

DE REBUS

& literarum scientia, ac prudentia, 5. Id. No-
 uemb. condictofato senex obiit. hic, quod gra-
 tia plurimū apud omneis in vniuersum vale-
 bat, quā honorificè in ea dignitate se gessit.
 bello diuturno liberatam Italiam excoluit. pa-
 cē perpetuam seruauit. deniq; vulgo audiuit,
 P. A. T. P. A. T. Bonus pastor. Bonus reip. Bonus si-
 bi. Bonus (immo melior) suis. nam nepotum
 quatuor (quos Petrus ille, Aloysius liberos re-
 liquerat) duos Purpuratorum albo adscripsit,
 Farmesium & Sanctangelū, duos Ducali titu-
 lo decorauit, quorū alter Parmæ & Placentia,
 alter autem Castri dominatum est adeptus.

Iisdem ferè diebus Margarita Valefia. Na-
 uarræ eorum Regina, germana soror Francisci
 I. Gallorum Regis, pensum vitæ terrestri ab-
 soluit. Herois, præter sexum, apprime litera-
 ta, & multa virtute prædita, & Musarum al-
 tera Mnemosyne.

Paulo III. Pont. demortuo, 4. Kal. Decem.
 Purpuratum collegium, recepto more, in Co-
 mitium coijt. Vbi post multas altercationes,
 disceptationemque, tandem 7. Id. Februar.
 1550. in. An. 1550. exsystis, Ioan. Maria (vulgo à
 patria) Montesansouinus, origine Tuscus, vir
 prouectæ ætatis, biennio maior sexagenario,
 (genti-

(gentilitio illo nomine ex cōsuetudine permu-
tato) Iulius III. Rom. Pon. Max. renūtiatur.
qui subinde, solennibus caremonijs, die fasto,
in maxima S. P. Q. R. frequentia, ab Cibone
Tranensi & Carpenſi, Purpuratis PP. 9. Kal.
Mar. inauguratur. ac biduo poſt ſuſceptas cla-
ucis belli & pacis, ceu alter Ianus deauratam
illam portam, quam vocant D. Petri, magnæ
religionis ergo, reſeravit. itaque deinceps Hi-
laria Pontificia, quæ in eum ipſum annum cō-
modè inciderant, & propter interregnum
Pontificale Kal. Ian. vti debuiffent inchoari,
celebrariq; nequiverant, ſuis ſacris deuotus
Pōt. perfecit. Ea Hilaria omnium primus in-
ſtituit Bonifacius VIII. Pont. ante ſeſquiſe-
culum. noluit que priſco ritui, inſtar ſeculario-
rum ludorum, eſſe centeſimo quoque anno. Sed
Clemens VI. primo dimidium, Sextus verò
IIII. nouiſſima ex iſta centuria, ſeſquialte-
ram partem detraxit. ita, quæ primum cētē-
nalia, ſubinde quinquagenalia fuerūt, ac iam
poſtremo quinquenicennalia ſunt Hilaria. id
Iubilum Roma appellat. Paucis ab hinc dieb.
indulgentia Pont. Octauio Farnelio reſtitui-
tur Parma. & Columnatū familia, recepto ſta-
to, vnde à Paul. III. (vt innuimus) fuerat de-

iecta, tanquam suo denuo induitur.

Hoc ipso mense Februario Franciscus Mantuanorum Dux cui non multo ante Ferdinandus Caesar filiam in matrimonio collocarat, cum fortuito in Mintium incidisset, ab cordis syncope febrim cōtinuo contraxit. qua sane Heroem illum breui consumpsit. Ei vero frater germanus, Gulielmus, successit.

Aprili deinceps, ex Britannia, partim externis bellis fessa, partim ciuilibus motibus afflicta, transmittens in Franciam, Ant. Guidotus, Pratricius Florentinus, pacē, quam oratum ierat legatus, vir ad persuadendum gdius natus, per facile p̄stitit. his summam conditionibus, vt Bononiensem stationem, in iurisdictionemq̄, deserentibus, & restituētibus Anglis, Galli quadringenteis mille aureos scutatos, bipertita pensione persoluerent. Gallorum Rex, Britannico etiam dū puero filiarum vnius coniugiū desponderet, ratum habendum quamprimum ambobus etas esset connubio habilis. Pax eadem Scotos firmavit. qua vt staret concordia, specimen veri amoris, & cognitionis extitit, quod equestri dignitate se mutuo honorabant isti Reges. quippe Henricus fibulam illam equestrem, siue bullatam, ab
Anglo

Anglo donum Periscelidem accepit. pro quâ vicissim ipse Eduardo torquem D. Michaëlis imagine signatam rependit. quod genus systiorum summi cum decoris loco, tum religionis est apud utrosque.

Maior prope exacto Imp. ad Comitiam magna Augustam Vindelicorum, Philippum F. ex Belgio secum traduxit. quibus comitijs subornata sorore Maria, & sollicitationis causa eodem accersita, in hanc curam tota mente incumbebat: ut Fer. Caf. abdicatum suum ius successionis Imperatoria, Philippo patrueli renuntiaret. qua in re cum plurimum laborauerit Imp. in eodem statu mansit. nec enim ex re sua admodum fore prospiciebat frater, si, & suum genium, & generosa mascula, sobolis expectationem, ac gratiam, quibus summe valebant apud omnes Teutones, per istam (exitialem) alienationem, honore, fructu, emolumentoque certo defraudasset.

XV. Kal. Iul. Carolus Maximilianus, Andegavensium Regulus designatus, Regionum filiorum tertius in Francia nascitur.

Extremo Augusto Vesontione, sua domo, patriaque profectus in Vindeliciam Nicolaus Perenotus Grauellanus, Augusta apud Au-

gustum patronum, ultimum vitæ diem clausit. quem clientem Imp. eo acerbius fleuit mortuum, quo viventem amavit sincerius. qui, quod erat litteratus, & multarum rerum sciens, experiens, & consultus, magna omnium ordinū voluntate, eo plus, viginti duobus annis curiæ Princeps extitit. & quod ad honores, suo pte ingenio, viam inuenit, ideo felicitati humanæ proximus videtur, & aliquam multa prole beatus, quæ ex paternæ virtutis semine adhuc viget. Rem taceo, in qua liberis prouidus pater luculentissime prospexit. cuius primus ac senior filius, M. Ant. cū esset Atrebatū Antist. in locū, dignitatēq. mox subrogatur.

* Dragut
Rais
barbare.
* Africa
cā vulgo.

* DRAGUTORAS ille barbarus, Archipirata, qui subinde classis Turcicæ præfecturā obtinuit, cum * Aphrodisium, ad mediterraneum mare, Africa oppidū præoccupasset: mirandum in modum communiit: eo consilio, ut inibi constructo sibi, sodalibusque nido, portus ille esset statio, ac sentina piratarum, inde euolare, quò vellet. eò reuolare ut in arcē, cum colliberet, inde (inquam) non vno myoparone piratico, sed continuis excursionibus maria finitima infestaret. ænig. locū istum Regno optauit. Imp. porro, eaq. machinaretur Barbarus, haud obscure presagens animo, hac de-

mum tempestate Ioan. Vega Proregi Sicilia, &
 Doria class. & ora maritime præs. negotium
 dat, Aphrodisij excingendi. hi igitur instru-
 cti, ac parati, præter Imp. classem, Pont. Lusit-
 tanorū, Melitensis sodalitates, & aliorum Ita-
 licorum auxiliorū, nauibus aucti, ut ab Italia
 in Numidiam, secundo Aquilone, transmiser-
 runt; à terra, ac mari illud oppidum obsidione
 cinxerunt. quod tormentis omnibus ferociter
 conquassatum, post aliquam dimicationem,
 admodū paruo temporis damno Septembri ca-
 pitur vi militum, quibus itidem diripiendū
 datur. itaq; sit ingens Aphrodisiorum occisio,
 & ruina, ad Dragutoræ ludibrium. qua re fe-
 liciter gesta victores Numidici, stante Africo,
 in diem in suam quisq; patriam ac sedem, ve-
 la verterunt. Imp. vero, Aphrodisium, auito
 iunctum Imperio, cum oneri & impedimento
 magis esse, quàm prodesse, deniq; sumptus ma-
 le poni in illius tam remota arcis defensione
 videretur, exiguo tempore interposito, tan-
 tum inde exhauriens, quantum potuit in na-
 uis contrudi, à solo diruendum curauit.

IN EVNTE anno 1551. noua quadam bellū 1551.
 causa, ad perturbandam Remp. coorta est,
 hoc fere initio. Gener socerum in suspicio

nem ambitus non obscure vocat, quippe Octa-
 uius Farnesius, sibi metuens, ne ab Imp. iti-
 dem Parma, ut antea pater Placentia, frau-
 daretur, quiritat, & Pont. cen clientela ca-
 put, ac patronum, cliens opem implorat. Sed
 eo τὸν ἀδελφῶν excusationem deferente, instat
 ille potestatem saltem permittat sibi, aliunde
 arripiedi patrociniij: quo se tueatur, quod ubi
 malitiāne, an inconsiderantia Pont. impe-
 trasset, Octavius, id factum sollicitante fratre
 Horatio, se Gallorum Regi commendauit, &
 rem omnem concedidit. Hoc licentiosum fa-
 cinus Iulius 3. iniquissime ferre, Octauium
 precipitis consilij reum peragere, nec, nisi suo
 precise consensu rem tantam temere suscipi
 debuisse, dicere, & quid demum in eo negotio
 statuisset, significare, indignariq, vehementer.
 Denique contumacem Regulum, fulmine suo
 ictum execrari, eius bona fisco addicere, ac po-
 stremo aduocatum Imp. opem flagitare, atque
 armis extorquere conari, quando vetus pa-
 trocinium auctoritate tueri nō poterat. Apri-
 li mense haec gerebantur. Hinc natum Par-
 mense bellum. Octavius Pont. & Imp. ini-
 micos capit. Interea vero Francia Rex fidu-
 ciariam Parmā presidijs, custodijs, vigilijsq,
 pra-

preunitam, firmat ac defendit. Contra, iussu Im. Gonzaga, ex finitima Insubria, eò cum exercitu profectus, Iunio mense, statione Gallicanam obsidione offendit. Quò non multo post accedens Pontificius nepos, Ioan. Baptista, Mirandulam obsidet.

Notanda hic est per insignis illa Baronis Polini, vafri hominis, victoria, per otium induciarum nauiculatores Belgas transmissu Hispaniensi fraudatis. Is, dimisso nauigio speculatorio, vt intelligit, aliquo numero naueis onerarias, ex maritimo Belgio, mercib. onustas, in Hispaniam vela facere, easq; citra pondus impositum, per se graueis, lentius Subsolano ferri, ludificatur, ad nauigat ab latere, ad agmen corbitarum. simulat Isidem, fingit (inquam) Reginam Scotia se transfuehere. Præmittit parunculum vnum, atque item alterum cata scopium, ad naueis Batauas oratum, vt ex formula nautica congratulationis, & honoris ergo, contractis velis, tormenta, quot habuissent, vno simul tonitru disploderent. Quod vt est consecutus, ecce, imparatas, & telis destitutas, ex armatasq; naueis inuadit, ac affligit. ita vt ex viginti duabus, nouem duntaxat ab instanti periculo euaderent, ac

reliqua omnes, dimidio plures, caperentur. quae tam opima spolia, ac variarum rerum pretia (magna Belgarum nauiculorum iniuria, ac mercatorum iactura incredibili:) quingentis mille aureis scutatis aestimata, Rotomagum, Romanuorum ciuitatem, Polinus introuexit.

Interea, dum bellum ultro citroque adornatur, exacto Maio, Philippus, honorum plenus, consanguineo Maximiliano comitatus, quem patruus, & pater ex transmarina provincia ad comitia euocauerant, parentibus uale dicto, ex Vindelicia discedit. atque ex Liguribus in suam Hispaniam transmittit.

Consilium Tridentinum, multo ante à Paulo III. inchoatum, (ut ante docuimus) cum probasset Iulius III. iam dicto mense iterando redintegrandum censuit. Verum ei, ob conuetus meram solitudinem, trimestre prorogatur. quo demum tempore, ut non modo ex Italia, sed ex transmarinis transalpinisque nationibus, maxime uero ex Caesarianis clientelis complurimi comparuissent; legatum suum, aduocatumque, Crescentium Purpuratum summæ rei praeficit Pont. Quo amandati ex Francia legati (quae decretis, edictisque suis Pont. in
se con-

se concitauerat, atq; infestarat) in pleno senatu P. C. sunt attestati, multis rationibus Regem (maxime verò propter susceptum in se bellum) adduci in eam sententiam, ut cōuenticulum quoddam, architecto & machinato-re omnium Pont. & factiosam coitionem potius esse, quàm Synhodium crediderit. iterata tamen ea res, vsq; aliquo est continuata.

Septembri peperit itidem Franciæ Regina Alexandrum Eduardum. is Andeuagensium Regulus designatur, loco fratris Caroli Maximiliani, qui in demortui Aureliani dignitatem pariter fuerat susceptus.

Cum omnium Germaniæ fœderatarum ciuitatum vnica Albensis* Parthenope, parentibus reliquis socijs, ac fratribus, & obstinatione quadam sententiæ, & conspiratione ac consensu omnium ordinum ad defendendam libertatē, cum Imperatore cōcordare nollet, imo senatusconsulta calcitraret, respueret, & aspernaretur; citatur quidē maxima voce Fetialiū, nec tamē respōdet: aut sistit. at curiæ Imperatoris sentētis refragatur. Ea ppter in hac re vniuersitatem testem citat Senatus. peragitur contumaciæ rea, ac postremo proscribitur. itaq; Imp. Mauritium Saxonē cum exercitu

* Maidenpyrgus.
aut, vt vulgo Maideburgū.

& vlti-

& Ultricibus Aquilis eò contendere ut iussit
 armis contumacem populum ad desita officia
 retrahere conatur. Gerit ad hanc, in diutur-
 na obsidione Saxo, vir bellicosus, multa qui-
 dem præclare, sed oppugnatoribus Mauritia-
 nis viriliter resistente Alberto Mansoueldæo
 Comite, Trib. mil. ciuitatis defensore, hostis
 cælum sibi nisus est velle capere. Mauritius
 interea sollicitatus ab affinitate, ut promissis
 stare vellet, nempe Hessum illum socerum, ipse
 gener pristina restituendum curaret liberta-
 ti; confert in hoc quidem acuratissimam dili-
 gentiam. Sed istius missionis, quotidie singuli
 dies tolluntur obnuntiationibus. non auscul-
 tat intercessori Saxoni Imp. Quam morosita-
 tem ut olfacit Gallus, prestigys artificiosissi-
 mis, & multis blanditys circumretitum (vel
 saucium) Maurity animum secreto & tacite
 ab Heroe abalienat. & sine mora, arctissimo
 fœdere, cum eo, & optimatibus alijs Teutoni-
 bus iungitur, & sodalitiy iure astringitur, uti
 statim indicabimus. Mauritius igitur, cui
 magnum negotium cogitato & factò opuse-
 rat, ab hac Gallicana necessitudine, vel ut de
 suscepta oppugnatione Parthenopes (cuius ipse
 auctor & auspex præcise extitisset) aliquid ea
 extrica-

extricaret, quo suo videretur honori confu-
 luisse; vel potius (viti tunc quidem erat ru-
 mor) in belli Gallici laboribus obdormiscen-
 tem Imp. & ita conuiuentem somno (percalli-
 da machinationis) consopiret profundiore;
 simulat ad extremum Nouembri se cum ob-
 sessis, speciosa quidem & honorata, ac verbo
 tenuis, vtili futura Imp. conditione pagere.
 Porrò pactionis energia, atq; facultas fuit hu-
 iusmodi. Constaret sibi Parthenope, & extre-
 ma cum inityjs conuenirent. hoc est, maneret
 studium Lutheranorū (qua dere potissimum
 disceptabatur) maneret itidem prisca liber-
 tas. Istare comperta, Parthenopæi contra Ve-
 iouis arma, iracundiamq; obdurando, magnā
 famæ laudem, maiorem etiam & tribulium,
 & vniuersa Germania gratiā lucrifecerunt.
 ob id, quod soli omnium Teutonū, de salute
 sua, cum tanto Heroë, & tot antlatis victo-
 rijs superbo Imp. contenderint, quod hono-
 rina diuturniorem obsidionem pertulerint.
 itaque præclarum specimen, & argumentum
 fortitudinis ac cōstantiæ adiderint. quod de-
 nique ad extremum equabileis conditiones
 inuenerint ipsi. quorū auspicio deinceps Resp.
 in antiquissimam libertatem facillime redie-
 rit.

rit, utcunq; est; qui res ab Imp. gestas excusse-
rit, ista tanquam in speculo, manifeste videbit,
eius fortunam, cum usq; eo stetisset, ad Parthe-
nopen istam Albensem capisse titubare.

1552

In. A. 1552. Somersetanus Regulus, ille Pro-
rex Angliæ, auus itidem Regius ac procura-
tor, nunc captus, nunc missus, miro fortune la-
dibrio; tandem Ianuario, capitali supplicio
afficitur: quia (ut autumant multi) Ioan.
Northumbro fuerit insidiatus, sicamq; inten-
tarit. Verisimilior tamen opinio tenet, istum
ipsum Regulum, partim bonitate simplicita-
teq; Somersetani, partim ambitione adductis
singulare affectasse Imperium in eo Regno, ac
Regis pueri curam precise ad se transferre vo-
luisse. itaq; nec competitorem, nec secundum,
pre se, diutius pati potuisse.

Bellus Pont. (qui tanquam unguis in hoc
recenti vulnere reipub. exstiterat) cum utra-
que spe, nimirum Parmae & Mirandulae capi-
ende frustraretur, vir voluptati & delicijs
aptior, quam labori, post horum notinam prope
militiam, Aprili, instantibus Soterijs, cum
Gallo pepigit: tropeorumq; personam induit, &
palliatum topiariam quandam, orbi funestam,
fecit. socium deseruit excitato internecino bel-
lo: quo

lo: quo interfectus est belligerator nepos apud Mirandulã. quo grauissimo ab onere, perturbatam Europam, aliquam multorum annorum labor vix tandem subleuauit.

Terra, mariq; se mutuo infestantibus iam Casarianis & Gallis, mox prodijt in lucem strategema Mauritianum. quippe cum lentus esset Imp. in mittendo Hesso, ob id Mauritius impendio stomachari. violatam fidem intercessionis quiritari; iniuria manus esse iniectas socero, exclamare. has & consimileis causas sociali bello pratexere. adauctum denique se ad sanandũ vulnus infamie arma sumpsisse contra Imp. dicere. Porro societas ista, cuius erant capita & pactores, præter Mauritium auspice, Ioan. Albertus, & Megalopolites, & Albertus Brãdepyrgicus, & captiui Hesi familia, vna cū liberis, datis inuicẽ simul obsidibus, tam erat fixa, & rata, vt propugnatorem Germanicæ libertatis Gallus se propalã iaceret. quam cum publicis, tum priuatis scriptis, secundum Landgrauinũ, ad Saxonẽ Exelectorẽ, vniuersæ patriæ, fiducia Gallicana, Germani sodales repromittunt. Fœdere igitur isto iccto, stabilito, ac prodito, ceu iure Fetiali rem præiudicatam, vno quidem consilio & temporis

DE REBVS

poris puncto eodem, sed diuersis locis, Teutonũ
 & Galli persequuntur. Mauritius ex sua e-
 gressus Saxonia, per Rodepyrgensem & Nor-
 dolinganum agrum Danuuerdam ducit hostis
 non hostis. quippe communicata consiliorum
 & instituti sui ratione (per quarum fidei ier-
 rat) ciuitatibus, maxime quod nulli noceret,
 facillime ad suam sententiã pertraxit omnes
 tribuleis. Danuuerda Augustam Vindelico-
 rum properat. que tunc temporis Casariano
 presidio tenebatur. Ea ciuitas cum triduum,
 non amplius obdurasset, prid. Non. April. ad
 pactiones descendit. Cui capta non legem im-
 ponit victor Mauritius, vt victis solet im-
 poni, sed presidio Casariano humanitate re-
 misso, liberat eo onere ciueis. & eorum socie-
 te, amicitiaq; contentus, ad recuperandã com-
 munem libertatem, in idem secedit. Nihil
 non consequitur Virtute duce, comite Fortu-
 na. Capit & expugnat vi arcem firmissimam,
 Erepergam, in angustijs Noricarum Alpium
 sitam, Orci galea. Cuius victoria fama per-
 cussus Imp. cum sibi inijci tragulam cognosce-
 ret, insidiariue, tenuiculum autem appara-
 tum, & infirmum presidium Prætorianum
 haberet, quinimmo deficeret neruus belli, in-
 stante

stante perduelli; Oenoponte* Vocorium, careo
 funali montosum iter lustrans, noctu clam
 transcendit. Fraternali sunt illa mancipij oppi-
 da. quorum alterum* Theria, Oenus alluit,
 alterum Carnica regionis, Drauus pene me-
 dium secat. Hic Mauritius, Aquila admoni-
 tus volatu, retro ad Germaniam conuersus,
 Quintili Francophordiam, immunem & li-
 beram ciuitatem, obsidet, ac urget: capturus,
 procul dubio, illud Mæno impendens Empori-
 um nobilissimum, nisi pacifer Mercurius in-
 teruenisset. quippe cum optimates internuntij
 egregiam operam ponunt Germanicæ reip. &
 patriæ, Ferd. Cas. nodum soluit, & Mauri-
 tium fratri reconciliat hac summatim lege:
 Vt ipse, certo tempore, & constituta die remis-
 so socero, Austriadarum sacramento obliga-
 tus, certo itidem numero militum, Turcum,
 communem hostem oppugnaret. reliquas con-
 trouersias proxima comitia sedarent, ac trans-
 igerent. Interim, Mauritio abalienato, & Me-
 galopolite, ad Francophordiam interfecto;
 Brandepyrgeticus, qui tum quidem solus cum
 telo erat, aucto ramentum militiæ Gallicanæ
 dum simulat; intus canit. quippe nixus asse-
 ctatorum, coniuratorumq; adminiculis, ab so

*Villacum
 Vulgo,

*Tirolicæ, vt
 vulgo.

cū iteratum, bellum civile redintegrat. Submittit animum furori ^{αυπρηξιζεν}. vastat ultro citroq; Germaniam incendijs, & excursionibus. nulli admodum propitius. in Norimbergēsis autē vicinos summe infestus. qua atrocitas tantum non domi, verum etiam foris teterrimum odorem adhuc spirat.

Mauritio (ut innuimus) contra Imp. velitante, iacet simul in vicinorum tecta ardētis faces Gallus. Adit ab Rhemis armata manu Lotharingiam finitimam, impersonatusque ac praesens Tullingorum civitatem, ex ea parte Franciae oppositam, ad Mosellam flumen sitam, Imperatoriq; obnoxiam, occupat, & sine mora, Nancium, eius gentis (Lotharingica) caput accedit. inde abreptum Regulum, octonum annorum puerum, in Franciam nutriendum amandat. ob id alumno Lotharingio (ne sesquipedem eius solstimi usurpans) coniugium & affinitatem ex sua familia pollicetur. Interim porrò Mediomatricū illa praecleara civitas, ad Obtrincum itidem, & in iam dicto agro posita, & fœderata Imp. abs Mag. Eq. (qui eō cum parte exercitus fuerat praemisus) prodita fide Heri, commeatum saltē petentis, 4. Id April. praecoccupatur. at subinde copi
arum

arum reliquijs introductis, ab ipso Rege sub iugum mittitur. eam porro (quam ipsi ita notauimus obtigisse *ωάστav*, tanquam nunquam deserturus) stationē praesidijs firmat vetus vexator Aquila, Gallus.

Interea dum decerpitur Aquila, simulatq; nuntius *αυδενουος* attulit Tridētum, bene pugnaſſe Mauritium, & Augusta Vindelicorum capta, vt multos alios feciſſet progressus, rectā Alpium angustias petere, & itinera seruare voluisse, continuo soluitur conuentus. Legatus Pontificius, cum antea 3. Kalend Maias, Concilium in biennium & amplius (modo sic postulauerit necessitas) detruſiſſet: cum Italica tribu in Italiam transuolat. vnde post exiguam morā, reliqui identidem Antistites, Hispanienses, Teutoni, Belgæ, & aliarum ciuitatum internuntij, ad suos aut reuertunt, aut transmittunt. itaq; soluto isto conuentu, conditio illa, ab Imp. quinquennio fere ante lata, sensim remitti, & religionis controuersia hærente, alia subinde conditione, ac prius, esse cœpit Germania: & (vt paucis expediam) Christiana respub. in caput precipitari.

Oppressa Mediomatricum libertate, ultra, ad Tribocos versus, cum expedito exercitu

pergit Francia Rex, Numenum, Lunauillam, Blamontem, & Salepergam oppida prateriens, triduum apud Tabernas perpusillum oppidum, tribus ab Argentorato miliaribus, obducit callidus consultor, diffusis interim per campestria loca omnibus pene copijs. Accedunt eò internuntij Heluetij, vt amicissimam sibi ciuitatē, veterrimo socio commendarent. videbantur enim uero Argentoratenses, licet arcem haberent natura & operibus munitissimam; tamen, quod ante portas quodammodo, ad primum lapidem, minitantem, & sinistrū omen portendentem Gallicum exercitum prospiciebant, Mediomatricum, & Tullingorum exemplum reformidare. Heluetia uero legationis hypothesis fuit; Argentorato, propter annonæ perpetuam habertaten & copiam, tantum non familiariter, sed necessario tanquam cella penaria, & nutrice suæ ciuitatis, uti se: ob id, cordi sibi iure merito esse debere: neu grauius consuleret in cōmendatos concineis, intercedere uoluisse. Quo laconismo ecquid induxissent legati, subtiliter intelligens Rex, Heluetijs bene sperare iussis, Hagenoam, & Visoburgum, quod oppidum quindecim fere millibus passuum abest à Nemetum Spira, diuertit.

diuertit, indeq; ultra primum milliarium,
 * Selatum, Castellum, usque promouet. quò ^{* Sele-}
 loci præclara instituuntur Optimatum Syno- ^{fradi-}
 dia. Adeunt Regem frequentes legati Teuto- ^{um vul}
 norum; qui hoc fere argumento, dicerent; ^{go.}
 Quòd sibi impendio fauerit, in recuperanda
 libertate, magnam debere, & habere gratiam
 Regi Rempub. German. sed rebus iam ut con-
 que compositis, ultra aduocati officio, aut fa-
 uore sibi minime opus esse, quippe suspectæ
 erant Germanis machinationes Gallicanæ. &
 dabat exercitus ille tribulibus, ac propinquis
 calamitatem, quocunque euagaretur. Hic de-
 mum Rex huius itidem laconisimi energiam
 captu suo consecutus, tum ne dominatus cu-
 piditatem suam manifestioribus indicijs pro-
 deret; sciret vero Martinuanrossenum Si-
 cambrū, Mariæ iussu, Rhemis infestissimum
 suam ditionem excursionibus, incendijsq; va-
 stare, tanquam à Rhemorum volatu commo-
 nitus, ab instituto desistit. & mutato consilio,
 in grassatorem Belgam ducere ut constituit,
 ab Nemetibus sinistrorsum deflectens, Mosel-
 lam transmittit. itaque simulatq; Lucapyr-
 gensem prouinciam attigit: cognoscit hostem,
 allato sui aduentus nuntio, Athenæo capto, &

* Tion-
uilla
vulgo.
ceu Te-
onuil-
la. ceu
Theo-
nis vil-
la.

Campania afflictâ, loco cessisse. Communicato igitur consilio, quid tentandum primo ei esset, deligitur Lucapyrgensis oppugnatio. Relicto ob id * Diuoduro (quâ arcem expugnari vix potuisse iudicabat) Danuilarium, non infirmum oppidum, nec angustum, obsidet. Simul verò Vertodunum, Imp. obnoxiam, ingens municipium, Mosæ imminens, Lucapyrgo finitimum, mediūmque inter Rhemos & Lotharingios, usurpat. prid. Id. Iun. interim tormentis ferocissime concussum, ex ea parte, qua arx ciuitati impendet, irruptionē parantibus Gallis, & ad scuta ad scalas euntibus, extremorum metu, Danuilarium se cōcredit VIII. iam nominatarum Iduum, ac decimo demum anno, postquam ab Aureliano, eius Regis fratre, captum, combustumq; fuerat. quod omen accipiens Rex, ad victorem exercitum Vertoduno retrouolat. Danuilario presidium imponit. inde Momedium arcem, de industria à tergo relinquens, Iuosium contendit. ista astutia deludit Casarianos. quippe Iuosini, cum præiudicassent, stante Momedio, non fuisse in se insulturum hostem; vicinos munitione, & commeatu impleuerant, ipsi improvidi suarum rerum. quorum consilium veri-
simile

simile est excepiſſe ab exploratoribus Gallum. Erant illic tunc mercenarij milites Germani. Et Strincans ſupremam ibi auctoritatem obtinebat. Propugnabat verò Petrus Erneſtus, Manſoueldaus Prator Lucepyrgenſis, & Namurtium prouincia. qui, quantumuis licet, repentino hoſtium incurſu, idq̄, ex improuiſo, obrueretur; infracto tamen animo, conſtanterque ſe & ſuos, ad defendendam ſtationem comparat. tormenta, tela, instrumentaque deſenſionis, in muris diſponit; cuſtodias, vigiliãſque militum opportunis locis collocat. Impendet Iuoſio mons. quem vt occuparunt Galli, tormenta minora, ſed longius ſerpentia, eò pertrahunt: (quos vulgaris hodie, armamentorum bellicorum ſcientia, vocitat colubros) quo ſic propugnatoribus vndique negotium faceſſeretur. Et ſane funeſtus Iuoſinis ille mons extitit. quippe dum à ſummo & imo fulmẽ iactat, non modo in mœnia, verum etiam intra urbana propugnacula, dirus fulgurator Gallus, ita vt in vallo coſiſtere vix, niſi ſummo vitæ periculo, deſenſores poſſent: deſenſioni diffiditur. Vbi verò hoſtis oppugnationẽ fatalẽ intẽtat, & ſicam propugnatorib. ſucclamatur illico, & frequenter à Germanis

DE REBUS

(robore eius praesidij) frustra resisti. negatur posse sustineri vis hostilis. in eo perstat. qua opinatione liquenteis fluenteisq; militum animos, cum Mansoueldaus Trib. per se alacris, ac promptus ad dimicationē, neq; magnificis pollicitationibus, neque obtestationibus, neque auctoritate sua potest ad auita fortitudinis memoriam reuocare, illachrimans, exclamauit; Scelus. simulque discedens, Pratorium petijt. Strincans igitur quo se & conciuicis seruaret, (nec enim tam irruptio pertimescenda, quam vniuersa interitus videbatur) in tanta premolestia, totaq; causa pratentata, nihil consultius inuenit, quam ut prouinciam gratia Regiae permitteret. itaq; deditione capto Iuosio, Mansoueldaus, in potestatem victoris venit. reliquos vero milites, armis exutos, rudicula alba donatos, Rex dimittit, nō sine nota infamiae.

Tunc, cum obsideretur Iuosium, Sedanensium Regulus, legiunculae Gallicanae ab Rege praefectus dux, & tenuiculo apparatu instructus, Bullam (arcem munitissimam, & suam, à qua ipse Reguli nomen participabat, etsi Eburonicorum Antistitum dominatu tenebatur) quatuor inde distantem milliaribus, ut tentaret:

*tentaret: iacta alea, simul contendit. ad cuius
 primum conspectum (cum nimirum hostis ful-
 minis iactu perpusillam maceria ruinam adi-
 disse, itaq; se comparasset ad oppugnationem)*
*Sp. ille Gulielmus, arcis pres. à prisca virtu-
 te nobilissima Horionū familia degenerans,
 nec naturalem loci situm, firmitatemq; respi-
 cit, nec oppugnantorum exiguitatem despicit;
 sed triduum duntaxat sibi depaciscitur. quo,
 nisi auxilia comparuisset, exacto, deditio-
 nē facturum se recipit. Accessus Lunam tradit
 inuictam per se arcem, fulmine magis verbo-
 rum, quā telorum formidando hosti. cui cum
 conuinceretur esse velificatus, Leodij subinde
 sua recordia pœnas capite expendit. quamli-
 bet eius necessarij commissum conati sint pur-
 gare, & coniunx curiam Imperatoriam etiam
 atque etiam imploravit, & appellavit.*

*Iuosio capto, Francia Rex, multo mane ad
 arcem Momedianam se superbe ostendit. quæ
 ut est tormentorum tempestate aliquamdiu
 conquassata, recentissimo vulnere fratrum
 Iuosinorum saucij, & Pratoris captiui fortuna
 percussis, cum hoste vitæ usuram, arma, impe-
 dimentaq; depacti, stationem reliquerunt Mo-
 mediani. Inde porro Rex cum non optime va-
 leret,*

beret, (omissa interim oppugnatione Lucapyr
 gensi) recreandi reficiendiq; sui causa Sedaniū
 diuertit. Mag. tamen Eq. vt Lumesium, in-
 gentem & firmā arcem, Mosa impendentem,
 & Mosarē finitimam, obtinuit, retro ad Gui-
 sanum agrum versus, lilia conuertit: vt depo-
 pulatione Picardica Belgas prohiberet. qui ar-
 mis inferiores, non virtute, tempori & fortu-
 na tūc quidē inseruierunt. Desleclit igitur ad
 Hannoniam Gallus: ac primo cursu Trelozem,
 castrum minime infirmum, inuadit. Conse-
 quitur eò suos cōfirmata valetudine Rex. Con-
 quassatur inaudibili feritate, et fragorem achi-
 narū Trelo. Capitur vi, & insultu armorū. Hic
 demum in mentē victoris crudelitas irrepit.
 hic miseranda defensorū occisio. munitio ipsa
 incendio, ac ruina subuertitur. nec euitat, ni-
 mium vicina arx Aglaia, concitati hostis furo-
 rem. Sesqui millenū passū inter Trelozem
 & * Aglaiam, fere itineris est interuallum.
 Itaq; collaudatos veteranos milites, vt erant
 ipsi hiāte semper auaritia, & imminēti Cima-
 um direptū mittit. quod oppidū, postquā toni-
 trua Gallicana tetigit, deserunt: & arci se con-
 credunt Cimani defensores. sed ea pari fulmi-
 nū tempestate cōquassata, interea dū paciscun-

* Vel
 iuxta
 vulga-
 rem no-
 mencla-
 turam,
 Glai-
 orem.

tur obsessi cum hoste, opprimitur, diripitur, ac incenditur. tanto, tamq³ precipiti furore, & inconsiderantia, ita ut turris, quam ipsi, cum dissipare minutatim vellent sulphureo pulvere referferat. subitum, & fatale incendiū, pluris centum audacissimos milites, violenter absumpsit. Cimaō simul cū arce exciso, ob cæli tempestatē, & menstruo diuturniorem imbrem (id quod præter cōditionem æstiuī temporis fuit) oppido quā agere. Rex missionem militi, extremo Quintili dat. sic tamen ut meliorem exercitus partem præoccupatis præsidys imponeret, ita ad Lutetianam quietem integer. quem tot victoriarum insignia reprotantem, effusa immensa illa ciuitas, publica congratulatione, & triumphali pompa reducem prosequitur.

IMP. sub posteaquam (ut indicauimus) iterū cum perduellionibus Germanis cōcordauit (quod tātō Heroi facillimum semper fuit) oppido quā, celeriter præpotentem & copiosum exercitū conflauit, cui denuo Daluam pro se substituit, eo quidē consilio, ut, recepta Mediomatricū ciuitate, in infestissimam Franciam insultaret; quo sic tandem aliquando indignationē, exulcerato animo insidentē, ebulliret

DE REBUS

ac mitigaret. quod tempore odoratus Francia
 Rex, non intermisso, nec diurno, nec noctur-
 no labore, per amplam illam stationem caute
 premunit. vallum, aggeres, loricamq; instau-
 rat. si quid v'spiciam metator minus commodū,
 habile, aptūve defensionī iudicasset, aut pe-
 riculis obnoxium; id nullo respectu rescindit
 ac vastat. veteres diruit, nouas moleis exstru-
 it. pomerium (quo sic colligendi sui & facile
 explicandi copia propugnatoribus esset) am-
 pliat, ac complanat. denique veterana manu
 stationem implet: & delecto praesidio firmat.
 Custodiam verò dat & cōcredit Francisco Lo-
 tharingico. is patri in possessionem Guisanam
 successerat, & XII. VIR. & cubiculariorum
 Regionum erat Princeps. Cuius erant manus,
 delecta nobilitatis flos, bellicosi quiq; viri, ac
 duces, summo loco nati omnes. puta Angui-
 nus, & Condates, Vendornij fratres, Monte-
 pēsius, Nemurs, Horatius Farnesius, Momo-
 ransinus. Mag. Eq. F. paulo inferiores cuncti
 Regibus. inter quos nominatim excelluit P.
 Strozza, & virtute militari, & belli expe-
 rientia. is erat sodalis Regalis, Religionis Mi-
 chaëliticæ candidatus. in cuius sagacitate po-
 tissimum videtur rei summa quieuisse.

Senates

Senates (antiquissimus Etruria populus)
 6. Cal. Quintil. tunc fere temporis ab Imper.
 (sub cuius ministerijs duram iam pridem ser-
 uitutem patiebantur, arce, ab dominatore in-
 ibi exstructa, & presidio Hispaniensi firma-
 ta, praecipitata, ac diruta) ad Gallum aduo-
 catum, & administrum facinoris propalam
 ut defecerunt, libertatem scilicet receperunt.

IMP. extremo Quintili Vocorio profe-
 ctus, 13. Cal. Sextil. Augustam Vindellicorum
 redit. cuius ciuitatis statu ad suam volunta-
 tem confirmato, ac mutato, Saxonem, per hu-
 mane dicto vale remittit. qui multo ante, dū
 adhuc flagraret bello Mauritiano Germania,
 fuerat quidem solutus. sed, ne praecipisè Mauri-
 tio, sibi ob damni facti iniurias summe odio-
 so, publica gloria verteret sua missio, vsque eo
 ne latum unguem è Pratorio discedere volue-
 rat. Instat deliberato Imp. ac è Vindelicia, Tri-
 bocos, Argentoratūq; praeteriens, licet tan-
 quam per remores prohibitus, sollicitabatur à
 primis ducibus, & particulatim à Mariniano
 Insubre, exercitatissimo milite, ad prorogan-
 dam expeditionem (donec commodius anni
 tempus esset) 14. Cal. Nou. in Mediomatrices
 postremum duxit. sub ipsas Metas castrame-
 tatus,

DE REBVS

*ratus: ipse verò quòd peiuscule haberet, Diuò-
 durum, quod quatuor indidem abest miliari-
 bus, quietis causa secedit, euocata eòdem iuuen-
 tute Belgica. cui, præ cætera nobilitate, hi præ-
 fuerunt duces, domi, militiæq; clarissimi, Ec-
 mondensis, Arenoperganus, & Brederodæus,
 sodales Augustales: etsi suos interim Belgas,
 maxime vero Pleumosios, Artusiam, Hanno-
 niamq; simul contra Gallorū insultus, defen-
 dere neesse habuerit. Præclarum immense
 Belgarum potentie argumentum. Et æterna
 obseruatione dignum hoc existit. Imp. omni-
 bus in bellis, terra mariq; aut aduersum bar-
 baros Asiaticos, Lybycosue, aut contra emula-
 tores Europæos susceptis huius officiosissimi Bel-
 gy opera, robore, ac tributis vsq; esse vsu. qd
 summū gentis decus cur potissimū Historiogra-
 phi, & nominatim Italicis, vel profundo silen-
 tio inuoluant, vel supremis duntaxat digitis
 attingant, atq; oscitanter dicant; nisi quia di-
 uerso ac remoto cælo habitant, itaq; statum rei
 penitus cognoscere nequeunt; diuinare nõ pos-
 sumus, & summopere admiramur. Contra
 Gallus alia ex parte excubat. quippe auctoratū
 exercitū, nec eum exiguum in eodē solo, ad fa-
 num D. Micha. Mag. Eq. qui in Barrensem a-
 grum*

grum subinde egressus iubebatur infra arcem Claromontanam & Varianum oppidulum accurate seruare Casariana itinera: & progressum Imp. infestare, vt postulasset occasio, leuibus praelijs castra hostis, & munitionē reliquā interuertere, priusquam castris importari posset: frumentatores, pabulatoresq; obsessis anfractibus itinerum intercipere. deniq; modis omnibus, obsessoribus negotiam faceffere. Militauit vnā cum valida clientum manu, in illis castris Imp. reconciliatus, Albertus Brandepyrgeticus, post profligatum, captumq; exploratorem Gallum Abumalum, nihil minus cogitantem, quā Albertum vestem & sacramentum mutasse.

Illo ipso Octobri Rullus Belga, Picardia agro vastato, Nouioduno, Nella, alijsq; oppidis captis, ac combustis conuersis signis Hesdinū oppidum itidem occupat, inuicta arce. quam fulminum horrendo iactu concussam & exagitatam defensores Galli, lucis vsuram, & sarcinarum incolumitatem depacti, continuo tradiderūt. at Vedomius nō multo post, Rullanū p̄sidiū, alienissimo tempore indidē extrudit.

IMP. conualescens, Diouduro 12. Cal. Decēb. ad castra recurrit. Qua in obsidione, quod
primum,

DE REBUS

primum, quod post faciendum fuit, ad capiendam Pergama illa, factum atque transactum est. quippe nullum violentiae genus, quod quidem sciam, praetermittit Imp (tonat, fulminat, agit vineas & cuniculos) ad opprimendam Gallorum stationem, excepto armati viri (ex quo virtus appellata est) impetu. nec enim murali coronam, caetera stratagemata omnia periclitatus, proposuit. Contra, defensores temporis identidem solerter inserviebant. horum sagacitate fiebat, ut cuniculorum insidiae, per latibula occultorum locorum deprehensa, reserato hiatu, unde quasi è vaporario iniectae erumperent flammae, evanescerent. diligentia, ut non intermisso sui defendendi labore, murorum tempestate crebri fulminis editam ruinam, tantum non instaurarent; sed etiam aggerem & loricae, cemento, & materiatis molibus firmiorem, cum autumarent irruptionem tentaturos fuisse post Claudiana tonitrua Casareanos, qua maxime urgebantur, obijcerent atque opponerent. Itaque Imp. ut videt se ἀπειλὸν πόλεμον πολεμίζειν ἢ δὲ μάχεσθαι, praeterea tempus vernum (cuius immodicum gelu ac frigus meliorem partem exercitus afflixisset) cogitationum intentioni officere, & versari
 obocu-

bb oculos Libitinam, in extenuata supra mo-
 dum castra, quotidie debacchantem, vicit po-
 stremo vindicationis desiderium necessitas: &
 cedit mentis obstinatio p̄ierationi. nam ne so-
 brius in violentiam vinolentorum incidat,
 ante discedit; multum apparatus belli, mul-
 tam munitiōnem in flumen abiecit, quo sic in-
 firmas & multis incommodis debilitatas co-
 piolas facilius reduceret. nouissimoq; in. A.
 1508. 4. Non. Ian. mouet castra. & ad vasa con-
 clamat: ut ei tunc nihil successerit. Soluta ob-
 sidione ista, Galli propugnatores, obsidionali-
 bus coronis digni, immortalē gloriam forti-
 tudinis inuenerunt. Guisanus vero presidij
 p̄f. laudem virtutis eximia, humanitate,
 & liberalitate amplificauit, hosti etiam bene-
 uolus. quippe, qui vel morbo p̄apediti, vel
 saucij, vel semiuini ab optionibus in tentorio-
 lis, ac campis erāt relictī, abeunteisq; socios cō-
 sequi nequuerāt, hos omneis benignē excepit,
 pecunia & re omni iuuuit, ac refecit. Hominiū
 verò, qui partim in castris Imp. partim deinceps
 extra castra, morbo tamen, ibidem ex in-
 comodo corporis nato, hinc inde fuerint
 extincti, mortes oppetitas quadragies mille,
 & eo amplius, vulgaris recenset opinio. missa

facio generosissimorum equorum stragem, innumera-
rabilemque aliarum rerum iacturam: quarum non
tam acerbitas, quam fama & existimationis fa-
ctum dandum, Imp. coxit, ita ut gravissima istius
iniurie cogitatio cor eius, aliisque excelsum, pere-
derit: re maxime infecta, cuius praesens auspex
ipse extitisset. ea propter deinceps fere latere, cor-
pore & animo egrotare, Philippum F. heredem
instituire, abicere ex humeris fasces Imperij,
& Austriae fratri onus illud imponere: ac po-
stremo omnium (ut suo loco narrabimus) fasti-
dio quodam, mare transmittere, in Hispania
Batica solitariam priuatamque vitam terminare.

Senatibus (quod ab se ad Gallum, ut paulo
ante est indicatum, defecissent) pertinaciter
insensus Imp. negotium statim dederat P. To-
letano, suo apud Neapolim vicario, ad excus-
sum servitutis iugum, eam civitatem armis retra-
hendi. Facit imperata Toletanus. habet dele-
ctus in delegata provincia. praestat officia tri-
bus permulta Italica. itaque ad commissam expe-
ditionem e Cumanis in Etruriam, mari infero
transmittit. Coeunt contraeque conuocataeque co-
piae. In Senatum agrum inuadunt. Montem Alci-
noi obsident. Sed Toletanus, ubi primas iacta-
uit hastas, ex castris Florentiam profectus, ut Cos-
mum

num eius ciuitatis Regulum (cum variare & conuinere, nec alterutrius partis esse velle videretur) ad suam sententiam pertraheret, vel satius, retraheret, nō multo post moritur. ita ut arescente capite, membra tunc quidem necesse fuerit euanescere. quippe eo ducis interitu interrupta tunc quidem suscepta oppugnatione, alio referuata est, militesq; subinde missi.

IMP. (qui modo in Mediomatricibus male pugnauerat) in Morinis bene pugnat, hoc initio. Iussu eius, antiquissimam illam Morinorum sedem Terauanā, extremo Aprili, ex improviso obsidet Rullus Belga. obsidionis occasionem inde aucupans, quod meram praesidij solitudinem illic esse explorato didicerat. quo rumore percussus Rex, nihil antiquius habuit, quā ut obsessis tempore succurreret. Destinat eo auxiliariā manum cum peditum, tum equitum. cui Decium, nobilissimum virum, sodalem Regalem, bellicosum, expertum & circumspectum praeficit. huic adiungit collegam Momoranianum, Mag. Eq. Frac. prima aetate F. vna cum ordinaria nobilitate. Peruadit, quod intendit Decius, maxime quod laxiora adhuc essent Rullana castra, & lentius urgerentur obsessi. Prouidetur in necessitate praesidio, &

DE REBUS

confirmantur tum militari disciplina, tū Regulorum, ducumq; praesentia defensores. Pleuromosys, Artusia, & Picardia finitima, paululū infra Lysae fluminis, quod eius pomerium rigat, posita est (vel fuit potius, cuius iam locus solum superest) fontes ea statio Gallicana, 4. ab Odomari Fano milliaribus distās. nec angusta quidem illa atq; ampla, sed breui terra spatio descripta, arx tamen firmissima, ut ostendemus. quam ut caperet, dū tota mente incumberet in hanc curam Rullus, in morbum fatalem incidit: quo paucis interpositis diebus est extinctus. itaque summa auctoritas, in Pontium Lalanium Binicurium, Rulli collegam, est translata. qui, ut oppugnationis instrumenta omnia diligenter, vigilanterq; parasset, opera, machinas, tormentaq; in plureis disposuisset, fulminat continenter totos dies decē. nec enim aliter vibrarent fulmina, nisi tot numeris iterata, contorta que ferrentur in murum, tam densum, ut quadriga, in eius latitudine, facile potuerit circumduci. Hic Claudianorū tonitruum pertinacia, cum operae pretium fecisse se videt Binicurius, & ruina tantum adidisse, quantum ad introferendam militū manum esset satis, vir multo vsu disciplinae militaris

taris tentat irruptionem. Sed paratus & in-
 structus Decius, confirmatis suis, pari virtute
 oppugnationis vim tantum non sustinet, sed
 etiam repellit. licet enim uero ne punctū qui-
 dem temporis respiraret suscepta oppugnatio,
 & Casareani milites magna feritate, dum in-
 tegri fessis succederēt, horarum decē & eo lon-
 giorē dimicationē redintegrauerint, hostis
 deuotione (qua Decium illum Romanum uide-
 tur esse imitatus) nihilominus pro re nata in-
 feriores exstiterunt. Maius tamen damnum,
 in interitu Decij præf. ceu mastigonomi, in ca-
 de ordinaria nobilitatis, in morte veterano-
 rum, propugnator, quam in occisione Feren-
 tariorū fecit oppugnator: quamlibet hic (ut
 necesse fuit euenire) illo longe plura vulnera,
 & plus incommodorū acceperit. Cadmea sane
 fuit illa Teruanēsibus Victoria. interim tre-
 pidatur, & in summa rerū confusione, pertur-
 bationeque animorū agi cœptū est. Porro, cum
 Casareanos laterēt (uti fere fit) hostis incom-
 moda, atque angustia, & in causa nihilominus
 cōmorarentur, Binicurius, si manu id conse-
 qui non potest, dolabra omnino (Domitij Cor-
 bulonis imitatione) uult vincere. molitur igitur
 lentā, laboriosam, & molestā, oppugnatio-

DE REBUS

nem. Eius iussu fossas aperit eminus praef. fa-
 brū, & aggeres (id est nobis, q̄ priscis fuit bella
 toribus pluteus) usq; ad ipsa prope mœnia per-
 ducunt opera rusticana. ubi vero securos ita
 reddit fossores, cominus etiam agit cuniculos
 ad solum murorum. quorum fundamenta scal-
 pello, ferramentis, & longa molitionis labore
 improbo suffossa, & labe factata, tignis, stipiti-
 bus, truncisq; arborum fulcit. porro simulatq;
 in subterraneum illum specū iniecto igne sub-
 structa materia deflagavit, corrui, eodē tem-
 poris puncto, nō modo directa murorum sym-
 metria, verum etiam incredibili fragore val-
 lum (quum firmissimā molem Galli ab illa par-
 te exstruxerant) ruina hiatus absorpsit. quo ca-
 su percussus Momoran sinus, in Decij locum suf-
 fectus (licet precipitantib. reb. Rex ut cunq; pro-
 uidisset, & CCC. militum auxilio extenua-
 tum praesidium, peruadentibus eō. summa vir-
 tute, Brusio, & Sanromano ducibus supple-
 uisset) cum propter vulnera militum, & pro-
 pter sepultura occisorum, defensionem diffidit,
 pacem petit, & conditionē. Sed interea dum
 pagitur, Casariani milites (qui iam modo ad
 fatalem irruptionem parati, instructiq; sub si-
 gnis stabāt) se mutuo cohortati, diuersis simul
 ex par-

ex partibus, ferocissime inuadunt odiosam stationē. itaq; occupant (nulla fere molestia) tanta diritate, & violētia, vt nulli nec atati, nec sexui, nec ordini hominū ab incitatis Germanis & Burgundijs initio parceretur. immanis promiscue facta occisio Terauanensium. Hispani tamē milites præclara animorum cōtinentia, modum carnificinae facere, dicas captiuos scribere, vt atq; ea ratione multos seruare. Terauana igitur hunc in modū 12. Cal. Quintil. vi capta in potestātē Binicurij venit præ ceteris Momoransinus, & vna cū eo Dampierius, ac Lossus, qui principē illic locū obtinebat, ac Martingus Procomes, magna imagines omnes. & in his assidua nobilitas, & delectorum euocatorumq; principū militum manus. ceterum ex toto captiuorum numero plures, quorum peregrina fortuna, aut domestica facultates, victoribus (vti fit) erāt incognita, minimo sunt redempti, ac missi. Hęc Terauanensium Morinorum cladē publicus Francia dolor excepit. quæ si assiduos habuisset defensores, staret fortassis adhuc arx illa. quæ eandē Im. Cæs. Maximilianus (huius 11. atauus) & Henri. 8. Britanicus, profligato Ludouico 12. Gallorum Rege, exactis annis 40. deditam, incendio, rui

nisq̄, defœdauerant, relictâ inibi sola diœcesis auctoritate. Sed ea de integro subinde instaurata, & nostræ tempestatis, nouo more, longe à vetustate diuerso, nimirum vastissimis murorum, vallorumq̄, molibus, creberrimis operibus, propugnaculis densissimis, & tormentis munitissima, vsq̄, eò inuicta, nō vnus hostis impetum, vim, conatumq̄, fefellerat: ita ut Franciscus I. inter familiaria colloquia sapiusculè iactitauerit, duobus puluillis præcisè nixum se, velut in utramque aurem obdormiscere, & securum conquiescere.

Interiecto Maio, Margaritam filiam Regina Francia peperit. sub eum Franciscus Donatus, Veneti Senatus Princeps, supremum vitæ diem clausit. cui secuto mense successit, in summum illum magistratum M. Anton. Taruisinus, vir Senatorius, laudata integritate, & singulari existimatione commendatus.

Prid. Non. Quintil. cum Eduardus 6. non plenè sextum decimum egressus annum, repente in morbum lapsus, contabuisset: non admodum à vera dissimilibus coniecturis, maximè, consequentia euentorum firmata, fuit multorum opinio, à maleuolis veneno sublata. sed eam opinionem falsam, grauissimorum,

rum virorum, quibus res ipsa innotuerat, auctoritas (vix subinde accepimus) consultiuit. Vt cunque extitit, in immaturo Regis (cuius adolescentuli in doles, bona morum gratia, virtutis præstantia, summam expectationem omnibus repromittebant) interitu damnun graue fecit Anglia.

VII. Id. Quintil. ad Visurgum flumē, manus conseruerunt Mauritius Saxo, & Albertus Brandepyrgeticus. Conflictus immanis, & trique fatalis, iste extitit. Albertus funditur ac profligatur, ita vt deinceps nec iustū exercitum constare, nec vireis reparare vlla ratione potuerit. Saxoni verò & breuis, & cruenta illa fuit victoria, quippe dum ipse inter cōfertissimos hosteis strenue, fortiterq; pro sua & auorum gloria dimicat, tormento iētus, aduerso tergo letale vulnus accipit, biduoq; post occidit: nulla relictā prole mascula. Hunc demum sortita est exitum diuturna illa amborum amicitia, nescio quib. iniurijs soluta, nisi quia vultu sæpe læditur pietas. cum oculis se mutuo, in sinu, & in capite (quod aiunt) tulissent, pace ac bello. cum par amicorum Germanicorum vulgo haberetur, lege Licinia (de sodalitijs) indissolubile. Iam dicto in conflictu

perierunt, prater innumerabilem nobilitatis manum, Carolus Victorius, & Philippus Magnus fratres Germani, ex Brunonis uicana Regularum familia oriundi, Mauritium secuti. qui cum auiti principatus, tum septemuiralis dignitatis, qua fuerat ab Imper. honoratus, successorem habuit fratrem Augustum, hoc auspiciato nomine dignissimum.

Teruana capta, Caesariani milites partim refectione sui, partim excisione infestissimae stationis, consumpserant circiter mensem unum, in ruinis sedendo. Interea, ubi cognouit Imper. Trib. mill. altercatione, emulationeque inuicem simul contendere, ob dignitatis paritatem, quis cui debuerit praeferi: itaque animorum arrogantia, nolle mutuo obedire: Allobrogem, Taurinorum Principem, Epistamate creatum totius exercitus Proimperatorem, mox ad castra amandat. qui Teruana castra mouens, Hesindeum (quo paulo minus diurno itinere in dedistat oppidum) adoritur. id primo in cursu est occupatum. sed superabat interim arx non infirma. illa clausi tenebatur praepotentes Franciae clientes plurimi. puta Rubertus * Martius, Bullanus, IIII. VIR. & Horatius Farnesius, Regius ex filia naturali, gener,

* à Mar
ca dux
Bullo-
nensis
vulga.

gener, cum nobilissimo comitatu, & delectæ militiæ præsidio. Allobrox igitur vacuo oppido capto (quod ob infirmitatē, prædæ relinquitur hostis, in quo camporum est dominatus) arcem circumductis castris urget: Binicury subtilitatem, in oppugnatione Terauanensi, prope secutus. quippe cuniculis incensis, longū muri ambitū, & castris oppositi obiectiq; propugnaculi partem, vna cum defensoribus insidentibus, dicto citius subuertit. Quod inflitum sibi vulnus, postquam chironium esse vident propugnatores, continuo ad compositionem animum adiciunt, digitosq; attollūt. cæterum, dum incaute paciscuntur, immemores recentis fortunæ Terauanensium, Hespinienses, incitati casu, aut per se Casareani milites oblatæ occasione insistant, & in arcem facillime inuadunt vndiq; perperam occlamante, & querimonias agente Martio Bullano, præsidij præsidium in extremo ferè Quintilis spiritum est actum. Ex arcis defensoribus verò magna in primis nomina occisa leguntur hæc: Horatius Farnesius, pila aenea confossus (taliam gignit bellum) deinde Dampcrius, & Martingus, quos paulò antè captos Terauana dixim. quæ vtriusq; fortibus minus noti erāt, paruo sua capita redemerant.

DE REBUS

merant. itaque illic fumum fugientes (quod dicitur Proverbio) hic in ignem plane inciderrunt. Interfecti sunt ibidem Moncuillamus, & Magnus, aliaq; Francica nobilitatis capita. Captiuorum autem Principes hi ante alios fuerunt: Bullanus ille, Regulus: Rionius & Lobaus, Toparchæ: Vilarianus Comes, & Baroculanus. Magna profecto fuit ista temeritas Gallicana, omnium iudicio, atq; inconsiderantia præceps, tot & tales Heroës, nulla auxiliorum spe, perpusillæ arci concredere. quæ, ut cuculis non oppugnaretur, ne minimum quidem fuerit obduratura, contra fulminis irætum: quæque haud ita pridem, propter infirmitatem, nõ multo dierum interuallo, bis capta, ac vicissim recepta fuerit. Sed castigatæ huius temeritatis culpam, studia officiaq; Gallorum erga Dominos delent. ea sunt ad inseruiendum propensione animorum, omnes. & in his gratissima est nobilitas, quæ (ubi ubi res ita & tempus postulat) vltro se Regi offert, in gratia & beneficij loco petit officia. & summe contendit: ut munera consequatur militaria. itaque mirum nemini videatur, si, cum ad defendendâ Remp. tum ad seruandû decus Regni tanta sit vbiq;, pace ac bello, Gallicanæ nobili-

nobilitatis frequentia. Eam arcem itidem Caesariani milites, à fundamentis diruerunt, ut amœniore & aptiore loco, ad omnem Cancem, nouam, sed cognominem, priore longe firmiterem (id quod secuto anno praestiterunt) stationem, ad perpetuam rei memoriam, ipsi conderent ac instaurarent.

His confectis rebus Allobrox, ad Dorlenij expugnationem animum adiicit. id ab Ambianis sex distat milliaribus oppidum. quorum in agris cum Franciæ Rex exercitum collegisset, & intellexisset in Rhemos iter facere hostem, Mag. Eq. cum parte copiarum in Allobrogem præmittit, ut eius consilium interuerteret, transituque eum prohiberet. qui Somonam traductis copijs, simulatq; in Casarianorum venit conspectum, collocatis insidijs, derepente classicum canit: init prælium. quod sane anceps, acre, & longum, multis utrinque cadentibus, exitit. sed præmeditato magis strategemate, quam virtute vicit Gallus, ac Casarianorum plureis cepit. & in his Arescotanum Regulum. is tamen callide è custodia lapsus (qua, ad Castellum Vincennatis nemoris, quod duobus abest ab Lutetia milliarib. erat clausus) subined euasit. Rex verò, simulatque

dena

✠ Cor-
bia Gal-
lis.

dena millia Heluetiorum castra auxissent, in-
eunte Septembri, contractas undiq; copias a-
pud* Iosedum recognoscit. militabant in illis
magna imagines. Equitum numerata sunt in
eo exercitu dena prope millia. Peditum verò
numerus sesq;alter extitit. Has vireis in Ar-
tusiã ducit Rex. Bipalmam, per transfennam,
strictimq; duntaxat respicit: nec vestigium po-
nit, ob aquationis nimirum difficultatẽ, quã
ille ager natura laborat: vel forte, quia aliquo
itineris intervallo Cesarianos (etsi pro rena-
ta numero Gallis longe essent inferiores) se ab
latere in seq; cognouerit, ac versare exercitum.
postremo autem Perona Cameracum mouet.
quam urbem vt multis indicijs, & obtestatio-
nibus capit inimicam, sollicitat cœli expugna-
tionem. concurrunt tamen lenibus prælijs ala-
cer defensor stationis, sic vbi postulabat oppor-
tunitas. inde verò, postquam agros est vltro
citroq; depopulatus, postquam villas, & ca-
stella incendit, Cameracion lilia conuertit. v-
bi frustra dies aliquot obducit, expectans oc-
cursationem Cesarianorum, quibuscum vole-
bat acie disceptare. qui quòd essent minus in-
structi ad fatalem supremãque dimicatio-
nem, solerti cunctatione hostem bellaturien-
tem.

rem deludere, & rem suam interim curare, & in campo, circa Valentinam, communitis castris se continere: ita ut neq; è vallo egrederentur, neq; excursionem, aut consimili insolentia hostem prohiberent. Galli igitur, quib. indies animi inflammabantur ad pugnam, maxime quòd nouam illam Casarianorum continentiam ex metu esse diuinabant, mirandum in modum cristas attollere, ad euentum Martis se comparare: impedimenta, vasa, sarcinasq; in castris cum presidio relinquere: in harenam priores descendere: Imperatorémque (qui ad sedandas alteras iam seditioes militareis, tum forte ad castra transferat) ad certamen inuitare. qui Galli, inuito prius atrocipralio, dum nimio pugnandi desiderio instât, & inconsideratius accelerant ad vallum, Casariani fulguratores (tempori occasionique inseruientes) vsque eò reseruata fulmina vibrant. itaque in nassam pertractos, incautosq; Gallos dispellunt ac dissipât. Quo incommodo percussus Rex, dum cognoscit ad extremum castris, vallo & fossa septis, hostem harere decreuisse, nec elici ad dimicationem facile posse, prospicitq; impendere Autumnalem tempestatem (anni tempus perincommodum, & quod

DE REBUS

& quod expedire videbatur) receptui ceci-
 nit. Sed interim direptionibus, incendijsq; cū
 modum nullum imponeret, quacunque duce-
 bat, exercitus; ad Fōtes Somonæ (id oppidum
 ab Sanquintino duobus distat milliaribus)
 13. Cal. Octobris traductus est, ac missus. ipse
 verò, cum equitatus parte, & peditum legiū-
 cula, reliquias miseræ & infelicis Artusiæ per-
 sequi ac peruastare iusso Sanctandrea IIII.
 VIRO. duce, ad Lutetianas delicias se con-
 tulit.

VOLERATVS Mansoueldæus, Brande-
 pyrgica factionis consors & particeps, Henri-
 cum Brunonisuicanum regno iterum detur-
 barat exacto anno. Caterum is, sui repetundi
 occasionem inde aucupans, quod non multò
 antè (vt indicauimus) Albertus Brandepyr-
 gicus, male ad Visurgum pugnasset, instantis
 anni mense Septembri, aliquā multorum Ger-
 manie Antistitum proflasia, & Norimpergi-
 cæ ciuitatis auxilijs subleuatus, postquam ali-
 quid copiarum contraxisset, prope suum Vi-
 cum, in natali auitoꝝ solo, Alberto occurrit,
 excursori. qui (quòd militum numero longè
 esset inferior) denuò profligatus, & in fugam
 est coniectus. interim victori non incruetam
 victo-

victoriam reliquit. cuius insistens vestigijs
Brunonisuicanus fortuna, amissum regnum
facillimè recepit.

Interea dum belli ardor Germaniam, Galli
amq; perfundit, in Angliā pariter tumultua-
tum est hoc fere initio. Mortuo (ut paulò antè
innumimus) Eduardo 6. statim testamenti ta-
bula (quasi Rex adolescentulus illud ipsum chi-
rographo confirmasset, idemq; probassent, ac
obsignassent optimates) à testamentario sup-
ponebantur. quo testamento nescio quàm in-
efficacibus & leuibus adductus rationibus
Rex, Mariam, & Elizabethan sorores germa-
nas exheredarat: & Ioannam, Henrici Sudo-
folchy, filiarum natu maximam, ex paterna
sorore (indirecta affinitate) proneptè, ex asse-
scripserat heredè. ita ut in ipsam Regni possessi-
onè, Catharina ac Maria sorores, post Ioannā,
mitterentur. quæ nuperrime Guilephordo Dio-
deleio, Northumbrici Reguli (eius, qui Regni
administrationem sibi multò antè arrogauerat)
F. in matrimonium fuerat collocata. Vnde
consecrarium fuit, hunc hominem, tanta
auctoritate præditum, multorum machinato-
rem & architectum existisse, quo sic nomen
Regium & primarium ius Angliæ in filiū ali-
quando

DE REBUS

quādo trāsunderentur. Ob id, nēpe, 6. Id. Iul.
 Ioannā illam nurum, vel inuitam nolentemq;
 (quæ cum literis, iudicio, & prudentia præsta-
 ret Herois, iustis adducta rationib. & Regnū,
 quod oneri, non honori sibi futurum animo
 præfagiebat, excipere aperte recusabat, & ar-
 tificiosas soceri subductiones refutabat) ridi-
 culi illius testamenti prætextu, Reginam in
 foro dixit, ac promulgauit. Quæ res initio ru-
 di non modo populo noua, sed etiam (quia te-
 stamentū illud vsq; eò in latebris latuisset, nul-
 la certa lege, centumuiris de eo cognoscendi a-
 dempta potestate) monstrum alere, & iniqua
 omnibus videbatur, hinc continuo mæror pu-
 blicus, hinc cōmurmurationes, & exhibitio-
 nes passim natæ: ea est iustæ rationis efficacia,
 vt supprimi quidem, verum omnino oppri-
 mi nequeat. Interim Maria, spectatæ virtutis
 & excelsi animi Princeps femina, sibi nulla
 in re deesse: quinimmo, vt ita res suas redde-
 ret securiores, ad castrū Framingam, in Aquil-
 lonaris Oceani ora, Norfolkæ ditionis positum
 profecta, Regiū decus, agnatū sibi iure merito
 palā vendicare. id præ se ferre, Reginā se (quo-
 ad eius, tumultuante Regno, fieri potuit) publi-
 ce, per nomenclatorē, nominare. & fidem, o-
 pem,

pem officiaq; subditos reposcere. Quod ut Nor-
 thumber olfacit, ex concitata multitudine de-
 repente exercitū conflat. eum, Londino egres-
 sus, ad hostem (Mariam viraginem) furiosè
 rapit. At cum primum ille extra urbē pedem
 extulit, Consiliarij & proceres Anglicani (qui
 ad eam manserant, & quibus Ioan. Scyphus,
 Imp. legatus, domini voluntatem, ac propen-
 sionem, & quo esset tum animo erga Mariam
 cognatam, præsignificauerat) ob id, quò odo-
 rabantur infinitam multitudinem ad eam
 concurrere, consultò mutarunt vestem. itaq;
 Maria, post detrusam in vincula Ioannam,
 magna præconis voce, 13. Cal. Sextil. ad pry-
 taneum, in Vrbe, summo applausu populi re-
 nuntiatù Regina. nec multis interpositis ho-
 ris iubetur Nortumerlanus, in castris idem
 denunciare ac profiteri. monetur, ut arma
 tēpore deponat. reuocatur ad lenitatem miseri-
 cordiamq; Reginae Mariae. Qui nuntius simul
 atq; in castra est relatus, meliore parte comi-
 tatus prore nata destitutum, reliqua satellitum
 turba ductorem plane deseruit. cui non
 multo post Pratoriana illa cohors (stipatorū
 corporis Eduardi 6.) emerita, quamq; ab vrbe
 discedēs seduxerat, manus inicit apud Canta-
 brigano

DE REBUS

brigam oppidum. Capiuntur unà cum eo filij tres, eius frater, & alia magna nomina. quos omnibus, tanquã per tabellarios in idem Londinum pertractos, Comes Arondeleus, quem admodum ab senatu mandatum receperat, magna voluntate populi, 8. Cal. Sextil. ad ergastulum dedit. Secuto verò quatrìduo, Ioanna pater in vincula itidem est coniectus.

Cal. Sextil. sub posteaquam Maria, magnifico introitus apparatu, Londinum deductibus dominam præpotentibus Angliæ clientelis triumphali pompa, & acclamatione populari, intro recepta est: ab ipso regni exordio ad arcem (quam vulgus turrim appellat) ex consuetudine, accessit. itaq; in possessionem (iniuria præreptam) pedem posuit. Hic, sine mora, captiuorum plures, & in his Nordofolchium illum seniore, Regulũ, quem (uti suo loco est notatum) sibi suspectum, ac filio orbatum, moribundus pater carceribus multauerat: perhumane remisit.

Cal. Octob. solennibus ceremonijs inauguratur Maria ab Optimatibus Britannis octenio prope maior tricenario (non autem quadragenaria, sicut à nonnullis memoriæ est proditum) cum eius natalis inciderit in sextum decimum

decimum annum, idq; Februario, post sesquimillesimum.

Anglia fluctuante, Turcica classis euocata ac Gallicanae, ad infestandum mare Mediterraneum, coniuncta, Corsica bonam partem Liguribus ademit. maxime vero portus nobilioris, Sanbonifacianum, & Sanferentanum occupauit. quae omnia, tanquam bello parta, Franciae Rex sibi vendicabat.

Subposteaquam inaugurata est Maria (recepto more) comitia magna Londini sunt habita. Hic senatus, leges, quas Henrico & Eduardo Regum ultimis, irrogasset, passim contrahenit. speciatim enim uero matrimonium illud regiae matris, legitimum, iustum, ratumq; extitisse censuit, tabulas ea de re rursus fixit, quas superiora consilia suis decretis resifixissent. Sublatum est Britannicum elogium Ecclesiarum. postremo, cum Regina duas dedisset senatus optationes: nimirum, Nubere aut conciuui, aut externo sponso, utri sibi atq; intimis genijs collibuisse, per se ei licere: illud identidem dudum sollicitante Imp. eius F. Philippi caelibis coniugium libentissime optauit. id quod in. A. 1554. Ianuario, missis iccirco in Britanniam amplissimis legatis, puta Ecmondensi,

* D. de Couriers Bel. *Carolo Lalanio, & Ioan. Momoransino* * Curfore, istiusmodi summatim sponcione contractum est ac firmatum.

- ” *Honorum ac dignitatis titulum alterutri inuicem simul participant. imagines inter se mutuo communicant. in administranda Rep. Anglicana operas mutuas tradunt.*
- ” *Philippus Rex ne prauaricator, neu de institutis Britannorum quidquam, nisi senatus consulto, ac plebiscito, immutato.*
- ” *Munera, beneficia, procurationesq; Reipub. solis ciuibus dantur.*
- ” *In consilijs, negotijsq; publicis indigenitalis lingua potior usus esto.*
- ” *Qui foret ex eo coniugio omnium primogenitus filius, is prater auitum, patriumq; regnum, vniuersi Belgij itidem heres esto.*
- ” *Olli vero, si forte Carolus (Philippi F.) priuignus absq; liberis decesserit, ac primis deinceps nepotibus, nullo fine, cuncta generatim patrimonia parentum relinquuntur.*
- ” *Idem iuris, sine intercessione Caroli priuigni, indidem duntaxat nascentibus faeminis, modo aut ex Anglicis, aut ex Belgicis familijs coniugia sibi delegerint, vicissim esto.*
- ” *Si infecunda fato praeierit Maria, Philip-*
pus

pus Regnum Anglicanum abdicato, ac præsumptam opinionem remittito. sin ipse prior moritur, vidua, quamdiu supererit, sponsaliorum nomine, centenùm, vicensimùm mille aureorum (Ducatorum) annua pensio dator.

Ista affinitate coniunctarum nationum, ac semel fœderatarum, mutua amicitia immortales sunt. interim porro Britanni, è terra Casarianorum & Gallorum naufragia spectant.

Contractio igitur matrimonio illo (ut vicissim satis acceptum, datumq; est) Ecomondensis, qui procurationem eius rei susceptam habebat, nuptiarum auspex, nocturno epulo interfuit, sponsumq; absentem, secundum solenneis ceremonias, instar paranymphi, representavit.

Maria verò, dum ètato Heroi desponsata conatur ad Pontificiam formulam Regnum suum denuo conformare: at subditi partim peregrinùm Regem perhorrescunt, partim Pöt. Rom. auctoritatem oculis fugiunt, aurib. respuunt, ac animo aspernantur: fastidio indignitateq; instantium rerum inflata mentes se cõtinerenequiuerunt. Erumpunt è latebris duæ simul grauisimæ cõiurationes, aduersum Reginae ca

DE REBUS

put suscepta, quarum unius Princeps extitit Sudofolchiorum Regulus, qui ob ingrauescentem inualetudinem (solicitante id uxore) precariam missionem acceperat, domiq; latere, tanquam in ergastulo, iussus fuerat. Sed is, simulatq; conualuit, urbem, domumq; relinquens, P. Cairo se coniunxit. ac Varonica in ditione Ioannam filiam (quam captam fuisse antea docuimus) rursus Reginam edixit. alterius conspirationis auctor & caput fuit Thomas Viata, vir equestri dignitate, sed non tam domi, quam militie clarus. Is, cum libertatis publicae, contra peregrinam dominationem, & religionis (qua Eduardo Rege fuisset) defensionem instituto praetexeret, pactiones, societatesq; cum multis conflauit. iccirco, ut contractas ex Chentais municipijs copias, obuius undiq; comitatus auxit ad urbem versus postremo duxit. Cōtra Regina, his tam inopinatis, veris tamen, rumoribus excita, statim milites colligere, instrumenta belli parare ac solerter sibi in impendente necessitate prouidere. & 3. Cal. Feb. agmē peditum, quibus Nordofolchius Regulus praerat, in hostē extrudere. Sed Nordofolchiū vix iter tridui ab urbe progressum, Rocestre, urbanus ille, atq; è plebe col-

be collectus miles, deserit: qui trās fuga, con-
iuratis itidē manus fuerunt, Maria vero, al-
lato isto nuntio, Cal. Febr. Londinū recurrit.
ubi (ante valere iussis, ac domū, certo ac desti-
nato respectu, remissis internuntijs nuptiarū,
quas egregie dissimulabat) conuocata contio-
ne, exquisitis rationibus voluntatē propensio-
nemq; suā erga populum, atq; Rempub. decla-
rat: idque se summatim velle, dicit, quod cun-
ctis aequo bono vertat, atq; expediat. hac gra-
tia, quamlibet concitatam multitudinem sibi
conciliat. itaq; statu urbis composito, ad* Pro-
astia sua (quo loco Anglici Reges fere seſſitant) *Vuest
mona-
sterij
basilicā
vocat
vulgus
& Po-
lyd.
Virg.
ad Thameſis ripam, primo ab urbe miliario,
reuerſit. Tum Viata vesp̄ri ad pontem, urbi
coniunctum, cum signis constitit. cuius præ-
tentato transitu (maxime quod sperabat, ad-
uentu suo, accessug; ad portam, populum illico
in se fore, animatum, ac ciuilem aliquem mo-
tum fuisse cōciturum) cum vana ista spe di-
es complusculos transmisset, decimo lapide,
supra Londinum, Cingestonā præpropere ex-
ercitum traduxit. quo loci, magno tumultu,
incedentē Viatam Pembruchius (is à Regina
stabat) ad circum suburbanum (vulgo D. Ia-
cobi) ut est consecutus, subito adoritur. para-

DE REBUS

Porta
Lud.
vulgo.
*rus ac integer, imparatū ac defatigatum itinere aduersarium. Interim Viata, inita ista pugna, male sibi, ac suis consulens, cum delecta cohorticula excedit: & villam Regiam praeteriens (quod mirum fuit) per medias aduersariorum stationes, ad urbem reuolat, accedit propius ad * portam Ludiam. postulat introitū, pulsat. Sed, qui tum excubabat ad eam custodiā, summo loco natus vir, Gulielmus Auarus, Nordofolchij Reguli frater. subpostquam pulsanti vehementissime minitabatur, exclusam iam urbe Viata exclamauit: Promissis quā dē se stetit, verū socios fidem suam prodidisse. qui ex magna spe deiectus, dū animo perturbato, ad suos (nullo fere labore, absente se, superatos) cōstituit redire, de via tandē intercipitur.*

* Hun-
tingto-
nasPo-
lyd.
Virg.
*Eodem prope temporis puncto, * Otintonas Sudofolchium, vna cum fratre, & affectatoribus, excepto Carro, qui solum vertit, in Franciamq; transmisit, comprehensum, ad carcerem urbanum dedit: & ad necem.*

IIII. Id. Febr. Ioanna illa Sudofolchia, & Dudeleius maritus capitalem pœnam expenderunt. nec multis interpositis diebus, Sudofolchius generi, filiiq; maneis persequitur, ac obtruncatur.

Secuto

Secuto Martio detruduntur in vincula Elizabetha, soror Regia, & Cortinaus affinis, vocati in suspicionem coniurationis. qui (quia culpa vacabant, & Philippo Regi erant acceptissimi) continuo tamen sunt soluti.

Aprili deinceps Viata, securi percussus, in quatuor frustra diffecatur, nec tortoris equuleum euasit Thomas Graius Sudofolchij frater. qui (præter omnium quidem opinionem) decimo quinto die post mēbratim casum Viatam, propalam pœnas capite dedit.

Interea 5. Non. Mart. Ioan. Fredericus Saxo Exelector, Sybillam Menapiam, charissimam cōiugem, fato præeuntem statim est subsequutus. quos, ut in omneis generatim gratiosos, non modo clientes, sed etiam tribules ac vniuersa Germania luxit. itaq; luculentæ sôbolis primus, paternum nomen, regnumq; deinceps prorogauit.

Extremo fere Maio, M. Anton. Tarvisinus, Veneti Senatus princeps, obiit. Cuius in locum Franciscus Venerius, Patricius (supremis in ea Repub. semper muneribus suctus, & ideo summo conciuum honore cultus ac obseruatus) subrogatur.

Iunio secuto Carolus (V. eo nomine, Allobroguna

gum Dux) minimo minus toto regno ab Gal-
lis exutus, ac deturbatus, natura satisfacit:
Emanuele Philiberto instituto herede ex asse,
quem unicum reliquit filium, se multis modis
longe fortunatiorem.

Eo mense, postquam validum ac prapoten-
tem exercitum in Picardia contraxisset Fran-
cia Rex, Rocasorionem Gallum in Artusiam
extrudit (nempe ut eam regionem excursio-
nibus direptionibusq; peruastaret) subindeq;
Mag. Eq. cum robore exercitus in Hannonia
insultare iubet. qui inter Auenam & Landre-
sium instituto itinere, facile expugnatum Ci-
maum incendit. indeque progressus in Trelo-
nem, Aglaiamq; arceis occupatas, easdem fu-
roris faces (quibus biennio ante desflagraue-
rant) inijcit. Hinc Mag. Eq. ut per explora-
torem cognoscit, Mariani presidij exiguita-
tem, nec aspiduum illic esse aut strenuum du-
cem, qui stationem defendat, Sanctandream
IIII. VIRVM, Trib. mil. eo cum parte co-
piarum præmittit, cum ut itinera seruet, tum
ut metatores locum castris idoneum designet
ac capiant. Sanctandreas, quò iussus est, per
ambages, & occultos anfractus viarum, ac
silvæ Arduenna, 9. Calen. Quintil. peruenit.
quem

quem postridie reliquit ut consequitur exercitus: continuo parantur instrumenta oppugnationis. Mariano praeerat tunc temporis Risartes quidam: ceruinus vir, & ignauus. Iste abiicit hastam Rhipsaspis nam cum ad ferendam opem, non modo vicinitas omnis, sed ipsa etiam fundi domina, quaeq; arcem illam suo nomini dedicasset, condidissetq;, respiceret, & per se ita firmum oppidum esset, ut nullo defensore, ac nulla munitione belli, aut tenuiculo apparatus (quorum tamen utcuque satis habebat) usque aliquo, donec auxilia comparuissent, per facile impetum hostium sustineret, modo ne vacillasset in officio praes. praesidiy, praes. praefraete, turpiter, inconsulteq;, ut vix triduum institit Gallus, & primas duntaxat iactauit hastas, his conditionibus prodidit, non reliquit stationem. Vt ipse cum primipilis caperetur: gregarijs autem militibus missio daretur. Sic Chius aliquando olim dominum emit. Cuius victoriae fama incitatus Rex, prid. Cal. Iul. ad castra conuolauit. indeq; cum Marianum praesidijs firmasset, omnibus vireis simul * Giuum admouit. hinc bipertitum exercitum in expeditionem misit. No. Quintil. Bouinum, eis Mosam positum municipium

*Vel
Giua-
cū iux-
ta diale
ctū E-
buroni
cam:

DE REBUS

*tipium perpusillum, Imp. obnoxium, ille ipse
 Rex dum inuadit, simul in finitimū oppidum,
 Dionantum, trans Mosam situm, Eburonica
 iurisdictionis, insultauit, cum reliqua parte
 copiarum Ambarrus. Bouinum fulmine con-
 quassatum, militum incurſu occupatur, inui-
 cta adhuc turri, cum multis arcibus cōparan-
 da. quō se receperant Hispaniensis cohorticula
 reliquia. qua indidem, nisi honesta conditio-
 ne, deturbari nequiuērūt. Ambarrus (q̄ inter-
 ea instrumenta omnia oppugnationis parauerat)
 arcem Dionantinā, è colle, oppido impen-
 dentē, licet illinc tormētis exagitat, & simul,
 Bouino capto, hinc geminat ac conduplicat
 tempestatē fulminum Rex: itaq; vno & eodem
 temporis puncto, obsessis negotiū vndiq; faces-
 situr: obduratur tamen vsq; eo pertinaciter.
 quippe quòd naturali situ firma in primis arx
 esset, itcirco difficilior eius indicabatur expu-
 gnatio. Ea propter etiam Galli, cum maceria
 parum, diuturno fulminis iactu, collisum re-
 perissent, irruptionē tamen ferociter tentaſ-
 sent, à defensoribus Caesarianis fortiter repel-
 lebantur. Sed dū deliberato instant hostes, dū
 longe plura tormēta in pluteis disponunt, quo
 sic tandem murum effringant iterentq; inter-
 missam oppugnationē, oppidani arcis ruinam
 metuen-*

metuentes (quæ capta nec incolumis fore se,
 nec intra propugnacula consistere posse, præspi-
 ciebat, tum ne extrema subirent pericula, nec
 incitatum hostis spiritum longiore obstinatione
 animorum irritarent) ad æquabilem pacem,
 nisi eam militum perturbasset furor, descende-
 runt. , Omnibus, nempe oppidanis lucis usu-
 ra daretur. nec ubi foeminarum castitas per stu-
 pra victoris violaretur. intacta atque integra
 cuius civium sua res esset. denique, ne usurpatum
 oppidum flamma vastaretur. Cæterum, quia Am-
 barrus dedititiam Dionantum Gallicano præ-
 sidio implevisset, mercenarij Teutonij, suspicio-
 ne fraudis & iniuriæ, dum arbitrantur dun-
 taxat Gallis prædã (ut interdum defraudare mi-
 lites suo lucro Tribuni solent) illam reservari,
 protinus arma corripunt: efferatis animis ad
 oppidum concurrunt: idque summa imman-
 tate, perperam reclamantibus Tribunis, di-
 ripiunt. Deinde, cum continuato violenti
 fulminis impetu arcis ingentem ruinam edi-
 disse Rex, Germani postulant initio colloqui-
 um, ac subinde ita cum hoste de pacti sunt:
 „ Ut tradita arce, militibus esset integrum gla-
 dio & pugiunculo accinctis, una cum impe-
 dimentis, egredi. Hic tamen, cum unus oc-
 clamaret audacter; Iulianus Romerius Cel-
 tiber,

DE REBUS

tiber, cohortis Vernaculae praef. & incaute pertinaciterq; conditionem respueret, disceptaretq;, capitur. statim igitur Dionantina arx à fundamentis, Bouiniana verò specula à solo subuertitur.

Contractas interea magna celeritate mediocreis copias, & cum praef. Augustali, Allobroge, in hostem praemissas, Imp. et si nò optimè habebat, Gonzaga, & Ioann. Baptista Castaldo, & Vernacula nobilitate comitatus, ut subinde est consecutus, cum suspicaretur eò vèturum fuisse Regem Gallum, prope Namur,

* Iam-
blacum
quidā.
nos vul
gi vocē
(Giblo
ur) imi
tati su-
mus.

* Giueloam castris cepit, locum apprimè opportunum, & Mosa ac Sabi fluminibus circumfusum. Id simulatq; olfacit Rex, nempe modò iter, quò constituisset, ab Imp. cuius die in diem aufererēt copiae, esse interseptum: vel satius, recognoscit cōmeatus sui inopiam, relicto Namure, retro quidem deflectit. sed mediam Hānoniam ferro flammāq; infestat. ac tandem Bincium, Marianas delicias, occupat ex improviso. Vbi, & quòd pessime oderat illam Principem (alteram Bellonam) cuius iussu Picardia incendijs & depopulationibus multoties fuisset peruastata, ac speciatim, in contemptum amplitudinis ac magnificentiae

Gallica-

Gallicana, Folembrium (Villa Regia) prope
 inuitis militibus, qui operosa fabricæ ratio-
 nem habendam esse causabantur, combustum,
 taliter ut sanaret vulnus iniuriæ, animum
 furori Rex submittit: nulli admodum propi-
 tius, interim perodiosa fœminæ (Mariæ) per-
 tinaciter infensus. Crudelis enim victor, cum
 ne à publicis quidem bonis sociæ manus absti-
 nerent, priuatam fortunam inimicissimæ vi-
 raginis sic decerpebat, ut suis ipse manib. plan-
 tas lectissimas reuelleret, stirpes nobilissimas
 refecaret, & fruges exquisitissimas amputa-
 ret. quod deliciarum genus Franciscus pater
 in beneficij & honorarij muneris loco cognatæ
 aliquando donauisset. inde verò habitum im-
 manitatis conseruandæ animo, Bincio propin-
 quum, Marianum illud prædiũ amplissimum
 (vulgò est Marianus mons) incendio & rui-
 na defœdauit. id quod, ad arcis similitudinẽ,
 ipsa illa Regina memoriæ dicauerat, Gratijs
 consecrauerat, ex suo nomine condiderat, sua-
 uitate odorum, qui efflantur è floribus, plan-
 tarum elegantia, deliciarum venustate ac le-
 pore, omni deniq. apparatu hortensi studiosis-
 simè excoluerat, ac refererat: ita ut Mariano
 illo luco, Dianæ dignissimo, nihil secundũ Bel-

ga ad eam usq; tempestatē habuerint. inicit deinceps ardētēis faces in affabre factam arcē Rusculum: qā eius fundi dominus, Rullus, tribuleis, Morinos, Rhemos, ac alios excursionibus, atq; incendijs non semel afflixisset. postremo, cū depopulationibus, ac direptionib. coloniarum, modum non imponeret, & Bellouacorum antiquissimam sedem, per transennam occupasset ac incendiasset; apud Fanum* Inuidie (Samarobrina vicinum, id est, municipium) octiduum desidet. vel, ut paulisper ab itineris labore fessum exercitum reficeret ac recrearet, vel, (ita ipse iaciebat) ut cū Imp. acie decertaret. Eo octiduo obducto, cæpto instās, pergit in Artusiā, ac nouissimè Renteium obsidet oppidum. Hoc loci demū Imp. cōtractis viribus auctus, Gallum insectari atq; exagitare deliberat. Qui Gallus in eam expeditio nem, & nouam munitionem, & apparatus belli ampliorem, ut ex amnēsi tribu, & Somon. & vicinis municipijs cōparauit, duab. simul ex partibus fulminare, ac tonare incipit. idcirco Imp. etsi instabat, postremò eo audacia processit, ut inter utraq; castra, sola conuallis interiaceret. Sed cum ne tūc quidem Gallus tormentorum tempestatem remitteret, quin magna

muro-

* Crepa
corium
vulgo,
siue
Crene-
coriū.

*murorum ruina adita defensores continenter
 urgeret; Imp. vehemētissimè stomachari, mi-
 nimè cunētandum dicere, fulguratori impe-
 rare, vt leuo iāctū fulminis obsessis Renteianis
 significet, ad ferendam opē, & dispellendā ob-
 sidionē se meditatū venisse: ac sua presentia,
 propugnatores cōfirmare voluisse. tūc cōtinuū
 veri Imper. officium pręstare, excelsō animo
 exercitum instruere, & (quālibet illud ipsum
 Trib. melior pars dissuaderet) iācta alea extre-
 mam dimicationem velle subire, ac tētare. Ob
 id expeditam Hispanorum peditum manū in
 vicinum lucum (cognomento Gulielmi) quia
 ad disponenda subsidia idoneum fore iudica-
 bat, pręmittere: vt indidē saltuarię custodię
 Gallicanę deturbarentur, vel ne ex ea parte
 insidijs hostiū circumretiretur. Quod vt est
 cōsecutus Imp. (qui cū robore exercitus victo-
 riā apparentē psequēbatur) derepēte occurrit
 hostis. Guisanus frontem cum parte copiarum
 deligit, atq; adoritur. Nemurs aut, & Taben-
 na, ab latere incursant. Committitur ingens
 & atrox pręlium. quo, etsi hostili stratagemate
 circumuento cornu, Casariani simul spiculiū
 dirigere, simulq; hastam declinare cogebātur,
 tanta virtute & alacritate initio certarūt, vt*

DE REBUS

perturbatis ordinib. Gallos dispelleret, praestite nobilitate vel cocisa, vel vulnerata, qua ingrauescentis pugna iugum praecise sustinebat. Guisanus tamen, vir in bello apprime expertus & promptus, uno temporis puncto, dissipatos suos colligere, & Abumalo fratri coniunctus (q. vniuersum equitatum leuis armaturae adducebat) vacillanteis confirmare: itaq. omnem vim in ora atq. oculos instantium Casarianorum conuertere, ac iteratum praelium redintegrare, tanta diritate, & pertinacia, vt Tormentophori illi Germani equites, instar torrentis, deducto undecumq. sulco, diffueret: cui confusione hoc accessit deinceps incommodi: Fusi dissipatiq. velites isti, dum insistentium Gallorum spicula euitare student, sociorum aciem, atq. ordines tangunt, ac perturbant. Ambarrus idem simul equitum cataphractorum alam Hispaniensi illi legiuncula (quam initio saltum occupasse diximus) dum vna equitum turma laborantibus suis suppetias ire nituntur, obicit ac opponit. cuius equitatus Gallici vim cum sustinere non possent, in saltum, unde exsilierant, perfligati, dispersiq. reuolarunt Hispani. Postremo, cum aspirarent ad victoriae laudem Galli, & inclinanteis Casarianos urgeret, horri-

horribili fulmine (eo reseruato) tacti, pedem
 retulerūt. itaq^{ue}, vt in proximos colleis partim
 euaserunt, partim in fugā se cōtecerunt ptur-
 bat a aciei cohortes, Imp. ad signa, ac castra re-
 dire iussas recollegit copias: impēdēte iā nocte,
 quæ certamen illud diremit. vbi Gallorum, nō
 amplius CCCC. Casarianorum vero sesqui
 altera parte plures sunt interfecti. quorum ic
 circo iniquior fuit fortuna, quod militaria
 aliquot signa, & apparatus bellici parum ami-
 serint. Stetit porro istius conuersationis glo-
 ria (etiam testimonio hostis, qui cum prælium
 commissum est) virtute equitatus Gallicani,
 & fortitudine Aquitanorū peditum. Ea pro-
 pter Rex in concione collaudatis militibus,
 largitiones maximas facere, multis equestrē
 dignitatem conferre: & in his Tabennam,
 quo ornatus erat, è collo detractatorque in su-
 premi beneficij atque gratia loco, honorare;
 atque earatione, sodalem Regalem, Michæ-
 litica religioni candidatum, creare. Contra
 vero docuit Casarianorum casus, aut euentus
 prælypotius, Tormentophoros illos, modo su-
 bito hastatorum equitum incurſu circumue-
 niantur paruo aut nulli vſui in stataria pugna
 esse. Velitum est id genus, haud ita pridem in-

DE REBUS

uentum, ac institutum à Teutonibus: hi reliquis
 leuis armaturæ equitibus non vsq; adeo sunt
 dissimiles, nisi quòd illi hastis, pro spiculis uti-
 tur; hi aut fulmine armantur. quorū pleriq;
 præter thoracem, loricam, galeam, præter pu-
 gionem, stylum, macheram, malleum, aliæque
 ferramenta, sena, multi septena, nonnulli octe-
 na tormenta etiam insuper, palmorum duum
 plus minus longa, embatere per pusillo cicercu-
 læ magnitudine, in ephippijs, in cingulis, o-
 creisue circumgestant, atq; in bello maxime,
 consimilibus è fistulis ferreis, sulphurato pul-
 uere, modico infuso, nec non pyrithe, ad eliciē-
 dum ignem, artificio subtili, in cylindrū cha-
 lybeum qui versatur motu contrario, digitis
 impacto, impressas glandulas plumbeas, ad si-
 militudinē grandinis violentiæ, in aduersos
 hosteis incredibili fragore torquent, ac retor-
 quent. quib. ex sua quæq; dialecto Europææ na-
 tiones varia itidē dāt nomina. Hesperijs sunt
 Σι Αρσφοροί, à ferramentorum telorumq; co-
 pia, ceu Ferrati. Galli verò per onomatopæ-
 iam Sclopetarios vocāt. Latine fortassis Clau-
 diani fulguratores, à crebri fulminis iactu, di-
 ci poterunt. vel semigræce (quo nos utimur
 vocabulo) Τορμητόφωρι. Vernacule præterea
 hic

hic audiūt, Pulli, ab ephestrium, ac armorum
 vernice oblitorum colore. alibi nominantur
 Brunonisuicani, à quibus originem traxisse
 videntur. Vt cunque est. Vni fortuna succum-
 bunt, ni aut imparatos, improvidosque celeri-
 tate opprimas, aut deuotione aut pertinacia
 semel turbatos, obruas. id quod Renteiana in
 pugna contigit. in cuius militia descriptione,
 vti re noua, posteritatis in gratiam, paulo diu-
 tius, prater institutum forte, inhaesimus. No-
 cte, pro ludium fatalis pugnae secuta, perstabat
 tur vtrinque sub signis, ac in armis. Postridie
 verò, dum intermissam pridie oppugnationē
 persequitur Gallorum Rex, & fulminat vehe-
 mentius, nuntius malorum praepropere aduo-
 lauit: renūtians, male suos in Etruria pugna-
 se, atq; à Casarianis suos, profligatosq; esse. quo
 tristissimo rumore percussus, maxime quòd
 frumenti inopia exercitus laboraret, non au-
 sus ultra se fortuna cōmittere, cū primum in
 tanta hostis vicinitate id fieri potuit, receptui
 canere, ac Monstrulum traductas copias Rex
 mittere. Postea aliquanto, Imp. qui castra mo-
 uentem hostem nō curabat insequi, missionem
 pariter militibus exauctoratis dedit, & ad
 regiam Bruxellanam, à diuturnis, & cōtinuis

DE REBUS

bellis semel conquiescendi causa, reuertit.

Per insignis illa Gallorum clades Martiana istiusmodi fuit. P. Strozza, ut cum ingenti exsulum Florentinorum comitatu, sub lilijs multos ante Senense bellum annos, stipendia meruisset, propalam iaciebat, ac vociferabatur, patriæ libertatis procuratione. Iccirco ab Senatibus, se isti probabilitati offerentib. dicitur Dictator, ab Gallo autem, quod recētissimas victorias Belgicas nihil non & ambiebat, & quodammodo colligabat, vicarius Italiæ datur. Iste igitur cū illi afflictæ reip. sedulam operam posuisset, tandē ex territorio Mirandulano, & ex transmarina Gallia numerosum exercitum conflauerat, summa profecto instituti constantia. In fatalem istam funestamq; sibi expeditionem præterea germanus eius frater (quem Itali vulgo Primatem Capuanum vocitarunt) ex Melita vsq; & nauis, & auxilia adduxit. vel vltro, fraternum amorem Gallicanis anteponens iniurijs, quibus im merito afficiebatur, magna Gallorum ingratitudine; cū egregia huius Trierarchæ officia, in Franciam, summis beneficijs fuerint compensanda. qui, quod ad liberandam patriam itidem respiciebat, dum expugnatum ab se

Scarli-

*Scarlinum animose innuadit, in ipso victoria
 puncto, tormento ictus derepente obijt. Con-
 tra Florentinorum Regulus (cuius id maxime
 intererat) sub posteaquam Imp. in litteris de-
 monstrasset, qualis iste motus esset, quorsum
 spectaret, quidq; indidem consecuturum ali-
 quando olim fuerit, in tempore occurratur,
 magna industria rebus suis, sibiq; prospicere,
 maiore celeritate negotium omne conficere,
 summo cōsilio in necessitate providere, tribus
 armare, vireis denique contrahere. cui manus
 fuerunt ex Insubribus, ab Neapoli, & Casari-
 anis clientelis euocata copia. quibus omnibus,
 pro Imp. & rep. Florentina, præerat Marinia-
 nus, vir acerrimus. Ab Gallis vero, & Sena-
 tibus stabat (vt innuimus) P. Strozza, nihi-
 lominus nesciens belli. quod cum aliquo vsque
 pari contentione duces duxissent, ac iam illi
 duo iusti copiosique exercitus opes vniuersæ
 Etruria deprimerent, & internecionem sibi
 mutuo minarentur; post multa leuia, & exiti-
 osa certamina ad extremum 4. Non. Sextil.
 manus inter se conseruerunt, in limite ipso, &
 consinijs soli Florentini, ac Senatis: ad eam
 conuallem, quæ inter Martianum, Lucinia-
 num, ac Foianum media relinquitur. Sed bre-*

uis admodum fuit illa dimicatio. quippe Galliani milites, post primum telorum iactū funduntur, deserunt ordines, dissipantur, prostiganturq; ab Mariniano. Non hic valuit imperium, non presentia, nō exemplum ducis, qui non modo inclinanteis Gallos, fœderatosq; ad praelium retrahere conabatur, sed etiam iugum instantis fortunæ solus prope sustinebat: ita ut minimum absuerit, quin ipse in pugna iniquissima aut opprimeretur, aut uiuus caperetur. qua demum excedens, re desperatissima, Lucinianum primò se subtraxit, duabus glandibus plumbeis ictus. indeq; statim ad Alcinoui montem, ut curaretur, est tractus. Euaferunt itidem ex eo conflictu, inter ceteros Rubeus, P. Strozze frater, Iulianus Medices, Ioan. Baptista Altouitus, & Alexander Saluiatus, cum aliqua Florentinorum manu. Ginus Caponius autem illic confoditur. aliquando ante uero grauissimè vulnerati fuerāt, Thaddeus, Trib. mil. & Albertus Delbenes. quorū postremum inslictae plagæ dolor consumpsit. Eo pacto uictoriam, de Strozzeis reportatam, Fortuna renouauit Cosmi Herois fortunatissimi, qui cum ante annos septemdecim patrem prostigatum Kal. Augusti, cepisset; iam tum
 postri-

postridie modo dictarum Kalendarum, filios
 itidem vicit, ac contudit. itaq; gloriam suam
 auxit, & regnum miris modis firmavit, ac
 stabilivit.

Philippus interea Hispanice iuuentutis
 Princeps, quo sic sponsioni suæ faceret satis, post-
 quam 17. Kalend. Sextil. ab Callicorum por-
 tu, Iuliobriga, instructissimam nauium Li-
 burnicarum classem soluisset; idoneam tempe-
 statē nactus Austro afflante, quatrduo (ver-
 tēte tum se commodum anno, ex quo regnum
 inierat Maria) ab Hispania, in opposita An-
 glia portum Antonam appulit. vnde domi-
 num, delecta nobilitatis comitatu stipatum,
 Hispaniensium clientelarū capita Vincestram
 illico quā honorificentissime deduxerant:
 quo loci, decimo nempe ab Antonitanis mil-
 liario, non minore letitia aduentum adopta-
 tissimum sponsi Britannia sponsa, quā acces-
 sus Solis terram letificat, expectabat. & sine
 mora, nuncupata antē Hymenæo vota ad a-
 ram, datis inuicem simul, iunctisq; dextris,
 Philippus & Maria soluerunt, die fasto, ac au-
 spicato, scilicet D. Iacobo dicato, quem tute-
 laris numinis in loco, præ ceteris Diuis
 omnibus, vniuersa Hispania iam pri-
 dem re-

DE REBUS

dem recolit. Consumuntur itaq; magna Par-
 nymphorum voluntate, epulis saliaribus, tri-
 pudio, & id genus alijs, magnifico sane appa-
 ratu vera nuptia. & coniugium humana con-
 iunctione, post diurnas, nocturnasq; delecta-
 tiones, firmatur. Genialibus hisce diebus Re-
 ctor Neapoleos, & publici consilij in ea ciuita-
 te auctor, ac moderator, iussu Imp. ac nomine
 delegate prouinciae in verba Philippi iurat &
 eum Hierosolymitarij regni insignibus induit
 ac graui oratione concludit, Ornamentis hu-
 iuscemodi filium ornatum, patrem, aequabili
 coniugio Regem Regina coniungere voluisse.
 Et, ne quid aut ad extremam hilaritatem,
 aut satis acceptionem Anglorum desiderari
 posse videretur: aliquanto post, ad cumulum
 augefcentis letitiae, Insubricus itidem domi-
 natus, paterna renuntiatione, Philippo Regi
 accessit. Subposteaquam connexos nuptijs,
 ludisque dies complureis, Rex & Regina spon-
 si (quod aiunt) vitam egissent; Vinestra simul
 profecti, coniunctis iam opibus, ac superbissi-
 mo cum Hispanica, tum Anglica nobilitatis
 comitatu fortunati, (quod vtraque natio &
 emulatione gloriae inter se contendebat) pom-
 pa splendidissima, & incredibili luxu, 14.
 Kalend.

Kalend. Septemb. Londinum tanquam in Regiam, introierunt. Vbi secuto Nouembri, in amplissimo ac frequentissimo Senatu id aperte concluditur; Vt omnium ordinum consensu ac cōcordia, eodem admittatur recipiatūque Reginaldus Polus Anglus, Purpuratus: & internuntium Pontificium (qua de re eò ierat Legatus) in Britannis agat. Polus igitur, successiuis diebus, condicōto solenni sacrificio, Hilaria vndique instituere, infinito ludorum, ceremoniarumq; apparatus, non ad urbem modo, verum etiam in vniuersa Britānia ritum religionis Catholicae & patrum Romanorum seruari oportere ex libris ritualibus, in concione populo declarare. qui populus nouis iterum distentus legibus Pont. Rom. desita officia deferebat: & aduersus eius sanctitates, reuerentiam publice exhibebat. ita vt Anglicanae religionis translatio, Romam certis nuntijs allata (reconciliato tum luculento regno) publici gaudij manifesta causa esset. id quod cum maximi faceret Pont. Rom. matri Magnae sacris indictis ad Pantheon, & delubra reliqua Diuūm (infinita penè ac innumerabilia, quae tunc suffimentis taliter fumabant, vt aperta istius hilaritatis indicia redolerent) & Taurilibus,

DE REBVS

vilibus, Agonalibus, Celetarum decursionibus, venatione, alijsq; id genus ludicris, denique vespertinis nocturnisq; ignibus, ac pyrobolis, quorum flamma inter nubis coruscabat, & tonitru ex mole Hadriani vetustissima procul contorto: quo iactu cælum propè contremuit: abundè & competentè est demonstratum.

*Secuto Decēbri Brisaces Gallus IIII. VIR. & Trib. mil. Hibernam, firmam Taurinorum stationem, Durie amni impendentem magna virtute vt occupauit, rem eximiam & minime momentariam fecit. quippe ea ciuitas ianua sibi visa est: qua effracta & reuulsa, tota patebat iam Gallis Italia. quo claustro capto, oppidum Biella, quod septem inde distat miliaribus, continuo, vt signa hostis conspexit, voluntariam obtulit deditiōem. postea aliquanto, * Fanum Iacobi communiendum tanquam oraculo monitus, curat. non exile est illud municipiū eodem solo. nam (vt ostendimus) magno istud propugnaculum vsui Gallic subinde exstitit.*

*Sant
Iago
apud
vulgū.

1555. IN. A. 1555. (qui propter multas rerum mutationes, ac nouitates memorabilis est, ac insignis) mense Martio opera Saluazonis, viri nobilis,

nobilis, occuparunt Galli Casale, spaciosam civitatem, partim astu, partim vi, ex iurisdictione Mantuana. in cuius usurpatione, eo gravius damnum fecerunt Casariani, quod inquilinus, non dominus, tanquam mutato civitatis statu, victis leges imponeret, & magistratum tractaret.

15. Kalend. April. Regia sobolis quintus & postremus, Hercules nascitur. Andegavensium Regulus designatus.

X. Commemorarum Kal. opprimit paucis dieculis, brevis, subitusq; morbus Iulium 3. Pont. Rom. hominem alioqui litteratum, ad quavis munera & officia natum, interim negligentem, & voluptatibus oppidò circumplicatum. Cuius in locum, occultorum de eo honore suffragiorum renuntiatione, Marcellum Ceruinum, collega Purpurati 4. Id. Aprilis suffecerunt, genere ac patria Tuscum. Politiano monte oriundum, & Imp. coetaneum. qui (etsi per se non ignorabat, & prae-monebatur, longinqui temporis periclitatione atque usu observatum & vetustum haberi; antecessores, qui post susceptam illam prerogativam dignitatem gentilitium nomen retinissent, brevi postea in fata concessisse, & iccirco

DE REBUS

Et siccirco rogabatur ab aliquam multis, ne id committeret, quod ad vitæ periculum attineret) nihilominus secum constitit, nomen permutare noluit, & Marcellus alter dici voluit. Sed minime fefellit augurium, quippe diebus non amplius viginti duobus, ut Pontificatum inijt, omnino superstes, Kal. Maijs ab fluctationibus densiorum humorum, à capite in vitæ sedem cor, pulmonemque illabētium, simul suffocatus, simul atq; feбри vehementissimā iactatus, morti occubuit, quālibet proletarius quidam scriptor veneno sublatum arioletur. Permolestus multis huius viri subitus interitus existit, propter eruditionem singularem, & mentis intentionem probabilem. maximè quòd sperabatur omnēis reip. partēis intentis oculis velle intueri: in melius formare Rom. curiam: indidem, ceu à capite, morbum medullitū depellere, atq; ita vitiositatem reliqui corporis sanare, decreuisse.

XI. Kalend. Maias, Senates offuscati fame (postquam Casarianorum & Florentinorum hornotina longiorem obsidionem fortiter tolerassent) ad extremum vinci se passi sunt, & dederunt manus, ex conuentu Imper. & eius nomine, tanquam expeditionis consorti, & parti-

participi, Florentinae reip. Duci. qui rectorem moderatoremq; ex sua tribu dedit ita civitati dedit. Vbi singularis fauor amicorum optime cauit Barptolemao Caualcanti exsuli Florentino, honeste nato, & virtute summa prestanti viro, ut corpore effugeret.

Circa id temporis in Hispania humana vita curriculum absoluit Ioanna Aragonia, Imp. Car. V. mater. quam praenimia doloris acerbitate, post obitum Philippi, coniugis charissimi, mania quadam semel correptam fuisse aiunt. interim tamen quamdiu superauit, licet valetudinis vitio melancholica diceretur, summae rei cōsors & particeps mansit. & (quasi respub. amborum voluntate iuxta ac communi auspicio gereretur) in actis, in scriptis publicis & priuatis, in diplomatis deniq; alijs ciuilibus negotijs parem cum filio honorem consecuta est mater, titulum Reginae, Herae ac Dominae retinuit. ex qua non modo Europa dextans (puta, Hispania, Neapolis, Sicilia, & innumerae aliae prouinciae, ac tributaria regna) sed etiam quadrantaria portio vniuersi orbis, amplissima profecto hereditas, obuenit, America nimirum illa, priscis Romanis incognita mundi pars, ab Americo Vespu-

DE REBUS

elo Florentino, Cosmographices peritissimòs sic cognominata.

X. Kal. Iun. (quo die Christi cælum ascendentis immensam maiestatem, Christiana recolebat memoria) assumitur, ascenditque ad Pötificatum Ioan. Petrus (vulgo antea Theatinus) ex illustri familia Cerasarum, Neapoliq; ortus, iam decrepitu senex, vnde octoginta annorum. qui deposito natalitio nomine, Paulus IIII. deinceps est appellatus.

Sesquimensē post deditam Senam in maritima eius municipia insultarunt victores duo exercitus, Casarianorum scilicet & Florentinorum, & ante omnia Hercules portum petierunt. quā stationem delecta militia copiosa manu firmatam, P. Strozza defendendam initio susceperat. Sed is, cum ob urgentissimas causas aliò euocatus, cū sola triremi post exiguam temporis moram indidem esset egressus (etsi redire quidem cogitabat) pessulum ostio obditum reperit. nam, vt suburbanas munitiones, & moles, quæ arcium & propugnaculorum loco contra insultus hostium erant oppositæ atque obiectæ, aduersi fulminis tempestas ex defensoribus extorsit: nullo ferè labore subierunt in portum optatum milites, &

Hercu-

Herculeo animo Heraclidas superarunt, cum non vulgari laude summatim omnium, particulatim verò singulari decore Chiappini Vitellij Trib. mil. quem non auctorem tantum, verum etiam perfectorem gloriosi facinoris existisse constat: quamlibet summarius fuerit istius expeditionis princeps Marinianus. Quo confecto negotio, siquidem naues Gallicanae, praclusa illa statione, cunctis ora inferae portibus excludebatur, integra demum ac perfecta de Senatibus est reportata victoria.

Inssu Phi. Regis, transmissus interea in Italiam, rerum Italicarum procurator Dalua, militum delectum habuit. & facillima conquisitione ingentem exercitum in togata Gallia ac Taurinis confluxit. quem simulatq; recensuit, Quintili Vlpianum, longa obsidione Gallorum extenuatum praesidium, noua munitione belli, & comatu firmavit, ac refecit. Inde autem (tanquam in auspicio primae & inchoatae virtutis exsultans) statim cum ipso Sextili, sub Fanum Iacobi, saepe nominatum oppidum castra quidem posuit. sed eadem post obductas circiter tres dierum hebdomades, cum fulmina perperam vibrasset in caelum,

& explorator manifestò retulisset, in campis
 versari hostem, instare & appropinquare: ma-
 ximè quod iuuentutem haberet partim aesti-
 uis caloribus, partim laboribus consumptam,
 ac pessimè affectam, tum accepto rerum detri-
 mento incredibili, & multò minus honori con-
 sulens suo, mouit. Hic Galli, corona obsidio-
 nali non contenti, quinimmo elati facilitate
 istius victoriae, conuersis signis, Vlpianum re-
 petunt, instant, urgent, tonitru horribili con-
 cutiunt, agunt vineas, & cuniculos, moliu-
 tur omnem oppugnationis modum. istiusmo-
 di labore transmittunt vigintiquatuor dierum
 curriculum. Obdurant interim obsessi contra
 machinationes hostis viriliter. Sed cum præ-
 tentata iterum atq; iterum irruptione, ma-
 gna animorum ferocia ac diritate, in defenso-
 res insultassent Galli: nec porro mutatis sub-
 inde ordinibus, ac vicissim incurfando, aut
 in vallum ascendere, aut propugnatores ex sta-
 tionibus ac muris deturbare possent: & tota
 iam castra, instructa acie, obstinato presidio
 vim ac siccas intentarent: 10. Kal. Septemb. ad
 pacationes tandem laboribus diuturnis fracti
 Vlpianenses descenderunt. Cuius victoriae laus
 militum contentione & pertinacia stetit. in-
 signia

signia verò reportauit Abumalus Regulus. qua auctore tantum non suscepta est illa expeditio sed etiam perfecta. Is deinceps, vt Vlpianum mœnibus nudauit & arcem funditus euertit, Moncaluum, tormentis ferocissimè conuasatum, compositione obtinuit, ac cõmuniuuit.

Sextili præterea nauali pugna horrenda in primis & oppidò admirabili contenderunt ad angustias Britannici Oceani Casariani cum Gallis, qua pugna non classis classis, vt fert consuetudo belli, commissa est; sed Gallicanæ bellicæ naues, onerarias nauiculariorum, mercatorumq; Belgarum inuasere, hoc fere initio. Renauigabant hi blando Zephyro tunc forte ab Hispania in patriam, trahentes secum agmen Battauicarum corbitarum, nauicis omnino vicenas binas, peregrinis mercibus refertas. Id ubi exploratè resciscunt Galli, qui in illo suo Septemtrionali litore paratas nauicis in aqua semper habent, dromones vndeiginti & catafropia sex instruunt, ac implent militum, ac nauiculariorum delectu, eo consilio, vt questuosam illam mercaturam interuertant, & corbitas tardigradas diripiant. Quæ simulatque conspectæ sunt, non amittunt tempus Galli, attollunt cantū nauticum,

DE REBUS

* Dónce
rum
Polyd.

tubas, cristas, animos prædæ inhianteis. itaq;
 paululū supra * Dobrā, qui portus est Anglica-
 nus, tardiuscule ad nauigantib. Belgis occur-
 runt. Contra Belgæ ludificationē Gallorū pro-
 spicientes (maximè quòd nauiculatores illi,
 nullo non tempore, præsertim belli instructif-
 simas naucis, constras, & ad omnia pericula
 comparatas habent) in defensionem sunt illi-
 co ingressi, memores etiamnum fraudis & in-
 iuria Baropoliniana. qua exacto quadriennio
 conciuēs ac socy grauissimum damnum fecif-
 sent. Adpellunt propius Galli, quàm celerrimè
 quidem id nauarchorum scientia in marinis
 illis fluctibus fieri potuit, ut, quia militum
 numero præstabant, cum primum manus
 confererent cum imparatis, & inimici fulmi-
 nis tempestatem subterfugerent. At Belgæ in-
 terim nullo in loco officium deserere, quin si-
 bi & ipsi prouidere, tormenta promptissimè
 vibrare, & qua iaculādi peritia, ac multitudi-
 ne ceteras antecellunt nationes, fulmina spar-
 gere. & incredibili uolentia in Gallicanam
 classē torquere. Deducitur nihilominus res
 illico ad exitiosum utrisq; prælium, Gallis usq;
 eò adnitentibus, qua confertiores esse hostes
 uidebantur, ut ex tota agmine Belgicarū na-
 uium,

rium, 15. manibus ferreis, uncis ac ferramentis attractas, cum suis colligatas retinerent. volebant enim cominus pugnam instituere, studio pertinaciâq; vincendi. interim prouectâ paululû reliqua Belgarû naues, fulmina crebro iactabant. Tum demum venit in certamen, quo non horribilius nec formidolosius aliud à multis seculis, in illo mari institutum fuisse, in promptu est. nam quamuis Galli nauium & conuectorû numero ualebât, sine comparatione, Belgis erant naues ex antiquissima apparatus naualis cura & consuetudine, Gallicanis cum altitudine latitudineq; longe maiores, & structura vastiores firmissimæ. unde ceu ex Liburnis aphracta, nauigio- laque hostium commodè despiciebant, & tanquam ex turribus, tabulatisue inferiorem hostem tonitru, pyrobolis, & quouis armorum genere arcebant acriter, ac infestabant. æquiore nimirum loco positi, quod eminentia transtrorum tegerentur: eoq; modo iaculis aut spiculis hostium difficiliter transuerberaretur, & aduersariorum telorû iactus facilius euitarent. quorum tanta fuit uirtus & constantia, ut non modo pauci contra multos obdurarent, sed etiam continuato toleratôque

DE REBVS

atrocissimo illo ac periculosissimo conflictu, ab
 nona eius diei hora antemeridiana vsq; ad ter-
 tiam postmeridianam (eæ sunt hora omnino
 sex, calculo transalpinorum horologiorũ exæ-
 quata) Galli pugnando fessi, & dire lacerati
 digitos sustollerent, ac pugnae cessationem fla-
 gitarent. Atqui in tanto animorum furore,
 in tanto armorum strepitu, denique in tanta
 rerum omnium perturbatione ac confusione,
 audientiam ipsa sibi, vt vt utrisq; necessaria,
 Gallorum intempestiua petitio non fecit, ne-
 dum exaudita est à Belgis, nec quid sibi hostis
 vellet, in maximis illis crepitibus fragoribus-
 que tonitruum intelligentibus, nec se ipsos
 exaudientibus. id autem demirati hostes, tan-
 dem quod consultissimum habuerunt, fecere.
 in suarum nauium vela ignem vltro iniecere
 non consulto, sed inconsideratissime. quib. de-
 flagrantibus, metu perterritos Belgas pericu-
 li, & incendiorum vicinitate, protinus suas
 naueis subtracturos, rem suam acturos, & ne-
 cessitati locum facturos fuisse, ariolabantur.
 Ceterum multo alius contrà, atque ipsi desti-
 nassent, exstitit euentus, temeritati Gallica-
 nae respondens. quæ cum sibi, tum hosti pericu-
 lum naufragij imprudenter creauit. quippe
 cum

cum naues permistè ita colligatæ & ferramētus cōnexæ essent, ut vix disiungi ac solui possent: flamma voluntarij fatalisq; ignis (quem cum armamentorum nauticorum materia, tum aëris aestiui siccitas, & ventus ingrauescens haud obscurè alebant) derrepente latius diffusa, quàm nollent Galli, ex velis in antennis, in malos, in rudenteis, in proras ac puppeis, in carinas, transtra, foros, deniq; in meliorem partem colligatarum nauium, scintillarum resperione penetravit: ita ut cunctis aque opus fuerit & pugna excedere, & voracissimo incendio occurrere. At cum immensa illa volatici ignis vorago remedium omne superaret, in mare se conuectores dare, ac proinde, uti quaque proxime erat obuia, ad integras naueis promiscue ac communiter confugere, nullo respectu partium, nec ab ullo, propter instantium miseriarum & arumnarum commiserationem, vicissim prohiberi. Quæ res nouam & consideratione dignam victoriam (tam sunt incerti ac ancipites præ ceteris mortalium rebus, bellorum exitus) Gallis attulit. quorum uti maior numerus in nauibus Gallicanis antè fuisset, ita etiam post naufragium, in Belgarum naueis, multò plureis

DE REBUS

transnatasse verisimillimum est. Cui ipsi occasione inseruientes Galli, circumspecta paucitate nauiculariorum Belgarū, ad ingenium redeunt, se mutuo cohortati, inuadunt vitatores. & ubi spes salutis vix superfuerat, inde opima spolia referunt. Usurpant naueis quinq;, in quas casu trāsfugerant, & vectores capiunt, atque abducunt. Atque hic vniuersæ illius pugnae naualis crudelissima finis fuit. Vna prætoria ex Gallica classe depressa, merga, est. Sex naues incendio inexpiabili de-
 deflagarunt. sicut ex Belgicis totidem. Cadaverum vero numerus longe dispar existit. Belge socios nauicularios circiter CCC. Galli amplius mille, & in his præf. classis amiserunt. Dirum profecto & immane spectaculum.

Circa id fere temporis Henricus Nauarræ Rex, princeps singulari bonitate, & pacis studiosus fatum cœausit, cui in reliquias fortunarum ac regni, (quod eius meliorem partem vsque ab anno supra sesquimillesimum duodecimo, Ferdinandus Aragonum Rex, is, qui primus Hispaniensium Regum, τὸ Καθολικὸν nomen assumpsit, præoccupauerat) Vendomius successit, ex dote uxoria, æsuis heres.

Secuti Septembris initio, Philip. Rex, ex Britannia Flandriam, Brabantiamq; transmittens, patrem reuisit. qui, cum non optime haberet, & imbecilla corporis valetudine confluctaretur, vel fortassis rerum terrestrium fastidio, videretur sibi ob precipitatam aetatem, fasceis Imperij, dominationisq; iugum diutius tolerare non posse. de vniuersa abdicatione tacite prudenterq; secum cogitans, hoc initio constituta Comitiorum maximorum die, est usus. 8. Kalend. Nouemb. Philip-pum F. * Augustalium sodalium Principem dilucide, idque mane, dixit. Praclarum hoc sodalitium, ad archetypum imitationemq; Geodeonis illius Ephraimita, ante annos centum duodetriginta, Brugis, ciuitate Pleuosiiorum amoenissima, suis in nuptijs primum instituit ac Insula, deinceps secuto fere biennio perfecit Philippus (cognomento Bonus) Aeduo-
 rum Burgundiorumue Dux, ea lege & conditione: Ut, quotquot ad illum equestrem ordinem assumerentur, religione Christiana, tanquam indissolubili vinculo obstricti, fraternam quadam bencvolentia, & vero amore, sese mutuo prosequerentur. Nec eorum plures essent, quam vnus & triginta. omnes amplif-
 simo

* Equi-
 tes seu
 milites
 potius
 aurei
 velleris
 vulgo

DE REBUS

ſimo loco nati, rebus clare geſtis perinſignes, ſpectata virtute, nulla generis macula, nulla turpitudinis nota, nulla denique fama exiſtimationiſq; reprehensione, quibus præeſſe voluit directum heredem adiungens eodem viros ſingulari dignitate quatuor, Aſſeſſores nimirum duos, Quæſtorē candidatum, & Scribarum principem, præf. ararij, & armorum Regem. Cæterum collegium iſtud Carol. V. anno ſexto decimo ætatis ſuæ, in Regia Bruxellana uſque ad quinquaginta unum adauxit. quod eo fecit, quia videbat res Burgundicas uno ſeculo longe anguſtiſſimas euaiſſe, nō indecorum, immo neceſſarium prope iudicauit amplificato iã honore Aedua dignitatis, amplitudinis, maiestatis, non ſuos clientes modo, ſed etiam fœderatos amicos, & ſocios ſupernumerarios (quia omneis per ſe ampliores eſſe volebat) ampliare, itaque multis nominibus equeſtrem illum ordinem creſcere. Sed vt ad inſtitutum, vnde breui digreſſiuncula declinauimus, redeat oratio, poſt meridiem eius diei, in ampliſſima curia, ac frequentiſſimo Senatu, eo de industria vndiq; cōuocato, Imp. Philippum F. aperta renuntiatione, vniuerſi Belgij inſtituit heredem, coram ſorore Ma-

ria,

ria, Belgarum Moderatrice, coram sodalibus Augustalibus, ac Magistratu municipali. quã solennem caremoniam, vt notatu dignam, & commemorabilem paulo subtilius describere collibuit. Subposteaquam igitur amplissimus ille coijt in augustam domum Senatus, Imper. pone sequẽte filio, sorore, Allobroge, & assidua nobilitate stipatus, in atrium maius aula accedit, peripetasmatis, atq; nouis exhedrys instructissima. quò loci ubi primus in solium ascendit, reliquo subinde comitatui, & perfectissimis imaginibus imperat assessionem. Hic mox surgens Bruxellas, regni Consiliarius, ac pro Imp. orator, hac summam thesi, ornate ac grauitè dixit, Imperatoriam maiestatem tot exantlatis laboribus fractam, & increbescente corporis inualetudine afflictam, toleranda diutius tanta rerum moli imparem: Hispaniẽse regnum, quietis causa (quòd illum aërem clementiorem Belgico iudicaret) velle aliquando reuisere: iccirco deliberato insistere, ac Philippo F. Britannorum regno recens aucto, hereditatem Belgicam generatim in manus tradere. existere eum iam etate firma, habilem, aptumq; ad suscipiendam administrationem, atq; eo iudicio præditum, vt facile ex

le ex equo & bono remp. gerere, subiectis parere, & superbos debellare queat. Quae cum dixisset orator, Imp. ipse conserte, contexteq; interceptum axioma assumpsit, & membracula (qua indices capitaq; sola eorum, qua in Senatum referre statuerat, continebat) longinquo morbo affectam memoriam adiuuans, res omneis ab se gestas, à septimodecimo adolescentiae anno, quo Hispaniam primum adiit, ceu rationario descriptas, & in his itinera, expeditiones, labores pro rep. (ut afferebat) susceptos, toleratosq; non solum proposuit, atque à capite, quod aiunt, ad calcem repetijt, verum etiam auditoribus, Senatuque probauit. Deinde cum nonnulla eorum recolligeret, qua pro se dixisset orator, verisimillimam suam praesumptionem istiusmodi ratione confirmauit, Coactum se necessitate, filio prouinciam illam delegare, cum, qua consueuerit vigilantia, eam amplius regere nequeat. postremo conclusit; Non esse theatrum ullum virtuti, conscientia maius. ea comites se praclare sustentare, ac consolari. Porro se forte, quod factum nollet, vsquam transuersum digitum à regula discesserit, id errati praeter voluntatem quidem suam, & incuria, im-

pruden-

prudentiaq; humana admissum esse, fateri,
 ideo veniam deprecari: Deinde sublato in cæ-
 lum vultu, Dei Opt. Max. numen implorare,
 obtestariq;, eodemq; submisso, Filium orare,
 ut eius molestia gratitudine compensentur.
 Itaque sinem extrema adlocutioni ut impo-
 suit Imp. lenem exclamatiuiculam lacrymis
 terminauit. Quo factum est, ut tota concio,
 propter teneritatem ac mollitiem in lamentis
 ac eiulatione iacuerit, donec assurgens Philip-
 Rex, atque ad patris pedes, in genua voluta-
 tus, ita reddidit; Indignum se tanto munere
 esse. quandoquidem vero Imperatoria maie-
 stati sic videatur, ac ita insideat animo patris
 immortalæ ei habere gratias, & ultra dela-
 tam prouincia administrationem, domina-
 tionemq; non grauate suscipere, quin immo po-
 siturum se eam operam Belgio, ut iure patrio,
 magna omnium ordinum voluntate, & aui-
 ta equitate gubernetur. idque non inanibus
 conceptis Verbis, sed re ipsa, amorem, propen-
 sionemq; suam, erga eum populum velle omni-
 bus testificata esse. Deinde post hoc pronuntia-
 tum, ad vniuersam concionem, pau-
 lulum à patre, conuerso ore, Gallice sub-
 texuit hoc fere sensu: Quam vellem (in-
 quit)

DE REBUS

quit) P.C. in me esset profectior huius prouin-
 cialis vestra lingua notitia, quo sic vobis, &
 quo in vos sum animo, quo affectu, qua volun-
 tate, demostrem. At postquam id negotij meae
 ruditati paulo molestius est, quam vt pro meo
 erga vos desiderio, vestra attentioni, cupidi-
 tatiq; P.C. fiat satis, significatam meam bene-
 uolentiam vobis pro me, expeditius est decla-
 raturus, aduocatus Atrebatum Antistes. qui
 sine mora iussa exequens, rem ipsam, qua Phi-
 lippus fuisset exorsus, ampla, grauiq; oratione
 pertexuit. A Perenotho vero subinde in pedes
 erectus Iacobus Masius, iuris valde peritus, &
 Consilijs Regi, nec non eloquens vir, pro S.P.
 2. Belg. (quos vnus exprimebat) hunc fere
 in modum respondit, Nequaquam fugere Im-
 peratoriam maiestatem, quam officiosos, quam
 promptos, quamq; fideleis vsque habuerit Bel-
 gas: iccirco non leuiter modo admirari ciuita-
 tem vniuersam, sed etiam valde perturbari,
 se turbulentissima rep. certissimo & veterrimo
 patrocinio priuari. Postquam tamen ita
 & collibitum Imp. & eius commodum sit: sub-
 leuari, firmari, recreariq; se plurimum presi-
 dio, auctoritateq; charissimi filij, ac ter inclyti
 Regis. cui, licet diuturno bello depressa, nullo
 neq;

neq^q, loco neq^q, tempore est defutura. quin pa-
 trono (Philippo) clientes erūt (S. P. Q. Belg.)
 undecung^q, officiosissimi: nec enim pro eo un-
 quam aut rei familiaris, aut priuata vite pe-
 riculum subire addubitabunt. Tum honestis-
 sime exsurgens Augusta soror, exhibita ad-
 uersus fratrem reuerentia, hoc prope sensu est
 locuta: Tota quidem mente in hanc curam
 semper incubuisse se, ut delegata sibi prouin-
 cia, ad eam normam conformaretur, guberna-
 returq^q, qua cum fratri, tū reip. maxime com-
 modari posset. quod ipsum si minus, quam vel-
 let Augu. frater, fortasse praestiterit, orare
 obnixè se, istius incuria veniam. Quam mo-
 destissimā Mariae satisfactionem, ut cum in-
 clinato vultu, & dextra iactu accipere se si-
 gnificauit Imp. conuersa ad Senatum, eodem
 fere stylo, ac gestu oris, causam suā publice com-
 mendauit. Hic iterū assurgēs Masius, S. P. Q.
 Belg. verbis, dilaudata, & ad cælū euectā do-
 mina (quod sumam diligentiam in remp. con-
 tulisset) quam maximas gratias egit. Atque
 ita Senatus dimissus est. Solennis autem ca-
 remonia, & religiosa renuntiationis forma
 in acta, & publicas tabulas referuntur.
 qua omnia chirographo firmat & obsignat
 R sigillo

DE REBUS

figillo Augustali subinde Imperator inuictissimus ac gloriosissimus.

PHILIPPVS verò consobrinum Allobrogem, ex Emanuelis, Lusitanorum Regis filia, Belgaram Dictatorem constituit.

Paucis ab hinc diebus Imp. proposito instans, Philippum F. in curia itidem Bruxellana, coram vicarijs, rectoribusque provinciarum, quales sunt Praetores, Quaestores, à secretis, & alijs, reliquijs honorum atque hereditatis cumulate ditavit, & transmarinis regnis honoravit: puta Hispania, Sicilia, Sardinia, Balearibus insulis, America, & noui orbis dominatu, denique possessione longe amplificauit earum summam regionum omnium, quae sibi vel fidem tribuissent, vel tributum contulissent: annuam duntaxat pensionem quotidianis reseruans necessitatibus, qua cum se, tum fidelissimum comitatum ad paucissimos redactum, sustentaret. Nec solum, ante fatalem illam suam in Hispaniam profectiorem, Imp. (vt memorie quidam prodiderunt) fratrem Vicarium reliquit Imperij, sed etiam fasces, ac iugum reip. tanquam caelum fessus integro imposuit Athlas Herculi. atq; ob id ei, quemadmodum inauguratio proxime secuta docuit,

docuit, titulum, sceptrum, & insignia Imperatoria, velut multo ante designato successori, simul in manus tradidit, ac concessit (ut ipsius verbis utamur) perinde ac si ex hac vita discessisset. In hunc sane modum rem deliberatam perfecit constantissimus Imp. & se cōmunerum honore supremo, summo etiam curarum onere exoneravit: Monarchia studiū ultro abijciens. Quod Imp. Caf. Carol. V. P. F. Augu. (Herois tanta & amplitudine & potētia) memorabile factum, in tempore instanti in præterito & in consequenti, præfecto eo magis est considerandum, quòd à tot seculis, vsq; ab Lothario, Augustorum, id Christianorum fecit nemo. Christianorum (inquam) nemo. quippe Amurathes Turcus haud ita pridem dominationes, vel tyrannidis Constantinopolitana summam Mahumeto filio itidem renunciauit.

CAROLO V. rē publicā & priuatā suo sponte, ut indicauimus, abdicāte, fama p̄ vniuersam Europā ingens cōtrariū opinionū mare statim effudit. Speciatim porro ex ratiocinatione vulgari, due oriebantur quæstiones. Prima, quānā præcisè ratione ad-

ductus, altera, num etiam consilio ac prudenter illud ipsum fecisset, nec ne. Priori causa longinqua & ingrauescens imbecillitas corporis, indignatio animi, & fastidium offensionis Gallicanae, vel felicitatis potius, & integrae adhuc fortunae cura, ac id genus alia pratexebantur. Secunda thesis in disceptationem altercationemq; venit publicam. Assumebant enim uero quidam, imprudenter sane inconsulteq; sibi factum uideri, patrem, filio nullo usu rerum, nedum etate firma, ceu tironi rudiusculo, infestissimi belli negotium dare, seque assucto onere, in imparem tantae moli iuuenem pro suis exonerare. maxime quo tempore exhaustum esset ararium, & aris alieni plurimum relictum: quo iudicabant fieri vix posse, ut aequalis uetusq; gratia Caroli V. conseruaretur, modo ne noua etiam Philippi variaretur. Contra excipiebant, obijciebantq; alij, Carolum V. à corpore ita esse affectum, ut non modo pro rogandi Magistratus, sed etiam uitae certam spem omnem abiecerit: iccirco, cum filium haberet ad reip. gubernacula aptum ac habilem, & uiridi etate, optime commodasse rebus suis. Atque hanc postremam sententiam eorum, qui rerum statum cognouissent, experientia temporis

temporis confirmavit. quippe breue extitit pa-
tri vitæ curriculum. & filius nihil non præcla-
re gessit: itaq; diuersarum opinionum commen-
ta certus deleuit dies.

IN. A. 1556. postquam ab iterato, redinte- 1556.
gratoq; bello, nec Pont. Iulij 3. nec Britannicæ
Heroidis intercessio, bellatores duos, mutuo p-
tinaciter infensos, nostros illos Europæ Heroas
ad pacem retrahere vlla ratione quiuerit: tan-
dem diuturnis laboribus fracti, vel quòd reip.
naufragium ex terra intuebantur, concordi-
am magno animorum desiderio, reconciliatio-
nemq; ambo anquirebant. Cum porro missi
vtrinq; ea de re legati, à Casarianis, Carolus
Lalanius Hannoniæ Præf. & à Gallis, Gaspar
Castalio præf. lit. & ora marit. summo loco
nati, & equestri dignitate, scrupulum odiosa-
rum cõtrouersiarum eximere nequissent, nec
pacem plane constituere: id saltẽ confecerunt,
vt Non. Februar. apud Vacculam, Samaro-
brinis finitimum municipium, quinquenna-
les induciæ fierent. vt sibi vsq; eò retinerent,
quidquid alterutrius iurisdictionis, exacto
bello, vel Casariani vel Galli vsurpassent. Ea
porro conuenta, fide publica ac iureiurando
firmata, secundum solennem promulgatio-

DE REBUS

nem, rata exstiteret. sic ut uterq; pacatorū sua
vicissim parteis eadem stipulatione alligaret.

Mense Martio grandis & aspectu horribi-
lis cometa ad multos dies cælo herentis super-
stitiosa visio, mortaleis plureis, ut vulgo vsu
venit, deterruit. quem simulatq; Carolus V.
cōspexit, falsus opinione humana, his (inquit)
indicijs me mea fata vocant.

1556
Circa id temporis patefacta detectaq; est
ingens coniuratio aduersus Britannicam Re-
ginam suscepta ac conflata. cuius fuerūt Prin-
cipes hi: Henricus Dudelcius, Vdal. Trib. mill.
& Frogemarto. qui cum ad opē Gallicanam re-
spicerent, profitebantur ciuile & intestinum
bellum, ad internecionem Hera, se fuisse ma-
chinatos. quorum postremi duo, ut consilia
sodalitatis prodidit cōscius facinoris, vir ple-
beius, cum Peccane herulo, Daniele, & Stan-
tone comprehensi, conuictiq; maiestatis, capi-
te pœnas expenderunt. Vnus elapsus fuga Du-
delcius, vnā cum satellitum cohorticula, in
Galliam transmisit.

Ineunte Iunio in fata concessit Franciscus
Venerius, Senatus Veneti Princeps, vir for-
tis & spectatus. ad quem, etiānum rempub.
tractantem, crebri & non belli de eorumores,
sed

sed susurrationses duntaxat veniebant. con-
 scindebatur enim uero leuitate populari, quod
 eo Principe ciuitas victus difficultate labo-
 rasset, itaque sponsioni illi tergemina (quam
 præ cæteris, dum Principatum ineunt noui
 duces, faciunt) non steterisset. Illa est. Vt in ciui-
 tate sanctus iustitia honor cõscructur. Vt un-
 dique pax existat. & nec ubi procuratio desit
 frumentaria, aut annonæ. Sed falsam istam
 vulgi opinionem, & famam maculam tantum
 non subinde summa sua integritate & inno-
 centia diluit, sed gratiam, auctoritatẽmque,
 qua apud omnes in uniuersum valebat, se-
 pulcro secum intulit. Venerio successit dein-
 ceptus, suffragijs Senatorum creatus, Laurẽtius
 Priulus Patricius, vir æque circumspẽctus ac
 prudens.

Illo ipso mense edidit vno partu duas simul
 filiolas Franciæ Regina. quarum vni ob con-
 tinenteis præteritorum annorum victorias,
 superbum Victoriæ nomen fortunati parentes
 dederunt. altera Ioanna est nominata. quæ
 ambæ vitam arcto temporis puncto conclusẽ-
 runt, sicuti breuissimum etiam fuit victoria-
 rum Gallicanarum curriculum.

Secuto Septembri Belgis semel valedictõ,

DE REBUS

utraque sorore Leonora & Maria comitatus, una cum instructissima classe Liburnarum ex Cimbrorum Insula in Hispania, secundo Austro trās mittens Eximp. Carolus V. & sedato compositoq; animo institutū persequens, non sine admiratione omnium mortalium, priuatim deinceps vixit, solus fere latuit, septisq; Justinis se conclusit. Ea, octauo ab Placentia lapide, nō amplius, Catulonensi in regione, proxime Scarandilā municipium, absunt, luculentissima Anachoretarum claustra.

Pace interim multo ante procurata, firmata, stabilitaq; Parmensium Regulus, non solum in gratiam Philippi redijt, sed etiam insigni liberalitate regia Placentiam, (excepta arce, quam vsque aliquo reseruare sibi voluit) una cum vniuerso territorio recepit.

Sed nescio quibus de causis, speciatim autem, ob vsurpatum Palicanum, & deturbatum de statu M. Antonium Columnam, tum temporis inter Pont. & Philippum, bellum est conflatum, ob nō sinistram suspicionem nouarum rerum, quas moliri Roma ferebatur. Ea propter Dalua, Philippicarum copiarum dux, ut 12. peditum millia, & sesquimille equites Cumanos in hostem duxit, prima incurfatione Frusi-

ne Frusinonē, Verulas, Terracinam, Anagninam, ac deinceps Tybur, vicum Varium, Algidum, Mapalia, & multa alia oppida occupavit. inde ad oram maritimi Latij deflectens, ostia Tiberina obsedit. quæ, cū initio nec tormentis expugnare, nec irruptione militari capere potuisset, ad extremum tamen deditioe obtinuit. qui nuntius Romam allatus, timore ac trepidatione totam urbem perfudit. Verum Dalua tempore occurrit P. Strozza. qui una cum Carafa Purpurato, Romam accelerante, missu Regis Franciæ, cū duūm millium Aquitanorum peditum expedito delectu afflicte urbi suppetias ibat. qui simulatq; auxiliariam manum urbanis copijs coniunxit, quas Palicanensium Regulus præpropere conscripserat, non modo Philippici exercitus insolentiam, ac progressus repressit, verū etiam ad comعات angustias hostem adduxit, interseptis itineribus, quibus vitæ adminicula subuehi consueuerant: ita ut, non inconsulte quadraginta dierum inducias pactus Dalua, & missione militibus data, postremo Neapolim reuolarit. itaq; in extremo induciarū spiritu, recuperata nullo labore possessione sua, Pont. cura, sollicitudine, ac impendenti periculo soluitur.

1857.

IN. A. 1557. sub posteaquam Gallus, cum Pont. & Ferrario (quem suum in Italia Dictatorem esse volebat) fœdus contraxit ac sodalitatem, cum ut Neapolim inuaderet, & Mediolanum tentaret, iteratum bellum ultro citroque redintegrauit, ac Philippum terram marique inimicum cepit, quasi Pontificum patrocinium tueri vellet. Traduxit ob id in Italiam legiones duas ex Celtis Guisanus Regulus, puta peditum duodena, equitum vero bina millia. qui, cum per Insubrum agros iter faceret, ab illa gente non nihil prouocatione lacesitus, Valentium hostiliter expugnauit. in Ticini ripa, ac Mediolanensi ditioe situm oppidum illud, naturalem ac legitimum agnoscit dominum. interim Philippi fœderatus est populus. Usurpato autem Valentio, ad omnem casum, tanquam prouidentia quadam, presidium firmissimum imposuit. Smul vero, quo fere tempore officiosam Philippo Italiam Guisanus infestabat, Artusiorum ditio excursionibus Gallorum vastatur. quippe circa Epiphaniis, alienissimo hiemis tempore, ut Duacum, subornatis instructisque velitibus, perperam tentauit, hostis ab inani spe in furorem versus, Leasam, medium inter Insubram &

lam & Atrebatum ciuitatem, municipium
 uicepit, diripuit ac incendit. unde abacta in
 numerabili prada, & multos dies in ea regio-
 ne turpissime perbacchatus, in Picardiam sub-
 inde repedauit. atque ita quinquennales illa
 inducia, quas solenni uoto factas pactasq; an-
 te diximus, non toto uertente anno rescin-
 duntur. iccirco altercatum etiam uulgo est, ac
 disceptatum acerrime: uter Regum, periurio
 pactiorem religiosam uiolasset. Rationaba-
 tur pro sua quisque gentis gloria. alter alteri-
 us factum probabat, uel improbat: prout
 erga alterutrum erat animatus. Ceterum,
 quia Gallus exercitum in Italiam transfini-
 serat, quia Valentinis, Insubrum socijs, leuif-
 sime irritatus, vim intulerat, quia Catus-
 cas ex insidijs sollicitauerat, Lensam expugna-
 tam, direptamq; combusserat, Artusiam flam-
 ma ferroq; uastauerat: denique prior laceffe-
 rat, ac cum telo fuerat, priusquam à Philippo,
 non modo instrumenta belli parata non fuis-
 sent, sed ne aperte quidem perturbata com-
 positionis indicium ullum uspiam appa-
 ruisset: Postquam facta rerum presentium
 cum insequentibus comparatione, ec-
 quid occulte hostis non hostis machinare-

DE REBUS

retur, temporis usu compertum est, & exitus pugna vniuersa, ac discrimina rerum Gallicanarum docuerunt, collatis litigatorum causis (vel iusto Dei iudicio) sani, & neutrius partis arbitri, de prouocatore sententiam tulerunt. Composita, constitutaq; semel rep. quidquam agi per vim, nulla antecedente iniuria, minime ciuile, urbanumq; esse iudicantes.

Mense Martio Philippus ex Pleumosius, uxoris inuisenda causa, in Britanniam traiecit: partim ut eius gentis animos in veterrimum ac communem hostem concitaret, inflammaretq; indignitate rerum, partim ut pecuniaria ope abs Regina coniuge adiuuaretur.

Interea secuto Aprili, aperto Marte, ac vi armorum, Valsenariam, & Chariolum, Taurinorum oppida, nec exigua, nec ad res gerendas incommoda, dum expugnant Galli, diuersa ex parte in Samniteis insultauit Guisannus, eo consilio, ut Neapolim aliquando inuaderet: mora impatiens, cum multum temporis in Flaminia obduxisset, & Pont. magnificas pollicitationes inter casa (quod dicitur) & porrecta expectasset. qui cum irruptione militari Campulum occupasset, militiq; diripiendum

piendum dedisset, Ciuitatulam continuo ob-
 sedit. in colle id est situm oppidum. quò cū de-
 lecto fortissimorum militum presidio Sfortia
 Sanctastorus, vir domi militiæq; clarus, pro-
 pugna de eius stationis causa, est introgressus.
 id quod tanta contentione & virtute defen-
 dit, contra tormetorum tempestatem, & Gal-
 lorum insultus, ut post transmissas treis, mo-
 nade amplius, dierum hebdomates, desperata
 expugnatione Guisanus, non minore accepto
 rerum detrimento, quàm nominis dedecore,
 castra mouerit, & ad vasa conclamarit, simul
 atq; olfecit, instare Daluam, & cum instructo
 exercitu Sanctastoro suppetias ire. multa que-
 stus de Pont. quòd nec pacta auxilia, nec mu-
 nitionem necessariam (sicuti receperat) tem-
 pore submisisset. itaque Galli subinde in Latio
 castra posuerunt. Sic contra, multas ob cau-
 sas, ac particulatim ob virtutem ac sagacita-
 tem ducis, nec nõ alacritatem summam, pro-
 pensionem, ac studia Neapolitanorum ad suos
 lares, patriamq; defendendam, Gallicus ille
 conatus irritus exstitit, cum parua aut nulla
 gloria auspiciis, aut laude manuum.

Philippo interea, quem trimestri fere ante
 è Belgio in Angliam transmississe diximus, id
 solici-

DE REBUS

solicitante, & se in familiaritatem S. P. Q. Brit. studiose insinuante, 7. Id. Jun. Gallis bellum terra, mariq; Britannii itidem indixerunt.

Eodem mense, Ioannes Lusitanorum Rex Vssippone extremum vite mortalis diem clausit, quinquagenarius, postquam illud regnum annos tricenos quinos administrasset: Princeps singulari benignitate, pietate, in omnibus gratiosus. successorē habuit Sebastianum trimulum infantem, nepotem puta, ac posthumum. quam sobolem unicam, primæ ætatis F. Ioannes reliquit.

Secuto Quintili Philippus urgente bello, ad suos Belgas transiens, & coniugem interea in Britannia relinquere, & militem, imperatoremq; agere exercitus, compellitur.

Sub id temporis item Florentina reip. Duci Senam, vna cum municipijs omnibus, quæ in fide officioque eatenus retinebantur, compensationis in loco, & ratione sumptuum, quos Senensi bello fecisset, excepto Herculis portu, & Orbitula, liberalissimè concessit. pollicens etiam in super eidem reliquam eam ditionem, cum primum in suam potestatem redegisset. ea tamen lege & conditione, ut Populinatum herulo sua possessio restituatur. quemadmodum

dam pro re nata prestitit Florentinus, ex con-
uentu nihilominus, illius ditionis aliquid sibi
referuans. itaq, tunc temporis Senatis domina-
tionis titulo est amplificatus.

In illud ipsum tempus incidit, ut in uni-
uerso Belgio annona ingrauesceret, ac extrema
frumenti caritas ad aliquam multas dierum heb-
domades persisteret. iccirco vero anxium vul-
gus, (cum iam fames, qua necessitate nullum
est aliud malum intolerabilius, homines sti-
mularet) solito concitatus promiscue ac cre-
bro motum aliquem, periculum, discrimen ci-
uitatibus comminabatur. Procurabatur in-
terim, quoad eius fieri, comportariq, poterat
vndecumq, ciuibus frumentum per curatores
præf. que annona sedulo ac diligenter designa-
bantur tesseræ viritim. Sed multo angustior
erat delargitio, quam ut immani hominum
bulimia sufficeret. Inclinabat igitur iam pla-
neres ad seditionem, & subtumultuabatur pas-
sim multitudo popularis, per se alioqui, ad cur-
sum præceps. Hic porro, tanquam ex inopinato,
Deus apparuit. In Bathauorum insulam appu-
lere C. C. simul corbitæ, plenæ frumeto, tritico,
siligine, ex Dacia, & Orientali Germania Ocea-
nea. itaq, numen cæleste peculiari quodam be-
neficio

DE REBUS

neficio multas miserorum mortalium myriades vitæ reseruauit. Quo factum est, ut importato tanto commeatu, & florescente messe, sicut ante defecerat, ita tunc segetum copia luxuriesq; esset. & fortassis perissochoregia amplior à saculo nulla illic fuit. quippe horrea omnia, quæ paulo ante vacua exhaustaque erant, humanis alimentis postmodum redundabant.

Philippus interea, dum nimia quædam confidentia, propè dicam temeritate, Galli, neglecta patria, alienum appetunt regnum, & ad Neapolim, Mediolanumq; (vti diximus) simul aspirant, summopere gnauiterq; contendebat, ex propinquo Belgio in Franciam: quo sic hostium audaciam frangeret. Ob id, sub posteaquam Belgarum suorum iustum exercitum comparasset, & Teutonum auxiliarias copias Epistalmate euocasset, iactabat de industria expeditionem Rhemensem. & particulatim Mosoream nominabat Essuorum ciuitatem inimicam, in Mosæ ripa sitam. Cuius rumusculi credulitate nimia cum non minimum percellerentur commouerenturq; Galli, Mosareates fratres, & Rhemos socios, vicinosq; diligenter communierunt, interim citiorem

riorem Picardiam neglexerunt. Quae ipsa occasione Philippus, eò, quò maxime intendebat, facile peruenit. Comperto enim, Sanguintinum, Veromanduorum Augustam, quo praesidere speciebat, per exiguo praesidio teneri, Marianum versus exercitum (cui pro Rege praerat consobrinus Allobrox) emittit. qui triduum ad illud oppidum intra primum lapidem moratus, extrudit interim equitum turmas, & expeditorum peditum cohorteis, ut Recorium tentarent Gallicanum municipium, inter Mosaream & Marianum medium. Interueniunt interea euocati Teutonim milites, usque eo expectati. hi ut comparuerunt inuaditur magna celeritate Guisa. ad eam pernoctatur. Postridie verò ante lucem, diluculo equitatu omni praemisso, 4. Non Sextil. ex improviso totum deinde robur exercitus, Sanguintinum mouit. Circa quam urbem, loco per metatores castris delecto, suburbano occupato, nec non propugnaculo flumentano, quod erat in aduersa ripa Sabis non exiguum, potius Allobrox, pluteis dispositis, tormentisq; admotis obsidionem adornauit. Quam rem odoratus eius prouincia Praet. Halmerotes, illico sex equitum turmas accersit, grauis ar-

*matura treis leuis totidem, ac peditum signa
 quina. quib. copiolis stipatus acer, animosusq;
 Gallus, se fortuna commisit. cumque tribu-
 leis vix dū vrgeri recentissima obsidione in-
 tellexisset, noctu ad obsessos transuolauit. cum
 tertia parte cataphractorum equitum, & pe-
 ditibus ducentis quinquaginta. Reliquum e-
 quitatum, ac omnē ferè peditatum, partim
 animorum defectio, partim disciplina mili-
 taris confusio ab vrbe, focysq; seclusit. Situs au-
 tem eius est istiusmodi. Qua in Septemtriones
 spectat, alluitur flumine Sabi, & Cameracum
 Imperij fœderatam ciuitatem, nono indidem
 milliario, habet. A meridie vero forum distat,
 quinq; non amplius milliariibus. Ab ortu San-
 quintino obiecta est Guisa, pari fere itineris
 interuallo. Occasum versus est Perona, ad Sa-
 bim itidem posita, septem remota milliari-
 bus. tria aq; Gallicani municipij oppida.*

*Nec est vrbs illa quidē exigua, aut imbellis.
 Veruntamen opinionem eius firmitatis deminuit
 fulminum (quibus hac ferrea tempestas
 utitur) iactus ac violentia. Aliquanto vero
 posteaquā eo loci castrametatus est Allobrox,
 nititur è Perona egressus cum signis 15. Dan-
 dolotus Gallus nobilissimus, obsessis suppeti-
 as ire.*

esire. qui caute sollicitèq; perrimatus ambages, & anfractus viarum, num qua in laborantem stationem peruadere posset, simulatq; in Burgundiorum venit conspectum, nulla ferè molestia, profligatus tertiam signorum partem amittit. Sed quia hic in Burgundiorum mentionem incidimus, praefari semel libet, eo nomine posthac Philippicas copias, partem sue accipi à nobis quos ipsos hactenus Casarianos (Car. 5. Imperatore) appellauimus. Philippus enim uero ex abauia ab antiquissima Aeduorum prosapia oriundus Maximiliani Austriada 1. eo nomine Imp. abnepos legitur. cui Maximiliano, olim aliquando Maria Caroli illius Fortis, nouissimi omnium eius gentis, Reguli, sola haeres ac filia nupsit. unde posteris, Ducatu illo, & meliore parte Belgij in se deuoluta, Austriada nomen idem participant, & titulum Regni adhuc seruant: imo priscis Aedua familia legibus etiamnum utuntur, ac uiuunt.

Nec uero latebat Gallorum Regem, quam parum praesidij in obsessam iam urbe esset, praeter illam supernumerariam manum, quam paulo ante Halmerotes casu introduxisset. quini-
mo uidebat eò rem esse deductam, modo laborantibus auxiliari uellet, toto exercitu opus esse.

nec enim aliter vrgeri hostem, castra oppugnari, obsidionemq; dispelli posse. Eapropter Mag. Eq. Gallicanorum, utcunque instructus & paratus, delecto comitatu stipatus, alium simulans, & ignotam personam hominis mutuatus, 6. Id. Sextil. castra Philippica diligentissime explorat, situm statumque eorum undique curiosissime peruestigat. qui postquam comperit, equitatum omnem in citeriore amnis ripa consistere, & trans Sabim paucas admodum dispositas esse peditum stationes, consilium rei gerendae ac spem bonam cepit. ita ut Halmerotes, cui suam deliberationem, de introducendo subsidio, aperuerat, perfossa nocturno labore cloaca, (qua clanculum ad urbem transcurrerent socij, & ea ratione hostem fallerent) aduentum auxiliorum auidissime expectaret. Biduo igitur postquam sagacissime odoratus esset, ecquid in castris ageret hostis, (qui dies D. Laurentio erat dicatus) adduxit copias omneis Mag. Eq. puta 16. circiter millia peditum, equitum vero quatuor una cum tormentis quindecim ad destinatum insidijs locum: simul munitionem immensam, & nauis fluuiateleis, in curribus secum vehens. itaque ante lucem multo
mane

mane in diuersa fluminis ripa superbe confi-
stens vibrare telâ ac hastas: minari insultum
castris: instare deliberationi: milites nauibus
imponere, eosq; secundo flumine in urbē trans-
mittere: deniq; nihil intentatum relinquere,
quo sic nouis præsidij obsessos tribuleis confir-
maret. Delabitur ea ratione Dandolotus, cum
lectissima cohorte militū, & spectata nobili-
tatis iuuentute, in adoptatam stationem. Ce-
terum stratagemate illo Gallicano animad-
uerso, Burgundi reliquos transitu facile pro-
hibuerunt, & dicto citius Sabim trajicientes,
receptui canentem ac terga vertentem ho-
stem persequuntur, auctore, consuasore, & pro-
pe dicâ perfectore eius expeditionis Ecmōden-
si. qui simul ac vidit, insistentibus socijs, tan-
quā metu perculsum Gallū, paulatim cedere: ea
dere Allobrogem, Regium Legatū certiozem
reddens, & admissō equo primus fertur in at-
tonitum hostem tertio ferè à castris milliaro,
quâ Forum (commemoratum municipium)
aditur. Ecmōdensē vero, primas iactan-
tem hastas & peditum aciē, celeriter consequi
reliquias equitatus iubet Allobrox, ne forte
subsidiō destituti Burgundij præcursores, ab
hoste opprimantur. quem tanta persudit tre-
pidatio,

Ita
vulgo
contra
sta syl-
laba ai.

pidatio, ut praecepta ac immoderata contentio
fuga (dum certatim in propinquum nemus* Ba-
neum nituntur equites Gallicani) & socijs sum-
me offecerit, & confusionis uniuersae ansam
praefere praebuerit. Pedites enim uero inter ca-
etera ab suis equitibus, obteri se, ac perturbari,
exclamare. Quo factum est, ut interrupta di-
sciplina militari, & perturbatis ordinibus
Gallorum, ne primus quidem Burgundiorum
insultus perferretur: & dissipatorum, ac signa,
ordinesque deserentium militum, dira & imma-
nis fieret caedes. ut late patens campus hostili
cruore respergeretur, & in occisione, clacque
hostis Burgundij impune grassaretur. Fuit por-
ro Gallorum strages vulgari fama longe mi-
nor. nec enim necesse habuit victor in hastam
abijcientem, aut parum vel nihil resistentem ho-
stem, & a prima velitatione statim digitos su-
stollentem, ferociam suam seuitiemue ebullire.
Manebit igitur oculatorum testium, fortissi-
morum scilicet militum, qui pugna illi inter-
fuerunt, testificatio sempiterna, duo circiter
millia & quingentos illic concisos esse: Sed in
his summo loco natos Gallos: quorum capita fue-
runt. Hi, Ioan. Anguianus, Nauarræ Regis
frater, Turo Procomes: Mag. Eq. nepos, Cam-
pode-

podenarius, Guro, Galanus, Plenota, Gelotes, ac multi alij. Captiuorum autem principes nominatim erant. Mag. Eq. totius Gallicani exercitus summarius dux, glandula plūbea, summo in femore, secundū nateis, traiectus, una cum duobus liberis. Montepensirius, qui in capite vulnus accepit, & Lungauillanus Reguli. Sanctandreas III. VIR. Ludouicus Mātuanus Reguli frater. Vasseus, Curtoniates, Cenomānus, & Rhenanus herulus, Teutonicorū mil. Trib. sodales Regales, cūcti equestri dignitate ab Rege honorati. prater ea Rupefocaltus herulus. Obigninus, Merua, & Birones duo, Montebrunus, Sanctieranus: & infinita penè nobilitas. quā instituto volentes inseruire, ex cōposito reticemus. Apparatu belli vniuerso munitione, tormentis, & impedimentis victor potitus. signa militaria ad vnū omnia ex hoste cepit, deniq; opima spolia reportauit. Fuga nihilominus elapsi, prater eqtatus meliorē partem, & gregariorum militū pedestrē multitudinē, viri principes, istam fortunę iniuriā declinarūt. Ambarrus ac Momoransinus Reguli, Condates Princeps, Nauarræ Regis frater, Sāserranus herulus, & Bordelio cū reliqua nobilissima tri. atq; hinc liquet, quāta sit Galli

DE REBUS

*na nobilitatis hubertas. quādo simul in Itali-
 am multæ imagines Guisanum essent secuta.
 multi simul apud Regem, apud Reginam, apud
 liberos Regios, Palatinis erāt ministerijs offi-
 cijsq; dediti, assidui clientes, rursus multi Rēp.
 tractabant, prouincias obtinebant, ciuitateis
 regebant, praesidia custodiebant, arces defen-
 debant, ac propugnabant. nec pauciores ta-
 men interim in Belgio sub Regio legato milita-
 bant. Ea propter interrogatus Bullanus Regu-
 lus, (exacto ferè qinquennio in arce Hesdi-
 nensi ab Allobroge captus) quanam ratione,
 aut disciplina bellica fiducia, tot tantiq; Hero-
 es arce exiguae, & infirma so concredidissent?
 false, arguteq; quia (inquit) his Gallia sat su-
 perq; abundat. Burgundiorū vero nō videtur
 quinquaginta illo ipso in certamine interisse.
 Hac autem illustriorem victoriam nullā ali-
 am ex Gallis sibi peperit Austriadarū familia:
 vsq; ab Rege in Theriotropheio ad Ticinum ca-
 pto. hāc Augustæ Veromanduorum, & aliarum
 Gallicanarum urbium expugnatio, (ut osten-
 demus) subsequuta est. Hac Philippi res in Italia
 securas reddidit. Hac indidem Guisanum &
 exercitum in afflictam patriam reuocauit ac
 retraxit. Hac deniq; Victoria fecit, ut Philippi
 auctori-*

auctoritas & gratia (quibus summe apud suos valebat) magnum etiam pondus apud exterarum haberent nationes. maxime quod iuuenali etate, quod ab ipso regni auspicio, & fortunarum initio, ac nouissime, quod diro rem multo praeclarissime, ac summa cum laude gesserit. quo probato, consequens fuit res Franciae vacillare, & quodammodo iacere debuisse. quippe si Burgundij illa tam insigni victoria uti scissent, ac Fortunam persequi, ad summam angustias (sicuti postea aliquanto expertum habuerunt) Franciam uniuersam fuerat adducturi. non affectam modo, sed etiam viribus poene destitutam. Contra habebat etiamnum firmissimum exercitum, ac victorem Philippus, ex 30. acerrimorum peditum millibus, equitum vero 14. ferè constantem. & in his lectissimos, exercitatissimosq; duces. Mouerat etiam ex Aeduis alteras copias secreto versus Forum Segustianorum, Nicolaus Baropoluillanus, quod augustum municipium (Lugduno, decem non amplius distans milliaribus) Allobrogica iurisdictionis Gallus iam pridem tenebat. At diutius in Veromanduis commoratus, quam par fuerit, Philippus rei gerenda pulcherrimam occasionem, non solum Fran-

cia, sed etiam leges vniuerso prope dicam orbi, imponēdi, amisit. Caterū, quia vt plurimū lateant Imperatores, vel expertissimos in bello, cōditiones ac difficultates hostium: idcirco vsu venit, vt oblatae opportunitates conficiendarum rerū simul euanescant, ac praterfugiant. Vt cūq; est, in promptu est, in illo Sanguntiano conflictu, Gallos tātum non pro re nata damnū graue accepisse, verum etiā aperuisse sibi deinceps ianuā malorum, & mare quoddam laborum, ita vt ambigi iure merito possit: num quādo tandem Francia ad pristinum decus ac gloriam reflorescat?

Philippus interea Cameracum profectus, simulatq; letissimum nuntium istius tantae accepit Victoriae, Pembruchium herulum, vrbi propinquū illico accersit (is legiunculā auxiliariam, missu Reginae, puta peditū milia quaterna, & mille eqtes adducebat) atq; his recentibus auxilijs vxorijs stipatus, alacri animo ad castra contēdit. Contra Gallorū Rex, q̄tum forte Compēdy seditabat, ab Sanguntino quatuordecim, ab Lutetia verò duodeuiginti miliaribus audita ista inopinata suorum clade, & iniuria, mirandum in modum initio est perturbatus ac percussus. Porro cū à sensib. ad mētē reuolue-

reuolueretur, ac (necessitate ita postulante) a-
 uocatus à cogitanda molestia, reuocaretur ad
 dignitatem cum publicam, tum priuatam, di-
 ligenter, constanter, circumspēctēq̄, quāta ce-
 leritate, & quoad eius accepto tanto vulnere
 fieri potuit, praestitit: ac nutanti regno prospe-
 xit. oppida continuis laboribus communijt, &
 dispositis praesidijs, excubijs, custodijs, vigilijs-
 que firmavit, uti quaeque infirma, aut periculo-
 sis obnoxia videbātur. Ambarro item Dicta-
 tori nouorum habendorum delectuum, & ma-
 ioris conscribendi exercitus, apud Ladunum
 negocium dare. Guisanam manum continuo
 ex Italia, diplomate reuocare. Auxilia Hel-
 uetiorum, veterrimorum sociorum ac fra-
 trum accersere. Teutonum Regulos nonnul-
 los etiam, quos dudum ceperat amicos, solici-
 tare, Fæderatorum Francia opem implorare.
 denique comparare omnia, quae essent ad obsi-
 stendum resistendumq̄, necessaria, & (quā-
 late patebat officiosa Gallia) militem, frumen-
 tum, munitiōemq̄ belli conquirere: ac specia-
 tim immensam pecunia vim grauissimis edi-
 ctis, seuerè continenterq̄, imperare, & per cer-
 tos quastores cogere. ac dum ipse his rebus va-
 cat, interim Reginam, una cum suo gyna-
 cio ac

DE REBUS

cio ac comitatu Palatino, Lutetiam amandare. ad confirmandos illius populi animos: qui fugam parare, & devertendo solo cogitare ferebatur. Ea est popularis quaedam leuitas. Philippum enim, fortunata felicitate abutentes, instar Thymelicorum ac Xysticorum, modo publicis conuitijs ac ludibrio cōsciderant Parrhisii. Qui nescientes, quid serus vesper interdum uehat, ut antea in insolentia exsultauerant, ita tum quidem, vel ante tubam, trepidabant. Fit enim uero cum plurimum, ut stultitiæ ignauia item sit coniuncta, & ignauis facile uertatur color. Itaque, quod facile est imperium in bonis, ac per se officiosis, Rex uireis facillimè si nõ reparauit, impendentibus difficultatibus saltem prouidit. cui sola Lutetia ter cētum millia nummum, ultro mutua dedit atque obtulit.

Verum (ut eò redeat oratio, unde paululum digressa est) secuto biduo relatus certo in obsessam urbem nuntius sociarum ruinarum, summopere terruit defensorum solitudinem. qui sane ob eam rem precibus instare non desinebant, ut è Foro tribules, socyq̄, qua sola ex parte possent, auxiliarias cohorteis, sibi in extrema difficultate positis, continuo submitterent.

rent. Hic Forenses, data temporis opportunitate, trecentos expeditos fulminatores præpropere extrudunt. Sed illi ipsi à Burgundijs temperius conspecti, intercipiuntur de via, ita ut deuotæ illius manus tertia duntaxat pars intra præsidium reciperetur. atque id auxiliorum nouissimum exstitit. Subpostquam autem in castra Philippus venit, cum antea iam cuniculos egisset Allobrox, fatalis parabatur Sanguintinianorum oppugnatio. Eapropter præstructis pluteis, & tormentorum ordine disposito, per longissimum terræ ambitum (à porta nimirum D. Ioannis, vsq; ad flumentanam) 12. Kal. Septemb. inchoatum fulmen totos sex dies continenter est iactum, tanta vi & pertinacia, ut turribus deiectis, mœnia ruinosa, nuda, ac concussa relinquerentur. in extremo autem tonitruum spiritu, cuniculis, tribus simul ex locis, incensis, in ruinis euersorum propugnaculorum pars aliqua defensorum aut absorpta est, aut interijt. Interim tamen, cum parietinarum angustia aspicerentur, sic ut etiamnum oppugnator difficulter ascendere in vallum posset, Philippus ad salutem respiciens militum, caute, prudentèrque extremam irruptionem in posterum diem reiecit.

iecit. quam non antè tentavit, quàm & pluri-
 bus tormentis tempestatem conduplicasset à
 primo diluculo, usq; ad horam secundam post-
 meridianam, & vehementissimè contorto
 fulmine ruinas patefecisset. Tum demum pa-
 ratos, instructosq; milites, tripertito in expe-
 ditionē misit. Itaq; vno & eodē temporis pun-
 cto, tribus simul ex partibus, Teutoni, Hispani
 Belgis permisti, ac Britanni, non minore a-
 nimorum feritate, quā virtute in propugna-
 tores inuasērunt. quos, non amplius, 800. fuisse,
 & fidē multorum, & Halmerot a ipsius ex-
 cusatione declaratur. quamlibet inter militū
 ordines verisimile fuerit civium aliquam
 manum aut in stationib. excubasse, aut recta,
 ac laeis simul cum presidio defendere voluisse.
 Sed brevis & horaria fuit illa defensio. im-
 mo stationem plerique fere omnes deseruere:
 præter Dandolotum & Iarnacem, qui usque
 aliquo vim ac impetum Burgundiorum for-
 titer sustinuerunt. Ignaue porro ac timide se
 habuerunt illi, q. sub Delphinatē stipendia me-
 rebant. hi omnium primi, ac statim loco sunt
 deiecti, nec exemplo ac conspectu ducis, sedulo
 acriterq; suum ac patriæ decus defendentis,
 aut incitari aut retineri potuerunt. Itaq; un-
 dique

dique simul irrumpētibus Burgundijs. fit in-
 gens militum, civiumq; promiscue caedes. Si
 quibus interim lucis vsurā dedit victor, (ut
 dedit plurimis) hos viuos cepit. & in his ante
 omneis, Halmerotem & Dandolozum, quorū
 secundus percallide postmodum effugit. vir
 spectatus profecto, ut qui tam in tolerando
 hostium insultu, ac stationis defensione, quam
 in fugæ euentu fortitudinis, iudicij, & excelsi
 animi praclarum specimen adidit. In capti-
 uis praeterea fuerunt Iarnaces, Sanremus, Hu-
 mus, Garda, Cuzius, Mola, & multi alij pri-
 mi ordinis viri. Atq; eo pacto ob nimiā quan-
 dam inconsiderantiam, vel insolentiam po-
 tius, (quae animorum vitia Gallis ferè ppria,
 peculiaris, atq; à natura infusa videntur esse)
 quòd tempestiue eam praesidio, quanto opus e-
 rat, non firmauerit, non modo Veromanduo-
 rum Augustam, omnis eius puiacia & maxi-
 mam, & locupletissimā, amisit Rex Francia,
 sed eodem penè errato, in conflictu Legati at-
 que exercitus incredibile damnum fecit. Cæ-
 terum quia haec ipsa vrbs in Somonensium
 municipiorum numero nec postrema, nec in-
 fima censenda est, (qua de possessione olim
 Burgūdios & Gallos armis diu disceptasse, lit-
 teris

teris est promulgatum) minime alienum videtur ab instituto, controuersiarum fontem & originem diuturni belli, paulo altius repetere, atq; hoc loci intertexere. Res ita habet. Carolus VII. eo nomine Gallorum Rex calamitoso difficilique bello implicatus, quod aduersus Aeduos & Britannos gessit, & meliore parte regni spoliatus, cuius titulum (etiamnum Britannicis Regibus ab illa usque tempestate communem) inauguratus in vrbe Parrhisiorum Henricus VI. Britannicus pro palam arrogat, magno cum suo tum Reip. bono, fecit tandem cum Philippo Bono Burgundiorum Regulo (vt Paulus attestatur Aemilius) adoptatissimam pacem. idq; apud Atrebatem, anno libertatis Christianae 1435. hac summam conditione. Vt Sanguintinum, Peronam, Iosedom, Ambianum, Abbeuillam, & alia oppida amnensia, vel ad Somonae ripam (vt diximus) sita, Philippus interea & eius legitimi nepotes masculi possiderent, donec eam iurisdictionem vel ipse (Carolus VII.) vel eius successores quadringentis millibus aureorum redemissent. Quo decedente Ludouicus XI. Caroli F. atq; haeres ex conuentu, paria fecit. & ex Aeduo redempta sua municipia (quanta dictum

dictum est pecunia a stimulatione studiose recuperavit. Ibi Philippus multa est de Ludouico questus. Primum quinquennio amplius, indignatione paterna eiectione à curia Ludouicum se magnifice in Aeduis aluisse. eū deinde se splendido comitatu, ac magno sumptu in patriam reduxisse. se præterea ingentem pecuniam expendisse, quo die diadema ei esset impositum: idcirco gratitudinis ergo, & sanctè Ludouicum promississe, & separatim in se recepisse, quamlibet sponsioni pecuniariæ satis esset factum, usum nihilominus commemorata iurisdictionis superstiti Philippo fuisse indulturum, & loco accepti beneficij consimili liberalitate hospitalitatem Aedui compensaturum. Excipiens igitur hanc ipsam querelam Carolus Philippi F. bellicosus atq; acer, dum pater Brugis graui morbo detinetur, anno supra millesimum quadringentesimū. sexagesimo quinto Lutetiana admœnia vsq; ingenti cum exercitu contendit, fœdere prius inito, cum Carolo fratre Regio, cum Britonum Regulo, & plerisque alijs Franciæ optimatibus. qui sodalitia salutem publicam verbis quidem prætexebāt, re vera autē priuato commodo inseruiebant, & in caput regale coniurauerant. Ea propter

DE REBUS

Ludouicus ad summam adductus angustiam, et necessitate compulsus, in aduersariorum postulatibus acquieuit. Fratri Normannium stipulatus, Carolo Aeduo clientela nomine fundum (de quo ipse, & pater querimonias agebant) tunc quidem concessit. Secuto autem biennio, simulatque decepsit Philippus, Bonus, idonea cum mortis eius, tum temporis opportunitate utens, ac adactum iniurandum negligens Ludouicus, Augustam hanc Veromandorum, & Ambianum primo occupauit, intendens eodem tenore, ad reliquam itidem Somonensem ditionem recipiendam. Hic immanis domum excitata est catastrophe. nam dum Carolus amissa oppida armis ac vi repetit, & caterorum usum mordicus defendit, contra Ludouicus hereditatem iure mancipij quodammodo sibi arrogat, & suum iustis rationibus sibi vindicat & repetit: ingenti sane, & implacabili bello utrinque (vario pugnarum euentu) ob alternam eius regionis possessionem, est conflictatum, donec ad extremum Carolus, apud Nantium anno post millesimum quadragesimum, septuagesimo septimo, cum Heluetijs & Lotharingico Regulo, tertium collatis signis male pugnans, est interfectus.

Tum demum Ludouicus, ista victoria prosperitate factus insolentior, quem minime fugiebat, solam puellam à Carolo superesse) nullo æquitatis respectu, non modo municipiorum Somnensium reliquias, quas Aedui retinuis-
sent, recepit: verum etiam Gessoriacum, Artusiamq; inuasit, nec non vniuersam Aeduorum Sequanorumq; ciuitatem vsurpauit. Atque illa ipsa querela tot bellorum atrocissimorum seminarium fuit. quæ bella prope continenter duæ (quas multoties nominauimus) illustrissima illæ omnium Europæarum familiae inter se ab illo seculo gesserunt, vsque ad nouissimam pacem (Cameracinam) anno supra sexquimillesimum, vnde sexagesimo pactam. Cuius conditiones, ac compositionem qui propius introspererit, is rationes firmas inueniet, quemadmodum hæc ista antiquissima, ac iam olim contestata, tandem remissa sedataq; fuerit. rursus qui litigatores causam suam ad temp. ac tempus accommodauerint. sicuti postmodum suo loco à nobis notabitur.

Sanquintino capto, missus Castellum à Philippo, cum parte copiarum, Arenoperganus, quarto indidem milliario, tormētis ante exagitatam, deditione statim obtinuit. non sine

dedecore praef. Soleniatis, qui verbis pugnans, giganteam quandam audaciam vocuomens, vultu iactauerat, se id praesidium usque aliquo contra hostilem insultum fuisse defensurum. Paucis vero ab hinc diebus, Hanum petitur. quam arcem, multo fulmine concussam, Hanates itidem victori Philippo subinde crediderunt. His tribus Gallorum stationibus occupatis, muniendisq; multorum dierum ponitur opera: & Hanum praecise ita firmatur operibus ac propugnaculis, ut expugnari vix amplius potuisse crederetur. interim hosticum depopulandi potestate facta, vltro citroq; circumuagari excursores, praedam omnem ex agris abigere, colonias flamma vastare, & in his Nouiodunum, vetustam ciuitatem, ab Augusta Veromanduorum decem, ab Lutetia vero viginti quatuor milliariibus distantem. Instante itaque hyeme, (quo tempore bella iure gentium conuiescunt) Philippus, ut captas ex Gallis stationes, magnis validisq; praesidijs communijs ac firmavit, soluto exercitu, victoriae ornamenta, & belli gloriam ac decus reportauit.

Philippo in Veromanduis bene pugnante,
 (ita sane Fortuna, cum vult, res prosperas,
 aduer-

aduersasue cumulatè elargitur mortalibus) nihil non triumpho dignum eius in Italia duces itidem gesserūt. quippe ad damnum in obsidione Ciuitatulae factum hoc etiam Gallicanis partibus accessit incommodi.

M. Ant. Columna (quem legatum reliquerat in exercitu Dalua) agro Latiniensi denuo vim inferens, Pont. multa oppida ac municipia rursus eripuit. is Iulium Vrsinum, & Mōte bellum herulū, qui cum legiuncula (nempe manu duū millium, & quingentorum Heluetiorum, ac trib. circiter millibus Italarum peditum) Palicanum nouam munitionem introferre nitebantur, aperto Marte profligauit ac fudit. is vi expugnauit, diripuit, incendioq; defœdauit non infirmam, nec exiguam ciuitatem Signiam. Qua clade suorum percussus Pont. deteriora ueritus, precibus instare, & crebris literis Guisanum accersere. qui etsi meminerat Pont. conuentis promissisq; antea nō stetisse, ad tempus tamen, cū primum potuit, respondit, & Romanis subuenit necessitatibus, ac nouissime Tybur ingressus, in finitimas colonias exercitum effudit. Contra isto nuntio allato, Dalua, ubi uidit metu, ac sollicitudine liberatam esse Neapolim, in Latium

DE REBUS

*Ita fo-
nabat
Italicif-
mus.

conuertendas vireis esse statuit. Egressus igitur è Cumanis. cū delectu peditum atq; equitum, sub medium Augustū mensem, Columna ad pontem * Saccum se cōiungit. quo loci dum de summa rei inter se deliberant, auspiciatissima illius victoria, Philippi, in Veromanduis parte, letum nuntium acceperunt. Ea propter cum Pont. conditiones honestas Regio animo, & obstinatione quadam repudiaret, armis disceptandum iudicarunt, victa vrbi leges gladio & vi esse imponendas, ex improviso irruptionem faciendam esse concludentes. Ob id Columellam vsq; præpropere duxerunt. id castellum duodecim abest non amplius ab vrbe millibus passuum, atq; in didem noctu mouentes, antequam luxisset, ad mœnia quidem accesserunt. sed cum armatam Romam reperissent, & nocturnis ignibus, facibus, luminaribusq; (vt in media luce) coruscantem, viderenturq; Romani suum, de repentino tentando incurso, consilium excepisse. maxime, quod ex captiuis percūctatione didicissent P. Strozam pridie vesperi Tybure Romam cum turma 500. equitum & signis denis Aquitanorum peditum conuolasse: itaque redactis in quadrum numerumq; consilijs, concisis prioribus senten-

sententijs, & præcogitata irruptione desistentes eo, unde venerat, reuerterunt, & Palicanum nouissime obsederunt.

Iisdem ferè diebus, cum deliberatum omnino esset Guisano, in Galliam, reuocante Rege, cum exercitu recurrere, Pont. qui instantibus molestijs, & arduis negotijs angebatur, & futurorum metu percelleretur, quã pacem paulo ante superbe respuerat, discessum parantibus Gallis, tunc perattente ambiebat. eamque postremo intercessione Veneti Senatus ac Florentinorum Reguli apud Caueam castellum, mense Septembri (clam Ferrarium) his conditionibus subtilissimè est affecutus. Vt in gratiam ac fidem receptus Pont. Philippus, reuertiam adhiberet aduersus ipsius beatitatem, nec obedientiam relinqueret Rom., Vt in suam vterque possessionem, statum, clientelamque restitutus, circumscripta, partium pœna, omnibus in vniuersum ignosceret: exceptis nominatim tribus, M. Ant. Columna, Asca-
nio Corneo, & Comite Balncensi, (suas nimium priuatas causas, ceu domini in clientem actiones, Pratorijs huiuscemodi exceptionibus Pont. excludebat, & de iosis, ac super eorum statu, quid iure & legibus statuendũ esset, ad

„ suum peculiare & Philippi arbitrium reuoca-
 „ bat) res tamen summa vno omnium consensu
 „ ita cōponeretur. „ Vt Palicanū Ioan. Bernar-
 „ dino Carboni Neapolitano statim concedere-
 „ tur, (cui viro, et si sub Philippo stipendia me-
 „ rebat, nihilominus Pont. confidebat) ac com-
 „ muni sumptu conseruaretur incolume, in v-
 „ triusque officio contineretur, donec in mutu-
 „ am deliberationem secus cecidisset. Postremo,
 „ fide publica instructo Guisano, liceret in Tau-
 „ rinos ex Latio exercitum traducere, qua com-
 „ modum ei esset, vel per officiosam Philippo I-
 „ talias. Atque in eum sanè modum Pont. con-
 „ citator belli, idemq; victus, mera liberalitate
 „ Regia, equabileis pacis conditiones inuenit,
 „ quales modo victor, aut ante lacesitus iniu-
 „ ria quapiam exstitisset à Philippo, (cuius pa-
 „ tientia istud bellum alebatur, ducebaturq;)
 „ verisimile est eum laturum concessurumque
 „ non fuisse.

In instanti fere temporis puncto, quo pax
 inter Pont. ac Philippum est constituta, dulci
 hoc quoque amarum infuit. ut in Etruria, ac
 Latio, praesertim Roma ac Florentia magna
 & repentina accideret calamitas. Pridie e-
 nim uero Id. Septem. insolita caeli coorta tem-
 pestate,

pestate, & densissimis imbribus, qui in posterum usq; diem continuabatur, Arnus (quod angustum flumē, mediam illam ciuitatē, descriptione adificiorum omniū pulcherrimam, intersecat, non altum quidem, vadog; passim & astate pedibus transitur) prater modum excreuerat, ita ut non iam naturali ripa contineretur, sed alte exundaret, vicosq; omneis ciuitatis passim diffusus instar vasti lacus compleret. Porro aquarum aestus quia in noctem concubiam irrepfit, obsisti undarum violentia nulla humana arte potuit. Magna itaque cum hominum, tum animantium brutorum adita strage, pontes urbanos quatuor, è montano asperog; saxo constructos, ruinis defædauit, ad eis molesq; antea firmissimas labefactauit, asceteria euertit, annonam, merces, supellectilia, denique id genus bona, quæ humanis vel necessitatibus vel commoditatibus seruiunt, dissipauit: sic ut paululum abfuerit casus iste afflictæ ciuitatis ab hostili direptione, maximè quod in finitimis, amnensibusq; municipijs, & ante omnia, in Clusentino agro ingens rerū familiariū sit facta iactura. Quod sicut absentibus incredibile fortassis videatur ita presentibus fuit aspectu miserabile & horrendum

rendum magis, quàm fuerit inundatio illa longe maxima, qua ante annos ducentos vigintiquatuor contigisset. quemadmodum Aretinus & Maclauellus Historiographi scriptum reliquerunt. Secuto die, post ominosam eam noctē, qua Florentina inciderat miseria, Roma consimili tempestate imbrium, & diurnitate pluuia Tyberis supra fidem intumescens, & alueum ripasq; prætergressus, urbem inundauit. quod diurnum Laty incommodum, nocturno Etruria malo ob id minus fuit, quòd tela prauisa minus ferire soleant. nam quis in diem incidit Romana inundatio, præcaueri præ illa Florentina utcunq; potuit. Ad Felsinam præterea, ac per Flaminiam, aucti miris modis fluuij, agros ac fruges peruastarunt. Apud Tectosages itidē euenisse, aliquanto antea maxime ad Nemansum antiquissimam ciuitatem, exploratū est. Subinde vero consimili aquarum tempestate Sicilia pars est afflictæ, & præ ceteris Panormus. inde liquet anni diuersa tēpora, nunc hac, nunc illa ratione, ex Solis, Luna, astrorumq; inflexione, & legenature ut fiant, contingere.

Mense Octobri, dum præceptas Veroman-
duorum stationes Philippi victor exercitus
communis,

communit, contendit cum nouem ferè pedi-
 rum millibus & equitibus mille, ab vicinis
 Sequanis, p̄ter Ararim, Baro polyuillanus in
 Segusianos: communicato eis ante periclitatio-
 nis consilio. Postquam igitur Lugdunensis Gal-
 lia agros vltro citroq̄, esset depopulatus, Fo-
 rum Segusianorum, eius gentis caput, quod ex
 Allobrogum iurisdictione Galli iam pridem
 occupauerant, obsedit. sed hi ad primum istius
 incurfus rumorē exciti, partim ex illis mi-
 litibus, qui recentissime ex Italia domum re-
 disserant, partim ex finitimis Heluetijs, & vici-
 nis ciuitatibus copiarum satis coegerant, ea
 deliberatione, vt Aeduorum audaciam statim
 contunderent, acieq̄ cum Polyuillano decerta-
 rent. Quod simulatq̄, in castris est renuntia-
 tum, post obductos sine fructu aliquàm mul-
 tos dies, & ad vasa conclamatum est, & 17.
 Kal. Nouemb. quata festinatione potuit Poly-
 uillanus, rebus suis diffidens, in patriã p̄pera-
 uit: tantopere trepidantibus suis, vt ab melio-
 re exercitus parte destitueretur. qui Polyuilla-
 nus si ante Italicarum legionum reditum, in-
 p̄culos recēri Veromanduorū fratrum clade, Gal-
 los ex inopinato inuasisset, nullo labore, ambi-
 git nemo p̄sum eò (vel etiã longius, quàm quò
 peruenire

DE REBVS

peruenire instituisset) facile cum exercitu fuis-
se progressurum. Sic periculum omne in mora
esse solet.

Secuto Nouembri in curia Bruxellana ex-
tremum vita diem clausit Ferd. Gonzaga, ad
expeditionem illam Veromanduorum vsque à
Neapoli, euocatus in Belgium. quem virum
fato extinctum Philippus acerbè luxit: quòd
spectati eius ducis fideli, utiliq; opera non mo-
do pater Carolus semper, verum consilio, &
auctoritate ipse exacto bello, itidem commode
usus fuisset.

Guisano & Strozza exercitus, multis no-
minibus extenuati, partem mari, Abumalo
autem terrestri itinere, reliquias præter ma-
nū militum Ferrario commissam, in Galliam
traducentibus: deinde multis Heluetiorum
Teutonumq; cōductis millibus, deniq; diligen-
ti conquisitione, vndiq; concurrentibus copijs
in Picardia Rex ingentem vim armorum re-
nouauit, vireisq; instaurauit: cum conquesce-
re posset, liberatus periculo & molestia prope
omni, Polyuillano cessante tumultu, & soluta
Philippi exercitu. Sed quia ad sanandum ex-
istimationis vulnus vis maxima inerat Re-
gia voluntati, vix molem iniuriæ sustinebat
accepta.

accepta. itaque mora omnis impatiens, nihil illum anni tempus hiemale maxime incommodum retardabat: quin summo vindicationis desiderio ardebat, & volebat praclarum ac memorabile aliquod facinus aggredi, ut suis saltē indulgeret affectibus: & damnū aliqua ex parte resarciret. Ac Regium hoc institutū sequebatur confirmabatq; P. Strozza: quo suatore & impulsore, Caletes antiquissima Gallorū ciuitas, ex Britannis armis retrahi posse videbatur. Ipse enim à Gallo quodam, qui indidem cum captus esset aliquando, euaserat, instructus, pridie Martinalium, vesperi (quæ Gallis & Teutonis manēt Saturnaliorum prischorū reliquæ) obsoletiore vestitu indutus quam sagacissime extrinsecus sitū eius urbis peruestigauerat, & circumstantiū propugnaculorum formam, ac firmitatem topographico oculo perspexerat. Rex igitur hanc Strozze opinionem, non adeo absimilem à vero, cum fundatam etiā ratione reperisset, confert ea dere cum familiarissimis, & deliberat propositæ oppugnationis fortunam periclitari. Ob id Guisano summa rei attribuitur auctoritas. cui præter auspicem eius expeditionis Strozze, legatos adiungit, duos fratres, Momo-

DE REBUS.

*Momorasinum, Thermū, Dandolotum, summo loco natos viros, & delectum nobilissimorum hominum, ac exercitatisimorum Tribb. Hos itaq; cum totius exercitus robore, & tormentis quam plurimis, & multo apparatu belli, alienissimo tempore per Morinorum agros, media ferè hieme in Caletes emittit. Hi ciuitatem etiamnum eo loci habent, quo antiquitus Itium portum, promontoriumue fuisse, & Cosmographorum tabulis, & à Iulio Cas. est notatum. in extremis Belgarum Morinorumq; sinibus, positam ad Oceani angustias, ubi mare illud, quod Septentriones respicit, Germanici, rursus illud quod ad meridiem, Britannici nomen mutuatur. Hinc commodissima à Pleumosys in oppositam obiectamque Britanniam est transmissio. Hac ex diametro spectat Dobram, Britannia municipium. Distat autē ab littorali oppido Flandriae Grauelinga tribus milliaribus, ab Ardea septem, à Banonia Morinorum autem (sue mari sue terra eò iter instituas) pari dimensione cali circiter octo. Galli igitur, qui omnia temporis momēta obseruabant, (in celeritate enim istius expeditionis effectus potissimum
 1558. consistebat) Kal. Ian. in. A. 1558. vsq; ad pontem arcis*

rem arcis (Nouambriga vulgo) munitissima
 accesserunt. Castellum illud est, nec minimum
 firmitatis addit Caletibus, mille ab urbe pas-
 sibus, non amplius, inde cenè catarrhacta per
 meatus secretiores, aut aqua ductus exundan-
 te mari, in subiectam planiciè, instar lacus cu-
 iusdam aqua in fossas camposq; urbis circum-
 funditur undequaq;. Hic præpropere delibe-
 rant, vno simul temporis puncto hanc arcem
 atq; illà Pharum, cenè speculam (quam ipsi Ris-
 banum vernaculè vocitant, posita vero in
 faucibus portus introitum à mari coercet) tor-
 mentorum vi ac fulmine cöcutere. & sine mo-
 ra instant deliberationi pertinaciter tonant,
 urgēt duabus simul ex partibus. Sed opus non
 erat tanto tonitru. quippe Angli repentino ho-
 stis conspectu deterriti, & improvidi locum
 non tenuerunt: maxime ob id quod viderent
 nauium bellicarum classem ex Armoricis ciui-
 tatibus comparatam in stationem plenissimis
 velis ferri: nihil constanter, nihil fortiter,
 nihil præclare gesserunt. Qui ad Nouābrigam
 excubabant scilicet defensores, audito hosti-
 litoitru, deserto propugnaculo, vim impe-
 tumq; militum dum pertimescunt, turpi fuga
 intra urbem illico se receperunt. Phari autè cu-
 stodes,

DE REBUS

stodes, vix breuis horule curriculum obdura-
 runt. His itaq; effractis repagulis, ianua adi-
 tusq; Gallis ad urbem patebat. ad quam ipso
 temporis momento accelerarunt. Praerat ei
 tunc forte Milordeuendophordus, vir igna-
 uus, & belli nesciens, cum presidio 600. circi-
 ter militum. Sed inexercitata & effæta erat
 illa manus, quæ otiose illic perpetua quadam
 pensione, & modico stipendio victitabat. nu-
 meri, ac oneris in loco magis habendi ciuita-
 tis, ad instauranda Cereri, Bacchoq; sacra
 aptiores, quàm qui Martem colant, quibusue
 claustra, arces, limites, propugnaculaq; regio-
 num committantur. Caterum ubi pluribus
 simul ex partibus tormentis frustra exagita-
 ta vrbs (ob murorum vastitatem) spem ex-
 pugnationis hosti ademisset, respersam vim
 tempestatis, in vnum collegerunt oppugnato-
 res Galli, eamq; in arcis demolitionem (qua
 secundum mare sita est) à mœnibus conuerte-
 runt. Itaque mane Epiphantias tanta pertina-
 cia ad motis triginta tribus omnium capacis-
 simis tormentis fulmina iactarunt, ita vt fra-
 gor ille terribilis ab Andouerpis fuerit exau-
 ditus. quod terræ interuallum triginta tria
 (vulgariora Germanorum) miliaria com-
 plectitur.

plectitur. Italica vero circiter centum exa-
 quat. Cuius rei (ne hyperbolice narrari à no-
 bis videatur) certum hoc est experimentum.
 Imperatoria tonitrua in Mediomatricum op-
 pugnatione, quatuor ultra Argentinum mil-
 liaribus (quæ ciuitas in idem viginti duobus
 abest) auditu humano aperte percepta atque
 intellecta fuisse in promptu est. id quod multo
 remotius est cæli spatium, quàm sit illud ipsum
 quod modo diximus. Siquidem singula Temo-
 nium supernatum milliaria, infernatis Ger-
 manicæ dimensiones singulas multis stadijs, &
 longitudinis ferè parte quinta excellunt. At si
 cui fortè hoc adhuc persuasum non est, testes
 luculentissimi erunt nobis Grudij & intimi
 Ambiuariti. quippe Louanium & Bruxella, in
 Diuodurana obsidione, Gallicanorum tormen-
 torum crepitum, fragoremq; (inter quas ciui-
 tates ac Theonuillam 36. milliarium iter est)
 clare distincteq; cognouerunt. sub posteaquam
 igitur per totam eam diem continuato violen-
 to fulmine probabilem ruinam adidisse se Gal-
 lorum duces cõspexerunt (uti fecit apud Car-
 thaginem Scipio) sub discessum æstus mariti-
 mi ad patefactam arcem accedere, & cedente
 stagno, qua non exspectabatur, irruptionem
 V tentare

DE REBUS

tentare cogitarunt, illo ipso vespere: erat autem noctis hora tunc ferè quarta. & cælum valde sudum. Luna etiam crescens, eo candore lucebat, uti diluxisse diceres. Instruit oppugnatorũ ordines Guisanus, hortatur, & collat dat, ac stipatus Tribb. manu, & spectata nobilitate ad parietinas ipsas accedit, signa modo anteuertens, modo subsequens. Quo loci et si initio, sublimè vexilla, liliã, figentibus Gallis, animosi aliquot iuvenes Angli concursabãt, ac obsistebant, continuo tamen versus est ignavorũ color. quippe statim, certatimq; ex ponte (qui ad transitum urbi coniungitur) fugientes intra mœnia, ab arcis defensione reliqui, turpiter destiterũt. Guisanus igitur occupatæ arcis fortissimorũ militum presidũ, vna cum duobus fratribus, ac delecta nobilitate (maximè quod iam, Eurypi in modum, Oceani æstus identidè reciprocarentur, quorum accessus & recessus Lunæ motu gubernari liquet. idq; die quolibet naturalibus accidere, omnium, qui de rerum natura aliquid scripserunt, opinione est exploratum) urbanã oppugnationem, quæ sola ei supererat, matutino tempore consulto reseruans, extemplo imposuit. Britanni vero quia sciebant, quam diu stagnum constitisset, velut

velut in medio clausos, nequaquam posse sociorum ope subleuari Gallos, arcis usurpatores, continuo magno clamore & ferocia ex ponte inuadunt. Sed, non minore virtute propugnantes Gallis partem stationem, quam oppugnando acquisierant, occiditur Anglorum melior pars, pars deturbatur, pars in fugam conijcitur. interposita autem exigua temporis mora, etsi dispositis duobus tormentis in ipso pontis aditu, praelium cum Gallis iteratum redintegrarunt, Anglorum militum irritus omnis existit conatus. Eo circa cum in summa trepidatione ciuitas versaretur, occlamantibus nonnullis nequidquam obsisti, conuocato consilio, de deditioe facienda cogitabant. ob id multo mane missis ad castra hostium legatis, pacem quidem, sed proterue ac superbe satis non petebant, sed proponebant. interim cum multas agerent querimonias, & diu multumque de compositione summa disceptarent, ad extremum ad has conditiones descenderunt. quas cum ob rei grauitatem, tum ob loci celebritatem subtilius describere collibuit.

Primum omnibus in uniuersum vita lucisque, ca
usura dator. ne cui vis infertor. Ciuibus, in- ca

DE REBUS

„ colis, inquilinisue, quocunq; videatur, siue in
 „ Britanniam siue in Flandriam fide publica,
 „ qua fortunam excusent suam, instructis, com-
 „ migrandi liberapotesas esto. Ex tota nihilo-
 minus ciuitate quinquaginta (quos Guisā-
 nus nominatim elegisset) apud victores cap-
 tiui detinentor. Milites in Britanniam traj-
 ciunt. signa tamen militaria omnia, in-
 strumenta belli vniuersa, munitionem, an-
 nonam, relinquunt. integra omnia, salua in
 „ tacta, impollutaque sinunt. ab edificiorum
 „ cum publicorum tum priuatorum demolitio-
 „ ne, ruinis, defœdatione, direptioneque absti-
 „ nent. ne clauiculum resigunt. ne lapillum lo-
 „ co amouent, ne solum pauimentæ suffodi-
 unt. (Posterior ista condicionum clausula,
 nisi fallimur, de Gallorum larga & splendida
 natura limitabat aliquid, propter fixam me-
 moriam peruersitatis Britannorum, qui, dum
 ex conuentu Gallis restituta Bononia Belgica
 excedere iuberentur, in contemptū quendam
 contumeliāq; hostis, nullis operibus peperce-
 rant, quin odio capitali incitati omnia, vnde-
 quaque peruastauerant.) Postremo aurum, ar-
 gentum, as, signatum, fictile, rude, rauduscu-
 lum, merces, supellectilia, equi, iumenta, (de
 nique

nique quidquid* rerum fluxarum nomine in ^{* Bono}
 telligeretur id generatim omne, à summo ad ^{rum}
 imum, ad arbitrium voluntatemq; Guisani ^{mobili}
 reuocator. Atq; in hunc modum turpissima ^{um}
 illa socordia praesidiorum, damno, ignominia ^{vulgo.}
 vinculis, morte, & rebus omnibus multata, ^{cc}
 extinctionem quãdam ei genti attulit, ac Bri-
 tannis decus regni detraxit. Hic vero ex oc-
 casione placet, breui digressiuncula multorum
 annorum spacia colligare. Eduardus scilicet 3.
 eo nomine Britannorum Rex, post profligatum
 fusumque Crescentiano conflictu, longe crude-
 lissimo, Philippum 6. Franciæ regem, anno su-
 pra millesimum trecentesium quadragesi-
 mo sexto Caletum ciuitatem, terra marique
 continenter oppugnatam ac vndecim menses
 obsessam, tandem fame offuscavit ac cepit. Vn-
 de secuta tempestate Gallis exactis, & Britan-
 norum deducta eodem colonia, incredibili
 sumptu, accurata diligentia, contra quoscun-
 que hostium insultus, ducentos & vndecim
 annos vsque eo conseruata ciuitas illa fuit, le-
 gibus vtens Anglicanis. nec vero Regum Bri-
 tannicorum alij ianuam eam Franciæ male
 appellare consueuerunt. alij, quamdiu Itium
 portum possiderent, clauis Gallia se in cin-

gulo circumferre dixerunt. non multū enim aberant à vero istiusmodi Apophthegmata, siue allusiones. nā quod aditus eis illa ex parte vsque pateret in continentem, ubi ita postu-
lasset suscepta expeditio, tantum non progressus magnos semper fecerunt, verum etiā timorem Morinis vicinis, & Francia odiosæ frenos ut plurimum iniecerunt. Sed postquam recuperato Itio promontorio, Galli ianuam illam Anglis præcluserunt, non modo iam ab excursionibus inimicarum prouinciarum, & depopulationibus agrorum prohibiti, sed ab continente (in qua ne digitum quidē telluris, adfigendos pedes aut subducendas naueis, propriū habeant) prorsus seclusi, & ab circumfluo Oceano undique obsessi quodammodo videntur: ista ex arce semel præcipitati Angli. Non debet autem quis arguta ista allusione maleuolorum moueri, Caletum ciuitatem, quam ex Philippo Gallorum rege Britanni olim cepissent, eā tunc vicissim ex Philippo Britannico recepisse Gallos. quem Philippum constat ex isto coniugio Regni titulū dumtaxat sustinuisse. nam neque diadema ei fuit impositum, nec absolute ei administratio tradita, nedum pars aliqua ciuitatis concedita. Præterea cum
odoratus

odoratus technas Gallicanas Philippus suspicionem suam in litteris uxori subito denuntiasset, operamq; ultro obtulisset & praesidium, quo ciuitas illa contra machinationes Gallorum firmata obduraret, istiusmodi praesagio non modo non patuerunt nimium sibi fidentis populi aures, sed etiam falsa opinione cauillatum est: Philippum tali stratagemate Hispaniensi illum ipsum dominatum aucupari. quam tamen iniuria suspicionem liberalitas Regia diluit, cum nollet laborantibus Guinensibus deesse. Horum oppidum Guinum, non infirmum, tribus ab Itio portu distans milliaribus, tuebatur Milordegrauus, vir fortis atq; acer, cum praesidio circiter mille quadringentorum militum: partim Belgarum, partim Hispanorum. quos Philippus Caletum urbe obsessa, oppugnataq; submiserat: partim Britannorum. Id nempe restabat ad perfectionem ingentis victoriae Guisano, quo sic tandem Britannos e continente semel dispelleret. Caletum igitur rebus compositis, statim eo contendit. machinas & tormenta disposuit. & quolibet difficulter illud ipsum est affecutus, fecit tamen. multi enim suorum aduerso fulmine icti, in primo incursum interierunt. Tormentis pluteisq; dispositis con-

DE REBUS

cutitur tribus simul ex partibus Guinum: donec ruinarum satis est editum, ad tentandam irruptionem. Fit impetus vno & eodem temporis puncto, incredibili ferocitate in Guinenses, tripertito agmine militum, quibus obsessi, praesentia Milordegraj fortitudinēq; (qui omnibus in tempore aderat, & laborantibus succurrebat) confirmati, tāta contentione & virtute concursarunt, ut viriliter hostem a vallo propulsarent, instantemq; immani occisione occiderent. Hic vero Guisanus, ut vidit ancipitem vsq; eo esse victoriam, manus oppugnantorum renouare, integros fessis succedere, iubere: deniq; pertinacia quadam vincendi caput suum praesentibus periculis obiectare. Tum demum, & propter vulnera sociorum, & propter Aragem militum, extenuato mirandum in modū praesidio, reliqui laboribus defatigati, cum impetum Gallorum diutius sustinere se non posse animaduertunt, loco quidē cesserūt: interim ad signa concurrentes, vna cū duce infirmisimū ppugnaculū se subtraxerūt: indidē vespere eodē mittētes, qui de pace concilianda interpellarent: necessitate compulsi postridie ad conditiones istiusmodi
 „ descenderunt. „ Vt milites quidē cum armis,
 nullo

nullo vexillo, nullo instrumento bellico, nullo^{cc}
 commeatu, stationem relinquerent, sed Mi-^{cc}
 lordegravius, cum Trib. mill. signiferis, &^{cc}
 principibus in potestate manerent victoris.
 Hoc confecto itidē negotio Guisanus, quod in-
 ter receptos nuper Caletes, ac Ardeates, vetus
 ac fidele municipium Francia velut medium
 interiaceret Guinum, recuperata iam possessio-
 ne, minime necessarium fore iudicabat, ut p̄si-
 dio firmaretur, custodiretūrne, solo equavit.
 qui cum constituisset, Hamum, propinquam
 Guinenſibus arcē (quæ unica supererat ei ad
 cumulum laudis) adoriri, eamq; non tā opere,
 aut molibus munitam, quo situ ac natura ipsa
 firmam, de via renuntiatum est, presidium
 Anglicanum stationem turpiter deseruisse. Id
 in castra ut est relatum, gratulari mutuo gre-
 garij milites, quod nouis periculis se credere ne-
 cesse non haberent: & armarium munitione
 bellica refertum, à Fortuna victrice tradi-
 tum inuenirent. Cuius rei, nisi oculos testeis
 haberemus, fortassis orationi nostra fidem po-
 steritas non fuerit habitura, quantum appa-
 ratum belli, quantā munitionis vim, quan-
 tum commeatum ex breuissimo illo continen-
 tis angulo, Britannis abstulerint Galli. Sola
 V 5 enimuero

DE REBUS

enimvero Caletum ciuitas, horreum belli, & armamentarium Britannia, ab rerum militarium peritis est appellatum. Et ne aurum, argentum, merces, ne bona ciuium, & supellectilem particulatim recensamus, ac ne, quae omnia inflatus victoria exercitus in suam libidinem auaritiâque conuertit, attingamus: ad usum possessionemque prouincia, ac veterrima colonia, ad ingentem captiuorum numerum, cum aenea tormenta circiter trecentum, atque ferrea totidem lucrifecerint, cum munitio ac aceruum, & machinarum copiam conuasauerint, dubitari minime debet, quid ex praeda agrorum, quid ex manubijs instructissima opulentissimaque ciuitatis victoribus peruenerit. Porro supra rerum caducarum luculentam accessionem, aut emolumentum longe maior existimanda est gloria, cuius Guisanus & Strozza immortale sibi statuerunt trophaum: re tanta tam celeriter, & tam praclare gesta. quod hic delegatum sibi ab Rege munus, ad extremum, uti maxime uolebat, est executus: ille uero consilij non modo eius auctor, sed difficillimi belli particeps ac socius, partim etiam perfector exstitit. Atque ita Galli & Britannos tota continente semel exclusit.

excluserunt, & Pleumosios vicinos, inimicosque populos in angustum ex ea parte deduxerunt.

Secuto Februario concessit in fata in Hispania Bazica Leonora, Carol. V. germana soror. Ea primum Emanueli Lusitanorum Regi in matrimonium collocata, ex se pepererat Mariam, illius regni ^{*Infantē vulgo,} candidatam. Secundū autem Francisco I. Gallorum Regi nubens, nullam ex eo sobolem concepit.

CAROLVS V. cum ob ingrauescentem indies morborum, & corporis imbecillitatem Imperij summam fratri tradi disset, in hoc honorificam legationem ad VII. VIROS adornauerat, exacto biennio: eiꝯ, muneri designauerat Gulielmum Arausinum, Georgium Sigismundum Seldam, propr. es. Augustalem, & Wolfgangum Hallerum, à secretis Imperatoris, cum mandatis, & rerum agendarum capitibus huiuscemodi; Longinqua corporis inualetudine supra modū se affligi, iccirco fascis Imperij, cui diutius tolerādo ob affectam atatem imparem se esse recognoscebat, vltro abdicasse. Fratrem verò integro adhuc corpore, & cuilibet oneri habilem existere. orare itaque, ut vniuersi ordinis auctoritas vna secū

DE REBUS

in ea re consentiret : & fraternam successio-
nem comprobaret. Caterum siue interim ali-
ud agebant VII. VIRI, siue Ferd. Cas. dome-
sticis negotijs (qua semper habebat plurima)
fuerit inuolutus, Senatus ille agerrime qui-
dem, nec nisi secuto biennio, coijt. Qui cū tan-
dem huius demum anni, Martio, apud Fran-
cophordiam haberetur, comparuerunt subito,
& (sicut instructi informatiq; erant) retule-
runt ad Senatum ante nominati legati. De
qua re dum consilium capitur, dies complu-
culi abierunt. At simulatq; Ferd. in propositis
VII. VIRVM conditionibus acquieuit, 3. Id.
Mart. ritu veterem magnis caeremonijs, ab opti-
matibus inauguratur ad D. Barptolomaei, &
à S. P. Q. Germ. electus Imp. nominatur. qui,
ante quam Senatus in idem dimitteretur, in
consequētem Nouembrem Comitijs apud Au-
gustam Vindelicorum diem dixit.

Aprili deinceps Lutetia Francisco Valesio,
Henrici natorum maximo, Maria Estuars,
unica Iacobi V. Scotici Regis filia, ac regni he-
res ex assē, profuso quodam luxu, ac sumptu
plane regio nupsit, qui cū maritus continuo
gloriosum Regis nomen induit, cum Delphi-
nas ad eam vsq; diem appellaretur.

CALETVM statu (cui vetusta diploma-
 ta Comitatus Guinensis nomen attribuunt)
 recuperato, Gallorum animi ista victoria, ac
 prospero rerum successu, sic efferebantur, vt de
 occupando vniuerso Belgio cogitarent. In hoc
 enim uerò uireis undique instaurauerant, eo
 consilio, vt bipertito exercitu, insensos Bel-
 gas duabus simul ex partibus adorirentur.
 hinc, puta ab Mediomatricibus & Lotharin-
 giaco territorio: illinc, nempe à Caletibus,
 quemadmodum strictim à nobis narrabitur.
 Quapropter ad domesticas uireis, simulatq;
 Teutonum auxilia, duodena peditum, quater
 na equitū millia apud Mediomatricum Au-
 gustam comparuissent, atque accessisset Borde-
 lio nobilis Gallus, cum meliore parte exerci-
 tus, exeunte Maio in hostilem terram prapro-
 pere, inopinatōq; præmissus, Diuodurum, no-
 bilem, vetustamq; Caroli Magni sedem obse-
 dit. quem aliquanto postea Guisanus, delecta
 nobilitate, & flore iuuentutis Gallicæ comita-
 tus, (inter quos erāt hi principes, P. Strozza,
 Nemurs, Ambarrusq; Reguli) eodem itinere
 cum supplemento copiarum est consecutus, bel-
 li instrumenta plurima, apparatus amplum,
 & munitionum ingentem vim secum tra-
 hens.

DE REBUS

hens. Cingitur itaque circumductis castris oppidum, loco maxime commodo positum ad Mosellam flumen, medium inter Romanduum ac Mediomatricum Augustas, quatuor utrinque distans milliaribus. natura ac operibus aequè firmum. extrinsecus molibus ac propugnaculis eminentibus, intrinsecus autè vallo & aggere munitum, denique amenissimo loco situm, ac in perpetua planicie. Guisanius igitur statim à partitione munerum militarium, instrumenta omnia expugnationis solerter preparat. Tum Quaderebus Brabantius (cuius summa illic erat auctoritas) cum perpessillum presidium vix suffecturum iudicaret, ad sustinendam vim numerosi exercitus, nec plus mille octingentos pedites, & ducentos equites apud se haberet, dominos ad ferendam opem sollicitat. Accurrit igitur, quam proximè potuit accessit euocatus Hornus Belga, summo loco natus, cum tribus Hispanorum veteranorum cohortibus. sed ut noctu ad ambages viarum ventitabat, ut omnia antea specularetur, ad obsessos, inter septis itineribus, penetrare nequirit. Eodem cum triduo post obsidionem niterentur quatuor Hannoniensium, Còdrusiòrumque auxiliaria signa, nec vi, nec insidians.

insidiando, nec speculando assequi, quod vole-
bant, potuerunt: sed accepto aliquo detrimen-
to, ab Gallis facile sunt repulsi. Apertis inte-
rim scrobibus, egestis aggeribus, vineis actis,
operibus præstructis, & dispositis tormentis
(eo tanquã oppugnationis proludio, biduũ, tri-
duũmue obducit) Guisanus telis usus minori-
bis, necubi propugnatores aut in muris, aut
in vallo defensores consistere possent: itaq; plu-
teis operibusque mœnia nudarentur. Ob id 6.
Id. Iun. serio rem aggressus, triginta quinque
omnium maximis tormentis triduum con-
tinenter fulminat, tanto impetu, ut muro-
rum ruinam tantam ederet, quantum ad
tentandum irruptionem, satis erat futurum,
nisi (quia vado flumen transeundum erat)
Trib. mil. secus iudicassent. Eapropter Arbar-
rus, ex diuersa parte, qua in Mediomatrices
itur, alterã parabat tempestatẽ. Guisanus ta-
men, ut parietinas exploraret, & animos ho-
stium periclitaretur, sexcentos deligit, eosque
expeditos milites, qui ludificatione militari,
simulent irruptionem. nec mora hi, partim
incuria defensorum (quod impetus illa ex par-
te nedum expectabatur) partim furore &
pertinacia vincẽdi, nullo vel paruo labore in

DE REBUS

ruinosum murum conscendere ceperunt. In
 summo cardine res Diuoduranorum tunc qui-
 dem vertebatur. nam si deuotorum vestigia,
 firmiores sociorum manus fuissent subsecuta,
 poterat illo ipso temporis puncto arx illa pro-
 cul dubio capi atque opprimi. Paucitas vero
 oppugnatorum Ferentariorumue ista defen-
 sorum multitudine post obstinatam dimica-
 tionem propulsatur. in qua velitatione multi
 spectati viri sunt interfecti, & in his Sancto
 Stephanius Trib. mil. exercitatisimus. Am-
 barrus igitur continuato fulmine, non modo
 murorum, sed etiam firmissima turris melio-
 rem partem diruit. qua occupata facilius erat
 Gallis & in vallum, & in oppidum futura ir-
 ruptio. iccirco simul cum dicto ducis conuo-
 lant eo magna animorum feritate, instructa
 oppugnatorum agmina, & certamen horren-
 dum ineunt. nec minus fortiter insultum ho-
 stis parati Burgundij sustinent. Pugnatur ita-
 que utring² viriliter & diu ancipiti Marte.
 Occumbunt ab utrisque infiniti. At Galli, qui
 numero propugnatoribus longe erant plures,
 manuum viriumq² robore postremo identi-
 dem euadunt superiores, ac turrim occupant.
 Qua capta, cum in victoria possessione, nisi
 omnino

omnino nollent, permanerent Galli: ecce P. Strozza, qui una cum Guisano, presentia sua militum audaciam confirmabat, glan- de ictus paucis horulis occidit. quem virum non univ- ersus tantum exercitus, sed ipse etiam Rex, atque omnis Francia, fidelitatis, operæ, officio- rum, & virtutis eius memor, publico luctu est prosecuta. Atque hic casus ei (nisi religio nobis est dicere) fatalis fuit, & fraterno persi- milis, de quo antea est dictum. qui P. Strozza, quod toto vitæ suæ curriculo multum laboris pertulerit, iure merito Epitaphium Iacobi il- lius Triulci (ducis clarissimi, eiusdemq; exsu- lis, & equestri dignitate, denique quem for- tunis omnibus ad vinum expressit) mutuari potuit, nempe: HEIC MORTVVS REQUI- ESCIT SEMEL, QVI VIVVS REQUIE- VIT NVNQVAM. Sed (ut institutum per- sequamur) postquam Galli actis cuniculis, pro pugnaculi partem, quod occupatæ turri erat oppositum atq; obiectum, subvertere, & sub- terraneis latibulis accensam facem inycere parabant, Burgundij cum propter sepulturam occisorum, tum propter vulneca militum, in summis positi difficultatibus (maxime quod extenuari spem auxiliorum & evanescere vi- derent)

derent) consilium defensionis mutarunt, & nisi perire mallent, ad huiuscemodi condiciones descenderunt. Ut miles generatim cum armis, equis ac sarcinis, praesidio excederet. colonus autem omnis cum utensilium optionibus coloniam mutaret. Atque hoc fere modo 10. Kalend. Iul. in Gallorum potestatem venit firmissima arx Theonuilla, claustrorum Belgicorum non vltimum. Cadmae porro similis illa exstitit Gallis victoria. quin in interitu Strozza, & aliorum Tribb. ac veteranorum militum tantum damni fecerunt, ut reliquum omnem exercitum horror perfunderet. Id oppidum verò decadem (ut minus) explet postremis bellis dolabra, & machinationibus subtilissimis captarum arcium, quae antea nulla ratione expugnari potuisse videbantur. Ea sunt nominatim citra Alpeis, Inostum, Terauana, Sanguintinum, Caletum ciuitas, Guinū, Theonuilla. ultra Alpeis, Inurea, Vlpianum, Valsænaria, & Chariolum. quae omnes horribili fulminum tempestate, & tormentis ceu de caelo tactae, & experta nouum genus cuniculorum, ferramentorum, ac operum, & Centaurice (ut ita dicam) oppugnatae, aut ad extremum dederunt manus, & vin-

& vinci capique se passa sunt: aut saltem in
 conditionem pactaque venerunt, ita ut recen-
 tes earundem fortuna testes luculentissimi sint,
 moles ac propugnacula urbibus confidentiam
 quidem adferre, sed securitatem prestare mi-
 nime posse. praeterea perperam obsideri, ac fa-
 me offuscari arceis, frustra attenuari cuncta-
 tione & mora hostium vireis. & spem faci-
 ant bellatoribus, vno pralio in campis rem v-
 niuersam facile disceptandi, exemplo vetu-
 sta militiae, & virtute (cui nihil sit inuium)
 ac robore militum bellum consiciendi, & igna-
 vis hominibus (viti fere contingit) victoria
 gloriam praecipendi, & fortitudinem viri-
 lem honorandi. Guisanus autem cum pluscu-
 los dies Diuoduri commoratus, partim ut sta-
 tionem communiret, partim ut exercitum
 reficeret, Kalend. Quintil. indidem ducens,
 Arelodunum, sexto distans milliario, cogno-
 scit voluntario incendio oppidum combustum,
 & ob infirmitatem ab oppidanis esse destitu-
 tum. Obducitur ibidem alterum octiduum,
 tum ut reliquias miserae coloniae militi in
 praedam daret, tum ut inimicum municipi-
 um a solo subrueret. Hic nata nulla fere de
 causa inter Teutones & Gallos grauis seditio,

DE REBUS

vix intercessione Trib. sedari potuit. Inde Verodunum (tanquam ad statiuam) mouit, vt statum rerum Lucapyrgensium (sicuti tunc quidem ferebatur) propius exploraret, ac perscrutaretur.

Porro dum in aqua haeret (quod aiunt) Guisanus, nec scit, quo se vertat; Thermus Galus, vir honesto loco natus, & bellica laude clarus, cum alteris copijs (quas in Caletibus su prapari diximus. erant ea nouem fere pedum millia, & sesquimille equites) exeunte Iunio ab Itio portu egreditur, eo consilio, vt vno temporis puncto, quo ipse Pleumosios & propinquam Flandriam inuaderet, ille simul ab Lucapyrgo in expeditionem iret. itaq; Belgium inimicum ab summo & imo infestaretur: Transgressus igitur* fossam Boulanã, vbi agrestem multitudinem, & militum cohorticulas (quae in diuersa ripa cõsistentes transitu Gallos prohibere conabantur) fudit Graulingam & Burburgum à tergo reliquit, ac 6. Non. Iul. Aetiophanũ maritimum oppidum, sex distans ab Caletum ciuitate miliaribus, ex inopinato duxit. id quod, per fidem in colloquio circumuentis (quod Thermici milites vndique prapropere mœnia conscenderant)

*Flandri fossam no uam in digitat vt auctor est Meycrus.

rant) oppidanis, & ferociter occupatum, & indignis modis direptum est. Cui communi iusso, praesidium imponens, in anteriorem agrum progreditur, nulloq; labore Guinocipergam, bellum & pingue municipium, capit, diripit, incendit ac vastat. itaque impune Galli pergrassari, signa circumferre, & magna insolentia passim perbacchari, praedam locupletem ex opulentissima Flandria Occidentalis portione abigere, & incredibile damnum imparatis inferre, una flamma colonias undecunq; defœdare, postremo ad Neoportum vsq; excurrere.

PHILIPPVS interea (etsi imparatum Gallica opprimere videbatur insolentia) odoratus illico & belli tumultum, & machinationem hostis, magna solertia aduentum auxiliorum Teutonicorum, quae instituisse iter renunciabantur, sollicitabat, & diligentissima conquisitione Belgicas vires contrahebat. Ob id in Condrosios Regulū Allobrogem praef- primo cum parte copiarum miserat, ut ex ea parte Guisano occurreret. ac deinceps Mabungium traducere iusserat: oppidum valde opportunum, & ad praecauendum & ad prouidendum, quocunq; res inclinasset. Caterum

DE REBUS

*simulatq̄, intelligit Guisanum occultissimis
 causis retardatum, non prodire, ac tempus sal-
 lere, deliberat celeriter adoriri Thermum, qui
 viribus minus valebat, priusquam nouis au-
 geretur confirmareturq̄ auxilijs. Attribuit
 igitur Imperatoriam auctoritatē Ecmōdenſi,
 is prapropere in liberalē Flandriam euolans,
 apud Grauelingam (quod oppidum medium
 est inter Itium portum & Actiophanum) &
 Binicurio, præ castrorum coniunctus, accitis
 eodem ex Bethynia, Sanctomaro, Area, Bur-
 burgo, & propinqua societate præſidijs, (quæ
 omnia inuicem propinqua oppida Philippi do-
 minatu saltem tenentur) collectoq̄, supplemen-
 to, quod paulatim Allobrox ex Cōdrusijs sub-
 miserat, paucis diebus iustum exercitū (duo-
 decim scilicet peditum millia, equitum autem
 feretria) celeriter solerterq̄, conſlauit. præter
 agrestium hominū multitudinem penè infi-
 nitam, qui amissis rebus & mente incitati
 partim armati, partim inermes ad castra un-
 dique concurrebant.*

*Interea temporis Thermus, cū ab incurſa-
 tione Pleumosiōrū copias, ob arthriticum do-
 lorem, quo afficiebatur, Actiophanum retra-
 xisset, & olfecisset tragulam sibi inijci, proxi-
 me Gra-*

me Grauelingam castra poni iussit, intra primum lapidem, ut (si opus foret) propinquior ei esset ad Caletes receptus. Ceterum simulatq; nuntiatum est, subito coisse ingentem vim hostium, & summa rei praesse Ecmondensem articulorum negligens cruciatum, equo admisso ad castra continuo accurrit. equo & munito erant ea loco posita. nec multo post eum instructis copijs comparuerunt Ecmondensis & Binicurius: tanta animorum altitudine, ut intra telorum iactum consisterent: & incredibili feritate hostem undique latecenserent. Tum Thermus, coacto eadem nocte consilio, quia videbat militum numero se longe esse inferiore, & in hostili solo tanquam circulo inimicissimarum gentium interseptum, praeterea castra Burgundiorum in horas crescere, concludit postridie recedente aestu maris secundum litus, ad Itium portum refugere, itaque beneficio naturae elabi. quae ubi oblata est opportunitas, sicuti constitutum eis fuerat, solícite ad fauceis Ada (qua ex parte supra Grauelingam ille se in mare exonerat, cedente iam stagno) remissioris, accedunt Galli, & nullo negotio transmittunt. Contra Ecmondensis, augurium fugae Gallicanae ut ac-

DE REBUS

cepit, infra id oppidum festinato flumen trajicit, ut fugacem hostē transitu prohibeat. Tercio ante Id. Quintil. die hæc gesta sunt. Occurrit porrò hosti Ecmondenſis à fronte, circa Caletum Catarrhactum, & in conspectu Graulinganorum. Hic Thermus, ubi cæpto itinere intercludi suos videt, tempori seruiens, totis viribus in rem incumbit. cumq; maris immēsi ab uno latere esset prospectus, ab alio autem campus nulla arbore, nullo dumos cōsitus, nullo tumulo, alioue impedimento, & equiorem locum (quo ad eius fieri posset) sumere cuperet, aciem hoc pacto instruxit. Ab dextra in Septentriones, qua ex parte mare exundabat, itaque latus unum probe tegebat, totum exercitum defleētit. ab laua versus meridiem atque Austrum, carros pro vallo obijcit: à tergo fossa Boulana. Sic undecunque tuti Galli solā frontem Burgundijs aperiebant. qua ex parte ante ordines tormenta omnino nouem (nempe Colubros sex, Falcones verò treis) Thermus collocauit: ita ut interualla equitibus ampla relinquerentur, quo sic hostem simul & tormenta, & equitum incurſus infestarent, quorum equitum utrumque latus claudabant fulguratores Aquitani. Vltimi tertijq; erant Galli
Celta,

Celta, & Teutones euocati, qui permistis stabant ordinibus, à tergo, ut (ubi opus foret) subsidio socijs in pugna essent. Ecmōdensis verò licet tormenta, (quæ accelerandi itineris causa relicta essent) nulla apud se habebat, iussisset tamen ea subuehi, nihil anxius, quòd ea in re hostis plus polleret, aut se potior esse videretur, virtute vel potissime nitebatur. is igitur cum præmeditata fuga Gallos timorem suum prodidisse, & præda ingentem vim secum abigere voluisse ex tempore cognoscit: communicato consilio, veritus ne auxiliorum interuentu è manibus elaberetur Thermus, minime cunctandum ratus, cum Scipione Africano, hosti non solum dandam esse viam fugiendi, sed etiam muniendam iudicat. Ibi copias expedit, rursusq; se ad confligendum animo confirmat, militesque solerter cohortando ita instruit. Equitatu vniuerso in quinq; ordines dispersito, præequitare leuis armatura equites iubet, tripertito agmine. quorum cornu dextrum Pontualens Belga Comes regebat. sinistro autem Enricus, Enri. F. Celtiber præerat. Mediam alam ipse sibi reseruabat Ecmōdensis. Post hos statim Teutonicorum fulguratorum equitum turma, deinde Cataphra-

DE REBUS

Etorum Belgarū ala, per aliqua interualla succedens, à delectis ducibus ducebatur. Peditatus vero omnis in treis deinceps diuidebatur acies. hi erant Teutoni, Belgæ, quorum maior erat manus, & Hispanorum veteranorum cohortes. quibus imperabant Tribb. mill. Binicurius Belga, Hilmarmonachusius Germanus, & Loysius Caruaial Hispanus. Hac ratione instructo exercitu, sublata voce, Vicimus, inquit Ecmondensis: Quotusquisq; laudi studet cum sua, tū patriæ, me sequatur. & simul admissso equo, mecum inuadite in confertos hostes: ut ait, cum dicto derepente, pugna signo proposita, cōcurrit. Sustinet interim impetum Burgundiorum viriliter paratus Galbus, & tormentorū fulmine magnam in cutit plagam antesignanis: sic ut Ecmondensis equus, quo uehebatur, primo cursu concideret. Burgundij vero nihilo deterriti isto casu, cæpto insistent fortiter, totoq; robore in hostem, monitore & impulsore Ecmondense, feruntur. Concurrunt sine mora tota utrinque acies. Pugnatur cominus. gladijs, ferro, fulmine, hastis res peragitur. Turmæ equestres turmis equestribus congregiuntur: pedestres copia peditibus opponuntur. Denique

nique cōseritur manus, confertur pes pedi. Id quod casūne acciderit, an de industria ducum prouisum fuerit, tamen obseruatione notandarum rerum, nouum illud, itemq; admirabile, & Bellicæ rei scientissimis uisum est: quine à seculo quidem incidisse palam proferebant, ut ea cum æquabilitate, & omnium ordinum paritate, & consimili plane commissione prælium esset: quo uno omnis fere utrorumq; fortuna disceptare uidebatur. Ita & longo & anticipiti certamine acriter, pertinaciterq; est pugnatum. nam etsi immoti stabant mercenarij Teutoni, Aquitanorum peditum tanta hinc fuit uirtus, ut & horum ignauiam diligentia supplerent, & sociorum uicem per sese uiciscerentur: denique suo robore totam fere molem prælij sustineret. quippe Teutonis tanquam summotis, ac aliquo interuallo relictis, conuersa signa undique urgentibus Burgundijs intulerunt, his restiterunt, & magno animo uenientis exceperunt. Concurrerant & Gallicani equites, at lentius & dissolutius solito, nec ut istam decebat nobilitatem, licet & delecta, & armis equisq; splendide orat instructa, ex ipsius gentis consuetudine. Porro dum illo in certamine usque

eo, &

DE REBUS

eo, & tanta animorum contentione dimicaretur, ut neutri faciem auerterent: casus quidam fortuitus, ac mirificus interuenit. Præteruehebantur eâ tum forte decem naues bellice Britannorum, qui procul ex undis conspecto conflictu, obuersis clauis ac compressis gubernaculis (quoad per fluctus licuit marinos) in litus appulerunt. itaque Gallici exercitus (quæ Oceano admotum supra diximus) latera, tormentorum tempestate eminus percusserunt. Hac rei nouitate percussi Thermici, veriti ne plures accederent naues, summo opere trepidare incipiunt. Contra verò Burgundij pertinacius instant: & ubi equitatum reiecerunt, peditatum mox identidem turbant: itaque postremo Gallos fuderunt ac profligarunt, non sine magno decore generatim omnium ordinum, maxime leuis armatura equitum, & particulatim summa gloria Emondensis, qui non minus iudicio quam virtute valuit militari. Cuius præter ceteros duces, puta, Binicurium, Renteianum, Rullum, Enricum, Ponteualem, Fötanum, Hilmarremmonachusium, & Caruaialem, spectata potissimum animi præstantia & fortitudine insignis ista stetit victoria. Contra Thermus
rebus

rebus male gestis non incuria solum, sed etiam
 lentitudinis à nonnullis arguitur: quia diuti-
 us (quàm par fuisset) receptū prorogasset, nec
 saltem conflictum fatalem Franciæ antece-
 dente nocte, castra mouisset. ferebatur enim,
 auaritiæ causa, cum prædam è Flandricis col-
 lectam municipijs in suam pertrahere voragi-
 nem studeret, & tempus & opportunitatem
 idoneã liberi regressus transmisisse. Quidam
 vero asseuerãt, iussu Regis commoratum fuis-
 se in Pleumosys Thermum, quem rumor erat
 auxilia Thermo destinaturum fuisse. Vt cumq;
 fuit, propemodum errauit in hoc Thermus,
 quòd intercludi se, & quodammodo opprimi
 earatione passus fuerit. In numero autem oc-
 cisorum (uti fit) inter sermones populares
 quamlibet variatum sit, tamen sedulo veri-
 tatem percunctantibus nobis, à fide dignissi-
 mis, atque ijs militibus qui ipsi interfuerunt
 factò, in acta publica relatum esse audiui-
 mus Thermicorum circiter 1500. in eo prælio cõci-
 sos. eorum vero, qui in fugam se coniecerint,
 militũ longe plures obrucatos ab agrestibus
 hominibus, q̄ angustias itinerum & claustra
 (quibus fugam parabant profligati Galli) in-
 sederant. Quæ clades illud item ignominie
 inussit

DE REBUS

inuſſit Gallis, ut verſari eis uſque ante ocu-
 los aſpectus Flandrarum, & furor debeat in
 eorum merita cade (ſicut in Orpheum de Bac-
 chis bacchantibus, Græcia fabulatur) exultã-
 tum. quippe furijs ultricib. agitata & fœmina,
 tum urbana, tum ruſtica Lacænarum in mo-
 rem, ſicubi obuium Gallum habuerunt, eum
 conuitiata, quòd Flandriam vaſtaſſet, muni-
 cipia vexaſſet, tecta incendiffet, quem oppri-
 mere ſingule non poterant, plures ſimul un-
 guibus quaſi diſcerpferunt, vel fuſtuario tu-
 multuoſiſſime multarunt. ut profundo ſilen-
 tio interim inuoluantur, quos aut flumen ab-
 ſorpsit, aut æſtus maritimi obruerunt. Britan-
 ni verò, qui ad anchoras relictis in alto nau-
 bus, nauiculis item in oram maritimam obna-
 uigabant, ex Gallis, qui in fluctibus nabant,
 circiter 200. viuos ceperunt, quos etſi perdere
 deprimereq. poſſent in profundum, maluerunt
 tamen gloriæ dulcedine commoti hoſtem è
 naufragio extrahere, quo ſic tanquam parti-
 cipes eius belli adiutorèſque, haberent certos
 teſtes tam inſignis victoriæ in Britannia, quos
 paucos ex multis ad ignominiã ſortiti, eò (ve-
 lut in triumphum) tranſuexerunt. Porro eo-
 rum, qui fuga intercluſi capti ſunt, quorumq.
 exſti-

exstitit magna copia, hi principes numeraban-
 tur. ante ceteros Thermus, dux exercitus,
 idem rector Caletum: qui non in fortuna solū,
 sed etiam in corpore suo graue vulnus accepit,
 & cum eo Annibalius, Villebonus, Sinarpon-
 tanus, summo loco nati, & omnes iuxta eque-
 stris ordinis viri, atque alij honestiores quig,
 & assidui Principum, quos breuitati studen-
 tes studiosereticemus. Hic praterea signa mi-
 litaria, tormenta, munitiōem, impedimen-
 ta omnia, & castrensē supellectilem amise-
 runt Galli. deniq, omnis fere ea praeda, quam
 Thermus (cum decursionibus per equites va-
 stauerat ea loca, quæ incurrisset) è Flandricis
 municipijs collectam abigere conabatur, natu
 Fortuna à Gallis, in Ecmondensem ac Burgun-
 dios iure merito transit, vel potius recidit.
 Nec adeo mirum alicui videri debet, si Bur-
 gundiorum quingenti, non amplius, eo confli-
 ctu sunt interfecti. Sed in his Peleus, nobilis
 Belga, cum aliquo numero equitum ac pedi-
 tum (qui utrobique principem aliquem lo-
 cum obtinuerant) desideratus est. Atque
 hunc euentum sortita est Grauelingana illa
 pugna, res profectò maximi momenti, unde
 firmioris spei fructum, cōuenerit rebus, fortu-

DE REBUS

na, & expectationi Burgundiorum referuari. Siquidem in confesso est, eius praelij aduerso casu, graue toti Franciæ vulnus fuisse impostum: quo etiam illa vulnera, quæ vixdum cōsenuisse videbantur, recruduerunt. Contra, Philippus iniecta hostibus ista securi, non solum miram securitatem suo Belgio præstitit, neque non modo famam, existimationemque collectam conseruauit, verum etiam perfecta, cumulatæque virtute (quantumuis nihil videbatur ad pristinam laudem, honorem, gratiam, gloriam eius dignitatis addi posse) mandauit immortalitati, celebritatemque nominis, toto orbe, miris modis amplificauit. Videre autem visi sumus cum longinqui temporis usu, tū periclitatione recenti, non totius vertentis quadriennij, Gallos, re ommissa, bellicosorum nomen tantum tenere. quippe sicubi ab uniuerso naufragio periculum est, sic vt vno praelio disceptet omnis Fortuna, & (vt ita loquar) ad manus atque ad pugnam fatalem sit veniendum, tum nescio qua vel Fortuna iniuria, vel evraçias negligentia, quantumuis licet initio acriter committunt, postremo tamen euincuntur. cuius rei tria certissima testimonia (si certamen illud, quod ad Renteium inchoa-

*inchoatum fuit, in leuium præliorum numero
 habetur, uti certè debet, siquidem primis ia-
 ctatis hastis est diremptum) producemus, pri-
 mum cladem Martianam in Etruria. deinde
 Sanquintinā in Veromanduis. ac tertio, Gra-
 uelinganam in Pleumosiis. Reliquerat præ-
 terea in castra recurrens Thermus Actiophani
 militum cohortes treis, cum mandatis, ut
 de pradato incensoq; ante oppido, se statim se-
 querentur. quæ recepta gloriosi milites sum-
 ma crudelitate effecerunt. nimirum ardente
 iam oppido, se ad suos recipere constituerant.
 Verum illa Actiophani incensio, ipsis eadem &
 Pythia & Delia fuerunt. nam non ita diu, uti
 sperauerāt, alacris incendij exsultauit impro-
 bitas. dum enim uerò fumum deflagantis op-
 pidi respectant, tantorum scelerum (quæ infi-
 nita ab istis, ac sodalibus Thermicis in Flan-
 driam edita fuerunt) pœnas iure merito (su-
 ga redituq; ad suos interclusi, in itinere ad u-
 num fere omnes iugulati) dederunt. Sic malis
 improbitatis facem bibunt. Sed quamlibet,
 dicerent multi Itium portum, Caletum recto-
 re Thermo capto, profligato Gallico exercitu
 urbeq; robore præsidiorum orbata, in tanta
 rerum perturbatione & animorum conster-
 natione,*

natione, à Burgundijs (modo vestigia præeun-
 tis victoriæ prope sequuti essent) eodem ipso
 temporis momento facillime recuperari potu-
 isse: opinio imbecilla certe, & cum falso inco-
 gnitoque communis fuit. quam opinionem po-
 pularem res præiudicata, & ad multas causas
 delata minuit. & præ vulgi sermunculis va-
 nissimis, summatum cum ratione valuit au-
 thoritas, atque prudentia. nec enim (maxime
 ut plerique fere omnes) adduci potuerunt vi-
 ctōres Burgundij, ut se iustitiæ caperet obli-
 uio. nec enim si victoriæ potiebantur, ob id in
 alieni cupiditatem inciderunt. qui iustitiæ &
 perspicacia dum in deliberatione publica utē-
 dum iudicassent, cognitum est, æquitatis ra-
 tione, primum Caletum ciuitatem non esse aut
 iure mancipij, aut iure nexi Belgio obligatam,
 nec iurisdictionis Philippicæ. deinde, conside-
 rato loco, oppugnationem eius arcis longe mul-
 to difficiliorem esse, quàm plerique omnes in
 foro, in curia, in comessatione (tanquam ij,
 qui è fenestris Achiuos indicant) ariolaban-
 tur. Qua suorum clade renunciata perculsus
 Guisanus, siue mutato consilio, siue desperata
 expeditione, quam videbatur callide parare,
 Vertuduno in Picardiam, receptus signo pro-
 posito,

posito, copias reduxit. castrisq; loco delecto, ad Petram pontem substitit. quem locum cum ad hostileis excursiones reprimendas, & ad sustinendas impressiones militareis peropportuum atq; idoneum sibi maxime optavit ac iudicavit.

Eodem ipso tempore, quo de occupando Dinoduro Galli omnes rationes inibant, in Italia, intercessione cum Senatus Veneti, tum opera Florentinorum Reguli, fecerunt Philippus & Parmensium herus pacem cum Ferrario, qua pactiones & conuenta firmissimis affinitatum vinculis & matrimonij indissolubilis lege stabilita; sancit atq; fuerunt. quippe Alphonsus Atestinus, Princeps iuuentutis Ferrariae, Herculis, filiorum natu maximus, tertiã Cosmi Medicis filiam habuit uxorem, quantumvis licet (fatis obsistentibus) maxima natarũ eius Ducis, quod paucis mensibus è viuis decesserat, Alphonsus sibi desponsa virgine frui minime potuit. secunda porro Paulo Iordani Vrsino (qui postea aliquando Dux Bractianensis audivit, cum esset eius fundi antea tantum Dominus) nupserrat.

Post ingentem illam Flandricam victoriã, dum Philippus (ut feliciter cæpta persiceret)

DE REBVS.

nouis delectibus prioreis auget manus, & ex-
 pleret exercitū: deniq; in Artusia in unum
 copias cogeret: eodem cursu temporis Angli nu-
 merosam classē magno clamore, & maiore
 ostentatione comparabāt: ac interim igni fer-
 roque Francia internecionem minitabantur.
 Conflata erat ea classis ex centum circiter na-
 uibus bellicis, discreta quidem magnitudine,
 verum omnes egregie armatae atque instru-
 ctæ, & in his circiter decem militum millia
 imposita, præter operas nauticas, & nauicula-
 riorum delectum. Eam classē regebat Milor-
 declinto præf. lit. & oræ marit. Huc accede-
 bant viginti Liburnica, vastaq; naues belli-
 cae, ex Oceaneis oris, quæ Philippo Regi parent,
 euocatae: quæ ob vastitatē, arcium instar erant
 respectu Britannicarum, sed in nauigando il-
 lis tardiores, splendido apparatu belli, & mili-
 tibus referta, præter epibatæ promptissimos.
 quibus Propræf. classis & oræ maritimæ Bel-
 gicæ Vachenus præerat, vir rei navalis peri-
 tissimus. Hisce coniunctis viribus (nec enim
 annotinas, nauiculas & celotes corbitulæ sue,
 quibus commeatus subuehebantur, nomina-
 re libuit) Id. Quint. Angli, ab sua ulteriore
 Britannia, Coro, (qui ventus magnā partem
 tempo-

temporis illic flare consuevit) vento usi pro-
 vectiq³, Cantio naueis soluerunt, quod insu-
 la latus contra Galliam ex diametro est oppo-
 situm, & velis plenissimis ad Armoricas ciui-
 tateis in obiecta insula oram hostili vi ad nau-
 garunt: portumq³ (cui Conchula nomē est vul-
 go) occuparunt. & sine mora, parte copiarum
 (quas nauibus transportauerant) in continen-
 tem exposita, incendijs, depopulationibus,
 vastationibus, excursionibus modum nullum
 fecerunt. primo maritimā oram nudarunt,
 deinde interiora etiam municipia ac castella
 circumlatis signis pergrassabantur, non tam
 prædaram cupiditate, quā vindictæ incomp-
 positi dissolutiq³ passim vagabantur. itaq³ in-
 opinanteis Britonas opprimebant. id quod eis
 statim probro atq³ dedecori vertit. Belgis au-
 tem damno fuit. nam Chersimo nobilis Gallus
 ad primum inopinata eius excursionis & in-
 censionis tumultum excitus, partim ciuium,
 partim agrestium hominū millia circiter no-
 uem reip. iuuanda studio, taciteq³ collegerat.
 his, ex ædificijs publicis ac armamentarijs ar-
 ma distribuerat. huic præterea inconditorum
 hominum globo, cum municipibus præsidia
 circumuicinarum ciuitatū, maritimorumq³

elausrorum coniunxerat. quo sic & animum
 & robur pro aris, focis, agrisque pugnaturis ci-
 uibus adderet. ita ut cunque instructus dux
 ille, celeriter occurrit excursoribus Anglis. quo
 rumore in maritimas stationes allato, ipsi de-
 inceps vel in nauibus se continebant, vel ex-
 cursionibus immoderatis abstinebant. ad quos
 cum festinatis itineribus Chersimo accersisset,
 Angli, qui in litoribus passim oberrabant, aut
 in gurgustijs delitescabant, aut in umbris du-
 morum apricabantur, non modo hostis conspe-
 ctum non tulerunt, sed ad nauiculas (sicut in
 harena ad palos deligatae stabant in summis
 undis) fuga precipiti delapsi, non intermissa
 remigandi labore in suas speculas sese abdi-
 derunt. Belgae tamen altitudine quadam animi
 & constantia, ab maioribus atque natura in-
 sita, viriliter incurrentes Britones excipie-
 bant, & (quoad eius fieri potuit) aut ad signa
 confugiebant, aut permiste praeliabatur. Por-
 ro quia Britones longe plures erant sine compa-
 ratione, paucis Belgis exaquare minime potue-
 runt. Quo factum est, ut turpiter pugna exce-
 dentibus Britannis, & socios, in repentina Brito-
 num incurSIONE, ac in discrimine summo positas
 deserentibus, paucitas militum Vachenorum,
 vel

*vel fusa, vel profligata (tanquam sub cultro re-
 licta) aut non optime acciperetur, aut ab hoste
 furioso interficeretur. Atque eo modo, cum ad
 paucos pœna temeritatis, ad omneis metus
 peruenisset, famosa ista classis, nec sibi, nec a-
 lijs solum non fuit utilis, quinimmo socijs
 exitiosa. quam in rem naualem cum incredi-
 bileis & infinitos fere sumptus Britanni fecif-
 sent, & armorum strepitu Franciam vniuer-
 sam territassent, nihil adeo clare gesserunt,
 quã quòd oleum & operam (quod aiunt) per-
 diderint. nam & deformatas partim nauis,
 partim conquassatas, & conuectorũ reliquias
 (amissa suorum meliore parte) & grauib. mor-
 bis afflictas, non multo tempore in Britoni-
 bus commorati, paucis diebus, stante leni Afri-
 co, obuersis gubernaculis subduxerunt gloriosi
 nautæ. hisque grauissimis casibus ad eosdem
 portus, ex quibus erant non multo ante egres-
 si, magna iactati tempestate confugerunt. &
 clausis stationibus sese deinceps tenuerunt. id
 quod præsertim præclarum specimen ceteris
 exstitit nationibus summæ defectionis animi,
 in quam haud ita pridem ab antiqua conte-
 stataq; virtute ac magnanimitate maiorum
 Britanni degenerauisse videtur, qui antea in-*

DE REBUS

credibilem terrorem formidinemq; Francia incutere consueſſent.

Philippus interea cum in Atrebatum ciuitate eſſet, belloq; totus vacaret, 12. Cal. Septemb. cum Satraparum contubernio, tum delectorum militum manu comitatus in castra peruenit. quæ (quia ceu ex prouocatione, cum hoſte acie decertare quamprimū cupiebat) in hoſtile ſolum uſq; eo promoueri ante iuſſerat, ut non longius ſeſqui milliario ab Dorlente, Fræciæ ditionis oppido, abeſſent, ſimulans interim eius oppugnationē. Habebat uero tunc Heros ille ampliſſimus procul dubio exercitū & florentiſſimum & preſtantiſſimum, militibus omnis ordinis, tormentis, munitione, apparatu, cum belli, tum aliarum rerum, quæ ad expeditiones quaſuis neceſſaria uidentur, inſtructiſſimum. quippe ex omnibus delectibus robur iuuentutis peditum tricena millia excedebat. equitū uero dimidio minus. hiſq; tot & tantis militum copijs ſtipendium plene erat perſolutum. Cuius omnis militiæ pars tertia fere ex Teutonis conſtabat ſupernatibus. reliqui erant ex infernate Germania & principali Belgio collecti. minima pars Hiſpanorū cenſebantur cohortes. Omnes præterea non optime

optime modo armati atque instructi, sed victoriarum recentium recordatione, per se prompti, magno animo hostem expectabant: quosque tam desiderium summæ pugnae tenebat, quam præfectos cladibus Gallos communi periculi satietas retinebat. Principum vero, qui eo bello sub Philippo vel stipendia meruerunt, vel militarunt (quia curiose posteritati in hoc inferuire volumus) è tabulis publicis ac fastis hæc studiosè à nobis sunt decerpta nomina. Primo omnium Allobrox, Regius nepos, & Vicarius in quem omnis eius belli auctoritas & summum Imperium ab Rege ipso, ob insignem belli peritiam, erant delata. Parma ac Placentiæ Dominus. deinde magnanimus Seminaræus. qui (quia existimabat, pugnantibus inter sese duobus potentissimis Europæorum regibus, magnum & insigne aliquod prælium commissum iri) ob id ab extremo usque Italiæ angulo, permutatis equis in castra illa venerat, cum firma animi intentione, quòd domino exemplum fidelitatis atque sui officij ea ratione relinquere volebat: modo in confertissimo hostium globo palam ostendisset, ecquid Seminaræa hasta valeret. Atriensis deinde. hi duo Ducum titulo insigniti. Sulmonensis Prin-

DE REBUS

ceps. Polycastrius, Balneensis. Landinus, Comitatus tres: atq; Ascanius Cornicus herulus, eo vsq; Italici generis, & nobilissimi & bellica laude clarissimi. Ex Hispania vero oriundi, summoq; loco nati Duces, Albanus, Darocus, Francavillanus, Villafermosus. Balanga deinde, ac Anguillarius Marchiones Toparchæ. & Comites, Fuensalida Celtiber, nec non Melitæus Lusitanus. Teutonorum prima nomina hæc collegimus: Henricus atque Ernestus ex illustri Brunonisuicæ orũ Ducum familia. Legatus Marchionis Ioachimi Brandepyrgeici. Suarcenpyrgensis, Mansoueldæus, Rēnepyrgeus, Comites. & Belgica autē nobilitate summates hipercesebantur. Princeps Arausinus, Arescotanus Dux, & Ecmondensis Comes, Berganus ac Renteius Toparchæ Marchiones. Hornus, Arenoperganus, Bossutus, Mega, Ligniacus, Montagninus, Rullus, Hogostræus Comitatus. Barelomontius, Aglains: denique alij omnium nationum honestissimi quique Duces, Tribb. & milites. Sed brevitatis causa contenti fuimus flore iuventutis delibando vel potius recensendo.

Gallorum Rex contra, nullo neque diurno, neque nocturno labore intermisso ad Pe-

tram pontem, quem locum supra commemo-
 rauimus, & quàm maximum exercitum ha-
 bebat, conflatum itidem meliore ex parte ex
 Teutonis mercede accersitis, & Heluetijs. Se-
 cunda partes erant indigenarum ac Gallo-
 rum. Minimū aliquid ex Italicis cohortibus,
 sicut Philippo ab Hispanicis, accessionis, ei fuit.
 quo in exercitu præter Regem ipsum nomina
 vel nobilissimarum Francia familiarum,
 velpotentissimarum clientelarum in Cōmen-
 tarijs publicis legebantur hæc. Rex Nauarra-
 us, Guisanus, qui Imperium totius illius ex-
 ercitus pro Rege (sicut sæpiuscule diximus) ob-
 tinebat. Regulus Lotharingiacus, Ambarrus,
 Nemurs, Montepensirius, Abumalus, Momo-
 ran sinus, Bullanus, hi ex Gallica gente omnes
 & titulo Ducali insignes. nec non Gulielmus
 Saxo, & Lunepyrgeticus, Germani, ijdemq; Du-
 cum nominibus honorati. Cattorum Reguli
 filiorum vnus Hessus. Ferrarius, ac Salerni-
 tanus, Principes duo. Summas, & Atrien sis,
 exules tres Itali. præter incredibilē munerum
 cuiusuis ordinis, cum equitū, tum nobilitatis,
 quibus omnibus recensendis, totum vix suffe-
 cerit volumē. Hic tamē Gallus etsi præpotentē
 exercitum habebat, & apparatus bellico assa-
 tina

DE · REBVS

tim prorsus instructus erat, quia tamen recentissima clades Grauelingana, vulnus illud, quod grauisimum superiore anno in Veromānduis apud Sanguintinum acceperat, refricabat, cum fortuna Philippus leniore vteretur, ipse autem duriore conflictatus bis terue esset, omnem tunc quidem iacturus aleam, aut pedem tertium collaturus agerrime videbatur. Gallorum enim uerò hoc est maxime propriū, ut ubi aliquid sinistri euenerit, non modo iterum se committant timidius fortuna, sed plane obsequantur, ac aliquamdiu locum dent. Quapropter exemplo Fabij, illius Maximi, nō tam cunctando rem restituere uoluisse putabatur Rex, quā Philippum à recto cursu procliuis uictoria, ducēdo bello, reuocare: & molli quodammodo brachio id agere, summa obseruatione hostis, ne quam suae ditionis urbem inuaderet, aut opprimeret. Ob id per Ambianorum agrum iter faciens cum omnib. simul copijs Somonam transmisit, & secundum eius ripam Aquilonarem, castra, Burgundiorum castris opposuit, tabernacula fixit, copiasque diffudit. quippe paruo indidem interuallo Philippus prope Australem ripam Auctia fluiuioli, cōmoda aquationis causa, cū magnifica

fica ostentatione castrorum, tum certa animi fiducia confedit. quo loci dum castra utriusque militaribus operibus communijissent, lentum bellum sanè, diuturnumque negotium futurum videbatur. maxime verò Galli, vallo, aggeribus ac fossis solerter se obsepserant, eo consilio, ut hostem vel satietate vel tadio longa obsidionis defatigarent, vel suam ea ratione regnum defenderent, & ab aris, focisque, ferrum ac flammam depellerent. Vbi quantumvis licet interdum leuibus praelijs, interdum prouocatione, ad exercitacionem militarem sit certatum, nunquam tamen ab alterutrius iacta alea, summa rei periculum est factum, aut fortuna cuncta commissa. nam etsi perpetuam Philippus voluntatem habebat, in qua inerat vis aliqua desiderij ad oppugnandum Dorlentem, consilium tamen publicum, plenum prudentie & fidelitatis, istud minime committendum in tanta hostis propinquitate, censuit.

Interea dum apud exercitum, quem habebat uterque instructissimum, duo Europaeorum Principum facile clarissimi Heroës coram essent, castraque prope coniuncta haberent, dumque propius ob telorum iactum, tormentorum-

que

DE REBUS.

que fulmina, admoueri debuerint (qui Principes non tam de potentatu, quàm de gloria contendebant) in summa iudiciorum varietate orbis uniuersus rem ex superiorũ temporum euentis metiebatur, & successus non vna ratione ponderabat ac notabat. quippe pleriq; omnes vel Pharsalica, vel Cænensis, vel alius insignioris cladis famam arrectis aurib. expectabant. Verum cum non exiguo temporis intervallo inuicem hostes prope intuerentur, ac procul spectarent, neque quisquam vtriusuis clientum esset, qui non in vnius diei casu suarum omnium fortunarum euentum consistere existimaret, Reges imaginem rei totius primo loco considerabant: deinde animos & mentes suas ipsa cogitatione & voluntate consiliariorum, tanquam consilio nominis cuiusdam conformabant. Si enim omnibus viribus ac vniuersis legionibus cõcurrissent, semel quæ armis decertassent, ex eo conflictu, tanquã ex nubium collisione, ardorẽ expressum, emissum iri portinus prouidebant, id fore fulmen totius Reip. Christianæ, quo acerbissimo incendio ipsa conflagrata concideret. siquidem robur sui exercitus ex bellicosissimis nationibus, usq; peregrinis, mercede accersitis constare:

stare: itaque peiores partes (utcumque casus ce-
 cidisset) fore ambo iudicabant, & ciuitates su-
 as exteris præda futuras non pessime diuina-
 bant: ad communem salutem respicientes, ut
 circumspexerunt omnia, confirmatis tandem
 rationibus concluderunt. Pacem vel iniustam
 iustissimo bello utiliore esse. Itaque nulla simu-
 latione cõcordiæ paulatim attenuari bellum,
 sensim remitti spiritus Regius, ac imminui
 flamma militaris cœpit. quæ concordia ut o-
 mnino conciliaretur, legati primo Insulam
 missi id agebãt, ac subinde apud Cerecampum,
 Anachoretarum claustrum opulentissimum,
 tertio ab Dorlente positum milliario, castrisq;
 vicinum. Quæ cū ardua res in primis esset per
 certos rogatores, diribitores, custodes pactio-
 num, lege agebatur. in causis quippe Regijs, &
 in rebus cum Britannicis, tum Allobrogicis
 dicæ vicissim ex instituto scribebantur. inter-
 cessiones alterutrorum iudiciorum & exce-
 ptiones fidebant coram rogatoribus Comitio-
 rum, atque arbitris, qui litem iudicarent, ac
 aestimarent: quos (ubi de constituta iam pace
 narrabimus) postea nominatim indicabimus.
 Interim in castris militia vacationem esse pla-
 cuit. quod quemadmodum præter omniũ acci-
 dit

DE REBUS

dit opinionem, ita hercle in summam admirationem plerosq; omneis adduxit. Porro lite uniuersè contestata, quia cuiusq; ratio ijs Comitibus apud oratores feciales ordine habenda erat, trinundinumque & promulgatio paulo longius ducebatur, commeatu omni paulatim cœpit exercitus laborare, nec optime habere, cum propter Autumnales tempestates, tum propter impendentem hyemem. Eam ob rem, vel quia pactors societatis, quiq; Cerecampi pacificatoria legatione erant implicati, id maximopere flagitabant, qui instituto colloquio in spem bonam pacis obtinenda ueniebant, dumne nouis prouocationibus atque iniurijs militaribus, in tanta castrorum uicinitate (uti facile euenturum fuerit) belli tumultus aliquis oriretur, ad uasa conclamato & receptui signo proposito, exacto Octobri, melior pars militum castris excessit. quibus subinde Nouembri missio data est, sic tamen, ut delectum aliquem certum è toto numero, Reges, praesidiarum loco sibi retinerent, in hibernijsq; disponerent.

Atqui dum rem nihilominus pagunt, in supradicto conuentu, alternis sententijs atque oratione, sperantq; meliora interpretes fœderum,

rum auctoresq; concordia, rebus eò adductis definitisq; solum, ut sola Caletum causa scrupulum inijceret, ac sub iudice etiamnum esset, edictum tamen unum propediem expectabatur è Britannia, nescio quo malo genio renuntiatum est, illius gentis Reginam, cuius id maximi intererat 15. Cal. Nouemb. morte extinctam. morte, cum ob Principis scemina carissimas dotes indigna, tum rebus instantibus atq; futuris incommoda. quippe ea mors, causam publicam sperata pacis prore nata non nihil perturbauit, ne dicam, peremit. nam diebus non multis interpositis, trimestre illud pacis concilianda colloquium, initio Decembris, institutio bimestri intermissum, intercisumq; est.

Circa id temporis, quo ad pacem campi patebant (quòd ei fautor futurus haud obscure existimabatur) Mag. Eq. remittitur, ea lege, quemadmodum vulgo ac genere efferebatur, ut satisfactione bis centena millia aureorum redemptionis nomine penderet. qui tamen (nisi fallimur) specie quadrantè è priore summa subtraxit. Itaque sane Satrapa ille, qui consultor suasorq; calamitosi belli, & auctor publicorum incendiorum exstiterit: suo capiti non

DE REBVS

minimum affuit mali, & grauissima vulnera
 à fortuna, præter ignominia lituram accepit.
 Primo enim uerò captum maximum natu fili-
 um apud Teruanam ut redimeret, quinquaginta aureorum millia necesse habuit appen-
 dere. Deinde conflictu illo Sanguintiniano, ac-
 cepto ad femur graui vulnere, ipse cum duobus
 filijs captus, quincuncem iam commemorata
 rationis persoluit. Venit item paulo post in
 Philippi potestatem Halmerotes, eius nepos,
 & cum eo affinium ac propinquorum nõ pau-
 ci. ut omittamus eos, qui passim in bello occi-
 derint. ad quam rei familiaris iacturam, esti-
 mationis deminutio atq; fama dedecus ac-
 cessit. Errasse enim eo grauius in Sanguinti-
 niana illa clade videbatur, quo maiorem sub-
 tilissimi & acutissimi ingenij, tum prudentie
 opinionem in omnibus animis Gallorum ante
 impressisset, quem serpētis oculum habere vul-
 go ipsi iactitabant. Vt cunq; est. is certe vnus
 (ut si quis alius) perbelle exemplum statuit
 fortunarum suarum. fortuna impetum supe-
 rari minime posse scientia sapientiaq; huma-
 na, quemadmodum nec gubernatores optimi
 vim aduersa tempestatis vincunt. Amissione
 deinceps Mag. Eq. statim & Halmerotes itidē

est solutus, ante tamen pactus pro capite quinquaginta millia aureorum.

Ferente etiam nū bello, Car. V. Imp. Cas. P. F. Aug. attenuatis lentissimo morbo totius corporis virib. tandē febris astūg, iactatus animā Deo Opt. Max. reddidit, & (quo commoratu abditumq, supra diximus) claustro in eo Iustiorum sodalium Castulonensis tractus, atque in Hispania Bætica, 9. Cal. Octob. (qui dies tum D. Matthæo sacer erat) fatis concessit, fama æternum victurus. Vixit ille Heros biennio minus sexaginta. Clauum verò tenuit Rom. Imperij, & reip. gubernacula tractauit annos triginta sex. auitum aut regnum quadraginta amplius rexit atq, habuit: vir affatim prudēs, seuerus ac grauis, patiens laboris, fortis & experiens, rerum sciens, licet literas à limine tantum salutasset. maxime verò constās, & inuicti animi. quamobrem cū honorifica & officiosa epistola ei Paulus III. Pont. victoriā illam Germanicā congratularetur, cum Max. tum Fortis. Principis nomen detulit. Cæterum magnam in utramque partem esse fortuna vim, vel ad secundas res, vel aduersas, ecquem latet? Prospera & æquabili fortuna Carol. V. à puero propè ad multos annos est vsus: qua co-

DE REBUS

mite vi ad summa rerum, & Imperij fastigia
 euectus, trophaeum immortalitatis erexit sem-
 pitemnum, Mariano busto longe prestantius:
 ita prater Ticinensem illam, insignemq; victo-
 riam, prater miserabilem vrbis Romae incur-
 sationem, prater memorabilem gloriosamq;
 Thimissa expugnationē, prater deniq; stupen-
 dam & modis omnib. admirabilem debellata
 Germania castigationē, pleriq; omnes aduer-
 sarij, aut emulatores (qui in Europa eius Ma-
 iestatem inimicam cepissent) in fortunatissi-
 mi victoris potestatem viui peruenerunt. in
 primis vero Gallicanae factionis duo Reges, pu-
 ta Franc. I. Gallus, & Henricus Nauarrus.
 mox Clemens 7. Rom. Pont. Max. deinde Gu-
 lielmus Menapiorum Regulus. Ioan. Frideri-
 cus VII. VIR. Saxo. Ernestus Brunonis uicinus.
 hi itidem duces. & cum his foederatus Catto-
 rum Regulus Ph. Hesus. maxima aequae omnia
 nomina. prater infinitam summi ordinis ca-
 ptiuorum turbam. Sed eadem inconstans for-
 tuna (quae, ut sicubi alias, in armis certe po-
 test plurimum) ab inimicis, aut hostibus ad
 Car. 5. Imp. aliquando tandem impetū suum
 conuertit, quae extremo tempore indignissima
 (ut olim Marius) est conflictatus. primum
 rebella-

rebellauit armata Germania, & manifeste
 suo Imp. vim intulit. quod idem rebellionis
 genus, excusso seruitutis iugo, recipiēda liber-
 tatis causa ab Senatib. subinde est tentatum.
 ex qua die Carolum Ilias quadam malorum
 excepit. nam præterquam quod aut ultra Al-
 peis, aut in togata Gallia, aut in Italia, terra
 mariq; ex clientelarum amissione, aut classis,
 militumq; deportatione incōmodi plurimū ac-
 ceperit; in Germania, in Imperio, ac in rep. suo
 que auito regno incredibile rei & priuatae &
 publicae iacturā fecit. quo loci, ne multa conge-
 ramus, vno exēplo (vel omnium maxime misē-
 rabili) contenti erimus, cladis nimirum illius
 horrida, cum florentissimū exercitum, quem
 in hostem duxerat, mutilatum & extenua-
 tum è Mediomatricib. egre reduxit, ut inte-
 rim fortuna iniurijs connexos casus, & conti-
 nentem morbum (quo tandē exoletis corpore-
 is virib. est oppressus) volūtario silentio inuol-
 uamus. Renuntiata autē ex Hispania Caroli
 morte, tacitus luctus in publico concursu om-
 ne Belgium occupauit, ita ut repente vestem
 Patricij mutauerint, eodemq; vestigio dedica-
 tione religiosa constitutis passim aris, per de-
 lubra Diuūm, consecrationes D. Car. à Pontif.

DE REBUS

Tribb. pl. ac sacerdotibus facta fuerint. Cùmque ciuitates omnes hereditaria, tributaria, vectigales, ac clientela, municipiaq; omnia Domino certatim funus amplissimum, luctu populari, toga pulla, funestaq; face curauisset, Philippus etiam Decembri mense, primum pientiss. patri atq; auia Maria charissima, in curia Bruxellensi (quò Belgæ optimates ad cohonestandas exequias conuenerant) subindeque solennibus ceremonijs iusta uxorio funeri soluit. ut interim taceamus, tum virorū, tum mulierū lamentationes, & sumptuosam pompam, epulū funebre, funalia, tibicines, funebri vestimēti genus, laudationes ac nenas, quæ in concionem funebrem scripta fuerint: & cetera tristissima, quib. luctus augeatur.

Maria Britannica extremum vitæ diem morte conficienti, nullis relictis post se liberis, solenni promulgatione in sororis demortuæ locum subrogata est Elizabetha, adolescentula, annos nata quinq; supra viginti. princeps (viti ferunt) non solum erudita, verum etiam præter Latinum sermonem Gallici atq; Italicæ idiomatis perita, quæ dotes ingenij, scientiæ ac literaturæ in scæmina quò sunt rariores, ea insita nobilitati procul dubio maiorem gratiam lepo-

am leporémque pariunt ac conciliant. sed interim reformata illi religioni apprime dedicata. quæ ipsa Londini, vrbe regia, ex consuetudine solennibus ceremonijs corâ S. P. Q. Brit.

17. Kal. Febr. in. A. 1559. inauguratur.

1559.

Circa idem tempus diebus omnino quindecim, duorum Dacia regum mortes inuicem consecutas legimus. Primo vitam cum morte commutauit Christiernus ille, qui è regno deturbatus, profligatis, fufisq; copijs captus ab hoste populari (quemadmodum multo ante enarrauimus) & accepto grauissimo fortuna vulnere, hætenus expers libertatis in compedibus atq; ergastulo fuerat detentus. quod regnum de manu paterna traditum Christianus, Friderici F. pro renata obtinuerat. qui Christianus, eo nomine dignissimus, ex præscripto celestis ac diuini legislatoris Dei Opt. Max. moribundum iam, mortiq; vicinū Christiernum affinem per humane adiit, atq; inuisit, quò loci cum multa in familiari colloquio inuicem simul ambo communicassent, deprecati alternas inimicitias, iniurias, itidem sibi mutuo condonarunt. at paucis diebus (vri in vulgus relatum audiuius) Christianus, vestigia Christierni persequens, morte itidem

DE REBUS

occubuit. cui Frid. successit F. Princeps etate viridi, virtutis studiosus, magnanimus, & Martis (quod aiunt) pullus.

XI. Kal. Feb. deinceps in vrbe Parrhisorū Lutetia, Carolus Lotharingiacus Claudiam, Henrici, Regis Franciæ filiarum alteram uxorem duxit: nuptijs splendidissimis illic (ut in Adonidis hortis) luxu quodam regio factis.

Sub idem fere tempus Suesanus, celeberrimi illius Consalvi, (cui ex laude bellica Magni cognomen accessit) nepos, idem Proprat. Insubrum, iussu Philippi, coactō iusto exercitu, in Taurinos, qui à Gallis meliore ex parte tenebantur, signa intulit, magnaque celeritate & virtute Centale oppidum peropportunum, & ad res gerendas utile, pulsus inde Gallis recepit. quo temporis puncto, cum Piscarius Herulus in expeditionem ab eo missus Rocanionem item obtinuisset, ipseque vno victoria cursu castella, municipiaque atque oppida cepisset, Montcaluum duxit, atque obsedit. quo non multis interiectis diebus potitus, Casale obsidere cepit. Cuius Suesani ducis auctoritas, & bona præclaraque fama brevi usque eò statim creuerat, ut minime dubitatum sit, ab istiusmodi felicissimis auspicijs,

cij, magnos eum progressus in ea regione facile facturum fuisse: dum ne pacem Reges bellatores quàm bellum maluissent.

Interea oratores fœtiales mense Februario, præscripta die tertium iam conuenerunt ad Cameracion castellum, sexto à Cameraco miliario, cum mandatis Principum, ut pacem omnino conficerent. atque illi ipsi (quos hæcenus interpellasse ubiq; in eam rem tacite subindicauimus) præter Britannicos, legati erant, puta: pro Philippo Albanus, Arausinus, Atrebatum antistes, Melitæus, Viglius Zuichenus, vir equestri dignitate, idemq; à priuatis consilijs. Verum is (quod aduersa valetudine conflictabatur) illi tertio conuentui tum quidem non adfuit, nec ad nomina respondere potuit. Regis Francia partes susceperunt Lotharingicus Purpuratus, Mag. Eq. regius, Sanctandreas IIII. VIR. Aurelianus Pont. & Laubespina à Secretis. Regina Britannica patrocinabantur Pöt. Elita, Milordanardus, * Admissionalium rex, & Cantobricensis sacerdoty primus. Res Allobrogicas procurabāt Stropianus Comes, & Præses Astensis curiæ. Interuentu autem suo in ea negotio, Christierna Lotharingiaca (id quod cum affinitatis, tum

* Vulgo Cubicula-riorum Principes.

cōmunis salutis causa faciebat maxime) una
 cum filio adolescente nobilissimo, eam operam
 diligentiamq; praestitit, ut & gratiam apud
 rogatores Comittorum, atque partis alteru-
 trius studiosos singularē inueniret, & inter-
 pellatione rei male, cōciliatrix hac amicitia,
 & faulrix tranquillitatis publicae, ac salutaris
 ciuis reip. iure merito haberetur.

Auditis eo in conuentu alternis controuer-
 sys, iisque equabili arbitrorum iudicio utcum-
 que compositis, vnus nodus indissolutus resta-
 bat, super Caletum statu, uti ante diximus.
 quem statum, summa contentione Philippus
 per intercessores suos, non ereptum sibi, repe-
 tebat, sed praecipuum, belloque ablatum
 Britannis, ut Galli redderent, omni ratione
 atq; via postulabat. Quae spinosa assumptio cū
 refelli sine pertinacia, & refelli sine iracun-
 dia vix posse videretur, & qua nō cōcessa nul-
 la fortasse fuerit secutura conclusio, cum res o-
 mnis adhuc in herbis esset, Mercurius forte in-
 teruenit, ut aiunt. is nuntium adferebat,
 Regiam Angliae (cū multis nominibus,
 tum vero maxime ob id, quod in religio-
 ne à paetoribus dissentiret) veritam, ne
 eius legitima ratio in conuentu haberetur,
 itaq;

itaq; à fœdere excluderetur, iccirco intercesso-
 re Guidone Caualcate Patricio Florentino, &
 suo, & regni nomine, diuerso tamen in conci-
 liabulo pacem clam constituisse cum Franciæ
 Rege, ei fecisse liberam potestatem vt enda ci-
 uitatis Caletum, ea summam lege. „ Vt ex-^{ce}
 acto octennio Britannos in possessionem vete-^{ce}
 rem Rex restitueret; Sin minus, quingentis^{ce}
 mille aureos appenderet, eaq; vt facta tecta ef-^{ce}
 sent, obsides interim daret quatuor ex vniuer-^{ce}
 sa Franciæ nobilitate, quos ipsa Regina optaf-^{ce}
 set. Earatione accepta, cum cetera satis inter
 Reges conuenirēt, in desperatissima vulgi spe,
 apud Cameracion optabilem reipu. pacem 3.
 Non. April. inter se legati fecerunt. qua in re
 Atrebatum Antistes, M. Ant. Perenothus,
 qui adscriptus est paulo post in numerum Pur-
 puratorum, populari iudicio, magnam in ca-
 re pra ceteris laudem est affecutus. Quibus in
 conuentis cum nihil perspicere potuerimus,
 quod non sit sincerum ac sanum (ita vt hoc v-
 no, nullum fœdus neque sanctius, neque sta-
 bilius, inter Austriadas ceu Burgundios ac
 Gallos, ad eam diem pactum fuisse, hoc loci af-
 feuerare audeamus) operapretium nos factu-
 res arbitrabimur, si summa conditionum
 capita

capita subtiliter à nobis describantur. quæ priusquam sigillatim attingamus, uti aquam à fonte, ita rem, deriuandam duximus. hoc est: Colloquia duo priora, puta Insulanum, & Cerecampanum, cum audiendis, tum iudicandis alternis controuersis fuisse insumpta: quæ sane cum veterrima, tum maxime inexplicabiles erant (& Oedipo quodam dignæ) partes suas nemine non mordicis tenente, neq; à suo iure facile discessuro. qualia sunt illa, quòd Francia Rex rationem obtendit scilicet repetitæ sæpius actioni super usurpatione Sicilia, Insubrum, Flandria, Artusii, Insula, Duaci, Neruiorum, Atrebatum. rursus: quòd Philippus, præsumpta suspitione repetit non modo meliorem partem Aeduorum, sed etiam prouincia Rom. Somonensium ciuitatum, ac Morinorum, & his longe plura. Quæ omnia, nimirum ususfructus, usucapio, præscriptio, quæ nimis longam, & a quo bono litigiosorem disputationem habere videbantur, eumq; vix suffecturum liti odiosa (ac qua olim toties frustra prouocationibus, appellationibusque sit disceptatum) definiende: eam ob rem circumspècte profecto, prudenter, moderatèq; præclara illa Synhodia (quæ nouissime instituta diximus,

ximus, apud Cameracion castellum) veta-
bant, ne quid antiquissimarum earum quere-
larum in medium adduceretur, eòue deferrè-
tur, quæ ab annis viginti quinque de mutuis
iniurijs suscipi possent. Quo factum est, cum
sententia Regum inclinaret ad mutuam pa-
cem, & fœdus inter se faciendum indissolubi-
le, ut oratores feciales vicissim hæc conditio-
nes facile tulerint ac receperint.

Primum omnium, ne acta conuentuq; ma-
iorum vlla ex parte tantillum rescindantur,
sicuti Reges ipsi biennio ante illa ipsa fœdere
Vacculano corroborassent, nisi noua hac pactio-
ne secus, speciatiq; statuissent.

Deinde ut inter Reges, Regios liberos, atq;
omnem posteritatem fraternus sit amor, mu-
tuum studium, beneuolentia, officium, chari-
tas, dilectio, societas. itaq; in vniuersa genera-
tim rep. pax vna, constans, ac perpetua: quæ
nihil habeat insidiarum, siue domesticarum,
siue peregrinarum: sic uti nulla in re, sese mu-
tuo deinceps per conuenticula, aut sodalitates
Europæas, Christianorūque, vel Asiaticas
Turcorum ac Barbarorum defraudent.

Fidem auctoritatemq; suam Reges inter-
ponant, quamprimum conuocando, haben-
doque

DE REBVS

doque cum in honorem Dei Opt. Max. tum ad salutem reip. Christiana, ac tranquillitatem ciuitatum œcumenico concilio.

„ Vtrius subiectis populis, ac clientibus, quocumq; illi tandem ordine ac conditione essent, siue sacris initiati, siue profani, & quamlibet abacti vel proscripti, aut aduersum dominos rebellionem intentata consurrexissent, aut cōtra patronos bellum armag; gessissent, desertam liceat adire hereditatem, & possessionem statuorum bonorum cernere: quæ aut fiscus Regius sustulerat, aut hasta in foro posita, acerba voci preconis prætor subiecta vendiderat, exceptis ab hac liberalitate Regia illis, quæ Sicilia, Neapoli, atq; ab Insubribus exsulabant.

„ Vt veluti alterna damna præstando, toto œtennio, bello aut alio quouis modo usurpatas ciuitates inuicem reddant. Particulatim verò Franciæ Rex Diuodurum, Marianum, Iuosium, Danouillarium, Momediū, Belgica municipia, & Valentiū in Insubribus, vna cum castris, oppidis, arcibus, locisq; omnibus, quæ ille cis, transue alpeis occupasset (eaq; omnia salua atque integra, præter vnum Iuosium, quod mœnibus nudet ad compensationem euerſæ Teruanæ) Philippo restituat. Contrà,
Philip.

Philippus cedat Augustam Veromanduorum, Castellam, Hanſem arcem, cum ditione uniuersa, deinde solum Teruana diœcesis, dum ne olim aliquando exadificata instauratæue communiatur.

Philippus possessum eat Comitatum Carolatem, cum Hedsino, & toto eius gentis statu.

Nobilis Rex Delphinus, eo ipso temporis puncto, quo promulgatio huiusce pacis fieret, vsucapiat Crepacorium, cum subiecta ei ditione, citra præiudicium tamen Cruningy Toparchæ, qui præsumpta opinione id iuris sibi arrogare videtur.

Cum ad corroborationem, fundamentum stabilimentumq; æternæ pacis, tum ad veram sinceramq; amicitiam, reconciliationem, iniuriarum superiorum obliuionē, simultatum obliturationem, discordiæ exstirpationē, ceu indissolubile affinitatis vinculum, Philippus Isabellam filiarum Franciæ regis maiorem natu (quantumuis licet ea puella vndecennis esset) dicta dote quadringenties mille aureorū, uxorem ducat.

Franciæ Rex Allobrogum Regulo, ex quo deturbatus iam pridem bello fuerat, statum, citra vltraue Alpeis de integro restituat, præter
Tauri-

DE REBUS

Taurinum ciuitatem, Pœnariolum, Charum, Ceuation, & Neapolim Astensem oppida, qua triennio sibi referuaret, pignoricapionis loco, interea dum lege in eam rem cognosceretur. iureq; municipali, ac iustis iudicijs definiretur, ad utrum litigatorum ex aequo & bono controuersa iam pridem attineret hereditas. ea conditione, ut Philippus contra, ex nepotis ditione Astam coloniam retineat & Verceilas, quousq; Pentapolim illam modo iam commemoratam Francia Rex habeat.

” Alterutrius partis ne sit Allobrox. ei nubat Margarita soror Regia. qua præter dotem tercenties mille aureorum Ducatu Barrensi, dum superesset, utatur fruatur.

” Excedat Francia Rex locis omnibus, qua ipse Senensis ditionis in Etruria usurpasset: in idem præsidia, stationes, custodias, vigiliasq; educeret, ea lege, atq; conditione tamen, ut cum Monte Alcinoi & Patricijs eius ciuitatis, Magistratui Senensi obtemperaturis vniuersè crimen condonetur.

” Restituat itidem Francia Rex Liguribus, quidquid ipse Corsica insule inuasisset, modo Ligures ciuibus rebellionis pœnam remittant qui contra patriam sub Gallis militauerint.

Reddat

Reddat arcem Bullanam, & si quid aliud^{ca}
 eius ditionis obtineret, Eburonum antistiti,
 reseruato nihilominus negotio Sedanensi.

Maternæ dotis debitione Maria Lusitana^{ca}
 Infans ne deinceps torqueatur.

Philippus Hera Totiuillanæ ditionem Pau-^{ca}
 linatam restituat, excepto tamen iure clientelari,
 quod ab Regibus ambobus super ea ditione
 multis rationum inuolucris, & quasi velis
 quibusdam obtenditur, aut cum honoris cupi-
 ditate prætextitur.

Mantuanorum Regulo iuxta restituat v-^{ca}
 terq³, quiddam nunicipiorum ipsi Monferratē-
 sium subtraxissent. sic tamen, ut in arbitrio
 amborum esset, atq³ in voluntate liberum re-
 linqueretur, siue moles, siue munitiones abs
 se illic ex edificatas exstructasque demoliri,
 nec ne.

Francia Rex prior cōuenta exequatur, tri-^{ca}
 mestriq³ restitutionem vniuersam expleat, in
 dicatumq³ faciat. quo præstito, Philippus vno
 mense fidem suā liberet, promissis faciat satis,
 obsides det quatuor, quos Francia Rex arbitra-
 tu suo optasset, nominatimq³ delegisset, puta
 Albanum, Darocum, Arausinum, & Ecmondensem.

DE REBUS

In huiusce fœderis atq; societatis partem uel
 niant Rom. Pöt. Max. Imp. VII. VIRI. Prin-
 cipes, & ciuitates Germania, Romano præcise
 subditæ Imperio. Complectatur pax eadem
 Reges hosce, Sarmatam, Dacum, Suecum, Sco-
 tum, una cum Regina Britannia. Respub. i-
 tem, cum Venetam, tum Heluetiorum, ac Rhe-
 torum superiorum honestam ac fortem sodali-
 tatem. Duces hosce, Florentinum, Lotharingi-
 acum, Allobrogem, Ferrarium, Parma ac
 Placentia, Vrbinatem. Ligures ac Lucenses
 Democratas. denique potentatum oranem ac
 ciuitatem, quæ amica, sociæ, propinqua, cli-
 ens uel est alterutri Regum. Eaq; ratione non
 Hispania tantum, ac Gallia toti, sed uniuersæ
 reip. Christianæ tranquillitas quadam, pace
 orbi reconciliata, atque otiosa securitas terra
 mariq; esto.

Paria uicissim reddentibus Regibus, de in-
 stitutis maiorum se nihil immutatu-
 ros reprobant Principes, Delphinus & Carolus. ac
 illud fœdus præscripto tempore ratum, cer-
 tum, fixumq; iureiurando corroborent. quod
 itidem ex sententia, decretis, interditiisque
 Principum comprehensum, perceptum, ac in
 acta relatam, trinum dinioq; rogatum cū Fræ-
 cia,

cia, tum Belgium omne excipiant: eo lato, receptoq; vicissim stipularetur.

Atque hæc est inter Ph. Hisp. & Henr. II. Fr. R. non modo magna omnium ordinum, etiam ipsorum illorum Regum (ni fallor) voluntate, optato ac nouissime constituta pacis summa. Cuius pacis improuise nec opinatae Panegyrim dicendi, parentem campum illis Historiographis non grauate tradimus, q; plena oratione res vel minutissimas exaggerat, atque in vastum locorum pelagus effundunt. id quod (vix à nostro instituto discrepans ac aliorum) felicioribus ingenijs lubenter relinquimus pertexendum, notis rerum notandarum contenti. Ecquis igitur non summopere admirabitur atque obstupescet, si sub vnum oculorum conspectum catastrophem istam, cum inopinata hac μεταμορφώσει velut in tabella depictam quandam omnium rerum varietatem, proposuerit? Primum enim uerò bellum (quod fere continenter magnanimi Austriade cum Gallis quinque supra viginti annos summa pertinacia gesserunt, quo de potentatu inter se præcise contendunt) & huic bello connexa mala, deuastationes prouinciarum, depopulationes agrorum,

DE REBVS

tot euersiones ciuitatum, tot denique incendia Europa, mortesque ciuium, quis intueatur animo imperturbato? Rursus præ superiorum temporū tumultu, ac confusione rerum omnium, si syncretismum hūc consideret quispiam, si pacem affinitate, connubijsq; stabilitam, & obstrictam prope introspiciat, denique coram videat, vno temporis puncto nihil non liberalitate mutua oblatū, expositum, paratum ac promptum: quod tam multi aris effusione, quod tāto rerum tum priuatarum, tum publicarum dispendio, tot detrimentis atq; incommodis, & exantlatis multorum annorum laboribus alterutri lucrifecissent, nonne album calculum illico addiderit? nonne confestim vel congratulabitur sperato in otio exsultanti reip.? nonne in admirationem incredibilem adducetur, malis etiam conciliari interdum homines? Vnde liquet terrestreis istas turbas, calitus nobis contingere, & vicariorum regum animis à supremo numine immitti, ac talibus virgis, ceu flagellis, certissimis diuinæ iræ indicijs, in flagitiosos homines Deum, iustum compensatorem operum, seuerè animaduertere velle potius, quàm fundatas stabilitasq; regni alterutrius
sedes

sedes consimili naufragio labefactatas, protinus excindere

Inaugurata Britannica (uti diximus) magnis comitijs Senatus ad urbem Londinum, ex consuetudine cum haberetur, multis obstinata altercatione consumptis mensibus, agra tandem est dimissus. Versabatur vero omnis in eo controuersia, Essetne aliquid de statu religionis Christiane sub manus mutandū, innouandum, addendum, detrahendum, supplendūue, nec ne. Primum, vniuersum saceris initiatorum, & sacerdotum collegium, cum parte nobilitatis maxima nihil de institutionis maiorum immutari debere magna contentione ratiocinabantur, ac asserebant. Verū Regina, cum nutricis lacte & suxerat Reformatā religionem, & ab incunabulis coluerat semper honore summo, alueratq; hactenus liberalibus stipendijs doctores imbibite institutionis. Adhac Regina opinionem atque exemplum sequebantur plerique omnes ciues. Itaque post litigiosam illam, inutilem nimisque longam rixam, dissidium verita (vel ut suis inseruiret affectibus) Regina gratiaregia, quidquid mysta, Patricij multi primatesue rogassent, rescisis actis sororijs, S. C.

fraternum (id quod Eduardo rege latum est) nempe quo edictum fuit à Pratore atque promulgatum, ut ne Pont. Rom. posthac obtemperetur, paucis immutatis clausulis, retulit ac restituit. Sic Regina decreuit. Quo S. C. lato factum est, ut τῶν κειμένων plerique omnes cum diu occulte susurrassent, suspirare etiam postea cæperint. De Iconomachia porro negotio, tunc quidem eo Senatu nihil est actum. Verùm non multis interiectis diebus, Diuùm imagines ac simulacra omnia è templis, delubrisque sunt sublata, refixa, ac diruta, excepta sola figura Christi, cruce affixi, quam domestico in sacrario erectam reseruauit Regina, publiceq; passa est ostentari. Hac re confecta, ac composito regni statu, in speciosum illum honorem denuo assumpta, quo Anglicana Ecclesia princeps est salutata. qua tunc demum rem sacram omnem in se conuertens, creatos suo arbitrio nouos quosdam Episcopos, maxime verò ministeria, ac vicarios (quibus in docendo, monendoque populum susceptam disciplinam, uteretur) stipendiolis ac annua pensione (qua in victum vix esset satis) alere instituit. Quo reparationis modo, erarium publicum quotannis mirum in modum creuit,

uit, ac tercetena millia Ducatorum, & eo plus
lucrifecit.

Eodem fere tempore, quo Anglia mutavit
ritum religionis, Scotia in vicinia contubernium
(uti suo loco pressim à nobis dicitur) descendit.
cui siue secessioni, aduersus Regina senium,
& prasidia Regia, suscepta, siue rerum
repentina perturbationi populus ille, insolentiam
Gallorum (quam isti in eo regno passim
admisisse, fama ac rumoribus publicis proscindebantur)
prætexuit. Vt cunq; fuit, inde statim
dissidium, discordia, lites, & alia mala
passim enata pullularunt.

Oppido quàm funestus & inauditus casus,
in preparatis nuptijs, in publico gaudio, inter
os & offam (quod aiunt) circa id temporis
incidit hoc ferè initio.

Pace constituta Ph. Albanum, stipatū pompa
delectæ nobilitatis in Franciam amandauerat:
tūm ut fidem publicam pactis adderet, tū
ut illa legitima procuratione, ac honorifica
legatione, desponsam sibi non multo ante in
matrimonium Isabellam haberet uxorem, Prose-
ctus eodem Allobrox, Ph. exnepos, Margari-
tam sororem regiam, ex conuentis eius coniugem
pactam iure petebat. Hi omnes cum ma-

DE REBUS

ximo honore , tum opum ostentatione, ac luxus Gallicani iactatione ad urbem Parrhisiorum ab Rege, Curialibus, & Gallie Satrapis excipiebantur. Nec multò post comparatis, instructisq; theatris, scenis, spectaculis, ludis, pægmatis, & alijs quæ ad imaginarium triumphum attinebant, Isabella, ab latus utrumq; claudentibus patre Rege & Allobroge, ad D. Mariæ, quod Parrhisianorum templorum est summariū, deducitur. Præibat in pompa inter faces, tibiasq; nuptiales (uti mos est) paranympus Albanus, comitatus matre sponsæ, Regina nimirum Franciæ, ac Margarita Allobrogi nuptura. Præcedentem sponsam proxime sequebatur Scotiæ Regina, Delphinati exacto semestri nupta, cum duabus puellis, ac sororculis, sponsa, loco ministeriorum, subducentes nimirum è solo, quamlibet strato pannis laneis tonsilibus diffluentis patagij extremas lacinias, ne humi dilapse tanquam in humum demersæ, virginis tenellæ gressus impedirent. quæ stolarum laciniæ fusiſſime prominent, in similitudinẽ caudæ ac pinnarum, quas natura pavoni ad ornatum dedit. Hæ Gallicæ pleræque omnes femina, maxime vero Palatina, nescio qua profusione,
pro-

prodigalitate aut luxu, per lutum ac cœnum
 raptat. matronæ autem, & moderatiores mu-
 lieres replicatas unco, cingulo, cestuue compri-
 munt ac subleuant, aut subter axillas conuo-
 lutas, lacertis constringunt, ne turpiter fluant,
 Sed ad rem. Aliquo deinceps interuallo, Del-
 phinas, rex item Scotia, cum tribus fratribus
 succedebant. quorum omnium vestigijs nobi-
 litas uniuersa, curia, Senatores, equites, &
 penè infinita hominum cuiusuis ordinis mul-
 tudo, qua spectatum venerat, instabat. Sub-
 inde verò Pontifex Urbanus, sacro instituto,
 (quod vulgo est Missa) ad sponsam Isabellam
 conuersus, sacra prius verba præfatus, indis-
 solubili vinculo eam uxorem (viti cum à na-
 tura, tum à Deo ipso hominibus id est tribu-
 tum) Philippo marito mane coniunxit. quo
 ex coniugio precabatur, sicuti gestuum verbo-
 rumque erant ante contracta, sic deinceps ori-
 rentur amicitia rerum atque cognationum.
 cetera regius procurator, ac paranympus
 nuptiali in conuiuio, vesperi, recepto more, of-
 ficiose perficiebat, ac sponsum nomine facièque
 tenus præstabat. Postridie verò, ac statim à
 nuptijs imaginarijs, opipare tamen, laute,
 splendidèque factis, ad singularia certamina,

& decursiones equestreis multo ante institu-
 tas, Rex Gallorum se vertit. à serijs ad ludicra
 in familia luctū, atq; in Franciæ funus ador-
 nata. Hastiludia erant illa in primis solennia
 (vti Panathenæa altera) fatalia profecto, qui-
 bus erecto animo Rex vna cum Guisano, Fer-
 rario affine, atq; Nemurte (quos ab vniuerso
 equestris ordinis sodalitia, & spectata virtute
 & bellica gloria honoratos delegerat) manife-
 sta horum ludorum promulgatione, confiden-
 ter omneis hastas Europa (tanquam alter Achil-
 les) prouocauerat. Contēderat vero primo atq;
 item secundo decursionum illarum die, Mar-
 tis iste pullus cum athleticis, cataphractis, stre-
 nue, acriter ac fortiter. Cum autem hastas
 gloriosa lacertorum iactatione & brachio con-
 nitente iactasset, vi torsisset, vibrassetque, ita-
 que in concursu illo vno atq; item altero, dum
 labori nō parceret, sibip̄si molestus atq; iniuri-
 us, ex lassitudine, violento motu, atque agi-
 tatione corporis (vti accidere necesse fuit) ar-
 tus quodammodo dormire tertia hastiludio
 rum die, sensit. quod vbi coniunx Regia præce-
 teris animaduertit, præcibus instabat, atque
 blādissime obsecratur, vt eo die maritus de-
 cursione desisteret. inquebat enimvero, hono-
 ri suo

ri suo tum nudius tertius cum pridie eum, lau-
 datissimis duab. decursionibus, quibus tot &
 taleis viros, equitesq. defatigasset Rex, ac vi-
 cisset, fecisse satis. id quod eius vxor tunc qui-
 dem enixius orabat. quam nō ferūt, sed assue-
 rant multi, in somnis eadē nocte visam fuisse
 sibi eū vulnere cōfossū & exanimū (ceu quan-
 dam subsequēntis cadis imaginem) vidisse.
 Præterea cum Gallicus vates antea occulte pro-
 nuntiasset, ad vitæ eius periculum pertinere
 ista ludicra hastarum (id quod in popularibus
 rumusculis ac sermunculis nō obscure circum-
 ferebatur) Regi etiam eius diei mane, familia-
 rissimi quique & admissionales, cum exant-
 lato labore defatigatum reperissent (vti remo-
 res aues) amicissimis verbis dissuasent, vt
 ne tertium se ludis committeret. satis enim
 superque prioribus duabus eius contentioni-
 bus, vniuerso equitatus ordini palmam lau-
 dis & gloria præreptam dixerant. Porro bono-
 rum consiliorum tunc quidem (vt si quando
 alias) Rex negligens, somnium vxorium, &
 oracula contempsit. quæ tamen omnia luctuo-
 so exitu probauit: vltro in occursum fatorum
 irruens. Armatus enimvero (vt antea)
 & equo generoso vectus in palestram cum
 splen-

DE REBUS.

splendore summo descendit: in eaque duobus
 amplius horis, summa contentione atq; ardo-
 re egregie est praliatus. His rebus triduo fere,
 & præclare semper gestis, Pyrustæ gaudium
 Henricus in concione circumstantium equitū,
 est gauisus. nam cum eo die finis hastiludij
 fuerit futurus, paucique in equis hastas vibra-
 rent, Mongomerium Gallum, Hordei Scotti
 Pratoriana cohortis præf. F. nominatim euo-
 catum, prouocauit. Hic Mongomerius (in
 quem oculi omnium conijciebantur) dum im-
 perata facit, ad classici signum, & tubarum
 clangorem equo admissō occurrentem Regem,
 magna vi excepit. Verum (vti fortuna postu-
 lauit) cum hasta, in pectus Regium duro bra-
 chio impacta, cuspis partim dissecta, partim in
 multas minutissimas particulas, ramentaq;
 dissipata, in aërem sublime ferretur, ecce, si-
 mul cum ictu impressionis violentæ, trunci
 (quem adhuc pressa manu tenebat Mongome-
 rius) acies, galeæ Regalis ocellum (ita angustā
 illam foraminum *διὰ τοῦ*, necessitati seruien-
 tes, appellamus, quibus radium visus certius
 dirigunt ac iaciunt à lumine vndiq; circum-
 cluso armati equites) offendit nescio qua incu-
 ria apertum, itaque subleuato eo oculo (quem
 Rex,

Rex, quòd ab illa concursatione, finem facere suarum decursionum deliberatum habebat, noluerat obditis clauiculis præcludi) per aduersum galeæhiatum, labrumue: dextrum oculum Regis confodit Mongomerius, sic ut contus cerebro haerit. quo letali accepto vulnere, priusquam seminiuum animus deficeret, sanguinolentumque Regem delinqueret spiritus, occurrentes certatim admissis equis cuncti equites (ut ne sanguine atque tabo deformatus ex equo laberetur) sustinuerunt, coniunctisque dextris, ex ephippio atque stapedibus sustulerunt. qui euentus præter expectationem, dici nequeat, quanto cum dolore, tum animorum consternatione non modo vniuersum theatrum affecerit, ac perturbarit, sed ipsum etiam victorẽ. Cælum pro re nata ruerẽ videbatur: aut terra igni commisceri. At Rex confestim detractis armis, in sedecula primum, deinde in triclinio est sepositus. Quo statim vndique accersita exquisitorum Medicorum iudicia, letum, mortemque denuntiarunt. qui medici etsi omnem operam perinde atque Vnctores ei nauabant, alexipharmaca & cataplasmata adhibuissent, tamen remedijs neutiquam cederet plaga, letale malum succlama-

clamabāt. idem ut perspexit And. Vesalius, in Anatomice omnium, qui ad hanc aetatem vixerint, medicorum facile Princeps, quem Philippus gener, è Belgio citatis equis, & magnis itineribus eò ad opem socero ferendam, allato nuntio miserat, conspecta plaga, ob percolatas, concussasq; testulas, ac cuticulam cra- nei, Chironium (inquit) vulnus. Interea vero dum doloribus distraheretur Rex, nullius aequae cum pœnituit atque suae temeritatis ac opinionationis. etsi quando paululum se remittebat dolor (id quod raro fiebat, pelliculis, in testinis effluentis cerebri laxis ac collisis) gra- uissime suspirabat dolebatq;, se fortuna sum- ma iniuria, in lecto, desidiosa ista morte oc- cumbere. semper enim aut in acie, aut in me- morabili quopiam conflictu potius mori con- stituisse. Porro, sub posteaquam nullis huma- nis adminiculis, nullis officijs Aesculapiorum, nullis contentionibus Archiattrorum impen- dentis fati vis reprimi aut repelli potuit, nu- dius undecimo (ut insanabile vulnus ei in- fluxit fortuna, aut voluntaria lenitas sati- us) 6. Id. Iul. vitam hanc cum morte com- mutauit, natus annos quadraginta, cum re- gnasset duodecim. Cuius mors humanis indi-
 cijs

*tijs varie exaggerabatur. alijs immaturam
 illam, alijs horribile, acerbam, miserabilem,
 multis nominibus funestā, deniq; indignam
 tanto Rege, exclamantibus. Quamobrem non
 omnino a scopo aberrare nobis videtur Petrar
 cha, vir celebri eruditione, qui in Epistola
 quadam dissuasoria ad Hugonem Marchio
 nem Ferrarium data, qua eum propter instan
 tia pericula deterret ab huiuscemodi hastilu
 dijs ac decursionibus, hoc inter alia scriptum
 reliquit; Ludicra ea certamina esse exercitati
 ones quidem militareis, verum duntaxat eo
 rum equitum, quibus nulla alia via ac ratio
 est, aut corporis firmitatem, aut brachio
 rum robur aut virium præstantiam ostentan
 di. qui si casu in palestra occubuerint, vide
 rit hæc fortuna: susq; deq; fuerit. sciant talia
 bellum gignere. Præuatum etenim ac leue est
 ex eorum morte dispendium. Non committen
 di porro sunt equestribus illis prælijs (quan
 tumuis licet simulatis) Principes, quibus in
 numeræ suppetunt causæ aliæ, quibus virtu
 tem suam cunctis testatam reddant: ut quo
 rum incolumitate, aut ciuitatum, aut pro
 uinciarum, aut reip. salus constat, atque niti
 tur. Hic vero Henricus, cū esset in primis bel
 licosus,*

DE REBUS

licosus, atque magnanimus, impatiens iniuriarum, laudis gloriaq; sitienter appetens, & arderet desiderio potentatus, cuperetque summarius tandem in Europa haberi; domesticorum interim ministrorum quodammodo mancipium exstitit: dum in ijs rebus, quasunque eius intimi proposuissent, vel facillime acquiesceret. Mira praterea fuit comitate, atq; affabilitate sermonis, qua animos subiectorum sibi populorum conciliabat. Cetera iustus, idē sanctus videlicet atque religiosus. Ob quas animi dotes, sicuti viuum naturali amore prosequabantur, nec nisi optimo erant in eum animo: (est enim insita ei genti, & à natura tributa erga suum Regem incredibilis quadam charitas) ita sane tenerrime Galli orientem deslerunt. Unde ad multos dies luctum publicum viduitas, & solitudo est consecuta regni: & Francia omnis, praesagiens fortasse impendentium malorum mare, in grauissimis angoribus & molestijs implicata iacuit. Galli verò eo dolebant magis luctuosam vicem domini, in id temporis fortuito incidentem, dum ipse modo ex conuentionis formula meliorem partem iudicati fecisset, ac propterea (propter agnatum quoddam vitium male-

dicens-

dicentia) suspiciosius arguebant, vel criminosis dicebant inter se, aut suspicione futile deliquescebant, ut ne Philippus hac opportunitate idonea usus, se aut ad iniquas condiciones reuocaret, aut pacta rescinderet priora, aut novam induceret molem ac pondus: itaque afflictae Franciæ vulnus non callum obduceret, sed potius aggrauesceret. Sed eum errorem publicum Franciæ, & opinionem popularem Philippus sacramenti solutione correxit, ac sustulit. quippe eo ipso die, quo Galli paria fecerant, cæpta (uti conuenerat) perfectaque restitutione, pollicitis stetit, & fidem suam cum summa fidelitatis laude, & humanitatis commedatione liberauit. Reliquit post se Henric. 11. liberos omnino nouem, ex coniuge septem, mares quatuor, femellas treis, & naturalis duos, alterutrius sexus. Eam ob rem non multo post Franciscus, omnium primus natus, Delphinus, idemque Scotorum Rex, auiti regni possessionem, legitimo successione iure accepit: vix annos egressus quindecim. quæ atavula profecto præcox & immatura, administrando tanto talique regno, multis nominibus, maxime turbulentissimis in rebus Franciæ (sicut mox exitus docuit) non multum op-
Bb portuna,

portuna, ac minime habilis plerisque, omnibus videbatur: at atula, inquam, qua iura Gallorum municipalia (quamlibet stylum suum captiose quidam contra instituta patria hinc exacerit) liberam atque absolutam potestatem fecerunt suis Regibus cum ad eunda hereditatis, tum adipiscendi regni, tum suscipienda dominationis, denique reip. tractanda: modo consilijs uterentur ordinarijs. cuius rei luculentissimi testes sunt Paulus Aemilius, qui Latine, & infiniti prope Galli, qui de eo subtiliter populari lingua scripserunt: Siquidem in antiquissimis diplomatis, monumentis, editis, ac Senatusconsultis Francia, exstat atq; constat, Reges illos statim à pubertate & anno quarto decimo (ita censente Senatu) tutelam sepiuscule abdicasse. Quae consuetudo tenet in hac usque tempora, in Hispania, in Lusitania, atque Belgis. qua tutela libertatis integrum est diadema pro suo arbitrio accipere, creare magistratus, adsciscere consiliarios, ius dicere, leges ferre: denique regimen civitatis uniuersae constituere ac tractare, uti ipsi videtur. Sed id mirum nemini videri debet, qui in iura Gallicana propius introsperit. quippe legimus in annalibus Gallorum,

infra

infra ephœbiam interdum etiam puerulos ad dignitatem auctoritatemque Regiam assumptos esse exemplo Salomonis, atq; aliorum Hebrææ gentis Regum. sic tamen, ut in presidio alumnorum & consiliariorum aliquotenus laterent.

Interea temporis, quo (uti diximus) vulneratus Henricus cum parata morte conflictabatur, Allobrox, ne aut causa ipsa caderet, aut constituta pax publica perturbaretur, vel id ipsum postulante Rege, Margaritham, sororem Regiam, principem fœminam, virtutis studio sam, & litteratam (uti conuenerat) duxit uxorem. Proximo autem mense, postquam Henrici funus, patriæ perluctuosum, Franciæ melior pars in vrbe Lutetia sumptuosis exequiis profecuta est, ex consuetudine auita tractum corpus ad Dionysij, maiorum sepulcro conditum est.

4. Id. Sextil. fato defunctus est Laurentius Priulus, Veneti Senatus Princeps, atq; in demortui locum Hieronymus frater est successus. id quod in ea rep. nouum atq; rarum fuisse, ut fratri à fratre, ceu de manu summus ille magistratus traderetur: multi superstitiose notarunt. Sed ea est eius Senatus antiquissimi

DE REBUS

constantia, & status firmitas, ut nullus negotii ariolationi, negotii obseruationi, aut predictioni locus reliquus esse videatur.

Postridie quàm Priulus rebus humanis eximeretur, Romæ Paulus 4. Rom. Pont. Max. in viuis item esse desiit. quo onere subleuatus Rom. populus, & uniuersa ciuitas, eius subiecta imperio, miris modis exsultabat. nec enim solum propter acerbam illam, duram, ac periculosam haresum inspectionem inquisitionemue, quam ipse instituisset, verum etiam propter insolentiam ac nimiam quandam in rep. agnatorum licentiam, eo Pont. uniuersæ clientele opes supra fidem erant depresso.

Ph. Rex (uti dictum est) bello solutus, apud Gordunos ludis, cum se, tum suorum in pace victorijsq; exultantium animos Gandau, primaria vrbe Flandriæ relaxabat, ac resciebat: vbi Comitijs magnis, conuocata tota equitum sodalitate, ritu à maioribus instituto, ac multis ceremonijs, & solennibus sacrificijs Pyladæam illam, adiuratamq; amicitiam datis dextris primum renouauit, redintegrauit, confirmauit. Equitum deinde numerum auxit. & in his, equestrem dignitatem, puta Iosuanis velleris insignia, monile aureum, ornatum

tum agnitis exuuijs Francisco II. Franciæ Re-
gi, affini suo, dedit. quo ille vteretur tanquã
veri amoris mnemosyno. itaque his confectis
rebus, ac composito statu Belgico (cui Marga-
ritam sororem, Parmæ ac Placentiæ heram,
præfecit) comparata ante discessum classe ma-
gnarum nauium, 7. Kal. Sept. commodam na-
tus tempestatem, Vliſſinga soluens, in Hispa-
niam renauigauit. Cuius optatis Fortuna (vt
ante rebus magnis, & præclare gestis) constan-
ter respondit. quippe paucis diebus, Laretum,
Cantabrorum municipium, vno continenter
afflante Aquilone, eoque secundo appulit. quò,
tãquam ad suum familiarem larem, simulat-
que peruenit, extemplo reſlauit Africus. isq;
ventus ad multos menses deinceps perſtitit
immobilis, & eodem nauigaturientibus ma-
xime contrarius. Atque ita, si opportune illi-
us temporis punctum forte interposuisset v-
num, aut ei nunc, præter sumptum incredibi-
lem, quem in alendis Epibatis, nauicularijsq;
ponebat (quanquam illud ipsum nollet) aut
ei per Franciam iter in suam Hispaniam, aut
in Belgio diu commorandum harendumue
omnino, non sine suspitione, timore, periculo
Hispaniensis cuiusdã seditiois, fuerit. Erat

enimvero Hispania ob varias turbas, quæ non modo in præterito tempore mota fuerat, sed etiam dū in instanti pullulabant, nec non in futurum impendebant, Regia persona, & præsentia, ut quam maxime opus. præcise autem, propter illas ipsas Teutonū & Britan- norum hæreses, quæ pro re nata usque aliquo in illa regna penetraverant. Phi. igitur simul- atque eo est introgressus, nihil antiquius ha- buit, quàm ut in hæreses istas acerbè animad- uerteret. Comprehensi igitur passim, & ad di- em adducti hæretici, maxime qui opiniones nouæ religionis aut aperte ebulliebant, aut mordicus defendebant, primo mense Septem- bri in Turdetanis, apud Hispalim, celebre em- porium, exstructo publico rogo, in foro, circum- spectantibus multis omnium ordinum milli- bus, viui combusti, concrematiq; sunt. quo exemplo in sectatoribus statuto non ætatem, non conditionem, non ordinem, non denique sexum respici voluit Rex. Alijs interim, nem- pe qui à concepta hæresi tandem descuerant, vita ac lucis usura dabatur. Secundo, nec mul- tis diebus interpositis, apud Pintiam vallem, simile illi Hispalensi alterum spectaculum Octobri secuto edebatur. cui (quod illic cen-

in Proastijs ut plurimum sessitat) frequen-
tes non modo Palatinorum, ac municipum my-
riades, sed etiam Ph. Rex impersonatus præ-
sensq; interfuit. id quod priore eo fuit luētuo-
sius, quòd hic ad flammam publicam, inter ca-
teros, equestreis & primi ordinis, multi alio-
quin clari viri seucre profecto exhiberentur,
ita ut terror uniuersam concionem perfun-
deret.

Eodem tempore Gallia itidē ad supplicium
istiusmodi sectarum seditiosarum alumnos da-
bat. quo sic ille, quoquo versus disseminata,
tandem radicitus extirparentur.

Circa id temporis 15. Kal Octob. Franci-
scus II. inauguratus in Rhemis (more quidem
maiorum, sed sumptu, ob extenuatam superio-
ribus bellis remp. solito minore) nō multo post
Bareloduca, Barrensis Ducatus metropoli, co-
mitijs magnis, qui dies D. Michaëli erat dica-
tus (cuius Athletæ caelestis imaginem Equites
Gallicani in torquibus gestant) consueto cere-
moniarum ritu, & solēni sacrificio subpostea-
quam ordinem illum, siue collegium illud ve-
lut recensuisset, ac auxisset, par pari retulit, &
consimili honore Philippum affinem vicissim
decorauit.

DE REBUS

5. Non. Octob. deinceps Hercules Atestinus, atate optima, maturima, moritur, & animam agit. cui filius succedit Alphonsus, tali patre dignus, virtutis eximia, certa spei & expectationis.

Hoc vero loco non incommodum quadrate videtur, occultarum caussarum ignorantia in rebus novis admirationē ut plurimum fieri. quae percellerantur omnes plerique, & praeter ceteris Europaei, quod unus hic annus omnium fere clarissimorum Christianae reip. Principum mortes, nulla peste, nulla lue, nulla extraordinaria calamitate in vulgum grassante, praecise continebat. quos in numerum redigere silibuerit, à D. Car. V. Max. statim Marias duas, alteram sororem Caroli, alteram Britannicam, deinde Bonam Sfortiam Sarmaticam, treis putata Reginas: mox Reges totidem, Dacos duos, Francia unum: deinde duos Duces, Venetum ac Ferrarium: denique Rom. Pont. Max. ordine ceteris successivis horis mortem occubuisse reperimus.

Pont. (quemadmodum paulo ante indicavimus) extincto, comitia illa Pontificalia Romana ad interregnum, paulo minus quatuor mensium sunt adducta. quod vel comitiorum quoti-

quotidie singuli dies tollerentur obnuntiationibus, vel sortitio prerogatiue quiesceret. Sic emulatione vitiosa, rivalitati simillima, Purpp. PP. tunc inter se & contendebant, & dissidebant. Veruntamen cum tantum temporis litigiosis illis disputationibus frustra consumpsissent, tandem prid. Hilariorum Christianorum, idq. vespere, Ioan. Angelus Medicinus Mediolanensis, Mariani illius strenui bellatoris frater, Pont. creatus, Pius IIII. mutato nomine appellari voluit. Vir precipitata etate, & biennio maior sexagenario, nec illiteratus, nec pessima spei, vt qui statim in initio Pötificatus humanitatis specimen edidit singulare, quòd Palicanum, & ditionem omnem (ex qua extrusus triennio ante Latino bello fuerat) M. Ant. Columna curauerit restituendam.

In. An. 1560. Elisabetha Henrici II. Regis Galliarum filia natu maxima, magno apparatu, mortuo iam patre, ad Hispania fines, principibus viris illustrib. rege scilicet Nauarra, & Cardinale Borbonio, eius fratre Germano, deducentib. legatis Philippi Regis Catholici, ad hoc vnum conficiendum destinatis, solenni pompa, & verè Regia, traditur, & à Rege

DE REBUS

sponso (pro more) regali magnificentia excipitur. Excepta Isabella regis nomine, per Cardinalem Burghensem & Ducem de Infantasqua appellatum, à Philippo; veris iam & sumptuosius nuptijs prid. Kalend. Febr. apud Numantiam, plenissimam ciuitatem, in perpetuam eius vita societatem, & affinitatis cōiunctionem venit: ac ibi demū, quod coniugij est summum, perfecit. quam ob rem, apparatu Regio, Ludi magni in Castulonensibus passim sunt instituti, quibus perpetuo in triumpho per complureis dies consumptis, eadem simul opera, ac vno latitia cursu, Carolus, Philippi F. à Baticis primum populis exorsus, iuramentum fidelitatis detulit. itaq; pedetentim, tanquam ostendendi sui causa circumuecto, ciuitates reliqua Hispanienses, deinceps, vt ei osculum ordine ac officiose porrexerunt, seque & sua omnia sacramento obligarunt.

Iisdē diebus flagrabat omnis prope Scotia tumultu ac seditione. quam moliri ferebatur populus ille, partim aduersus herā, eamq; viduā, partim in presidia Gallicana, tūc illic crescente heresi, quā nuperrime à consortibus Britannis acceperant. Quarum nouitate concitatus Frācia Rex, quia ad suū arbitriū negotium illud re-

lud reuocare velle videbatur, eò militum co-
 horteis aliquot, quæ interea præsidio ciuitati-
 bus essent, traduxerat, copias maiores subin-
 de transmissurus: quorum Albus, nobilissi-
 mus Gallus, Guisani, gloriosi ducis, germanus
 frater, Trib. erat designatus. Sed institutum
 Gallicanū odorata Britann. Regina, attente,
 circumspēctēq; (quoad eius fieri potuit) sibi præ-
 uebat. itaq; cū non optimo erga Gallos animo
 esset, suspitione sollicita & metu suspensa, que-
 relas grauissimas aperte deferebat. Primo do-
 lebat, Scotia Regnam nuper innuptam Fran-
 cia, præpropere prensatione, vna cum insigni-
 bus, nomen item Regium, vix dum elato fune-
 re dilectæ sororis Maria, sibi arroganter vin-
 dicasse. deinde Henr. Regem sedula intercessio-
 ne Paulū III. Pont. Rom. sollicitasse, vt ex in-
 terdicta Clementis 7. regnum illud abs se in
 Scotiam transcriberetur. quæ eius consangui-
 nea, ex patre originem trahebat à sorore Pri-
 maria Henr. 8. Regis sui patris. deniq; molestis-
 simum esse sibi, se conuitio populari, in Fran-
 cia indigne profcindi, ac medio digito (quod
 aiunt) ostendi. in quibus omnibus rationibus,
 etsi nihil quidquam adhuc inueniebat fir-
 mius, quod teneret, quàm illud, quod sibi
 simil-

DE REBUS

simillimum veri videbatur, cum illud ipsum
 verum in occulto lateret, tamen quia vereba-
 tur, ne coactis illis (quas subindicaui) in
 Scotia viribus regni sui ciuitates propinquas
 Gallorum Rex innaderet, id quod ex re sua fo-
 re cogitabat, & ad defendendam reipu. digni-
 tatem facere iudicabat, tempori prouidit, ita-
 que consilio pratexens cupiditatem salutis pu-
 blicæ, armandi sui occasionem arripuit ex se-
 ditione Scotica, cuius eam partim conciliatri-
 cem, partim fomentum exstitisse, euentorum
 ponderatores minime puduit dicere. Ob id Re-
 gina clausa instructæ Clintonæ præfecit (eum,
 quem superiore bello Gallico Armoricarum ci-
 uitatum maritimam oram incendijs vastasse
 diximus) qui in Scotiam vicinam vela faci-
 ens, ad fauces * Tuedæ fluminis cum omnibus
 nauibus substitit: vt occupatis illis angustijs,
 ex ea parte aditu insulæ atque cōtinentis Gal-
 lica auxilia prohiberet. Conscriptum præterea
 ex omni Britannia firmum exercitum (cuius
 imperium, summamq; auctoritatem obtine-
 bat Norfolcus) exacto prope Martio, cū præ-
 copiarum Milordegraio, viro acerrimo, ma-
 gnis itineribus Letham contendere iussit. quo
 presidio se Galli incluserant, contra periculum
 rebellio-

* Frit,
 vulgò,

rebellionis, ne simul à concitatis Scotis aut ob-
 ruerentur, aut opprimerentur. Abest illa na-
 uium statio ab Alatis Castris (quæ est totius
 regni eius metropolis atq; Regia) passibus non
 amplius mille. quem portum, natura per se fir-
 missimum, Galli operibus sic communierant,
 ut neq; humanis ullis viribus, neq; oppugna-
 tione, quantumuis violenta capi posse videret-
 tur. ad hæc Scotici exercitus, in quo fere 12.
 millia peditum erant (rarissimus autem est ei
 genti, sicut & Britannis, equorum in bello u-
 sus) ducem agebat Comes Haranes, magnani-
 mus iuuenis, Proregis Scotia F. quas copias si-
 mulatq; aduentantibus Milor de graijs militi-
 bus coniunxit, terra, mariq; Letha obsidione
 circumclusa est. Interim consilio Britanorum
 cognito, & per exploratores perlato in Fran-
 ciam, colligebat Gallus, tum ex Armoricis ci-
 uitatibus, tum ex Aquitania maritima ma-
 gnum nauium numerum, & classem solicite
 instruebat, & subsidia Lethanis obsessis com-
 parabat: tamen hæc omnia grauissimis dissen-
 sionibus domesticis retardatus (quemadmo-
 dum paulo post carbone delineabimus) præsta-
 bat negligentius, & difficilius seriusq; facie-
 bat. nam præterquam quòd tardius culenaves,
 quibus

DE REBUS

quibus exercitum transportandum curauerat, e portibus egrederentur, forte accidit, ut Lunnæ adûlta maritimi æstus maximi in Oceano essent. Præterea cum diurna navigatione vix aliquantulum proueretur, tanta tempestas noctu est coorta, ut nulla Gallicarum nauum (quanquam breuissimus esset transitus) cursum tenere potuerit, aut insulam capere. sed exundante mari diu multumq; conflictata, alia eodem, unde soluerant, referrentur, quedam etiam in ultimam Aquitaniam, quadam verò magno sui cum periculo propius Cantabros atq; occasum Solis deicerentur: sic ut veteribus omnis facultas aut administrandi, aut opitulandi obsessis, natura repugnante, adimi videretur. afflictatis itaque & laceratis nauibus, accepto maximo rerum incommodo, facta iactura, armamentariorum & commectus bellici, cæpto Galli destiterunt.

Circa id temporis in mari Balearico Christianis acerbum, & reip. grauissimum vulnus Turcæ imposuerunt, hoc fere modo. Intermissa, quam destinauerat, oppugnatione Leptis magnæ, & prorogata, quâ parauerat, expeditione Barbarica, Metymnacelus Hispanus, amplissime natus, idem Prorex Sicilia, & Philippicæ classis,

classis, nullo labore Meningem in insulam receperat, in eaq³ arcē firmissimā exadificauerat, cognomēto peregrino Philippalcalzer: ubi ad insula presidium Aluarum Sandam Celtiberum, hominem non ignobilem cum legiuncula, è quinzis millibus militum, & calonibus, lixiq³ mille reliquit. Quare non pessime gesta nostros retro vela facienteis Turcica classes, cui præerat Basciapial, forte excepit. Hic conspecta repētina Barbarorum occursatione Metymnacalus, in altum euadere, & ludificatione nautica, nauēis callide subducere conabatur, pugna ancipiti (contra atq³ Ligurū Trierrarcharum pars aliqua consulebat) minime committendum ratus: ob id quòd & paulo esset imparatior ipse, & quòd Barbaris erant naues fere triplo plures. Itaque cum promiscue in fugam sese precipites nostri dant, ab hoste (qui in perturbatos omni ex parte, vehemētissima remigationis vi ferebatur) viginti septem longæ naues in medio clauduntur: quarum pars tormentis, pars rostris Barbararum in aperta nostrarum latera ruentium depressa est, maior autem pars vi capta. Inde verò ad nauēis onerarias, corbitas, & nauigia annotina conuersis celocibus Turcæ, magnum itidem
 ex his

ex his numerum ceperunt. Quod incommo-
dum eo maius fuit, quod commeatu belli, &
militibus instructissimæ erant naues illæ, &
ad Lybicam expeditionem comparata. Me-
tymnacelus tamen & Doria (apud quos sum-
mum erat in ea classe imperium, quique dele-
ctum remigum habebant) cum aliqua parte
navium evaserunt incolumes. Turcæ verò, il-
lis ipsis victoriæ vestigijs insistentes, & in o-
pimis spolijs exsultantes, ac tempori inseruien-
tes, arcem illam (quam modo diximus à Me-
tymnacelo in Meninge insula exstructam) ob-
sederunt.

Interea Galli statarj, etsi ad obuallatam Le-
tham obsidebantur ab Anglis & Scotis, quia
auxilium è patria, in horas expectabant, non
modò fortiter sanè eam obsidionem ferebant,
sed etiam diurnis, nocturnisque eruptionibus
hostem crebrò laceſcebant. Quos cum minimè
ferentes iniuriarum Britanni simul & Scoti,
incredibili pertinacia, muris ante tormento-
rum vi undique conquassatis, ac summa feri-
tate sapius nequidquam oppugnassent, infra-
cto animo & contentione propugnatorum, re-
pulsì à vallo in castra, receptui semper cecine-
runt. Qua animorum præstantia atque alti-
tudine

itudine prope victi hostes clade maxima accepta, quos vi atq; armata manu, egrè expugnaturi videbantur, fame circumseptos inclusosq; offuscare constituerunt. ob id stationibus custodijsq; dispositis terra mariq; itinera seruare cœperunt, illud precauentes, ne quam operam tribules Lethanis ferrent, quo sic Gallos, tandem aliquando vel necessitate compulsos, è nido deturbarent.

Mense Iunio angoribus, molestijsq; domesticis distracta Regina Scota senior, atque ex hac perturbata confusaq; vita in concupitam tranquillamq; securitatem transiens, fœmina dotibus animi ac virtute rara, iustum sui desiderium cum luctu regno & clientibus reliquit. qua morte in Franciam relata, Rex, ut eius viduæ vita valde nitebatur, sic proculdubio valde percellebatur decessu. Quam ob rem multis simul difficultatibus implicatus, cum intestinorum dissidiorum malû, quo regnum conflictabatur, externo longè esset periculosius, & timeret ab panolethria, nec quantumvis licet laborantibus suis apud Letham (ut voluisset quidem, modo per hosteis licuisset) opitulari iam posset, id quod consultissimum afflictis rebus fuit, mense Quintili, recôcilia-

Cc

ta sibi

DE REBUS

ta sibi Britannica, in has summatim pactio-
nes, vel iniquas venit.

- ” Ne Francia Reges aut insignibus, aut titu-
lo vel Britannico; vel Hibernico deinceps glo-
riarentur: quin de corruptis literis intra men-
seis sex, ad summum curarent, ne contraue-
nirent.
- ” Vt Regnum Scoticum posthac à 12. viris, ex
amplissima quaq; familia delectis, administra-
retur. quorum septem Reginae arbitrio, reliqui
identidem voluntate Senatus, ceu Tetrarchia
crearentur.
- ” Iniuriarum, damnorumq; recentium
Francia ne recordaretur quidem, cui compro-
misso Senatus Scoticus fidem suam interpo-
neret.
- ” Vt in eum locum, vnde aliquando decidis-
set, magistratus quilibet restitueretur, clau-
saq; in posterum Gallis esset Scotorum curia.
- ” Lethæ eversio vel incolumitas ad arbitri-
um certorum Scotorū reuocaretur. Ea tamen
arx paulo post solo æquata fuit.
- ” Presidia Gallicana ad vnum omnia ex pen-
insula transmitterent. præter cohorticulam
centum vicenū militum. qui duas ad arceis
bipertito excubarent. his stipendia ex erario
publico

publico perſoluerentur. Senatui tamen inquilini illi, uti ciues, parerent.

Ne militem ullum, neu munitiorem ullam in Scotiam, niſi cenſente Senatu, Gallis traducere liceret.

Quoad ſtatum religionis, & ſædus propinquorum inter ſe populorum, iuſtitium pro re nata indiceretur.

Has pactorum, vel grauiffimorum Francia, conditiones, Britanna non minore ſui gloria, quàm commodo ciuitatis impoſuit. quas minimè accepturus fuerit niſi neceſſitas, quod eſt durũ telum, eò loci hominem redegiſſet, ut aut cedendum Fortune Scotica, aut inteſtinis ſeditionibus omnino ſuccumbendum fuerit: niſi in conuentionẽ aliquam, bello potiorem, veniſſet. id quod & prudenter, tum conſideratè fecit, aliò reſeruans ſuas ad vindicandã iniuriam rationeis: dum & tempus & locus, opportunitatem magis idoneam rebus gerendis adferrent. in eo ſeipſum, ac animum vincens, quòd non neſciebat, omniũ rerum quandam eſſe viciffitudinem.

Nec ita multò poſt eam pacem, Scoti Gallicæ victoriæ inſignia reportantes, ab Catholica religione deſciuerunt: proq; veterè religio-

DE REBUS

nem nouam, ad affinis Angliæ pridem mutatum institutum, conformatam, susceperunt. Asceteria diruerunt. Archimandritarum septa reuulserunt. Dominica solennia summa admiratione multorum atque suspirio reiecerunt. quod omnis ea prouincia hæctenus religionem Catholicam mordicus tenuisset, & reuerenter coluisset. Hinc exsules, ac proscriptos (quorum tunc permagnus numerus in Francia commorabatur) & in his nominatim spectate nobilitatis capita, citarunt, humanè primùm monentes, uti ad cõstitutum tempus nullo respectu, alterutrius maiestatis ad nomina responderent, postliminog, reuertent in patriam. Sin abesse mallent, bona eorum fisco addicta, & in contumaciæ reos causam peractãiri, comminabantur. Atque hoc pacto quidẽ Franciæ Rex, partim insulsitate ac insolentia, partim insipientia, ac insania suorum, breuissimo temporis interuallo, tota causa uxoris dotis cecidit: quæ iniuria non minimum eius auctoritati detraxit. Huc accessit, peruetus illa amicitia, & mutuis officijs demerita sodalitas (quibus ad multa iam sæcula, Francia & Scotia, pace belloq; familiarissimè inter se utebantur) præter rerum iacturam incredibilem, præter

præter turpem ignominia notam in odium
conuersa sunt perniciosum ac pertinax. itaq;
quod Regnum appetebat Francia Rex, regnum
quodammodo amisit (siquidem alludere nobis
est integrum) in sperato illo syncretismo, Deo
volente, Echinis duobus mutuo conciliatis.
quod tam est rarum, quàm quod rarissimum.

Exacto prope Iulio, non optimè cessit misere-
ris Christianis, quos profligata classe, antè in
Meminge insula, ad arcem, obsidione Barba-
rica circumclusos esse commemorauimus. Hi,
inquam, Christiani, cum diuerso in cælo posi-
tis non modo promissa auxilia non submitte-
rentur, sed neq; in circumfessa arce commea-
tus etiam satis esset, unde ipsi, & tot alerentur
milites, neq; munitionis copiam ullam habe-
rent, qua se contra oppugnatores pertinacissi-
mos diutiùs defenderent: deniq; siti iam ma-
gna suorum parte, ob inopiam aquæ dulcis, con-
sumpta, enectaq;, in extremo versabantur di-
scrimine. Communicato igitur consilio, cogni-
toq; rerum instantium statu, & explorata ho-
stis improbitate atque perfidia, cum mortem
gloriosam abiecta seruitute cum potiore-
tum honestiorem fore sibi iudicarent, paucis
admodum ad præsidium arcis relictis, ceteri.

DE REBUS

ab decumana porta noctu, in nihil tale cogi-
 tantium hostium castra irruptione facta, in-
 uaserunt, tanto impetu animorum, & nisu vi-
 rium, ut ategias & tabernacula Barbarorum
 initio facile perturbarēt, magnam in his stra-
 gem aderent, & vsq; aliquo progredierentur.
 Porrò, etsi ad primam nostrorum impressio-
 nem Barbari dubitassent, ecquid in castris tu-
 multuaretur: tandem tamen ciuatione socio-
 rum exciti vniuersi, & sublato ingenti clamo-
 re simul ac se magno tumultu collegissent, cer-
 tatimq; ad scuta, macheras, leuiaq; arma is-
 sent, Barbaria totius concursum ferre pauca
 cohortes minimè potuerunt. itaq; pauci à mul-
 tis facile superantur. Aluarus autē, præf. præ-
 sidij, atq; eius legiuncula Trib. cum reliquis,
 qui desperatissimam fugam parabant, capi-
 tur. Qua clade renuntiata, per amicos, qui ex
 prælio fortè euaserant, tantus metus exceptit
 custodes, ut arx ab hostibus capta eodem tem-
 poris vestigio videretur. qui quòd Ducem ami-
 serāt, quodq; robur legionis vel abactum, vel
 cōcisum esse viderāt, itaq; temerè se facturos
 fuisse iudicauerant, si in tanta, munitionum,
 frumentiq; penuria, ista aut exiguitas aut soli-
 tudo propugnatorum, vim rabiosi hostis su-
 stineret.

stineret, cogitabant salutis suæ quoquo modo habendam rationem, itaque incolumitatem ac honestas conditiones depacisci. Sed cum ab iracundo & furibundo Barbaro optatum minime impetrauerint, postremo & ipsi, vi atq; multitudine Turcorum oppressi, una cū arce in Basciapialis potestatem sunt redacti, atq; in vincula coniecti.

Sextil. Fræcia Rex, ad Aquas Vitreas, in diætiis antè Comitijis, omnibus in vniuersum sui regni proceres, tam initiatos sacris, quàm non initiatos, promiscuè conuocauit. eo nimirum cōsilio, de summa rei vt publico in Senatu ageretur, simul vt perturbatissimæ ciuitates componerentur, simul verò vt causa religionis (qua tum mirandum in modum confusa atq; controuersa erat) desiniretur. nec enim terminari seclatū modus potuit, cum altissimè insitæ illæ radices egerint: quin illæ ipsæ passim disseminatæ indies ingrauescebant: ac speciatim apud Normannos, quorum summaria ciuitas Rothomagus quod recens in consimilem errorem lapsa fuerit suspicio erat ingens vel vniuersalis tumultus. Hic igitur ad diem coactō Senatu, & Rex, & Regia mater precibus instare, obnixque orare ex præcipua

DE REBUS

*Francia nobilitate constatam concionem, ut
 extremo tempore saltem in negotio urgentis-
 simo, in causa fontica, & ea omnium maxima,
 in instantiam rerum turbulentissimis tempe-
 statibus, nullo animorum affectu, quin omnes
 vno ore & ingenue cum comuni patria, tum
 regno consulant, itaque afflictæ reip. subueni-
 ant. Tum verò assurgens Halmerotes, ab uni-
 uersitate fidelium Christianorum Francia,
 quem acceperat Rothomagi supplicum libello-
 rum fasciculum protulit. Horum hæc potissi-
 ma duo erant capita. Primū, illarum turbarū,
 quæ ad Ambosæ Pomeriū, prætextu nescio quo
 religionis excitatæ fuissent, conscientiam su-
 am nō solum sanis rationibus excusabant, sed
 post detestationem eius tumultus, fidelitatem,
 officia, obsequiaq; omnia sua Regi, ac Domino
 (ut æquitas tum diuina, tum humana postu-
 labat) & sub manum, & in posterum certa-
 tim deferebant. Deinde etiam atq; etiam com-
 munibus votis optabant, uti per Regem lice-
 ret sibi diuino vacare cultui, quem admodum
 eruditi atq; instructi fuissent ab illius discipli-
 næ Doctōribus, qui Euangelicorum nomen si-
 bi adsciuerant. Idem verò dum in manus Re-
 gi tradit, quas modo nominauimus preces, ex
 more,*

more, laconismo usus, quo uniuersa sui instituti ratio continebatur, inter alia subtexit: Petenti supplicum subscriptiones, responsum sibi fuisse, Regem sententiam ut prius rogaret: nūquid vellet ipsa maiestas à pauculis ea scripta subsignari, an à quampluribus? quippe quinquaginta hominum millia (quando res ita postulasset) mox & nomina datura esse, nec grauate subscriptura. Præterea de censu Regio, deq; arario, cum multum, diuq; ageretur: subductis in utramque rationem calculis, estimatum est, vectigalia, portoria, tributa, & exactiones, denique onera ciuibus imposita, post affectum vltimum bellum (quo ararium haud dubie exhaustum fuerat) decies centena millia aureorum, & amplius superare censum Regium. Quibus de rebus, ac connexis, & alijs consimilibus cum grauissime per compluries dies esset in Senatu consultatum: nouissima conclusio fuit, ut Comitia maxima, uniuersitatis Francia (statum vocant uniuersalem) in proximum Decembrem deducerentur, quibus demum arduum illud de rep. constituenda negotium diligenter excuteretur. quadragesimo autem die post, conuentus celebraretur domesticus, vbi sigillatim ageretur de ambigua

religione. Interea iustitium esset, & quaestio-
nis tormēta, quib. haeresis dire exagitabatur,
intermitterentur, ac relaxarentur: modo ne
quis tumultum in ciuitate palam excitasset,
aut arma sumpsisset, aut seditionē alio quouis
pactō clanculum sollicitasset.

Septembri prope exacto, ipso die, qui D.
Machaëli inscribitur, Gustauus, Suecorum
Rex, valde inclinata aetate, mortem obiit. Hic
ad regni illius gubernacula cum sedisset annos
quinos supra tricenos, crudelitatis & auari-
tiae est notatus. nam nobilitatis partem melio-
rem, vel paulatim sustulit, ac interfecit, vel
bonis exiit & spoliauit. Vrgebatur autem ad-
missorum partim conscientia, partim libidi-
ne pecubatus. primo, quod regnum illud ipse
vi arripuisset, summopere metuebat, ne sum-
mates tragulam securimue sibi aliquando
vicissim iniicerent. deinde cū indigenas non
tantum tonderet vsque ad cutem, verum et-
iam degluberet: ne inquilinis quidem atque
aduenis pepercit. vndecunque etiam insu-
per lucrum captans, vectigalia, portoriaque
etsi minimo redempta, maximo locans, his
artibus rem familiarem supra modū auxit, ac
immensam auri vim contraxit. nihil anxi-
us, sⁱ

us, si aut diuinum numen offenderet, aut hominum nouercale quoddam odium sua rapacitate concitaret. Ei porro successit Ericus, F. patri dissimillimus, princeps tam laudatis moribus, quam fuerit ille illaudatis. exstitit enim spectat a virtute, eruditione singulari, et linguarum diuersissimarum scientia ornatus: ob humanitatem ac urbanitatem cunctis eque charus, liberalis item, ac graciosus: denique erga domesticos, ac peregrinos iuxta comem ac affabilem se praebens.

Novembri extremum diem vita clausit Andreas Doria, Melphensium Princeps, Neptunus alter, septennio fere minor ceterario, vir multis nominibus, tum maxime ob naualis rei peritiam affatim prorsus clarus, qui virtute sua ad honores, atq. insignia nobilitatis viam inuenit. Cuius ad laudum cumulum hoc accessit, quod patriam, fidelitate ac fortitudine summa vnus restituit Genuam (Ligurum metropolim) iam inde ab anno 1500. duodecesimo supra sesquimillesimum, qua tunc Galli obtinebant. quibus magna virtute animi eiectis, & excusso seruitutis iugo, libertatem conciuibus reddidit. libertatem inquam praecise fundatam, confirmatam, nixamq. aucto-

DE REBUS

auētoritate & gratia Doriae. nam cum ea ciuitas, nescio quibus fortunæ iniurijs, ad eam diem factionibus, disidijs, intestinis odijs ac tumultibus semper flagrasset, necesse fuit accedere (vti accideret) vt aut modo peregrinam dominationem toleraret, aut modo tyrannide potentioris alicuius ac summarij ciuis fuerit oppressa. cum libertate verò, quam Doria procurante, vel tandem aliquādo receperat, quietem longissimam, securitatē commodissimam, ac tranquillitatem perpetuam deinceps conseruauit, existimationem potentiamq̄, auxilij, opibus, honoribus, ciuibus multo quàm olim florentissima. Cuius extrema pietatis, & singularis beneficij memor ciuitas, ac minime ingrata, cum optimum, tum pientissimum ciuem immortalis Elogio honorauit, tabellæq̄ publicæ, in curia Doriensi appēsa, patrem patriæ inscripsit: vt ne tam boni ciuis memoria aliquando deperiret.

Ineunte Decembri Pont. Pius IIII. cuius ea res præcipue intererat, tum cui indies ante oculos versabatur perturbatus, ac permutatus religionis status, tum quod in firma pace Europa quodammodo conquiescebat, tam bona opportunitate vsus, Tridentinis Comitj, que

qua ob continua & atrocia bella multos iam annos erant intermissa, diem dixit, in proximi veris tempora, octiduo post Eleutheria Christianorum. qui ultro citroq; datis literis, magna voluntate consortium, ad omnes in uniuersum principes Christianae reip. eos studiose ad Synhodū allec̄tabat, sollicitans & Teutones, & Dacos, & Britannos, & reliquos stationis Pōtificiae desertores. quò non multo post, quinque legatos, puta Mantuanum, Seripandum, Symonetam, Varmicum atq; Empsanū, Purpp. PP. omnes, prater antistites, ac Pontifices minoreis, nec non sacrorum librorum interpretes, emisit.

Nonis Decemb. Franciscus II. Franciae Rex, etiam dum adolescens, senescente capitis morbo, quo multo ante afficiebatur, est exstinctus. cuius, quamlibet praecox factum, prater humanam sane consuetudinem, plerosque magis delectabat, quàm contristabat, quasi inexper-tus, & insans, plus satis obtemperasset nonnullorum genio atque priuatis susurrationsib. vnde ob emulationes, dissidia, ac religionum confusionem, & id genus alias tempestatibus, omnis Francia non optime secū constabat: videbaturq; uniuersae reip. naufragium impedere.

DE REBUS

In Francisci II. demortui locum, frater subrogatus est Carolus Maximilianus, Aurelianus, quem breui & compendiaria nomenclatura, Carol. IX. post dixerunt. Cuius, etsi aetate quidem puer adhuc esset, undecennis fere, indolem bonam nihilominus vultus alacris et promptus, & altitudinem quandam animi ac Regium spiritum repromittebat. Hic igitur, cum recepto tutelarum iure, in tutorum potestate, puerum impuberem in annum quintum decimum saltem, propter infirmitatem consilij, esse maiores vellēt: ex imitatione quidem, atque exemplo superiorum temporum, tam secundum naturam, quàm secundum leges olim irrogatus esse videbatur, ut rerum (veluti per tutelare illud interregnum) pueri Regis mater, Regina interea potiretur. Caterum illud ipsum summum ius, Heroes, ac optimates, à stirpe Regia oriundi, multis nominibus, pro renata, ad se præcise, certatim causabantur attinere. Porro, quanquam interdum, vel ut tempori inseruirent, vel ut opinioni suæ abunde satisfacerent, olim aliquando aui, at auique Reges nonnihil de institutis maiorum immutauerint, ne perperam tempus transmitteretur litigiosa magis quàm nihil profuturæ

*tura ac inani disputatione: utrum recte, an
 secus fecissent ipsi: neu querelarū modus, nulla
 intercessione, nullo interdicto terminaretur
 propter importunissima atque periculosissima
 tempora, vno ore, & cunctis suffragijs VIII.
 viros R. P. C. primo (ut tunc ipsa temporum
 ratio ferebat) crearunt, eosq; ex nobilissimis
 & amplissimis Gallorum familijs, quorū con-
 silio Regis infantia corrigeretur, puta Nauar-
 rum Regem, Lotharingiacum ac Turonēsem
 Purpuratos, Mag. Eq. Guisanū, Sanctandrea,
 Brisacem, & Regem scribarum. quo tamen in
 consilio principem obtineret locum Regina,
 nullo vel gubernatricis vel moderatricis ti-
 tulo honorata. At is consiliariorum Regionum
 ordo statim creuit, cū eōdem assumerentur:
 Borbonius purpuratus, Nauarraei Regis frater
 germanus, Montepensirius, Rocasorio, fra-
 tres, cū ex illa ipsa Borboniorum illustrissi-
 ma familia, tum ex Regali sanguine stem-
 ma ducentes. Mox etiam in eum adscripti
 sunt Niuers & Condates, Nauarraei Regis iti-
 dem frater. qui Cōdates nuperrime siue firma-
 ratione, siue fauore ac studio defensorum ad-
 iutus, opinionem non bonam de se susceptæ
 suspicionis in foro supremo refutauerat, sicut
 ea de*

DE REBUS

ea dēre instituta in actiōe (quae in vulgum adita est typisque excusa) subtiliter describitur. Nouissime vero omnium Tribb. mill. duob. eodem acciti consiliariorum numerum suppleuerunt, scilicet, Momoransinus, & Thermus. Itaq. octouiralis illa dignitas, in quindecimuiralem sensim abiit amplitudinem.

Francisco II. interim iusta sunt facta. cor. vitae sedem, Genabi ad augustissimum eius ciuitatis Fanum Crucis, sublimi tymbo est absconditum: corpus reliquum (ex vetere consuetudine quidem, sed multo minore funeris pompa ac sumptu) deductum Dionysiano maiorum sepulcro est illatum.

1561. Anno 1561. 17. Ianuar. in Francia conuentus & exercitia Reformatae religionis extra Lutetiam permissa sunt.

7. Febr. Principes Germaniae Synodum celebrant Numburgi, de qua certior factus Pontifex Roman. Pius 4. eodem Zachariam Delphinum Pharensensem, & Ioannem Francisc. Comadonum Zazynchium, Episcopos mittit. Quibus principes respondent, se vel auctoritatem, vel Iurisdictionem pontificis nequaquam agnoscere, nec passuros sibi ab eo leges praescribi.

Hæc dum peraguntur, Princeps Auriacus cum Anna Mauricij Electoris Saxonie, & Agnetis Landgrauie Hassie filia, Lipsie, nuptias magna pompa celebrat. Cui nupta prius fuerat Anna quoq;, Maximiliani Egmondani Comitis Burani filia vnica, & hæres. Fælix profecto Princeps, cui duorum bellicosissimorum Heroum duas filias vnicas matrimonio iungi contigit.

Anno 62. Mense Nouemb. promouetur noni in Belgio Episcopi. Transfertur Episcopatus Terrauanensis in Yperensem. Inauguratur Archiepiscopus Mechliniensis Granuellanus. Adque sequentis anni initium celebratur in Tridentino Concilio prima Sessio, sub Pio 4. quæ in ordine aliàs est 17.

11. Iunij Gallia bello ciuili, & intestinis odijs, ob diuersa religionis studia, penè tota conflagrari cœpit. Tunc Brabantia etiam Prælatos, suos ad Regem in Hispaniam mittere, qui nouis sese Episcopis opponerent. Tunc Antuerpienses (post triumphum ad Augusti diem 3. anni præcedentis indictum ac celebratum) idem facientes. Adèd ut paulatim quoq;, in Belgio, motus ob vicinorum incendia regnorum exarsisse, non obscure animaduertes.

Dd 6. Octob.

DE REBUS.

6. Octob. Vniuersitas Duacensis à rege Hispaniarum erigitur.

24. Octob. coronatur Maximilian. II. Roman. Rex.

19. Nouemb. fit inter Condenses & Guisianos, in Francia propè Druydes, vigilia Diui Thomæ, ingens pugna: in qua cecidit Marischalcus S. Andrea. Astiterunt Guisianis, ex parte Regis Hisp. mille quadringenti sclopeta-rij Hispani. Capitur deinde Cōtestablius ad S. Dionys. duob. miliarib. à Lutetia distantem.

An. 1563. 6. Febr. in Belgio princeps Aurianus, Egmondanus & Hornensis Comites mittunt ad Regem Hispan. literas proprijs manibus subscriptas, quibus totius Belgij ruinam minantur, nisi Granuellanum Cardinalem (cui vel soli administratio Belgij credita incumberet) auocet. Auctoritatem enim ac presentiam illius, populum Belgij communem, aliàs satis infectum, nequaquam efficeret meliorem: Id quod hactenus diu dissimulatum, Regiam suam Maiest. celare amplius non possent. Rex Hispaniarum respondens, scribit, se literas eorum quidem recepisse, sed peculiare nullam in ijs causam inuenisse, cur id faceret. Et quia ministros suos sine graui causa grauare

non assueuisset, petit, ut, tametsi speret se prima quoque commoditate, in Belgium concessurum, rebûsque præsens remedium adhibiturum: nihilominus tamẽ, vnus eorum ad se in Hispaniam proficiscatur, à quo coràm, meliùs quam per literas rem intelligere, indeq; resolutionem capere possit.

Replicant princeps *Auriacus* & Comites sic ad Regis literas: nimirum, Res Belgicas in eo iam statu versari propter vicinorum subtiles, nõ minùs, quàm periculosas machinationes, ut in Hispaniam illis proficiscẽ non liceat. Peterent igitur, suis literis præcedentibus à Rege fidem adhiberi, & Cardinalem ab officij munere, exonerari, quod eidem non solum non conueniat, sed prorsus sit extraordinarium. Adèd, ut citra imminentiã totius Belgij pericula, in manibus illius, diutius esse, non possit.

Mens. Septemb. Maximilian. Rom. Rex designatus, Posonij Rex Hungariæ ab Archiepiscopo Granensi coronatur. Pari solennitate Regina Maria, Philippi Regis Hispan. soror, Regina Hungariæ vncta atque coronata est. Obseruatum est, Maximilianũ (quod præter

DE REBUS

Albert. II. Austriacum, paucissimis Regib. contigit) trium Regnorum Coronas intra unum annum capiti imposuisse.

1564. Anno 64. ferijs D. Iacobi Apostoli Sanctiss. Imperator Ferdinandus viuos reliquit.

Hoc anno fuit hyems supra modum prodigiosa, ita ut à 14. Nouemb. vsq. ad 18. Februa.

1565. Anni 1565. ultra Schaldim currib. & equis transire liceret.

1566. Anno parte salutis 1566. mense Aprili, Belgicarum prouinciarum Gubernatrici, Principi Parmesi, Bruxellis, à magna nobilitatis parte, supplex exhibetur libellus, quo acerbiorum pro Religione constitutionum, petebatur abrogatio, quibus Hispanica Inquisitioni, & omnium proinde nationum, ac Urbium interitui, via putabatur parari.

Diuersarum deinde Religionum, publicè sunt in suburbijs Antuerpiensibus, & varijs passim in locis, conciones habitæ, quas statuarum & imaginum diuersis in locis est subsequuta ruina, mensibus Iulio & Augusto.

3. Iul. Posthac Gubernatrix Belgij vetuit, ne qua vel priuatim, vel publicè conuenticula fieret, Concionatoribus capitis supplicium, alias penas auditorib. intentas: atque etiam 600. au-

reorum premium proponens, si quis concionatorem reformatæ religionis comprehendisset. Mittitur præterea Comes de Megen Antuerpiam, ut de præsidio accipiendo, cum Antuerpiensibus, ageret: qui tamē inde recedere coactus est, ne quid detrimenti acciperet.

Post aliquot dies, cum rumor diffunderetur, aduentare cum regio præsidio Comitum, multum sudatum est Antuerpia, singulis ad suas fores, excubias agentibus. Accidit tum etiam, (8. Jul.) tres ardere ades, unde plebs accrescentibus animis, facta iam audacior, ingentibus, concitatis turbis exclamavit: Ad cedes, ad cedes: Verum Magistratus hæc compefcuit.

Ob motus sedandos Auriacus princeps venit Antuerpiam, ibi licet in præsentia eius pacatiora facta videbantur omnia: Plebs tamen nihilominus ad Conciones solito ardentius egredi visa est. Ita, ut non 23. Jun. solum, in viculo quodam, Bürgerholz / non procul ab Antuerpia due sunt habitæ Conciones: Teutonica una: altera Gallica: verum etiam postea (14. Jul.) dominica quadam die, sex alie, extra eandem ciuitatem Antuerpiensem.

Secuti sunt in Flandria, Iperenses, Gandenses, Aldernacenses, Tornacenses. Insulani: in

DE REBUS

Hannonia Valencenſes, & alij aliis in locis ad prouinciis, totius inferioris Germaniæ.

Fuit interea (15. Iun.) confæderatorum Nobilium conuētus Trudinopoli, ditionis Leonida, finitimo Brabantia oppido, vt inter ſeſe de ſuis rebus diſceptarent, miſſi eò à Gubernatrice fuere, Dux Arſcotanus & Comes Egmondanus, verùm re infecta ac mutata (variantibus opinionib.) ſententia, colloquium inditum eſt Dufflæ, vico non longè ab Antuerpia. In eo cætu Mercatores & populares ſupplicem libellum fæderatis nobilib. exhibuerunt, eos ceu protectores, atq. tutelares dominos implorantes, ne in religionis ſuæ exercitiis intexturbarentur. Quibus fæderati reſponderunt non eos ob religionem vim paſſuros vllam, tantisper dum ab ordinib. aliud ſtatuetur, ſi tamen extra modèſtiæ cancellos non efferantur.

Die colloquio præſcripto (18. Iul.) legati fæderatorum, ad Memoratos Principes Dufflæ venerunt, quib. cum quàm fieri potuit beneuole, actum eſt. Scriptoq. rogati ſunt inter cætera, totis viribus, totiq. ſenſib. eò incumbere, vti conciones agrariæ exigerentur, cum præſertim rumor inualuerit, ſupplicem libellum non poſtremam illarum cauſam fuiſſe. hæc enim

enim ratione, perfacile labem eam posse eluere: vel maxime, cum post duos legatos aurei Velleris equites, Marchionem Bergamum, & Montigneum, Veredarius quoque ab ipsa Gubernatrice missus sit in Hispanias ad Regem, uti assensum suum indicendo Generali Statuum conuentu impertiat: interea Gubernatricem (dummodò vicissim ipsi quoq; abstineant) nulla in eos arma sumpturam.

Sub huius Mensis finem Bruxellam venerunt denuò confæderatorum Legati, atq; ibi satis perlixè responderunt, ad nouem capita, Duffle in medium adducta. ydem cum perdidicissent hoc ipsum Gubernatricem in votis habere, alio scripto mentem suam fusius adaperiunt. Atq; inter cætera, iustas nequaquam sibi deesse lamentationis causas asserunt, quod s. Aprilis oblato libello supplice, nonnulli protinus aurei Velleris equites, ab ipsis, ceu perduellionis reis, se penitus abalienauerint, sibiq; sanguine iuctos cõmonefecerint, ne aut cū ipsis fædus pcuterent. aut, si q; iuctū sit, rescinderet.

Hæc cum Bruxella agerentur, eodem die Nouiomagi, quæ est insignis Geldria ciuitas, Philippi Regis nomine mādatum publicatur, ne quis ulli alteri, quàm Comiti Megano, Gel-

ria Prefecto militaret, Cuius ciuitatis Maenia, Ludouicus quidam nomine, factus ex Monacho Calvinianus, in Iudeorum Cæmiterium. Altera die, qui fuit 11. August. & dominicus, largior pluuia homines domi tenuit. In ipso autem assumptionis Virg. Mariae peruigilio (14. Aug.) aliqui ciues in Collegio Iohannitarum Nouiomagi conuenerunt, ut inter se consultarent, de profligando Ludouico, Apostata Monacho, sed reluctantibus quibusdam alijs, factioni addictioribus, re infecta discessum est. Hoc ipso die rursus Antuerpia tumultuariæceptum est. Iam suggestus positus erat, ut ex eo concionarentur in Urbe noua Calviniani: sed impediti per Magistratum.

Postridie ex Antuerpia discessit Auriacus Princeps (16. Aug.) & eodem ipso die septem Conciones partim à Calvinianis, partim à Lutheranis habitæ sunt. Habitæ Concionibus. cum in ade Deipara B. Mariae Virginis preces respertinas persoluerent Canonici, laicus quidam conscenso suggestu, Pastorem ad disputationem prouocauit: sed per nautam quendam è suggestu deturbatus. Inde ortus tumultus templi & urbem compleuit.

Gandavi die 22. eiusd. Mens. Civile bellum indictum est statuis & imaginib. Eodē die Gubernatrix Diploma euulgans securitatem in posterum fœderatis nobilib. certis tamen adhibitis conditionib. præstat, simulq; inquisitionis intermissionem condicit tantisper, donec de Religione Rex aliud edixerit. Eodem hoc die apud Valencenas & Tornacum idem fit quod Gandavi, & Tornaci quidem magna vis auri & argenti reperta dicitur. Tornaci duæ sunt Caluinistarum conciones habita.

Anno 1567. Posteaquam varij diuersas in 1567. vrbes, Cõcionatores, recepti, Thoulusano Duce, constati citra delectum milites, vt nouarū Antuerpiæ Ecclesiarum promouerēt conatus, in Osteruela pago, ad Schaldim fluum, primo ab vrbe lapide, à Gubernatricis equite, caduntur, Martij 13.

Hac clade, qui Caluini amplectuntur doctrinam, Antuerpiæ exacerbati, maximam illam in ponte Marino seditionem, & popularem, plenam periculi factionem mouent, quæ summa D. Stralij Consulis, Hochstratini Comitiss, & potissimum Auriaci Principis prudentia, citra cadem & sanguinē 14. Martij sedatur.

DE REBUS

Quorū cum latius prosperet factio, in Hannonia, Valencenas urbem præclarā inuadit, quæ cum à Concionibus nollet desistere, eam Gubernatrix Parmensis, Norcamio duce, obfidione arctissima cingit, & paucos post dies occupat.

Auriacus princeps de Hispanorū consilijs certior factus, postquam intellexisset, Ducem Albanum non pauca Hispanorum, Italarum, & Burgundionum manu stipatum, ad Belgas aduentare, fluxam quorundam optimatum ac nobilium fidem, & vulgi instabilitatem expertus, dat locum iniuriæ temporum; urbem Antuerpia excedens, Bredā 21. April. se confert, non paruo nobilium, mercatorum & ciuium numero comitatus.

Ex Hispania deinde Albanus in Belgiam, Parmensis Gubernatricis consilijs pacatā ueniens, mense Augusto à Bruxellensibus lata pompâ introducit.

Egmondanus & Hornensis Comites, dum in adibus Albani Bruxella de fortificatione Theumuilla, 9. Septemb. deliberant, apprehenduntur, atque 13. eiusdem mensis die in arcem Gandauensem abducuntur. Paulò post discedit Albanus, ut locum erigendæ arcis
Antuer-

Antuerpiana deligeret. Sub finem eiusdem anni 30. Decembris, Parmensis Gubernatrix discedit, comitante & deducente eam extra ciuitatem Albano.

Anno 1569. 16. Febr. misit Albanus comitem quandam Louanium, qui filium Auriaci, Philippum Gulielmum, Comitē Buranū, duodecim annos natum, Antuerpiam duceret, qui postea missus in Hispanias, in vniuersitate Complutensi literis operam dedit. Rex Philippus fertur ei præbere 2000. ducatorum. Aiunt Egmondani Comitis filium, nisi ætas tenera obstitisset, pariter in Hispaniam abiturum fuisse.

Margaretha, Belgij Gubernatrix, omni sua authoritate in Albanum translata è Belgio in Italiam reuertitur.

Hinc cum Albani conatus Belgis paulatim innotescerent, pedites nō pauci domino de Vilters præfecto, collecti, qui Albanum in cœnobio prope Bruxellas, Paschales ferias peracturum, intercepturi erant, in Iuliacensi ducatu iuxta oppidum Dalen, nondum armis instructi, ab Hispanis 22. Aprilis caduntur. quo etiam tempore, Hispanica feritas, in Iuliacenses vicinos, tam rusticos quàm nobiles

DE REBUS

nobiles innocentes, effrenate defauit: Horum tamen potentiam Ludouicus Nassouia Comes illudit, cū paulo post de Veda, Damo, vicinisq; locis, militari manu triumphat.

Eius ut Albanus dissiparet exercitum Comitum Arenburgicum, Phrysiæ Gubernatorem, cum magno Iherorum Veteranorum Comitatu, duci Brachamöte præmittit, qui quidem Arenburgicus comes ob locum minus propitium, conflictum detrectans, fluxa ab Hispanis fidei insimulatus, eam ut suspicionem deleret, manum cum Nassouio infeliciter & iniquo loco conferens iuxta Hiligers locum Groningensis territorij pagum, Hispanis insulam conuersis, concidit, perit similiter Adolphus Nassouius Comes, Maij 24.

Hac suorum clade efferatus Albanus, Calendis Iunij Batenburgicos Barones fratres, & alios captiuos nobiles. Quinto autem eiusdem Mensis die pridie Pentecostes Egmondanum & Hornensem Comites, optimè de Rege olim meritos, quorum causa ordinario iustitia processui commissa, nondum erat decisa, Bruxelle capite mulctat. Corpus Egmondani in oppido suo Sotteghem, in Flandria: Hornensis verò in eius comitatu in Campinia Brabantia, hucatum est.

Eodem

Eodem ferè tempore edixit Albanus, ut, quicumque Religionis causa è Belgio profugissent, in Belgium redeant, suoq; se Magistratui singuli representent, alioqui bona sua omnia amissuri, & perpetud exulaturi: sed nemo comparuit.

Bruxelle in foro equorum coniurationis nomine damnati Nobiles magno numero ad supplicium producuntur capiteq; multantur i. Iunii. inter quos erant Battenburgici Barones, fratres duo. Erat autem Confœderatio, quam subscripserunt, de verbo ad verbum ex Gallica lingua in latinam translata, talis:

Cum post debitam, iam pridem informationem habitam, certò constet: aliquos esse perniciosos, hominesque maliciosos, qui sub magni cuiusdam Zeli prætextu, quem se habere falsò simulant, pro conseruanda & promouenda Religione, Fidèque Catholica, & populi vniione: nihil quærunt aliud, quàm ut insatiabili sua auaritia, ambitioni, & superbia intolerabili satisfaciant, hi verbis suis melle conditis, falsisq; delationibus, Regem dominum nostrum, persuadendo eò perduxerunt, ut contra Iuramentum Deo, suisq; fidelibus subditis, in inferiori Germania præstitum, (neglectis

glectis omnibus, quæ in contrariū supplicando apud regem adferebantur) violēter introducere, ac veluti iugum imponere voluerit, perniciosam Inquisitionem illam, quæ non solum rationi, omnibusque legibus, tam diuinis quàm humanis contraria est, verū omnium etiā rigorē & crudelitātē excedit, quæ antehac unquā vsi sunt Tyranni, infideles, & pagani.

Qualis non potest redundare, nisi ad contemptum diuini nominis, & extremam perditionē, & ruinam totius inferioris Germaniæ, propterea, quòd eiusmodi inquisitio, omnem redigat authoritatem, & iurisdictionem sub potestatem Inquisitorum: faciat omnes Belgas perpetuos miserosq; seruos: exponat homines continuis & euidentibus periculis corporis & bonorum. Adeò ut, si presbyter quidam, vel Hispanus aliquis, aut aliū quisque tandem fuerit, volens nocere alicui; Is mediante tali inquisitione, eūdem & accusare, & carceri mancipare, imò cum bonorum confiscatione morti etiam tradere possit, prohibitate aliàs & honestate conspicuos quoscunq; qui laqueis hoc pacto irretiti, in causis, rationibus, ac defensionib; suis, unquam nec audiri nec ascultari possent.

Nos itaq; Infrascripti, benè consideratis ac perpensis his omnibus existimamus, atque etiamnum existimamus, debitum nostrum, nec non & rationem ipsam, hoc à nobis efflagitare, ut, euidètia huiusmodi, pariter ac intolerabilia, inconuenientia declinantes atque euitantes aptis ad hoc remedijs, & bonis, & personis nostris provideamus: ne instar prade exponamur ijs, qui sub Religionis, vel inquisitionis pratextu, rem suam agendo, ditescere conantur sanguinis, vitæ, ac bonorum nostrorum, expensis & periculo.

Quare bonum hoc opus, firmumq; ac sanctum fœdus, simul inuicem nos obligamus, solemniq; iuramēto promittimus, Impedire, omnibus viribus nostris, dictam inquisitionem, ita, ut eadem nullo modo, siue publicè & apertè; siue tacitè aut colore quocūque, (puta sub nomine & umbra inquisitionis, visitationis, Edicti, Mandati, vel alio quouis pratextu) sustineatur aut recipiatur; verum, ut pro posse nostro in totum aboleatur, funditus extirpetur, & eradicetur, tanquam fons & scaturigo omnis confusionis & Iniustitiæ. Sub protestatione tamen nihilominus, notum facimus coram Deo & homini-

hominibus; in bona fide & conscientia, nos nihil omnino, velle hoc fœdere nostro moliri, vel attentare, quod vel ad contemptum Dei, vel ad diminutionem authoritatis & dignitatis regie, Statuumque suorum tendere possit. Cùm in contrarium, hæc sola sit nostra intentio; Vt scilicet, Regem, eiusque statum manuteneamus; bonumq; ordinem & politiam conseruemus; resistentes quantum in nobis fuerit, omnibus seditionibus, tumultibusque popularibus.

Quam quidem confœderationem, ex hoc promissimus, & iurauimus, promittimus & iuramus etiã in posterum; nos velle sanctè & inuiolabiliter, semp & quoad vixerimus in hoc mundo, eandem custodire atque obseruare. In testem assumentes DEVM OMNIPOTENTEM, super animas & conscientias nostras, Nos neq; factò, neq; verbis, directè vel indirectè, scientibus aut volentibus nobis, quocunq; modo fuerit, vnquã contrauenturos.

Atque vt in perpetuum hoc fœdus nostrum magis ratificetur, stabiliatur, firmeturque. Nos ijdem promittimus, alter alteri, omnem assistentiam corporis & bonorum; manus ad
hoc in-

hoc invicem iungentes, ne quisquam confratrum & confœderatorum nostrum ullo modo inquietudinem siue molestationem sufferat, aut persecutionem in corpore vel in bonis, occasione dictæ inquisitionis, & edictorum eandem concernentium, vel etiam nomine huius confœderationis nostræ. Quòd si verò contingeret, aliquos ex confratribus & confœderatis nostris, molestia quadam, vel persecutione impeti, quocunque tandem modo id accidat, Iuramus nos illis assistere (Deum in testem adhibentes,) Corporibus ac bonis nostris hac in parte nequaquam parcentes, absque omni omnino subterfugio vel exemptione quacungq, non aliter, ac si hoc ipsum personas nostras concerneret proprias.

Expresse hoc intelligentes specificamus, nihil nobis prodesse, ad hoc ut eximamus aut absoluamus nos, à confœderatione ac debito hoc nostro; si persecutiones aut molestationes huiusmodi sub colore aut prætextu quodam tegere perinde ac si rebellionem duntaxat punire voluissemus, aut aliqua cõiectura. Dummodo nobis verisimiliter constet, occasionem talem præcessisse, ex causis suprà dictis. Nam hoc vel simili casu dicimus, non posse prætendi

Ee aliquod

aliquod crimen Rebellionis; Propterea, quòd origo procedat ex Zelo & desiderio sancto, conseruandi gloriam Dei, Maiestatem Regis, quietem & tranquillitatem publicam, cum salute corporis & bonorum, ad defensionem familie, vxorum ac proliū nostrarum; quibus & Deus nos obligat & natura ipsa.

Volumus etiam, atq; alter alteri promittimus; quòd in his & similibus rebus, quilibet sese conformare tenebitur, voluntati & consilio, fratrum & confœderatorū omnium cōmuni: aut aliquorum saltem, qui ad hoc deputati fuerint ac constituti; vt in perpetuum sic nostra hæc, inter nos vnio confœderata permaneat, tantoq; firmiter sit atq; validius hoc ipsum, quod communi omnium consensu, factum decretumq; fuerit.

In Testimonium & confirmationem huius confœderationis atq; vnionis nostræ, Nos sanctissimum nomen Dei viuentis, creatoris cæli & terræ, omniumq; que in eis sunt, innocantes: tanquam Iudicis & scrutatoris cordium, conscientiarum, & cogitationum nostrarum & tanquam illius, qui nouit intentionem ac resolutionem hanc nostrā, esse talem: Oramus quàm humillimè, Quatenus sui spiritus sancti gra-

Et gratiã nobis impariri dignetur, ad hoc, ut omnes actiones, & conatus nostri, bonũ & fœlicẽ sortiantur effectũ, ad honorem eiusdem sanctissimi nominis sui, ad pacẽ & tranquillitatẽ publicã, & ad salutẽ animarũ nostrarũ.

Statim post obitum nobilium, comitumq;, non procul à Louanio, sanguinis gutta, ingenti copia sunt reperta. Et comes Meganus apud quandam Abbatiam, propè Groningam, sub collii ictus globulo, in Thorace aut circiter non multò post quoq;, obiit. (6. Iun.)

Dux Albanus, cum intellexisset, Ludovicum Comitem Nassouium, & Hochstratanum Frisum, cum duodecim millibus peditum, & quadringentis equitibus, ut Groningam obsideret oppidum, inuasisse; misit aduersus eos, Chiapinum Vitellium Italum, non paruo peditum, equitumq;, numero instructum: qui exercitui hostiũ vicinus factus, eos ad prælium allicere conabatur; Sedenim, cum eò adduci non possent, Monasterium quoddam, à septem hostium signis occupatũ, Vitellius adoriri statuerat; cæterum pluuia superueniente, & conatus illius interturbate nihil effectum fuit.

Interea Groningenses, ab inimicis obfessi, crebras ex urbe faciebant eruptiones, nec

DE REBUS

paucos prosternebant. Eodem die, quo comes de Mege*n* i*c*tus est, apud eandem abbatiam, de qua supra, ducentos trucidarunt, & totidem ceperunt, decem è suis duntaxat desideratis & amissis. Nec longè t*u*m absuit à periculo, Comes Curtius, equo eius cadente.

Ludovicus Nassouius, cernens de exercitu suo perire multos, bis ad iustum praelium provocauit Vitellium, qui, licet cum hostibus confligendi esset cupidissimus, respondit, nec d*u*m sibi opportunum esse: breui tamen fore. Nolebat enim absente Duce Albano, se suosq*ue* in discrimen conytere, dubij euentus, qualis ferè solet esse praeliorum.

Eodem mense Iunio, quidam captus apud Groningam, fassus est, se, cum tribus alijs voluisse, oppidum Groningense, quatuor locis inflammare; ut ijs ita, qui cum Ludouico Nassouio erant facilior daretur aditus ad urbem capiendam, praesertim quod non deessent, intrà urbem, qui eis fauerent: verum infaustus is, in quatuor tandem partes dissectus est.

Comes Montensis occupauit Bergas, oppidum suum vulgò dictum (BergenopZom) caeso praesidio, quòd Meganus comes ei imposuerat:

Qua

Quare permotus Dux Albanus, misit è suis quosdam, qui ex hostium manibus, oppidum extorserunt; relicto illic praesidiario milite, qui nomine Philippi Regis illud detineret.

Albanus Dauentriae, gressu citato, venit Rooldum, tribus à Groninga miliaribus germanicis. Inde tandem hostibus vicinus fit. non enim obscure intellexit, Auriacum cum suis sequacibus, in eam vnam curam, sensus suos omnes intendere; vt, non modica equitum & peditum manu collecta; ijs, qui apud Groningam erant, suppetias submitterent, eos itaq; priusquam sese Auriacus illis coniungeret, dissipandos ratus est.

Auriacus Princeps collectum in Germania exercitum, iuxta Stochemium pagum, infra Traiect. oppidum per Mosam Octobri mense traducit, & insignem de communi patriae hoste tum triumphandi occasionem, praefectorum suorum dissidijs & disputationibus amittens, insequente Albano, per Galliam exercitum reducere cogitur.

Albanus relictis suis peditibus Bruxella, venit Antuerpiam cum quadringentis equitibus, altera die visitauit castrum Antuerpiense, vbi postridie maximus fiebat terrae motus.

1569.

Anno 1569. Tumultu iam omni, uti Albanus existimabat, sopito, generalem veniam & amnestiã Antuerpiã 16. Iulij promulgat.

Ladronius Comes, ob non soluta stipendia, à tumultuante Germano milite, Valencenis aliquamdiu captus, postquam dimissus esset, eundem deinde militem sigillo & manu Albani Ducis, vanas ac falsas venia & gratiae promissiones ostentans, Antuerpiam pellexit, equite & milite Hispanico cingit, datas à se & Albano literas vi extorquet, tum præcipuos duces & Capitaneos, contra fidem datam prope arcem Antuerpianam, laqueo & ferro, mense Septembri, barbara immanitate crudelissime necat.

Albanus, cum probè sibi officio suo functus esse videretur; contra eos, quos criminis læsæ Maiestatis reos existimauerat: cumq; in eos, ut dictum est, quoq; animaduertisset, qui alijs criminibus obnoxii, suspendio & gladio digni indicabãtur, voluit post criminales executiones, etiam ciuilibus ac politicis in Belgio constituendis rebus, intendere: Videns itaq; maximas fallacias fraudes ac deceptiones occupasse Belgiũ, quoad monet as ex alijs regionibus eò delatas, interdixit omnibus monetis argen-

tis argenteis, tam paruis quam maioribus ne valeant, nisi quæ Regis Philippi nomine cusa fuissent atq; signatæ.

Non pauca præterea obseruari voluit edicendo, à Ludimoderatoribus, Impressoribus ac Bibliopolis, ne quemadmodum eò vsque factum est, illorum incuria, partim inscitia atq; auaritia, quicquam posthac delinquatur, ea imprimēdo scilicet vel impressa diuendendo, quæ in præiudicium Religionis Catholicæ, auctoritatis regie, atq; utilitatis publicæ tendere possent.

Pius V. Romanus pontifex postquam contra Angliæ reginam Sententiam tulisset, ut dictum est, eamq; hæreseos condemnasset, & omni regnandi potestate excidisse declarasset, multaq; id genus alia publicè denūtiasset, eaq; typis excudenda curasset: exemplar in Angliam perlatum est, ad Iohannem Feltonum virum nobilem & Catholicū, qui nolens homines sue gentis Catholicos, eam pontificis latere Sententiam, ipso corporis Christi festo Londini ad fores Episcopi, apud summam ad eam publicè affixit, non sine mortis periculo.

Promouebatur etiam circa hoc Tempus iam

DE REBUS

ab Anno 1565. hucusque intermissa, Concilij Tridentini executio, cum anni huius mense Junio primùm Episcoporum atq; aliorum Ecclesiasticorum Mechliniæ cogeretur Concilium.

Rex interea Philippus, non obscure intelligens, Piali Bassam Constantinopoli soluisse 17. Aprilis, cum triremibus octoginta, biremibus autem triginta, atq; etiam 16. Maij die subsequente, Hali quoq; Bassam, cum triginta sex triremibus & duodecim biremibus, sex onerarijs nauibus & vno Gallione, vt per illos Turca Selymus Cyprum extorqueret Venetijs, his misit in auxilium Ioannem Andream Auriam, cum quinquaginta triremibus, vt etiam contra externos Turcas, pro Catholicis, Catholici Regis titulum defenderet.

Quinta die prius quàm Concilij Mechliniensis Decreta absoluerentur, adidit etiam Albanus reformatoria in causis criminalibus posthac obseruanda quedã decreta, Regiæ Maiestatis nomine promulgata.

Postea, iam omni ferè in Belgio tumultu sopito, illiq; Albano contra aduersariorum suorum insolentias fortuna vtcumq; blandiente, Regis nomine, generalem condonationẽ ac veniam,

veniam, siue donum regalis clementia, ut dicam elegātius, regali Theatro magnificè structo ante domum ciuicam, in magno foro Albanus promulgauit Antuerpie, quod quidem donum, pacis ac tranquillitatis impatientes aliqui Pandoram omnium calamitatum procuratricem appellarunt. non autem Pardonam, ut alij barbarè uocarunt, literis transpositis duntaxat, aliàs iisdem manentibus.

Posteaquam magno cū apparatu, inter Regem Hispaniarum Philippum, & Annam Austriacam Imperatoris Maximiliani filiam, pacta essent sponsalia. Illa Ratisbona discedens præstantissimis quibusdam uiris comitata nobilibus, pergit in inferiorem Germaniam; inde in Hispanias profectura. Sexta Idus Augusti Ioannes ille Feltonus nobilis quidam Anglus, à duodecim uiris damnatus, Londini ad supplicium trahitur; ob affixas literas, quibus sententia pij V. summi Pontificis, contra reginam continebatur, quæq; ad Octauam ferè horam alterius diei, in eo, quo dictum est, loco publico permanētes, à multis lectæ sunt, atq; etiam à nonnullis descriptæ.

Astitit quidam Feltono eas affigenti, qui periculum ueritus, ne quod amaret, in eo peri-

ret; fuga sibi consuluit, simul Feltonum adhortans suavit, ut ipse se quoque subduceret; ille fugere nolens, se per Dei gratiam non recusaturum testabatur, quicquid ea causa ferendum esset, comprehenditur, & in carcerem ducitur. Deinde in Iudicium, quod duodecim virale vocant, productus, atque nūm literas illas affixerit, interrogatus, respondit in hūc modum: Ego libero vos omni ulteriori sollicitudine & labore, meq; fateor id fecisse. Qui ad locū supplicij protractus, ac monitus à quibusdam, ut à Regina veniam peteret, non se eam lesisse respondit.

Publicata est pax, Parisiis inter regem Carolum IX. & eius subditos rebelles, atque ita tertium bellum Francia Ciuile sopitum est, certis quibusdam conditionibus, quæ typis excusæ prostant.

Circa hæc tempora Cosmus Medices creatur à pontifice magnus Dux Hetruria siue Tuscia, cum antea Dux Florentia duntaxat appellaretur; non sine quorūdam principum magni nominis contradictione; cum in orbem nō inuniatur Archiduces nisi Austriaci ea dignitatis prerogativa soli gaudentes, ut appellentur magni, siue Archiduces.

Appuliz

Appulit Antuerpia, Philippi Regis Hispaniarum futura cōiunx, ex Germania per Gelandriam in Brabantiam, iter faciens; ubi cum duobus Archiducibus Austriae, fratribus suis iunioribus, Alberto & Wenceslao, cumq; nobilium ac principum aliorum virorū insigni admodum comitatu, excipitur, quam honorificentissimè, à Duce Albano, aliisq; proceribus, in magnificas illas ac splendidissimas edes diuertens, quæ vulgo dicuntur (dat Osterfch Huys) illic aliquandiu persistens, ventum expectat propitium, quo flante salua & incolumis, in Hispaniam natiuitatis suæ terram, redire, & ad charissimum suum futurum coniu-gem pertingere possit.

*Peruenit 8. Septemb. Philippi Regis Hispaniarum atque pontificis classis, in Insulam Cretam, honorificè paulo ante accepta, à Zaneo Venetæ classis Imperatore. Iam verò inter se totius classis Duces, cum alijs egregijs viris conuenerant, de conserenda cum Turcis manu: quos si superassent, Cyprum liberatum iri non dubitabant à violentia Selymi (qui legarum miserat Venetias, Cyprum petentem, sed precibus armatis.) pugnabant interim Turca, fortiter ad Nicosiam, sed cum strenua
Christia,*

Christianorum opera, urbem egregiè propugnantiùm, multus è suis amitterent, compulsi sunt ab Hali & Piali Bassis subsidia petere; à quibus missi sunt ad eos peditum Turcarum viginti millia, ij eodem die venere Nicosiam: Quibus copijs freti, Turca sequente nocte, magna vi, in urbis expugnationem incumbunt: sed repelluntur ab oppidanis, non sine magna utrarumq; caede.

Tandem occupant Turca urbis munitiõnem vnã, & quamuis inde quoq; fortissimè depulsi essent; tamen multitudine superiores, multos cadunt strenuissimos milites, ipsumq; Palassum Ducem cum alijs nobilibus: atque in oppidum ingressi, magnas edunt strages, ipso quoque Episcopo Nicosiensi interfecto. Ita vt vix relictis sint ex nobilibus viginti quinque aut triginta, cum paucis è plebe, qui omnes capti sunt.

Christiani verò, cum venti opportunitate freti, Rhodum cõtenderent, in ipso itinere certiores sunt, de capta Nicosia; Magno itaq; dolore affecti, summi totius classis Duces, Marcus Antonius Columna, qui Pontificis copijs præerat; Iohannes Andreas Auria, qui Regis Philippi copijs præfectus erat; & Zaneus classi
vene-

Venetorum imperans; post longam deliberationem, ob rationes minimè contemnendas, sibi reuertendum censuerūt potius, quàm cum hoste tanta victoria elato, temerè congregiendum.

Præterea nihil ea tempestate memorabile in Belgio gestum est, nisi quod Dux Albanus, tria peditum insignia militum, qui Valencenis Comitem Ladronium in vincula condiderāt, Antuerpiam reuocat, ubi non multò post, tum præcipui duces & capitanei militum, equitib. militibusq; Hispanis cinctorum, carcere relaxato comite Ladronio, laqueo ferroq; seditio- nis dat pœnas.

Circa hæc tempora Anna Austriaca, discedens in Zelandiam, Vlissingem relinquens, vento secundo, è Belgijs in Hispanias nauigat.

Pius V. summus pontifex, certior factus de miserando illo Nicosiano spectaculo atq; considerans tantum fundi Christianorum sanguinem, eorumq; ditiones ita sensim venire in potestatem Barbarorū, cum summa ignominia, & detrimento nominis Christiani; ictum fœdus inter ipsum, Philippum Regem Hispaniarum, & Venetos renouat, cum haud obscure intelli-

intelligeret ineunte vere Maximum institui bellorum apparatus, à Selymo Turcarum Imperatore, qui insigni aliqua clade officere terras Venetas in animo habebat. Philippus rex Ioannem Austriacum fratrem, qui postea etiam Belgij Gubernator fuit, totius expeditionis contra Turcam, summum Imperatorem designat.

Vndecima Calendas Nouembris Nuptie inter Elizabetham Maximiliani Imperatoris filiam, & Carolum IX, Gallia Regem, solemni ac regio apparatu sancitæ sunt. Soror Elizabethæ, Anna Austriaca, vento secundo è Belgijs in Hispanias nauigijs appulsa, Burgis è vallo Toleti honorificentissimè suscipitur.

Aquarum exuberantia Maxima, & quasi diluuium in Frisia, Holãdia & Zelandia præsertim, alijsq; locis per totam inferiorem Germaniam.

Loco decimi & vicesimi denarij, Brabantini consenserunt, in summam 542000. librarum moneta Arthesiensis, exoluendam spacio duorum annorum. Porrò quomodo eadem summa inueniri possit, atque exolui, quandam instructionem typis excusam, ediderunt, ut tandem

dem à 10. & 20. nummo contribuendo, liberari possent.

Anno 1571. Louensteiniam Holandia 1571. arcem quidam Hermanus Reuter occupat, quam ut Hispani recuperarent, exercitu adori coguntur.

Sebastianus Venerius, postquam Nicosia in Turcarum potestatem esset redacta, inq² magno periculo versabatur Famagusta, à Venetis primarius institutus est Cypri Gubernator, ut per eum laborantib. Cyprijs, maturè opem ferrent. Sed cum is ob incommodā valetudinem eò proficisci non posset, Quirinus vir fortis & strenuus, cum 11. triremibus. & 4. nauibus onerarijs, quas Veneti Famagustæ subleuanda destinarant, ad Cyprum peruenit. (26. Iun.)

Quirinus postea à Cypro discedens quinto die in Cretam reuersus est, ubi ex Senatus Veneti literis comperit, se quidem classis curatorem esse designatum, porrò Sebastianum Venerium, summum totius classis Imperatorem esse; quemadmodum Ioānes Austriacus, Philippi Regis nomine, & M. Antonius Columna summi pontificis, classium imperatores, ut dictū est, constituebantur: Misit & Selymus suum Hali Bassam Cōstantinopoli, ut in Cyprū
conten-

DE REBUS

contenderet, quò perrexit ad Calendas Aprilis.

Exhibitus est circa hoc tempus, in inferiori Germania Principi Auriaco libellus quidam, Hipodixes continens, liberanda Belgica ab Hispanis, qui quidem libellus post tres annos deinde typis excusus atq; editus est in Octobri mense.

Mense sequente Turca ex decem aggeribus urbem Famagustam, in Cypro Insula, verberare cœperunt 74. tormentis, in quibus erant 4. immanes Basilisci. Qui in urbe erant, magna industria coniectis globis in hæc hostium tormenta, è precipuis 15. perfrugerunt, & ad 30. hominum millia intra dies 10. interemerunt.

Initio Iulij venit Ioannes Austriacus Genuam, cum 47. triremibus. Biduo antè, Venetius cum Venetorum classe Messanam appulerat, cui adiuncta erant 12. Pontificis, & 4. Melitensium trieres. Turcica verò classis contraria, Supportum, Dulcinium, & Antiuarium occupavit.

Mense Augusto Iohannes Austriacus Neapolim appulit, ubi singulari apparatu exceptus est, è Creta quoq; mandato Senatus Veneti,

æti, iussi sunt Messanum contendere, qui illic erant, seq̄s cum classe fœderatorum coniungere (eò nanq̄s iam Ioannes Austriacus quoq̄s pervenerat) atq̄ illic honorificè imprimis exceptus est; obuiam ei procedentibus M. Antonio Columna, & Venerio, multoq̄s bombardarum strepitu cum salutantibus.

Porro Turcæ ad Corcyram appetentes, in insulam illam nauigys, & milite propè cinxisse videbantur, Tertio Idus Septembr. Turcæ inde recedunt, Pargamq̄s, venientibus mandatum a Selymo Imperatore exhibetur, ut captam Famagusta, victoriam persequantur, omnes vicinas insulas occupent, nemini parcant, atq̄ ipsam quoq̄s Christianorum classem dissipent. Parent Turcæ imperioso domino, atq̄ in sinum Corinthiacum se conferunt, ut bis coëto pane, & rebus necessarijs instructa classe Christianos inuadant.

Iannes Austriacus postquam singulis quid agendum esset, quine progrediendum, prescripisset, cum suis Messana soluerunt & post aliquot dies venere in Corcyram, ubi cognoverunt, de Turcarum in ea Insula hostili planè animo, designatis facinoribus. Inde in Cephaloniam appulere, statuentes cum feris illis

Ff hostibus

hostibus fortiter conflagere, unde classis Christianorum Principes, cum suis quoque pergunt eos inuadere.

Non multò post, quam in sinu Corinthiaco 150. Triremes conspectæ essent, (20. Sept.) & paulo antè Ochiali Bassa, cum 50. Commissum est (7. 17. Octob.) prælium atrox, Turcarum cum Christianis, à meridie ferè ad noctem usque. In media acie, Ioannes Austriacus cū Columna & Venerio, egregiè seruat o ordine, medio æquè Turcarū agmini occurrerūt. Austriacus cum ipso Hali Bassa, & duobus alijs ducibus, ea virtute & fælicitate congressus est; ut, tametsi quinque, triremium ferret Impetum, & ter ex ipsa Hali Bassæ prætoria naui, cum ad malum usq; peruasisset, non sine multa cæde repulsus esset: totam tamen nauim illam occuparit, ipso Bassa interfecto. Ibi tum à Christianis proclamata Victoria est, nec iam cædendis hostibus, sed colligandis spolijsq; diripiendis, operam dabant victores.

Multi ibi capti, & cæsi proceres Turcæ, Ianizari, alijsq; milites propè innumeri. Soli illi euasere, qui mox ab inchoato prælio minoribus nauigijs aufugerunt, in quibus fuit etiam Portanus Bassa, Fugit tamen etiam Oluzalius cum

*cum multis triremibus, quòd noctis sese ferè
intendentibus tenebris, eum persequendi, fa-
cultas erepta esset.*

*Post eam tam insignem victoriam, quam
Christiani ex sauisissima Turcarum gente, qua-
tuor horarū spacio retulere, cum classis Chri-
stianorum singulari ducum industria in por-
tum reducta esset, incredibilis de repètè tem-
pestas orta est, nullo eorū detrimento, qui iam
in tuto loco essent; ubi iam triduo festos egere
dies, Deo opt. maximo, uti par erat, pro tan-
ta victoria laudes, gratesq̄, agentes.*

*Missi sunt Venetias (19. Octob.) & Romam,
(21. octob.) qui de hac victoria nuncium per-
ferrèt. Capta sunt autè Turcarum naues 100.
& 30. eaq̄, omnes omni commeatus genere in-
structissimæ, perierunt plus minus 80. ad 40.
ferè fuga delapsæ sunt. Præda sic distributa est;
ut Philippus Catholicus Rex 58. cum dimidio,
quibus saxa iaciuntur, 128. minora acciperet.
Captiui autem sic distributi sunt, ut Pontifici
venerint 81. Philippo Regi 1713. Venetis 1500.
& LXXII. De his plura, vide Iohannem
Contarenum, qui has res copiosius perscri-
psit.*

DE REBUS

Turris amplissima D. Petri Louanij collapsa est. Atq; in Anglia mons sat procul à mari disitus, suo loco mouetur. In quo quidem mari; postquam Geusii, quos vocant, piraticam exercuissent, quasdam Hollandia Insulas, Schellink, Texaliam, & VVieringam occupant. In ditione Embdensi (quae den Dam vulgò vocatur) in profesto omnium sanctorum Frisus orientalibus sanguinem pluit.

Pridie nonas Decembris, Philippo Hispaniarum Regi, ex Anna Imperatoris Maximiliani filia, filius nascitur: qui postea XIIIX cal. Ianuar. diuino sacri pneumatis rore profusus est, eidemq; inditum nomen Ferdinandus. Hunc è sacro fonte leuauit VVenseslaus, reginae Frater, quem Pater mihi charissimus, pia memoria, similiter è sacro fonte suscepit, die 10. Martij, Anno Christi 1561.

Albanus Dux, ob impeditas in Anglia Regias, pro belli usu, pecunias, omnes in Belgio mercatores Anglos, non iuris, sed planè hostili arrestatione (nã iniqua Iberorum ipsos demandabat custodia) citra Regis sui cõsensum, citra deliberationem Concilij Status, mense Decembri, funesto exitu grauat. Varia hinc Belgæ & graua sensere incommoda, & ab eo tempo-

tempore Angliæ Regina Auriaci partes, apertius visa est tutari.

Anno 1572. Albano nimia securitate infauſta decimi denarii tributa contra Regis & Concilii Status voluntatem, exigente, Briella, eiusdem nominis cum inſula in Hollandia opp. à Lummeo Comite ex Anglia cum milite ſolvente, Calendis Aprilis, ſubitò occupatur. deinde Flisſinga, Euchuſſa, & pleraque alia vrbes, atrociffimis Hiſpanorum offenſa iniuriis, ab Albano deſiciunt.

Nona Aprilis die, Buſſuinus Comes ingentes Hiſpanorum copias per Roterodamum Hollandiæ oppi. deducens, non ſeruata Ciui- bus, quæ ipsis certo erat addicta, fide, Delfſ- buſen propugnaculum occupat.

Sequenti Maio Ludouicus Comes Naſſouia, paucorum fretus auxilio, Hannoniæ montes nihil minus, quam ſimile quidpiam ſuſpican- tes, mirabili ſtratagemate inuadit, cuius, ut Albanus impediret conatus, Archiepiſcopi Co- lonienſis, Comitibus ab Iſenburg, qui Episcopatum deinde deſeruit: aliorum equitatu adiu- tus, graui cum obſidione menſe Auguſto cin- git.

Moritur hoc Menſe Sigismundus Rex

Ff 3

Poloniæ

DE REBUS

Poloniae, cui postea successit Henricus Valesius, Car. 9. Galliarum Regis frater, qui tamē postea, audiens fratrem obiisse in Gallis, relicto Poloniae regno, rediit in Franciam, ubi Rex coronatus, etiamnum regnum administrat.

Ludovicus Comes, ob Galliam Lutetiana cade turbatam, deletis etiam ab Albano auxiliariis quorundam Galliae procerum copiis, fratris etiam Auriaci Principis, qui amplo exercitu prope Duisburgum Cliviae oppi. Rheno traiecto, Ruremunda capta, Louanio per deditiōnem occupata (Mechlinea inuasa) non succedente conatu, obsessam Albano ea conditione urbem dedit, ut ipsum Romani Imperii solo restitueret, cui quidem promissioni 26. Septembris satis fecit.

Insequuta deinde prima Octobris, Mechlinensis urbis pulcherrima, saeva direptio, quae, quia Auriacum Principem receperat, libidini & direptioni militum, primum quidem Hispanorum, tum Gallorum, demum Germanorum crudeliter exponitur. Quam multa tum innocentium sint caedes patratae, quam honestae matronae & virgines pudicae, Barbarae turpitudine violatae, ut in utriusque sexus corpora nuda immaniter ab Hispanis, pecuniarum
emun-

emungendarum gratia, seu itum, angusta hac narratione comprehendi non potest.

Dragonius 20. Octobris vicina VVallonũ Hispanorumq; militũ signa, per Vadosa æstuaría, ab Aggere pago, in Suiitbeuenlandiam, magna omniũ admiratione traducit. Tergosam urbem, graui ab Auriacis obsidione pressam liberat.

Pari, qua in Mechlinenses feritate, in munitissimum Gelriae Opp. Zutphaniam, ab Hispanico Albani exercitu 16. Nouẽb. seu itum.

Subsequitur eiusdem Nouemb. tricesima die, iniustissima Nardensium in Hollandia cades, contra pacta iusq; gentium à Friderico Albani filio perfidè ac sceleratè perpetrata, qua nec ætati nec sexui parcitum, deletisq; internecione omnibus, oppidũ in fauillas & cineres reductum.

Crudelissima Nardensium cades, sociorumq; stragibus Hollandorũ animi exacerbat, extrema pro salute tentare cœperunt.

Anno 1573. Hinc Fridericus tot innocentum sanguine nobilis, Harlemum non perinde munitum Hollandiæ opp. arctissima obsidione cingit.

DE REBUS

Infeliciter deinde Albanus, maritimo conflictu cum Flising nis Duce Sancho Dauila Antuerpiana arcis Praefecto, cōgreditur. Admiralius quippe, aliāq; naues complures, omni armorum genere ac milite Hispano instructissima, in Auriacorum potestatem redacta, 21. Aprilis, Flisingam deducuntur.

Hoc mense horrendum fuit & intempestiuum frigus, ut etiam vnda ad pollicis crassitudinem vna nocte concreverent.

Hispani, ob Harlemici maris fauces aliquādiu occupatas, commeatus viam, obsessis intercludentes, in extremas ipsos redegerunt angustias, ita, ut post grauem & difficillimam septem mensium obsidionem, hostium se arbitrio, spe venia, permiserint, illi autem, incolumitate ciuibus data, ultra duo militū milia, gladio, aqua, & fame 13. Iulii enecarunt. Incredibile dictu, quantam Harlemenses sint famem perpeffi. Hispani namq; nullum in expugnata vrbe animal viuum, nō catum, non murem, nullam radicem, nec gramen in terra nullum, in arbore folium inuenerunt.

Eodem anno, quinto Augusti, Rammecken, munitissima VValachiae arx, non optima Capitanei fide, paulò etiam post Mons San. Gertrudis

rudis in Auriaci Principis potestatem deuenit.

Hispani milites ob stipendiorum solutionem diutius prolatam, cōtra Albanum Ducem tumultuari cœperunt.

Fridericus Albani filius, mense Septembri Alcmariam, Hollandiæ oppid. obsidione cinctum, grauiterq; oppugnatum, nou sine probro deseruit.

Ambsterdami, Albanus insignē nauium apparatus, Bussuio Comite, duce, adornat, atque in Enckhusanos emittit, infeliciter nouus hic belli ductor cum aquaticis pugnat, qui præclara potiuntur victoria, nauium maximam partem, cum Comite captam, Hornam, undecimo Octobris die, deducunt.

Albanus uniuersum Belgium, quod pacatum & quietum inuenerat, perturbatum relinquēs, cum ingenti præda in Hispaniam inglorius, mense Decembri reuertitur.

Anno 1574. Post eius verò discessum Belgicis Prouincijs, Ludouicus Requesenius, Magister Generalis ordinis S. Iacobi, ex familia Ducum de Cesa, à Rege Gubernator præficitur. Is, primo præfecturæ ingressu, malis auib. pugnat. Middelburgum namq; Zelandiæ caput,

DE REBUS

ab Auriacis obsessum, liberare conatus, Hispanos Vallonesq; navales socios iuxta portum Bergensem, vicinus conflictui, superari capique videns, mæstus, 27. Ianuarij, Antuerpiam venit.

Middelburgenses post grauem longamque obsidionem atq; inediã Mondragonio Urbis & Zelandiæ Gubernatore, Auriacis, nona Februarij se dedunt.

Requesenius s. Aprilis, nouam omnium admissorum veniam, Bruxella solenniter, conuocatis Ordinibus promulgat.

Decimo quarto eiusdem mensis die, Auxiliares copia, quæ Auriaci vires nitebantur firmare, in Ericeto Mokēsi, vulgò auff der Mosker Heyden, ab Hispanis fusæ sunt, & dissipatæ, præcipui exercitus Duces, Ludouicus & Henricus Nassouij Comites, & Christophorus Palatinus, nec inter viuos nec mortuos reperiuntur.

Mox seditiosus Hispanus miles, Antuerpiam, præter arcem ingressus, ingentem pecunie vim à Ciuib. extorquet, sacra prophanis, militari insolentia miscet, maximis sumptib. Ciues exagitat, & Urbis Gubernatorem, Dominum Champuni, cum Gallico milite, vrbe excedere cogit.

Lugdu-

Lugdunum Batavorum; vulgò *Leiden* / diu-
 turna obsidione grauius afflictum, & molib.
 ac propugnaculis validis cum Hispanico mili-
 te passim cinctum, *Auriaci*, tertio Octobris
 die, duce *Bossotto*, maris aestu iuuante, cum 60.
 Galeis annona recreant, quos, cum hostes. præ-
 cisa Hispanorum, quos velitationibus in iti-
 nere ceperant, capita, in malis suffixa gestan-
 tes, forti constantiq; animo aduentare vide-
 rent, priora bina propugnacula, Ponte cõiun-
 cta, vi ab his expugnata existimantes, obsidio-
 nem soluunt, & ignobili fuga, per medias vn-
 das, dilabuntur.

Bruxelle incendio correpta est, cum ingen-
 ti fragore, mola pulueris tormentarij, turris-
 que ei vicina, in qua repositi erant 50. vascu-
 la puluere illo repleta, cuius vi turris illa, &
 coadiuncta mœnia ad 20. cubitus ex funda-
 mentis deiecta, subtractis in aera saxis & la-
 pidib. & procul ab vrbe decidentib. diuersis
 locis, vir & equus oppressi. In vrbe & extra
 urbem, maximo illo impetu plurimorum ædi-
 ficiorum tecta, vna cū fumi receptaculis, quæ
 supra ædium culmina attolluntur quassa & di-
 uulsa, fenestræ vno quasi momento disiecta,
 homines 15. interierunt: idq; factū 24. May-
 Mense

DE REBUS

Mense Octob. Lugdunum Batauorum, ab Hispanis Antuerpia redeuntib. diuturna denno obsidione grauiter afflictum, & molib. ac propugnaculis validis undiq; cinctum, Auriaci milites Duce Carolo Boisoto maris astu iuuante, cum 60. Galeis annona recreant, reb. aliâs propemodum desperatis. Hinc est, quod Hispani Gorcomium & Bomelium aggressuri, inde obsidionem soluunt. Moritur post Carolum regem, pactis in Francia inducijs, Carolus quog; Cardinalis Lotharingicus, 23. Decembr.

Anno 1575. Aqua Veteres, octaua Augusti, ab Hispanis Praefecto D. de Heers, Generali exercitus duce, expugnantur, incolisq;, nullo delectu habito, vniuersis interneccione delectis, duodecimo eiusdem Mensis die, Schænhouiam in deditiorem accipiunt, octaua deinde Septemb. VVerdam quidem arcta obsidione Hispani premunt, sed eandem paulo post soluunt.

Sequuntur Articuli, seu pacis, inter Philip-pum Hispaniarum Regem, & Hollandiae Zealandiae confederatos conciliandae, capita decem, Auriaco Principi per Metellum Furij Ca-riolani nomine transmissa:

Primum,

I.

Primum, ut ad pacem faciendam sint ita omnes animati utraq; ex parte, ne quicquam ipsi ullo modo quam pacem quarant & promoueant, ne ergo rebus priuatis ipsi magis quã publicis studeant.

II.

*Ut diligenter omnes expendant: dum inter se Christiani Principes cum populis suis bella gerunt: eosdem ipsos Principes & populos unã cum Religione & fortunis, planè perire. Nobis igitur periculum instare præ foribus; quale Africam, Palestinam, Asiam minorem, Græciam, & Pannoniam vastauit, nisi nos ei, facta animorum & armorum coniunctione, maturè re ipsa occurrere velimus, dum possu-
mus.*

III.

Ut salus & quies publica utrique parti præ oculis sit. Neutra itaq; summum ius consecetur. Præcipuè verò hoc interesse ad Principis Auriaci, qui solo vulgi fauore nititur, fortunas, gloriam, otium, & tranquillitatem.

IIII.

*Utrinque fiat restitutio in integrum. Rex videlicet omnes in gratiam restituat non in
bona*

DE REBUS

bona solum: sed etiam in nomen & honores.
 Hi verò restituti, vicissim Regem, & in possessionem veterem, & in solitam reuerentiam,
 & in obedientiam debitam, restituant.

V.

Vt promissa, pacta^{q;} conuenta, & fides data, inuiolabiliter utrinque seruentur. Quòd si Regem arctius pactis conuentis & transactionibus astringi necesse videbitur: ijs conuentionibus; illi Hispaniarum Principes Ordinis nimirum tam sacri, quam prophani, unà cum Rege, ex veteri gentis etiam cum Africanis more subscribant. Volente porro Rege, ijsdem Germaniæ Principes subscribant. Aliquot denique oppida de primoribus Belgarum sub certis legibus & condicionibus una quoq; cum Rege subscribant. Tribus istis vinculis pacta necessario firma fore.

VI.

Vt cum tres sint inter ceteras primorum & secundorum motuum cause præcipua: Suspicio imprimis de noua inquisitione instituenta; deinde Regium mandatum de seuera executione Edictorū de Religione, Caroli Quinti Imperatoris & Philippi filij, ab Anno 1521. vsque ad Annum 1566. & postremò impera-
 ta De-

ta Decima: ne scilicet inquisitio (nec enim instituta est) ulla sit; ne quoque Decima. Edictorum verò moderatio excogitetur, & fiat de communi omnium ordinum consensu, consilio, atque sententia: Iis autem, qui huiusmodi de Religione conditionibus contenti non erunt, optio detur, nimirum: ut se Catholica Religioni reconcilient: vel alio (quemadmodum in Imperio subiectis provinciis ac locis lege de Pace in Religione lata praescribitur) habitatum concedant, extra quidem Regiam ditionem: salua tamen ipsis re familiari: Quam ad fructus inde percipiendos, ipsi vendere, aut aliis locare possint.

VII.

Vt externus miles licet nullum damnum, si standum quae dixi pactis conuentis ex fide certa sit; Belgis inferat: tamen, si volent exauctoretur, & Belgio eiiciatur. Ita quidem ut ipsi etiam Regi det firmam & omni maiorem exceptione cautionem, de nihil moliendo aut tentanda, quo par sit & aqua utraq; cautio & securitas.

VIII.

Vt demisse & suppliciter cum Rege, uti deest agant, literas verò ad eum Aurtacus Princeps

DE REBUS

*seps de pace sed modestia praestantes exaret.
Magni enim momenti eas ad reconciliationem
fore.*

IX.

*Vt unà aliae literae scribantur ad Meliti
Principem Franciulla Ducem, & ad Comi-
tem Chinchonium quo loco intercedant apud
Regem pro causa cognoscenda; & adhibendo
remedio omnibus ad commodato, tuto, stabili,
ac firmo. Hi enim Regis sunt praecipui Consilia-
ri rerum Status, & utriusque iunctus est adsi-
nitate Princeps Auriacus. Nam Princeps Me-
liti, est patruelis Menciae Mendociae Marchio-
nis Zenetensis, quae fuit uxor Henrici Comi-
tis Nassouij, & Chinchonij uxor, est soror an-
tedicti Principis.*

X.

*Vt ad Regem atque ducem & Comitem li-
terae; ac porro ultima de his quae sincerè statui,
bona, fide tractari queant, sententia; Furio
tradantur. Sententia quidem ultima, nempe
de fide & securitate, de Religione & de exter-
no milite. Nec petantur quoad fieri poterit,
inania, superflua aut impertinentia. Furium
per veredarios equos in Hispaniam quam ce-
lerrimè profecturum, ipsum intra trimestre,
qua*

qua est opinione in aula apud gratiosos, se effecturum polliceri: ut omnia ad arbitrium sententiam & votum utriusq; partis; Deo dante componantur & suis expensis procuraturum, facturum.

Hanc Pacis constituendæ rationem ubi Au- 17.
riacus Princeps & ei adiunctas Ioannis Me- Sept.
telli Sequani literas perlegisset, & cum suis &
ordinum Hollandia & Zelandia Consiliarijs
communicasset, quod aliquot antè diebus con-
uentus ad pacem per Casarianos legatos confi-
ciendam dissolutus esset, ea dære supra scripto
Metello per Bruningium Secretarium litteris
Sexta Maij mensis præteriti datis, in hanc sen-
tentiam respondit. Quæ nimirum in pacis
formula proponantur: maximè de seruandis
promissis cautiones: in quare negotij cardo
vertitur: ea non ita posse prudenti viro vide-
ri tuta, quin Pontifex Romanus, si non ser-
uentur, ultrò dispensare soleat, & violatores
absoluere. Hæretico enim, inquit, non esse ser-
uandam fidem. Quæ ex diffidentia, tum quod
tarde nimis missa hæc formula fuisset: euenit.
ut proiecta vndiq; meliori spe, ipse certum li-
cet anceps, bellum incertæ paci præferendum
duxerit: Sequæ totum ad eius administrandi
Gg gerendi-

gerendiq; consilia conuerterit, eor; magis id
 arserit vtring; quemadmodum ex ijs quæ in-
 frà suis quæq; locis narrabuntur, facile videri
 potest.

16. Sep. Alenconius per occasioneñ offensionis
 & simultatis cum rege excedit aula Lutetia,
 Druydum suæ ditionis oppidum magna cele-
 ritate venit, & à suis recipitur. Postridiè scri-
 ptum edit, quo discessus sui causas & omne con-
 siliium suum luculenter exponit. Eodem die
 Rex summa celeritate omnes prouinciarum
 præfectos de illo fratris discessu fecit certiores,
 factum esse (inquiens) profligatorum quorun-
 dam hominum nefario consilio, vt à se disces-
 serit, comprehenderent eum si fieri posset.

Christophorus Mondragonius exercitus
 Regij ductor, per S. Annæ ac Philippi Insulas
 in Duuelandiam, singulari omnium cum ad-
 miratione, traducto per vada exercitu, Bom-
 menæam arcem fortissimo assultu aggrediens
 expugnat.

Articuli Pacificatorij Maximiliani Impe-
 ratoris nomine Belgio propositi per Comitẽ
 Schuuartzenburgium. primum hæc, in Paci-
 ficationis negotio, proponuntur, nempe: Quæ
 hætenus inter Serenissimum Regem Hispa-
 niarum, & Principem Auriacum, aliquot ex
 nobili-

nobilitate, hisq; coniunctas ciuitates Belgicas, natae sunt simultates atq; offensiones, Imperatori Romanorum Maximiliano, maiorem molestiam & dolorem attulerunt, quod, quae secuta sunt perturbationes & calamitates, non solum Belgis: sed etiam Germanis & Romano Imperio subiectis ordinibus, exitium minari videntur, maioresq; occasiones, malorum, nisi incendium hoc maturè restinguatur, extimescenda sunt.

Quare Caesarea Maestas, in hunc finem omnes cogitationes & cōsilia dirigere statuit, quomodo optatū ociū, toti Prouincia Belgica, et his maritimis locis, recuperari possit. Eamq; ob causam nuper, quendā praecipuae authoritatis virū (intellige VVolsfgangum Rumpsum) Regis Hungariae filii Caesaris supremum Cubiculariū, in Hispaniā ablegauit, qui procul dubio, nunc Legatione sua, apud Philippū Regem persunctus egregiam operam hoc in negotio nauauit. Quamobrem etiam Caesarea Maestas Illustri & Generoso Comiti Gunthero, ex ordine quatuor comitū, Romani Imperij, comiti in Schuuartzenburg, etc. Consiliario suo iniunxit, ut is, quib. conditionibus pax iterum coalescere possit, prouideat.

Cū igitur Comes, in his ut in aliis, Caesarea

DE REBUS

Maieftati sese deuinctum, & obsequentē profiteatur; moremque ei gerere paratus sit. Et præterea Illustrissimo Principi Auriaco, alijsq; nobilibus, & coniunctis ordinibus optimè ualuit, tum ob affinitatem & amicitiam, quæ ipsi cum Principe Guilielmo, & quibusdam ex nobilitate intercedit, tum, quòd Prouincæ Belgicæ beneuolentiam ergà se, multis abhinc annis, non semel expertus est, hanc profectio- nem eò libentius suscepit, nec asperimæ hýemis, longiq; itinercis molestias, huic tam ne- cessario proposito, ullum impedimentum adferre passus est.

*Ideoque Principem Auriacum, Nobiles, & reliquos Ordines, uehementer orat, ut Cesaris præclaram uoluntatem diligenter expendant, ad pacē et concordiam respiciant, seque in rebus honestis & licitis morigeros & obediētes præbeant. Quod si inter ipsos de Conditionibus tractandæ pacis conuenerit; Instat prædictus Comes, ut duò uel plures, ex omni numero deligantur, qui acceptis sufficiētib; mandatis, secum ad Casarem contendant, & condiciones pacis tolerabiles, & equitati consentaneas proponant. Hisque delectis, Comes Guntherus Saluumductum & red-
ctum*

etum ex Imperiali rescripto spondet ac pollicetur. Neg³ enim vllum laborem studiumq³ ad hanc causam feliciter perficiendam, est intermissurus.

Anno 1576. Requesennius per S. Anna ac Philippi Insulas, in Duuclandiã exercitu per vada noctu traducto, Bomaneam arcem 28. Septembris expugnat, Zirizeam obsidet.

Auriacus Princeps 21. Februarij, propugnaculum quoddam Crimponiam, in suam rursus potestatem recepit.

Durante adhuc Zirizeana obsidione, Requesennius Belgiaë Gubernator, ardentissima febris, s. Marty Bruxella moritur.

Tum Belgica Reipub. summa ad delectos Concilij Status Procures, in forma prouisionis, à Regia Maestate defertur, donec Ioã. Austriacus mitteretur. Interim per Ediçtum in Belgio omnibus, qui legitimè nati non fuissent, vbiq³ officia adimuntur.

Quod dum fit, & Zirizea in Iberorum potestatem deuenit, statim vniuersa Brabantia, importuna Hispanorum militum seditione, nouis inuoluitur turbis, qui desertis in Zelandia stationibus, non solutorum stipendiorum pratextu, Regiaë Bruxellana vrbis imminere

DE REBUS

ceperunt animaduerso verò resistendi, vimq;
repellendi proposito, in Alostanos sub finem Iu-
lii desleētentes oppidum violenter inuadunt,
diripiunt, & dira quæq; hostiliter facinoribus
hisce iungentes, rem eo perducunt, vt decreto
Regii Concilii Status rebelles, hostesq; publici,
declarari meruerint.

Illico varia & multa quaesita sunt à pruden-
tibus viris remedia, quibus funesti Hispano-
rum sedarentur tumultus, sed frustra sunt o-
mnes suscepti labores. Interea verò Rex ex Hi-
spaña denuntiat, Ioannem Austriacum, natu-
ralem suum fratrem, Belgicis Prouinciis Guber-
natorem se praefecturum.

Ceterum, extrema & intolerabili Hispano-
rum insolentia Brabantinorum animi gra-
uiter offensi & exacerbati, dum pro tutela &
defensione sui, ad horum propulsandas iniuri-
as, arma sumendi, Duce domino de Hees po-
testatem haberent, praecipuos Concilij Status
Proceres, horum tumultuum mitigandorum
gratia in Concilio congregatos, violenta ma-
nu capiunt, & in carceres Bruxellæ deducunt.

Quemadmodum autem Ordines in vni-
uersum omnes, Brabantinorū contra trucu-
lentam Hispanorum petulantiam, conatus &
arma

arma probarunt, ita Hesi in Consiliarios Regios, factum, vehementer improbarunt.

Hispani interim, Regio decreto nihil repressi, quemadmodum nec Deputatorum, qui Concilii nomine cum ipsis transigeret, deliberationibus mitigati, Traiectum ad Mosam 20. Octobris violenter inuadunt, ac ingenti ciuium caede ibidem perpetrata, in omnium fortunas, effrenata licentia inuolant.

Eodem Octobri mense Belgicarum Prouinciarum Deputati, Gandauum in Flandria, de pace cum Hollandis & Zeladis acturi, conueniunt.

Interea vero temporis, dum Ordines de reducenda Antuerpia, & milite Hispano eiiciendo, aut saltem in arcem cogendo deliberant, quemadmodum & factitatum, Duce domino de Champani Urbis Governatore, & Ebersteinio Comite, Coronello Praesidiario, Ecce, quarto Nouembris Hispani in Antuerpianam urbem ordinum praesidio pridie firmatam, Emporium non solum Germaniae, sed totius Europae celeberrimum, maxime solatio destitutam, ex arce conglobato agmine erumpunt, barbara immanitate in praesidarios, in ciues, in matronas & virgines debacchantur, & seuiunt, praestantissima urbis aedificia, atque adeo

DE REBVS

pratorianam illam domum igni deformant, ciuium & extarorum Mercatorum bona, quibus elapso decennio nihil cum intestinis hisce dissidijs vnquã commune fuit, diripiunt, spoliant, & tam ingentem stragem hominum perpetrant, vt certo obseruatum sit, casa eo die ad nouem millia hominum quingentos, quatuor millia, inter quos etiam Ebersteinius Comes, submersa.

Eodem die, quo Antuerpia Hispanorum deformatur furoribus, Austriacus Lutzenburgũ, Belgicã gubernationẽ accepturus aduẽtat.

Interea Auriaci Scripto Regio pacificatori peremptoriẽ respondent.

Nos Gulielmus Dei Gratia Princeps Auriacus, Comes à Nassau etc. Nobiles & Equites Comitatus Hollandiæ, Consules, Senatores, Consiliarij, Tribuni, ordines & Decemviri plebis Ciuitatum, Dordraci, Delphorum, Leydæ, Goudæ, Roterodam, Gorham, Schedam, Brielij, Schonhouij, VVoordæ, Oude vwater, Gertrudisbergæ, Bomelij & Buræ, diu matureq; omnia perspeximus, quæ ad hunc vsque diem Bredæ, frequenti colloquio, de sedandis presentium bellorum tumultibus, inter Regiæ Maiestatis, nec non nostris ordinum Hollandiæ

landia & Zelandia, Ciuitatum Bomelij & Bura, confæderatorumque delegatos tractata, tum præsertim ea, quæ scripto utrinque ad primum, & ad quintum huius mensis exhibitæ fuerunt.

Quæ quidem eò vel maximè spectabant, ut patefacta voluntate tum nostra, tum ordinum, ac ciuitatum confæderatarum præfatarum, intelligi cognosciq; possit, an ea, quæ Regio nomine oblata sunt, hac tam præsentis opportunitate, nõ amplectenda potius, quam leuiter ac dissimulanter reijcienda existimemus, præsertim cum huiusmodi sint, ut non immerito penitus expendenda videantur. Et quidem ob id, quod tam ad ea quæ initio ab ordinibus proposita, quam quæ ab iisdem ad hæc ipsa, quæ nunc offeruntur, responsa erant, haud obscuram mentis Regiæ significationem contineant. Atque ut ad vltimo scripta (et si peculiarius nihil videantur adferre) punctim absolutiusque, quam quæ per præcedentia, in quibus fortasse vel non animaduersum, vel non luculenter satis explicatum cerni potest, respondeatur.

Primo quidem referimus nos ad ea, quæ principalis ordinum Supplex libellus comple-

DE REBUS

*ctitur, tum ad cetera omnia, quæ deinceps su-
 pra commemorato colloquio ipsorum nomine,
 in medium adducta sunt, atq; in alijs omnino
 persisimus, utpote, quæ oppido ac satis exactè,
 per eas potissimum rationes, quas pro sua de-
 fensione scripto ad 22. Martij præteriti attu-
 lerunt, non modo declarent, quid ipsi ex inti-
 mo animi consilio, & putent, & petant, at et-
 iam quanto desiderij aestu, tam prouehendis
 Regiæ Maiestatis rationibus, quam procu-
 rando communis patriæ beneficio moueantur.
 Quod ita sit, omnium qui causæ huius non af-
 fectati iudices futuri sint, iudicio constabit,
 nusquam uidelicet nos, vel insolenti vel in-
 grata oratione, ea quæ Regio nomine propone-
 batur excepisse, aut eadem ullo modo spreuis-
 se, contumeliisue potius quam decenti reue-
 rentia erga eandem Maiestatem usos fuisse,
 verum ad huc omnino scopum referri, ut re-
 futatis aliquot argumentis, quibus oblata illa
 Regia inuoluta videbantur, non tam eadem
 reijciendi animo, quam ut nuda verborum
 simplicitate, omnem fallaciam anteuertere-
 mus, mentemq; nostram, & ordinum aperi-
 remus.*

*Nam quod ad primū attinet, præclarus desi-
 derati*

derati otij, pacis, necessitudinisq; aditus sternitur, si mox extraneum militem, tam Hispanica quam alterius gētis Regia Maiestas, in quorationibus adducta nostris, ordinumq; conuenire videtur, dimiserit. Etenim neminem ignorare volumus, nos cum finitimis ciuitatibus ac prouincijs, ita à controuersis esse vacuas, ut hac minimè causa, arma mouerimus, aut etiam nūc gerimus, nec vlla in posterum arripere meditemur. Sed horū quæ gessimus gerimusq;, extraneorum, & qui se his adiunxerunt fastus, intolerandaq; dominantie cupiditas causam præbuerint.

Adeo quidem & horum discessione, absentiaque (quod Regio Edicto fieri debet) facile totius Regionis huius, adiacentiumque commodo, pax, otium, commercia, cateraq; omnia passim Regis autoritate & Maiestate illæsa coalescent. Et hinc quidem manifestissimè colligi potest, quamdiu cum extraneis militibus Hispani ditionibus Belgicis non excesserint, ad primum supplicis libelli nostri caput minimè fieri satis, siquidē ijs presentib. nunquam securitas inuchi, aut pax vlla procurari potest.

Quod ad alterū caput attinet, in quo de generalis

DE REBUS

nerali ordinum omnium cœtu conuocando oratione instituitur, crebrè iã antea à nobis, quæ ratione ac via ea commodè fieri possint, declaratum est, & per legatos nostros abundè etiam isthïc renunciatum; nimirum nos nulla alia ratione ab ijs vnquam diuulsos, alienòsue videri, quam Hispanorum presentia, qui cuncta violentè discordijs commiscere non desinunt. Quamobrem generali ordinum cõuentu (absentibus Hispanis) ad eam quam diximus formam predicto, facilè conueniet inter eos, quibus rationibus pax firma, priuilegia, consuetudines, E. A. vita, iura, quasi postliminio restitui, exacta deniq; politia institui poterit.

Nam quod ad nos spectat, offerimus coram ordinibus, contentionis huius nostræ causam, paulo altius repetere, ac cum ipsis non vt ignoris, sed omnium status nostri gnaris censoribus, æquis & illis quidem cõditionibus agere, quas Maiestas sua nobis proponendas non abnuitt, adeò vt omnia in meliorem redigi posse ordinem sperandum sit non ineptis rationibus, nõ modo Hispanicæ inquisitioni, sed etiam crudelibus, inhumanis impijsq; edictis, quæ circa Religionem hisce in regionibus, ante aliquot
 annos

annos emanata, ac postmodum etiam renouata fuerunt, restiterimus. Nequaquam tamen hoc animo, quasi nunc vel unquam antea, Maiestatem Regiam aliòsue quoscunque Romanæ Ecclesiæ deditos, à sua Religione, vi auertere voluerimus; præsertim cum fides aliud non sit, quam donum Dei spiritus sancti virtute, ac diuini verbi preconio, mentibus nostris instillatum.

Hiscæ ne dissimulanter addimus, nobis haud consentaneum videri (postquam nunc reformatum Euangelij, verumque Catholicæ & Apostolicæ Religionis dogma suscepimus, in eoque profecerimus) solitas sedes & patria arua vertere: cum ne hoc quidem contingere possit citra summam totius Belgij perniciem. Nam modicam Maiestatis authoritatis, dominiorumque Regionum diminutionem, ac seruitutum, quas à subditis præstari par est iacturam.

Quod verò ad rationes spectat, quibus nobis ad cautelam eorum quæ offeruntur, tam hic vltimò, quam superioribus scriptis proponitur. Regem, præterea Maiestatem Casaream, aliòsque Regiæ prosapia Principes, gratam, ratam ordinum conuocationem habituros, in-

nuitur

mittitur quidem, nobis putari hinc fieri satis.
 Et tamen cum nunc iubemur, alias proponere
 ac petere conditiones, nunc iteratiue nobis pro-
 ponitur ob firmatum Regis animum, nolle se
 aliam præter Religionem Romanam in suis Pro-
 uincijs Belgicis ferre. Velle autem patrio solo
 excedere eos, qui Religioni alteri sunt addicti,
 pugnare hæc inuicem videntur, adeoq; nihil
 responderi.

Tum etiam quod Maiestatis Cesareæ, mul-
 torumq; aliorum suffragia claros illos heroes,
 Egmondanum, Hornanum, Montignium, ac
 plerosq; alios, tantopere semper domi forisq;
 non mediocri priuararum fortunarum iactu-
 ra, de Maiestatis suæ laudatissimis progenito-
 ribus meritos ab enormi cade nunquam vin-
 dicari potuerunt.

Accidit eiusdem Maiestatis Cesareæ con-
 temptus, paruūq; authoritatis suæ momen-
 tum, quod non pridem scripto ad 4. April. ex-
 hibito satis appareat, nimirū cuius preces, ne
 tantum quidem promeruerunt, ut per illas
 aliquot nobilib. quos hinc ad se proficisci cupie-
 bat, per regias ditiones transitum impetrarit.
 potissimum etiam quod Rex ipse excipiendis
 subditorum querimonijs coram non adsit, sed
 si quid

si quid huiusmodi est, id omne ex eorum ore hauriat, qui ad Maiestatis suæ honorem existimationemq̄, tum regionum harum utilitatē prestare haud parum candidè apparēt. Quod vel in hac sedā dorum tumultuum actione, luce clarius apparet, utpote in qua perinde nobiscum, atq̄, cum manifestis Maiestatis suæ hostibus instituta communicatio videtur; imò ac si res cum institutoribus ageretur. Cum tamen Regium sit, ea quæ ex populi sui utilitate, commodo, ac salute esse iudicabit, promptè, liberaliterq̄, ultro conferre, vel si quod demum remotius à rationis scripto positiū videbitur, id ipsum posse denegare.

Quibus per ea, quæ in præcedētibus rescriptis nostro nomine deducta sunt, Maiestatis Regiæ Cōmissariis satis de nostra mente factum esse debet. Idcirco latior circa hoc argumentū euagatio fieri non debet, quemadmodū nec ad ea, quæ à Maiestate sua oblata sunt, copiosius responderi; nisi quantum ad id attinet, quod scire de confæderatis nostris desideratur, & quos sub illis comprehenderimus, adhucq̄, cōprehendimus. Ad hæc autē dicimus, hos nobis fuisse & esse fædere iunctos, qui, quorūque parentes, per quacunque suæ Maiestatis

DE REBUS

statis loca, horum tumultuum causa, vel capite plexi, vel exilio damnati fuerunt, quorum quidem nos fama, bonorumque, restitutionem, & praeterea eorum omnium, qui nobis hoc bello suam operam impartiti sunt, hac in pacis actione comprehensos volumus.

Nostrum autem hoc responsum, ac animi deliberationem, in meliorem partem accipi desideramus, & ut hinc cuiquam mortalium non subeat cogitare, nos non ut par est Regiae Maestati, patriaeque, communis commodo affectos esse. Ac proinde si quid horum causa in nos armis conuersis geritur, ac secus quam ex re eorum sit, acciderit; Protestamur id ipsum nobis neutiquam imputari oportere. Sed illis, qui iustis legitimisque, nostris petitionibus, remoram iniiciunt.

Nona Nouembris die arx Gandauenfis à ciuibus capta, praesidiarum Hispani incolumes dimissi.

Valenceni Germani & Hispani milites ob tacitam conspirationem pro Belgii libertate asserenda, 10. Nouemb. vrbe pelluntur.

Vicesima quinta post eiusdem mensis die Roblesius Groningae praefectus cum Capitaneis à suis militibus capitur, cum Zutphanico quodam.

quodam, qui cuculla monachū mentitus erat,
atque in vincula conijcitur.

Anno 1577. Ianuario mense, iuxta Iuppi-
liam pagum, haud procul ab vrbe Leodina,
loco accliuī, Scoti, Ordinū milites, Iberos cæ-
dunt, & in fugam conuertunt.

Vltraiectini Pacis castrum tam arcta ob-
sidione premunt, vt Hispanicum præsidium
vel inuitū, id ipsum 11. Februarij cogatur de-
serere.

Pax, quæ aduentante Austriaco, cum Ordi-
nibus Marchæ in Famina coaluerat, 19. Febru-
arij Bruxella promulgatur.

Hispani, iuxta pacis conditiones 20. Mar-
tii, vrbe Antuerpiana, quemadmodum & 27.
Aprilis, Traiecto ad Mosam, incredibili præ-
da onusti, excedunt.

Austriacus, Gubernationem Belgicam as-
sumpturus, prima Maii Bruxellas ingressus,
maxima & alacri ciuium congratulatione
excipitur.

Inde Mechlineam cum Germanorum mi-
litum Tribunis transacturus, se recipit: Tum
Namurcum Ducissam Vindonensem exceptu-
rus, vniuersa comitante Curia proficiscitur,
actandem 24. Iulii arcem ipsam defensionis

*sua causa ingreditur, nam multas sibi insidias
positas esse dicebat. Vnde summa utriusq; dis-
fidentia orta maximi belli est sumptum initi-
um. Quod quidem capta belua marina, pleriq;
portendi existimarunt.*

*Alteram namq; Iulij infra pagos Hassien &
Safftingen prope Antuerpiam in Scaldi flumi-
ne deprehensus est piscis, propter aquam molli-
sua non satis profundam, in vado haerens, lon-
gus pedes 58. altus pedes 16. & digitos tres, ad
post Nouembri mense, in Hollandia plures e-
iusdem generis visa captaeq; sunt beluae. Refert
Fasciculus temporum paulo ante, quam crudele
Gallorum praesidium ex Sicilia eiceretur, captam
esse marinam beluam Leoni persimilem. In
Suetia similiter ante diuturnum illud bellum
cum Dano & confederatis Lubecensibus con-
tra Suecum, visenda magnitudinis piscem a
nautis interceptum certo perhibetur.*

*Terlonius Arcis Antuerpiana, cum Boersio,
ordinum nomine, praefectus, ob fluxam susse-
ptamq; fidem, & frequentem per literas cum
Austriaco communicationem a Boersio captus
eiusq; miles ex arce, prima Augusti, exturba-
tus, ad Carolum Fuggerum atq; Frwindspere-
gium, urbis praesidarios & coronellos, profugit.*

Proxi-

Proxime sequenti die, Fuggerus & Fründspurgius, eo ipso temporis puncto, quando ingens ipsis à Senatu Antuerpiano parabatur pecunia, anili metu percussi, quippe Auriacorum nauium umbra perterriti, scèdè turpiterq; ex urbe, Bredam alter, alter Bergizomium profugiunt, utrobique minimè germanam suorum militum (à quibus capiuntur atq; traduntur) fidem experti.

Boersius 28. Augusti, Gallicū ex arce presidium deducens, ciuibus Antuerpiensibus eam committit, qui Hispanicæ, ex ea perpetratæ tyrānidis, bene memores, qua parte urbi iam porro obesse poterat, 28. Augusti demoliuntur.

Auriacus Princeps 18. Septembris Antuerpiæ, Bruxellæ, vero 28. mensis eiusdem die à ciuibus maxima omnium letitia honorificè introducitur.

Gandani ciues, ut suppressa priuilegia recuperarent, contra Gubernatorem Arschotanium ducem à Statibus ad Flandriæ Gubernationem constitutum, insurgunt, magniq; nominis viros, 28. Octob. capiunt. Hos autem motus, Austriaco principi, ut sedaret, aduētāti, aureū cor apertū, cui sinceritas inscriptum erat, à virgine ciuitatis nomine, magno ciuū

DE REBUS

applausu offertur. Qui cum inde, rebus sopi-
tis, discederet, ipse quoque, ciuibus, qui cum Ant-
uerpiam usque, armati deduxerant, cor apertum
ex pomis Auriacis, singulari arte confectum,
exhibet.

Serenissimus Archidux Austriae Matthias
à Statibus euocatus Antuerpiam, nouus mox
Belgii Gubernator inaugurandus, II. Nouem-
bris ingreditur.

Hellingius ordinum Tribunus dum Am-
sterdamum, primariam Hollandiae urbem
miro stratagemate ingreditur, trucidatur, e-
iusque miles à ciuibus repellitur.

Anno 1578. Ianuario mense die 7. Auriacus
à Statib. Bruxella congregatis in locum tenen-
tem, ut vocant, Archiducis Matthiae assumitur.

18. Ian. Archidux Austriae Matthias solemn-
iuramento Bruxella praestito, Gubernator to-
tius Belgii à Statibus inauguratur.

Sub finem Februarii mensis militaria ordi-
num agmina dum castra mouerent, turbatis
ordinib. ab Austriaci equite, prope Namurcum
caduntur dissipanturque.

Statim deinde Louanium, & nonnulla al-
lia in Brabantia oppida, ab Austriaco sunt re-
cuperata.

Mense

Mense Maio Promanavit ab ordinibus editum, post reditum Auriaci Antuerpiam ut quicumque Belgium inhabitant, cuiuscumque conditionis si fuerint, fidelitatem ordinibus patriæ, iurent, & Austriacum habeant pro hoste patriæ, & pacem Gandavi factam, inuiolabiliter obseruent.

Rogati Iesuitæ ibidem Antuerpiæ, hoc iuramentum præstare, recusarunt; per duos dies integros. Prælati ordinum hoc precabantur, in primis Abbates, & pluribus rationibus & obtestationibus diu hoc petierunt. Sed ii excusarunt atque disertè responderunt, se pontifici iurasse, qui pro hoste haberet, non Austriacum (ut quem pecunia iuaret ac milite) sed Auriacum Principem. Itaque, iussu Magistratus, ipso die pentecostes, omnes Iesuitæ, cum signo peditum, ne à populo obruerentur, & tympano, deducti sunt ad nauim, una cum Franciscanis, qui idem responderunt, quod Iesuitæ.

Qui quidem Iesuitæ & Franciscani nauim impositi sunt, recta vehendi Mechliniam & inde, sub fide publica, Louanium. Toto eo tempore, quo ab iis iuramentum poscebatur, quod triduum Antuerpia in armis fuit per Urbis

vicos, & vicorum angulos catena protensa. Fuere autē in magno vitæ periculo Franciscani, ne videlicet contrucidarentur, ab externis militibus: qui cogere non destiterunt ciues & Magistratum ad eis intentandam cadem.

Philippi villa capta postridie pentecostes traditione Florinai, qui eius urbis præfectus, de industria comæatum non intulit. propterea captus à milite. dominus de Staue nominatur, est Leodensis ditionis. Eam Austriacus obsedit, sese hoc famis prætextu dederunt. Adhuc habebant carnes equinas, & panem ex auena. Militum quidam præfectus cum tribus signis sese dedit. at reliqua quinq; signa urbe egressi sunt, signis erectis & explicatis. tria ex his signa demum militant Austriaco, præstito iuramento. Ordines per Rossellium sequanum tentarunt inferre comæatum, præcessit & proximus urbi fuit, eum sequebantur equites Belgici & Franci, qui comæatum ducebant, & iam septem milliaria confecerant, duobus tantum aberant urbe. Sed subito coorto inter ipsos metu, pedem, licet suo periculo, retulerunt. Rossellio frustra illos expectante, & interim urbs sese dedit.

Tertio die pentecostes tandem Franciscano-

rum sexdecim iurarunt, reliqui tredecim, cū Guardiano, recusarunt, ut dictum est, propterea uti Iesuita quatuordecim nauigio fuerunt impositi. Mandat postridie Antuerpiensis Magistratus, per Simonem Vander VVerf, nobilem consulem ibidem, ne quisquam in plateis incedens, cum alio in angulis colloquatur, sed recta, sua via pergat, sub pœna correctionis tanquam perturbatoris.

4. Iun. Alenconius facti sui prolixam scripto reddit rationē, tam eorum quæ in Gallia per ipsum acta sunt, causa sopiēdorū tumultuum civilium, quam etiam eorum quæ in Belgio cōtra Hispanos moliri aggressus esset. Licet Gāden-ses, atque Brugeses (Deus nouit quo iure quæue iniuria) ordines mendicantium proscripserint, ceperint, partim etiam occiderint: Antuerpienses tamen è cōtrario, simile quiddam erga mendicantes, attentantibus quibusdam militibus, non solum ut desisterent interdixerunt, verum eam ob causam, duos etiam ex ijs militibus capite trunca-runt.

Eodem die, Balthazar Robles Billius, Namurcū redijt ex Hispanijs; qui attulit, Regem promittere Austriaco, in singulos 20. dies, tre-

DE REBUS

centa millia coronatorum, ad continuandum bellum; & in super secum tulit, per Collybi litteras, nouies cetera millia coronatorum, persolutorum Lutetia. Vefontione, Nancæi, & per Maluëdum Namurci. Refert verò Billius, in eo positum esse totum, Regem; ut hoc bellum finat. Natus est circa hoc tempus Regi filius nomine Philippus, cuius susceptor fuit frater Cesaris, qui fuit in Hispania Venceslaus; quem eundem & parens meus, pia memoria, anno 1561. die vero 10. mensis Martii, è sacro fonte sustulit vna cum legato Regis Gallia Rhedoue, & Polixena de Iasso.

Reddit & Casimirus facti sui prolixam rationem, publico scripto germanicè impresso Embda, cur scilicet, sese rebus belgicis immisceat, atque inferioribus germanis succurrere cogitet, contra Austriacum & Hispanos. Verum Austriacus nihili facere Casimirum tum dicebatur, iactans in eum voces militares, se nihil aliud cupere, quàm eius exercitum videre, & cum eo congregari. interea Limburgum venit in Austriaci potestatem.

Exhibetur à protestantibus 27. Iun. Belgis Primus Supplex libellus Archiduci Matthia, & statibus, pro libero religionis sua, quam

quam dicunt reformatæ exercitio. Vnde indictus est Antuerpiæ conuentus, in quo agatur de concedendo eo quod petitur, non reluctantibus multum etiam præcipuis ordinum ecclesiasticis, ne (adueniente Casimiri exercitu, qui est eius, quæ petebatur libera, Calvinistica religionis) ipsi tanquam auctores, ne concedatur, à popularibus opprimantur: Exquirētur ea de re, omniū prouinciarum iudicia & sententia, vt infra patebit.

Interim dum Casimirus, in adducēdis militibus in Belgium, occupatur; ab Austriaco tentatur Bapalma, sed frustra. Nam milites 8. qui habitu rusticorum venerant ad arcis pontem, & cum militibus ex more colloquebantur, arreptos præsidarios confoderunt, & erecto ponte, in arcem ingressi ad secundam, reliquos præsidarios trucidarunt, ac demum tria maiora tormenta disploserunt; quod signum datum erat 300. equitib. de capta arce, vt aduenirent ipsis auxilio. Verùm ad hunc sonum territi oppidani, ubi viderunt arcem captam statim in eam magno impetu aduolarunt, & receperunt subito. Quare consternati milites alij, qui in vrbe erant ac latebāt habitu rustico, fuga salutis sue consuluerunt. fuit author

*huius stratagematis Vallius quidam Hanno-
nius.*

*Appulit tandem Coloniã nauigio Dux
Cosmirus, die solis penultima Iunij, qui
fuit Petri & Pauli, hora 4. ante meridiem.
Vnde Tuitium est profectus in domum Comi-
tis Sulmensis, à quo exceptus fuit hospitio. Ibi
pransus est. Senatus ei misit vinum, & dona-
uit septem vini amas, alij dicunt duo plaustra.
Liskirchius, pia memoria, & Sudermannus
Consules, & Steinuickius Syndicus, & Sena-
tor Angelmacherus, ei obtulerunt omne bene-
uolentia obsequium, nomine Senatus, gratu-
lantes ei felicem ad urbem aduentum. Qui-
bus respondit ex more. Antea à Senatu transi-
tum petierat, & commeatum suis militibus,
ad transitum nauigia, & huiusmodi; transi-
turum se sine maleficio. concessum quod petie-
rat. Cum eo pransi sunt illi. Inter prandendum
dixit Consuli Liskirchio, se non proficisci in
Belgium, lucri vel gloria ullius quarenda cau-
sa, sed quò opem afflictis Belgis rogatus adfe-
rat, sicuti hoc antea scripto publicauerat, ne
quis eius mentem sinistre interpretari queat.
retulit se à legitima potestate vocatum, sed à
qua, non explicauit.*

Postridie (30. Iun.) Mursam accessit, et manè cum comite Neuenario pransus est, tandem rectà contendens Zutphaniam eò peruenit, ut lustraret ibi exercitum, Comites itineris, ei erant quinq; vel sex Principes, inter quos erat Dux Bipontinus, & Philippus Landgravius frater Gulielmi & 10. Comites. Milites equites, ac pedites in uniuersum 1200. Galli, maior pars, Vascones, Duce Bonicortio Burgundo. His utebatur tanquã presidarijs. Protestantes Belgæ, Casimiri aduentum præstolati, Alterum Archiduci Matthia supplicem libellum exhibent (7. Iul.) noueq; religionis vrgēt exercitum. Dein, post Ducem Casimirum (cuius exercitum Austriacus Namurco discedens, adoriri conabatur) (9. Iul.) venit etiam Dux Alenconius, Gallia Regis frater, Montes in Hannoniam (12. Iul.) Archidux Matthias prope Lyræ quoq; ciuitatem, lustrat exercitum.

Ordines administrandi belli prouinciam demandauerunt Auriaco. Cuius auctoritati quotidie plurimum accesserat, crescente numero protestantiũ, siue reformatorum, ut vocant, Belgarum. illi Matthia Archiduci, & senatui binos obtulerunt libellos supplices

Ant-

DE REBUS

Antuerpia, quibus libertatem in Religione petierunt, eam videlicet suam, publicè exercendi. Respondit Archidux Matthias, Senatusq; illi adiunctus, deliberationem ea de re pertinere ad ordinum Senatum, & non ad se, & eos eò remiserunt. Res est agitata, & diu disceptata, in senatu illo. Tandem reiecta ad conuētum ordinum Generalium, qui breui celebraretur Denremonda. Sperabant Reformati, se obtenturos: Iam tamen, quod petierant, in plerisq; urbibus Flandriae, & Brabantiae sibi sumpserunt, fiebatq; ad eorum conciones maximus concursus.

Et quia plerisq; satius esse iudicarunt, hæc ita fieri, quam non fieri, multi autem hæc fieri debere, Magistratus auctoritate, rati sunt; ideo Archidux Matthias, datis vndique literis, prouinciarum ordinibus, quibus & supplices reformatorum libellos, articuloꝝque, pro Pacificando Religionis negotio conceptorum copiam transmisit; de hac re iudicium & sententiam eorum quamprimum transcribi mandans. (14. Iul.)

Ordines, cum vererentur concedere liberam Religionis publicè exercendae facultatem, ministris populum eò concitantibus: è re duxerunt

xerunt fore, si populo similem in Religione libertatem darent, quam Germani inde ab Anno 1555. ex Augustanis comitijs obtinēt, vulgo ipsis dictam Religions friede. Dummodo pro ea numerent quingenta, alij dicūt, quinquaginta tantū florenorum millia. Ex egressu mercimoniorū omniū è Belgio pendunt decimā, quā decima, maximam pecunia vim conficit.

Hannonij, videntes haberi conciones reformatæ Religionis, & eam sensim inuehi, rogati, ut assentirent; Responderunt (18. Iul.) se nullam aliam quam Catholicam Romanam culturos, sed eam defensuros ad extremum usque vita spiritum. Arthesienses idem responderunt se facturos. Insulenses fugarunt vrbe, eos qui reformatam inuehere conabantur.

Gandenses è contrario, quatuor mendicantes, deinde imagines eiecerunt, & reliquos demum ordines. Brugenses etiam publicè concionabantur: Antuerpienses in 4. templis. Bruxellenses domi, ubi Campanius scditionē excitare Religionis Catholicæ prætextu dicebatur. Cum adhuc esset Bruxella captus est. Libellum supplicem per alios exhibuit ordinibus, quæ vix ei fidebant, habuit sua signa Hauxij,
ad duo

DE REBUS

ad duo circiter milliaria Bruxellam, ubi fuerunt in presidio. Creatus tamē est Campanius financiarum praeses, loco Barlemōtj qui obiit, Sed recusasse post dicitur, nec voluisse ordinum nomine, ire receptum Casimirum, Vixit priuatus Bruxella, nec vnquam egressus, contentus Vironij uxoris culina, priusquam captus Gandauum abduceretur.

Austriacus, audito Casimiri Ducis aduentu, veritus, ne si tantae vires coniungerentur, postmodo non amplius posset libero agro potiri, quod plurimum conferebat ad obsidendas vrbes, & ad copiam commeatus. Iubet Hergium, & quosdam alios tribunos cum suis copiis obuiam, ad impediendum iter procedere. Sed ubi cognitum esset, esse 8000. equitum, & 4000. peditum Heluetiorum & Sequanorum, praeter multos alios pedites, qui Statibus accedebant, visa multo maiores copia, quam ut presentibus viribus possent impediri, quippe quae iam Mosam traiecissent, quare se in sua castra receperunt.

Alenconio à Statib. promissa sunt 100000. nummum quotannis, praeterea omnibus copiis illius stipendia solutum iri, atque ad harum rerum obseruationem tanquam obsides promissa.

promissæ sunt tres munitiones scilicet Landresium, Quesnoy & Bapalma. Auriacus quia videret tot Principes magnæ nobilitatis, auctoritatis & potentie, acciri ad Belgij defensionem, cepit subuereri, ne sua existimatio paulatim obsolesceret. sermonem inter Principes excitat, quod non esset pecunia, quæ tot stipendiis posset sufficere, ut is etiam ad aures Alenconij perueniret.

Philippus Hispaniarum Rex, quia fractus esset certior per literas Austriaci, de consilio & multis auxiliis Regine Angliæ, quæ Statibus undique submittebantur, videbâtque acerri- mum & maximè calamitosum bellum in illius regionibus parari, Legationem mittit in Angliam, quæ rogaret illam Reginam, ut desisteret ab inceptis, & ab adiuuandis subditis, qui arma contra suum Principem sumpsissent, nulla præsertim ipsa accepta iniuria. Eam legationem regina magnificè hilariq; vultu excepit; cuius petitioni respondit, se neutram in partem magis esse propensam. Scripsit præterea literas ad Regem, & ad Status Belgarum, quibus significabat, se magnopere cupere, & hortari, ut res, si quo pacto fieri posset, componeretur.

Interca

DE REBVS

Interea Louanij morabatur Austriacus, circa quod ad 10. millia passuum copia castrametata fuerant; ubi (19. Iul.) abrogata auctoritate Cancellarij Brabantiae, eiusque Concilij, quod antea residere solebat Bruxellis, novum Praesidentem, Dominum Desiderium Tfestich, novosq; Brabantiae Consiliarios, doctores & licentiatos, nomine Regis Hispaniarum creavit, Martinum Antonium del Rio, Dominum Philippum Vesels, Candress. Gregorium de Ayala, Gosuynum Catson, &c.

Ceterum status neque hac quidem ratione bellicos quoque apparatus segnius faciunt, sed omnia tanquam ad bellum diligenter procurant. Adeo ut per Comitem de Rennenburg Dominum de Ville, Campenam quoque civitatem obsidentes, tandem in suam potestatem redigeret, eiectis ac dimissis Germanis illis, qui sub praefecto Poluifero, Regi tum militabant in praesidio.

Responderunt status (20. Iul.) nihilominus, Baroni cuidam Seyfrido Preiner Austriaco, sicuti 18. Maii ante, Otthoni Schuuartzenbergio comiti Bauaro, pacifice; quorum uterque ab Imperatore Rudolpho (nihil eorum intermittente, quae ad pacem & tranquillitatem
Belgii

Belgij spectare videretur) missi ad status, oratores legationis munere fungebantur.

Mense Jul. Iohannes Casimirus Dux, interim haeret Zutphania, expectans aduentum eorum, à quibus recensenda erant eius copia. Germanos recensuit primum. Deinde Gallös. Cuius cum accrenissent copia, ille ratus tempus non esse per desidiã amittendum, ad oppidum Diest, ab Austriaco prius occupatum contendit, relicto vicario in obsidione Dauentria; cum haberet in castris ad septẽ equitum & 20. peditum millia.

Primum itaq; castra ipsa de more fossis & aggeribus cingit, deinde pluribus octingentis Carris arena onustis atq; concatenatis, castra ipsa concludit, ac bellica tormenta inter corbes vimineos subtractis tabulatis ad recursum dirigit, ac verberationem; nec multo negotio Diest oppidum recuperat.

Alenconij aduentus quoq; ubi nuntiatus esset statibus, ac Principib. Belgarum, magnoperè erecti sunt omniũ animi, ad rerum magnarum expectationem. Itaque missus est Arscotij Dux, qui Principum ac statuum nomine, gratularetur pro fœlici aduentu: cui titulum Protectoris Belgij attribueret. Declaratus

DE REBUS

est eius vicarius Princeps Auriacus, & protētor Holandiae & Zelandiae.

Misit idem Alenconius commissarios etiam suos, ad status Antuerpiae congregatos, quorum conditiones propositas nō videbatur contemnere, quae sunt tales.

Primum, ut Dux Idem Alenconius, se intra fines Romanduorum cum suis copijs recipiat, atque status per tres menses illi dissoluant stipendia, & 12. equitum ac 10. peditum milia. Ut quodcumque acquireretur citra Mosam fluvium, id totum statuum efficiatur, at quod ultra, sit Alenconij. Ut elapso Augusto mense, status ne ulli paci aures praebeant sine assensu & concilio Angliae Reginae & Alenconij. Ut si opus sit dominum mutare, eorum populorum electio sortiatur, semper Alenconius sit & nominetur primus defensor habeatque illum titulum. Ut si intra mensem Augustum pax fiat, inter status & Austriacum, intelligatur cum conditionibus Gandauensibus. Ut lapso mense Augusti, omnes praedictae conditiones vanae intelligantur. Ut ad harum rerum confirmationem, praedicta loca concedantur.

Regina Francia mater Alenconij, & Navarra

narrare regina altera, conabantur multis verbis Alenconium ab hac expeditione reuocare, quod parum honesta, parumq; utilis Gallorum regno videretur, si subditi ac rebelles populi aduersus suum Principem protegerentur, sed furdo fabulam narrabant: cum idem Alenconius, quod eadem fuissent à multis sapius repetita, ad diluendas huiusmodi criminatio- nes, publicum scriptum ediderit in quo continebatur:

Quod, cum à Principibus statuum Belgarum inuitatus ac rogatus fuisset, ne illam prouinciam in tantis calamitatibus desereret, Hispanorum libidini & crudelitati: nullis neque matris Regine precibus, neque aliorum Principum dissuasionibus dimoueri potuit, quo minus proficisceretur in Belgiū, neq; potuit ab illo consilio tam honesto reuocari, cum honestæ rei satis etiam honestæ conditiones à statibus oblatæ fuissent.

Et quoniam dicebatur Rebelles protegere, profitetur se profectum in Belgium, ut boni Principis officio fungeretur, quod erat, ut pacem concordiamq; statuum conseruaret, cum optaret omnia per iniurias infelicium temporū euersa in pristinum splendorem perducere;

DE REBUS

cum abusu reformatione, & obseruatione, iustitia vt populi subleuentur tot extra ordinarijs oneribus, atq; vt omnino seruentur antiqua priuilegia.

His subiunxit Alenconius, quòd bellum Belgicum, sine controuersia, non potest esse non honorificum, & utile Gallorum Regno, ad acquirendam quietem; cum pateat per hanc vitam, bellum quod tam diu fuit in visceribus, & corde regni Gallia diuerti in alias regiones. Quibus accedit, quòd Belgica regio, antiquitus corona Gallica erat annexa, cui data fuit maior pars priuilegiorum à Gallorum Regibus, quae habent, & quorum causa, status eius regionis in illam controuersiam uenerunt.

Patere dicebat itaque, quod non solum naturales obligationes, in quibus uersaretur ut bonus Princeps, sed etiam utilitas, & commodum ipsius regni, impellit, ut occurrat, impediaturq; ne quid patiat iniquè fieri aduersus eas nationes, sed Tyrannidem in ea regione plantatam euellat. Idcirco, inquit, cum oppressos populos esse pateat, & in eam necessitatem adductos, ut propè iugum intollerabile suscepturi uideantur, ueluti Principes regionum significarunt sibi, ante oculos proposuerunt
 aquita-

aquitatem postulationis suae quamuis regio eversa sit ab Hispanis, se constituisse praedictis optime consideratis suo muneri satisfacere.

Atque cum Princeps sit è regio sanguine Gallorum, omnibus rationibus ac viribus quae sibi à Deo concessae sunt, opem ferre oppressis, ac defendere ipsos status. ut tam iustam causam tueatur, contra omnes, qui vellent opprimere iura illorum ac priuilegia. Se profiteri, inquit ac Deum obtestari, quod nihil horum faciat, vel auaritia, vel ambitione impulsus, neque desiderio conuellendi cuiuscumque imperij, cum omnes, qui sibi suppetias tulerint, ad tam praclarum facinus, participes futuri sint eiusdem honoris & gloriae, quam sperat se dei munere relaturum, cum etiam praemia pro meritis sint ab ipso accepturi.

Alenconium hunc, quum citatis equis Monties repente conuolasset, secutus est Nuenensis regulus vir magnae auctoritatis, & peritiae rei militaris, summus imperator vniuersi peditatus. Casimirus item, dum altera pars copiarum ad Ruremundam castrametatur, cum altera parte Dauendriam obsidet, quod est opulentum & amplum dititionis Transisfelana oppidum.

*Austriacus cum suis copijs ex Abbatia Op-
linter signa conuellit ad profectiorem: quod
intelligeret hostem non procul abesse, ut colla-
tis signis, obuius factus dimicaret. Sed ubi
ad 15. millia passuum processit, illum inuenit
aggeribus & fossis militaribus circumda-
tum, in situ natura munito: cui obtulit non
semel, si uelit, totis uiribus dimicandi, cum
hostis non posset ad arbitrium Austriaci ad-
duci ad pugnam, milites aggeres transgredi-
untur. pugnatur acriter in castris, ceciderunt
deniq; ex Austriaci militibus ad 20. tantum,
& 50. uulnerati, ex hostibus plures 300. ceci-
derunt.*

*His ita actis Austriacus Namurcum redit,
cum suis copijs, castraque de more profundio-
ribus fossis, altioribusque aggeribus munit.
Atque ita Austriacus, exercitum comitis Bos-
fuij, Rimenanti in Brabantia, inter Arscot-
tum & Mechlineam constitutum, ab hora
octaua ad primam pomeridianam, frustra a-
leam fortuna iactans, aggressus est 1. Aug.*

*Reliquit autem, Austriacus Namurcum
se recipens, 30. peditum & 12. equitum co-
hortem Louanij, quem locum iubet diligentis-
sime muniri, cum omnem quæ potuit è locis de-
sertis*

fertis commeatum, illuc comportari curauisset. Neque status quidem parum diligentes, curant commeatum in regionem varijs è locis comportari, qui cum mari Anglico, & uniuerso oceano ad occasum libero potirètur, multa nauigia frumentatum miserunt, qua & frumento & varij generis apparatu bellico onusta ad ea littora appulerunt. Mittuntur interea statuum Articuli unionis seu fœderis per commissarios ad Ducem Alenconium, ut eosdem manu propria subscribendo, confirmet ac munit, quos cum ad medium ferè Augusti, maturo satis examinasset iudicio, tandem corroboratos statibus remisit. Ipse montibus harena in Hannonia apud Lalaniū comitem.

Imperator, Rex Gallie, & Anglie Regina, interim pacem conciliare nituntur. Ad eam rem misit Casar legatum in Belgium, comitem Schuuartzenburgium, qui postea Loouanium hoc nomine ad Austriacum est profectus, (3. Aug.) Rex Gallie misit Bellieurum: Anglie Regina Colbanum, & Valsinganum primum status Secretarium.

Petiit Austriacus, ut ordines arma deponerent, & Auriacus in Holandiam rediret, Deinde, tractatum, iri de pace. Responderunt

ordines: non iri conciliatum pacem: nisi prius Austriacus ipse Belgio excedat cum exercitu suo, & Archidux Matthias maneat Governator. Addit Austriacus, nolle se promittere redditum iri Auriaci filium comitem de Buren, Nullo etiam modo permissurum novam religionem. Irruentes statuum milites in oppidum Arscotense manè hora 4. expellunt regios Italos cum Mutio Pagano & paulo post incendunt.

Exhortatus est (4. Aug.) Antuerpiæ Bellicurus ordines ad pacem. Ita illi Articulos proposuerunt Austriaco per legatos illos ei paciscenda. duræ fuerint nimis condiciones articulorum, adeo ut ordines vel pacem nolle, vel ei non fidere nisi sub illis conditionum vinculis videantur, vel multum petere ut habeant aliquid. Quod si pax non coiret: significant satis, se Principem alium potius assumpturos, vel Belgium partitum iri inter plures, licet unitum; quilibet quod poterit occupaturus, vel ipsos de forma Reip: Helueticæ cogitare.

Proposita sunt autem à Statibus (7. Aug.) huiusmodi condiciones, quæ cum verbis & voluntate Regis parùm consentire apparebant,
vide-

videlicet. Ut Matthias Archidux omnino summus Imperator, ut dictū est, sit Belgicarū regionum, neque quicquā fieri possit sine statuum consensu. Ut Austriacus rata faciat, omnia illa quæ facta sunt à statibus ex quo tempore se Namurcum recepit. Ut Austriacus restituat omnes munitiones, castella, pagos, & omnia, ut vno verbo dicam, quæ statuum tenentur, cum omnibus bellicis tormentis, & bellicis apparatus, qui discedat ante exactum mensem sextilem siue Augustum cum omnibus suis copijs, exceptis militibus indigenis.

Item quod status volunt seruari nouam Religionem in omnibus prouincijs, ita tamen ut non habeantur conciones. Quod procurabunt pro viribus. Ut status, custodia, & omnes subditi regionum pareant Regi Hispaniarum, qui tamen volunt omninò à rege priuilegia & iura sibi quæuis seruari. Ut omnia quæ transacta sunt, in hoc bello Belgico utrinque sempiterna obliuione obruātur. Ut omnes captiui liberi relaxentur ab utrisque. Ut in hac pace comprehendatur Galliarum Rex, Regina Angliæ, Duces Casimirus & Alenconius.

Sebastianus Rex Portugaliæ (quam Hispaniarum

DE REBUS

piarum Rex Philippus iam possidet) hoc tempore militem ex classe in terrā exposuit. Mauri praelium ei obtulerunt. Id non recusavit, licet potentes illi supra modum essent. In eo praelio Rex, & seipsum, & exercitum suum, (4. Aug.) perdidit. Sexcenti tamen evasere, ex triginta quinque hominum millibus, Lusitani, qui se in classē receperunt. Hoc praelium gestum fuit ad sex milliaria, ab eo loco, ubi militem Rex incontinentem exposuit. In eo praelio cæsi sunt Reges tres Mauritani (Lusitani hostes) &, quemadmodū de praelio hoc Africano Lusitanico, ex Hispania ad Austriacū scribebatur, quinquaginta Maurorū millia. Adco; ut, etsi ipsi praelij victores fuerint, & campo, ut appellant, potiti sint: tamen hoc bellū & victoria, ipsis certè fructum non admodum magnū attulit.

Visis paulo anterationibus Alenconij, quibus motus è Gallia in Belgium aduolauerit; videamus paucis hīc etiam causas nunc, quibus Casimirus è Germania superiore in inferiorem cum copiis tendere impulsus dicebatur. Hic quoniam multorum sermone carpebatur, quod aspiraret, vel ipse ad opprimendos populos Belgarum, vel ad delenda regia iura,

tum per simulationem auxiliorum, maiora quadam consilia in animo versaret, qui non esset putandus tam facile ad populorum defensionem accurrisse, qui arma sumpserunt, nō modo contra auitam Religionem, sed etiam contra naturalem Principem.

Aduersus has tam acres accusationes, scriptum edidit, Germanico Idiomate, in quo continebatur se venisse tantum ad cōculcandam Tyrannidem ministrorum Regiorum, qui auaro crudelique animo Belgas, vel contra Regiam voluntatem opprimere conantur, cum Regis consilium verè integerrimum sit, neque ab ulla aequitate, humanitate, rectissimaq; gubernatione dissentiat.

Nam certè quidem si Rex auara, & inhumana, inquit, suorum ministrorum consilia posset cognoscere, non quidem in iniurias detrectantes, sed inferre conātes, uniuersam molem indignationis conuerteret, cum difficillimum sit Principi, omnium cognoscere deliria ministrorum, qui semper exploratores aduentantium habent apud Principem, & defensores, vel cubicularios, vel à secretis largitionibus corruptos apud eundem, qui absentium causam tueantur, multa præconia ipsius Regis, multaq;

DE REBUS

multaque laus bonitatis in eodem continebatur scripto.

Ceterum Austriacus cognitis copijs hostium, quae plurimum ubique excreuissent, atque indies succresceret, nititur omnes suas copias coniungere, multaque loca debilia, accitis in castra praesidijs, deserit. Archidux Matthias, cum audiuisset Casimirum appropinquasse cum exercitu, Antuerpia profectus est ei obuius ad Lyræ oppidum usque, ubi militari more pro dignitate excipitur (21. Aug.) ut amicus, atque vicissim Archidux ingenti Bombardarum roboantium strepitu magnifice salutatur.

Austriacus autem alio quodam modo Casimirum excipere conatus est. Is namque quia diuisas Casimiri vires, posse facile infringi putauit, si repente nihilque tale opinantes inuaderentur, decernit memorabile factum aliquod edere. Simulat igitur se velle omnes, qui erant in praesidijs Louanij, atque alibi, ut statutum locum inter Louanium & Diestum duas horas ante lucem conuenirent, quod erat Castra hostium repente inuasurus; at Copiae Casimiri certiores factae, de omni consilio Austriaci, consistunt in acie expectantes, quid consilij hostis caperet, directisque tormentis, manequitum

quitum ac peditum hostem in acie instructum reperit, qui pluribus tormentis repente displotis 700. ferè Hispanos, ut dicitur, miserabiliter laniat, pugnatum est per totum diem minutis praelis, cum non leui utrorumque clade cum maxime omnium, virtus Anglorum & Scotorum Statibus merentium sub Norits & Stuart Colonellis, ut vocant, rerum bellicarum peritissimis, in ijs certaminibus emicisset, atque ita Casimirus cum statuum copiis, quas antea quoque Matthias Archidux perlustravit, sese (26. Aug.) coniunxit.

Ad Pacificandos Valencenenses, à Statibus (27. Aug.) missus est dominus de Harchies, & quidam Commissarii, inter quos fuit Consiliarius statuum quidam Richardus. Et cum per status aduocatus esset Nuenus regulus ex Gallia in Belgium, venit Antuerpiam, ut generalis Campi Marischalcus crearetur à Statibus.

Antuerpiæ die Veneris, qui fuit 29. Aug. ordines in publico foro, suggestu edito, ornatoque aulais, magna cum pompa, solemnitateque, promulgarunt unionem, ac fœdus ipsorum cum Alenconio initum. Id fuit à prandio P. M. lectique sunt Articuli eius fœderis.

Expo-

DE REBVS

Exponunt etiam ordines Luxemburgum & Burgundiam capiendas ab Alenconio regiones, & ut antea diximus, tres illas ciuitates, quas Alenconio promiserunt quidem Status, sed tradere non potuerunt, cū præsertim Landresium & Quesnoy Gallos nullo pacto, vel recipere vel intromittere voluerint: hinc est, quod à Statibus idem Alenconius alia loca petierit, postquam illorum nomine Abbas Marolensis, ad inducendas ad hoc ciuitates illas tres, nihil efficiens in vanum persuadendo laborasset.

Cæsareus legatus Schuartzenburgius comes, Louanij ordinum nomine, dixit Austriaco, ut exercitum dimitteret, & se in Italiam vel Hispaniam reciperet; alioqui ordines amplius regem non habituros pro Principe suo ac domino. Respondit se hoc Regi scripturum, & Inducias petijt, in tres menses. Atque ubi scisset Alenconium declaratum defensorem, legatos pacis quos dimiserat, ex itinere reuocari iussit. Itaque vsque ad duodecimum septembris conuenit, ut de pace facienda tractetur.

Credebatur ipsa non fore, Primò, quia Austriacus auxilia expectaret, & eorum aduentum

uentum urgeret, atq; ita tempus duceret pacis
 prætectu, dum venerint: Secundò, quia satis
 intelligeret, ordines pecunia inopia laborare,
 vel breui laboraturos. Quò ergo magis tem-
 pus protraheret, eos tanto magis adactum iri
 necessitate, &c. quò eos disiungat facilius, præ-
 fertim à religionis diuersitate. Tertio, quia
 condiciones ab ordinibus propositæ, essent du-
 ra nimis, & inciuiles.

Austriacus nihilominus tamen, legatis
 Principum pro pace, respondit: se valde com-
 moueri ad pacem, propter prouincia calami-
 tates, etiamsi dura sint condiciones, & regem
 eam exoptare. Propterea omnem eius procu-
 rationem, & confectionem, in vnum Cesarè,
 data potestate, reiecisse, datis ad se, ea de re li-
 teris.

Casimirus Dux, postquam ab Embiesio &
 Borluyt Gandensibus, expectatus Bruxellas
 fuisset ingressus, euestigio Religionis, suæ con-
 ditiones, ante ibidem non factas, publicè insti-
 tuit: suaq; ipsius (6. Sept.) præsentia tū promo-
 uit, atq; honorauit in Carmelitarum monaste-
 rio, cuius Prior tunc erat D. Laurentius Cupe-
 rius, nunc totius ordinis Prouincialis. Cum-
 que aliquandiu Bruxella perstitisset, atque
 refor-

DE REBUS

reformata, quam vocant religionis, aliorumque negotiorum Gandavi tractandorum fundamenta iecisset, tandem relicta Bruxella in Flandriam properat, ubi à Gandensibus magnificè excipitur.

Iam quemadmodum Bruxella, sic etiam Gandavi, quum eò 12. Sept. aduenisset Casimirus, conciones suæ religionis promouebat, suaq; præsentia decorabat adèò, ut status, in stipendia Copiarum eiusdem Ducis Casimiri, cum paulo post laboraretur inopia pecuniæ, omne sacrum aurum & argentum, & cruces & Calices, & argētum nobiliorum, in pecuniam cuderent.

Gandavi autem templa & cenobia, & imagines sanctorum omnium, per idem ferè tempus sunt euersa præter templum D. Ioannis, omnes sacerdotes sunt eiecti, quod ipsum & in aliis oppidis Gandauo proximis factum est. Interea Casimirus, relicto Gandauo, ad suos milites in campum proficiscitur (13. Sept.) ut Vallonum aliquot centurias reprimeret, qui in Flandria, Menenum (24. Sept.) pagum, non solutorum stipendiorum, ut quidam volunt, prætextu, occuparant, munierantq;. Alii propterea (quod Gandensis plebs ad seditiosas factio-

factiones conuersa esset) Vallones omnem ipsis amicitiam renunciaſſe, pagumque inuaſiſſe, atq; ob id Malecotentos vulgò baptizatos fuiſſe ſcribunt; varijq; variè alijs hunc motum interpretantur.

Initio Octobris eodem die, quo nouorum in Belgio Episcoporum incorporationes à Statib. per literas caſſantur, Ioānes Auſtriacus in caſtris, diem clauſit extremum. Succedit huic Alexander Farnexius Dux Parmenſis.

Conuerſa tum erat omnis vis copiarum Statuum, & Caſimiri imprimis, atq; Alencōnū, ad oppida ſubinganda, quibus poſſent facultatem comeatuum, regis copiis intercludere, quæ partim vi ferri, partim per deditiōē ſunt capta.

Appulit Coloniā 11. Octob. legatus quidam ab Imperatoria Maieſtate miſſus ad Archiducem Matthiam, ad Status, & ad Ioann. Auſtriacum (de cuius obitu tum nihil adhuc ſciebatur in aula, cum legatus 3. huius menſis die Praga diſceſſerit) qui relinquens Coloniā, magna diligentia in Belgium properat, fortè propter pacis negotiationem. Scribit & Senatus Coloniēſi Imperator literas, quibus eos ad Religionis Catholicae deſenſionem,

DE REBUS

nam, & ad protectionem eorum qui ob Catholicam fidem, relicto Belgio, apud eos diuertissent. dimissionem vero aliorum, qui religionis essent contrariae.

Pestis & dissenteria hoc tempore, admodum seuiunt in toto Belgio, Louanij partim ciuium, partim militum, partim rusticorum & exterorum, mortua 19. millia hominum dicuntur. Machlinia ad aliquot millia, ut aiunt; Antuerpiae, pluribusque locis, & in utroque exercitu. Item Bruxella 12. millia. Alenconij milites Franci, circiter tria millia in Galliam discesserunt, spolijs pradaque onusti, in picardia multi eorum caesi. Montenses Alenconium vix amplius intromittere voluerunt, quin & Gallos ciuitate eijcere conantur 22. Octob. residuos.

Et quoniam annus iam vergeret ad hyemem, quae, in Belgio praesertim molestissima est, & inhabilis rebus bellicis, ob frigora profunditatemque caeni, & frequentiam & magnitudinem pluuiarum: Cum etiam status, qui vitam & facultates se velle profundere, ad sustentandum bellum pro libertate Belgij, vix possent per multa imposita tributa, tot sumptus, tot copiarum, tam variarum nationum
susti-

sustinere Casimirus apparebat cupere, se ab illo bello iam exautorari.

Eodem tempore Alenconius tria millia Gallorum, dimittit, qui per sequanorū regionem reuersi, multa damna inferunt, quare necesse fuit sequanos, qui regi militabant Hispania relictis castris contendere ad patriæ defensionē. Sic captum est potius in Belgio paruis quibusdam prælyis, quàm vlla vi copiarum decertare.

Post hæc Alenconius Dux i. Nouemb. petit à statibus, vt, quoniam acciretur in Galliam, neq; res magnoperè sua p̄sentia indigeret, liceret abscedere, q̄ esset auxilia missurus, & vel ipse venturus ad illorum defensionem, quoties ita res postularet, atq; accitus fuisset. Missæ sunt Legationes, & venia concessa, & immortales gratia acta.

Eodem Mense Hispania Rex misit legatum ad omnes Electores Imperii, Raymirum Guzmanum, qui tandem & Coloniam 14. Nouēb. appellens, iuit ad Archiepiscopum Coloniensem. Misisse dicitur statim post suum aduentum, duos nuntios in Belgium. Misit Parmensis Princeps quoque legationem Coloniam Agrippinensem, qua transitum,

& commeatum peteret pro precio, quod esset ad oppidum Cherpanum obsidendum accessurus, illa enim ratione sibi videbatur commodè hybernare posse. Illud verò, tametsi intelligebatur à præfectis urbanis, potius ad copiam commeatus, quàm ad expugnationem oppidi, per id tempus postulari: tamen concessum fuit.

Et quia Vallones & Malecontenti, in Flandria comitatu, copias Gandenses coniunctis viribus inuadunt, ad 2000. peditum & equites 800. commisso prælio trucidant. Propterea ubi Casimirus quoq;, ut Alenconius, fuisset dimissus à statibus, eum Gandenses summum Imperatorem, & suarum copiarum, & omnium Flandrorum creant. Decernuntq; habere in aperto ad euitandas molestias, quæ inferebantur à Malecontentis, & ad vexandum hostem, quatuor equitum & decem peditum millia.

Dimiserant autem Status Ducem Casimirum, quia iam res ad pacem appareret inclinare. & quia iam recedendū esset in Hyberna, quod tempus anni non amplius pateretur copias esse sub dio. Soluitur (19. Nouemb.) Casimiro à Gandensibus, præter 16000. libras, à
Commis-

Commissario Euerwin, 17000. librae per The-
saurarium Meynkens 22894. librae 13. solidi,
per Commissarium Triest 25154. librae 7. solidi,
per Cortracenses 60000. librae. Item 24000.
librae praeter 1500. libras Friderico Palatino
solutas, à Statibus alias sibi non fuisse satis
factum conquestus est publico scripto; unde
paulò post in Angliam Casimirus, in Galliam
vero Alenconius profectus est.

Missus est à Principe Auriaco cum quibus-
dam alijs Gandauum, Aldegondus; atque ut
id, quod in absolutum ibi reliquissent, Auri-
acus praesens absolueret, ipsemet eò (24. Nouèb)
profectus est. Certissimus enim tum rumor
spargebatur, praesertim in aula Parmensis Ar-
thesiensis à Statibus velle desicere. Quod cum
intellexisset Gubernator Parmensis, munitio-
nem, in qua per integram ferè AEstatem ha-
serat, cū toto suo exercitu, ultra Mosam, (28.
Nouemb.) relinquens, simulat se Buscum ducis
oppidum aggressurum, cū reuera de Traiecto
cogitaret.

Orator Imperatoris, Comes Schuuarzen-
burgius, sciens Ducem de Nouaterra Regis
Philippi nomine venturum in Austriam, cum
amplissimo Regis mandato, de pace cum sub-

DE REBUS

ditis suis in presentia Commissariorum ab Imperatore deputandorum tractandi: eumque breui Coloniã accessurum esse. Antuerpia apud Belgii ordines pacis negotium (1. Decemb.) proponit atque Imperatorio nomine promouit nec non ita multo post ordinum consensu, etiam ad Parmensem Principem proficiscens Louanium (7. Decemb.) venit.

Misit quoque Rudolphus Imperator Coloniã, Baronem Vinneburgicum Aulae Caesaris Consilii presidentem, & comitem Nassouium qui peterent à Senatu, eos omnes eici Senatu, & ciuitate, qui essent Calviniani; vel qui protestantes haberent conciones & protestantium religionem in ea ciuitate exercerent. Ante quam hac legati proponerent; conceptum iam fuerat edictum à Senatu, de pellendis iis protestantibus, vel Calvinistis, imò iam editum, sed nec dum promulgatum.

Novum præterea edictum utriusque Religionis (16. Decemb.) editur, Concordia Gandensium dicta, procurante Auriaco Principe. Postridie eius diei, Octavius Gonzaga, cum parte exercitus regii, prope Lymburgum, Carpe-

nam versus proficisci dicebatur, ut eam, & cætera loca circum iacentia caperet, cum Mon dragenio sibi adiuncto.

Interea dum Valones & Malecontenti cum ordinibus Gandensium, sub certis conditionibus conuenire, & reconciliationem tractare videntur; cum Regiis de se tradendo ijs, certis quoque conditionibus, (21. Decemb.) conueniunt. Cõditiones autẽ cũ Gandensibus sunt: Primũ, Catholicis Gandauis sua Religio restituetur. Templumq; Cathedrale Canonicis. Et tres ordines mendicantium præter Franciscanos, quibus præ cæteris magis offensi fuerunt Gandenses. II. Demittent liberos nobiles, ipsi Gandauenses, quos detinent. tradentur Pars custodia ducis Cliuensis, pars Archiepiscopo Coloniensi. III. Stipendia quæ ipsis debentur Vallonibus tota persoluentur, deductis tamẽ rapinis, quas in Flandria fecerunt. IIII. Restituent ordinibus & Flandriæ, omnia quæ occuparunt ijdem Valones, loca. V. Et se ordinibus ijdem quoque contrà communem hostem coniungent, sub ijs tamen quos habent non alijs ducibus. VI. Firma manebit Religio catholica, Hannonijs, Arthesijs,

DE REBUS

Tornacensibus, Insulensibus, & ceteris Belgii omnibus, qui eam sequi volent; sic equidem, ut sint ab omni noua religionis exercitio liberi. Interim moritur dominica ante diem natiuitatem Christi, Maximilianus ille comes Bossuuius, paulò post (25. Decemb.) Alenconius in Franciam Condato redijt.

Campenses, Germanico dimisso praesidio, ordinum militem Duce Domino de Ville, 20. Iulij admittunt. Idem eodem duce, Dauentrienses 19. Nouembris factitarunt.

Ordines, dissipatum Namurcensi conflictu exercitum, Bussuuius comite duce, Rimenanti in Brabantia, inter Arschotum & Mechlineam, mense Augusto, restituumt, quem Ioannes Austriacus, eodem mense, ab Octaua ad primam pomeridianam, frustra aggreditur.

Plebs Gandauensis, quia ad seditiosas factiones conuersa hinc Vallonum aliquot copia, Malecontenti vulgo appellati, omnem ipsis amicitiam renunciantes, Menenium Flandriae pagum eodem tempore inuadunt.

Archidux Austriae Gemblacum Niuellamq;, Dux Alenconius Bincium opp. & plerag, alia loca 8. Decemb. recuperat.

Anno 1579. Sub initium Ianuarij mensis,
Par-

Parmensis Dux, bonam exercitus partem, ad arcem Kerppensem, duce Mondragonio, transmittit, is, septem muralibus machinis arcem immaniter verberans, decem & trium horarum tempore, eadē potitur, Billius, arcis præfectus, & sui, ne minimam quidem se defendendi cogitationem admittentes, capti, octavo Ianuarij die, sex ultra triginta, arborum sunt ramis affixi. Bilius vero eiusdē Mēsis die, in noua, quā ipse cōstruxerat arcis porta, strangulatus, interijt.

Interea dum reuerendissimi Archipræsules Principes Electores Colonienſis & Treuirensis, Herbipolitanus, itidē Suarzenburgius Comes, & consiliarij Cliuenses, Deputati Casarei, Dux de Terranova, cateriq; Cōmissarij Hispaniarum Regis, s. Aprilis, & subsequētib; ex ordine diebus ad perturbatā Belgiā pacandā cōstituendamq; Colonia Aprippina cōueniunt. Maio mēse Dux Arschotanus & ordinum Cōmissarij ad pacificationis conuentum subsequuntur. Interea inquam temporis, Brabantie vrbes, Bruxella, Antuerpia, Mechli-nea, Buscumducum, & in Frisia Groninga nouis motionibus perturbantur, quæ multorum iudicio, futura pacificationi non magno vsui erunt.

DE REBUS

Funesta Traiectensibus Apostolorum Petri & Pauli dies 29. Iuny illuxit, quo in Hispanorum potestatem post quinq⁵ mensium obsidionem difficultate nõ magna, victi deueniunt. Parcitu in ea oppugnatione est ciuibus, pueris & mulieribus, casi primo impetu praesidiarij.

Post hæc ordinum Legati Coloniae (4. Iul.) scriptum aliquod exhibuerunt, quo aperte declararunt: Status in deliberatione seu consultatione versari, Regi Hispaniarum, naturali suo domino, ut obedientia repudium renuncient, & Regis Galliarum fratri, cum Regina Angliæ sponsalitia tractanti, sese ut submittant, eumque pro domino ac defensore arripiant, si tractabilia media Coloniae obtinere nequeant simul &, quas Alenconius 13. Iunii ad status scripserat, literas exhibent.

Cæsarei Commissarii, ex Articulis à Duce de Terranova ex vna, & à statuum Legatis ex altera parte, exhibitis; medium quoddam genus articulorum Pacificationis 24. collegerunt: eosque statibus in belgium, vnà cum litteris ad eos scriptis, transmiserunt. Eodem die, quo Mechlinienses à statibus recedendi, atque ad Parmensem ducem accedendi, regisque oblatam gratiam acceptan-

ceptādi causas, ad ordines Antuerpiæ congregatos, scriberent. Sunt autem Articuli transmissi tales;

I.

Primum Pacificatio, Anno 1576. die 8. Nouembris Gandauī inīta & instructa; Vnio quoque Bruxellis 9. Ianuarij 1577. subsecuta; Edictū in super perpetuū Bruxellis 17. Februa. eodem Anno publicatum; vnā cum approbatione Regia, in omnibus suis punctis & Articulis seruabuntur, & executioni mandabuntur.

II.

Et quia præterea, quæ à tempore primorum motuum acciderunt post viam tractatus Pacificationis Gandauensis, Vnionis, & Edicti perpetui vltro citroq. varia facta, dicta & admissa fuerunt, tam in generali quàm in particulari, hac præsentī quoq. Pacificatione, non minus, posteriorum istorum factorum, & dictorum, quàm eorum quæ antè contigerunt, perpetua obliuio constituatur, ita vt eorum nulla amplius fiat mentio, exprobratio, aut inquisitio, quasi ea nunquam accidissent, idque sub pœna exemplaris correctionis, subditis contrauenientibus, tanquam pertur-

DE REBUS

*perturbatoribus tranquillitatis publicae, insti-
genda.*

III.

*Rex Catholicus Vasallis, subditisque suis
seruabit, manutenebit, & si opus videbitur et-
iam de nouo confirmabit, omnia & singula iu-
ra, usus, consuetudines, immunitates, exem-
ptiones & priuilegia quarumlibet Prouincia-
rum, Ciuitatum, Oppidorum, communitatū
aliorumque priuatorum omnium, cum in ge-
nere, tum in specie, quemadmodum in edicto
perpetuo articulo decimo, & cum prouinciis
Belgicis inauguratus extitit, promisit & iu-
rauit.*

IIII.

*Omnes milites extranei, utpote Hispani,
Itali, Germani, Galli, Burgundi, Angli, Scoti,
ac ceteri omnes peregrini, qui propter hosce
motus utrinque accersiti sunt, prouincijs Bel-
gicis, ab hac pace promulgata intra terminum
communi constituendum simul excedant, &
eodem tempore.*

V.

*Quod verò attinet ad alios milites non ex-
traneos, etiam ad plenam exonerationem af-
flictorum subditorum, mandabit Rex mili-
tem*

tem tam terra, quam mari eodem quoque tempore exauctorari & dimitti, ut nimirum deinceps sibi priuatim uiuant in tranquillitate, ordinariis tantam praesidiis retentis ac susfecturis.

VI.

Vt subditi quoque ciues & incolae omnes citra cūctationem redeant ad mercaturas, opificia & negotia pacis, quibus se, uxores, liberosque citra iniuriam proximi honestè sustentari valeant, & à publico armorum usu, antea non consueto, & pacis tempori non conuenienti desistant & abstineant.

VII.

Vniuersae exactiones, impositiones, caeteraque inusitata vectigalia & onera praesentium turbarum occasione quomodolibet indicta penitus cessent, & tollantur: ita tamen, quod si qua certorum onerum continuatio adhuc fore ex usu publico indicabitur, simulatque per ordines Statuum eiusmodi quid demonstratū fuerit, Rex haud grauatim se ordinum consiliis iuxta ac desiderio accommodabit.

VIII.

Præterea restaurabitur libertas cōmeriorum & transitus vbinis locorum per vrbes, pagos,

DE REBUS

pagos, pontes, portus earūdem Prouinciarum non minus terra quam mari, perq̄, fluuios & flumina, & prout factitatum ante presentes hosce tumultus. Nouis autem vectigalibus, & impositionib. absq̄, Regis autoritate eatenus per hos motus de facto institutis, incontinenti cessaturis.

IX.

Et ne qua femina altercationis, aut querelarum relinquatur, omnes tam Ecclesiasticae personae quam seculares, tam intraneae quam extraneae, recuperabunt pacificè bona sua mobilia extantia, & omnia immobilia, titulos, debita, & actiones: usque statim vti, ac frui poterunt, in eo nimirum statu, ac qualitate, quibus in praesentiarum illa ipsa reperientur: idque dolo omni, ac fraude semotis, non obstante vlla hypothecatione facta in cōtrarium. Et hoc tum in Burgundia, Luxemburgio, Hollandia, Zelandiaq̄, tum etiam alijs quibuscumque Prouincijs, ac locis non minus ad vtilitatem Ecclesiasticorum, quam Principis Auriaci, ac aliorum denique omnium.

X.

Similiter quoque Subditorum quilibet hinc inde etiam redintegritur in suis honoribus,

ribus, dignitatibus, beneficiis, gubernaculis, muneribus, functionibus, & officiis, planè ad instar prout ab exordio horum motuum extiterit. Exceptis tantum ijs, quibus cõtra libertatem, iurag, ac priuilegia Patriæ, de vlla functione prouisum fuisse demonstrabitur. Prouiso tamè, quod eiusmodi spoliati denuò redintegrandi tenebuntur prestare iusiurandum, cuius in proximo Articulo fit mentio. Prout facturi quoque ceteri ad nouas functiones, & officia in posterum cooptandi, reuocando, cassando, & annullando, quicquid hinc inde factum, decretumue fuerit in contrarium.

XI.

Nulli admittentur ad vlla gubernacula Prouinciarum, Ciuitatum, Castrorum, & fortalitorũ, Capitaneatus, aut Præfecturas militum, nec ad Cõsilia rerum status, priuatum, financiarum, aliaque officia maioris momenti præter naturales Patriæ; Qui etiam antereceptionem vltra antiqua, & consuetata iuramenta Regi tanquam eorum Principi naturali prestari solita, solenniter iurabunt in hos Articulos, eosque promittent fideliter, sincerèque seruare: sub pœna periurij & tanquam tales puniendi.

Captiuũ

DE REBUS

XII.

Captiui utriusque partis omnes, qui ob ditos tumultus adhuc dum detinentur statim & absque ullo pretio relaxabuntur. Nisi iam antea de eo aliud inter eos fuerit conuentum, & concordatum.

XIII.

Comes Buranus sua libertati & patrie quantocius fieri poterit restituetur. In difficultatibus quoque Principem Auriacum conciliandis, post pleniorum eorum informationem, omnis diligentia adhibebitur.

XIII.

Decreta, dispositiones, & ordinationes per D. Archiducem Matthiam, suosque collaterales, & ordines Statuum à tempore ultimarum turbarum, nomine Regis emanata, pro legitimis ac validis habebuntur, suosque debitos sortientur effectus, quoad beneficia, dignitates, officia, aut alias quaspiam res, quae solent esse potestatis ac dispositionis ordinariae illorum, qui tenent locum Gubernatoris dictarum Provinciarum: non autem in ijs, quae propriae personae Regis reseruantur, aut si quae factae sint contra iura, Privilegia, & immunitates patrias.

trias, tam in generali quã in particulari, vel aliqui in illius iniuriam seu detrimentum redundarint.

XV.

Pariter etiam quarumlibet Urbium, & aliorũ locorũ Magistratus, seu Officiati suis functionibus destituti, alia via, ac ratione, quam iuris ordine legitimè seruato, aut aliàs contra Priuilegia dictarum Urbium, aut præter ordinarios, consuetosq; modos cùm primis restituentur, & redintegrabuntur in dignitates, officiaq; sua, nec non ad eorum creationem futuris temporibus procedetur, prout olim, & sicut ex iuribus, moribus, & priuilegijs cuiusq; Patrie, Urbis & Loci decet, ne cui facta toletur iniuria.

XVI.

Quæ concernunt Religionem, quæ omnibus Principibus verè Christianis iure debet esse commendatissima, haud potest Rex ullatenus præterire, quin vestigijs Regum Catholicorum suorumq; Maiorum inherendo, præcipiat, ac mandet in Prouincijs suis patrimonialibus retineri, seruarique Religionem Catholicam, Apostolicam, Romanam, ab omni euo non solum ibidè receptam, verum etiam sub

qua earundē Prouinciarum subditi olim tantoperè floruerè, & in qua tam dictum Regem, quam ceteros suos praedecessores, olim Prouincijs inauguratos, & mediante solemnī iureiurando in Principes supremos ac naturales receptos fuisse, notoriè constat. Quae quidem supradicta Religio exclusa quauis alia, liberè, pacificè, & absque ullo impedimento vbiuis locorum, per vniuersas ditiones Belgicas post hac tradetur & exercebitur: prout etiam Ordines iam antea seipsos in Vnionē generali praedicta mutuò, ac solemniter obligarunt, & Edicto quoq; perpetuo, ac litteris frequentibus Regi non minus post, quam antè turbas praesentes se passuros, & procuraturos addixerunt, & sicut etiam iam pridem scripsere ad S. Maiestatem Imperialem: vsque adè, quòd absque graui nota, vt ne dicatur confusione, vniuersi status politici, haud possint in re tanti momenti proprijs scriptis vlla ex parte contrahere.

XVII.

Quod verò ad Hollandiam & Zelandiam & oppidum Bommel attinet, dispositioni Pacificationis Gandensis relinquatur, ita tamen quod interea temporis in ijs ciuitatibus ac locis de-

eis dictarum Prouinciarum Religio Catholica Romana restituetur, in quibus tempore dicti tractatus ibidem exercitabatur.

XVIII.

Iis verò, qui oriündi sunt ex prouinciis, quæ in presenti tractatu comprehenduntur, in Religione Catholica Romana viuere noluerint, Regius Mandatarius, respiciens ad presentem Statum Belgii, concedet terminum quatuor annorum computandorum à die publicationis presentis tractatus. Infra quem terminũ ab omni coërtione & molestia, occasione placitorum Religionis sibi inferenda, exempti & immunes erunt. Nisi cum consilio ordinum Belgii legitimè ac debitè in loco tuto, ubi suffragia libera esse queant, congregandorum, dictus terminus abbreviatus fuerit. Poteruntque interim de Statu suo maturè secum deliberare. Quo termino elapso, nisi ad dictam Catholicam Romanam Religionem redierint, omnino è Belgii prouinciis recedere, & aliò domicilium transferre ac viuere teneantur. Prouiso tamen, quòd interea temporis eiusmodi subditi, à scandalis, ac rerum perturbatione studiosè abstineant. Quo casu etiam liberrimè fruuntur omnibus suis bonis,

*tam mobilibus quam immobilibus, iuribus ac
 ctionibusque. & poterunt ea ipsa qualiacumque,
 fuerint etiam aliò transferre, seu vendere, aut
 alienare prout eis videbitur. Imò & hoc am-
 plius (si modo bona sua retinere malint) et-
 iam poterunt absentes ad eorundem bonorum
 regimen, administrationem, & receptionem
 in prouincijs sibi eligere Quæstores Catholi-
 cos, qualescumque volent. Ac præterea toties,
 quoties voluerint, ad prouincias iterato redi-
 re, victuri tamen ritibus, ac moribus pristin-
 nis, & vt personas Catholicas decet. Eritque
 huiusmodi reditus ac facultas bona admini-
 strandi per se cui libet bona fide permissus, sta-
 tim atque Pastoribus, Officiarijs, ac Magistrati-
 bus locorum, ad quæ redire cupient, talis in-
 tentio ac voluntas insinuata fuerit. Ex qua
 quidem Regali indulgentia, nulli non per quæ
 manifestum redditur, quod rex nihil minus,
 quam bonorum confiscationes, ruinam & per-
 niciem suorum subditorum appetat: multò au-
 tem minus quòd rigore superiorum Placitorum
 ipsos perstringere constituerit: cum vel etiam
 paratissimus sit, ea ipsa placita cum consilio
 Ordinum status, competenter temperare ac
 moderari.*

XIX.

Auctoritas, & obedientia Regi à subditis cū primis restituetur & seruabitur, qualis merito iuxta præscriptum Diuini & humani iuris, nec non priuilegia, vsus, & consuetudines patrias esse debet, qualisque olim seruata est, vt rectè nimirum administratur iustitia, subditi regantur in omni ratione, æquitate, quiete, & obedientia, idq; ad eam formam, modumque, quo factum est ab omni memoria tam defuncti Imperatoris Caroli V. eiusque prædecessorum, quam etiam à Regis tempore, vsq; ad harum turbarum initia, etiam cum obseruatione supra dictorum tractatum, simul & presentis. Sine cuius auctoritatis instauratione, ac subditorum obedientia nequaquam possibile est, populum in vnione, concordia, re-ctaq; iustitia, quiete, ac tranquillitate manuteneri.

XX.

Supereſt de Gubernaculis generalibus ditionum Prouinciarum; quarum occasione Rex eliget Principem de sanguine, qui, quæue rerum experientia pollens habeat dotes & qualitates ad eius generis arduum munus cum primis necessarias, & de quo seu qua subditi iu-

DE REBUS

stam causam satisfactionis sint habituri. Gubernabit autem cum omni iustitia, & equitate, praesertim verò secundum vsus, iura, consuetudines, & priuilegia dictarum Prouinciarum, etiam comprehenso hoc praesentis reconciliationis Edicto, quod tenebitur promittere & iurare.

XXI.

Ad cuius quidem Gubernatoris generalis manus, citra vltiorem hesitationem, planè ac integrè tradentur omnes, & singula ciuitates, vrbes, fortalitia, & alia loca, quae ab vna alteraue parte, quocunque titulo aut praetextu modo tenentur, vna cum patrimonio ad Regem pertinente, tormentisque bellicis, muntionibus, com meatibus, armis, & nauibus: Vt nimirum ea loca, quae ab omni memoria praesidium habuerunt consilii Regii senatus, siue Consilii status, naturalibus Belgiis astringendis iureiurando, quod vltra antiqua & consueti iuramenta Regi, tanquam eorum Principi naturali, praestari solita, hos Articulos fideliter seruabunt, custodienda committat, aliasq; de illis disponat: sicuti seruitio Regis, simul & commodis, ac securitati prouinciarum magis expedire arbitrabitur, & aliàs prout fieri

fieri decet, factumque fuit ante motus praesentes.

XXII.

Permittente nihilominus Rege (& quidem merè in huius reconciliationis gratiam) ut quod hactenus ex eius Patrimonio seu populi subsidiis desumptum & collectum fuit, id ita collectum, receptumq; maneat absq; ulteriori persecutione, seu vexatione cuiquam mortali-um eatenus inferenda. Ita tamen, ut in posterum ab eiusmodi detentionibus, occupationibus & collectis desistatur.

XXIII.

Pacificatione Gandauensi, Vnione generali Statuum secuta, & Edicto perpetuo Bruxel-
lensi, supra ab initio positis saluis, Ordines Sta-
tuum renunciabunt aliis omnibus fœderibus,
pactis, mutuisq; sponfionibus contractis, occa-
sione dictorum tumultuum, tam intra, quam
extra Prouincias.

XXIIII.

Comprehendetur hoc tractatu Regina An-
glia, & Dux Andegauensis. De ceteris concer-
nentib. expeditione, Confirmationem, publi-
cationem, perpetuamq; & firmam obseruatio-
nem huius Pacificationis, postea agendum

DE REBUS

erit, cum omnia fuerint concordata & conclusa. Datum Colonia die 18. Jul. 1579.

Parmensis interim exteros undiq; 1. Nou. milites dimittit, & praesertim Louanio Hispanos, & Italos, Hannonienses vero & sui, ne ipsi promissionibus deesse viderentur in locum dimissorum alios substituunt, patriae milites, quorum quidam ante, 13. Nouemb. quidam post, 16. Nouemb. noctu ingrediuntur Louanium. Expectabatur interea etiam per Regem ipsum faciendaratificatio, quoad Articulos ab Hannoniensem & Arthesiensem prouincijs, alijsq; Ciuitatibus acceptatos, quos adscribere vel ideo necessarium putauit, quod horum nomine Malecontenti, quos vocant, siue Regij, contra pacem detestates reliquos status, se bellum non iniuria pro pace restituenda, sibi pollicentur atq; persuadent. Sunt autem Articulorum conditiones ordine tales.

I.

Primum, Decernimus vti tractatus Pacificationis Gandensis, Vnio, Edictum perpetuum & Ratificatio ex nostra parte subsequuta maneat in sua vi & pleno robore, vtq; re ipsa in omnibus suis punctis & Articulis effectui mandentur.

Et

II.

Et ut melius restituatur confidentia no-
 strorum subditorum & mutetur in bonam u-
 nionem & concordiam ad honorem dei, con-
 servationem Religionis Catholicae Apostolicae
 Romanae. Obedientiam nobis debitam, simul
 etiam pro utilitate & tranquillitate nostra-
 rum ditionum concessimus & concedimus ob-
 litionem omnium eorum quae possunt esse dicta
 vel facta quocumque modo, ratione, aut casu,
 a tempore primorum motuum, & illorum causa:
 ita ut nulli iudici, aut procuratori fisci, nec alijs
 liceat deinceps ulli ea exprobare, aut in ali-
 quem ob ea inquirere. non magis quam si nun-
 quam accidissent, ordinando ut in hunc finem
 omnes sententiae, Decreta, & Arresta, pronun-
 ciata tam in his ditionibus, quam quibuscun-
 que alijs, quae sub nostra iurisdictione sitae sunt
 causa motuum praeteritorum aboleantur, &
 extinguantur radicitus, ex registris, ad exo-
 nationem absolutionemque omnium eorum
 quae adhaeserint uni aut alteri parti contra-
 henti, ad quem finem interdiximus & nihilo-
 minus interdiximus & inhibemus omnibus
 indifferenter cuiuscunque gradus, qualitatis
 aut conditionis, ne quid exprobrent sibi mu-

DE REBUS

quò occasione prateritorum, in qua obliuione non sunt comprehensi, communes inimici nostri, & dictarum reconciliatarum prouinciarum banniti, relegati, vel in ius uocati, quod conspirauerint in aliquam ciuitatem.

Sub aduentum Albani Ducis, non tam Auriacus Princeps, caterique quamplurimi nobiles ac proceres; quàm etiam alij, cuiuscumq; conditionis homines, è Belgio discesserunt, quorum, quia Aquisgrani sedem aliqui figentes, nouæ Religionis ibidem fundamenta sic iecerunt, ut, ad euitandos tumultus, in Belgio accidere solitos, Magistratus publicis edictis, atque etiam de domo ad alteram factis insinuationibus, grauissima sub pœna vetuit, ne quis suorum Ciuium, nouæ huiusmodi Religionis, uel eius exercitio immisceat, eidemque contra mandatum adherere temerè presumat. Malecontenti autem, ut Articulos hos sequentes, ac precedentes, non uerbis, sed facto, regis ipsa confirmarent; Statibus inimicis suis, Cortracum oppidum 27. Febr. adimunt.

III.

Ratum quoque habemus (inquit Hispaniarum Rex) ratumque habuimus, quicquid in dictis

dictis prouincijs reconciliatis prouisum, collatum & concessum est, à fratre & nepote nostro Archiduce Matthia, ordinibus & concilio status, quousue scilicet potestas ordinaria nostrorum Gubernatorum & locumtenentium Generalium in Belgio nostro sese in hunc diem extendit. Et quantum ad prouisiones nobis specialiter reseruatas ad instantem requisitionem, & supplicationem dictorum statuum, eas similiter confirmauimus, & confirmamus pro hac vice nisi nobis constiterit personas eas, quibus prouisio facta est non esse Catholicas, & ut decet qualificatas ad obtinendum dictas prouisiones & munera exercendum, ea tamen lege, nisi repugnet Pacificationi Gandauensi, Vnioni, edicto perpetuo, iuribus, Priuilegijs, et libertatibus Prouinciarum, tam in genere quam in specie, reseruatis nihilominus omnibus prouisionibus que facta fuerunt à 17. Maii ultimo elapso, que habebuntur pro nullis, non comprehensis etiam prouisionibus Conciliorum status, Secreti, & financiarum.

Dum hac peraguntur moritur Serenissima, Maximiliani II. Imperatoris aeterna memoria, filia minorēnis, Leonora, Praga in Bohemia,

DE REBUS

nia. Proscribitur paulo post Auriacus, à Rege per Governatorem suum, Alexandrum Farnesium, in oppido Traiecti superioris. Occupatur 30. Mart. ad motis scalis vrbs Ninoua, ab ordinum Statuum milite, Lanoio Britone Duce, capitur in ea vterque Egmondanus, qui postea Bruxellas mittuntur, Lanoius autem ad Archiducem Matthiam, Antuerpiam proficiscitur, vbi inter ceteros sermones conuiuij, Hispanos à militia singulariter laudasse audiebatur, rei militaris prudentissimus, & experientia bellica peritissimus Athleta. Laborant terrarum motu, triduo post, Anglia, Holandia, Zelandia & Flandria, &c.

IIII.

Neque inquiremus, vel inquire curabimus, in quemcunq; ob demolitionem arcium, fortalitorum, eaque arces, & fortalitia, non poterūt in prouinciis reconciliatis denuò edificari, aut noua erigi, sine expresso cōsensu Statuum cuiuscunq; prouincia specialiter.

V.

Item concedimus, statuimus, ordinamus, vt omnes & singuli nostri milites, Hispani, Itali, Albani, Burgundiones, & alij quicunque extranei, non grati Statibus, hunc presentem tracta-

tractatum acceptantibus, discedant è nostris inferioribus ditionibus siue Belgio, præsertim ex Ducatu Luxemburgio intra sex hebdomadas proximas ab horum publicatione, aut citius si corpus exercitus, de quo infra dicetur, prius confici & erigi poterit, & quæ ante discessum eorum requiruntur, prius parata fuerint, certè ut in omnem euentum discedant intra dictas sex hebdomadas, quandoquidem dicti status, promiserint nobis diligentissimè cum delegatis nostris sine fraude curaturos, ut dictus exercitus paratus sit in diem discessus exterorum præfinitum, & intra sex alteras hebdomadas sequentes ex Ducatu Burgundia, ita ut reuertendi in dictas prouincias inferiores aut Belgium ipsis potestas adimat, aut ulli alij induci possint, quamdiu externo bello vacamus, & Generaliter, nisi opus sit, & urgeat necessitas præfatis Statibus nota & probata, quemadmodum etiam dicti Status curabunt educi omnes Francos, Anglos, Scotos, & alios extraneos, ut in quos imperium & auctoritatem habent.

VI.

Dicti quoque milites Hispani, Germani, Itali, Burgundiones, & alij quicunque exeuntes ex

res ex arcibus & oppidis, cogentur relinquere omnem commeatum, tormenta bellica, & munitiones, ibidem existentia, & quantum ad tormenta bellica ex arcibus sumpta, reddentur & restituentur prima opportunitate in locum unde desumpta sunt, praclusa omni licentia auerendi ea quamque extra Prouincias, easque arces & oppida cum dicto commeatu, & munitionibus ibidem existentibus, nos commitemus, illas quidem quae sub Gubernatore Hannoniae intra viginti dies à publicatione huius, reliqua vero ubicunque sita sunt, intra alios proximos viginti dies, hominibus indigenis inferiorum Prouinciarum siue Belgij qualificatis secundum eorum Priuilegia: gratis statibus prouinciarum reconciliatarum respectiue.

Moritur Carolus Fuggarus, Germanus ex calculi doloribus, in Hannoniae Montibus; alij Bonina oppido eum obiisse scribunt.

Aquisgrani, Ciues quidam nouae Religionis, post multas secreto habitas conciones, tandem in publicum erupturientes, petunt per supplices libellos, consulibus porrectos, sibi templum concedi ad concionandum, & Religionem suam exercendam: quarum unam Augusta
na con-

nae confessionis: alteram Ecclesia reformatâ
intitulant. Et quia ex binis ibidem consuli-
bus vnus eorum religioni fauebat, res in tu-
multu euasit, ciuitasq; in se 10. Maii diuisa est.

Eodem die quo Parmensis Princeps Mon-
tium oppidum in Hannonia, centum equiti-
bus stipatus, ingressus est: capitur Lanouus il-
le Brito, partim caduntur quindecim eius si-
gna peditum, in Flandria prope Cortracum,
partim in fugam conijciuntur à Maleconten-
tis, de quorum acceptatis Articulis, ordinem
persequemur, à septimo incipientes.

VII.

Quo tempore discessus & abitus præfato-
rum extraneorum pendente, nos cum dictis
prouinciis reconciliatis, nostris sumptibus &
expensis, conficiemus corpus quoddam mili-
tum, ex indigenis Prouinciarum, et aliis gratis
nobis, ac iisdem Prouinciis; ea tamen condicio-
ne, quòd præfata Prouincia nos suo subsidio
iuuabunt, iuxta Articulum vicesimum subse-
quentem, ad manutenendam Religionem Câ-
tholicam Romanam: & debitam nobis obe-
dientiam: ex forma Pacificationis Gandensis,
Vnionis, Ediçti perpetui, & huius præsentis
tractatus in omnibus suis Articulis.

Manda

Mandamus quoque Statibus & Gubernatoribus, tam generalibus quam particularibus. Consiliis & Magistratibus Luxemburgicis et Burgundicis, manutenerere, & non pati diminui aut praeiudicari in re vlla, Edicto perpetuo, & huic tractatui, in vllis suis punctis & Articulis; item non permittere vllis militibus. transitum aut ingressum, in praeiudicium harum Prouinciarum, & de his omnibus prestare iusiurandum & instrumentum publicum idoneum, & sufficiens; quemadmodum etiam status reciprocum ex sua parte facient suum debitum officium; ad eundem finem, vt commercia, & communicationes sint tuta & libera, inter dictas prouincias sicuti fuerunt praeteritis temporibus, cum omni securitate.

IX.

Vt omnes captiui vtrique liberentur statim post promulgationem praesentium, quatenus erunt in ipsarum potestate, sine vlllo redemptionis pretio.

X.

Quantum ad bona detenta, arrestata, & contrectata hinc inde à Pacificatione Gandensium, tam in inferioribus nostris Prouinciis, quam

quàm in Burgundia & alibi; quilibet redibit statim, in sua bona immobilia: in mobilia verò quilibet etiã redibit, quatenus non fuerint alienata, auctoritate & mandato iudicali, vel per Magistratus ad id coactos tumultu populari, in quibus comprehenduntur bona captiuorum detentorum à Gandensibus, & alijs factionibus eorum. Quoad reditus & onera super iisdem bonis, obseruabuntur, & quæ disposita sunt 14. & 16. Articulis Pacificationis Gandauësis, habito respectu ad diem natiuitatis Sancti Iohannis Anni 1579.

XI.

Manutenuimus etiam & manutenemus, omnes Gubernatores modernos Prouinciariũ, urbium, locorum, & Castellorum reconciliatorum constitutos antè discessum quondam nostri dilectissimi & Charissimi fratris D. Iohannis in oppidum Namurcense; Vti etiam illos, quibus prouisum est de Gubernatoribus per mortem vacantibus. Sed quoniam ad Gubernationes constitutas per modum prouisionis, propter captiuitatẽ & detentionem quorundam dominorum, illi commissi ad huiusmodi Gubernationes continuabuntur, vsque ad restitutionem & reditum dictorum domi-

DE REBUS

norum captiuorum, ita tamen, ut si dicti captiui forte moriantur, tum provideatur iuxta Articulum 18.

Promittimusque (inquit Rex Hispaniarum) nullos ex his destituere, quatenus secuti fuerint partes ordinum durantibus his motibus, & manutenuerint Religionem Catholicam Romanam iuxta formam Pacificationis Gandauensis, Unionis postea insecuta, & Ediçti perpetui, nec faciant posthac quicquam quod præiudicium adferat huic præsentì tractationi & reconciliationi.

XII.

Et ad maiorem securitatem ordinauimus & ordinamus iuxta formam 11. Articuli Ediçti perpetui, ut status Prouinciarum reconciliatarum omnes constituti in dignitatibus Gubernatores, Magistratus, Ciues, & incolæ ciuitatum & pagorum ubi erunt in præsidio milites: similiterq; ipsi milites, ac etiam incolæ ciuitatum & pagorum ubi non est præsidium, denique omnes alij in functionibus aliquibus munere vel officio militari, vel alio versantes, præstent iusiurandum, se conseruaturos Religionem Catholicam Romanam, & debitam nobis obedientiam, iuxta dictam Pacificationem,

Unio-

Unionem postea subsecutam, Edictum perpetuum, & hunc presentem tractatum, & quod non recipient, mutabunt, vel admittent respectiue presidium absque scitu Gubernatoris Generalis & prouincialis, & qualis status cuiusque Prouincia, aut ipsorum delegatorum, sic quidem vt necessitate repentina ac graui urgēte, dictus Gubernator Prouincialis pvideat fortalitys, vbi solet habere presidium militare, ita tamē vt milites nobis sint sacramento deuincti, nobisq; militent in qualibet Prouincia.

XIII.

Promittimus quoq; non grauare, nec grauari facere Ciuitates aut agros dictarum Prouinciarum reconciliatarum aliquo milite extraneo, nisi ipsimet incolæ id expetant belli aut periculi alicuius causa, aut solitum sit ibidem esse ab omni tempore, quo casu erit presidium ex indigenis Belgij, statibus respectiue gratis.

XIIII.

Volumus & statuimus, vt in omnibus ciuitatibus & pagis, vbi Magistratus extraordinariē renouati sunt ab exordio motuum, restituantur in integrū secundū consuetudinem

DE REBUS

& Priuilegia cuiusq; loci obseruata tempore quondam inelytæ & gloriose memoria Imperatoris Caroli Domini & Patris nostri. Item ut res ita constituentur, ut dictis Magistratibus sua constet autoritas illisq; pareatur, uti decet ne recidatur in noua denuò pericula.

XV.

Promittimus etiam (pergit Rex Hispaniarum) nos semper præfecturos Gubernationi generali Belgij nostri Principem vel Principissam nostri sanguinis, qui quæue dotes & qualitates, ad tam arduum munus necessarias, & de quo vel de qua subditi iustam causam satisfactionis sint habituri, vel ex omni ratione contentos se præbere debeant. Gubernabit cū omni iustitia & equitate secundum iura & consuetudines dictarum Prouinciarum, iurabitq; solemniter, se manutenturum Pacificationem Gandauensem, Vnionem, postea subsecutam, Edictum perpetuum, & hunc præsentem tractatum, in omnibus suis punctis & Articulis, & notanter Religionem Catholicam Romanam; nobisque debitam obedientiam; præsignificabimusque dictis statibus, vti soliti sumus, aliquo tempore antè creationem dicti Gubernatoris, quem elegerimus. Voluimus

mus autem ut nepos noster Princeps Parmensis, pro summo voto quod habemus ante omnia procurandi quietem & securitatem subditorum nostrorum, omni officio, & industria promoueat, & executioni mandet discessum extraneorum, & restitutionem locorum, utque eodem tempore admittatur & recipiatur in Governatorem Generalem Belgij nostri ad tempus 6. mensium, observatis solemnibus consuetis. Et pro maiori satisfactione & confidentia nostrorum statuum & subditorum habeat pro suis domesticis indigenas provinciarum & quam minimum poterit extraneorum.

Et quo magis illis gratificemur, cupimus ut numerus dictorum seruatorum extraneorum non excedat 25. vel 30. quibus etiam extraneis non conferetur aliqua administratio negotiorum publicorum harum provinciarum. Habiturus tamen est talem corporis custodiam, quam alij Governatores, Principes vel Principissa nostri sanguinis habere soliti sunt, arcuariorum nempe & Halabardiferorum indigenarum ad id qualificatorum, cum quo nempe Aostro, dicti status ex hoc tempore mutuam communicationem habebunt, Ipsiq;

Mm 3 signifi-

significabunt omnia quæ agentur & pertinebunt ad executionem eiusdem tractatus, & quæ inde dependent. Fient quoque omnia edicta, mandata, prouisiones, per nos & nostro solummodo nomine, finitissq; præfatis 6. mensibus, casu quo non prouiderimus dictæ Gubernationi in personam eiusdem Principis Parmensis, aut alterius, qui qualitatibus suprædictis præditus sit, eadem Gubernatio, ne quis tumultus, aut confusio oriatur, administrabitur concilium statuum interea, dum expectabitur noua prouisio.

XVI.

Quod quidem concilium Status constituetur à nobis ex 12. uiris nostro arbitrio eligendis tam proceribus & nobilibus, quam togatis, ut moris fuit, naturalibus harum Prouinciarum, ex quibus duæ tertiæ gratae sint ordinibus dictarum Prouinciarum & adhaeserunt ipsorum partibus ab exordio motuum usq; ad finem, quarum duarum tertiarum quinq; habebunt à nobis commissionem more solito, & tres reliquæ simplicem prouisionem pro termino trium mensium, quibus elapsis eos poterimus, si ita nobis videbitur, cōtinuare aut eligere ac constituere alios qualificatos, ut supræ,
 ut locus

Ut locus apertus relinquatur Prouincijs adhuc conciliandis.

XVII.

Ex sententia verò & conclusione maioris partis dictorum consiliariorum; qui tenentur prestare id ipsum iusiurandum, quod iam antè diximus, omnia expedientur, ut tempore dicti honoratissimi Domini & patris nostri Imp. Caroli, & peculiari nota signabuntur, ab uno aliquo dictorum consiliariorum; ut obuiam eatur malis sæpius deprehensis.

XVIII.

Omnibus Gubernationibus, quas deinceps ad 6. vsque annos proximos continget vacare in dictis prouincijs reconciliatis præcipuè præfecturæ militum admouebimus naturales nostrarum inferiorum prouinciarum, aut extraneos tam unos quam alteros statibus dictarum Prouinciarum respectiuè gratos, capaces, idoneos, qualificados secundum earum Priuilegia. Quantum verò ad cõsilia nostra, Secretum financiarum, & alia officia magni momenti attinet similiter promouebimus naturales dictarum prouinciarũ, aut certè alios non naturales dictis statibus gratos & acceptos, quæ antequam recipiatur, tenebuntur iurare

solemniter in verba huius tractatus & medio iureiurando promittere, casu quo deprehendant agi quicquam in eius præiudicium, de eo facere certiores status prouinciarum, sub pœna periurij, & infamiae.

XIX.

Ratificauimus quoque, & ratificamus omnes constitutiones reddituum annuorum, pensiones & alias obligationes, securitates & impositiones, quas dicti status ex consensu singularum Prouinciarum constituerunt, & contraxerunt, constituent & contrahent in eorum commodum, qui illis auxilio fuerunt vel pecuniam numerarunt necessarijs, & soluendo debita contracta causa belli & motuum præteritorum, iuxta Articulum 18 edicti perpetui.

XX.

Nec onerabuntur, in futurum ullis gabelis, contributionibus & impositionibus, aliter aut alia forma & ratione quam onerabantur tempore & imperio quondam Domini & patris nostri Caroli V. & ex consensu statuum cuiusque Prouincia respectiuè.

XXI.

Omnia & singula Priuilegia, vsus, Consuetudines, tam in genere quam in specie manutenebuntur,

nebuntur, & si qua violata sunt, reparabuntur
& restituentur.

Mittuntur 22. Iul. Legati à statibus Belgij, ad Ducem Alenconium, quibus se, patriamq; suam Belgicam, certis conditionibus, abiurato Rege Hispaniarum, ipsi offerunt. Quare Illustrissimus Princeps, Matthias Archidux Austriae, vocatis ad se Antuerpiae deputatis statuum, hac illis, his verbis significavit. Quod (inquiens) ipsemet ad congregationem DD. statuum Generalium non accesserim: sed vos eorum Deputatos huc vocaverim plurimae, & quidem ad presentem rerum statum spectantes non leues sunt causa quas lubens praetereo. Quamobrem apud eos cupio esse excusatus. Referre illis autem velitis, me non dubitare, Dominis statibus optimè notū esse quem admodum à quibusdam Principibus vocatus, & postea ab omnibus generaliter consentientibus votis acceptus, huc venerim, & in omnibus articulis promissis meis satisfecerim, afflictisque & perturbatis rebus Reip. (privatis omnibus postpositis) etiam cum vitæ discrimine me accommodaverim.

Id tantum dolens me iniuria temporis non
iis viribus suffultum hæctenus fuisse quibus
Mm 5 pulcher-

pulcherrimas has Regiones ad pristinam concordiam & quietē reducere potuerim, in quo tamen neq; voluntas mea nec studium unquā defuit. Cum verò DD. Status nunc hīc conuenierint ut ultimam manum prospiciendo cōmuni saluti harum afflictarum Prouinciārū adhibeant, meū non est vel ordinem illis praescribere, vel utilitati eorum me opponere. Sed tantum admonitos rogatosq; volo, ne antiquitatis Rom. Imp. fœderibus, alijsq; summis obligationibus, se in exterorum subiectionem & periculosam mutationem temerè conijciant, sed præclaræ domus meæ Austriacæ fauorem erga eos & amicitiam considerent, cuius cum sim membrum, Peto à DD. Statibus, ut quid in animo habeant erga meam personam & domum, apertè declarent, quò deinde res meas & consilia dirigere possim (& cum Status generales promissi ab ijs non præstiti admonens rogasset, tandem his verbis ita concludit) Cæterum meam propēsam beneuolentiam & studium illis offeretis. Exhibitum est hoc Archiducis Matthiæ scriptū à D. Principe De Espinoy nomine sua Serenitatis Ordinibus Belgij Antuerpiæ congregatis die 22. Jul. 1580. præsentente Statuū Secretario Houfflin qui signauit.

Deferunt

Deferuntur ad Parmensem Principem 31. Jul. interceptæ quadam literæ per Auriacum scriptæ ad Ducem Alenconium Regis Gallia Fratrem, quibus oblato illi Belgio, multis rationibus & argumentis eum inducere conatur, ad illud acceptandum inq. proprietatem sibi assumendum: non obstante Archiducis Matthiæ tanquam Gubernatoris præsentia, utpote cui facile ita satisfieri posset, ut contentus Belgij administrationem relinquere, in Austriam se iterum recipiat. Et quamvis Parmensis literarum huiusmodi visionem omnib. qui vellent etiam edicto publico concesserit, literar. typis excusæ, & cõmentarijs nescio à quo in margine literarum gallicè illustratæ fuerint: negat tamen Auriacus in certis quibusdam Apologia sua annexis literis, has à se scriptas esse.

Iam ad Status quod attinet Antuerpiæ cõgregatos, Illi inter 27. articulos & conditiones, quibus Alenconium, suum in dominum assumunt, ultimo loco sic inferunt.

Porro cum Illustrissimus Dominus, inquit, Archidux Austria, ad Gubernacula huius patriæ vocatus aduenerit, proque suo munere atque officio fideliter præstito, omnibus promissis

DE REBUS

promissionibus suis abundè satisfecerit; Non immeritò, à Prouinciis simul & ab ipso Domino Alenconio seu Andegauensi Duce providebitur, de melioribus quibusdam medijs, quib. pro omni vicissim rationabili compensatione, Idem Dominus Archidux contentetur, quod factum 12. Augusti.

25. Aug. accessere naues quadam Batavinae siue Hollandicae cum milite ad Coloniam vsq; Rhenum infestantes. Hinc est, quod Electores illi quatuor, quorum ad Rhenum praecipua iurisdictionis est, militibus pariter & quatuordecim nauibus 28. Aug. imperarent, Rheni fluminis nauigationem ab omni infestatione huiusmodi reddi securam.

XXII.

Dicta Prouincia reconciliata tenebuntur renunciare omnibus obligationibus & fœderibus factis à Principio mutationum & motuum praeteritorum.

XXIII.

Et quia Status sentiunt se obligatos charissimae sorori nostrae Serenissimae Reginae Angliae, & Illustrissimo Andegauensium Duci Regis Christianissimi fratri, ob suppetias ab ipsidem acceptas, nos mittemus intra duos menses proximos

ximos ex eo tempore, quo nepos noster Princeps Parmensis & Placentia ingressus fuerit Gubernationem, personam quandam idoneam ad eas, ad præstanda omnia humanitatis officia, continuabiturque confæderatio, & pristina amicitia cum dicta sorore nostra recipere.

XXIII.

Et ad augendum affectum & beneuolentiam quam Principes debent subditis, & contra ut subditi magis inclinent ad uenerationem & debitam obedientiam Principi suo naturali; Dicti Status humillimè à nobis petierunt & supplicarunt, uti prima occasione & primo quoque tempore mittamus in Belgium unum ex liberis nostris, quem uerisimile sit nobis successurum in nostris Prouincijs, ut ibi educetur & instituaturs iuxta morem ipsorum, in omni pietate & uirtute conueniente, qua in re habebimus eum, quem oportet respectum.

XXV.

Consentimus etiam ut omnes Prouincia, Castellania, Ciuitates, & persone particulares nostri Belgij, qui uolent reconciliari nobiscum iuxta formam & coniectionem huius presentem

DE REBUS

presentis tractatus, à nobis ad id admittentur
& gaudebunt eodem beneficio, quo dicta pro-
uincia reconciliata, modo voluntate eò descen-
dant, intra tres menses post realem discessum
Hispanorum ex toto Belgio.

XXVI.

Concessimus quoque & concedimus dictis
Statibus, ut possint supplicare suæ Sanctitati,
nostro charissimo & dilectissimo fratri, nepo-
ti, & cognato nostro, Imperatori, Archiepi-
scopis Coloniensi & Treuirēsi, ac Duci Cliuen-
si, tanquam Zelatoribus tranquillitatis Reip.
Christiane, ut placeat eis operã dare, ut tra-
ctatus iste & pactum conuentum in omnibus
suis punctis ad effectum perducatur, implea-
tur, & sine vlla violatione obseruetur.

XXVII.

Si verò in executione & consummatione
huius Pacificationis, & quod ab eo pendet, o-
riatur aliqua difficultas & controuersia desi-
nienda post publicationem eius. Nos & Sta-
tus dictarum Prouinciarum reconciliatarum
deputabimus respectiue Commissarios, qui o-
mnia intelligant, componant, & executioni
mandent, interea hoc obseruandum est, quod
per verba, grati Statibus, posita in multis Ar-
ticulis

titulis huius tractatus, non excludentur naturales Belgij, qui adhaerunt uni aut alteri parti contrahentium.

Atq; sub his quidem conditionib. Arthesienses, Hannonienses, Insulenses, Duacenses, Orchesienses Regi suo naturali reconciliantur: Aliis vero conditionibus, quas Alenconius 19. Sept. acceptavit, Brabantini, Holandi, Zelandi, Flandri, Mechlinenses, Frisii, &c. à Rege suo naturali deficiunt.

Videbatur Alenconio nequaquam convenire, ut ad occupandas vicinorum ditiones convolaret, cum propria domus arderet, decernit itaq; res prius componi in Gallia oportere, quã ad obtinendum Belgium animum converteret, ad quam cum Rex propensus esse apparet, dicta sunt paulatim collecta fuisse 8000. peditum Gallorum, & 600. equites ad fines Belgarum nõ procul à Samarobriga. Malecontenti, qui iam obsidione ceperant denuò, post felices successus, eam urbem premere, inito leui pralio cum Gallicis copiis, insigni clade coguntur sese in Arthesiam finesq; Atrebatum recipere.

Compositæ sunt autem 26. Decemb. in Gallis res in has cõditiones. I. Ut post publicatio-

DE REBUS

nem Pacificationis ambae factiones statim arma deponant, dimittantq; omnes copias militares. II. Vt Hugonotti intra octauum diem à publicatione dimittant omnia presidia urbium quas tenent. III. Vt intra alium octauum diem castella & vrbes spectantes ad Regem Cantabrorum, & quae capta sunt per bellum restituantur in pristinum statum, praeter munitionem portus Santonici, quae restituatur per conditionem. IIII. Vt Cantaber Gubernatorem habeat Regis obseruantem. V. Vt Hugonotti restituant omnes vrbes intra duos menses pro pactionibus Anno 1577. VI. Vt Aléconius Princeps has pactiones exequatur. VII. Vt omnes Magistratus seuerè & acriter animaduertant in repugnantes edicto pacis, vel impediens eam conantes exequi. VIII. Vt omnia Castella & vrbes spectantes ad Catholicos & priuatos vtriusq; factionis siue Religionis, restituantur suis dominis, cum ea libertate, qua prius & ante has molestias fruebantur. IX. Ne Religio Hugonottica palam habeat conciones in locis Regi subditis. Quibus rebus ita compositis visa est res Gallica aliquantulum à grauibus diuturnisque molestiis respirare.

*Princeps Parmensis Internuntios misit 1581. Hollandis (sicut antea 8. Septembris Bruxel-
lensibus) qui ab iis petant, ut pacem Ganden-
sem recipiant potius, quam bellum cum suo Re-
ge, quem clementissimum sint experturi, ge-
rant, Itaq; declarent ea in re animum suum
Regi.*

*26. Ian. Publicatur in Galliis pax. ut Alen-
conio expeditior ad Belgium occupandum via
præstruatur. Et licet Montibus Tuba signi-
ficatum, ut si quis autographum Epistola, qua
nomine Auriaci ad Alenconiū prodiit, videre
velit, ut dictum est, illi liberū sit: offert tamen
Auriacus saluum conductum, in eum finem
ut illi mittatur Epistola, & si compertum
fuerit hanc vel à se vel ab alio se iubente,
conceptam vel scriptam esse: contentus est
uestigiò Belgium relinquere seq; alio confer-
re, sed hoc non cupuerant status Belgici
coram quibus hæc per litteras obtulit.*

*31. Mart. Leodii Clerus, Nobilitas, op-
pida, & ferè omnia Ciuitatis collegia siue
opificia, quæ sunt numero XXXII. (vulgo les
trentedeux Mestiers) conuenit & decernit:
Ut in subuentionem; rebus hoc rerum statu ne-
cessariis*

DE REBUS

cessarijs tuenda ditioni: iam, in singulas Ceruisiæ amas, quas vocant, duo stufferi Brabantici, in singulas vero vini externi, XXVII. stufferi, soluendi imponerentur.

Dum hoc Decretum de more ferretur & publicaretur: Ceruisiarij coctores, supplicibus libellis, & contestationibus, prouocationibusq; intercedebant, ne fieret, seq; opponebant. Vbi viderunt hoc sibi non prodesse, imò verò Decretum executioni demandandum esse illi ope opificij fabricorum implorant, quo numerosissima plebe constet: Statim hoc opificium: nescio quorum artibus incitatur. Dumq; Viri adiguntur, vt illorum hoc priuatum decretum, quo contributionis collatio denegatur, ex Ciuica pergula siue ex umbone clangentibus tubis populo praelegeretur. Hac cōtributio concessa erat, recepto in Episcopum Ernesto Bauaro.

20. April. Scribit Alenconius Aldegonde ex Cortras, & promittit intra diem 20. futuri mensis, se militem suum missurum, ad liberandam Cameracum, ab omni inimicorum oppressione, quemadmodum id esset intellecturus latius, per Dominum Bruneaux, quem breui venturum dixerat. Rex Franciæ interrim,

terim, videtur publicis Interdictis, Undiq̃
per Regnum suum publicatis, fratris propositum
velle impedire, ne miles pro eodem con-
scriberetur, sed conscriptus è vestigio disipa-
retur, executio autem nulla est subsequuta.

Post hæc Alenconius, ex Alenconio dat li-
teras, ad Status Belgij, ijs abunde omnia pro-
mittit, seq̃ breui venturum, atq̃ eos in pristi-
nam libertatem vindicaturum, omniaq̃ præ-
stiturum quæ promississet. Prolixè scribit et-
iam ad summum Franciæ Parliamentum, si-
ue Concilium quod vocant Parisiense, suumq̃
conatum in Belgium ab utilitate atque hone-
state, ceterisq̃ medijs ad hoc excogitatis, com-
mendat, Regemq̃ ad propositum hoc suum
comprobandum induci ab illis expetit.

28. Jun. Inuadunt Regij, Duce Domino de
Altapenna, filio Barlemontij, Bredanũ Prin-
cipis Auriaci oppidum, quadraginta præsidia-
riorum militum, qui arcem tenebant, consen-
su; quos Insii Cameracensis arcis præfecti
frater, statuum eo loci captiuus, promissis ac
pecuniis corruerat: quorum institutum,
cum ex arce displosis tormentis, ciuibus in-
notesceret: constanti sese animo opponen-
tes, strenuè ab hora quarta matutina vsque

ad octauam dimicarunt quidem, sed viribus
 impares, desideratis ex suis plus minus trecentis,
 victi tandem, hostibus cedunt, qui magnam à captis
 Ciuibus naeti prædam, ingètes Breda pecunias,
 pro redemptione à Bredanis extorquent. Discessit
 diebus aliquot antè, inde Mauricius Auriaci filius.
 Parmensis, ne à statibus oppidum recuperari posset,
 mittit alijs militibus in subsidium, octingentos
 pedites; & Episcopum Ruremundanum, qui collapsam
 ibidem Religionem Catholicam, cum Iesuitis restauraret.

Obijt 3. Iun. Archiepiscopus Treuirensis, qui
 octiduum tantum decubuisse scribitur. Georgius
 Lalanius Gubernator Frisia Parmensi scripsit
 literas, de felici successu in Frisia ad Schaphalstensiel,
 à VVaretsiel, VVetsum & VVinsum loca ibidem
 obtenta.

Facta est postea 18. Iun. Triumphalis illa
 inauguratio, Reuerendissimi Illustrissimiq;
 Principis ac Domini, D. Ernesti Bauari, Episcopi
 Leodiensis. Cui interfuerunt. Ferdinandus frater
 Episcopi, Dux Bauariae, Gulielmus Dux Cluinae,
 Dux Arestoty, Marchio Badenus, Georgius
 Luchtenburgius, Prinz de Chi mai. Dux Niuernæ,
 Comes Christophorus Tengius.

gius, Vineburgius, cum multis alijs Comitibus ac Baronibus, quos breuitatis causa pratero. Carmen duntaxat subiiciens, inaugurationis annum ac diem continens.

En Vbl MarCeLLI soLennIs Cir-
CVLVs Instat,

Pastor o VesLætans tentat ad Ire s Vas.

Fuit mense Iulio, Antuerpiæ, Gallica prius, postea Teutonica lingua, conceptū Edictum ordinum Generalium Prouinciarum Belgii, quas vocant, unitarum; nomine, promulgatum. Cuius argumentum ac summa sic habet. Declaratur propter rationes ample atq; diffuse in eo contentas, Rex Hispaniæ cecidisse Domino & principatu dictarū Prouinciarum. Et insuper prohibetur; usus, in posterum, eius, in iisdem prouincijs, insignium, & Sigilli, & usurpatio nominis eiusdem.

Matthias Archidux Austriæ Imperatoris frater, videns se omni adhibita diligentia, apud Status Belgicos, nihil efficere potuisse, quò minus 29. Iulij in Haga Comitum, ac postea etiā Antuerpiæ publice, Regem suum; naturalemq; Principem, abiurarēt, alienumq; in dominū assumerent, amplius adherere illis noluit, sed Antuerpia discedens bona cū ordinum
Nn 3 gratia,

DE REBUS

gratia, per Cluuiam rectà appulit Coloni-
niam.

Circa finem mensis Octobris, sumptum est
in Hispania supplicium de quodam Ioanne di-
eto de Castilia, qui in quatuor partes equis dis-
tractus est, postquam lingua priuaretur: causa
fuit, quia cōperiebatur misisse Auriaco (à quo
annuè 300. coronatos recipiebat) omnes no-
tas & ciffras, quibus secretiora literis com-
mittebantur, & reliqua secreta eidem Au-
riaco, quæ in Cancellaria Sayæ Secretarii, sci-
re nanciscique potuit. Sayæ autem rerum Bel-
gicarum expeditio commissa est, iam per to-
tos sexdecim annos. Ioānes ille, præcipuus erat
eius scriba, & cui Sayas maxima, immò omnia
confidebat. Hic Ioannes, erat natus Brugis,
patre mercatore Hispano, qui foro cesserat. Pa-
trem effecerat præfectum solutionis impen-
sarum, quæ tormentorum causa fiunt (vulgo
Hispanicè Pagodor dell Artilleria) in Belgio.
Notas illas ab anno septuagesimo primo, ad
hunc vsq; annum octuagesimum primum, ipse
Auriaco omnes miserat. solent verò singulis
semestribus, vel etiam trimestribus renouari.
Integro ergò decennio notas illas Regias pro-
didit, pecunia nimirum coemptus. In iis tra-
dendis

dendis Auriaco usus erat opera cuiusdam militis Lusitani, qui una cum Hispanis praesidiarius fuit Arcis Antuerpiensis. Vterq; igitur nunc postremo captus est in Hispania.

Ineunte mense Nouembri, Dux Alenconius ex Francia profectus est in Angliam, & ibi mansit, usque ad initium Februarii anni sequentis. Interim Imperator Aquensibus serio litteris mandat obseruationem Religionis Catholicae & eiectionem Calvinistarum, è sede regia Romana. Matthias Archidux Austria, postquam in itinere à Cliuia Duce, pro dignitate magnificè fuisset exceptus, & tractatus, deinde Coloniam appulit, ibiq; mansit usque ad 28. diem Ianuarii insequentis anni 1582.

Princeps Parmensis obsidere cæpit Tornacum 17. Octobris. Post aggeres factos, cuniculos autem actos, adsultus tentauit, à quibus fuit repulsus. Tandem nouum assultum mouit, postquam deiecisset aliquot turres: & propugnaculum cepisset, & duas turres, & nouos etiam excitasset cuniculos. Cuniculorum vnus erupit, equati ad fossam muri fuere & diruti. Miles igitur adsiliens, cum in fossam venisset & murum conscenderet: ea pars ad

Nn 4 fossam

fossam inferior muri, tecta à fossa manserat
 & à tormentis illaesa. Quamobrem, miles mu-
 rum conscendere prohibitus, pedem retraxit.
 A tergo autem petitus, cladem accepit. Adeo
 ut ad quindecim cæsi, & vulnerati circiter
 quingenti. Alij, de sexcentis scribunt, alij de
 septingentis

Mortuos quinq; præcipui nominis proce-
 res dixerunt. Inter ceteros. Vallius (le Comte
 de Busquot) lapide laesus in capite, obiit. Lasi
 verò, Billius in capite, Montinius in Naso,
 Bursius in Tibia, Marchio Verambonus Bur-
 gundus in crure leuiter. Tandem obsessi de de-
 ditione egerunt. Ad muros, supra consistebāt,
 Supplices in genua procumbentes, pileos & Ga-
 leros, & pallia deiicientes; ut ostenderent a-
 nimum veniæ cupidum. Scripserunt itaq;
 litteras Rassengio, urbem deditone offe-
 rentes.

Dieta fuerūt hæc cōdicionēs. Miles præsidia-
 rius, vrbe cum armis discederet, vna cum bo-
 nis, quæ haberet, ferrèq; posset, Vrbs præsidi-
 um reciperet, quod Rex vellet imponere. Ci-
 ni cuilibet vrbe discedere liceret, vna cum mo-
 bilibus bonis, vel manere. Iurent, qui manser-
 rint fidelitatem Regi; & Catholice Religioni.
 Princeps

Princeps Espinoya, uxor nimirum Principis Espinoy, vrbe una cum omnibus quæ ad ornatum corporis sunt, ueluti, Iocalibus & similibus bonis discedat. Vrbs pendat Regi, centum coronatorum aureorum, qui postoleti dicuntur millia in solutionem stipendiorum militi. Nemo uerò vrbe egredi potest, quin prius quotam sibi impositam, ratione soluendorum illorum centum millium aureorum, penderit. Atq; hæc quidem sunt conditiones.

Post hæc nihil, quod stylo dignum iudicatur, accidit, nisi quòd 18. Mart. singulari triumpho illustris. Dux Alenconius Antuerpiæ exceptus sit: qui triumphus, satis abundè à typographo regio, Plantino scilicet, idiomate Gallico, & figuris artificiosis depictus est: quæ consulas.

Aduenit mense Iulio anni præteriti ex Hispania in Belgium Adolescens quidam, nomine Ioannes Iauregnius Bilbano Cantabriæ Metropoli oriundus; & in Gasparis Anastræ Cantabri, Mercatoris, cui sanguine iunctus erat; viri admodum diuitis; probe Brugis (ubi aliquandiu Hispanicæ nationis consul vixit) cogniti familiam, fuit Antuerpiæ pro eius Cubiculario receptus. In ea enim vrbe, modo i-

dem Gaspar degebat, Calendisque Martij for-
 cesit alieno, ducentorum sexdecim millium
 florenorum aere grauatus, suane, an aliena cul-
 pa; iniquaue fortuna, an de industria fallen-
 dis creditoribus; non dicebatur: sed cum fide
 apud mercatores auctoritateque valeret:
 multas ab ijs merces accepisse, quas dein, alijs
 innumerata pecunia distraxerit. Discessit ve-
 ro, salutis suae, propter futuram eadem consul-
 turus, paucis ante diebus Antuerpia; quam se
 Adolescens ad eam patrandam accingeret.
 Passus erat, tempestate cladem in duabus na-
 uibus, ad Dunkercham, ex quibus merces ad-
 littus exposita. Damnum erat decem millium
 florenorum. Credebatur hic, qui animo sit ela-
 to, quiq; etiam publicè, propter Religionem
 malè de Auriaco loqueretur, adolescentem eo
 cohortatus. Cuius ad eum litera fuerunt reperta:
 quibus monebat, tectis verbis, ut sclopeto glo-
 bos duos imponeret, & impeteret Auriacum
 à tergo. Vterque supra modum Catholica Ro-
 manae Religioni fuit deditus, & eius exerci-
 tiis. Hic enim, etiam ossa & capita undecim
 millium virginum, Colonia hic impetrari, &
 in Hispaniam mitti procurauit. Adolescens,
 Rosary, quod appellant, cætui & fraternitati
 nomen

nomen dare cupiebat. Sacerdoti Dominicano ab *Anastri* discessu crimina confessus est adolescens, biduo ante facinus, sacramque *Synaxin* sumpsit. Quo fit, ut nullo premio incitatus fuisse putetur, qui se maximè statim cedendum non ignoraret. saltem, se stipatorum corporis *Auriaci* manus non euasurum.

Sola ergo Catholica Religionis affectione, cœlum rectè se petiturus persuasus, si faceret, eum impulit, vel animi quadam excelsitas, vel boni publici, seu terrena fortè gloria opinio. Ipsum enim, ut ex adibus ad facinus exequendum decessit, capsulari, sodali suo domestico fertur dixisse, Eo inquit, eo: ut terrarum orbem, seuo maximoq; Tyranno liberem. Ac licet secus fortasse *Belgæ* nunc sentiunt; postea tamen inquit, probabunt, id quod se facturum antea sæpè iactarat. Tyrannum nominabat *Auriacum*, quod ei suæ Religionis libertatem tolleret. Cur verò Mercator ille hoc facinus promouerit: an Religionis suæ tuenda causa, quod magis videtur: an alterius iussu, an ut premio *XXV. millium coronatorum*, q; edicto *Regio Auriaci* percussori constitutum est, an privato aliquo odio: an secus: coniectura tantum;

DE REBUS

tum; quæ plerunq, fallax esse solet: assequen-
 dum est. Adolescens itaq, diem solis, (20. Mar-
 scil.) qui Alenconio Duci est natalis, Anni
 Christi millesimi quingentesimi quinquagesi-
 mi quinti; ad patrandum facinus delegit, ce-
 lebrem nimirum futuram diem, militaribus
 certaminibus, quæ post meridiem Alenconius
 exhibenda populo, tanquam ludos; indixerat:
 & magnifica cœna, ad quam primus omnium
 Auriacus; vna cum primarijs nobilibus, sena-
 toribus, ac ciuibus: erat inuitatus. Hac igitur
 die, sclopetum, quod dixi, capit; palmi longi-
 tudine non maius & pugionem accinxit late-
 ri, rectaq, in Auriaci regiam, hausta prius ge-
 nerosi vini patera contendit. Eum in conclau-
 is, ubi prandebat ianua, videlicet, ad aliud
 egressurum, à prandio; deambulans, expectat.
 Adueniēti, porrigit libellum Supplicem, Sub-
 stitit Auriacus. erat hora secunda semis, à me-
 ridie. Tum ille sclopetum incutit, in collum
 sub mēto ad guttur, idq, displosit. Crepat sco-
 petum, ex nimio puluere & adolescenti polli-
 cem auulsit, pugioni nihilominus admouet ad
 perficiendam cadem. Sed eum Holachius co-
 mes medium corripuit. Ignis; vultum Auria-
 co ac barbam combussit, globus autem intrans
 sub

sub dextra aure exijt, utramq; maxillam ic̄tu tantum perforatam; uno vel altero dente, ferunt, excusso; lingua & ceteris illæsis, quod mirum est. Tum dixisse Auriacum Calviniani narrabant. Amice, quid in te admisi (sed hoc de Collinij Gallici maris præfæcti cade, videntur mutuati) Collabentem Comes Holachius amplexu fuit, & excepit, consolatus est. Adolescens, euestigiò, ab Auriaci præsidiariorum uno, bipenni confossus & à reliquis septem, ut aiunt, ac viginti vulneribus; ceditur, ubi pugionem arripuisset. Primum Mauricius Auriaci filius intulit, nulla autem interiecta mora, accersiti Medici & Chirurghi, qui Auriaci vulnus curarent, Globum infectum veneno nõ fuisse, omnes asserebant, proinde ic̄tum non fuisse latiferum. Et licet non loqueretur: scribere ipsum tamen, & per literas expedire negotia possit. Cadaver occisi Adolefcētis, quò populus aspectu intentati ab eo facinoris auctores magis commoueretur, sanguine quo sc̄datus erat abluitur, & ex theatro agnoscendus exhibetur: Postridie in quatuor partes ante domum civicam, dissectum est. singula verò, supra totidem portas urbis, suspensa, terrendis alijs si qui forent, & ut ob
oculos

DE REBUS

oculos omnibus, facti memoria & atrocitate
 poneretur. Aedes Anastri Mercatoris, populus
 statim post facinus inuasit, acque diripuit. Cap-
 tus in ijs, ad vincula, ac tormeta, eius Capsu-
 larius & cum rationum libris, ac literis qui ijs
 praerat rationarius, uterq; Hispanici generis.
 ex quibus libris ac literis huius facinoris, ces-
 sionisque fori, sed perobscure, quadam dete-
 cta, rumor fuit. Captus item Monachus sa-
 cerdos dominicanus nomine Antonius sum-
 mi templi pastor, cui Adolescens ille, peccata
 fuerat confessus: Captus etiam, qui sclopetum
 Adolescenti vendidit: num quid rescire pos-
 sint, & ancilla. Contigit ex hoc facinore ma-
 ximus urbetota terror, tantusque subito mo-
 tus, ac tot, tantaeq; suspiciones oborta, ut Cal-
 uiniani existimarent, factam fuisse per Ca-
 tholicos in ipsorum caput, Alenconio Duce, con-
 iurationem, vel Alenconium Auriaco cadem
 intentare: quo liberius in Belgio rerum poti-
 retur.

Non mediocris itaq; omnium ubique con-
 sternatio. Urbis enim porta clausa, omnesque
 in armis. Populus passim clamores ac voces e-
 didit sibi strui, ac parari, Parisiensem cadem.
 Quasitus ille, & eius Franci, ad cadem. Arma
 porro

porro statim ipsis tanquam suspectis facinoris
 adempta. Hæc cum videret Alenconius, in
 lachrymas, nimio metu facilis, erupit. Deinde
 Auriacum, quam celerrimè, periculi sui mo-
 net. Opem igitur ferret neque tardaret. Au-
 riacus loqui poterat. Et quanquam decumbe-
 ret: illius habere potius, quam sui, rationem
 duxit. ne si se mori contingeret è vulnere, de-
 esset, qui quam ipse telam orditus esset, absol-
 ueret Dux, qui gerendarum contra Regem re-
 rum, & administrandi belli, superesset. Ergo,
 cum multa loqui, propter obligatum vulnus,
 prohiberetur: epistolam, civium militarium
 præfectis, quos illi Columnellos appellant, scri-
 psit, qua Alenconio, cum primis parci petijt,
 disertissimis verbis contestatus, Alenconium,
 Francosque, facinoris admisi non esse con-
 scios, nec ullius male rei, omni planè culpa va-
 care. Seruate, inquit, optimum Principem.
 Principem inquam, vestrum. Optimè vobis,
 optimè, libertati vestræ, cupit, vosque libera-
 re servitute satagit. Quod si hinc migrabo: ne
 alium vobis Ducem, vel defensorem, quaerite.
 Tanta fuit auctoritas huius testimonij, ut po-
 pulus, furorem remisit, & Alenconius, Au-
 riacum inuiserit cottidie, sui que Franci, sese
 Colum-

Columnellis & populo liberè permiserint. Sæpius tamen, quam decuit innocentiam ingeminantes suam. Porta vrbis aliquot diebus clausa, nec egressi vlli, nisi, qui cum literis, ab Auriaco subsignatis: ad alias vrbes & prouincias fœderatorum, ne quis motus, vel defectio fieret, quo omnes in fide ordinum & Alenconi manerent, dimissi fuère.

21. Ecclesiæ Calvinianæ, subsequenter Mer-
Mar. curij diem, conceptis pro salute Auriaci votis, precibus & ieiunio, dicarunt, &, ne quis, eodie, opus faceret, vel officinas exponeret edixerunt. Contra facienti, indicta octodecim florenorum pœna scribebatur.

Obiit 22. Mart. paulo post Auriacum, ab Adolescente vt dictum est percussum, Daniel Archiepiscopus Moguntinus, Elector Imperij longè prudentissimus. Parmensis Princeps, vbi primùm accepit illatū Auriaco fuisse vulnus: id quod non solum ab Anastro, qui Tornacum profugerat, verùm etiam ab aliis per suos audiuit: fœciales & nuntios, cum literis ad Gandenses, Brugenses, Bruxellenses, & ceteros omnes dimisit. Exposuerunt Auriacum de medio sublatum, illum certè Belgiū, in eas, quas omnes cernerent calamitates protrussisse.
Regem

Regem omnibus subditis optimè cupere: iam igitur ad eum redirent, se ipsis gratiam atque clementiam impetraturum & ipsos ei reconciliaturum, habere se amplissimam à Rege potestatem, ne pratermitterent, oblatam ex re occasione. sed dicebantur Gandenses eos nuntios in vincula coniecisse, ut plecterentur capite.

Ordines Belgici post inflictū Auriaco vulnus prohibuere: ne Principibus transeuntibus turmatim populus occurrat, sed eos è longinquo spectent. Item Iuramentum Catholicis imperatum, si sua frui Religione velint, ut Regem Hispaniarum abiurent, & Alenconio iurent: suspenditur ab iisdem, donec ex communibus ordinum suffragiis ea de re deliberetur & constituatur. Item remissa singulis pœna centum coronatorum iis imposita, qui missæ sacrum audiissent. Antea eam Antonius Spinola persoluerat.

Liberati Aquenses obsidione facta per Ducē Cliensem & Regios, statim irruerunt in quendam Nobilem ex familia Merodea, qui domum ab iis in feudum obtinebat, in qua circiter triginta milites habebat, combusserunt quadam, quibus magnus fumus excita-

vetur, & flate aduerso domui illi v̄ero, fumus,
 in domū perlatus est, qui excæcabat presidia-
 rios, Interim scalis muros cōscenderūt Aquen-
 ses. interrogati presidarij, cuius nomine te-
 nerent arcem; Regis, inquit. Omnes itaque
 trucidarunt, & dominum domus feudatari-
 um ceperunt.

Franci ceperunt proditione Lens oppidū, do-
 minica latere, sed eò statim Parmensis vigin-
 ti signa militum misit, & equites, qui idem
 oppidum cingerent vndique, ne diripiendi sa-
 cultas illis daretur. Fuerunt Francorū illorum
 Duces Crucius, & Quinquiballius, qui tan-
 dem sese ijs conditionibus dediderunt, ut reli-
 ctis in id obsidibus prōmitterēt: se eos omnes
 quos cepissent; & Cameracu, alioue misissent,
 coram exhibituros viuos ac liberos, oppidum
 verò, Parmensi cederent. i. April.

Namurcum, sub Auroram, absente Barle-
 montio urbis Præfecto: in qua vrbe Marga-
 retha Dux Pramensis, Belgij Gubernatrix de-
 git: tribus Francorū peditum millibus, & sex-
 centis militibus, capere, scalis Arci, & vrbis
 1, May. mœnibus admotis nixus est Alenconius; Erāt
 verò scale ille plicatiles; quo equis imponi, ve-
 hig, dorso possent, & denigrata, ut obscurio-
 res

res minusq; conspicua forent. At ubi sese pri-
mum detectos cognouerunt: relictis scalis illis
omnib. aliquotq; curribus & impedimētis: se-
se coniecērūt in pedes. Quos à tergo Regij sunt
prosecuti, nonnullosq; ceperunt.

Comitia indicta Augusta ad 22. Aprilem
sed deinde ad Iunium vsque prorogata. Paulo
antè, ut Auriacum ex vulnere, vitam cum
morte nequaquam commutasse, contra fre-
quentem rumorem de eius morte, & præser-
tim in Aula Parmensis Principis sparsum, as-
fererent Alenconiani, ipsum Auriacum ab un-
decima mensis Aprilis, in tertiam decimam;
propter assiduum sanguinis fluxum decubu-
isse populo persuadent. Cum verò sisti (inqui-
unt) nullis remedijs quiret, Medicos, super ve-
na rupta foramen imposito pollice, sanguinem
cohibuisse, hominibus quinque datum id nego-
tij, ut per vices hoc singuli continuarent, &
ita Auriacum, melius habere cœpisse, non ta-
men esse scilicet extra periculum.

Princeps Parmensis, cum statuisset obsidere
Audenardum Flandriæ ciuitatem munitissi-
mam, ut eum urbi metum eximeret, ne se ma-
gis firmarent; Menenas oppidum propin-
quum se aggredi velle finxit, eog; profectus

DE REBVS

est. Vbi verò ex sex presidiariorum signis; quæ
 in vrbe erant, tria ad expeditionem egressa,
 vidit; eos occasionem obseruans, partim ceci-
 dit, partim cepit, atq; cuestigò, vrbem eo
 presidio nudatam, exercitu cinxit 8 Aprilis
 die. Eò vecta, quatiendis muris tormenta;
 XXV. alij de XXX. narrarunt. Et ne auxilia
 vrbi liberè mitti possent: vi Gaucram medio
 itinere sitam, cepit, atq; ita vrbs obsidetur.
 Quam si Alenconius tueri voluisset; pralio de
 certandum illi fuisset. Eadem enim ex occasio-
 ne, Parmensis Tornacum obsedit. Et Rex Hi-
 spania Anno 1557. oppidum Sancti Quintini:
 Proximis superioribus diebus Castelletum ar-
 cem, astu Regiorum interceptam ferebant. Ex
 suis enim, Frãtico more vestiuisse quindecim;
 quos tanquam hostes fuerint persecuti. Arcis
 portam, vt reciperentur, à Francis apertam
 ipsos, portam occupasse, & Regios ingressos.

Interim Alenconiani collectis vndique fi-
 nitimis è locis, militum presidij, Famaa &
 Templo vrbis Mechlinia & Bruxella præse-
 ctis Ducibus, Alostum oppidum, à quo non exi-
 gua plerisq; ad ducendum bellum in Flandria
 & Brabantia, quibus est coniunctum, præbe-
 tur facultas, ad motis ad mœnia scalis; sub au-
 roram

roram quamq; celerrimè, sed cum magna suorum cade, proditione quidem aliquot presidiorum Vallonum, & reliquorum negligentia, cum equitatus Vrbe, ad expeditionem aliquam, procul abesset; ceperunt. Pars enim eorum, qui muros conscenderant; ipsi dum socij intra urbem pugnarent, ad urbis portam euestigio contenderunt, eamq; vi perfringentes, expectantibus ingressum equitibus, patefecerunt.

Qui equites dubio Marte dimicantibus, suis peditibus auxilio fuere, alioqui casuri omnes erant. A Regijs huic oppido quindecim dieb. antequam caperetur, ut antea dictum est, copia annonæ fuerat innecta, Alēconiani multam porrò intulerunt. in id: superioribus proximis mensibus, undiq; ex Flandria, ordinis Ecclesiastici viri, ad quadringentorum numerum, ut aiunt, profugerant, qui fortiter sese tutati sunt, veruatamen pleriq; casti dicebantur, vrbsq; direpta, & Antuerpiam aduecta venditioni, prada.

Regij autem, ne subirent amisse negligentem urbis infamiam: Gasbecka arce Bruxellis propinqua, insigni stratagemate, statim potiti sunt. Mentientes enim, se Alostanos esse milites, qui captæ urbis spolia quedam, asser-

manda in arce, conueherent; arcem ubi ingreſſi eſſent, in ſuam poteſtatem redegerunt.

Nuntius Antuerpia recens huc attulit, Magiſtratus in ea vrbe omnes, ſingulos ciueſque Alenconio fidem iuraſſe. Verum tamen, ſine ab iurationis Hiſpania Regis, clauſula, qua nihilominus ad viuum exigebatur.

2. Maij, Senatus Antuerp. ex ordinũ aucto-
ritate certum diẽ feſtum indixit, ſub ſex flore-
norum multa prohibens; ne quis opus eo die
faceret, vel officinas aperiret. Itaq; dies ille, ſa-
cer foret, agendis immortalĩ Deo gratijs: quod
Auriacum ipſiſ ſeruafſet, & Alenconium rebus
ijs inſtruxiſſet, quibus ſe tueri contra hoſtem
poſſent, tum quod hoſti Aloſtum eripuifſent.

Atque vt Auriacus ſuperſtes probaretur,
præterea dicebatur matrimonium tractare
cum Vidua Friderici Comitis Palatini Electo-
ris, qua prius vidua fuit Brederodij quam val-
de obſeruare & amare Dux Caſmirus fertur.
Poſtquam eius, ſcilicet Auriaci Vxor Ludoui-
ca Borbonia, Ducis Monpenſerij filia, propter
mariti mortem, in morbũ incidifſe, ab eo de-
mũ cum morte vitam commutaſſe, poſtridiẽ
quã maritus in febrem incidifſet, eamq; ſe-
pultam eſſe in ſummo templo,

4. Maij. Alenconius duo promulgauit edi-
 cta. Primū, ne quis fœderatorū, negotiationū
 cum Malecontentis, ullū omninō genus exer-
 ceat, neue ad eos ullā annonā mittat vēdatue,
 sub graui pœna: Alterū Ediētū habet, ne quis
 miles aliusue, redimatur captus: si non est
 inscriptus militari matricula, sub aliquo du-
 ctore, & Duce, quem sequatur.

14. Maij. Visus est in Castris Audenardensib.
 Cometes cauda bifurcata, cū cruce Burgūdica
 Visus est idem in Germania, & in Italia Roma
 luxit aliquot diebus. Quid vero portendat,
 & quæ causa sit illius, alii scribant & iudi-
 cent.

Circa hoc tempus, 15. Maij. verberari cœpit
 à Parmensi Audenarda. In turribus fossarum
 munitiones, & propugnaculorum latera, quæ
 defensiones appellant viginti tribus tormen-
 tis quati iussit ac deiici. Cætera sub alium di-
 em comparabat, ut aliis XXV. tormentis æ-
 neis, mœnia deturbaret, ac demūm oppletis
 fossis fascibus, vrbi quæ muro nudaretur as-
 sultum faceret, & quia pontes qui supra fos-
 sam sternendi essent, non satis longi fuerūt, eos
 igitur protendi oportuit. Factos autē, Valones
 & Germani fossis murisq; proiicere pōtes post-

quam noluissent, tandem XVIII. Hispani hoc praestiterunt, & ex ijs propugnaculum impetierunt ac ceperunt, ex quo vrbs tormentis mirificè concutiebatur. Adeò ut obfessi dein: petierint de conuentione colloqui, dicentes eas se accepturos conditiones quib. sese Tornacenses dederunt.

Gandenses ante dies aliquot, vrbi succurrere nixi sunt: at ita profligati ab equitib. Epeirotis, vt nihil ipsi prius habuerint, quam sibi salutiq. suae fuga consulere.

3. Jun. Accidit Antuerpia, vt sorores duae, filiae, vt aiunt, Petri Franci ad Aquilam nigram, generi cuiusdam Lusitani, ad nuptias vocatae, cum parata illarum vna iam esset, altera se comeret adhuc & tardaret, & quae parata erat imparatam obiurgaret: eique diceret componenti indusui collarum: puto inquit demonem collari illi tuo inesse, puellam in conclauis retrocessisse, illi apparuisse demonem adolescentis pulchri forma; qui se illi adiuturam illam ad se comendum obtulit. Eum à se repulisse. Tum in eam inuolasse, & tempora detraxisse, eamq. obtorto collo ingulasse. vbi in pheretra esset ad sepulchrum vehenda, octo vespillones, id ferre nō potuisse rumor fuit. Id propterea

pterea aperuisse, nec corpus reperisse, sed eius loco nigrum canem. Sit penes eos fides, qui credere velint.

Circiter hoc tempus Regii scalis Diestum tentarunt, iamq; mœnia conscenderunt, forum etiam occuparunt, cum praesidiarius urbis, portas adiit ac tenuit, ne eques Regius qui foris astabat urbem ingressurus, ijs potiretur. Qua ex re contigit, ut qui in foro pugnarent equitibus, in quibus spem ponebant destituti, urbe pellerentur, plurimis illorum casis, & captis, quorum numerum propè ducentorum fuisse dicebatur.

Alenconius, à singulis patribus familias, iuramentum fidei & obedientiae una cum abiurationis Hispaniae Regis clausula: per Columnellos exegit, & obtinuit. Vix id centissimus quisq; prestare recusavit, metu videlicet, exilii, atque direptionis, aut verò confiscationis omnium bonorum. Erat autem iuramenti & abiurationis formula antea 12. Aprilis concepta in hæc verba.

Iuro, me nihili Regem Hispaniae facturum, neque illi me obsecuturum, nec me cum uti dominum supremumque Principem agiturum, me quidem ab omni fide, obligationeque,

qua ei quocunque modo, tanquam supremo Belgij Principi, obstrictus fui, liberum putans atque iudicans. Econtrario verò promitto Illustrissimo Principi Frãcisco Dei Gratia, Francia heredi, fratri vnico Regis, Duci Lothery, Brabantie, Limburgi, Geldria, Andegau, &c. Comiti Flandria, Hollandia, Zelandia, Zutphania, &c. Marchioni sacri Imperij, vti Domino ac Principi meo legitimo, proque tali habito, legitimoque electo, me inquam illum pro virili adiuturum, Contra Hispania Regem, & adherentes videlicet, Celsitudinis illius & Belgij, inimicos, planè excepto. Porrò me id omne, in quod omnes & singuli fideles subditi, Brabantie Prouincia originarii, supremo suo legitimoq; Principi tenentur obliganturue, prestaturum. Hac tamen omnia, secundum ingressus iucundi literas, et Priuilegia.

Iuro præterea, polliceorq; : me huic Antuerpiensi vrbi, fidum fidelemq; fore, meq; ipsam, sub nostri huius Clementissimi Principis obedientia defensurum. Ita me Deus omnipotens adiuuet.

Quamobrem nullos à quoquam legatos, Alenconijs, aliòsue, audit, aut ab vlllo literas accipit.

cepit, qui ipsum, alio quam Brabantia Ducis, nomine, tituloue appellent.

Antuerpiensis urbis ciues protestantes numero sexcenti, tam suo, quam aliorum ipsis adherentium, nomine, à se scriptum libellum supplicem Senatui porrigunt, per quem petūt: 12. Iun^o sibi templa in urbe concedi, ad sua Religionis habendas cōciones, & sua exercenda quacung; sacra.

Tribus millibus hominum, recens auētæ copia Principis Parmensis, nimirum, mille quingentis Burgundis, & totidem Germanis, mutatusq; locus tormentis, ad portam videlicet Beuream urbis Audenarda à Regiis obfessa.

Tandem muri triginta duobus tormentis, una displosis, magno cum impetu cepti sunt dirui, horis totis duodecim: attamen, aquis emissis magna agri pars fluminis speciem præbet, eoq; scaphis Gandēses subinde commeant, ut addant obfessis animos. Nam quadringentos tantum præsidarios illos habere rumor erat. Propugnaculo potiti erant Regii, sed & id hostis recepit. Nihilominus Regiis spes affulgebat, urbem captum iri.

Parmensis Princeps: ne, qui iusiurandum fidei, & obedientia, Alenconio præstiterunt:
abiu-

DE REBUS

abiurato Hispania Rege; plane, propter id desperent; se Regi posse unquam reconciliari: ac sic cogantur Alenconianas partes sequi: quò Alenconius id vrgens spectauit: recens edicto publico sanxit; Regis nomine, ac titulo: Regem tales eo metu liberare, ipsisq; clemēter, hoc iuramentum tanquam coactum & vi ac metu extortum relaxare; seque illos pro probis, ac fidelibus subditis agnoscere, agniturumue, non minus, quam si id minimè prastitissent. Proinde se viros ostendant. Regem & se pro virili, in tam iusta causa, iuuent.

Altipennius Barlemontij filius, cum circiter sexcentis equitibus Antuerpiam tentat, causam præbuit, vt Alenconius metu portas vrbis per integrū biduum claudi iusserit, nec quemq; se opponere, imo verò ne vnum quidē, urbem pedem efferre voluerit. Prædam pecoris fecit. Deinde Lyram progressus, leue prælium cū Alphonso Hispano vrbis præsidij præposito, commisit, ac cepit, & globo misso vulneravit: Veruntamen, eo propè momento, receptus à suis ille fuit.

Parmensis oppugnauit propugnaculum Audenarde vrbis. Id ceperunt eius milites, sed hostis impetu ex vrbe factò euestigio recepit, amissis

amissis centum ex suis, quatuor Regiorum ca-
sis, & aliquot vulneratis. Gandenses suspicati
de hoc assultu, auxilia denuo miserant obsessis,
quæ Marchio Risseburgius repulit, ad Gandē-
sium usque portas, occisis illorum equitibus o-
ctoginta.

Alenconius Arscotum urbem, quatuor
peditum millibus, & octingentis equitibus, de
improviso, adortus est, introgressos in medi-
am usque urbem, Epeirota quidam presidij
præfectus, animosè repulit, eorum triginta
caesis.

29. Jul. Auxilia Hispanica & Italica Prin-
cipi Parmensi ad Vitroum vicum Luxembur-
gicum appulerunt, inde Carolomontium ar-
cem ad Mosam. Alenconius, Vatteum vicum
Grauelingæ præfecto, à Motta verò munitum,
eig, propinquum cepit, demum verò deseruis-
se narrabatur. Parmensem enim aggressum
fuisse aiebant eius copias, ad Dunkerkam, &
multos Francos fudisse, ipsos autem tormen-
ta, ne venirent in illius potestatem in flumen
deturbasse. Hypras pergens cum exercitu, ho-
stem quarit antequam fiat potētior. Etsi enim
arcem ad iactum teli Gandauo propinquam
Parmensis cepit & Gaueram; ex quibus mul-
tum

rum damni urbi infert: attamen non prodibat Alenconius, ut eas reciperet, vel quicquā moueret.

Ex Noritii Angli, & Stuarti Scoti, qui in Frisia militarunt, duabus ordinum legionibus duodecim signa, septingentorum veteranorum militum, quod illis stipendia non soluerentur, & annona deesset, nec ijs provideretur, profugerunt ad Parmensem, qui rerum hostilis exercitus periti, ipsi strenuam operam nauant.

Præsidiarii quoque Bruxellenses, Regiam urbem, domumque ciuicam, occupātes, petunt exolui sibi, quæ multi aris debebantur stipendia. Edicto tamen promulgato, se defensuros urbem, nec quicquam se in ciues esse tentaturos. Boscoducenses Parmensi offerunt ei obsidenda centum florenorum millia.

Scotus quidam nomine Lichfeldius, cognomento Simplex, Præfectus rei militaris Lyra oppido Belgii totius longè munitissimo tribus Antuerpiæ miliaribus sito præsiarius: Cum stipendiorum solutionem ab ordinibus sepius frustra petiisset, nec oppidi Gubernator Hictfeldius ciuis Antuerpianus, cuius intererat, ipsum, ut eam consequeretur, iuuaret: odio in ordines

ordines concepto, cum vicinis Regiis egit praesidiariis, spe quoque praemii, de illis tradenda urbe. Itaque Calendis Augusti, Gubernatori exposuit posse certo loco se magnam praedam facere, & captos ex suis ab hoste milites liberare, si concederet, ut aliquot ex praesidiariis secum duceret. Hietfeldius persuasus permisit. A prandio egressus: Boves, Equos, & Captivos ab hostibus, cum quibus rem communicarat secum Lyram abduxit. quò sub horam secundam appulit. Praedam pecoris fictè vinetorum hominum ostendit, sibi quoque oppidi portam aperiri postulavit. Iussit Gubernator, ipsi porta maioris portulæ patere. Intromissus urbs maiorem eam portam aperiri, ut abactum pecus, & quatuor ut aiunt onustos alia praedacurrus, introduceret, sed facere renuebant praesidiarii, expectaret auroram. Ille verò hostem subsequi contendebat, & illum uniuersam praedam, si differretur recepturum, & qui cum ea erant milites caesurum. Ne hoc accideret, cauendum esse ratus Gubernator; maiorem illam portam, aperire mandauit. Euestigiò, 2. Aug. capta ab eo porta fuit, & caesi qui restiterunt. Eques una Regius ex vicinis praesidiis, maximè Altipennii Barlemontii, collectus,

qui

qui prope ad insidias occultabatur, intromis-
 sus fuit. Cæsi sunt omnes, qui cum armis, facti-
 ue in viis obuū fuere, & occupatum ab hoste
 statim forum. Dicuntur, equites sexaginta
 fuisse. Oppidum partim diripuerunt; partim
 cepere ciues, à quibus pecunia vim, vita ser-
 uanda causa, non exiguam extorserunt. Het-
 feldius Gubernator indusio suo indutus, navi-
 giolo profugit, qui equites urbem obtinent. V-
 bi primum perlatus fuit hic nuntius Antuer-
 piam, mira animorum consternatio: Portam,
 ne quid dissimularent, per quam Alenconius
 fuerat primum ingressus in urbem, & in qua
 sunt fixa eius insignia, quia Lyræ ducit, mu-
 ro obduci curarunt præ metu, ciues. Eo sanè lo-
 ci Lyræ sita est, ut Mechlinia, Bruxellæ, Villa-
 uordæ, Diesto & circum undique, Regij excur-
 siones facturi; omnem annonæ inuectionem
 prohibeant, rerumq; ijs locis facile patiantur
 penuriam. Perscripserunt nonnulli: Regios v-
 nà etiã interceptisse Monasterium S. Bernhar-
 di, Antuerpia nō procul ad Scaldim, unde na-
 uigationē ad illa oppida, & alia loca impedi-
 ant, & multos undiq; rusticas domos captas
 esse, omniaq; variè vastata. Appulerunt 4.
 Aug. veterani Hispani, qui ex Italia Carolo-
 montium,

montium ad Mosam, quod Gruetum dicitur. Reliquæ cohortes Hispanicæ, vna cum Italis, Luxemburgi expectantur, quò iam aduenit cum Germanica legione Ioannes Manricques. Boëmici fossores circiter bis mille Bouinis oppido Namurci, eunt ad Hispanos Carolomontium.

Lochem Transisulanum oppidum Verdugus Hispanus obsidet adhuc, eò ordines mille Octingentos equites ac pedites miserunt subsidio, vna cum comœatu, appulsos magna ex parte ille cecidit, ac fugauit, & comœatum, præter eum, quem dum Verdugus confliget, ex quinque curribus in oppidum furtim abduxerunt, intercept. Ceciderunt etiam ordines ad Steenuuichum.

Regij equites quidam in proxima vrbi sylua, ad insidias latebant, & ex suis circiter triginta euaserunt, abacturi pecudes, vt hostem ex vrbe elicerent. Oppidum exiguo hoc contempto numero, prædam volentes recipere, eos multo milite sunt insecuti, vbi penitus in syluam penetrassent, vndique ab hoste circumuenti fuere ac casi.

Arnhemii Geldria, ab hinc aliquot diebus, Ordinum Prouincia conuentus fuit habitus.

DE REBUS

De abiurando Rege, & inaugurando in Du-
cem Geldriae Alenconio. Re infecta discessum
est. Aliqui tamen priuata coniuratione iura-
runt; quod iuramentum ipsi expeditis litteris
appenso Nouiomagensi sigillo confirmarunt.

Hoc ubi pars aduersa Consul Arnhemus vir
auctoritate grauis cognouit: illos falsitatis ar-
guit, perfidiaq; notauit. Præter verò contrag-
patriæ morem etiam fecisse: quos, Arnemensi
sigillo, quo, quod fecerant ipsis licuisset, uti o-
portuisset. Itaq; illos acriter obiurgans, cui-
dam ex præcipuis colaphum, tamē atate gran-
dis, valdeq; senex, impexit. Interea motus Præ-
sidiarij militis Bruxellensis; facta stipendio-
rum solutione, compositi.

Senatus Coloniensis Edicto promulgato
6. Aug. iussit omnes alterius Religionis, quam
Catholica, qui abhinc annos sexdecim ad hūc
diem ad se cōcessissent, vrbe intrā mensem dis-
cedere, conuenticulis omnibus etiam inter-
dictis.

Parmensis ut Alenconium, qui inter
Dunkercham & VVinoxbergam habebat, ad
pugnam eliceret, eo iuit cum exercitu, semper
ei propius appropinquauit, quo factum est ut
sepè velitarētur. Præter alia aliquot leuia præ-
lia; vnunz

lia; unum commisit, in quo utring, multi ceci-
derunt, numerus, ut aiunt, quingenti, Equi-
tum turma ductor Marchionis Varamboni
frater, Burgundus. Alterum itē praelium, quo
Balanconius, amissis octo vel nouem è suis ca-
ptus est à Francis, cuius subpraefectus, dum cu-
pidus Francum fugientem, ad aggeres usq;
persequitur, fuit casus.

Antuerpienses amissa Lyra deliberarunt de
incendēda Campinia, vicinisq; sibi locis, quē
admodū factum ab ijs etiā, qui Lochemo à Re-
gis obseſo opē laturi venerant, sed à Verdugo
in fugam fuere pulsi. Monasteriū S. Bernhar-
di, à Regijs derelictum: quod ad Scaldim situm
sit, Antuerpienses muniunt. Trecentos equi-
tes sibi conscribunt, quibus itinera tuta red-
dāt, & p̄dentur. Mechliniēse porrò praesidium
equitū turma, & duob. peditū signis auxerūt.
Alenconius autem praeter incendia, quibus se-
se iuuare nixus est, sperat sibi breui adfuturos
è Frācia bis mille equites, & Heluctios. Mari
ad eum appulisse aiunt peditum Anglorum &
Francorum duo millia: Praeterea Bellieūrius à
Rege fratre ad eum missus venit, pecuniam at-
tulisse scribitur, & ferre auxilia, consilijs diu
meditatis à fratre.

Parmensis etiam vires collegit, & ad se Hispanos equites Carlomontio euocauit, & Bohemorum fossorum signa. Reliqua pars auxiliorum Italicorum, & ceteri Hispani appro-
 16. *Au perant. Luxenburgum iã putantur aduenisse.*
gust. Scotus qui Lynam prodidit, Parmensem inuisit & eius matrẽ Namurci. Profectus Vlissinga suspitione delatus, ita se purgauit; ut locum tueatur suum atq; retineat.

Ex ijs, qui Auriacum & Alenconiũ venenõ petere voluerunt, Italus in carcere, post tormenta, sese cultro, duobus inflictis vulneribus ad cor et umbilicum, turpiter interemit. Lamoralis Egmondanus comitis captiui frater adseruatur.

Regina mater aduentare Cameracum dicitur. Ipseq; publicè iactauisse verbis, ea se, quam Francicos reges decet, auxilia Alenconio filio suppeditaturã. Ferunt tentaturam: ut Regẽ Belgæ (Malecõtenti vulgo nominati) cum filio reconcilientur.

Malecontenti Saricinum Sancti Vedasti apud Attrebatos Abbatem in Hispaniam sub proxima hyemis superioris anni finẽ Regi miserunt: qui nuntium ferret de ipsorum & proba voluntate & firma in illum fide: ipsisq; per placere

placere significaret & exponeret, ut in Belgium Rex Hispanos, Italos, Sequanosq; tum externos alios quoscunq; pro libito mitteret, Gratium hoc Regi fuit. Abbatem itaq; expeditis negotijs redeuntem profecutus est munere duum millium coronatorum, & alteris duobus millibus viatici causa, Illius verò frater equitis Aurati titulo donatus & coronatis quingentis.

Rex porrò Salentinum (qui pridem Archiepiscopus Coloniensis, Ecclesie renunciavit) Geldriae administrationi praefecit, qui, accepta stipendiorum tremestri solutione militem colligit, Billius deniq;, cui Frisia commissa fuit; expectat mandata indies à Rege. Groningenses quoq; legati; à Parmensi eò domum rebus ex animi sententia confectis; remittuntur.

De Alenconio interim haec adferuntur. Ipsum Brugis; insignia Caroli Quinti Imperatoris Inuictissimi & Philippi Hispaniae Regis, quibuscunq; locis haberentur, deiecisse, suaq; substituisse. Et castra inter Dunckeram & Vinocibergam Flandriae quas vrbes obtinet fixisse, & esse utrinq; fluminibus cincta. Quo fit: ut Parmensis Princeps, qui eum ad pugnam prouocat non potuerit penetrare.

DE REBUS

Parmensis attamen pontes extruxit: quibus exercitum traducat, ut hostem Alenconium antequam auxiliis firmetur impeteret. Caterum cum videret Alenconius priorem Hispanorum aciem 41. signorum peditum, & aliquot vexillorum equitum Parmensi appulisse (17. Aug.) in quibus tanquam veteranis potissimum robur constitueret; ac Manriquesii Germanicam legionem & Bohemicos fossores, ad castra Parmensis peruenisse: Relictis suis Castris Alenconius 18. Aug. Gandauum properat, sub praetextu, ut inibi Flandriae scilicet comes inaugureretur, utpote cui absenti alias fidem iurare noluerint.

Consulere, paulo post Deputati quorundam Principum Augustanae confessionis, scripto multis sigillis obfirmato, conatur Coloniae sibus; ut quemadmodum in Germania quibusdam Imperii ciuitatibus, ita etiam Coloniae Templae ciuibus ea petentibus ad exercendam protestantium suam Religionem concedatur. Contrarium autem suasit libellus quidam, auctoritate sacrarum literarum rationibusque variis suffultus, Magistratui dicatus Coloniaensi, quem tanta semper in auita Religione Catholica constantia, tantaque in Rep. sua Coloniaensi Guber-

*Gubernanda prudentia cognoscunt omnes, ut neq; unius partis consilio, neq; alterius suasio-
ne, opus fuisse existimandum sit.*

Locum in Transisielana Prouincia Verdugo 4. Sept. ad extrema rededit, auxilia ei oppido missa profligauit, quae denuò reparata ab Holachio duce, ante paucos dies iterum à Verdugo dissipantur, ita ut interceptis 20. curribus annonae, multi caesi, ex ordinum militibus.

Supplicem, quidam Colonienses, ter iam porrigi libellum curarunt, petentes eos, quos Senatus, propter priorem libellum, cum Calviniana cõciones hac in vicinia primùm sunt habitae, carcerem ingredi iussit, liberari, Religioni enim suae, perturbatis Alenconiani, locum consiliis suis datum iri confidunt.

*Menſe Nouemb. Parmensis Likerkam tormentis quassauit ac cepit, & Gasbekum, quod regis ordines antea eripuerant, militibus albo cum bacillo armorum loco discedere permisum, praefecti, arbitrio relictis principis Parmensis; Qui Bruxellenses undiq; cingere conatur, quo terrorẽ urbi incuteret, eamq; sui officii post litteras antea scriptas admone-
ret. Aquae fluminis repagula pessum daturus,*

unde flumen inutile redderetur navigationi,
nec amplius Antuerpiam prodire liceret. Vrbs
verò Bruxellensis, metu percussa inq̄ suo pro-
posito fixa permanens, prater totidem quæ ha-
bebat, triginta quinq̄, signa militum, præsidio
accepit.

Eodem tempore Alenconio Francorum pe-
ditum duo millia, & octingentos equites, hel-
uetiorum verò hastatorum peditum tria mil-
lia, principe Delphino (ut dictum est, dice-
turq̄ infra latius) Duce, cuius est vicarius
Bironius Francus, Dunkerkã Flandriæ portũ
appulerunt. Parmensis autem exercitũ habet
ad Hisquanium pagum, altero ab Vrbe Bruxel-
lensi militari: Germanus, Italusq̄ miles, quòd
aeri nõ assuevit, & inopia comæatus prema-
tur, passim dilabatur, vel moribus planè pe-
rit, adhuc enim regijs clausa est, ad annonam
Frãcia. Ob quæ etiam eadem incõmoda, Alen-
coniani milites, qui è Frisia redeũt, vnde quaq̄
moriuntur, donec reliquos conflictus auferat.

Alenconius 15. Decẽb. nouũ pontificis Ca-
lendarium (frementibus licet ordinibus) rece-
pit. Persecutus, natalẽ domini Antuerpiæ cele-
brauit, 16. die Decembris, in cuius tem-
plum, ad Catholica sacra, fuit vtriusque sexus
concur-

concurfus, ut vix tertiam eorum partem caperet.

Verdugus capto Stenuuijcko, alia quinque loca præterea occupasse fertur, & Carolus Mansfeldius, in Campinia fuit cū suis signis, circiter mensem, quòd Diestum obsessurus crederetur, & Sichein, nunc inde recens discessit, auxilia laturus Mega, ab Alenconianis obsessa, sed frustra Mansfeldius.

Ex Hollandia in Hispaniam soluisse, ab hinc aliquot hebdomadibus ducentæ naues mercimoniorum, earum quinquaginta, in scio Auriaco rediituo, onusta tritico subuentura Betica, fama est, Regem Hispaniarum, ex maritimis ciuitatibus, ea frumenta colligi curasse, & ei cum Daniæ & Suediæ regibus, ex pacto, bene conuenire: putatur tandem, etiam inde regis alimenta suppeditare, Si Francia Rex, illis ea, è suo regno deneget vltterius.

Dicunt præterea Regem Hispania, quo diuturnis bellis, finis tandem aliquis imponatur, per Germaniæ Principes, pacem in Belgio tentaturum: & Belgis tumultuantibus, ex pontificis permissu, Religionem ea conditione concessurum: Si Alenzonium remiscent in Franciam, eiq; renunciauerint. Quo verò magis ea

pax firmetur; eò Regem spectare aiunt: ut Alenconiũ, natu minori filia matrimonio iũgi, minimè recuset: Reginamq; matrem, ad Alenconium, cum Hispania, Franciãq; Regum legatis, venturam eò esse, Antuerpiam.

Ad Archiepiscopum Coloniẽsem quidam missi dicuntur Moguntini, & Treuirensis Electorum Sacri Romani Imperij, nomine, Capitulum etiam tres e suis eò ablegavit, quos obscuro ambiguoq; responso dimissos fuisse aiunt. Dimissus est etiam ab Archiepiscopo, Dux ille Bipontinus, qui Coloniã 27. Septem. venit, equis quinquaginta, Archiepiscopi, & Principum eorum nomine, qui Senatui Coloniensi, ex postremis Comitibus Augustanis, elapso Augusto scripsere, ut Ciuibus ad nouas Conciones templa permitterent, & quos tenerent captiuos, eò quod eas petiissent per libellum, ipsi liberarent, legatus.

Paulo post, 28. Septem. hoc est, die veneris, proxima post natiuitatis Christi diem Boniuctus quidam Francus Endouium oppidulum, Boscoduco Bredãq; propinquum, ad saltu cepisse fertur, & scalis, caso Itatorum, quod inerat praesidio, alij proditum affirmant, missis singulatim in id milite, in oppido tamen esse monasterium,

sterium, à praesidiario munitum, quod adhuc resistat, & auxilia petere.

Antuerpia, conuentus vnitarum quas vocant Prouinciarum, fuit habitus, De Moneta diu disputarunt, neq; quicquam de eo cōstituerunt, nec de alijs, quae proposita fuerunt, multis Alenconio tamen, annuos florenorum quatuor milliones, ad bellum decreuere, partemq; à se debitam, singula quaq; prouincia, singulis mensibus persoluent.

Conuocantur & à Capitulo Metropolitanae Ecclesiae Coloniensis proceres, siue status vel ordines Dioecesis Archiepiscopatus, vt ad diem Sabbathi proximam post natalem domini compareant. Hinc est, quod Archiepiscopus hunc diem praueiciens eosdem proceres sub iuramento illi praestito, scriptis adhortetur ac moneat literis. Ne comparentes, in prauidicium eius, vel eorum etiam, quorum nomine comparerēt, quicquam consentiant, vel concludant, cum minori parte capituli, sed audiant duntaxat proponenda, eaque ad se referant, Neque enim sedem adhuc vacare, sed sua interesse ait, vt rem Archiepiscopatus ita dirigat, quemadmodum existimet, & illis omnibus paternè gratificari, & Deo speret, in
extre-

extremo eius iudicio, interrogatus respondere,

Princeps Parmensis, qui Bruxellam, diligenter dispositis circum ad hiberna militibus, propè cinxerat, inde recessit, pluuia enim inundarunt agros, vnde nec loco tormenta moueri poterant, fluius deerat per quem importaretur commeatus. Accessit, quòd auxilium Alenconii ex Francia aduenire in Flandriam diceretur, cui obuiam properans, hoc effectit Parmensis, vt non liceret illis terra ingredi in Belgium, etiam propter limites praesidiis firmatos. Itaq; Caleto soluerunt, mari, Dunkercam inde Brugas; ac VVaseam Flandriae ditionem, intactam hactenus à milite, inter Gandauum, Brugas & Antuerpiam, inuadunt.

29. De Principem igitur eò cum exercitu, cui stipendia dū menses numerauit, profectum nunciatur, & castra fixisse, inter Gandauum, Audenardam & Tornacum, Gauera non procul, iam dicitur alter, alteri exercitus breui appropinquaturus.

Habet Francus delectum militem, & praefectos veteranos, Regii illos equitatu superat, Sed nunc omnia paludibus sunt obsita. Quidam tamen Francos copias diuisuros scribunt, & partem attributuros Flandriae, partem Campi-

Campinia. Ex illo exercitu Francico, multi Francia proceres ac nobiles circiter sexcenti, narrantur aduenisse Alenconio, Antuerpiam, Inprimis Mompenserijs Dux Imperator illius exercitus, Bironius vir militaris eius vicarius, Lauallius, Andelotii filius, & Amiralii vulgo dicti nomine Colignii filius.

Hi fortiter asserunt, se à Francia Rege missos, ut Alenconio Belgium contra Hispanie Regem tueantur. Proinde: cum eorum Rex tantas expensas subiturus sit, petunt, ut Francia coronæ Belgæ sese dedant. quod tamen in pactis cum Alenconio initis, expressè fuit exceptum. Itaque res eò deducta est, ut hoc etiam sint obtenturi, ni quid aliud accidat. Iamque nonnullis in urbibus per seditiones, fortè studiose concitatas, ciuibus adimunt arma, & Francicum militem imponunt praesidio, internum verò eijciunt, ut eas vrbes in suam potestatem plenè redigant. Veluti proximis dieb. ab illis Dunckerchæ factum est, & Denremonde, potior Flandriæ portus ille est, hæc verò omnium munitissima.

Fertur etiam ex nuncijs C. P. adlatis, Rex Francia vna cum fratre, Turcam sollicitare, ut classem cōtra Hispaniæ Regem, in Italiam, primo

primo vere immittat: videtur etiam illi viâ aperturus in Belgium, Antuerpiam enim inde aduenere Turcæ quatuor, qui de eo loci erigendo mercium suarum emporio tractant, perpetuò illic 18. Turcas fore pollicentur, merces Franci permissu aduehent Massiliam, inde terra Burdegala, per Oceanum nauigabunt Antuerpiam, expectant quinquaginta horum quatuor socij, ut dicitur, Massilia, & non desunt, qui in his mercibus anguem latere putent.

Parmensis inopia commeatus quasi enervatus, propter aduentum Francorum & magnos belli, hostiles apparatus, omnes prefectos militum Tornacum accersiuit: cum ijs, de alca belli gerendi, statim deliberaturus. Missa ei sunt à rege, Namurcum tercentum coronatorum millia: & Hesdinenses pecuniam intercepterunt; qua Francus Cameracensi pro subsidio stipendia persolaturus erat.

Duo Alenconius conuentui vnitaram prouinciarum, Antuerpia conuiuia exhibuit, vnum in domo ciuica; alterum domi. In eo conuentu, Franciæ Regis legatus aperte petijt, eodem quod Francici proceres extorquere velle suprâ retuli, nimirum, ut Belgæ prouincia, si
Alenco-

Alenconium contingat mori sine legitimis liberis, unà omnes, ad Francia coronam deuoluantur in perpetuum. Si hæc fecerint, Rex illis pollicetur auxilia, quibuscumq;, & quantiscumq; viribus poterit. Cui petitioni, Brabantia & Flandria penitus adfenserunt, Gandenses tamen, ea in re, responsum suspendunt, aliquid aliud fortassis meditantes, cætera omnes provincia magnopere dicuntur reluctari.

Mense Ian. in. An. 1583. Alenconius quatuor Heluetiorum millia, septem Francorum è media Gallia, & Germanos egres mille quingentos, præter Scotos & Anglos, præclara auxiliij specie, ad Antuerpiæ suburbia euocauit, sexcentos porro Nobiles suæ Religionis præcipuè nota, ex omnib; ijs, qui eadē Lutetia, die Bartholomæi patrarāt, & Hugenos aliquot, eò ad se in urbem ex Gallia adsciuerat, qui cum eo erant perpetui. Quo exercitu sorgebat se uelle Parmensem aggredi, & huius lustrationem se facturum simulauit, urbe egredi nocte tentat, & portarum clauces in id petit. Vocantur itaque die 6. Ianuar. hora duodecima semis, cum omnes pranderent, ad Iacobi portam, præmittit trecentos equites Francos sub vestibus armatos. Hi in porta ponte utring;

DE REBUS

utring, ad latera ordine militari dispositi cō-
 sistunt. Adueniens Alenconius ille, pontem per
 medios suos 300. equites transit. Deinde Ga-
 lero suo sursum supra caput iactato, signum il-
 lis & exercitui, qui vicinus & in procinctu
 erat, dedit, de vrbe inuadenda. Equites portæ
 præsidarios euestigio cedunt, portamq; occu-
 pant, & duo utrinque propugnacula, cū mœ-
 nibus, & tormentis in urbem conuertunt.
 Quo verò captam esse exercitui significarent,
 domum incendunt, maiusq; tormentū displo-
 dunt. Deinde in alias duas vrbis portas, hinc
 utrinque proximas Rubram & Sancti Geor-
 gianam excurrunt, ut ijs potirentur. Verum
 tamen quia duplicatum iis antea ex suspicio-
 ne præsidium fuerat, pulsati sunt Franci ab exer-
 citu, ad Iacobi captam portam concurrunt, in-
 gressi, tres vicos adoriuntur, & per Meram
 (vulgò Meerbrouck) in Bursam vsq; conten-
 dunt. Clasicū campanæ pulsu à ciuib. canitur,
 vici ferreis catenis transuersis clauduntur,
 quibus eques, ne transeat vel insultet, prohi-
 betur. Ad clasicum undique turmatim ciuis
 armatus accurrit, in equites qui portam cepe-
 runt, globis etiam maioribus è tormentis in
 milites foras ciues iaciūt, multiq; ex iis Franci
 cadunt,

cadunt, à mœnibus armorum vi, & crebris sclopetis, per fenestras proximarum adium emissis propelluntur. A catenis intra urbem, immanes edita quoque strages, & ad Iacobi portam, & alias illas duas, dum miles per eas ingredi vitentat. Ciues itaque fortiter pugnarunt. Inter eos pistør, nudus ad clamores egressus, multos ad catenas occidisse sua manu, scribitur, equitem deturbavit, & equo potius, eques factus est.

Sed ecce quaeso latum illum, quem tibi in precedentibus Lector ob oculos posuimus, Alenconij introitum, ingens miseria excepit.

Narratur quidam Serenissimi Principis Matthiæ Archiducis Austriae domesticus Nobilis, solus Bursam contra Francos, illæsus tamen, quod propè miraculi loco ducitur, defendisse. Cæsi intra urbem Francorum peditum 1200. equites 250. primariae nobilitatis. Ex mœnibus fuga sibi consulere cupientes, sese in fossas præcipitarunt, atque submerserunt, foris non pauci maioribus tormentis occisi, partimq; vulnerati.

Senatus Coloniensts interim, ne omninò Principium Imperii Augustanae confessionis postulata contemnere crederetur, liberavit ad 15. Iun.

DE REBUS

eorum intercessionem, & Bipontini instantiam captiuos, eos maximè, qui Supplicem libellum, de quo supra, subscribentes, exhibuerunt. Quales sunt Johannes Burgkmã / Johannes Suchtelen / et Casparus de Widdige. Dimissi sunt autem ea condicione, ne illi in posterum interdictis concionibus, & conuenticulis interessent, sed in omnibus, quæ à Senatu decernerentur parerent, neq; carcerem in quenquam vindicarent.

Fridericus Saxonie Dux Canonicus Coloniensis naues Electoris, quæ Octingentos auenarum modios pannosque multi precij, & commeatum Bonnam uehebant militi 15. Ian. cepit.

Dedit 26. Ian. Alenconius ad ordines literas, quibus se, & gesta paucis excusat, & emollit, eisq; prolixè omnia sua defert, & eos ad amicam reconciliationem, mellitis admodum verbis, inuitat, ac non semel excitat.

Paulò post, vigesimo septimo Ianuarij, Illustrissimus Dux Bipontinus COLONIAM denuo appulit, CAPITVLVM, nomine Archiepiscopi, repetita Legatione accessurus.

Die dominica Septuagesima, Bonnae Congionca

tionones nouæ Religionis admisit Archiepiscopus
Coloniensis, quarum prima per Superintenden-
dentem Comitis Palatini habitæ, interfuit:
antea vt dictum est in Cancellaria, sed nec
dum publicè sunt admiffa dictæ conciones.

Ordines Coloniensis Diocesis De tribus
potissimùm Archiepiscopi postulatis habuerūt
Comitia; nimirum, de vxore ab eo ducèda; & 28. Ian.
retinenda administratione, recipiendâq; pro-
testantium Religione.

Super quibus, caterisq; per Articulos octo
propositis, ordinum mentem sibi Capitulum
declarari, consilium quoq; atq; auxiliũ ab illis
petit.

Diocesis Coloniensis, Vrbes, atq; Nobilitas,
postulata Archiepiscopi, simul & proposita Ca-
pituli, matura deliberatione examinantes, in
unionis verba 29. Ian. Capitulo iurauerunt,
quæ habet inter cætera; Episcopo, nec alijs licere
aliquid in Religione mutare, sine expresso eo-
rum consensu. Quæ unio cæpta est anno 1550.
demùm confirmata 1564. & nunc repetita.
Atq; ita VVestphalia, & XVII. Diocesis vrbes.
se Capitulo contrà Archiepiscopum habere de-
clararunt 1. Febr. Altera die Bipontinus dis-
cessit.

DE REBUS

Fridericus Idem Saxonie Dux, Capituli nomine, Caesaris VVerdenam 3. Febr. urbem cepit. Postridie Archiepiscopus cum 200. equis, deductus est à Ioanne Bipontino Dillemburgam, ad Ioannem Nassouium comitem, Reliqui Bonnae urbis praesidio Carolum fratrem, cum quadringentis peditibus, Sulmensem, & VVinneburgicum Canonicos Comites.

Parmensis interim Princeps, Tubicinem cum literis ad urbis Antuerpiensis Senatum, ac tribuum, quod dicitur, magnum Consilium, Ordines, & Columnellos misit, sed illum obuolutis oculis, velo panno, in forum ex urbis porta frementibus aduersarijs, pacem & reconciliationem cum rege expetentibus, deduxerunt. Sapius clara voce, VIVAT REX alij acclamant. Vetitum est autem Edicto, Ne quis ex prouincijs vnitis, verba de pace cum Hispanie Rege faceret.

Et ne vlla amplius à principe Parmensi littera, quas ad vrbes, imprimis Gandauum & Brugas, & Lyra Antuerpiam perscribat, & per faciales ad pacem eos adhortans mittat acciperentur. Cōuenerant enim iam Flādri Contraci, ac dein Tornaci; & Halle Brabanti, & Marollum

Marollum & S. Gertrudis Abbatem unaque tres nobiles Gandauum Parmensis 7. Februa. hoc nomine misit.

Eodem tempore Regina Angliæ misit ad Belgas legationem, ut cum Alenconio breui conueniant. Nam nisi denuò animis & fœderibus ea reconciliatione coniungantur Hispaniæ Regem, qui iam propemodum ad extrema perinopiam annonæ redactus sit, superiorem fore, quod quanti eorum referat, ipsos satis intelligere.

Rex Franciæ fratris Alenconi studiosus, literas per legatum ad ordines quoque fœderatos & Magistratum Antuerpiensem, Columnellos acciues 13. Febr. dedit, quibus Alenconi factum diligenter excusat, idque, etati minori, seditiosoque militi, & malis consiliariis adscribit, remque molliens seditionem militarem appellat, proinde cum Alenconio in gratiam redeant, se illis omnem beneuolentiæ & auxilia quæcumque deferre.

Sed iam Belgas missos facimus, styllum in Gallos dirigendo.

SEQVITVR CHRONO-
LOGIA, REGVM FRANCO-
rum omnium, à Pharamundo ad Henri-
cum vsq; III. etiamnum in huma-
nis agentem, vitas & gesta suc-
cinctè constringens.

PHARAMVNDVS, FRANCO-
rum Rex I. regnavit annos 9.

Pharamundus, filius Marcomiri,
Francia orientalis, seu Franconia
Dux, multis, contra Vandalos, &
alios suos hostes, rebus gestis clarus, etatis suae
anno quinquagesimo, in vrbe VVirceburgo,
Francorum rex eligitur, deq; cōsensu omnium
Francorum Principum, nec non Pontificis Io-
uis, Salgasti, reliquorúmq; Druidum, sacrifici-
colorúmq; Dianae, coronatus anno à mundo
condito, 4380. anno Verbi incarnati, 419. Tu-
lit hanc electionem acerbè Rom. Imperat. Ho-
norius, (quòd videretur derogare Rom. per
Gallias imperio) nihilominus, bello Vandalo-
rum Gothorúmq; distractus, tolerare cogitur.
Pharamundus in hoc suo nouo regno, ab omni
externo hoste securus, nihil antiquius habuit,
quàm

quàm bonarum legum, constitutionumq; ciuili-
 lium curam suscipere, Instituti ante omnia,
 qui ciuiles lites, forensiaq; dissidia compone-
 rent, quatuor, ex prima nobilitate, Dictatori-
 bus. Salica quoq; lex tum lata fuit, praescripta
 quoq; sunt diligenter ea, quæ publicæ quietis
 conseruationem concernerent, non neglectis
 ijs, quæ ad cicurandum populum, etiam tum
 agrestiore, pristinaeq; feritatis nõ planè obli-
 tum, spectare videbantur. Vixit hoc tempore
 D. Hieronymus, Damasi Papa 40. scriba, trās-
 ferendis sacris libris, ex graeco in latinum ser-
 monem, clarus, qui annos natus 91. moritur
 in Bethlehem, Anno regni Pharamundi ter-
 tio. Circa hæc tempora, Alani, & Vandali, oc-
 cupant Hispaniam, celebrata quoq; Synodus
 Ephesina, contra Nestorianos, & Pelagianos,
 sedente Papa Celestino primo. Pharamundus,
 cùm imperasset Francis, annis septem, aut, ut
 alij malunt, nouem, moritur, anno salutis hu-
 manæ 427. Vbi humatus fuerit, hæctenus in-
 certum, licet Germanorum aliqui scriptores,
 memoriae proditum reliquerint, corpus eius,
 barbara pompa, in montem Franckenberg
 sublatum, in ibiq; in patrio sepulchro condi-
 tum fuisse.

CLAUDIUS, REX FRANCO-
rum II. regnavit annis 17.

Claudius, dictus Comatus, Filius Pharamundi, successit in patrio regno, anno salutaris 429. quàm diu eius fuit regnũ, Frãci crines, barbãq; alere coacti, contra Caesaris editum, quo iubebantur succindere crines, in signum servitutis. Alij autẽ asserunt, ideo cum iussisse eos alere comam, quo facilius dignoscerentur à Gallis, quos ipse, armis subactos, tenderi mandarat. Notissimum vero est, moris apud Frãcos fuisse, alere barbã, ad tempora usq; Ludouici Iunioris, Francorum Regis 41. ex quo eo tempore, nec Rex, nec subditi barbã aluerunt, idq; consilio Petri cuiusdã Lombardi, factum esse aiunt, quæ consuetudo ad tempora usq; Francisci primi, permansit, qui rursus cœpit alere barbã. Claudius animadvertens, Romanorum Imp: vires, assiduus Gothorum bellis extenuatas, ideoq; sui regni dilatandi, idoneum esse tempus, noluit sibi deesse, sed conscripto satis numeroso exercitu, ea usus est dexteritate, scientiaq; militari, ut paucos intra dies, Thulingos, fœderis inter Germanos, Gallosq; fractores, armis subegerit, ideoq; facti sunt vectigales eorum, quorum esse socy
renu-

renuerant. Cepit etiam Urbem Samarobri-
nam, occisis praesidiarijs Romanis. Aggressus
deinde reliquos, qui ad Rhenum castra habe-
bant, traiecitq; Rheno, perq; Syluam Carbo-
nariam, fines Neruiorum ingressus, urbem eo-
rum primariam Tornacum, nequicquam eru-
ptione sese defendentibus praesidiariis, expu-
gnat, eosq; omnes internecione delet. Hinc pro-
spere fortuna flatu utens, in Burgundiam de-
latus, eam aduentu suo occupat. Tholosam et-
iam, & Angoulesime, totamq; fere Aquitani-
am. Septimo regni illius anno moritur D. Au-
gustinus, Episcopus Hypponensis, episcopatus
sui anno 40. etatis suae 83. Hoc tempore vixè-
re etiam SS. Germanus, Episcopus Alostodori,
Ioannes Damascenus, & Paulus Orosius hi-
storicus, exq; eo tempore, Romanorū per Gal-
lias Imperium, valde diminutum fuit. Clau-
dius cū regnasset annis 17. moritur, anno sa-
lutis humanae 440. ubi humatus fuerit, haec
nus nescitur.

MEROVEVS, REX FRANCO-
rum III. regnavit Annis 10.

MEROVEUS, praemortui Regis agnatus pro-
ximus, coronatur Francorum Rex, anno
449. Sunt, qui dicant, filium Claudii Comati
fuisse,

fuisse, verum tale nihil de eo inuenitur, in historiis Gallicis: nihilominus cōmuniter, ab eo ducunt genus eorū regum, qui recta linea successerunt, ad Caroli vsq; Martelli filium, Pipinum. Rex Meroueus vulgo Audax appellatus, eo quod multis, periculo plenis pralijs interfuerit, maximè autem contra Hunnos, qui Duce Attila, fratre regis Bleda, coacto exercitu quingētorum millium hominū, Germania peruagata, Colonia, Treuerisq; urbibus, alijsq; multis ad Rhenum sitis Castellis, oppidisq; deletis, facti audaciores, in Galliā peruaserant, cinxerantq; urbem Aureliam obsidione, quo metu percussus Meroueus, Theodorici Visigothorum regis, Romanorūmq; Ducis Aetij opem implorat, quorū auxilijs confirmatus, cōslixit cū Attila, in campis Cathalaunicis, tanta utring; animorū pertinacia, ut centū nonaginta hominū millia, utrobique cecidisse, memoria proditum sit. Theodoricus Visigothorum rex, eo pralio occiditur, Attila, potiore exercitus sui parte amissa, cūmq; in fugam versum exercitum colligere nō posset, ira dolorq; compunctus, in Hungariā, unde exierat, regreditur. Claruere hoc tempore, Episcopus obsessa Urbis Aureliae, S. Enniamus, S. Lupus Urbis Troiae
Episco-

Episcopus, S. Nicasius Urbis Rhemensis Episcopus. Meroueus hoc prospero bellorum successu factus animosior, inuasit magna Galliae partē, nemine illi resistere auso, occupauit etiam Parisios, & Senones, vrbes Galliae primarias, ex quo eo tēpore Gallia, mutato nomine, Francia vocari cœpit. Merouei filius vnus, qui regē Cornouiae, Frācis uectigalē occiderat, iussu patris concrematur. Meroueus cū extendisset Limites Imperii sui, regnassetque annis 10. moritur anno 458. Hac atate, rex Angliae Artus, vt sedaret contētionem inter sui regni Nobiles, de praeminentia, ortam, iussit eos omnes assidere disco orbiculari, vnde postea, communi nomine, Mensa rotunda equites, nominati fuere.

CHILDERICKS REX FRANCORUM IIII. regnauit annis 26.

C*hildericus, Merouei regis filius, succedit Patri in regno Francorum, Anno 459. Vir forma, morūque elegantia praestans, quibus natura dotibus, neglecta regii fastigii fama, dum ad improbitatem abutitur, exilium illi conciliarunt vituperosum: Nobiles enim, Primarijque Franciae, indignè ferentes, vagam regis libidinem, à qua, ne nobilissima quidem matrona, tuta esse poterant,*
 tanto

CHRONICA

tanto in eum odio exarserunt, ut Rex peiora
 sibi metuens, in Thulingiam, hodie Lorraine
 vocatā, profugerit, consilium amici sui, Viri-
 domarci secutus, qui rupto in duas partes an-
 nulo, quarum una Regi relicta, secum abstulit
 alteram, quam promisit, se tessera vico, Re-
 gi missurum, cum primum, emolliti procerum
 animi, tutum illi reditum, in regnum suū de-
 derint. Exulante Rege, eligitur regni admini-
 strator Aegidius Romanus Dominus Suesstio-
 num, qui iniustis exactionibus, Francos adeo
 exacerbavit, ut de reuocando Childerico con-
 silia inierint, fidelem operam Regi nauante, a-
 mico illo Viridomarco. Reuocatur ergo Childe-
 ricus cum octo annis exulasset, regnumq; recu-
 perat, pulso Aegidio, quem profugientem Co-
 loniam insecutus est, expugnata vrbe, denuo
 tamen fuga euadit in suam Urbem Suesstionū,
 in qua non multo post mortuus est. Hoc extin-
 cto, Childericus omnia pacata sperans, inopi-
 nato bello implicatur, Dux enim Saxonū An-
 drachus, obsessum venit, urbem Aureliam,
 cui suppetias ferens, Andrachum fudit, con-
 fugereq; ad Comitem Iuliomagi, Paulum Ro-
 manū, cogit, quò eum Childericus insecutus,
 captam urbem exurit, occiso Comite Paulo.

Fuit

Fuit nihilominus Childericus, cum Andracho pacisci coactus, defectione Germanorum, & Anglorum irruptione, qui nouas quarentes sedes, in continentem traiecerant, Incolásque regionum Poteuinorum, Manceorum, Anguinorum, & Angomiorum, domo pelleretabant. Childericus, cum regnasset annis 26. aut ut Paulo Aemilio placet, 30. vitam cum morte commutauit, anno salutis 484. relictis post se filio unico, regni successore, duabusq; filiabus. Mansit etiam post eum superstes, Thulingia Regina, quæ relicto marito, Childericum in Galliam secuta, illiq; nupta fuit.

CLODOVEVS REX FRANCO-
rum V. regnavit Annis 30.

Clodoveus, filius Childerici, successit in Regno Francorum, anno 485. qui non multo post, ducit uxorem Clotildim Burgundicam, fidem Christi professam, quæ natum ex se filium, cum baptizari curasset, infansq; paulo post moreretur, Rex, criminans baptismum, mortis causam, uxori irascitur. Enimvero licet multi Francorum Reges, varijs prælijs Romanos fuderint, multaq; illis eripuerint, supererat tamen etiamnum Aegidij filius, Siagrus, Domi-
nus

CHRONICA

nus Sueſtionum, cui magna etiam pars, Gallia
 Belgica parebat: Hunc igitur aggressus Clodo-
 ueus, omni ditione exutum, confugere ad Viſi-
 gothorum Regem Alaricum, cœgit, à quo mi-
 ſerè proditus, Regiſ, Clodoueo transmiſſus, ca-
 pite truncatur, exq, eo tempore, Romani in
 Frãcia imperare deſierunt. Clotildis cum nul-
 lis precibus, quantumuis aſſiduis, Regi, Chri-
 ſtianam fidem perſuadere poſſet, (dictitabat
 enim prædeceſſores ſuos Reges, rectè regnum,
 etiam illa fide incognita, adminiſtraffe) Acci-
 dit, poſt debellatum Regem Lotharingia Bè-
 ſinum, vt illi neceſſe fuerit, inſtructo exerci-
 tu, obuiam procedere Germanis, (quorum ma-
 gna multitudo, Francos pellendi animo, Rhe-
 num traiecerat,) cum quibus, cum conſlixiſ-
 ſet, premereturg, ab ijs, adeo, vt aduerſum præ-
 lij exitũ metueret, Suis Dijs diffidens votũ fe-
 cerit, ſi viciffet, ſe Clotildis Dei ſacra ſuſceptu-
 rũ. Debellatis itaq, Germanis, illaq, Germania
 parte veſtigiali facta, auctõg, regni pomærio,
 reuerſus in urbẽ Remẽſem, ubi eũ Clotildis læ-
 ta expectabat, a S. Remigio baptizatur, ſum-
 pſitque ea, quibus in hodiernum uſque diem,
 Francorum reges vtuntur, inſignia trium
 Liliorum. Eodẽmque tempore ſoror ſua Lan-
 tieldis,

*Clotildis, reliquit Arrianorum sectam, Bella de-
 inde gerit, cum Burgundorum Duce Gonde-
 baldo, hinc aggressus Alaricum, eripuit illi A-
 quitaniam, ita ut Gallie, Germanieque ex
 parte, factus Monarcha, apud exteros Prin-
 cipes celebris euaserit, Vnde Imperator quoq;
 Anastasius, eum dignatus est honore Consulis,
 Patriq;
 transmissa ad eum corona aurea.
 Cum regnasset annis 30. decessit anno 514. re-
 lictis ex Clotilde tribus filijs legitimis, notho-
 que Theodorico, sepultus in templo D. Petri
 & Pauli Parisijs hodie S. Geneuesue vo-
 cata.*

CHILDEBERTVS, REX FRAN-
 corum VI. regnavit annis 45.

CHildebertus, filius Clodouei, natu maior,
 facta diuisione cum fratribus, ditionum à
 Patre relictarum, obtinuit urbē Parisiorum,
 rexque Francorum vocatus fuit, anno 515.
 Clodomiro obtigit Aureliensium ditio, Clo-
 tario Suesionū, Theodoricus nothus possedit
 Mediomatrices, singulique sumpsērunt no-
 men Regis. Clotildis mater, filios suos, armis
 gerendis idoneos, conspicata, hortatur eos,
 vindicare mortē aui materni, Burgundicūq;
 Regnum

CHRONICA

Regnum autem recuperare. Itaque fratres
 persuasi, Sigismundo Burgund. Regi bellum
 inferunt, qui unà cum uxore, à Clodomiro,
 Rege Aurelianense opprimitur, qui tamē ipse,
 victoria inflatus, dum incautus progreditur,
 pertractus à Gondomaro, fugam simulante, in
 insidias, occiditur. Clotildis mœrens, trium
 ex filio relictorum nepotum, tutelam suscipit,
 quorum duos, non multo post, Clotarius eorū
 Patruus, regnandi cupiditate accensus, ma-
 cētat, tertius in monasterium euasit. Hoc par-
 ricidio Clotildis indignata, secessit in urbem
 Turonensium, ubi dolore se crucians, reliquā
 vitæ tempus transegit. Hinc reliqui duo fra-
 tres, inuicem, de se mutuò, malè opinantes, u-
 trinq; conscribunt exercitus, cūmq; res ad ma-
 num deuentura videretur: non procul ab vr-
 be Aurelia, tanta, tamq; inopinata aduersa
 tempestas oborta est, ut, tactis religione eorū
 animis, pacem inierint, iunctisq; exercitibus,
 in Hispaniam Almaricum Regem (qui soro-
 rem eorum in uxorem duxerat,) oppugnatū
 profecti sint, occupata vrbe Toletō, Regēque
 ipso, post varios belli euentus, occiso, reducta
 sorore, quæ male habitata fuerat, eò quod cum
 Arrianis sentire nolisset, Regnante hoc Rege,
 congre-

congregari cœpit Concilium Constantinopolitanum quintum, sedente Papa Agapeto. Childebertus, cum regnasset annis 45. moritur absq; legitimo successore, anno 559. Sepelitur extra muros Parisiorum, in Abbatia S. Vincentij ab ipso erecta, hodie S. Germain desprez vocata, eodẽ tempore moritur in Vrbe Turo-nensiu Clotildis, cuius corpus, Parisios relatũ, sepelitur in sepultura mariti sui Regis Clotarij, in templo D. Petri & Pauli, hodie S. Geneuẽsue du mont, dicta.

CLOTARIUS, REX FRANCO-
rum VII. regnavit cum fratre an-
nis 45. solus 5.

Clotarius, post mortem fratris sui Childeberti, successit in regno Francorum, anno 560. cum antè in suis Suesionibus & Gallia belgica ditionibus, regnasset annis 45. non Rege modo, sed homine indigna, scelera committens, maximè autem cum parricidio se inquinans, regnandi cupiditate excœcatus, impuberes ex fratre nepotes, immanissimè trucidavit, occidit etiam in Ecclesia, Gualterum Diuetot equitem, falsò apud eum delatum, post tamen, re pensitata, heredes Diuetoti, imme-

Rr ritò

CHRONICA

ritò occisi, solatus est, augendo illis heredita-
 ratē & dignitatē. Factus iā monarcha Gallia,
 Clotarius, petiuit tertiā redituū Ecclesiastico-
 rū partem, cui restitit animosè, Archiepisco-
 pus Turonensium, liberè dictans, Ecclesia-
 rum possessiones, pauperum esse patrimoniu,
 quo accepto responso, rex sese continuit. Acce-
 pto deinde nuncio, initi fœderis, inter Saxo-
 nes, & Thulingos, confestim duxit exercitum,
 in Thulingiam, hodie Lorraine dictam, cuius
 insperato aduentu, consternati Thulingi, il-
 licò sese, suaq; omnia permiserunt potestati
 Clotarij, vitam non amplius, deprecantes,
 quos rex aspernatus, rectà pergit, animo cum
 illis confligendi, eosq; delendi. Quare intelle-
 cta Thulingi, non deficiunt animo, sed despe-
 ratione facti audaces, arma expediūt, quam
 possunt telerrimè, confliguntq; cum rege ma-
 gna animorum constantia, adeo, ut rex ipse
 de vita periclitatus, victoriam ipsis relinque-
 rit. Intemperantiæ etiam fuit Rex notatus,
 quamuis sex uxores legitimas habuerit, ex
 quibus ipsi multi filij nati sint, qui post eum
 regnarunt, nempe, Chilpericus, Aribertus,
 Gontramus & Segebertus, etiam Nothus u-
 nus, nomine Cranus, quem deinde, cum uxo-
 re, &

re, & liberis exuri iussit, quia defecerat ad
 Ducem Aquitaniae, cum quo, nomine patris
 sui regis, bella gesserat. Cùm regnasset Clotari-
 us annis 50. vita excessit, Compendii, anno sa-
 lutis humanae 598. Sepultus apud D. Medar-
 dum, cui ipse Templū dedicauerat, apud Suef-
 siones. Circa hæc tempora, cœpit innotescere
 Regnum Longobardorū, quorum primus rex
 Alboinus dictus fuit. Durauit istud regnum,
 ad regem vsq; Desiderium, quem Carolus Ma-
 gnus, captiuum abduxit Lugdunum.

ARIBERTVS, REX FRANCO-
 rum VIII. regnauit annis 9.

ARibertus, aliàs Cherebertus, succedit an-
 no 565. fuit autem statim, post mortem
 Clotarij regis, magna inter fratres dissensio,
 cum omnes, pari regnandi cupiditate arde-
 rent, maxime autē, quòd Chilpericus fratrum
 vnus, (astu dolòq;) Patris thesauros ad se con-
 uerterat, quibus adiutus, largitionibus ten-
 tabat, sibi ad regnum viam sternere. His ani-
 maduersis, Principes Francorū, ne ex fratrum
 dissidio, ciuile Bellum aliquando nasceretur,

de communi consensu, diuiserunt Monarchiam Patris, in quatuor partes, singuliq; vocati Reges, Aribertus Parisiis, totaq; Neustria Francorum Rex dictus fuit, quamuis Gaginnus, Catalogo Regū eum eximat, credo, quòd pacis, tranquillitatisq; inimicus, nihil Rege dignum gesserit, indignis Rege corporis voluptatibus deditus, hic locū suum retinebit. Childerico obtigerūt Sueſiones, omnisq; Picardia. Gontrandus habuit Aurelianensem diticnem, totamq; Aquitaniam. Mediomatrices cū Austrasia, Sigilberto data. Aribertus nullos habuit liberos: repudiata enim uxore Nigoberga, impuro, duarum ancillarum, amore implicatus fuit, quarum consuetudinem, monitus à D. Germano, cum relinquere nollet, maiorisq; esset res momenti, quam ut in Ecclesia tolerari debuerit, Ancilla adultera, etiam Rex ipse, communionem priuantur. Mortuis, hinc intra annum, meretricibus ambabus, Rex resipiscit. Cumq; regnasset annis nouem, vitam cum morte commutauit, in Vrbe Dolaya in Gasconia, sepultus ibidem, in Templo S. Romani, anno à verbo incarnato 573. Regnante hoc Rege, Alboinus, Longobardorū Rex primus ab uxore sua Rosimonda, Gepidarū Regis filia, occiditur,

siditur. è quòd Rex ipsi potum dederat in Pa-
tris sui (ab Alboino deuicti) caluaria, ebibereq̃
coegerat.

CHILPERICVS, REX FRAN-
corum IX. regnauit Annis 23.

CHilpericus, eius nominis Primus, cum re-
gnasset in Sueſſionibus suo regno, annis 9.
post mortem fratris, fit Francorum rex, an-
no 574. Cuius regni toto tempore, propter e-
ius crudelitatem, infamemq̃ intemperanti-
am, Francia, miserum in modum fuit exagi-
tata bellis. Imperator Orientis, restituit Fran-
cis Prouinciam, à Longobardis, (dum fratres
de illius possessione litigant) ereptam. Chil-
pericus tres uxores habuit, quarum primam,
Andoueram, susceptis ex ea tribus liberis, re-
pudiavit. Secundam, Galsondam dictam, per-
suasus à Fredegonda, ancillarum vna, stran-
gulari iussit, ipsamq̃ pellicem, quam insano a-
more deperibat, in uxore duxit, habuitq̃ ex
ea multos liberos, sed immatura mors eos o-
mnes rapuit, præter vnũ Clotariũ, qui ipsi in
regno successit. Tanta in eo regnandi libido fu-
it, vt fratrem suum Sigebertũ, Lotharingia Re-
gem, à Germanis hostibus oppugnatum, omnis

CHRONICA

iustitia oblitus, non sit veritus magna Aquitania parte, urbem Remensem exuere. Qua iniuria, frater Sigebertus exacerbatus, inito, cum altero suo fratre Aurelianensi rege, federe, non solum amissa recuperavit, verum ulterius progressus, victoria beneficio usus, eripuit illi Urbem Sueffionum, consilixitq; cum eo prope Angolesmum, victorq; evasit, occiso etiam Theodeberto, Chilperici filio, ipsumq; fugientem in Urbem Tornacū, obsedit. Verum Sigeberto à submissis à Fredegonda sicarijs, in suo tabernaculo necato, Chilpericus liberatur. Brunehildis, quæ possessionem Parisiorum, iam dudum cæperat, intellecta regis mariti sui morte, quam potest celerrimè, regreditur in suum regnū Lotharingicū. Non multo post Fredegonda, facta certior, regi cōiugi suo, inoleuisse consuetudinem, quam ipsa cum Maiore Palatii habebat, metuens suis factis condignā pœnam, statuit antevertere, collocat idem in insidiis, facinorosos aliquot sicarios, q; regē, de nocte redeūtem à venatione, in pago Chelles, non procul ab urbe Parisiorum, incautum iugularunt, cum regnasset annis 23. Corpus eius humatum fuit apud S. Germanam despres Parisiis, Anno 587. ubi visitur eius effigies,
admota

ad mota iugulo manu, indicans, quo mortis genere occubuerit.

CLOTARIVS II. REX FRANCORVM X. regnavit annis 44.

Clotarius, eius nominis secundus, infans quatuor mēsum, successit Patri Childerico, in regno Francia, sub tutela matris, & patris sui Gontrandi, anno 587. Childebertus verò, urbis Mediomatricum rex, id agrè ferēs, vi armisq;, Impuberis regis Tutelam, ad se transferre tentavit. Mater autem regis, coactò exercitu, animosè illi obviam progreditur, primos ordines exercitus precedens, puerum regem (quem vlnis gestabat,) militibus ostendens, qua res Francorum animos adeo accendit, ut inde manasse victoria, quam consecuti sunt, credatur. Ita Childebertus reiectus, domumq;, reuersus non longo post tempore, ipse, & vxor eius, moriuntur. Fama fuit, à Fredegonda, veneno sublatos fuisse, cuius iussu, paulo antè Archiepiscopus Rhotomagensis, ab exilio reuocatus, in templo, ipso die Paschatis, occisus fuerat. Anno 14. regni Clotarii, moritur Fredegonda, multorum in Francia causa bellorum, ea extincta, filii Chil-

CHRONICA

deberti regis Lotharingie, consanguinei Clotarij, mouerunt illi questionem status, negantes eum esse legitimum, regē ad arma deducta, conflixerunt cum rege, potitiq; victoria sunt, admodum sanguinolenta, adeo, vt triginta hominum millia interierint, quo damno accepto, Clotarius, iniquis conditionibus, pacē facere cogitur. Brunehildis, huius belli vnica instigatrix, & alumna, quæ etiā plures regij sanguinis pueros veneno, alijsq; nefariis modis, necasset, merito omnibus facta inuisa, iussu Clotarii, in cuius potestatem deuenerat, aliorum multorum etiam criminum conuicta, à quatuor in diuersum actis equis, discerpta fuit. Sublata ea, Clotarius Gallie, Germaniq; ex parte, monarcha remansit. Saxones etiam adeo debilitauerat, vt nō facile ab iis, quicquā inimicum, sibi metuendū esset. Duas uxores habuit, ex prima natus est illi filius Dagobertus, cui Austrasie partem concessit, sub tutela Pipini, & S. Arnoldi, ex secunda, nascitur Heriberus, qui Aquitania rex postea factus fuit.

Regnauit Clotarius annis 44. mortuus,
anno 631. Iacet apud S. Germanum despres, Parisijs.

DAGO-

DAGOBERTVS, REX FRANCO-
rum XI. regnavit annis 14.

DAgobertus, eius nominis primus, mortuo patre suo Clotario, suscipit regni Francorum habenas, anno 631. Ariberto, suo fratri, concessit Aquitaniam, quo mortuo, factus est Gallie monarcha. Vno etiamnum Patre suo, iussit Pedagogum suum, abrasa prius barba, virgis cædi, quo factò, tantam patris indignationem incurrit, ut crediderit, se singulari Dei beneficio manus eius violentas euasisse, qua animi religione tactus, iam Rex factus, dedicavit Templum S. Dionysii, tantisque opibus ditavit, ut Regum Francorum, ante eum, nemo, tot, talesque redditus, extructionibus templorum impenderit. Primam suam uxorem (quod esset sterilis) repudiavit. Deinde duxit Nantildam, ex qua illi nascitur Clodoveus, qui post eum regnavit, habuit etiam filium Nothum, nomine Sigebertum, quem constituit Regem Austrasie, ut esset propugnaculum, adversus Sclavones Idolatras. Rex Dagobertus, semper circumducebat, magnum Concubinarum numerum, easque omnes splendide, regiisque fastu vestiebat. Instituit etiam passim multa Gynecia, in quibus, immenso sumptu, toto regno conquisi-

tas, pulcherrimas quasque mulieres, alebat. Quòd cum D. Amandus reprehenderet, eicitur in exilium, rēxq; in solita viuendi consuetudine perstitit, Nihilominus rectè ea curās, quæ ad regni sui administrationem pertinebant. Gascones etenim, defectionem meditantē, tam acriter seuerèq; puniūt, vt facile reliquis simile quid attentandi, animum adimeret. Sclauones etiam pacis conditiones petere, compulit. Saxonibus imposuit annuum tributum, 500. boum. Cùm regnasset annis 14. moritur in pago de Espinay, sepultusque apud S. Dionysium, anno 645. Regnante Dagoberto, prodijt in lucem Mahomet falsus Propheta, natione Arabs, qui (adiutus à Monacho apostata Sergio) Mahometana sectæ semina, sparsit per Africam primum, quæ deinde per omnem Asiam, Europaq; magnam partem pulularunt.

CLODOVEVS II. REX FRANCO-
rum XII. regnauit annis 17.

CLodoueus, eius nominis secundus, filius Dagoberti, regnū Francorum est adeptus, anno 645. Vnicum fratrem Nothum, Sigiber-

tum dictum, habuit, qui superstite etiamnum
 Patre, factus fuerat Austrasia rex, cui vnicus
 filius fuit, quem moriens commendauit Gri-
 moaldo, Maiori sui Palatij, qui puerum ton-
 sum, in monasterium, in Scotiam vsq; trans-
 misit, constituitq; filium suum Hildebertum,
 Austrasia regem, tota hæc res, consilio Didonis
 Episcopi Pictauiensis, gesta fuit. Biennio post,
 cum regi Clodoueo, peruersitas hæc Grimoaldi
 innotuisset, iussit eum necari, Hildebertumq;
 regno expulit, factusq; est Gallia monarcha.
 Ex uxore sua Baudoura, sunt illi nati filii tres,
 Clotarius, Theodoricus, & Childericus, singu-
 lig; vnus post alium, reges facti fuere. Fuit eo
 regnante, tanta annonæ caritas, publicaq; in
 Francia fames, vt rex, detracta templi S. Dio-
 nysii aurea, argenteaq; donaria, (quæ magno
 pondere Dagobertus rex dedicauerat) paupe-
 ribus distribuenda curarit. Non multo post,
 expeditionem vltamarinam, in qua per
 septennium, magna cum laude versatus fuit,
 suscepit, crepto etiam hostibus, Saluatoris no-
 stri sepulchro, vrbe Hierusalem, Relicta in
 Francia, quæ regni negotia curaret, uxore sua
 Baudoura, cuius literis reuocatus in Franciam
 fuit, ad sedandam seditionem, per absen-
 tiam

CHRONICA

tiam suam abortam, quod etiam, reuersus in Franciam, abundè præstitit, punitis duobus filijs, defectionis auctõribus. Tandem cum regnasset annis 17. viuis excedit, anno verbi incarnati 642. sepultus, cum patre suo apud S. Dionysium.

CLOTARIUS III. REX FRANCORUM XIII. regnauit annis 4.

Clotarius, eius nominis tertius, post mortem patris sui, coronatur Francorum rex, anno 663, qui officij sui adeo negligens, regijq; fastigij oblitus fuit, vt constituto Regij sui Palaty Maiore, regni Administratore Ebroino, omnia munera publica, negotiaq;, nutui illius permiserit. Vnde tanta creuit huic Ebroino, reliquisq;, post eum præfectis, auctõritas, vt ipsi Reges parère præfectis, quodammodo viderentur, secedentes à frequentia hominum, in remota ab urbibus castella, aut amœnos aliquos hortos, vbi se oblectantes, toto anno non prodibant in publicum, nisi Maii mensis die primo, tum vecti curru, triumphantium more, splendide, regioque luxu vestiti, sese ostentabant populo, excepti lætis vulgi clamoribus, salutationibusq;, (popellus enim ludicris hisce
mira-

mirabiliter delectabatur, maiestatemque suorum regum admirabundus spectabat.) His spectaculis finitis, rursus sese conferebant in suas villas, venationibus, & reliquis superuacaneis operis, tempus transigentes, quasi regni negotia, ad eos nihil pertinuissent, mansitque hac consuetudo Francorum regibus, ad Pipinum usque, qui ex praefecto, factus est Francorum rex, ut post dicitur. Itaque regnantibus istis voluptuariis regibus, non parum Francorum regnum diminutum est, cum ultra Parisios, Normandiamque non ita longè sese extenderet Francorum regum Imperium. Vicini enim Principes, vbi hac oportunitate, hinc inde auellentes, multas, regni Francia ditiones, sibi usurparant. Aquitaniam, regnum in Gallia valde opulentum, sibi usurparunt Principes Gasconiae, Quercy & Perigort, aliique qui in ea regias praefecturas obtinebant, sub titulo Comitum, Ducumque eas inuaserunt, hereditibusque suis, possidendas transmisere, qui eas, socordia regum, ad Caroli Martelli usque tempora, quietè possederunt, qui Ducem Eudonem oppressit, quòd Saracenis, ad inuadendam Franciam, transitum per suas ditiones, dederat, tuncq; postliminiò reuerse, ad reges Franco-

CHRONICA

rum, illa Prouincia. Clotarius, cum regnasset annis 4. nullis post se relictis filijs successorib. anno 667. moritur.

CHILDERICVS II. REX FRAN-
corum XIII. regnauit annis 12.

CHildericus, eius nominis secundus, post mortem fratris sui Clotarij, fit rex Francorum. Verum enimvero notandum, fratrem suum Theodoricum, natu minorem, paulo plus minus, annum ante hunc regnasse: quo, vna cum palatij praefecto suo, in monasterium detruso, propter immanem suam tyrannidem, quam Principes Francorum, tolerare diutius noluerunt. Ne regni sedes vacaret, receperunt hunc Childericum, in regem suum, anno 668. habuitq; praefectum, Volfradum. Sunt autem Franci, frustrati sua spe, quam animo conceperant, de nouo rege, qui nihil vnquam rege dignum praestare potuit, adeo vt propter tyrannidem, euaserit omnibus suis inuisus, maxime autem, multorum odia incurrit, cum Bodillum Nobilem Francum, immeritum, palo alligatum virgis cedi iussit. Neg. vero rex, diu impunè tulit. Bodillus enim, hac iniuria, ignominiq; iusto in regem odio exarsit, adeo vt
statue-

statuerit, regem interficere, perfecitq; nō multo post, improviso regem, è venatione redeuntem, adortus, interemit eum, in villa Chelles vocata, nec sola regis morte satiat, reginam etiam utero gestantem, trucidat. Regnavit Childericus annis 12. fuitq; sepultus una cum uxore in templo S. Germani despres, les Paris, anno 679. nullis post se relictis liberis successoribus. Regnante hoc Childerico, magna est orta dissensio, de primatu, inter Ecclesias Romanam, & Rauennatensem. Tandem Rauennatis cessit Romanae, licet antè se nominauerit illius caput. Non multo post Rauennates, cum tentassent recuperare suam pristinam libertatem, à Iustiniano secundo, tanta vi oppugnati fuere, ut eorum vrbs capta, & direpta sit, Episcopus etiam Fœlix nomine, candenti ferro excæcatus, missusq; in Pontum, Insulam, in exilium, iussu, instigantèq; Papa Roman. qui eum capitali odio persequabatur.

THEODORICVS, REX FRANCORVM XV. regnavit annis 26.

Theodoricus, eius nominis primus, mortuo suo fratre, reuocatus è monasterio, in
quod

quod à Francis fuerat protrusus, post mortem Clotarii III. restituitur pristina suæ Regiæ dignitati, anno 680. habuit præfectum Landesilum. Ebroinus verò, qui ante hunc, eo munere functus fuerat, protrususque cum rege in monasterium, egro ferens animo, Landesilum sibi, in præfecturâ prælatus, relicto monasterio, conscriptoque exercitu, tanto animo aggressus est Theodorici regis exercitum, ut eum fuderit, paulò post, congressus cum Landesilo, Competitore suo, in colloquio eum fraudulenter interemit, Vnde postea multi in exilium missi fuere, Episcopi etiam aliquot, morte mulctati, rediitque ad præfecturam suam Ebroinus, sumpsitque ab Aduersariis suis plenam vindictam, nulla etiam habita ratione, potentia vel nobilitatis. Deuicit etiam Pipinum, & Martinum fratres, Austrasiæ Duces, Imò ipsum Martinum, contra datam fidem, occidit, cuius tamen mortem, non diu impune tulit Ebroinus, à Comite Hermensfroy, occisi Ducis Feudatario mortem Domini sui vindicante, illiusque arrogantiam puniente, in lectulo occiditur, qui deinde, ad Heristellum confugit: qui capto rege Theodorico, restitutusque pristinae libertati & dignitati, magnam apud Fran-

Francos nobiles gratiã & famam consequutus fuerat, promotusq; ad præfecturam etiam, in qua multa cum laude se gessit, præclara, excelsi animi signa ædens, augendo, dilatandoq; Regni pomæria. Theodoricus, cum regnasset annis 26. viuos reliquit, anno à Christo nato 694. relictis post se duobus filijs, Clodoueo, & Hildeberto. Humatus, vna cum Vxore sua Doda, in vrbe Atrebatensi, in monasterio S. Vasti vt inibi testatur Epitaphium. Circa hæc tempora, cæpit in magna auctoritate & Veneratione esse Ecclesia Romana.

CLODOVEVS III. REX FRANCORVM XVI. regnavit annis 4.

Clodoueus III. eius nominis, filius maior natus præmortui Regis Theodorici, succedit anno 694. de quo, nihil relatu dignum, apud scriptores inuenitur, nõ tam propter atatem suam gerendis rebus inhabilem, quam, quòd omnia regni munia, per præfectos gerentur, Pipinus igitur Heristellus, Regii Palatii Maior omnia publica Regni negotia nutu suo administrabat, Austrasiam etiam obtinens. Habuit Pipinus, ex vxore sua, tres filios, Druonem scilicet, & Drogonem Comi-

CHRONICA

tem Campaniæ, Grimoaldū. Ex Alpaide etiam
 Amasia,, natus illi est Carolus Tutilde dictus
 Martellus, pater illius Pipini breuis, qui post
 factus est rex Francorum, ut infra dicitur. Pi-
 pinus igitur Heristellus, Palatij Maior, multa
 bella gessit, Frisios etiam eorumq; Ducem Rad-
 botum, armis, Christianam fidem suscipere,
 compulit, anno salutis humanæ 697. Hac eta-
 te Venerabilis vir Beda vixit, regnante hoc
 Clodoueo schisma est ortū in ecclesia Romana,
 super electione Papæ. Mortuo enim Papa Cono-
 ne, nonnulli elegerunt Theodorum quendam, ho-
 minem opulentum, Alij contra, mercede con-
 ducti, elegerunt Paschalem, Archidiaconum,
 pari ambitione, suam uterq; electionē firman-
 ratamq; cupiebat. Romani utriusq; cupidita-
 tem indignati, Tertium elegerunt, repudia-
 tis duobus illis antè electis, qui etiam coacti
 fuere, comprobare, huius Tertij, nomine Ser-
 gij, electionem. Non multo post, Paschalis, con-
 uictus, artis magicæ beneficio, papatum am-
 biisse, tonsus, in monasterium detruditur, ubi
 ira doloreq; post paucos dies moritur. Circa
 hæc tempora, Saxones qui hæctenus nulla vi-
 potuere cogi ad Christi fidē, vltro sese Christi
 iugo submitunt, sedulam operam præstante
 Sergio.

HILDE-

HILDEBERTVS, REX FRANCO-
rum XVII. regnavit annis 18.

Hildebertus, eius nominis secundus, mortuo fratre Clodoveo, fit rex Francorum, anno 698. omnia autem publica regni negotia, nutu Heristelli praefecti, de quo supra dictum, administrabantur, Hildebertus, vmbra verius, quam regem gerebat. Pipinus enim Imperatorum, regumq; legatos per se audiebat, usq; etiam inconsulto rege, responsa dabat, Bella gerebat. rursum pro libidine sua, pacem, induciasue faciebat. Deniq; regnantibus his personatis regibus, intatum crevit Praefectorum auctoritas, ut nemo, etiam in toto regno, eos contrahiscere auderet. Etenim Lambertus Episcopus Ultraiectinus, ab exilio revocatus, ausus Pipinum, ob commissum adulterium, verbis castigare, à Dodone Concubina fratre, miserum in modum occiditur. Pipinus nihilominus servata pristina auctoritate, instituit filium suum Grimoaldum, regii palatii Maiorē, quo, post paucos dies à milite Frisio interfecto, substituit illi, ex filio nepotē Theodaldum, vulgo Tibaudt vocatum, cuius pater Drogon, Comes Campaniae fuerat. Carolum vero Martellum, filiū nothum, Ducem

C H R O N I C A

Austrasia creat, quem deinde, mortuo Pipino, Plectrudis nouerca, captiuum, Coloniã duci iussit, eiusq; ditiones, filio suo, ex secundis nuptijs nato, Theodaldo seu Tibaudt, possidendas tradit. Hildebertus, cum regnasset, sub cura Maiorum Palatij, obiit, anno salutifera incarnationis 715, regni sui anno 18. Sepultus apud S. Stephanum, in Vrbe Nancro, relictis duobus post se filijs, Dagoberto, & Lothario. Circa hæc tempora, Veneti, obuiam euntes dissensionibus, ex ambitione nouorum Gubernatorum, indies nascentibus, crearunt sibi Ducem, ne sic quidem speratam concordiam consecuti, occisis aliquot, ex primis Ducibus, successoribus tam limitatam, circumscriptamq; potestatem reliquerunt, ut præter Ducis nomen, nihil fere ipsis supersit. Determinandi enim potestas, penes Senatores remansit. Licet decreta Ducis nomine, sigilloq; firmentur, illius etiam nomine moneta cudatur.

D A G O B E R T V S R E X F R A N C O R U M
XV III. regnavit annis 4.

DAgobertus, eius nominis secundus, coronatur Francorum rex, anno 716. regebat

tur autem nutu Plectrudis, vidua Pipini, illiusq; nepotis, Maioris Palatij Thidaldi. Interim Franci aliquot nobiles, crearunt sibi alium Regem, Daniele[m] seu Chilpericum vocatum, adiuncto illi Maiore Palatij, Comite Hermenfroy, (occisi ab ipso Ebroini Tyranni fama claro.) Dum hac in Francia geruntur, Carolus Martellus, à Plectrude nouerca, captiuus in Vrbe Colonia detentus fuit. Quam diu reges isti umbratiles regnarunt, Francia miserum in modum, assiduus bellis dilacerata fuit. Nec finis calamitatum fuit, quoad regnum Francicum, submotis istis nominetenus Regibus, ad Martellorum familiam translatum est. Theodaldus enim, Plectrudis filius, aegre ferens Competitorem suum Hermenfroy, regemq; illius Chilpericum, coacto exercitu eos aggressus, amissa exercitus sui maiore parte, circa sylvam carbonariam, turpiter fugiens, nobilium Gallorum animos à se abalienauit, adeo vt Plectrudis, ambitiosissima femina iugum, diutius ferre recusarint. Cum haec gesta sunt, moritur rex Dagobertus, relictis duobus post se filijs, Theodorico, & Chilperico, qui in monasterium fuere protrusi. Irminfridus enim, Maior Palatii Regis Chilpe-

CHRONICA

rici, Theodaldo deuictō, victoria adeptæ fama, suas partes non mediocriter confirmauit. Sustinuitq̄, regem suum in regno, quoad Martellus, carcere euadens, creauit regem Clotarium, Dagoberti præmortui patrum, Chilperico profligato, & ad regem Aquitania confugere coactō. Vnde tamen, post mortem Clotarii reuocatus, ab ipso eodem Martello, regia dignitati restitutus est. Regnate eo, Philippus imperator edictō sustulit omnes è templis imagines, idq̄, de consensu Patriarchæ Constantinopolitani. Papa verò Constantinus, coacta Romæ synodo, reiectis ab iis adductis argumentis, utrūmq̄, hæreseos damnauit, excommunicationibus etiam validissimis fulminans.

CLOTARIVS, REX FRANCO-
rum XIX. regnauit annis 2.

Clotarius, eius nominis quartus, successit in Francorum regno, anno 720. Dictum autem supra, Carolum Martellum, euasisse è carcere Coloniensi, in quo eum Nouerca Pletrudis, per aliquot annos, arētissimè asseruari fecerat. Factus ergo liber Carolus Martellus, conscripto exercitu satis valido, Regem Chilpericum adoritur, manūque armata, re-
giana

giam suam dignitatem, tuentem, prope Urbem Samarobrinam, profligat. Nec verò Chilpericus animum despondet, sed quanta maxima potuit celeritate, renouato exercitu, impetratisq; auxiliis ab Aquitania duce denuo belli fortunam experitur. Vincitur tamen ipse, & Dux Aquitania socius, ambòq; in interiorem Aquitaniam profugiunt. Irminfridus autem, Maior Palatii regis Chilperici, è fuga peruenit in Urbem Iuliomagum, eum Carolus Martellus insequitur, captaq; vrbe in suam potestatem rededit, satis humaniter nihilominus cum eo actum est. Ipsa enim Vrbs, exilijsedes illi data fuit. Martellus, deuictis hostibus, factus voti compos, reuersus in Franciam eligitur Maior Palatii, regniq; praefectus, instituto nihilominus rege Clotario, qui consuetudinem praedecessorum regum secutus, nomine regis contentus, nullis se rebus gerendis immiscuit, nam, vt iam saepe dictum est, Respublica, nutu praefectorum, omnia pro libidine sua administrantium, regebatur. Cum Clotarius, sub cura Martelli, regnasset annis 2. è uis excessit, anno humanae salutis 721.

Sepultus apud patrem, & fratrem, in Vrbe Nancy.

CHILPERICVS II. REX FRAN-
corum XX. regnavit annis 5.

CHilpericus, qui etiam Daniel dictus fuit, (qui regnavit ante Clotarium duobus annis) reuocatur mortuo Clotario ex Aquitania, restituiturq; suo pristino regno, per Carolum Martellum, Maiorē Regii Palatii, anno 722. Cur autem ab exilio reuocatus fuerit, alia causa non reperitur, nisi quod Aquitania Dux dicitur, precipuus huius reuocationis auctor, extitisse, ipsiusq; intercessione, hunc Chilpericum, ad regnum Francorum rediisse, preteritis duobus in monasterium protrusis, Dagoberti Regis filiis, legitimis regni heredibus. Carolus Martellus, Regii Palatii Maior, sublati Competitoribus suis, omnia regni negotia, pro suo arbitrio administrabat. Regnavit sub eius cura, & auctoritate Chilpericus, annis trib. hinc moritur, anno verbi incarnati, 726. Sepultus, in Ecclesia Cathedrali Nouioduni. Regnante hoc Chilperico, denuo magni excitantur tumultus, de veneratione imaginum, quas Imperator Leo, edicto è templis tolli, publiceq; exuri iusserat. Papa verò Gregorius 2. quantum maxime potuit, repugnauit, omnibus Leonis Imperatoris subditis, sub pœna ex-

na excommunicationis interdicens, ne edictis obedirent, aut aliàs debitum tributum ipsi penderent. Circa hæc tempora, moritur rex Britannia, nullo relicto legitimo successore, unde regni Principes, in septem diuisi factiones, quas regni nomine fouebant, ciuilibus bellis tumultuari, seseq; mutuo ad interuersionem usq; extirpare, per triginta annos, non destitère, ad regnum usq; Caroli Magni, qui deuictam Britanniam, regno Francia in seuit, reliquosq; Regulos, uertigales reddidit, tumultuantesq; Britannos compefcuit.

THEODORICVS II. REX FRANCORVM XXI. regnauit annis 15.

Theodoricus, eius nominis secundus, filius maior natu regis Dagoberti II. è monasterio, in quod in tenera atate, una cum fratre suo Chilperico protrusus fuerat, euocatus à rege Daniele, ex præscripto legum Salicarum, directam regum lineam intuenste, mortuo Daniele, coronatur rex Francorum, anno à Christo nato 726. qui toto sui regni tempore, nihil rege dignum præstitit, neglecta regni cura, cuius negotia omnia, pro arbitrio Caroli Martelli, Maioris regij Palatij, ut iam multo-

Ss 5 ties,

CHRONICA

ties, in vitis prædecessorum regum, dictum
 fuit, regebantur, qui, multas sanè res laudo
 dignas, sub hoc rege, gessit, adeo ut post mor-
 tem, meruerit inter Francorum reges sepeliri;
 erecta etiam statua. Tanta enim ociosorum
 regum fuit, circa publica regni munia, negli-
 gentia, ut omni Reipub. cura Maioribus Pa-
 laty commissa, tandem etiam possessione ipsa
 nominèque regni spoliati fuerint, Maiori-
 busque id occupandi occasionem dederint, ut
 post dicetur. Cùm sub Maiore suo Carolo Mar-
 tello, Theodoricus regnasset annis 15. nullis re-
 lictis liberis, moritur, sepultusque apud San-
 Dionysium, anno à Christo nato 740. Regnan-
 te hoc rege, Vrbs Roma obsidetur à Longobar-
 dorum rege Luitprando, ideo Papa Grego-
 rius, implorans opem Caroli Martelli, trans-
 misit illi claves Sepulchri Christi, vincula et-
 iam S. Petri, additis alijs multis magni precij
 donis. Itaque ab eo tempore suscepit Martel-
 lus patrocinium Romanæ Ecclesiæ, idque tam
 ardenti animo, ut statim missis ad Longo-
 bardos legatis, additis minis, nisi à Roma ca-
 stra mouissent, Papam obsidione liberauerit.
 Exq; eo tempore, Romana sedes, excussit in-
 gura

gum Imperatorum Græcorum, quos antè ut veros Dominos suos venerata fuerat.

CHILDERICVS III. REX FRAN-
corum XXII. regnavit an-
nis 9.

CHildericus, eius nominis tertius, vulgò
Inspiciens dictus, coronatur rex Franco-
rum, anno 741. Iam ante, mortuus fuerat Ca-
rolus Martellus, relictis post se tribus filijs,
Pipino scilicet, Grifone, & Carlomanno. Pipi-
nus successit patri in officio Maioris Palatij,
ne tantillum quidem remittens, ab ea, quam
pater suus Martellus, in reges exercuerat, au-
toritate. Grifon autem, quietis impatiens,
arreptis armis, occupat urbem Laon, dumque
eã cõmunire vult, imparatus opprimitur, du-
citurq; captivus in Castrũ Nouum sitũ in Ar-
duenna sylua. Hinc tamen non multo post ela-
psus, cõfugit ad Saxones, quorũ adiutus auxi-
liis, coactõ numerofo, validõq; exercitu, fratre
Pipinũ bello petit, à quo demum duodecim Co-
mitatus cõsecutus, arma utring; posita. Carlo-
mannus huius mundi caduca fluxaq; bona cõ-
temnens, profectus Romam, suscipit de manu
Pape,

CHRONICA

Papa, habitum S. Benedicti. Deinde ad montem Cassinum in Italia situm, abiens, cōstringit se voto monastico. Pipinus verò, relictis à Carlomanno ditionib. factus potētior, omnibus præterea regni proceribus se carum esse animaduertens, non duxit sibi prætermittendam, hanc oblatam, ad regnum perueniendi, occasionem, quòq; facilius, ea quæ animo destinauerat, ad optatos exitus perducere posset, operæ precium duxit, primùm cōciliare sibi animum Papæ Zachariæ, transmissò ad eum libello, quo vituperosam Childerici vitam, Papæ, quàm potuit diligētissimè delineauit, atq; exposuit, addens etiam, iniquum esse, eos regis nomen gerere, qui neglectis regijs muneribus, otiosam vitam ducentes, alteri curam omnem regni administrandi demandarent, æquius iustiusq; fore, eos, qui onus regni sustentant, honore etiam nominèq; regis dignos haberi. Hac ratione persuasus Papa, mandat Childericum tonsuræ, in monasteriū detrudi, in quo etiam mortuus est, vltimus primæ familiæ

Francorum regum, qui ex ea familia,
recta linea successerant per

annos 331.

PIPI-

PIPINVS, REX FRANCORVM

XXIII. regnavit annis 18.

Pipinus, filius Caroli Martelli, cum per novem annos administrasset officium Majoris Palatii, coronatur rex Francorum, anno 751. non tam de consensu Papæ Zachariæ, quàm multorum etiam Principum Franciæ, quod eo honore non indignus haberetur, propter scientiam rei militaris, multarumq; rerum experientiam, quam longo usu, diu in Republica versatus, cōsecutus fuerat. Mortuo Papa Zacharia, successor eius Stephanus, à Longobardorum rege Aistulfo eiectus, in Franciam venit profugus, conquerens apud Pipinum, de sibi illata vi, à Longobardis. Pipinus igitur, ut qui se Romanæ sedi, iustis de causis devinctum esse sciret, promisit Papæ, se illius iniurias non neglecturū, curaturamq;, ut erepta illi restitueretur, quo responso recreatus Papa, quo apud regem grati animi specimen aderet, secundo ipsum, cum duobus filiis consecrat in reges Francorum, addito cognomine Christianissimi, (quo omnes deinde successores usi sint) Anathemate etiam feriens omnes eos, qui ullo unquam tempore hanc inaugurationem contra ire, aut facere quicquam attentassent. Pi-
pinus

C H R O N I C A

*pinus igitur non multo pōst, ducit exercitum
 in Italiam, cui, cū rex Aistulfus, ad alpium
 fauces, iter praecludere nititur, tanta Franco-
 rum impressione reicitur, ut necesse ipsi fue-
 rit, confugere in urbem Patanium, ubi à Pi-
 pino obsidione clausus fuit, quoad promisit, se
 Papæ petitionibus satisfacturū, iustitiā nem-
 pe, quā vocant S. Petri, illi restituere, Rauenna
 etiam, aliarumq; urbium possessionem. Ipse et-
 iam Pipinus dono dat Rom. Ecclesia urbes ho-
 sti ereptas, Bononiam scilicet, Ariminum, Fa-
 uentiam, Imolam, Vrbinum, Ferrariam, Nea-
 polin, & Insulas Siciliam, & Sardiniam, hæc
 donatio, offendit non mediocriter Imperato-
 ris animum, ad quē illarum urbium possessio
 spectabat. Reuersus ex Italia, armis aggredi-
 tur Ducē Aquitanū Gaÿferum, omnig; ditio-
 ne exuit, Ducēmq; Bauariæ vectigalē sibi red-
 dit, Saxonibus etiam imposuit tributum an-
 nuum, trecentorum equorum. Tandem, in
 Francia erecto Parlamento, receptisq; per Ec-
 clesias Gallie, Romanis ritibus, & ceremoniis,
 moritur Parisiis, humatus apud S. Dionysium
 anno 768. cum regnasset annis 18. superstiti-
 bus ex Berta uxore filiis duobus, Carolo Ma-
 gno, & Carlomanno.*

C A R O.

CAROLVS MAGNVS, REX FRAN-
corum XXIII. regnavit annis 46.

Carolus Magnus, filius Pipini, qui quàm
primum Patri in regno successit, cupiditate
illud augendi accensus, statim animum ad
res magnas adiecit, neq; spes eum sua fefellit.
Principio enim bellum illud, contra Desideri-
um Longobardorum regem, rogatu Papa A-
driani, susceptum, propter turbatam possessio-
nem earum urbium, quas Pipinus Romanæ
Ecclesiæ dono dederat, tam feliciter ad finem
perduxit, ut captis rege, reginaq; cum liberis
regijs, in exiliumq; missis, funditus regnum
Longobardorum deleverit. Saxones etiam, cum
quibus, per triginta annos, acerrimè bellavit,
duodecies cum ijs prælio decertans, tandè de-
bellavit, vectigalésq; reddidit. Ducem etiam
Hunault, Aquitaniam appetentem, opprimit.
Item Rodgaut, simile quid attentantem, in
Italia Prouincia Foroiuliensi, morte mulctat.
Domitis domesticis hostib. coactò valido exer-
citu, Saracenos aggreditur, non procul ab ur-
be Pampelona, licet non pari felicitate succes-
serit, primo prælio victus. Sed deinde, nouis
habitibus delectibus exercitum supplens, regres-
sus, hostes superat. Dum hæc in Gallijs gerun-

CHRONICA

itur, anno nempe 790. celebratur septimum
 Concilium Nicenum, in quo Græci, cum Lati-
 nis conuenērunt de tolerandis in Ecclesia, san-
 ctorum imaginibus, Item de obeunda suppli-
 catione Spiritus sancti. Denique Carolus Ma-
 gnus, per domito Bauarorum Duce Tassilone,
 superatis Dalmatis, Auaris, & Vandalis, con-
 secratur à Leone III. Papa Imperator Roma-
 nus, acclamationēq; Populi Rom. Augustus vo-
 catus fuit Romæ, ipso Natiuitatis Christi fe-
 sto, anno 801. Tandem deuictis Britānis, pro-
 fligatōque Godefrido, Danorum Normanno-
 rumq; Duce, cum regnasset annis 46. è uiuis
 excedit, anno Christi 814. Corpus eius huma-
 tum est Aquisgrani. Neque hic praterēun-
 dum, eum multas etiam res præclaras, toga-
 tum gessisse: erexit enim multa, diuersis in lo-
 cis, studiorum Gymnasia, Parisiis nempe, Pa-
 tauj, etiam Bononia. Vnde etiam non imme-
 ritò, ad imitationem Alexandri Macedonum
 regis, Pompeiq; celebratissimi Rom. Ducis,
 Magni cognomen usurpauit.

LVDOVICVS I. REX FRANCO-
 rum XXV. regnauit annis 26.

Ludovicus Pius, successit patri Carolo Ma-
 gno, tam in Imperio Romano, quàm Fran-
 corum

torum regno, fuit coronatus Imperator Aquif-
 grani, à Papa Stephano (qui iam diu in Fran-
 cia fuerat) anno 814. Duxit uxorem ex fa-
 milia Saxonum, Hermingardam, ex qua illi
 sunt nati tres filij, Lotharius scilicet, q̄ factus
 fuit Italiae Rex in locum Pipini, capite trun-
 cati, eò quod conspirasse contra patrum, ac-
 cusatus fuisset: Pipinus, qui fuit Aquitaniae
 rex, moritur, superstitite etiamnum patre: &
 Ludouicus, qui factus fuit rex Germaniae,
 Bauariae q̄, Mortua Hermingarda, duxit se-
 cundam uxorem, Iudith filiam Comitis de
 Altorff, ex qua illi natus est, filius Carolus cal-
 uus, qui patri successit in Regno Franciae. Lu-
 douicus rex, cum reformandis Clericorum sui
 status, moribus, qui eo tempore luxu, fastu,
 epulationibus q̄, exemplo populorum nō medio-
 criter offendebant, concilium vellet indicere,
 nunquam potuit voto suo satisfacere, impe-
 ditus bello ciuili. Oppugnatus enim à tribus
 suis, ex primo matrimonio natis, filijs fuit,
 quos Clerus incitauerat, criminabantur, et-
 iam, iniquam regnorum diuisionem. Insuper
 etiam ipsi Ecclesiastici, coacto conciliabulo Cō-
 pendij, vbi decreuerunt, Ludouicū tanquam
 inutilem, priuandum Imperio, tonsum q̄, in
 It mona-

CHRONICA

monasterium esse detrudendum, deinde decretum illud transmiserunt Lothario regis filio, qui ex Italia, Papa comitatus, numerofo quoq; exercitu instructus, in Franciã venit, patriq; instructis copijs obuiam progressus, confligendi animo. Pater verò pralium deuigans, filij sui se permisit potestati, qui eã insolentia, acerbitateq; in patrem fuit, vt nõ sit veritus, eum in carcerem detrudere, apud S. Medardum in Sueffionibus, Nouercam, vna cum filio suo Carolo Caluo, in exilium protrudens. Principes verò Frãciæ iniquo ferentes animo filij tantam impietatem, intra annum, regem suum tarcere educunt, qua re percussus Lotharius, profugit in Italiam, cui tamen pater illam culpam condonauit. Normanni hoc tẽpore inuadunt Galliam. Paulo pòst Ludouicus moritur in vrbe Moguntina, cum regnasset annis 26. sepultus in Vrbe Mediomatricum in Lotharingia.

CAROLVS CALVVS, REX FRANCORVM XXVI. regnavit annis 38.

Carolus Caluus, filius Ludonici Pij, factus est rex Francorum, anno 841. idq; occasione diuisionis facta cum fratribus, cum quibus
ante

ante factam partitionem, ad Fontenaium Isiodorēsum, praelio decertauit, in quo magna pars Nobilitatis Gallicae occubuit: quam nacti ansam Normanni, nouis excursionibus vexarunt Galliam, direptis etiam oppidis, Nannensium, Turonensium, & Iuliomago, maiorag, tentaturi uidebantur, nisi pax inter fratres inita eos deterruisset, quae his conditionibus firmata fuit: Vt Carolo Francia omnis occidentalis, inclusa fluuio Mosa, oceano, & montibus Pyrenaeis, pareret. Ludouico Franconia, cum multis Germania ciuitatibus ultra Rhenum: Lothario Italia Imperiumq, Romanum. Fuit facta haec diuisio, de consensu trium fratrum, ad eum sinem congregatorum, in Vrbe Verduno. Quantum attinet ad Pipinum, Carolumq, praemortui Pipini Aquitaniae regis, filios, Carolus Caluus eos detrusit in monasterium, mutato Aquitaniae regno in Ducatum. Lotharius Imperij sui anno decimoquinto, monasticum uotū suscipit, relicto Imperio, filio Ludouico natu maiori, Lotharingiā autē, quam de suo nomine ita uocauit, Lothario secundo suo filio, dat. Quibus non multo post, sine legitimis heredibus, uita decedentibus, Carolus Caluus fit Imperator, ex quo tēpore, factus est

CHRONICA

adeo sumptuosus, ut coronatus, dalmaticaq;
ad talos demissa indutus, in publicum prodiret, plusq; temporis impenderet cultui corporis, vestiumq; superfluitatibus, quàm rebus serijs, aut alioquin ad Regni curam spectantibus. Veneno, à medico suo Sedechia Iudæo, necatus, cum regnasset annis 38. humatur eius corpus, apud S. Eusebium Vercellis, anno 878. Unde post septennium, relatum ad S. Dionisium fuit reliquosq; pone reges positum. Carolo regnante, anno nempe 831. tanta annonæ caritas, publicaq; fames, p omnes Imperij sui ditiones fuit, ut filij parentes suos deuorare, plus quàm ferino more, attentauerint. Circa hæc etiã tempora Cardinales elegerunt fæminam Papam, quæ desumpsit nomen Iohannes, sunt qui eam Anglam, alij contrà Germanam natione fuisse scribant, cū sedisset annis duobus, dolore partus extinguitur.

LVDOVICVS II. REX FRANCO-
rum XXVII. regnauit annis 2.

LVdovicus, eius nominis secundus, Balbus dictus, successit suo patri Carolo caluo, anno 878. Papæ Iohanni carus fuit, magnaq; familiaritate coniunctus. Vnde Papa summam adhibuit

adhibuit diligentiam, quo posset eum ad Im-
 perii fastigiũ euehere, verum Italiæ Principes
 restiterunt, Papamq̃, ea de causa, in carce-
 rem coniecerunt, ex quo tamen, non multo
 post euadens, in Galliam profugit, coronauitq̃
 dictum Ludouicum in Imperatorem, qui ta-
 men non diu hac dignitate letari potuit, in-
 tra biennium mories, pregnantem post se re-
 linquens uxorem suam Richildam, qua de-
 inde peperit filium Carolum, Simplicem di-
 ctum. Relictis etiam duobus filiis Nothis, Lu-
 douico, & Carlomãno, qui administrarunt re-
 gnum impuberis fratris, Caroli Simplicis. Hoc
 Ludouico regnante, Normanni excursionibus
 Galliam vexarunt, suere tamen, magno suo
 damno, reiecti. Soror huius Ludouici nupta
 fuerat Regi Angliæ, quo mortuo, Ipsa in Fran-
 ciã rediẽs, rapitur à quodã Principe, Balduino
 vocato, qui eam in Vxorem ducens, obtinuit
 dotis nomine, à Francorum hoc rege, syluam
 carbonariam, qua tractu deinde temporis ex-
 cisa, excultaq̃, Flandria dicta fuit, Comitatus
 titulo ex eo tempore, à Balduini successoribus
 possessa. Dicendum etiam obiter hĩc est, Ludo-
 uicum Bauarum, Caroli Calui fratrem, duos
 habuisse filios, Carolũ nempe & Ludouicum.

CHRONICA

Carolus successit Patruo suo Carolo Caluo in Im-
perio, exq; eo originem duxit Hugo Capetus, à
quo cœpit initium tertia Francorum regum
familia. Sed redeamus ad Ludouicum, quo re-
gnante Normanni iterum Galliam inuaden-
tes, magna vtring; effusione sanguinis repe-
luntur. Moritur Ludouicus in Vrbe Compen-
dii, ipso Parasceues die, corpus eius humatur
in tēplo D. Mariæ dictæ Urbis. Illo mortuo, Re-
gina profecta est ad fratrem suum Angliæ re-
gem, apud quem dum commoratur, educat fi-
lium suū posthumū. Post hunc Ludouicū Fran-
corū rex nemo Imperatoriā dignitatem conse-
cutus est.

CARLON, REX FRANCO-
rum XXVIII. regnavit annis 5.

Carlou seu Carlomannus, eiusq; frater Lu-
douicus, præmortui regis Ludouici filii
Spurii, fiunt reges Francia anno 881. eò quòd
nullus legitimus regni hæres præ manib. esset.
Vnde in Francia dissensio orta, cum alii regnū
Basoni Prouinciæ Comiti deferendum cense-
rent, alii contrà, ad Germanorum Imperato-
rem, illud transferri cuperent. litem istam di-
remisit iisdem diebus natus filius posthumus,
ex relicta Ludouici regis vidua, qui legiti-

vnus regni heres, cum propter etatem, admi-
 nistrando regno ineptus esset, fratres supra
 memorati, tutela nomine, regimen suscipiunt,
 conscriptoq; exercitu, obuiam profisciscuntur
 Danis, Normannisq; Franciam per quinquen-
 nium, omni belli calamitate diuexantibus,
 in totoq; cum iis, prope Chinon, pralio, occisis no-
 uem hominum millibus, adeo eos debilitarunt,
 ut relictis, quas ante occuparant, Vrbi-
 bus, Treuez & Metz, Francia excedere coacti
 fuerint. Sunt qui dicant, eos magno auri pon-
 dere accepto, iis vrribus, totaq; Francia ces-
 sisse. Ambobus istis fratribus, miserabilis, for-
 tuitusq; vitæ exitus fuit. Ludouicus enim ar-
 denti studio in venatione aprum insequens, te-
 lo, à socio venationis in feram directo, traie-
 ctus, misere periit. Carlomannus verò, in se-
 quenti anno, dum puellam cupitam, profugien-
 tem in domunculam quandam, temere equo
 insidens persequitur, detorta ceruice moritur.
 Datus autem huic regis titulus, quod illum æ-
 tate, & vita superauerit. Carlomannus cum
 regnasset annis quinq; moritur anno à Chri-
 sto nato 876. relicto filio vnico Ludouico, q; pa-
 tri in regno successit, licet non habuerit plenam
 regni administrationem, ut infra dicetur, cogno-
 minatusq;. Inutilis fuit. It 4 Ludo-

CHRONICA

LVDOVICVS III. REX FRAN-
corum XXIX. regnavit
annis 6.

LVdovicus, Inutilis Vulgo vocatus, mortuo
patre Carlomãno, regnum est adeptus an-
no 886. In quo se adeo male gessit, vt regis no-
mine, ab omnibus, merito indignus habere-
tur. Deditus enim voluptatibus corporis, tam
vecors factus est, vt nihil, domi forisue, Rege
dignum quicquam prestare potuerit. Cumq;
illi à Patre relictus esset numerosus, probeq;
instructus exercitus, quo facile potuisset Nor-
mannis, Galliam populantibus, omniq; pas-
sim diripientibus, resistere, si quid in eo animi
fuisset, verum tam timido vilig. animo fuit,
vt inito cum iis fœdere, promiserit ipsis, per
duodecim annos, soluere annuam, duodecim
mille librarum, pensionem. Quam ignomi-
niam Franci iniquo animo ferentes, Fran-
cicog. nomine indignum ducentes, Normãnis
pendere tributum, regno exutum, in monaste-
rium protrudunt apud S. Dionisium. Factus
fuerat iam ante aliquot dies subditis inuisus,
maxime vero nobilibus, eò q; violēt. as, inœ-
stasq; nuptias cū monacha monasterii S. Bau-
doura, contraxerat. Rege igitur intra claustra
mona-

monasterij incluso, Principes Franciæ mittūt legatos ad Carolum Crassum Imperatorem, illius implorantes opem, contra inuasionem, oppressionesq; Normannorum. Imperator precibus eorum persuasus, suscipit Galliaē patrociniū, coactōq; exercitu, obuiam proficiscitur furori Normannorum, eōsq; denuo exercitu quadraginta hominum mille, in Franciam irruentes, Urbemq; Parisiorum obsidentes, monasteria, Ecclesiāsq; in Suburbijis exurentes, tanta vi aggressus est, ut vix eorum vnus euaserit, quo aduerso prælio consternati Normanni, per aliquot annos, abstinuerunt à vexanda Gallia. Nihilominus Carolus animaduertens, omni eos Gallia non ita facile pelli posse, de consensu Francorum Principum, inijt cum eorum ducibus, Godefrido & Sigefrido, fœdus, concessa illis Neustria trans Sequanam fluum, cuius regionis Incolæ, iam dudum ad eos defecerant, exq; eo tempore prouincia illa, dicta est Normannia. Tandem ipsemet Carolus Crassus, factus est ad eò degener. pristinaq; virtutis immemor, ut exutus suo Imperio, eò egestatis redactus sit, ut vix illi alimenta suppetere-

rent.

CHRONICA

ODO, REX FRANCORVM

XXX. regnavit annis 8.

ODO, filius Comitis Andegauensis, mortuo Carolo Crasso, obtinuit regnum Franciæ anno 891. quamuis non esset de familia Carolina, prætulere tamen illum Franciæ Principes, Arnaldo Germanorum Imperatori, qui armis tentabat occupare Francorum regnum. Hoc reg. ante, Normanni, gens indomita, rupto, neglectoq., cum Carolo Crasso inito fœdere, renouarunt in Francia acerrimum bellum, secundo urbem Parisiorum obsidentes. Vnde Monachi S. Genouesua, quorum oratorium in suburbijs exussarant, ex eo tempore precibus suis horarijs inseruere: A furore Normannorum, libera nos Domine. Eruptionibus verò noui regis Odonis acerrimis, coacti castra mutare, urbemq., liberare. Redeuntes tamen versus suas ditiones, quâ transierunt, omnia barbara sauitia diripuerunt, occisis incolis, exustisq., multis oppidis, castellisq., in Præuincijs de Brye & Campaigne, occupata etiã urbe Troia. Hinc cum Britanniam, eadem exequendi animo peterent, fuere excepti à Britannis alacri, intrepidog., animo, qui eos duobus prelijs, duodecim millibus hominum occisis, deuictos reiecerunt.

iecerunt. Dum hac in Francia geruntur, Principes aliquot Francorū, persuasi ab Anglorum rege, miserunt, qui ex Anglia reducerent puerum regem, filium Ludouici Balbi, (quem mater, mortuo marito rege, eò traduxerat, educaueratq; apud auunculum suum regem Anglia) adductūmq; coronarunt in regem Frācorum, annos tunc natum quatuordecim. Hac electione, Odo rex, qui tum in Britannia uiuebat, walde consternatus fuit, nihilominus, antequam vita excessit, libero ore, animoq; fassus est, Puerum illum, legitimum heredem regni, seq; tutele nomine haectenus regnum administrasse, moritur deinde anno 889. Sumpsit hic Odo primus, insignia regia, innumeris depicta lilijs, vsusq; etiam similiter depictis vexillis, q; mos perdurauit ad Carolū vsq; sextum, Francorum regem, qui rursus induxit usum insigniorum, trium Liliorum, quæ instituerat Clodoueus, regum Francorum primus Christianus.

CAROLVS III. REX FRANCO-
rum XXXI. regnauit annis 27.

Carolus, eius nominis Tertius, Simplex dictus, adeptus est regnum Franciæ, anno 899.

no 899. Normannico bello nondum plane sopi-
 to, huc accesserunt etiam domestica bella, au-
 ctore Roberto Comite Parisino, fratre Odonis
 illius, qui rerum potitus fuerat, nec deerant è
 Principibus aliquot, qui Roberti cause faue-
 rent, cumque regem efficere studerent. Ca-
 rolus verò, quò facilius his tantis ingruenti-
 bus malis resistere posset, inijt fœdus cum Im-
 peratore Henrico Saxone, collectòq. exercitu,
 obviam processit Roberto, (ab Archiepiscopo
 Remensè iam in regem coronato) conflixitque
 cum eo prope Sueßiones, quo in pralio, profligato
 exercitu, ipse Robertus occiditur. Illius mor-
 tem frater suus Hebertus Comes Vermandor-
 rum, acerbè tulit, sed oportunitatem vindi-
 ctæ idoneam captans, dolorem ad tempus dis-
 simulat. Rex deinde, quo tandem finis aliquã-
 do foret, tot, tantarumque malorum, quibus
 Francia tot iam annis, assiduitate bellorum
 oppressa iacuerat, nouum inijt fœdus cū Nor-
 mannorum rege Rodolpho, data illi filia sua in
 uxorem, ea conditione, ut fiat Christianus,
 concessa etiam dotis nomine Normannia. Rex
 his omnibus obeundis intentus, diuertens de
 via in urbem Peronam, obtulit Heberto, Do-
 mino Urbis, occasionem exequèdi id, quod diu
 animo

animo occultatum gesserat. Inuitatus demum rex ab Heberto, arcem ingressus, conicitur in carcerem, in quo trienio post dolore squalorēq; extinctus est. Tamen antequam è vita excessit, coactus fuit ab Heberto, & Hugone Comite Parisino, regno se abdicare, idq; Rodolpho, Burgundiæ Ducis filio cedere. Regina salua euasit ad fratrem suum, Angliæ regem, Eduardum, apud quem, propter Gallicos motus, tredecim annis commorata est. Mortuus autem rex in carcere Peronenſi, anno 926. cū regnaſſet annis 27. iacet apud S. Fourcy, in vrbe Perona.

RODOLPHVS, REX FRANCO-
rum XXXII. regnavit annis 12.

Rodolphus Burgundus, opera diligentiaq; Comitis Vermandorum Heberti, & Comitis Hugonis Parisini, coronatur Francorum rex anno 927. qui licet non fuerit regia stirpe oriundus, obtinuit regnum, non tam fretus, adiutūq; opibus, fauorēq; Comitum supra dictorum, quàm multorum etiam aliorum Fræciæ Principum, maximè vero sese fulciēs, violenta Caroli abdicatione. Itaq; regnavit duobus, aut ut alij malunt, duodecim annis, numeratis

CHRONICA

meratis ijs, quibus filius Caroli Simplicis, per
 etatem regis munere fungi non potuit. Non
 videtur autem diu regnasse, quòd serè nihil de
 eo relatu dignum, memoriæ proditum apud
 Francorum Historicos inueniatur, præter ex-
 peditionem illam, quam suscepit in Italiam,
 inductus spe perueniendi ad imperium, id tem-
 poris valde controuersum, sparso etiam rumo-
 re Saracenos bello se velle aggredi, qui frequen-
 tes apud Neapolim descensiones faciebant. Ve-
 rum enim uerò omni sua spe frustratus fuit,
 quamuis deuicerit Berengarium in Italia po-
 tentem principem. Tandem cum animaduer-
 teret se apud Italia Principes, in nullo precio
 ac honore, ipsiq; inuisum, reuertitur in Fran-
 ciam, pauloq; post, medicorum euanescentibus
 curis, à vermibus exesus, fatis debitum per-
 soluit.

Hoc rege regnante, accidit Roma ne-
 fandæ exempli offendiculum. Facta enim dis-
 sensione super electione Papæ, Sergius viribus
 superior deiecit FORMOSVM SEDE
 ROM. qui profugus in FRANCIAM venit,
 nihil intentatum relinquens, quo posset redu-
 ci, restituiq; in integrum, quo tandem impe-
 trato

erato, statim post adeptum Papatum moritur. Tum Sergius Antipapa morte Competitoris letus, Petri sedem scandit, vindictæq; cupiditate ardens, Formosum è sepulchro extrahere, atq; in Sedem ROMANI PONTIFICATVS sacerdotalib. indumentis indutum capite truncari præcepit. Cui & ait: Cum Portuensis esses EPISCOPVS, cur ambitionis spiritu ROMANAM vniuersalem SEDEM vsurpasti? His expletis sacratis mox exutum vestimentis, digitisq; tribus abscisis, in Tybrim profluentem proyeci iubet.

LYDOVICVS IIII. REX FRAN-
corum XXXIII. regnavit
annis 16.

Lvdovicus, eius nominis Quartus, vocatus Ultramarinus, eò quòd in Anglia profugus, educatus fuerat, fit rex Francorum anno 929. accitus ad regni possessionem à Fræcia Principibus. Initio regni sui, bella gessit cum Imperatore Otthone, Ducèque Bauariæ Henrico, pertractis in societatem suam Palatino

tino Ebrado, Ducēq; Lotharingo, post nihilo-
 minus, pace cum Casare facta, sororem eius
 Engebergam, filiam Othonis primi, (qua an-
 tē Duci Lotharingo nupta fuerat) in uxorem
 ducit, magnamq; Lotharingiæ partem cum ea
 adeptus est. Reuersus in Franciam, suspendi
 iussit Comitem Vermandorum Hebertum, pa-
 terna necis auctorem, quo factō, Hugo Comes
 Parisinus à rege alienatus, Normānos, ad bel-
 lum regi mouendum, incitauit, quod magno
 vtring, animo aggressi, post varios belli euen-
 tus, Dux Normanniæ Guilbelmus, ab Arnol-
 do Comite Flandriæ occiditur. Rex audita il-
 lius morte, properat versus urbem Rhotoma-
 gum, animo capiendi, mortui Ducis filium Ri-
 charдум, verum antequam rex aduenit, con-
 fugerat ad Comitem Bernardum, præpoten-
 tem in Normannia virum. Hugo Comes Pa-
 risinus, non ita multo antē regi conciliatus,
 denuò deficit à rege, criminans iniquum fæ-
 dus initum cum Normannis, quorum causam
 apertē fouendam susceperat, usq; persuasit, ru-
 pto fædere renouare bellum, pertracto in socie-
 tatem rege Danemarckia profugo, qui cum na-
 uium classe substiterat ad promontorium de
 Caulx, tātag; astutia doli sui telam contexue-
 re, vt

re, ut Rex, multis ex prima nobilitate amissis, captus in urbem Rhotomagū aueretur. Quare intellecta Imperator Otho, in Galliam sedandis istis turbis ilicò venit, aduentuq; suo rex liberatur, dato obside Carlomanno, qui paulo post inibi moritur. Hugo Comes Parisinus, hoc inopinato Cæsaris auxilio spe sua deiectus, sese permittit potestati Regis, qui, cum regnasset annis 16. moritur anno 945. Sepultus apud S. Remigium, in Vrbe Remensi.

LOTHARIUS, REX FRANCO-
rum XXXIII. regnavit annis 31.

Lotharius, eius nominis quartus, Coronatur rex Francorum, anno 946. quo tempore Hugo Comes Parisinus, omnia regni munera administrabat, qui paulo post mortuus, sepelitur regali pompa, apud S. Dionisium, relictis post se tribus ex Aigonda uxore filijs, Hugone scilicet, Capeto, Othone Duce Burgundia, & Henrico, fratris in Ducatu successore. Imperator Otho inuestierat regis fratrem Carolum Ducatu Lotharingie. Lotharius eam donationem tam egro tulit animo, ut illius ergò, Imperatori bellum denuntiauerit confestimq; ducto exercitu versus Aquisgranum,

Vv aduentu

aduentu suo inopinato, Imperatorem imparatum
 in fugam coniecit, Franci praesidiis nudatam
 urbem expugnant, & diripiunt, vnaque
 Imperatoriam aulam, opimaque praeda ditati, in
 Franciam reuertuntur. Imperator hac dire-
 ptione adeo fuit exacerbatus, vt iurauerit, se
 de ipsa Parisiorum urbe poenas sumpturum,
 quam non multo post obsidione cinxit, direptis
 in itinere, prouincijs, Sueffionum, Remensi-
 um, & Laon. Hugo vero Capetus, & Henricus
 Burgundia Dux, qui urbem praesidio obti-
 nebant, quotidianis eruptionibus depugnantes,
 magno Imperatorem damno afficiunt, ne-
 cato etiam inter alios, quodam die, Nepote Im-
 peratoris. Hoc successu, obsessi facti alacriores,
 assiduisque eruptionibus, externos hostes inuadentes,
 Imperatorem, desperata expugnatione,
 de abitu consilia capere compulerunt, quem de-
 inde abeuntem, Franci, magna animi alacri-
 tate insecuti sunt, eumque circa Sueffiones ag-
 gressi, tantam exercitus sui stragem edidere,
 vt fluuius Dayne, cadaueribus repleto alueo,
 consuetum suum cursum mutarit. Deuenerunt
 tamen in mutuū colloquium, Imperator,
 & rex, stabilitaque inter eos iuramento pax fuit.
 Dux Lotharingiae Carolus, cuius causa bellum
 istud

istud susceptum fuit, viuebat tū temporis Bru-
xellis, ignauo ocio deditus, vnde nobilitati
inuisus, ab omnib. contemnebatur. Clotarius
cū regnasset annis 31. moritur anno 986. sepul-
tus apud S. Remigium, in vrbe Rhemense, reli-
cto post se filio vnico Ludonico, qui Patri in
regno successit.

LVDOVICVS V. REX FRANCO-
rum XXXV. regnavit annum I.

Lvdovicus, eius nominis quintus, corona-
tur rex Francorum, anno 987. moriturq;
anno sequenti Compendij, veneno, vt credi-
tum fuit, sublatus, sepultusq; apud S. Corneli-
um dicti loci, nullo relicto legitimo regni here-
de. Vnde regnum Francorum factum fuit con-
trouersum, patrus enim suus Carolus, Lo-
tharingie Dux, qui, vt supra dictum fuit,
Bruxellis viuebat, adiutus à Consanguineo
suo Othone Imperatore, conscripto exercitu
Franciam petit, spe consequendi regnū, cuius
possessionē ad se sperare, aiebat, quod esset regis
pramortui agnatus proximus, occupatisq; ad-
uentu suo Reims, Laon & Soissons Urbibus, a-
deo vt Competitor suus, Hugo Capetus per-
culsus, interiorem Galliam secesserit, con-
firmatisq; viribus non multo post, reuersus,
0015. Vu 2 Urbem

Urbem Laon, in qua se Carolus, cum uxore & liberis, incluserat, obsidet, breuiq̄, clandestino introitu Vrbe potitur, (proditione Ancely urbis Episcopi,) Carolumq̄, cum uxore & liberis captiuos, transmisit in urbem Aurelianam, ubi per annos sedecim captiuus detentus, suscepit ex uxore sua filios duos, totidemq̄, filias, quarum vna, Emenarda dicta, nupta fuit Comiti Namurensi, natq̄, ex ijs est filia Isabella, qua nupsit Philippo illi Augusto, qui genuit Ludouicum, patrē S. Ludouici, qui hac ratione, dictus fuit descendisse è stirpe Carolina. Sed redeamus ad Hugonem Capetum, qui hac victoria potitus, regnum sibi asseruit, pro se adducens Rudolphum Burgundū patrum, qui regnum obtinuit, de consensu Caroli Simplicis per vim expresso. Addens insuper, diuinitus patri suo significatum fuisse, regnum ad suam familiam transiturū, per suasis hoc modo aliquot è Gallia principibus, quodq̄, ipse nō indignus eo honore haberetur, propter variam rerū experientiam, rex permansit. Competitor suus, ab omnibus desertus, licet verus regni hares esset, miserè in carcere moritur,

anno 1004.

HVGO

HUGO CAPETVS, REX FRAN-
corum XXXVI. regnavit annis 9.

Hugo Capetus, filius Hugonis Parisini, eli-
gitur rex Francorum Novioduni, corona-
turq; in Vrbe Remensi, anno 988. Initia sui re-
gni tranquilla nactus non tam vi, & armis,
quàm consensu fauoreq; Principum aliquot
Francia, maxime verò, quòd Carolum Lo-
tharingie Ducem, Competitorem suum dili-
genter custoditum, in carcere asseruaret, adeò
vt illius causam nemo suscipere auderet, ideoq;
illi, (duobus suis filijs veneno extinctis,) vt
fama fuit, in carcere moriendum fuit. Ea q; ra-
tione Capetus plenam liberamq; regni posses-
sionem nactus, Urbem Parisiorum regni pri-
mariam, letis ciuium acclamationibus exce-
ptus, ingreditur. Hinc de medio sublatis, quos
nouo suo regno obstare posse putabat, inter
quos, Archiepiscopum Remensem (regis Clota-
ry fratrem Nothum) sede episcopali mouit, in-
stituitq; in illius locū Gilbertum Philosophum
Aquitanum, filij sui paedagogum, qui postea fa-
ctus fuit Papa, desumpto nomine Siluestro,
Infamis, quod magica artis beneficio, (vt
Nauclerus ait) cum diabolo paciscens, eò digni

tatis euectus fuerit. Sed redeamus ad regem. Hugo Capetus nascituris etiam dissensionibus maturè providere cupiens, curavit filium suum Robertum, se superstitem, coronari in Gallia regem Aurelia, à Præceptore suo Gilberto, tum Episcopo Remense. Ipse autem deinde non est usus diademate, aut ullis alijs regis insignijs, sed bella gerens continua, laboribus militari- bus sese exercebat. Hinc cum esset illi nuncia- tum, Arnoldum Flandria Comitem, damnare suam istam violentam regni usurpationem, ideoq; debitam Francorum regibus, ipsi dene- gasse obedientiam, armis eum aggressus, eripit illi Comitatum Artesia, quem tamen non mul- to post, intercessione Ducis Normannia, re- transacta, restituit. Cùm regnasset annis no- vem, erexissetq; Ecclesiã S. Maglorij Parisijs, moritur anno 997. cū prædecessoribus suis Fra- corum regibus, apud S. Dionysium sepultus fuit.

ROBERTUS, REX FRANCO-
rum XXXVII. regnavit annis 34.

Robertus, eius nominis primus, successit patri suo Hugoni Capeto, in regno Fran- cie, anno 997. regnavit autem toto sui re- gni tempore feliciter, magnus Vir imprimis, picta-

pietate insignis, Doctorem hominum, ipse do-
 ctissimus, mecenas liberalis, religionis cultor
 eximius, adeo, ut non semel sese Clericis, ho-
 rarias preces decatantibus in Ecclesia, immi-
 scuerit, profectus etiam Romam religionis er-
 go, multa quoque, Tempa, monasteriaq; funda-
 uit opulentibus ea redditibus dotans, Parisiis
 erexit Ecclesiam S. Nicolai des champs prope
 Palatium, quod tum erat extra muros situm.
 In Vrbe Aureliensi dicauit Templum S. Ma-
 ria des bonnes nouvelles: diuersisq; in locis alia
 multa. Accessionem etiam adiunxit Abbatia
 D. Dionysii. Anno regni sui quinto, Henricus,
 Burgundia Dux, moriens testamento illi reli-
 quit Burgundiam, quam deinde Comes Augu-
 stonemetum, adiutus fauore, auxiliisq; Bur-
 gundorū, occupare tentans, vincitur, filiusq;
 regis Robertus in possessionē mittitur. Eodem
 tempore Vrbs Sens fisco regis adiudicata, Co-
 mite eius, lese maiestatis crimine, damnato.
 Circa haec tempora rex Robertus, unāq; cum
 eo Richardus Normanniae Dux, exercitum in
 Valencenianos ducunt, suppetias ferentes Bal-
 duino Flandriae Comiti, Imperatoris Henrici
 armis oppresso. Rex Robertus, duas habuit Vxo-
 res, ex quarū prima Constantia, filia Comitis

CHRONICA

*Arelatensis, sunt illi quatuor filij nati, unaq;
filia, nempe, Hugo, Henricus, Robertus, Eu-
des, & Alisa. Hugo & Eudes, patre etiamnum
superstite moriuntur. Hinc Henricus secundo
genitus, patri in regno succedit. Robertus dux
Burgundiae fuit. Alisa nupta fuit Comiti Au-
gustonemetum, post etiam Flandria. Robertus
cum regnasset 34. annis, ex hoc seculo migrat
anno 1030. in oppido Meloduni. Corpus eius
humatur apud S. Dionysium. Vxor eius Con-
stantia, sepelitur in Abbatia de Poissy, ab ipsa
dicata, quam multi post Francorum reges do-
tauerunt.*

HENRICVS I. REX FRANCO-
rum XXXVIII. regnavit annis 30.

Henricus, eius nominis primus, coronatur
rex Francorum, anno 1030. de possessione
autem regni, armis illi contendendum fuit,
cum fratre Roberto, qui in suas partes pertra-
xerat Flandria & Campaniae Comites. Hen-
ricus autem, capta iam dudum regni possessio-
ne, adiutusq; auxilijs Ducis Normanniae, &
Comitis Corbellij, victoria potitus, liberam
regni possessionem consequitur. Non ita mul-
to post, Rudolphus Burgundiae superioris rex,
cum regnasset annis triginta, iam annis fa-
ctus

*Etus grauis, tradit regnum suum Conrado fi-
 lio Imperatoris. Comes autem Campania Eudo,
 id agrè ferens, captis armis tentauit illud
 inuadere, ad se id spectare, iure successionis as-
 serens. Quo ab Imperatore repulso, regnum in
 duas prouincias diuisum fuit, quarum una
 pars, sub Comitatus titulo, Imperio cessit, alte-
 ram sub Ducatus titulo obtinuit regis Franco-
 rum frater Robertus. Ne hac quidem partiti-
 one contentus Comes Eudo, redintegrato bello,
 Gotheloni Duci Lotharingo, eripit urbem
 Bar, & alia aliquot Castella. Tandem verò, a-
 misso exercitu hoc bello, obiit. Rex intellecta
 defectione Comitis Melanij, eripit illi ditio-
 nem, coronæq; Franciæ annectit. Dum hac ge-
 runtur in Francia, Normaniæ Dux Robertus,
 cū uellet suscipere Ultramarinam expeditio-
 nem, animo recuperandi regnum Hierosoly-
 mitanum, relicto Ducatu, filio Notho Guilhel-
 mo, dat illi tutorem Regem Franciæ, qui illum
 repugnantibus Normannis, in possessionem
 induxit. Francicus duas habuit uxores, qua-
 rum prima, breui post nuptias tempore, mo-
 ritur, secunda, Anna dicta, filia regis des Rute-
 lois, peperit illi tres filios, Philippum scilicet,
 qui patre superstite coronatur Fræcorum rex,*

CHRONICA

Hugonem Comitem Veromanduorum, & Robertum, qui patrem morte præcessit. Cum regnasset annis triginta, dato filiis Tutore Balduino Flandria Comite, moritur anno 1060. sepultus apud S. Dionysium. Hoc tempore fuerunt Roma tres Papa, quibus sede pulsus, Imperator Henricus instituit quartum, Gratianum nomine, qui accepti beneficii memor, Imperatorem, magni & valoris aurea corona, donauit.

PHILIPPVS I. REX FRANCO-
rum XXXIX. regnavit
annis 48.

Philippus, eius nominis primus, successit patri, coronatusq; Francorum rex, anno 1061. natus annos nouem, Regnum verò administrabatur à Balduino, Flandria Comite, tutela nomine, duxerat enim matrem regis in matrimonium. Principes autem Francorum aliquot, egre parèbant Comitis Tutoris edictis. Verùm enim uerò diligentia, providentiâque Comitis, eò res deducta fuit: ut etiam inuiti ipsi prestare consensum debuerint. Cœgerat enim exercitum numerosum, quem in Gasconia sustinebat, sparsorum rumore Saracenicæ belli, cum reuera, dissipandis Nobilium aduersis con-

sis consilijs, exercitus ille aleretur. Hoc tempo-
 re moritur rex Angliæ, sine legitimo regni hæ-
 rede, instituto ex Testamento successore Guil-
 helmo Duce Normanniæ. Frater verò Angliæ
 Reginae Hauardus, repudiato Guilhelmo, re-
 gnum inuasit, Guilhelmus traiecto mari, bel-
 lum illi infert, tandemq; Hauardo occiso, re-
 gno potitur, dumq; in Angliæ noui regni cõfir-
 mandi causa, cõmoratur, filius suus Robertus,
 quem Ducatui Normanniæ præfecerat, factus
 est adeo insolens, vt Pater coactus fuerit, in cõ-
 tinentẽ trajcere, ipsiq; bellum inferre, in quo,
 dum cū filio concurrat, lanceæ ictu ex equo de-
 turbatur, superuentu nihilominus suorũ illæ-
 sus euadit. Philippus duxit uxorem Bertam,
 filiam Balduini Comitis Hollandiæ, ex qua na-
 tus est illi filius Ludouicus Crassus, qui post eũ
 rex fuit: & filiã Constantiã, quæ nupsit Prin-
 cipi Austriæ. Repudiat deinde rex Bertam, per-
 suasus ab uxore Foulquesii Ducis Andegauen-
 sis, quam per annos septẽ, tã insano, vitupero-
 sog; amore adamauit, vt ea incõsulta, in publi-
 cis regni negotiis, vix quicquã statuere aude-
 ret. Tandẽ verò cõsuris Papæ Paschalis percul-
 sus, reiecta adultera, cū Berta uxore sua, rediit
 in gratiã. An. 1095. decreta fuit illa nunquam
 satis

CHRONICA

satis laudata expeditio ultramarina, recuperandi causa regni Hierosolymitani. Imperator exercitus, declaratur Godefridus Bullionius, qui trecentis hominum millibus, multisq; ex precipua nobilitate comitatus, primo aduentu suo occupat Syriam. Deinde ipsam quoq; urbem Hierusalem, ubi coronatus rex, intra annum moritur, Rex Philippus, cum regnasset annis 49. mortuus est Melioduni, anno 1109. sepultusque apud S. Benedictum sur Loirre.

LVDOVICVS VI. REX FRANCORUM XL. regnavit annis 29.

LVdouicus Crassus, successit Philippo patri suo, coronaturq; Francorum rex, ab Archiepiscopo Senonensi, in vrbe Aurelianensi, anno 1109. Principes aliquot Francorum, adiuti auxiliis Angliae regis, instigante verò maxime regis fratre Notho, coniurationis auctore, bellum regi mouent, quo tumultu non multò post sopito, Bellum Anglicum, iam multotiens diuersis conditionibus sopitum, rursus renascitur. Cuius belli occasione, rex Normanniam petens, Guilhelmum premortui Ducis Roberti filium, reducit, restituitq;, non tamen
absq;

absq; armorum strepitu, in quo etiam Baldui-
 nus Flandriae Comes, lethali vulnere laesus,
 extinguitur, cui successit Carolus Danemarc-
 kiae regis filius, quo, in Ecclesia Brugensi, neca-
 to, rex confestim in Flandriam proficiscitur,
 ne Comitatus ille Anglis cederet, Instituitque
 Guilielmum Normanniae Ducem, quò, non lō-
 go post tempore extincto, substituit illi Theo-
 doricum Holsatum, ea conditione, vt sit Fran-
 corum regum feudatarius. Circa hæc tempo-
 ra, prodierunt in lucem Templariorum, Carthu-
 sianorumq; ordines, Inuentoribus Brunone
 Ludimagistro Coloniensi, & Hugone Episco-
 po Gratianopolitano. Papa Innocentius II.
 pulsus Roma, à Papa Aniceto, profugus in Frā-
 ciam. venit hoc tempore, quem Francorū rex
 inuisit, summòq; honore excepit, Aurelia, cele-
 brauitq; in Francia, Remense, & Claramontā-
 num Cōcilia. Rex Ludouicus habuit ex vxo-
 re sua Alisa, filios sex. Philippum, qui viuo pa-
 tre suo coronatur rex Franciae, qui deinde ex
 equo, (porco inter eius pedes tumultuante)
 prolapsus decidens, moritur. Tunc Ludouicus
 Junior dictus, secundogenitus succedit. Ter-
 tius fuit Petrus, Dominus de Courtenay, quar-
 tus, Robertus Comes deureux, & duporche,
 quintus,

quintus, Henricus Episcopus Bellouacensis, Sextus, fuit Archidiaconus Parisiensis. Rex Ludovicus, cum regnasset annis 28. fundasset que Ecclesiam D. Victoris in urbe Parisiis, è viuis excedit, anno 1137. Sepultus apud S. Dionysium. Circa hac tempora, tanta ventorum fuit vehemētia, vt arces domusq; prostrate, arborēsq; multae, passim per vias radicitus euulse, conspicerentur, marisq; inundatio, magno multorum locorum damno, insecuta est.

LVDOVICVS VII. REX FRANCORUM XLI. regnavit annis 43.

Ludovicus, eius nominis Septimus, Junior vocatus, Patre etiam nū superstite, regni Francici habenas suscepit, anno 1138. duxit uxore Eleonoram, filia Ducis Aquitaniae, obtinuitq; cū ea Aquitania, Comitatumq; Andegavensem. Anno regni sui sexto, suscepit expeditionē Ultramarinam, Hortatore maxime D. Bernardo, sanctitatis fama eo tēpore celebri, expertus totū iter periculis, insidijsq; plenum, perfidia Gracorum, Christiani etiā nominis, qui cum Turcis clanculum conspirauerāt. Superatis tamen his omnib. difficultatibus, adiutus auxiliariis copiis, Cōradi Imperatoris, urbem Damascum expugnat: sed ob dissensionē inter milites in castris ortā, obsidio soluitur.

Rex

Rex igitur, salutato in itinere rege Hierusalē
 Balduino, amissis suorum militum precipuis,
 in Franciam reuersus, repudiat uxorem suā,
 propter adulterii suspiciōē, quā de eā concepe-
 rat animo, criminabatur ēt, quod voluisset se,
 in expeditione Ultramarina, per auunculum
 suum Antiochia Principem, prodere. Nō mul-
 tō post Eleonora repudiata, quod esset mulier
 forma, morūq; elegantia spectatissima, patri-
 monio etiam opulēto diues, Ducatu nempe A-
 quitaniae, Comitatusq; Andegauēsi, nupsit Hē-
 rico Normānia Duci, qui postea factus est rex
 Angliae, quem fecit etiam, numerosa prole pa-
 rentem. Fuit hoc matrimonium causa multo-
 rum, diuturnorūq; bellorum, inter Anglos
 & Gallos, de possessione istarum ditionum do-
 talium, altercantes. Rex duxit secūdam ux-
 orem Constantiam, Hispaniarum regis filiam:
 qua mortua, superinduxit Tertiam, Alisam,
 filiam Comitis de Blois, ex qua illi natus est fi-
 lius, vulgō, A Deo datus, appellatus, eò quod re-
 gi, iam atate graui, prater expectationem, sin-
 gulari Dei beneficio datus crederetur. Cū
 Ludouicus regnasset annis 43. moritur anno
 1180. sepultus in Abbatia de Barbeau, quā ipse
 fundauerat: Vbi illi postea, regio sumtu, Sepul-
 turam Regina extrui curauit.

CHRONICA
PHILIPPVS II. REX FRAN-
corum XLII. regnavit
annis 44.

Philippus Augustus, A Deo datus vulgò ap-
pellatus, filius Ludouici Iunioris: fit Fran-
corum rex anno 1181. Initio regni sui scripsit
ediçta seuerissima, in diuini numinis blasphem-
os, regno etiã Iudæos pellens, hæreticos et-
iam magnã diligentia exterminans. Hic Phi-
lippus auxit Parisiorum urbem, multis publi-
cis adificiis, Vias etiã silice strauit, muro clau-
sit S. Innocentium, muniuitq; urbem turrib.
& propugnaculis, Scabinos etiã instituit.
Ipsius etiã iussu, luculentum illud, S. Mariae
Parisiensis, adificium, (iam ante eum aliquot
annis cœptum) perfectum fuit. Anno 1196.
suscepit expeditionem vltamarinam, recu-
perandi causa Hierosolymitanum regnum, à
Saladino Aegypti Sultano, Christianis ere-
ptum, quo in itinere passus naufragium, a-
misit nauium suarum magnum numerum,
appellens nihilominus ad Syriæ littus, occu-
pauit urbẽ Ptolemaidẽ, sed peste indies magis
ac magis in suos grassante, diffidens èt Anglo
regi Richardo, qui vna cū eo, ad id bellum pro-
fectus fuerat, reuertitur in Franciam. Richar-
do An-

do Angliæ rege paulò post etiam in suum regnum reuerso, oritur bellū inter eum regemq̄ Francia, productisq̄, utringq̄, exercitibus, cum res ad manus deuentura videretur, essentq̄, in procinctu milites, prope Isiodunum Richardus, (nescio an aduersam belli fortunam metuens) inermis prodijt versus Philippum, se, suaq̄, omnia illius permittens potestati, promittens etiam se cupere, & velle ex eo tempore, ditiones illas, quas in Francia obtinebat, beneficiario iure regum Francorum possidere, eosq̄, reges (earum ditionum intuitu) Dominos cognosciturum. Hoc Richardo mortuo, successit in Angliæ Regno, Ioannes sine terra, occiso nepote suo Arto Comite Britannia, quam eius mortem rex Philippus tam acerbè vindicauit, vt armis illi eripuerit prouincias, Normanniam, Aquitaniam, Le maine, Andeganiū, Pietauium & Auerniam. Hinc vt dissiparet fœdus initū, inter Ioannē Angliæ regē, Imperatorē Othonem, & Ferrantē Comitem Flandria, prælio cū iis certare non dubitauit, tantaq̄, felicitate pugnavit, vt fugato Imperatore, Comitē Damartin, & Comitē Ferrantē Flandria, captiuos Parisios adduxerit. Cū regnasset annis 43. moritur anno 1223. iacet apud S. Dionysium. XX LVDO.

CHRONICA

LYDOVICVS VIII. REX FRANCO-
rum XLIII. regnauit annis 3.

Ludouicus, eius nominis octauus, coronatur rex Francorum, anno 1224. Vno etiamnum Patre suo, armis ademit multa Regi Angliæ, coegit eum etiam soluere obsidionem Arcis de la Roche au moine, imò tanta eum in-
Jesutus diligentia est, ut totam ditionem Andegauensem ea expeditione in patris potestatem redegerit. Non multò post Angli deficientes à rege suo Ioanne, acciuerunt hunc Ludouicum, promittentes illi regnum Angliæ. Trajciens igitur Ludouicus trans mare, valido instructus exercitu, peruastit Londinum vsq; , verum perfidiã Anglorum perastus, qui multis, vsq; , vanissimis promissis, ipsum ludificabant, reuertitur in Franciã. Initio regni sui, prodijt vir quidam incognitus, adeo similis Balduino Comiti Flandriæ, (qui iã diu perierat bello Ultramarino) ut facile persuaserit Flandriis, se esse Comitẽ Balduinum ex Asia reuersum, filia verò Comitis premortui, omnino negans eum esse patrẽ suum rem omnẽ transcribit regi Ludouico, illius implorans opẽ, contra hunc Pseudocomitem. Rex igitur hominẽ Peronam ad se
 euocat,

euocat, diligentiq; habita interrogatione, dolus nequitiaq; detegitur, unde post varia tormenta, iussu regis, roganteq; Flandria Comitissa, strangulatur. Circa hæc tempora rex Ludouicus, venit ad mutua colloquia, cū Imperatore Federico, renouauitq; antiqua, Germanorum Gallorumq; fœdera. Deinde ducit exercitum ad Urbē Auenionem, quam captā, diruit, ciuesq; mulctat, eò quòd Albiggensium (qui hæretici habebantur) opinionem secuti fuerant. Ex uxore sua habuit filios sex, duasq; filias, maior natu Philippus infans, moritur, secundo genitus fuit S. Ludouicus, qui patri in regno successit: Tertius Robertus Comes Artesia, Quartus Alphonfus Comes Pictauiēsis, Quintus, Carolus Comes Andegauensis, & Prouincia, post etiā rex Scilicet, Sextus, Ioannes, qui moritur etiam Infans. Cū regnasset annis tribus moritur Mompensierij anno 1226. Iacet apud S. Dionysium.

S. LUDOVICVS IX. REX FRANCORVM XLIIII. regnauit annis 44.

S Anctus Ludouicus, eius nominis nonus, successit in regno Francorum anno 1227. mortuo patre Ludouico octauo, qui testamento

C H R O N I C A

reliquerat, filiorum minorū Tutricem, Blancam uxorem, quam rem aliquot ex nobilitate agrè ferentes, sumtis armis, tentarunt eam gradu suo turbare. Verū regina omnes eorum conatus, constantia, prudentiaq̄, vicit: tanta enim celeritate, diligentiaq̄, ab ea est itum obuiam incursionibus Anglorum, qui in continentem, turbandæ Gallia causa, traiecerant, ut facta cum ijs pace, magnam gloriā, & gratiam apud omnes consecuta sit. Pax autē cum Anglis his conditionibus confecta fuit, Rex Anglus possideat Aquitaniam, iure beneficia rio regis Francorum, renunciet omnibus iuribus, ab ipso prætensis in Prouincijs, Normannia Ponthieu, le Maine, & Poictou. S. Ludouicus presente pecunia emi à Venetis, coronam Spineam, & alias multas sanctorum reliquias, quas omnes Parisios, in Capellam sanctam deferri curauit. Cum frueretur enim læta pace nihil antiquius habuit, quàm religionis cultum, quibuscunq̄, posset modis augere, splendidioremq̄, reddere, extructis passim multis Oratorijs, opulētisq̄, ea re ditib. ditans. Scholas publicas multas erexit, inter eas Collegium Sorbonnae in vrbe Parisiorum. Anno regni sui 23. comitatus fratribus suis, multisq̄, ex Gallica nobi-

nobilitate primarijs viris, cōscensis nauibus, animo repetendi regnum Hierosolymitanum, primo aduentu suo expugnat Damiatam, ubi reficiendi exercitus causa, ad aliquot dies commoratus, hinc cum vltiora peteret, à Sultano Aegypti inuaditur: qui prostrato Christianorum exercitu regem capit. Restituta autem vrbe Damiatam, solutoq; magno auri pondere, liberatur. Dū rex captiuus detinetur, magna multitudo pastorum, prae textu sacri belli, in Francia coiuit, qui omnia vndiq; diripientes, raptosq; viuentes, infinita per Franciam damna dederunt, suere tamen profligati dispersiq; ab Aureliensibus & Biturigibus. Rex reuersus in Franciā postliminiò, blasphemis, alijsq; scelerata vitæ hominibus, punitis, multisq; alijs, tam piè, quàm prudenter, ad regni administrationem spectantibus, ordinatis. Denuò tribus suis filijs comitatus, oppugnaturus Saracenos in Africam traiecit, expugnata primo aduentu vrbe Carthagine. Hinc in vrbe Tunitanae obsidione, moritur, anno 1270. regni sui 44. Corpus eius relatum in Franciam, apud S. Dionysium humatum fuit.

Deinde canonicatur.

Xx 3

PHILIP-

PHILIPPVS III. REX FRANCO-
rum XLV. regnavit annis 13.

Philippus, eius nominis tertius, in Castris
Tunetanis salutatur rex Francorum, mor-
tuo patre suo S. Ludouico, anno 1271. Quo tem-
pore aduenerat in Africam, nouis instructus
auxilijs Carolus rex Sicilia, patruus regis Phi-
lippi, cuius copijs facti alacriores, Regem Tu-
netanum, magno audacijs animo aggrediun-
tur, deletorq; eius exercitu, ipsum regem capi-
unt. Verum grassantibus in Christianorum ca-
stris contagiosis morbis, conscendunt naues,
repetentes Galliam, delati verò in altum, obor-
tis aduersis ventorũ tempestatibus, naufragi-
um octodecim onerariarũ nauium patiuntur,
quatuor hominum millibus submersis. Reuer-
sus Philippus in patriam, pacifici Principis of-
ficio functus est, si qd vspiã inter vicinos Prin-
cipes litium aut discordiarũ ortum esset, qua
poterat diligentia cõponens. Ipso etiam inter-
cedente, inter Venetos Genuensesq; induciæ
quinquennales factæ sunt, Ipso et auctore, dif-
fidium illud Græcæ, Latinæq; Ecclesiæ de Spi-
ritu sancto, in Concilio Lugdunensi, sopitum
fuit. Suscepit etiam Patrocinium Ioannæ regis
Henrici Nauarraei, præmortui vnica filie. Ex
prima

prima uxore sua Isabella Arragonia habuit filios tres, nempe Ludouicum, Philippum Pulchrum, & Carolum Valesiũ, à quo originẽ ducunt illi, qui hodie in Gallia rerũ potiuntur, reges. Secunda eius uxor fuit Maria Brabantica, quæ falso accusata fuit filio regis natu maiori, procurasse mortẽ. Tulit eã filij mortẽ rex itã impatienti animo, ut 2. Episcopos, ad Beguinã quandam diuinatricem miserit, expiscanda causa veritatis, sed res tota euauit. Paulo post Petrus Broche regis cubicularius strangulatur, tum quod Reginam falso accusarat: tum etiam, quod auerisse regiam pecuniam diceretur, accedebat ad hæc, quod cum rege Castilia, regis sui consilia cõmunicassẽt. Anno 1281. In Sicilia ad pulsam campana vespertina, occiduntur omnes Galli presidarij. Tulit hanc oppressionem Carolus Patruus regis, ægerrimo animo, vindicta, & recuperanda etiam Sicilia cupiditate incensus, statuit, omnimodo p̃lio decertare cum Petro Aragonio, occisionis illius auctore, qui non multo post, à Gallis in insidias pertractus, occiditur. Tandem rex, expugnatis Genua, & Girona urbibus, in Galliam reuersus, moritur Perpigniani, anno 1285. Sepultus apud S. Dionysium.

CHRONICA

PHILIPPVS IIII. REX FRANCO-
rum XLVI. regnavit anno 28.

Philippus Pulcher, eius nominis quartus,
coronatur Francorum rex anno 1286. Du-
xit in Vxorem Ioannam, Hæredem regni Na-
uarræ, quæ illi peperit filios tres, nempe Ludo-
uicum Hutin, Philippum longum, & Carolum
pulchrum, (qui singuli, vnus post alium, facti
sunt reges) & filiam vnã, nomine Isabellam,
quæ nupta fuit Eduardo, eius nominis secun-
do, Angliæ regi. In initio regni sui, iussit extrui
Parisiis, regium Palatium, Carolus Valestus,
regis frater, ducto in Aquitaniã exercitu, con-
tra Anglos, qui contra fœderis conditiones fe-
cisse dicebantur, eripuit iis Burdegalã urbem
primariam, magnamq; Aquitania partẽ. Rex
Anglus, quo illatam iniuriam facilius vindi-
care posset, iniit fœdus cum Imperatore, Adol-
pho, psuasitq; etiã Guy Flandriæ Comiti, partes
regis Francorum deserere, quæ defectio dedit
occasionẽ illi quindecim annorũ bello, q̃ Gal-
li cum Flandris gesserunt, quo bello ipse Comes
Guy, vna cum duobus suis filiis in regis Fran-
corũ potestatẽ deuenit, Rexq; præcipuas Flan-
driæ vrbes præsidio imposito retinuit. Flan-
dri id

dri id agrè ferentes animo, non ita multò
 pòst, praesidiarios in lectulis suis oppressos, ne-
 cauerunt. Rex intellecta Flandrorù defectio-
 ne, duxit exercitum ad urbem Cortracum.
 Neg, verò Flandri deficiunt animo, progressiq;
 Gallis obuiam, cum ijs confligunt, caesaq; maio-
 re exercitus parte, inter eos Comitibus Arte-
 sia, Nesle, & S. Pauli, victoria potiuntur. Rex
 hoc incòmodo accepto, irritatus magis quàm
 fractus, redintegratis viribus Flandros ag-
 gressus prope montem de pouille, occidit ex ijs
 ad triginta millia, qua calamitate Flàdri per-
 culsi, pacem à rege orant, qua ipsis concessa,
 mulctæ tamen nomine duceta scutorum mil-
 lia soluere iussi. Circa hæc tempora Papa Boni-
 facius regi Gallorum, nescio qua de causa ira-
 tus, eum excommunicat, regnumq; eius dat
 Alberto Imperatori, suadetq; vt armis illud
 inuadat. Imperator verò iniustissimam Papæ
 donationem irridens, nihil quicquam hostile,
 in regem Franciæ machinatus est. Absoluitur
 deinde rex à Papa Benedicto, illo, qui sedē Pa-
 papalem transtulit à Roma Auenionem, ubi per-
 mansit per annos 70. rex Philippus cum esset
 Fōtana bleau natiuitatis suæ loco, moritur an-
 no 1313. regni sui anno 28. sepultus apud S.
 Dionysium.

CHRONICA

LVDOVICVS X. REX FRAN-
corum XLVII. regnavit

annis 2.

Ludovicus Hutin, eius nominis Decimus, iam ante Navarra rex (mortua matre sua Ioanna Nauarraea) coronatur Francorum rex anno 1314. Initio sui regni, concessit Iudais liberum in regnum suum reditum. Hinc mederi cupiens litigantium molestijs, immodicisq; protelationibus in causis appellantium, statuit suos Iudices a latere debere assidue in palatio Parisino residere. Hoc tempore Enguerrantus de Marigny, Comes Longeuillanus regij exercitij praefectus, a Ioanne Hauuier, (iussu Caroli Valesii regis patruis) peculatus accusatur, etiam quod interuertisset, sibiq; retinisset triginta ducatorum millia, quae rex Papa mitti iusserat, deinde dicebatur accepisse quadraginta mille libras, ex ijs decimis, quas Papa permiserat exigi, de bonis Ecclesiasticis. Nihilominus rex ne tot quidem enormibus accusationibus moueri potuit, vt de eo quid acerbius statuere-
tur. Verum cum intellexisset, uxorem dicti de Marigny, iussisse sibi a quodam magico, imaginem ex cera fingi, qua statuerat, additis magicis carminibus, regi vitam eripere, hac re, Re-
gis

gis animus exacerbatuſ, ilico mandat, intentatam litem examinari, nēq; ad finem perducī. Vnde condemnatus de patibulo ſuſpēditur, ſtatua uerò eius, quæ ſupra palatij nouiter extructi portam, poſita fuerat, deicitur. Ipſe quoq; magicuſ, qui imaginem cercam ſingendam ſuſceperat, ſuſpēdio uitā ſinjt. Hoc tempore Rhoduſ Turciſ, ab Equitib; Ioannitiſ, eripitur. Rex animaduertēs Robertum Flandriæ Comitem pactis, in ſœdere, conditionib; ſtare nolle, duxit exercitum verſuſ urbem Cortracum, animo eum domandi, ſed intempetiuis, continuifq; pluuijs, expeditio hæc euauit. Nihilominuſ Flandri, metuentes ne primo quoq; tempore, Rex bellum redintegraret, conueniunt cum eo, qua ipſe cōditione, uoluit. Ludouicus Hutin, duas habuit uxoreſ, ex quarum prima, (quæ ſoror erat Roberti Burgundiæ Ducis) nate ſunt illi filie due, quarum prima Ioanna nupſit Comiti de Dreux, de quo deſcenderunt reges Nauarraei. Secunda blanca dicta, nupſit Philippo Valeſio. Secundam uxore moriens, reliquit grauidam, quæ deinde peperit filium, qui intra octiduū mortuus eſt. Hutin cum regnaſſet mēſeſ 18. moritur in ſylua Vincenna, An. 1316. ſepelitur apud S. Dionyſium.

PHILIP.

CHRONICA
PHILIPPVS V. REX FRAN-
corum XLVIII. regnavit
annis 6.

Philippus Longus, eius nominis Quintus,
succesit fratri suo Ludouico Hutino, anno
1316. Mota fuit illi lis de regni possessione, à
Duce Burgundie, asserens legitimam regni hæ-
redem, filiam Hutini, uxorem Philippi Comi-
tis Deureux, regis Nauarrai. Verum ex præ-
scripto legum Salicarum, vanæ fuere Allega-
tiones Ducis Burgundie. Philippus habuit tres
filias, quarum prima Ioanna, nupta fuit Odo-
ni Burgundie Duci, Secunda nupsit Ludoui-
co, Comiti Augustinemetum, hodie Neuers,
postea etiam Flandria, ex quo matrimonio na-
ta est Margaretilla, qua postea nupsit Phi-
lippo Audaci, filio regis Ioannis, Ducis Bur-
gundie, & Flandriae Comitis. Tertia nupsit
Delphino Viennensi, his matrimonijs inter
istos Principes facta pax, foederag. inita. Sub
hoc rege orta est pestis per totam Galliam, ex
veneno corruptis puteis & fontibus, à lepra
infectis, (ad id à Iudeis mercede conductis,)
cuius nefarij facinoris aliquot rei, postea ca-
pti, extremis affecti sunt supplicijs. Eademq.
de causa, fuere in Carcere à Vitry en Partois
qua-

quadraginta Iudai detenti, qui, ne Christianorum manibus vitam amitterent, sese mutuo occiderunt: quorum cadauera deinde exusta fuere. Rex permisit etiam propinquis Enguerranti ararij praefecti, (quem praedecessor suspendi iusserat) cadauer tollere, sepelireq; apud Carthusianos, quod postea relatum est ad S. Mariam descouis. Eodem tempore rex voluit, nescio quid insoliti tributi exigere, verum non potuit subditorum suorum consensum impetrare: Unde, ne tumultus forte hinc orientur, petere destitit. Hinc cum applicasset animum, rebus regni sui politicis, ordinandis, maximè quatum ad mensuras, ponderaq; attingeret, quae in omnibus suis ditionibus aequalia instituere cogitaret, dumq; his intetus est, moritur anno regni sui quinto, salutis humanae anno 1320. nullo relicto haerede masculino.

CAROLVS IIII. REX FRANCORVM XLIX. regnavit annis 7.

Carolus, eius nominis Quartus, Philippi longi frater, successit illi anno 1321. Strangulatur hoc tempore Parisiis, quidam Iordanus nomine, patria Neruius, (qui duxerat in uxorem

uxorem Papæ Ioannæ matrem) propter mul-
 ta enormia ab ipso cōmissa crimina: Maximè
 autem, quòd Cursorem Regium, qui ad eum
 mandatum deferebat, arrepto ipsiusmet Cur-
 soris pædo, occiderat. Fuit rex iste iustitie pa-
 tronus acerrimus, seuerè sceleratos homines
 puniēs, vnde aquitatis cultor habitus eximi-
 us. Fuit regum Francorū primus, q̄ concessit
 Papæ decimarum partē, in sumtus belli illius,
 quod gerebatur cum Imperatore Ludouico Ba-
 uaro, Roma. Ecclesiæ declarato hoste. Interim
 orta fuit dissensio, inter Angliæ & Francia re-
 ges. Anglorum enim rex eripuerat Gallis in
 Gasconia certa Castella, qui tamē a Carolo Va-
 lesio regis fratre tanta vi reiectus fuit, ut etiā
 Anglum maiore Aquitaniæ parte, exuerit. Isa-
 bella regis soror, quæ nupta fuerat regi Angliæ,
 venit hoc tempore in Franciam, vna cum suo
 filio, conquerens de marito suo Eduardo, quòd
 omnia regni munera, pro arbitrio nefarij ho-
 minis Hugonis Oeconomī, distribuerentur,
 ipsa verò despectui haberetur. Rex Carolus so-
 rorem consolatus, adiunctoque illi Ioanne de
 Henault, viro militaris artis peritissimo, qui
 eam in Angliam reduceret. Ioannes igitur tra-
 iecto mari, magno numeroſq̄ exercitu, adiu-
 tus

ius etiam, ab Angliæ aliquot Principib. quos Regina in suas partes pertraxerat, eò rem deduxit, ut rex Eduardus captus, custodiag. fratris Ducis Denclastre (quem rex capite punierat) clausus seruatusq. sit, quoad vitam finiret. Filius eius coronatur Angliæ rex, agnoscitque regem Galliarum Dominũ superiorem, eorum, quæ Angli in Francia possidebant. Circa hæc tēpora rex repudiat uxorem suam Blancam, quam diu captiuam in arce Gaillart detinuerat, propter cõmissum adulterium. Ducit deinde secundam uxorem, Mariam Luceburgensem, qua breui post tempore mortua, permissu Papa, ducit Patruis sui Comitis Deureux filiam Ioannam, tertiam uxorem. Cũ regnasset ann. 7. moritur in sylua Vincennia, anno 1327. sepultus apud S. Dionysium.

PHILIPPVS VI. VALESIVS REX

Francorum L. regnavit annis 23.

Philippus Valesius, eius nominis Sextus, agnatus p̄ximus p̄mortui regis, de p̄scripto legum salicarum, quæ non admittunt fœminam ad regnum Francicum, excluso Eduardo Angliæ rege, p̄mortuorum regum ex sorore Nepote, coronatur Rex anno 1328.

Non

CHRONICA

Non multò pòst, Rex inito cum Flandris prælio, eo quod defecerant à Comite suo, Regis feudatario, deuictos eos redegit sub obedientiam sui Comititis. Reuersus in Franciam, pronuntiat sententiam pro Ecclesiasticis, in causa Iurisdictionis temporalis, neglectis, à Secretario suo Petro de Coignet, adductis rationibus: aiebat enim Secretarius, Regis imperio in successos, non parum detractum iri, si Episcopis concessa sit Iurisdictionis temporalis. Præstitit etiã hoc tempore, rex Angliæ Eduardus, iuramentum fidelitatis, regi Gallorum, quantum ad possessionem earum ditionum, quas in Francia possidebat. Sed rex Eduardus, non multò pòst, dati iuramenti oblitus, adiutus à Flandris, denuo à Comite suo deficientibus, regi Gallie bellum mouet, desumptis etiam titulo, insigniisq; regis Gallorum, cuius classem paulò pòst, prope Lescluse vincit. Neque vlla unquam satis firmæ induciæ inter eos fieri potuerunt, semper enim in bellum desierunt. Itaq; congressi sunt cæpestri prælio, non longe à Crecy, in quo rex Francorum, amissis ex prima nobilitate quam plurimis, superatur. Vnde vrbs Caletum destituta præsijs, auxiliorumq; spe sublata, in potestatem Anglorum deuenit, qui

eam retinuerant ad annum vsq; 1558. Factis hinc inducys, inter istos reges, Philippus recuperat Delphinatum, ea tamen conditione, vt filius regis natu maior, semper in illius possessione mitteretur. Ab hoc rege Gallis varia, no uaq; imposita tributa fuere. Philippus duxit duas uxores, ex quarum prima habuit tres liberos, nempe Ioannem, qui Patri in regno successit, Philippum Ducem Aureliensem, & Mariam, quæ nupsit Brabantia Duci. Secunda eius uxor fuit Blanca, filia Ludouici Hutini, quæ moriẽs reliquit prænantẽ. Anno 1349. anno sui regni vigesimo secundo. Iacet apud S. Dionysium.

IOANNES I. REX FRANCORVM
 LI. regnauit annis 13.

Ioannes, eius nominis primus, Filius Philippi Valesii, coronatur Francorum Rex anno 1350. Initio regni sui, instituit ordinem equitum de lestoille. Rex Nauarra, gener suus, mouens illi litem de Comitatu Campania, fit regi suspectus de appetendo regno, ideoq; cum captum carcere claudit, unde Captiui regis frater, Philippus, Anglis suadet descendere in Aquitaniam, quibus rex Ioannes, exercitu instructus,

CHRONICA

structus, obuiam processit. Cumq; Angli rem transigere cuperet, essentq; à Gallis reiecti, declinarunt nonnihil à publicarua, incluseruntque sylua vepribus impedita, eamq; munerunt, Tantamq; sagittarum vim, in Gallos eos insequentes, & oppugnantes, emiserunt, ut exercitus maiore parte vulnerata, facta eruptione, regis copias in fugam coniecerint, regem multosq; cum eo, ex prima nobilitate, captiuos in Angliam auexerint, belli Duce, Principe de Galles. Dum rex in Anglia captiuus detinetur, Parisienses rege Navarra de carcere ducto, omnia tumultibus miscent, monet & regia, inter alia, recenter facta, valorem criminantes, creatosq; Navarro rege duce seditionis, sacra prophanis miscuere, Fraciaq; tranquillitatem perturbarunt. Tumultus huius instigatores fuere Episcopus de Laon, & Stephanus Marcellus mercatorum prepositus, qui armata seditionum magna multitudine, multis passim caedibus perpetratis, inuasit palatium, occisis duobus regni Mareschalcis, qui in Delphini cubiculum confugerant. Ipse etiam Delphinus, quo vitam suam ab his redimeret, coactus fuit mutare vestis suae colorem in Parisiensis urbis colorem, rubeum nempe Lasuriumq;. Tandem
verò

Verò Marcello necato, Carolus Delphinus, regni administrationem, etiam inuitis Nauarrais adipiscitur, in qua, se, tanta prudentia dexteritateq; gessit, ut facta cum Anglis pace, Patrē carcere liberauerit, datis tamen multis in Francia ditionibus, vnà cū trecentis ducatorum millibus, Acceptis obsidibus. Angli regem Ioannem in Franciam demittunt, qui dñ, liberandorum causa obsidum, in Angliam reuertitur, moritur anno 1363. cum regnasset annis 13. Corpus eius fuit relatū apud S. Dionysium.

CAROLVS V. REX FRANCORVM LII. regnauit annis 17.

CAROLUS, eius nominis quintus, successit patri suo Ioanni, in regno Francorum, anno 1364. Rex bello felix, recuperauit enim ferè omnia ea, quae patri ab anglis erepta fuerant, Quamuis Princeps de Galles, regis Angliae filius, bellis Gallicis iam diu assuetus, summa vi contra niteretur. Hunc Carolus possessione multarum ditionum exutū, nempe, Aquitania, Xaintogne, Poictou, Perigort, Quercy & Limosin, in fines Burdegalensium discedere cōpulit. Per Duces etiā Andegauensium, Burgundia & Burbonia reiecto Robino Canol, q̄ ex or

CHRONICA

*be Caletō egressus, Principi suo auxilia addū-
 cens, multa passim per Galliam Villas Castel-
 lag, incendit, non potuit tamen se coniungere
 suo Principi de Galles. Eaḡ, de causa magna
 pars Gallie, Anglis erepta fuit: Qui non mul-
 to pōst Caletō egressi exercitu triginta mille ho-
 minū, Duce denclastre Imperatore, omnia po-
 pulantes, amissa recuperare tentarunt. Verum
 tanta ijs diligentia obuiam est itū, ut nisi ma-
 ture fuga sibi consuluissent, ne vnus quidē euā-
 surus videretur. Assiduis istis bellis, exhausto
 arario, necesse fuit regi, noua subditis impone-
 re tributa, salis quoq, & vini exigere vectiga-
 lia, Gabelle, vocata, Aliās rex pius, iustitiq,
 Patronus præclarus, Nō semel visus astare ci-
 nilium causarū Iudicibus, quo ea sua presentia
 populo patrocina-retur. Iussu etiā suo Biblia, a-
 llyḡ, sacri libri, in Gallicā linguam transferun-
 tur. Terulipinos etiā noue scēte, fraternitatis
 pauperū inuētores, aboleuit: exustis eorū li-
 bris, & caremonialibus. Papa Gregorius, trās-
 tulit hoc tempore sedem papalem ab Auenio-
 ne, Romā. Rex cū feliciter regnasset annis 17.
 moritur, anno 1380. relinquens superstites ex
 uxore sua Ioanna Burbonia, tres liberos, nem-
 pe Carolum, qui patri in regno successit, Ludo-
 uicū*

uicum Comitem Turronium, post etiam Duce-
 cem Aureliensem, & filiam unã Catharinam.
 Ludouicus Dux Aureliensis, duxit in uxorem
 Valentinam, filiam Galeacij Ducis Mediola-
 nensis, unde originem ducunt Nobilissimæ fa-
 milie Aurelianenses & Engolesmenses, ex qua
 familia fuit Franciscus, eius nominis primus,
 Francorum Rex.

CAROLVS VI. REX FRANCO-
 rum LV. regnavit annis 42.

CAROLUS, eius nominis sextus, successit pa-
 tri suo in regno Francorũ, anno 1380. na-
 tus annos septem, eaq; de causa regnum admi-
 nistratum, à Ducibus Burbonia & Burgundia
 tutoribus. Ludouicus verò Dux Andegauen-
 sis, nomen obtinuit Gubernatoris, regiamq;
 Gazam accepit, decem & octo ducatorum mil-
 liones, quam immensam pecuniam, cum pau-
 cis mensibus expendisset, aut verius dissipaf-
 set, populumq; nouis exactionibus exugeret,
 causam dedit tumultus, dissensionisq; civilis,
 quæ à Parisiensib. cœpta, per reliquas regni vr-
 bes peruasit. Parisienses enim arreptis armis, o-
 mnes regis ministros, exigendis tributis desti-
 natos, occidunt, quorũ exemplũ secuti sunt ci-

CHRONICA

ues Rhotomagenses & Ambiani. Parisienses
 verò non diu impune tulerunt, seuerissimè pu-
 niti, Cum Tutores (qui bello Flandrico occu-
 pati fuerant) parta à Rosebeeck de Flandris vi-
 ctoria, Parisios rediere. Trecenti enim capita-
 li supplicio affecti, reliqui medietate bonorum
 mulctati, rebellionem luerunt. Aboliti etiam
 Scabini, præfectusq; Mercatorum, per quin-
 quennium. Nobiles etiã populiq; pars magna,
 Auernia, Limosini & Pictauij, qui sumptis ar-
 mis, in Ecclesiasticos grassati fuerat, seuerè et-
 iam à Duce Berrensi puniti fuere. Rex non ita
 multo post, cum vellet vlcisci iniuriã, à Domi-
 no de Caron, Duceq; Britannia, regni sui Cone-
 stablio Oliuero Clifonio illatam, pfectus in Bri-
 tanniam, Phranesi correptus fuit. Vnde ea ex-
 peditio euauit, regnumq; denuo p Principes
 agnatos regitur. Inter quos, super tractanda
 pecunia, orta dissensione, in duas factiones dis-
 cesserunt, nempe, Aureliensem, & Burgundia-
 cam, vnde cades, direptionesq; insecuta fuere,
 maximè autem à Ianionibus Parisiensib. qui
 partes Ducis Burgundici sequebantur, quibus
 adiutus Dux Burgundus, de nocte ducem Au-
 reliensem aggressus, opprimit. Hinc orta bella
 ciuilia, magno totius Gallia detrimẽto. Nam
 dum

dum Galli inter se ciuilia odia exercent, Angli Normannia partē magnam inuadūt, praelioꝝ ad Azincourt victores, capiunt Duces Burbonium & Aureliū, Ita vt Gallia rapiētibus praedafacta sit. Duce Burgundo in ponte de montereaux occiso, eius filius Philippus, euocat Anglos, quorū regi praecipuae Galliae vrbes traduntur, spe matrimonij futuri inter eum & filiam regis Caroli, qui moritur anno 1422. cum regnasset annis 42.

CAROLVS VII. REX FRANCO-
rum LIIII. regnauit annis 39.

Carolus, eius nominis septimus, coronatur Francorum rex anno 1422. nulla habita ratione sponsaliorum, quae inter Henricum Anglia Regem, & Catharinam sororem regis, contracta iam antea fuerunt. Angli enim vi contractus sponsalitiꝝ, ad suum regem Francorum regnum spectare affirmabant, eorū nomine Dux de Betfort, regis Anglia auunculus, regni maiorem partem obtinebat, Ita vt regis sui nomine Edicta publicarentur, monetagꝝ, cuderetur. Carolo verò reliquiserè nihil fuit, praeter ditiones, Pictauiensem & Berrensem, Ita vt Angli per irrisionem eum vocarent, regem Biturigū. Obtinuit nihilominus etiā vr-

bem Aureliam, quam Angli cum obsedissent,
 infecta re, soluere obsidionē, magno suo detri-
 mento, coacti fuere, nauantibus regi fidelē ope-
 ram, multis militariibus viris, inter quos præ
 cæteris claruere, D. Ioannes Aureliēsis nothus.
 Item Dominus de la Hire, & de Poton, fuit et-
 iam in eorum castris virgo quedam, Ioanna
 dicta, tāta animositate arma tractans, vt, sta-
 biliendo Caroli Regno, eyciendisq; Francia An-
 glis, eam cælitus demissam, vulgō crederetur.
 Fuit etiā rex Carolus, (post deuictos, prope Pa-
 tay de Beause, Anglos, recuperata sq; aliquot
 vrbes,) deducēte hac virgine, in vrbe Remēsi
 coronatus. Quo tēpore Angli, suum et regem
 Parisiis coronarunt, Atq; nō longo post tempo-
 re, expugnant vrbe Rothomagū, inibi q; captā
 eam, de qua suprā dictum est, virginem, exu-
 runt. Hinc Philippus Burgundia dux Regi Ca-
 rolo, desertis Anglis, reconciliatus, occasionem
 dedit vrbis Parisiorum recuperandæ, anno
 1436. abolitæq; factiones illæ non ante multos
 annos excitatæ, inter Duces Aureliensem &
 Burgundum. Inducia tum, cum Anglis factæ,
 soluuntur, Rexq; Carolus recuperat Norman-
 niam, facto hinc prælio à Fremigy & Bastillon,
 superatisq; Anglis, eripit illis etiā Aquitaniā,
 occiso

occiso eorum Duce Talbotto, Adeo ut Anglis nihil remanserit in Francia, præter urbem Caletum, anno 1446. Rex, cum regnum suum pace firmasset, regnassetq; annis 39. vitam cū morte commutat Melioduni, anno Christi 1460. sepultus apud S. Dionysium.

LVDOVICVS XI. REX FRAN-
corum LV. regnavit an-
nis 22.

LVdovicus, eius nominis Vndecimus, qui superstitite patre, quasi exul, agebat apud Burgūdiæ Ducem, agnatum suum, audita Patris morte, deducente hoc Duce, regreditur in Franciam, coronaturq; rex in urbe Remensi, anno 1461. Initio regni sui, devenit ad mutua colloquia, cum rege Hispano, oppigneratusque tum Comitatus de Rossillon regi Franciæ fuit, unde post varij tumultus orti sunt. Ministros domesticos, quorum fideli opera Pater eius usus fuerat, omnes loco movit, in eorum locum, vilis conditionis hominibus introductis, quæ res animos nobilium ita exacerbavit, ut sumtis armis, pertracto in suas partes regis fratre Carolo, bono Reipublicæ, ut ipsi aiebant, regi bellum intulerint, factò prope Montericum,

Ty 5 pralio

CHRONICA

prælio regem superarint, factionis duce Carolo Burgundo. Rex dissimulata iniuria, restituit in pristinam dignitatem, omnes eos quos loco mouerat. Paulo post Carolus Burgundus, mortuo patre suo, fit Burgundia Dux, Hinc nactus regem Peronæ, inuitum quodammodo, unam secum, ad expugnationem urbis Leodij, proficisci compulit. Qua expugnata, Rex reuersus in Franciam, instituit ordinem Equitum D. Michaelis, quo tempore Aquitania Dux, frater regis, veneno extinctus est. Carolus Burgundia Dux, id regis iussu consilioq, factus criminans, euocatis in continentem Anglis, regi bellum mouet. Diligentia vero dexterritateq, regis sopito bello, factis etiam cum Carolo Duce inducijs, eoque non multo post, prælio contra Heluetios prope Nanceium commisso, occiso, Rex recuperat Burgundia ducatum, Vrbes etiam, Mondidier, Peronam, Royam, et Amyens, earumq, possessionem retinuit, (nequicquam reluctante Maximiliano Austriaco, qui filiam unicam Ducis Caroli, in uxorem duxerat,) pax tamen inter eos facta, intercedente matrimonio Caroli Delphini cum Marguerita Flandrica. Ab hoc tempore primum dispositi sunt equi celeres, per Franciam, quos

quos Postas vulgò vocamus. Ab hoc etiam rege primum, Heluetijs annua stipendia data. Cum regnasset annis 22. extremòq; supplicio affecisset Comitem S. Pauli, & Ducem de Nemours, moritur anno 1483. sepultus apud S. Mariam de Clery.

CAROLVS VIII. REX FRANCO-
rum LVI, regnavit annis 14.

Carolus, eius nominis octauus, vnicus Ludouici præmortui regis filius, succedit in regno Francia, anno 1484. natus annos quatuordecim. Vnde in statuum conuentu, Turo-nensi statutum fuit, ne quis substitueretur illi regni administrator, sed vt negotia maioris ponderis, à Consiliarijs, sub nomine regis expedirentur. Ludouicus, Dux Aurelia, administrationem regni ambiens, egre tulit se ab ea excludi, nihil, quo ad eam peruenire posset, intentatum relinquens. Hinc secessit in Britanniam, factò deinde prælio, apud S. Albinũ, capitur ipse, & belli suus socius Princeps Auranie. Mox tamẽ liberatur interuētũ uxoris suæ Ioannæ, (quæ soror regis erat) Rex repudiata Marguerita Flandrica, eaq; ad fratrem suum Archiducem missa, (cum quo antepaula pacem

pacem fecerat, restituto illi Comitatu Artesia) duxit Annam, heredem unicam regni Britannici, (licet Imperatori Maximiliano desponsata fuisset) eoque matrimonio Britannia, Franciae regno, unita fuit. Restituit etiam, religione tactus, regi Hispano Comitatum Rusinum. Ideo, cum domi omnia pacata videret, adiecit animum ad recuperationem regni Neapolitani, quod ad eum spectare dicebatur, ex successione Renati regis Siciliae, & Ducis Andegavensis, quae res illi successit ex animi sententia. Vix enim stricto gladio, regnum occupat, rexque coronatur, Alphonsus enim rex, eiusque filius Ferdinandus, ne expectato quidem Gallorum aduentu, regno discesserant. Rex constituto regni Neapolitani Governatore, Gilberto Mompensiero, reuertitur in Franciam. Verum cum pervenisset ad Foronouum, tanta hostium multitudine clausus fuit, ut etiam vitae periculum non mediocre adierit. Tribus enim, Romanorum, Venetorum, & Mediolanensium, exercitibus, iter ipsi praclusum erat. Rex vero hortatus suos, generoso pectore, medias hostium Phalanges, magna hostium facta caede, armatus perrumpit, euaditque in Galliam, eademque victoria liberat Ducem Aureliensem,

sem, Nouaria obsessum, facta quoque pace, cum Ludouico Mediolanensium Duce. Audita hinc defectione Neapolitani regni, cumque regnasset annis 14. spectans in vrbe Ambrosia Nobiles, pila lusu sese exercentes, improuisa morte moritur, anno salutis humanae 1497.

LVDOVICVS XII. REX FRAN-
corum LVII. regnavit an-
nis 17.

Ludouicus, eius nominis Duodecimus, regis premortui agnatus proximus, successit in regno Francorum, anno 1497. Initio regni sui, offendens aerarium exhaustum, pecuniæque indigens, Regni officia omnia (exceptis Iudiciarijs) auro venalia proposuit, repudiata Ioanna, filia Ludouici Vndecimi, duxit prædecessoris sui relictam viduam, Annam Britaniam. Instituto hinc Parlamento Rothomagi, Vniuersitatèq; Parisiensi reformata, suscipit expeditionem transalpinam, recuperatq; Ducatum Mediolanensem, & Genuam, Mediolanensium Duce Ludouico capto, & in Galliam transmissis, qui in carcere post moritur. Circa hæc tempora, pax facta inter regem Rom. Archiducem, & regem Hispanum, qui nihilominus
Gallis

CHRONICA

Gallis eripuit regnum Neapolitanum, quod
 denuo recuperarant, nequicquā indignante
 rege Gallorum. A quo, hoc tempore, Papa re-
 stituitur Bononia, à Bentiuolis occupata. Do-
 mitis deinde Genuensibus, Paulog, Nonio sedi-
 tionis auctore, capitis punito, Venetos aggres-
 sus, non procul ab Agnadel, pralium cum ijs
 committit, eorumq, Imperatorem capit, faci-
 leg, eos deuicisset, nisi Papa (bellicosus magis
 quam religiosus) accepti beneficij immemor,
 ad Venetos defecisset. Rex igitur mittit Ga-
 stonem Foxium nouis instructum copijs, in I-
 talias, qui magna celeritate Alpes transgres-
 sus, Bononiam occupat, praliog, prope Rauennam
 facto victor, dum partamvictoriam ni-
 mio ardore persequitur, ab Hispanis occidi-
 tur. Quo incommodo accepto Papa proscribit
 regna Gallie & Nauarra, eaq, occupantibus
 permittit. Eam naclus ansam rex Hispanus,
 regnum Nauarrae inuadit. Concitauit etiam
 Papa in regem Francia, Anglos, Romanorum
 regem, Venetos & Heluetios, à quib. rex vno
 tempore diuersis in locis oppugnatus fuit, ab
 Heluetijs circa Dijon, ab Anglis Terouanna
 expugnatur. Emersit tamen rex feliciter, ex
 omnibus hisce difficultatibus. Cum Anglis et-
 iam

iam pacem facit, ducta Maria, regis Angliæ sorore, in uxorem, cum qua cum ad tres menses vixisset, moritur Parisiis, anno 1514. cum regnasset annis 17. Iacet apud S. Dionysium.

FRANCISCVS I. REX FRAN-
corum LVIII. regnavit an-
nis 32.

FRanciscus, primus eius nominis, premortui regis agnatus proximus, fit rex Francorum, anno 1515. In quo tanta cum gravitate, dignitatēq; versatus est, ut merito toti terrarū orbi admirationi fuerit, fuit. n. virtutibus ijs omnib. quæ regem decent, ornatissimus. Instituit Parisiis collegium, in quo tres linguæ docerentur, reliquas quoq; artes liberales, quæ tū passim pessum ierant, quasi postliminio reuocatas, pristinae dignitati suæ restituit. Vnde meritò literarum restaurator, literatorūq; mecænas vnicus appellatus fuit. Artis et militariæ peritissimus, q; re ipsa nō semel ostendit, deuictis Heluetijs, occupato Mediolano, capta Fontarabia, depulsis à Gallia ceruicib. Anglorū, Imperatorisq; numerosissimis exercitibus. Tum Carolus quintus Frācosurti eligitur Germanor. Imperator. Rex
cum

cum Heluetijs fœdus facit, soluta annua pen-
 sione, Papa Leoni 10. se reconciliat, abolita
 Pragmatica sanctione, non sine querela Eccle-
 siarum Gallicarum. Papa dimissis per Germa-
 niam multis præconibus, pollicetur peccato-
 rum remissionem ijs, qui domo, patriaq; reli-
 cta, cruce signati, in bellum cōtra Turcas pro-
 ficiscerentur. Martinus Lutherus eorum cla-
 moribus excitatus, in Emissarios istos inuehi-
 tur, populōq; rerū summā detegit. Dux Bor-
 bonius à rege Gallorū deficit ad Carolum Im-
 peratorem, eiusq; exercitus in Italia factus
 Dux, Romam expugnat, ipse, dum murū scan-
 dit, occiditur, Roma capitur diripiturq;. Rex
 Francorum, dum Mediolanensem Ducatum
 recuperare studet, Urbem Papiam obsidet, sub
 mœnibus Urbis, commisso cum Imperatoris
 exercitus ducibus prælio, capitur, & in Hispa-
 niam aueritur anno 1524. Rhodus à Turcis
 expugnatur. In Hispania deinde transactum
 fuit, de liberando rege captiuo, eodēmq; tem-
 pore pax inter eum & Imperatorem facta in
 Belgio, in vrbe Cameraco, anno 1535. renato
 bello, rex Sabaudiam, Pedemontanamq; ditio-
 nem inuadit, Imperatorem prouincia excede-
 re cogit: Inducia decennales sequuntur. Impe-
 rator

vator per mediam Galliam proficiscitur, ad sedandos tumultus in Flandria, per suam absentiam, ortos, ijs sopitis, bellum redintegratur, quod tamen post non multas incursiones hinc inde factas, sopitur, anno 1544. Quo tempore Angli occupant Bononiam maritimam. Rex recuperanda urbi intentus, erectis circa eam aliquot castellis & propugnaculis, moritur à Rambouillet, An. salutis humanae, 1546. cum regnasset annis 32. relictis duobus post se liberis, Henrico, qui ei in regno successit, & Margarita filia.

HENRICVS II. REX FRANCO-
rum LIX. regnavit Annis 13.

Henricus, eius nominis secundus, coronatur Rex Francorum, die suo natali nempe Martij mensis die ultimo, anno 1547. paternarum virtutum non minus, quam regnorum haeres. Initio regni sui submisit Scotis auxilia contra Anglos, eosque in Gallia aggressus, omnibus, ab ijs occupatis, circa maritimam Bononiam castellis, expulsos, in urbem confugere cogit, quam non multo post deditione cepit. Renouat etiam paternum fœdus cum Heluetijs. Anno 1552. euocatus ab aliquot Germa-

CHRONICA

nia Principibus , expeditionem in Germaniam suscipit, occupata in transitu, Vrbe Mediomatricum , Lotharingia primaria . In reditu expugnat D' Anuillierium , Junum , Mommedium, & alia aliquot Castella, hostium suorum receptacula. Papæ Iulio reconciliatus, Parmã, Mirandolamq;, Italiae vrbes liberat, Senensibus , ab Hispanis ereptam, libertatẽ restituit: Imperator Carolus quintus Urbẽ Mediomatrici cū obsidens, magna exercitus parte amissa, re infecta discedit. Rex cæptis feliciter instans, capit Marieburgum , Bouiniũ & Dynantum vrbes, nequicquam resistente Imperatore, qui magno militũ numero amisso, circa Rentinũ reycitur. Inducie factæ, pauloq; post, insecutis aliquot leuibus praliis, irritæ factæ. Tum Caroli Imperatoris filius, Hispania rex, Philippus, Urbẽ S. Quintinũ obsidet, factog; pralio, occisis Gallorum aliquot millibus, captis etiã, ex prima nobilitate, quã plurimis, expugnat & diripit. Rex Francorum, restanratis viribus eripit regi Philippo Vrbes Caletum, Guyneium , Hanium , & Comitatum Oianum, instructisq; copiis, hostibus obuiam progreditur , qui tum apud Urbem Ambianum castra habebant. Vnde, equato quasi.

quasi, vtrinq; damno, pacis conditiones fuere inite, interuenientibus connubijs, Regis Philippi, cum filia natu maiore, Henrici regis, & Principis Pedemontani, cum sorore vnica dicti Henrici Regis. Hinc omnia letitia plena, per totam urbē varia spectacula adita, omnium animi gaudio perfusi fuere. Sed verissimè, inuicem cedunt, dolor ac voluptas, vt ait Tragicus. Rex enim ipse armatus decurrens, frustra disrupta Lancea in oculum suum adacto, apud suos gaudio in dolorem mutato, post paucos dies, vitam finit, Regni sui anno 13. Iulij mensis die 10. Anno salutis humanae 1559.

FRANCISCVS II. REX FRAN-
corum LX. regnavit an-
nis 2.

FRanciscus, eius nominis secundus, primogenitus Henrici regis, anno aetatis suae 16. coronatur Rex Francorum anno 1559. Iam antea Scotiae etiam Rex, ducta in uxorem, vnica Iacobi Stuardi Scotorum Regis filia, illiusq; ergo, ante aliquot menses, miserat praesidium Gallicum, sedandis tumultibus, religionis causa, in Scotia ortis. In initio regni sui, deducens sororem suam ad ducem Lotharin-

gum, cui desponsata fuerat, diuertensq; in ur-
 be Ambosiam, oritur seditio, eò quòd aduene-
 rant aliquot viri Nobiles, qui cuperent regi
 offerre supplices libellos, super negotio refor-
 matae religionis. Quòd vero armati eò venif-
 se dicerentur, repulsam patiuntur, affecti et-
 iam supremo supplicio, eorum nonnulli, die
 Martij 15. anno 1560. Publicaturq; Edictum
 abolitionis, eorum causa, qui à Romana Eccle-
 sia secesserant, seditioq; sedata fuit. Hinc non
 multo post, cum rex esset in publico regni con-
 uentu, in sua amœnissima arce Fontanableau,
 offertur ei libellus, eorum nomine, qui refor-
 matam religionem profitentur, liberum, tu-
 tumq; religionis suae exercitium rogātes, con-
 cedi sibi etiam petebant Tempora, aut alioquin
 alia accōmoda loca, in quibus luce palam, ver-
 bi diuini conciones audire, Sacramentaq; ad-
 ministrare queant, vt sic eorū fides hominib.
 innotescat, liberenturq; tandē calumnijs ijs,
 quibus passim falso sugillarentur, quorum ni-
 hiltū impetrare potuerunt, reiecit tamen rex
 eos ad Vniuersi Regni status, quos breui conuo-
 care statuerat, Publicato etiam edicto, vt o-
 mnes, & singuli Regni sui subditi, pro se quisq;
 querelas, grauaminaq; eò deferrent, libereq;
 propo-

proponerent, quibus omnibus, quantum aequitas iustitiæ pateretur, mederi se velle significauit. Mandat etiam Prouinciarum præfectis, vt singuli suas ditiones diligenter obeant, ac lustrent, ne quid Respub. detrimenti capiat, Neue statuum regni conuocatio, vlllo pacto per tumultus excitatos, retardetur, aut impediatur. Dum his intentus, exercitu etiam instructus, degit in Vrbe Aureliensi, nato circa aures eius hulcere, paucis diebus extinguitur, cū regnasset menses sedecim, dies 26. die Decembris 5. anno à Christo nato 1560.

CAROLVS IX. REX FRANCORVM LXI. regnavit
annis 13.

Carolus, eius nominis nonus, mortuo fratre suo rege Francisco, coronatur Francorum rex, anno 1561. mense Maio. Non intermisso interim Conuentu statuum, à prædecessore suo, in Vrbe Aureliensi indicto. Vbi de consensu conuocatorum statuum, Administratio regni, Reginae matri, Regiæ Nauarræ concessa est, donec rex (tunc annos vndecim natus) pubescat, maiorq; declaretur. Conuocatur etiam colloquium Primorum Parlamenti, alio-

CHRONICA

rumq; ex tota Gallia doctorum virorum, pu-
 blicaturq; Edictum, anno 1562. mense Ianua-
 rio, quo concedebatur, reformatam religio-
 nem profitentibus, eam extra vrbes exercere.
 A contrariae opinionis hominibus, non mul-
 to post impediti, Latrociniorum, cadumq;
 via facta fuit, subsequente sanguinolento ci-
 uili bello. Cum nefarij homines, sub religionis
 pretextu, teterrima quaq; facinora aggrede-
 rentur. Secutum etiam praelium prope oppi-
 dum Druidum, decembris 19. anno 1562. Mor-
 tuo deinde in obsidione Rhotomagēsi, Rege Na-
 varraeo, Duce etiam Guisio in obsidione Urbis
 Aureliorum, à Poltrotto quodam obruncato,
 anno 1563. pax facta est, eodem anno mensis
 Martij die 13. publicatumq; edictum, quo con-
 cedebatur liberum exercitiū reformatae reli-
 gionis, in multis Francia Urbibus, etiā extra
 eas. Rex declaratus Maior, lustratis praecipuis
 Regni sui Ciuitatibus, conuocat status Regni
 in Urbem Molinium, ubi multa, publicam pa-
 cem spectantia, decreta quidem, sed vana ir-
 ritaq; sequenti anno fuere. Vnde secuta est cru-
 enta illa pugna inter Parisiorum Urbem &
 S. Dionysium anno 1567. die Nouem. 10. In
 qua occubuit Conestablius Francia, cuius mor-
 te, deser-

to, desertur exercitus Imperium ad Regis fratrem Ducem Andegauensem, natum tunc annos 19. Qui deinde cum Admiraldio, Principeq; Condeo, reformatæ religionis exercitus Imperatoribus, conflixit prope Basacum. Condeus captus occiditur. Admiraldius obsidet Pictauium, infectare dissoluit obsidionem. Hinc confligit cum Papistis, die Octo. 3. 1569. Anna deinde 1570. nouæ pacis conditiones inita, qua, anno 1572. mense Augusto, interueniente connubio Regis Nauarræ cum Regis sorore, in perpetuam firmamq; pacem transitura credebantur. Ideoq; Admiraldius, Condeus, reliquiq; reformatæ religionis viri Nobiles, eò, à Rege inuitati aduenerant, qui quomodo excepti, etiam dimissi fuerint, cum toti terrarum Orbi notissimum sit, hinc narrare superfluum fuerit. Carolus cū fuisset Rex annis 13. viuos reliquit, anno 1574.

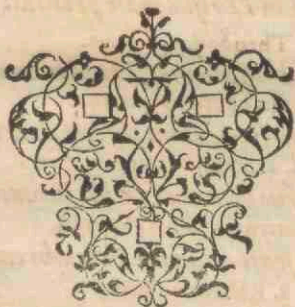
HENRICVS III. REX FRANCORVM LXII. regnavit
annis

Henricus, eius nominis tertius, Dux Andegauensis, iam antè à Polonis in Regem ascitus, & coronatus, intellecta fratris sui,

CHRONICA

Regis Caroli morte, cui aetate proximus erat, ideoq; regnum Francorum successionis iure, ad se spectare sciret, re cum aliquot Polonia Principibus communicata, significauit sibi necessario in Franciam proficiscendum, cum capiendi possessionem regni, tum etiam confirmanda in eo pacis precipue causa, seq; intra annum, ad eos in Poloniam reuersurum promittens. Cum ū respondissent, iniquū fore paucorum eū consensu regno discedere, qui ad id, communi omnium consentiente voto, accitus esset. Ipse omnis moræ impatiens, conuocatione statuum Polonici regni nō expectata, comitatus duobus domesticis Gallis, in tempesta nocte, equorum incitatissimo cursu, ex Vrbe Polonia primaria Cracouia, euadit in Franciam, coronaturq; Francorum rex anno 1574. Neg; vero Francia eius aduentu, optatam, omniūq; votis expetitam pacem, consequi potuit. Quare frater eius Dux Alēconius, cui iam olim prædecessor rex Carolus custodes posuerat, ut quæ ageret, quibuscum etiam loqueretur, scire posset, cum ab hoc nihil humanius se haberi videret, eò quod externorum hominum in Francia dominatum, magno Reipub: detrimento, Gallicæq; Nobilitatis singulari præiu-

præiudicio inolefcentem, damnaret, custodia
 feliciter euadit in fua ditionis urbem Dreux,
 anno 1575. die 16. Septembris. Vnde statim
 publico fcripto Christianis Principibus men-
 tem fuam, difceffuſq; fui ex aula fraterna cau-
 fam, teſtatam facit, eorúmq; opes, auxi-
 liaque implorat. Chriſte
 faue tuis.

DE DVCIBVS
SEQVNTVR MONOSTICHA
DE ORDINE ET TEMPORE

*Imperij singulorum Princi-
pum Belgij.*

1. Theodoricus Aquitanix,
Per quatuor decadas Primus dat iura Batavis. 40
2. Theodoricus secundus
Hic septendecimum finit moderamine lustrum. 85
3. Arnoldus Hollandix.
Quinta sed Arnoldū Phrisiis malè prodidit aetas. 5
4. Theodoricus tertius.
Ter tredecim, septemq; hiemes Theodoricus exit. 46
5. Theodoricus quartus.
Aestas nona diem supremum infecit ab arcu. 9
6. Florentius primus.
Hebdomadas Florus geminas amisit in umbra. 14
7. Gertrudis, vidua Florentij.
Ynum Gertrudis sedit viduata Decembrem. 1
8. Robertus Phriso.
Octavo retinet sub Consule frena Robertus. 8
9. Gothiphædus Lotharingix.
Temporis & medium vi Gotiphædus obibat. 4
10. Theodoricus quintus
Hebdomadem decadi quintus Theodoricus addit. 17
11. Florentius Obesius.
Acter septenis decadem Florentius annis. 31
12. Theodoricus sextus.
Octo lustra regit Sextus superosque relinquit. 40
13. Florca-

13. Florentius tertius:

- Tërque nouem messes & Florus tertius implet.* 27
 14. Theodoricus septimus.
- Tertia post decimam te Septime finijt estas.* 13
 15. Ada, Theod. septimi filia.
- Ada semel tantum bifrontem vidit Ianum.* 1
 16. Guilielmus primus.
- Prime nouemdecies Guilielme potiris habenis.* 19
 17. Florentius quartus.
- Zelotypus Florum bis sexto sustulit anno.* 12
 18. Guilielmus II. Rom. Rex.
- Cæsar olympiacas quatuor, sed cæsus, habebat.* 20
 19. Florentius quintus.
- Lustrâ post septem fossus, sex Quinte Nouembres.* 41
 20. Ioannes Hollandiæ.
- Per quatuor messes Batauus regnabat Ianus.* 4
 21. Ioannes Hannoniæ.
- Alter olympiadem claudit non degener Hanno.* 5
 22. Guilielmus Bonus.
- Trigintâque duos fascès Bonus inde gerebat.* 32
 23. Guilielmus quartus.
- Nona necem Quarto in Phrisia prædixit hirudo.* 9
 24. Margarita Ludouici vxor.
- Margarita tibi gliscit noua factio lustrò.* 5
 25. Guilielmus quintus.
- Autumnis septem sedit, rapitürque phrenesi.* 7
 26. Adelbertus Bauariæ.
- Alberto post lustra nouem non defuit annus.* 46
 27. Guilielmus sextus.
- Tertia post decimam Guilielmum sustulit estas.* 13

DE DVCIBVS BELGII.

28. Ioannes Bauariæ.
Sexta Leodinum nec pasta ciconia tollit. 6
29. Iacoba Bauariæ.
Fœmina per decadem terris iactatur, & alto. 10
30. Philippus Burgund. Bonus.
Post decades ternas quatuor Bonus addit aristas. 34
31. Carolus Audax.
Carolus hebdomadem trieteride finit in armis. 10
32. Maria Charlesia.
Precipitatur equo quinta Charlesia messe. 5
33. Maximilianus Austrius.
Maximus hebdomadem quinis coniungit aristis. 12
34. Philippus Austrius.
Tantundem proles festina morte Philippus. 12
35. D. Carolus Augustus.
Carolus autumnis tredecim sex lustra cœgit. 43
36. D. Philippus Catholicus.
Serius, aut nunquam terris discede Philippe.

F I N I S.

IMPRESSVM FRANCOFORTI
AD MOENVM, IMPENSIS
Sigismundi Feyrabenij.

M. D. LXXXIII.

